Gedichten. Deel 2

P.C. Hooft

Editie P. Leendertz Wz. en F.A. Stoett

bron
P.C. Hooft, *Gedichten. Deel 2* (eds. P. Leendertz Wz. en F.A. Stoett). P.N. van Kampen & Zoon, Amsterdam 1900

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/hoof001plee04_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

[Woord vooraf]

Bij de verschijning van het tweede deel van P.C. HOOFT's Gedichten rest mij nog de aangename taak om mijn hartelijken dank uit te spreken aan velen, die mij bij dezen arbeid hunnen steun hebben verleend of op eenigerlei wijze van dienst zijn geweest. Vooral gevoel ik groote dankbaarheid jegens mijn vriend Dr. H.J. EYMAEL, met wien ik menige lastige plaats heb mogen bespreken, en die door zijne uitgebreide kennis van de taal der 17de eeuw, maar niet minder door zijne scherpzinnigheid vele moeilijkheden heeft helpen oplossen.

Met groote erkentelijkheid vermeld ik, dat Dr. C.P. BURGER, bibliothecaris der Universiteits-Bibliotheek alhier, mij het gebruik van handschriften en kostbare boeken met de meeste welwillendheid heeft vergemakkelijkt en mogelijk gemaakt; en niet minder erkentelijk ben ik voor de groote hulpvaardigheid en voorkomendheid, die ik ook nu, gelijk steeds, mocht ondervinden van alle ambtenaren en beambten, aan die Bibliotheek verbonden.

Dr. S.G. DE VRIES, bibliothecaris der Rijks-Universiteits-Bibliotheek te Leiden, Dr. W.G.C. BYVANCK, bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage, en den heer J.W. ENSCHEDÉ, bibliothecaris der Bibliotheek te Haarlem, betuig ik gaarne mijnen dank voor hunne welwillende medewerking. Een woord van dank aan de firma P.N. v. KAMPEN & ZOON voor de onbekrompen wijze, waarop zij dit werk heeft uitgegeven, is hier zeker niet ongepast.

AMSTERDAM, Juni 1900.
F.A. STOETT.

Mommerij.

Behalve in de twee drukken van de *Emblemata*, 1611 en 1618, is deze mommerij ook opgenomen in Dr. J. van Vloten's uitgave van P.C. Hooft's *Brieven*, dl. I, bl. 379-382, Leiden 1855.

Mommerij.+

De Min met het schilt van Medusa sonder booch oft pijlen. Achter hem drie minnaers, WANHOPENDE, HOPENDE, GENIETENDE, met gouden ketens aende been als slaven.

GENIETEND.

Dat ghij de strenge Min
Die niemant wt en sondert
Die van verstant en sin
Berooft soo menich hondert,
Wiens naem op Aerden dondert,
Sonder sijn wapen siet,
En sijt daer van verwondert,
Noch van dit wapen niet.

Door wijtberoemde faem
Van u gesegent wesen
Joffrouwen, is u naem
Ten hemel hooch geresen.
Cupido creech door desen[13)]
Lust, u te comen bij,[14)]
Maer, ghij mocht hem belesen[15)]
Met schoonheits toverij.

+ Volgens hs. A. Onder eene mommerij verstond men een spel, waarbij men zich verkleedde. *Genietende*, hij, wiens liefde beantwoord wordt.
13) *door desen*, hierdoor.
14) *u te comen bij*, bij u te komen.
15) *maer*, maar hij vreesde, dat gij hem mocht betooveren, verleiden.

HOPENDE.

In desen dut, de guit,[17)]
Sijn moeder raet ginck vragen
Die hielep hem daer wt,
En sey, wat duisent plagen?[20)]
Soudt ghij de eere wagen
Van t' geen ghij hebt gewracht,
In ontallijcke dagen,[23)]
Soo licht op eenen nacht?

Als ghij betovert waert
Men moght uw toorts ujtdooven
Uw boogh zoo welgesnaert
En goude pijlen rooven.
Sij preeckte voor een doven,
Hoe seijd' hij cant geschien
Hij wildet niet geloven
Maer moest het gaen besien.[32)]

WANHOPEND.

Soo ghij haer enckel wilt
Sey Venus gaen begapen[34)]
Soo neempt Minervaes schilt[35)]
Gaet haer daermee betrapen[36)]
Dat ellick een voort slapen
In toverij bevrijt,[38)]
Laet hier u eygen wapen
Soo raeckt ghij dat niet quijt.

Dat Backhuis sey de Min
Heeft wonderlijcke crachten
'T verkeert de menschen in
Steenrootsen die t betrachten.[44)]
Set dat wt u gedachten
Sey sij, van daer ist vert,[46)]
Haer schoonheit can versachten
Soo seer als dit verhert.[48)]

GENIETEND.

17) *in desen dut*, terwijl hij dus versuft stond.
20) *wat duisent plagen*, wat drommel!
23) *ontallijcke*, tallooze.
32) *besien*, onderzoeken.
34) *begapen*, bewonderen.
35) *Minervaes schilt*, waarop het hoofd der Medusa stond, dat ieder, die het aanzag, deed versteenen.
36) *betrapen*, overvallen.
38) *voort slapen in toverij bevrijt*, beschermt tegen het betooverd worden.
44) *betrachten*, aanschouwen.
46) *vert*, verre.
48) *soo seer*, even zeer; *dit*, nl. het hoofd van Medusa; *verhert*, verhardt, versteent.

Soo haest dit had verstaen
Den lecker onbedwongen[50)]
Hij volchden haer vermaen
Is vrolijck opgesprongen,

50) *den lecker onbedwongen*, de dartele knaap.

Want nae sijn moeders tonge
Het soontgen gaeren doet,
All ist een dertel jongen
Brootdoncken opgevoet.

WANHOPEND.

Wijlieden met ons drien
Sijn dus een Heer sijn knechten
Wat hij ons wil gebien
Dat staet ons wt te rechten[60)]
Ten baet geen tegenvechten
Dees ketens schoon van gout,
Heeft hij ons aen gaen hechten
En voor sijn slaven hout.[64)]

HOPEND.

Den aert is driederley
Van al de min sijn slaven.

WANHOPEND.

Want sommich met geschrey[67)]
In wanhoop leyt begraven.

HOPEND.

En sommich gaet hem laven[69)]
Met hoop die strijdend' leeft.

GENIETEND.

En som geniet de gaven[71)]
Die wederminne geeft.

WANHOPEND MINNAER.

Ick wanhoop van genot,[73)]
En evenwel moet minnen,
Soo seer is desen Godt,
Een meester van mijn sinnen,
Ick weet dat ick kan winnen
Mijn lief tot geener wr,
Nochtans can niet van binnen[79)]
Blusschen t' ontsteken vuyr.[80)]

60) *staet ons wt te rechten*, moeten wij verrichten.
64) *en voor sijn slaven hout*, en hij houdt ons voor zijn slaven.
67) *sommich - sommich*, de een - de ander.
69) *hem*, zich.
71) *som*, weder een ander.
73) *wanhoop van*, wanhoop aan.
79) *niet*, niets.
80) *t' ontsteken*, het ontstoken.

Die geesten die den Hel[81)]
Betaelt met swaere pijnen[82)]
En lijen weet ick wel
Geen smert als Min den mijnen.[84)]
Alle quellagien schijnen,
Bij wanhoop haer noch schóón,[86)]
Ick moet door Min verdwijnen[87)]
En wanhoop is mijn lóón.

HOPENDE MINNAER.

Ick leef op hope van
Mijn lief eens te genieten,[90)]
Om daer te raken aen
Tsint mij de Min quam schieten,
En heb ick noyt verdrieten
Arbeyt noch moyt ontsien,
Jae mijn begeerten lieten
Mij noyt Perijckel vlien.[96)]

Wanneer ick overpeys[97)]
Wat lust mij soud' gebeuren,
Indien dat sij een reys
Verhooren mocht mijn treuren
Soo can ick niet bespeuren
Oft sij is dobbel waert
Dat niemant haer te veuren[103)]
Sijn lijf en leven spaert.

GENIETEND MINNAER.

Daer is geen hoger stant[105)]
Dan Liefsgenot in trouwe,
In wederminne brant
Het harte van mijn vrouwe,
Wanneer dat ick aenschouwe
Waerin mijn siele rust;[110)]
Neen seker ick en houwe
Dat voor geen aertsche lust,

Ons willen onderling
Sijn in malkaer gevlogen
Soo dat sij maer een ding

81) *den Hel*, de hel.
82) *betaelt*, doet boeten.
84) *als Min den mijnen*, als de liefde mijnen geest (doet lijden).
86) *haer*, hun (nl. de geesten).
87) *verdwijnen*, wegkwijnen.
90) *genieten*, wederliefde ontvangen.
96) *perijckel*, gevaar.
97) *overpeys*, overpeins.
103) *haer te veuren*, voor haar.
105) *stant*, toestand, staat.
110) *waerin*, haar in wie.

Te samen en vermoogen,

Ons harten beij gebogen,
Gedraeyt te samen sijn
Mijn siel in haer getogen,
En haere siel in mijn.[120)]

MIN.

Joffrouwen fraey getoyt,
Om bey de quaen te mijen
U ijsich hart ontdoyt
Elck gae sijn jonsten vlijen[124)]
Tot die stantvastich vrijen
Alsoo dat ghij door een
Gemene heerschappie[127)]
Maeckt slaven van u tween.

In Amsterdam op de foy van Monsr. Hovijn, gespeelt. 1602.

120) *in mijn*, in mij.
124) *jonsten*, liefde.
127) *gemene*, gemeenschappelijke; *Foy*, afscheidspartij, afscheidsmaaltijd.

Dit bruiloftspel komt met vele varianten ook voor in het Berlijnsche handschrift, fol. 100-103. Als ‘personages’ worden daar opgegeven:

MIN, *een jongelingh met vleugelen, pijl, boog en kooker.*
HEUSHEIJT, *een vrou, cierlijck ghecleet brengt twee harten in een.*
NACHT, *een man met een globe opt hooft daar licht door schijnt.*

Naar het Amsterdamsche handschrift is het voor het eerst uitgegeven door Dr. J. v. Vloten in zijne uitgaaf van P.C. Hooft's *Brieven*, dl. I, bl. 389-395, Leiden 1855.

Bruiloft-Spel.

Bruiloft-spel.[+]

MIN, HEUSHEIT, NACHT.

MIN.

Wt den besonden throon der Goden hooch van waerden,[1)]
En wt mijn Moeders schoot coom ick gedaelt op Aerden;
Een overselsaem luck van eenen Godt te sien[3)]
Gebeurt ulieden, en ghij valt niet op u knien?
Onkunde maeckt onmin, het mach u daer wel deeren,[5)]
Maer neen ghij kent mij wel al waert maer aen mijn kleren.
Altsamen hebt ghijlie mijn crachten wel gesmaeckt[7)]
Want mijn vergulde schicht vast alle menschen raeckt
Behalven luttel die 't achter t journael ontduicken,
Oft achter t' schuldtboeck dat sij voor een schilt gebruicken,
Want waer ick eenich hart te seer becommert vind
Met aertsche sorgen, daer coom ick niet gaeren in.
Te quetsen t laech gemoet heeft mijn altijts verdroten[13)]
Want ick ben van geen Veldt- of Bosgod wtgesproten
Maer wt het brave saet en cloecke lendens van[15)]
Den Crijchsgodt, die mij bij de sachte Venus wan.[16)16)]
Die heeft mijn onder haer beweechlijk hart gedragen,[17)]
En d' aldergrootste Goon dat sijn mijn naeste magen,
Ick ben de groote Min die ghij voor oogen siet
Ghij roept mij dickwils aen, en kent ghij mij nu niet?
Daer sijnder veel van u, die, tis niet lang geleden
Met grote ootmoedicheit mij storten haer gebeden,
Dat ick versachten soud haer lijden en getreur.
Sij loosden sucht op sucht voor liefs gesloten deur

\+ Volgens hs. A.
1) *besonden*, door de zon verlichten, glansrijken; *Goden hooch van waerden*, hoogwaardige Goden.
3) *luck*, geluk.
5) *onkunde*, onbekend maakt onbemind; *het mach u daer wel deeren*, dat zal de oorzaak wel zijn (dat gij niet op uwe knieën valt).
7) *gesmaeckt*, ondervonden.
13) *mijn*, mij.
15) *brave*, edele.
16) *Crijchsgodt*, Mars.
16) *wan*, teelde.
17) *beweechlijck*, licht bewogen, teer.

Maer las! den Noorden wint die voerdse sijne wegen,[25)]
Haer tranen vlooten neer met de gemene regen
En niemant las ser wt. Doen bad men mij wel aen[27)]
Dat ick u te vergeefs daer niet soud laten staen.
T gedenckt die gene wel die lange naere nachten[29)]
Inde betraende stoep met kermen overbrachten.[30)]
T gedenckt de gene wel die met een ootmoet ging
In plaets van sijn liefs mont kussen den kouden ring.[32)]
Doen was ick al haer hoop, tot mij wast dat zij creten
En t' schijnt nu rechtevoort dats'er niet van en weten[34)]
Elck claecht int heimelijck mij staedich sijn ellent
Int openbaer en wil mij niemant staen bekent.[36)]
Maer ick vergeef u dit dat ghij mijn openbaerlijck
Dus loochent altesaem, u schult is cleen, want waerlijck
De gene die gevoelt int harte mijnen Aert
Doet alderbest dat hij mijn heimelijck bewaert
Want vele die haer Min te vroege lieten blijcken,
Sagen een ander gaen met haer beminde strijcken.
De wijn t secreet, de Min verliesen haere cracht[43)]
Werden sij voor haer tijt int openbaer gebracht.[44)]
Tschijnt aen u wesen dat ghij lust hebt om te vragen
Wat ijver mijn heeft wt den hemel cunnen jagen[46)]
Hier in u bruiloftsael met schilderij becleet,[47)]
Ghij denckt een roemer wijns acht ick oft leckerbeet[48)]
Om op een anders kost mijn dertel keel te saden[49)]
Neen seker; met die lust en ben ick niet beladen.
Want ick gaen alle daech ter tafel met Juppijn
En drinck de nectar, dus hout vrij u rijnsche wijn.
Die eens Ambrosia proeft veracht u costel spijsen.[53)]
Mijn coompst moet dan al wt een ander oorsaeck rijsen.
Een ander oorsaeck ist waerom ick hier beneên
In plaets van shemels vloer het Aertrijck coom betreen.
Want ick vertoon mij bij de sterffelijcke menschen
Om bruit en bruidegoom soo veel gelucks te wenschen
Als sij geselschap hebben in den nieuwen staet.
Ick can haer geen geluck wenschen in meerder graet
Dewijl ontallijck veel de geen sijn die ick wonden[61)]
En van mijn heerschappij seer wenich vrij beconden:[62)]

25) *voerdse sijne wegen*, voerde ze mede, weg.
27) *las ser wt*, zocht ze er uit; *doen*, toen.
29) *naere*, donkere.
30) *overbrachten*, doorbrachten.
32) *ring*, de ring van de deur.
34) *rechtevoort*, op dit oogenblik; *niet*, niets.
36) *mij staen bekent*, weten, dat hij mij kent.
43) *t secreet*, het geheim.
44) *werden*, worden.
46) *ijver*, lust, begeerte.
47) *schilderij*, tapijtwerk?
48) *acht ick*, het is mij te doen om.
49) *saden*, verzadigen.
53) *kostel*, kostbare.
61) *ontallijck*, ontelbaar; *wonden*, wondde.
62) *vrij*, voorzeker; *beconden*, gevoelen.

Ick overwinne t'al en mijne pijlen snel
Raken des hemels cruin en d' afgront van den hel
De stroomen daer Juppijn gewoon is bij te sweren[65)]
En die hij noijt mocht sien, mijn stralen licht passeren,[66)]
De grootste tem ick eerst en maeck mij onderdaen,[67)]
De wijsheit-minnaers grijs bidden mij dickwils aen
De princen aertsche goon met al haer anhanck prachtich,

65) *de stroomen*, enz., de stroomen der onderwereld, de Styx.
66) *stralen*, pijlen.
67) *onderdaen*, onderdanig.

Buijgen voor mijn haer knien, en noemen mijn almachtich.
Juppijn ontsiet mij selfs al ist hem clene lof
Ick ben den grote schrick van al het vrolijck hof.[73)]
Ick heb de bruidegoom sijn vierich hart ontsteken,
En dat de bruit hem mint, voor mijne winst ick reken,
En van soo menich die 'ck mijn onderdanen noem
Is dit verwonnen paer niet van mijn slechste roem.[76)]

HEUSHEIT.

Alte vermeten Min, wat gaedij doch bedrijven[77)]
Met desen groten lof alleen u toe te schrijven?
Daer van mij t' meeste deel met reden toebehoort.

MIN.

Wie sijdij die mij stout compt steuren in mijn woort?

HEUSHEIT.

O Min ghij kent mij wel soo 't u belieft te weten,
Ick ben de gene die de menschen Heusheit heten
Een lust om goet te doen, van hooch en eelder Aert.[83)]

MIN.

Heusheit is een godin voorwaer wel lovens waert
Legt ons u tijtels wt dewijl ghij hebt begonnen.

HEUSHEIT.

Almachtich, vol gelucks, gesegent, onverwonnen,
Den rechten edeldoom, maer menich hof verkeert[87)]
Met mijn verheven naem onwaerdich sich vereert.
Heusheidt verwint het al mij wederstaen geen crachten,
Dat ick het niet en waer men sou Juppijn niet achten[90)]
Want niet en maeckt hem waert om eeren sonderling,[91)]
Als lust om goet te doen het allerschoonste ding.
Want dees hem nae den algemenen welvaert haken,[93)]
En alles watter is om beters wille maken[94)]
De vruchtbaer aerde met de monsterrijcke see
En de rontsomme lucht met vier omringen dee[96)]
En scheppen tot cieraet van 's hemels ruime woning

73) *ontsteken*, ontstoken.
76) *gaedij*, gaat gij.
77) *vermeten*, vermetel.
83) *van hooch en eelder Aert*, van hoogen en edelen aard.
87) *verkeert*, afgedwaald, verbasterd; Hooft denkt hier tevens aan de oorspr. bet. van *heuschheid*, mnl. *hovescheit*, eene afl. van *hof.*
90) *dat ick het niet en waer*, zonder mij.
91) *niet en*, niets maakt hem waardig, waardoor hij bijzonder moet worden geëerd.
93) *haken*, hierachter aan te vullen *dee* (deed) uit vs. 96.
94) *om beters wille*, om best wil.
96) *de rontsomme lucht*, de lucht, die rondom de aarde is; *vier*, vuur, licht.

De goede goden al die hij verheert als coning.[98)]
Waer ick het niet geweest hij had u niet gemaeckt.
Daerom u roemen hooch o Min een wenich staeckt.
In 's hemels saele blinckt den lof van mijne segen.

98) *die hij verheert*, waarover hij heerscht.

MIN.

Aengaend' u heerlijckheidt die spreeck ik geensins tegen,
Geniet u eijgen eer dan laet mijn oock de mijn,
Dees bruit en bruidegoom die mijn verwonnen sijn[104)]
Ick hebse doch gequetst met mijnen gulden schichte.

HEUSHEIT.

Ja; maer als ghij een pijl wt uwen koker lichte
Besaechdij wel sijn scherp eer dat ghij t'wagen dorst.[107)]
En dit docht u te weeck te sijn tot s' bruigooms borst,
In d'heusheidt van de bruit ghij ginckt het punt verstalen
Als die ter werelt condt geen harder temper halen.[110)]
Met dus verstaelde pijl ghij s' bruigooms hart doorschoot
En dat de pijl opt hart niet luchtich af en stoot
Maer maeckte' een wijde wont, en wert met bloet besprengt ras
Dat quam door dien het gout met mijne cracht gemengt was:
Dus den voornemen lof hoort mijn van dese daet.[115)]

MIN.

Oneedel is t gemoet dat heusheit tegenstaet.
Dees lof deel ick met u; maer ick sal d'eere houwen
Dat ick verwonnen heb verr' d'alderheuscht der vrouwen[118)]
Een soo volmaeckte bruit, dit staet ghij immers toe.[119)]

HEUSHEIT.

Hola het is wel ver van daer dat ick dat doe,
Want sonder heusheit was haer harte niet om winnen.[121)]

MIN.

Wat suldij hyer nu weer doch voor een wtcoomst vinnen?
Dat dese daet u mee ten deel gerekent wert.

HEUSHEIT.

U schichte nam sijn keer dwers deur des bruigoms hart[124)]
Waers' eenen temper nieu ind' heusheit heeft gecregen[125)]
Daer sijn hart vol af is, en voorts met een bewegen,[126)]

104) *verwonnen*, verwonnelingen.
107) *sijn scherp*, zijn punt.
110) daar gij nergens harder hardheid kondet halen.
115) *voornemen*, voornaamste; *hoort mijn*, komt mij toe.
118) *verr'* verreweg.
119) *staet ghij toe*, erkent gij, geeft gij toe.
121) *niet om winnen*, niet te winnen.
124) *nam sijn keer*, ging.
125) *eenen temper nieu*, nieuwe hardheid.
126) *vol af is*, vol van is.

Vlooch sij tot diep int hart des bruits en hechten daer[127)]
Door een gemene wont beyd' harten aen malcaer,[128)]
Die ick terstont soo vast ginck in malcander dreyen[129)]
Dat haer den vluggen tijt oock niet sal cunnen scheyen.
Wt de Bruits heusheidt dus des bruigoms wonde spruit
En sbruigooms heusheit die verwan ons heussche bruit.
Nu oordeelt selfs, van ons wie b'hoortmen meest te prijsen?

127) *hechten*, hechtte.
128) *gemene*, gemeenschappelijke.
129) *dreyen*, draaien.

MIN.

Tot eigen achterdeel moet ick dit vonnis wijsen.[134)]
Ghij hebt soo veel als ick tot dese daet gewracht.

HEUSHEIT.

Omt voort te voeren wt gebreeckt niet als de Nacht[136)]
Tot wien t'verwonnen paer haer bedevaerden strecken.

MIN.

Die can nae dat mij dunckt sijn coomst niet lang vertrecken[138)]
Soo hij op de gebeen van de gelieven let
Om haer te leijden nae het waertgewenschte bedt.
Och hoochbegeerde nacht en wilt niet langer merren![141)]

HEUSHEIT.

Sijn schaduachtig hooft besaeyt met gulden sterren[142)]
Siet waer hij dat vertoocht ten eynde van de sael.[143)]

NACHT.

Ick coom hier om de bruit en bruidegoom te hael[144)]
Vercondich haer den tijt van soo volmaeckte vreuchden
Als sij haer schoone siel verciert met eedel deuchden
En hij sijn cloecke borst met onbevleckte trouw.
Ick coom haer metter daet te maken man en vrouw.
Ick ben de duistre nacht die met soo groot verlangen
Van het vermoeyt geslacht der aerde word' ontfangen.
Ick ben des daechs verpoos die sijne commer sust
En levert in sijn plaets een aengenaeme rust,
Sonder de welck, den loop des levens op soud' houwen.
Mijn eeren jongelinck en jong verliefde vrouwen[154)]
Die jonn' ick beter goet als sachte slaep oft droom.[155)]
Gelijck ick jonnen sal aen bruit en bruidegoom.
Die wensch' ick dat malcaer soo vriendelijck onthalen,
Dat ick de beurt des daechs wtstelle met mijn dralen
Dewijl ick mij vergaep aen de bevallicheit
Van haer omhelsen strack, en tedre mallicheit[160)]

134) *achterdeel*, nadeel.
136) *voort*, verder; *gebreeckt niet*, ontbreekt niets.
138) *vertrecken*, uitstellen.
141) *merren*, dralen.
142) Deze en de volgende regel worden in het Berl. hs. gezegd door Min.
143) *siet waer*, enz., ziet aan het einde van de zaal vertoont hij zijn beschaduwd, donker hooft (lat. *nox opaca*).
144) *te hael*, te halen.
154) *mijn*, mij.
155) *jonn'*, gun.
160) *strack*, krachtig, innig.

Van sachte jockerij, met anders siel te suigen[161)][161)]
Door vochte kuskens die den brant haers harten tuigen.
Comt Heusheidt ende Min laet ons gaen tsamen veur,
Sij sullen volgen strax nae des bruits camerdeur,
Daer sullen wij te bedd' haerlieden helpen t samen.

HEUSHEIT.

Eer dat wij gaen van hier soo soudet wel betamen
Dat wij tot stichting hun vereerden eene gaef.

161) *jockerij*, het mallen.
161) *anders*, elkanders.

MIN.

Voor haere sielen beijd' in deuchden rijck en braef,
Weet ick geen nieuwe deucht daer nodich in te drucken.

HEUSHEIT.

Tis waer; nochtans op dat haer luck niet mach mislucken[170)]
In voor, in tegenspoet, hoe dat het hun dan gaet,
Wij sullen schencken haer d' afbeelding van haer staet
Die tegenwoordich is, op dat sij die voor oogen
Hebbende t' aller stont, daer wt niet wijcken mogen
Maer blijven eeuwelijck stantvastich bij den sin
Die in haer heeft gewracht de Heusheit en de Min.

MIN.

Wel schenckt wat u belieft daer ben ick gans niet tegen.

HEUSHEIT.

Dit sijn de tekens, dees, van onser beyden segen,
Twee harten bey gewont met eenen heusschen schicht
Vast aen malcaer gehecht, in een gedraeyt wel dicht.

MIN.

Laet dees u spiegel sijn vrouw bruit en al u dagen
Wilt desen staet van nu in u gedachten dragen
Blijft altijts die ghij sijt, dits d'alderhoochste wensch.
Die daer geworden can den sterffelijcken mensch.

HEUSHEIT.

En ghij heer bruidegoom sult stadelijck gedencken[185)]
Den ijver die u deed de bruit u trouwe schencken.[186)]
Laet die geduerich sijn gelijck den eelen aert[187)]
En heusheit van de bruit sijn allen ijver waert.
Indien ghij dit onthout u sal van beyde sijden
De soete vrede met de sachte rust verblijden,
Indien ghij stadich eert de groote Min en mijn
Elck sal van anders lust niet om versaden sijn.[192)]

MIN.

Een vreuchde niet bekent bij de gemene lieden[193)]
Sal maken dat het schijnt dat d'wren u ontvlieden

170) *luck*, geluk.
185) *stadelijck*, gestadig, voortdurend.
186) *ijver*, liefde.
187) *geduerich*, duurzaam.
192) *elck sal van anders lust*, uwe liefde tot elkander zal niet te voldoen, te bevredigen zijn.
193) *gemene*, gewone, alledaagsche.

Voor haer gesette tijt, en d'ouderdoom bedaert
Sal u gerustelijck thuys comen metter vaert.[196)]

NACHT.

Dit wenschen w' alle drye en gaen u twe verbeyden
In des bruits camer om u tsaem te bedt te leyden,
Geluckich die int lest te bedde wert gebracht
Van Min en Heusheit, en de lang verlangde Nacht.[200)]

EJNDE.

Gespeelt ter bruiloft van Catharina Quekels met Campen. Anna Bannings met Mirop.

196) *gerustelijck*, ongemerkt; *metter vaert*, spoedig.
200) In het Berlijnsche hs. wordt deze regel door de drie personages gezegd als volgt:

HUESHEYT.
Van huesheyt

MIN.
en van Min

NACHT.
en langh verlangde Nacht.

Het is onderteekend: Verandren cant.
In het reg. kerk. huw. procl. 17 Oct. 1602 staat: CORNELIS VAN KAMPEN Jacobsz., oud 38 jaren, wonende op de Nieuwendijck, geass. met Roemer Visscher, zyn oom, ende CATHARINA QUEKELS, Cornelisdr., oudt 24 jaren, wonende inde Warmoesstrate, geass. met Machtelt Pieters, hare moeder; *Oud-Holland* III, 169, en vgl. hier deel I, bl. 198. Met Mirop is waarschijnlijk dezelfde bedoeld, waarvan Huygens in zijn dagboek op 3 Aug. 1631 schrijft: 'Mierop in Cameram Rationum Hollandiae adsumitur' (*Oud-Holland* III, bl. 19), en die van 'auditeur der Kamere van de Reeckening' toen tot het 'Reecken-meesterschap' benoemd werd; zie Worp, III. bl. 22. De woorden gespeelt ter bruiloft, enz. zijn, blijkens de hand, er later onder geschreven.

Dit Tafelspel is het eerst uitgegeven door Dr. J. van Vloten in P.C. Hoofts *Brieven*, dl. I, bl. 382-388, Leiden 1855.

De gewonde Venus.
Tafelspel.

Personagien { JUPPIJN
{ en
{ MERCUR
{ en
{ VENUS

De gewonde Venus.
Tafelspel.+

JUPPIJN.

Wanneer mijn ooghen, daer 't al glas voor is, bespieden[1)]
'T geschiedendt, en 't geschiede', en wat noch sal geschieden,[2)]
  En dat Natuir niet is als beurt van quaên en goên:
  Prometheus, denck jck dan, maeckten ons wat te doen,[4)]
Als hij van potaerdt 't eerst der dieren heeft geschapen,
Die binnen varkens, en buiten gelijcken aepen.
  Hobbollich, ongelijck t'een t'aer, nu dus, soo dan,[7)]
  Soo grillich, datse nau een Godt begrijpen can,
Sijn 's menschen werken meest; t'hans vliedt hij dat hij jaechden,[9)]
En heden hem verdriet, dat gister hem behaechden,
  Hij weet niet wat hij wil; sijn sinnen sonder vree
  Dwerrelen met de wint in havenloose zee;
En leeren door beraedt niet wijcken d'een voor d'ander,
Maer quetsen blindelings haer stootende malcander.

+ Volgens hs. A. Oorspronkelijk was het eene dialoog tusschen Juppijn en Venus. Later is de rol van den eerste tusschen hem en Mercurius verdeeld. Dit is gebeurd nadat het stuk af was, waarschijnlijk om eenen derden persoon genoegen te geven, die gaarne mede aan de vertooning deel wilde nemen.

1) *glas*, als glas, helder.
2) vgl. Virgilius *Georgica* IV, 391: novit namque omnia vates quae sint, quae fuerint, quae mox ventura trahantur; en Homerus, *Ilias*, A vs. 70.
4) Prometheus maakte uit aarde en water menschen, wien hij de hoedanigheden van dieren gaf.
7) *hobbollich*, dwaas, wonderlijk.
9) *t'hans*, straks.

MERCUR.

Haer lust nu dit, nu dat, en al omhelsen sij 't,[15)]
Maer als 't op 't knijpen comt soo sijn sijs alles quijt.[16)]

JUPPIJN.

Soo sij in juiste schael haer werken overwoegen
Dewijl sijse 'in haer hart, noch ongeboren, droegen,[18)]
En sagen deuchts genoecht, sij souden haer beraên[19)]
Wel een verscheiden tredt, maer eenen wech te gaen,
En mickend' op de deucht, die minst heeft van verdrieten,
Haer pijlen buitens doels niet in de lucht verschieten.
Nu soecktmen wijt en sijdt sich selven diemen mint,
Maer die de deuchde zoeckt is die sich selven vindt.
Die gaet een effen wech binnen gemeten palen,[25)]
Dien salmen in sijn ganck niet dickwils achterhalen,
Wt sijn verscheiden doen, doch gelijckvormich, blijckt
Dat hij seer selden van den wech der deuchden wijckt.

MERCUR.

Maer dees sijn dun gesaeit, men vinter naulijx seven,
Die Brutus of sijn oom gelijcken in haer leven.[30)]

JUPPIJN.

Den Roomschen kaij int brein door minnedranck ontstelt[31)]
Vercoopt sijns susters knechts huisraet cleenoodje, om gelt,
Hij hellept de gemeent ten naesten bij op rollen,
Soo suicht hij al het haer met ongehoorde tollen,

MERCUR.

En al verquist hijt of smijt het te grabbel weer,

JUPPIJN.

Noyt wasser beter slaef, noyt wasser slimmer heer.[36)]
Den Phereschen tyran en can sich niet bedwingen,[37)]
Siet hij een treurspel aen of traenen hem ontspringen.

MERCUR.

Daer hij door sijn bevel, met bittre wreetheit gróót,

15) *al*, alles.
16) *als 't op knijpen comt*, als het er op aankomt; als het nijpt, laten ze alles weer schieten.
18) *dewijl*, terwijl.
19) *haer beraên*, zich beraden, zich bedenken wel op verschillende wijze, maar naar hetzelfde doel te streven.
25) die gaat een effen weg, binnen afgebakende, behoorlijke grenzen.
30) *Brutus sijn oom*, Cato;
31) *den Roomschen Kaij*, de Romeinsche dwaas; bedoeld is Cajus Caesar, Romeinsch keizer (37-41 n. C.), bijgenaamd Caligula. Hooft denkt hier aan Suetonius. *Calig.* 39: 'In Gallia quoque cum damnatarum sororum ornamenta et suppellectilem et servos atque etiam libertos immensis pretiis vendidisset.'
36) *slimmer*, slechter; vgl. Suet. *Calig.* 10*e*: 'nec servum meliorem ullum nec deteriorem dominum fuisse.'
37) *den Phereschen tyran*, Alexander, tyran van Pherae in Thessalië; zie Plutarchus, *Vita Pelopidae*, 29.

Laet brengen alle daech soo menich mensch ter dóódt.[40)]

40) *Vita Pelop.* 28.

JUPPIJN.

D'Agrigentinen rijck die slempen van haer haven,[41)]
Al waendens' heden doot, morgen te sijn begraven,[42)]

MERCUR.

En bouwen huisen swaer die men van als versiet,[43)]
Al sleet den mensch van sieckt noch van de jaren niet.[44)]

JUPPIJN.

Den stouten crijsman van Antigonus gaet wagen,[45)]
Sijn lijf, dewijl hij quijnt, in stormen en in slaegen.[46)]

MERCUR.

Genesen sijnde, gaet hij nae den strijt vertsaecht[47)]
En seit t gesonde lijf en is niet goedt gewaecht.[48)]

JUPPIJN.

Pericles sich onttreckt, om cleenachting te vlieden,
T geselschap van de beste', en wilde dat de lieden
Werpende haer oogen met verwondering op hem,
En tot sijn lof alleen verheffende' haere stem,
Hem tijdeloose mensch bijnae de eere booden[53)]
Die sij gewent sijn aen de doodeloose gooden;

MERCUR.

En in sijn grootsheit vleit als oolijck, laech en flaeuw[55)]
Hij de' heffe des gemeents, d'ambachten en het graeuw.[56)]
Sulck eenen, alsser wat int oorloch is te winnen,
Schijnt op sijn vijandt bits, en t Vaderlant te minnen
Dien 't lant, ten tijden als 't op een betalen gaet
Van tollen, naulijx int negende lidt bestaet.

JUPPIJN.

Een ander van een wijf verdraecht het vuilste schelden
En dwingt sijn gramschap sonder 't minste te vergelden,[62)]

MERCUR.

Wt vrees van quaet gerucht, aen deuchd hij niet en denckt,
Want hij met buldren t'hans hemel en aerde mengt[64)]

41) *d'Agrigentinen*, bewoners van Agrigentum, eene prachtige stad aan de zuidkust van Sicilië; *haven*, bezittingen; zie Diodorus *Sic.* 13, 82-84.
42) *al waendens*', alsof zij waanden.
43) *van als versiet*, van alles voorziet.
44) *al*, alsof.
45) *den stouten crijsman*, zie Plutarchus: *Vita Eumenis* 14 en 15.
46) *lijf*, leven.
47) *vertsaecht*, bevreesd.
48) het is niet goed het gezonde lichaam te wagen.
53) *tijdeloose*, van korten tijd, vergankelijke.
55) *oolijk*, slecht, gemeen.
56) *ambachten*, ambachtslieden.
62) *dwingt*, bedwingt.
64) *t'hans*, kort daarna.

Als hem sijn broeder schijnt yet te verongelijcken:[65)]
Hoe wilt souwt worden had dat vollick Coninckrijken,

65) *yet*, iets.

Soo dat haer macht nae wil wat conde rechten an;[67)]
Gelijck als Heindrick den Engelschen bulleman,[68)]
Die Coninginnen maeckt, door minnelijck versotten
Beweecht, en doet haer t'hans onthalsen op schavotten.[70)]

JUPPIJN.

Sulck eenen spreeckt met roem van sijn gemeen geslacht,[71)]
Die int besonder elck of sot of duivel acht.
Die door een ouderdoom behoorden te bedaeren,
Doen dit, wat sal dan doen, in d' onbedachte jaeren,
De jeuchde die den naem vant wispeltuiren draecht.[75)]

MERCUR.

Antinous die vrijt; hij quijnt, hij queelt, hij claecht,[76)]
Hij smeeckt, hij lonckt, hij looft en soeckt met duisent kunsjens[77)]
Te scheuren van sijn lief eenige cleene gunsjens,
En weet wel, zoo sij hem daer in is te geval,[79)]
Dat van haer heusheit hem de walge steken sal.[80)]

JUPPIJN.

Jonckvrouwen die u siet geviert en aengebeden,
Van hoopen vrijers, kiest u jonsten te besteden,
Met zegen, aen de geen die jonst het harte treckt,[83)]
En vloeckt die gecklijck zoeckt hetgeen dat hij begeckt.

MERCUR.

Ghij vrijers die soo seer sijt met u hart verlegen,
Dat ghij 't verschencken wilt, ick waerschouw u daertegen[86)]
Te sien wie ghij 't vertrouwt, en dat ghij het verhangt
Daer 't geen onthael geveinst of bitter en ontfangt;
Maer daer het werd gestooft in sachte weerliefds handen,

JUPPIJN.

Daer 't in statige Trouws onbrekelijcke banden[90)]
Met yver eindeloos worde gesloten vast;[91)]

67) *nae wil*, naar willekeur; *rechten an*, aanrechten, uitvoeren.
68) *Heindrick*, koning Hendrik VIII.
70) *beweecht*, bewogen; *t'hans*, spoedig daarop.
71) *sijn gemeen geslacht*, zijn geslacht in het algemeen.
75) *wispeltuiren*, wispelturig zijn.
76) *Antinous*, een der vrijers van Penelope, de vrouw van Ulysses; *queelt*, is ziek, lijdt smart.
77) *smeeckt*, vleit.
79) *te geval*, te wille.
80) *de walge steken*, walgen.
83) *die jonst het harte treckt*, wier hart uit ware liefde u genegen is.
86) *daertegen*, daarentegen.
90) *statige*, bestendige, onwankelbare.
91) *yver*, liefde.

MERCUR.

En niet ten derden daech stincke' als een kermisgast.[92)]
Aglauros spijt het, dat sij ijemant bet hoort loven[93)]
Als haer, en soeckt met cracht sulcke te gaen te boven,
En als sijt niet en can, soo soeckt sijt inden schijn,
Wil arger, ende souw wel beter willen sijn:[96)]
Daerover is sij nu manierlijck en aenminnich[97)]
Van wesen en gelaet, nu weder góóns en vinnich,[98)]
Eens selfden vrijers nu vriendin, nu vijandin.

JUPPIJN.

Sij soeckt de liefde niet, maer roem of nots gewin.[100)]

MERCUR.

Wel een verliefde vlaech heeft Merope bij tijen,[101)]
Maer haer lust niettemin haer vrijer te sien lijen,
Gelijck al waer sij daer opt hoochste mee vereert;[103)]
Dat yemant vleesch en bloedt om haerentwil verteert.
En bidt hij haer int laest sijn knagend leedt te stillen,
Sij seyt, hebdij mij lief soo lijdt om mijnent willen,
Maer datse', om sijnent wil, hem lievende' helpen moest,
Dat is in haer gedacht te soecken alsoo woest,[108)]
Als noch een weergae tot Electra' haer brave suster,[109)]
Die trouw en lieflijck is en int gemoedt geruster,
Waer door hen valt te beurt een wijdt verschillend lot:
Sij huwt met Sisyphus, Electra met een godt.

JUPPIJN.

Prijams vervrouwde zoon schijnt boven maet in beiden,[113)]
Goedt en quaet vrouws te sijn; om van een vrouw te scheiden,[114)]
Vergeet hij Godt en eer, en schendt heilige trouw,
En om te raken aen een trouweloose vrouw,
(Twelck Griecken waerdich acht de pijn om te beletten)[117)]
Gaet hij sijn vaderlandt in roock en vlamme setten.

MERCUR.

Door deese dwaesheit wort soo menich man gevelt.

92) men denke hier aan de reeds bij Servilius, bl. 147 voorkomende zegsw. *eenen gast van drie dagen is eenen last*; of Sart. III, 9, 55: *een gast stinckt op den derden dach.*
93) *Aglauros*, dochter van Cecrops en Agraulos, beneed haar zuster Herse, die door Mercurius werd bemind; *bet*, meer.
96) *arger*, slechter.
97) *manierlijck*, vriendelijk.
98) *góóns*, gemelijk, knorrig.
100) *not*, genot.
101) *Merope*, eene Pleiade, vrouw van Sisyphus.
103) *gelijck al waer sij*, alsof zij ware.
108) *woest*, ver.
109) als de wedergade te vinden is van hare zuster Electra, die later bij Zeus moeder werd van Jason en Dardanus.
113) *Pryams vervrouwde zoon*, Paris, die Helena schaakte.
114) *goedt en quaet vrouws te zijn*, de vrouwen goed en slecht gezind te zijn.
117) *Griecken*, Griekenland; *pijn*, moeite.

JUPPIJN.

Der vorsten narrerij d' arme gemeent ontgelt.[120)]
De sotheit van den mensch, en sijn begeerlijckheden,
Die niet en luistren nae den breidel van de reden,
Noch nae den neusdwang van de straffe die daer staet[123)]
Gemeenelijck gereet tot wrake van het quaet,
Wat noot wast quelden sij alleen dees aertsche gecken
En dat den hemel 't hem niet aen en wilde trecken;[126)]
Maer hoe? de Goden sijn niet van haer ijver vrij,
D'een dees, dien d'ander draecht, en ellick kiest een zij.[128)]
Apollo wil sijn hantwerck Troijaes muiren stutten;[129)]
De trotse Juno soeckt de Griecken te beschutten;
Troijaens is Venus: Griex den Godt der watren bol,[131)]
Juppijn alleene meet een ijder even vol.

MERCUR.

Sijn wijsheit can haer niet boven sijn goetheit heffen,[133)]
Sijn macht can nemmermeer sijn wijsheit overtreffen,
Sij sijn al even groot, maer in de schepsels gaet
T' een boven t'ander; al nootwendich buiten maet.

JUPPIJN.

Mars heeft geneucht int spel, en rockent bey de zijden,[137)]
Om met een forsen moedt hartneckelijck te strijden:
Hem lust een streng gesicht, crijs onversaecht getier[139)]
En t blickren vant geweer, en t blakren van het vier.[140)]
Maer daer comt Venus aen, hoe dit? sij schijnt te treuren,
Wat mach de vrolijckheit van haer gelaet versteuren?
Waer is, o dochter, van u oogen t helder licht?
En t stralend spelen van u vyerige gesicht?
Verwelleckt duncken mij de rosen van u wangen.

VENUS.

Ach vader, mijnen soon die was bijcans gevangen[146)]
Van Diomedes, of verslaegen op de plaets,
Als t moederlijcke hart van mij tuigende wat quaets,
Om te verzekeren Aeneas eer en leven,
Mij met verbaesden moed heeft nae den strijt gedreven.[150)]
Mijn soon ontquamt gewont; maer Tideus felle zoon
(De Griecken sijn te stout en durven met de goôn

120) vgl. Horatius 1, 2, 14: quidquid delirant reges, plectuntur Achivi.
123) *neusdwang*, neusnijper, pranger.
126) *hem*, zich.
128) *draecht*, ondersteunt.
129) *sijn hantwerck*, het werk zijner handen. Apollo had medegeholpen aan den bouw van Troje's muren.
131) *den Godt der watren bol*, de God der onstuimige wateren, Neptunus.
133) *haer heffen*, zich verheffen.
137) *int spel*, in den strijd; *rockent*, hitst op.
139) *crijs*, van den krijg.
140) '*t blickren vant geweer*, het flikkeren der wapenen.
146) *mijnen soon*, mijn zoon Aeneas, de zoon van Anchises en Aphrodite (Venus).
150) *met verbaesden moed*, met ontsteld gemoed.

Nu oorloch voeren) doen hij niet en con vernielen
U neve, volchd' hij mij met snelheit op mijn hielen.[154)]
En heeft (niet aengesien mijn staet of godtheits eer)
Mijn hant getroffen met het ijser van sijn speer,

154) *u neve*, uw kleinzoon.

aant. Soo dat het godlijck bloedt mijn vingers heel becladde,
Waer af mijn leden flaeu weerpijn en trecking hadden.[158)]
Nu is de wond vermaeckt, en t bloeden is gestempt.[159)]
Maer Vaeder soomen niet der menschen hoomoed dempt,[160)]
Bij tijts, sij worden noch verwaender en verwoeder.

JUPPIJN.

O steunsel des Natuirs, en eerwaerdige moeder[162)]
Des onversterflijckheits, sij sijn u alte cloeck
Int oorloch, u en voecht het harnas noch de broeck;
Met strenge grimmicheit cunt ghij godin, niet winnen,
Crijchs dolheit past u niet, maer lieffelijck ontsinnen,
Tedere bellichsieckt, en weigeringen slap,[167)]
En treekjens lodderlijck en vree vol blijdeschap,[168)]

MERCUR.

En troetelingen sacht, en lieve vriendlijckheden,

JUPPIJN.

Woortiens, en suchtjens soet ten halven afgesneden,
Bitsheitiens minnelijck en neepjens sonder seer,

MERCUR.

En schielijck swijmen en vercomen schielijck weer,[172)]

JUPPIJN.

Lachiens en lonxiens, en traentjens en vochte kusjens,
En duisent strickjens loos van aenlockende lusjens.
Dit sijn de wapens die wel voegen in u handt.

MERCUR.

Bruickt dese crachten ghij vint nergens wederstant.[176)]

JUPPIJN.

Minlijckheit is u amt, geen twisten noch geen vechten,
Dat ghij hier mee niet doet, en is niet wt te rechten.
Maer hier mee brengdijt al licht onder u geboôn.

VENUS.

Recht, Vader, ist vermaent, maer vreese voor mijn zoon[180)]
Dede mij worden op sijn vijant soo gebeten,
Dat jck mijn plicht, die best gevolcht was, heb vergeten,
En mij met crijch gemoejt; maer had jck onderstaen,
Om Diomedes met mijn consten an te gaen,[184)]

158) *waer af*, waarvan.
159) *vermaeckt*, hersteld; *gestempt*, gestelpt.
160) *hoomoed*, hoogmoed, trots.
162) *moeder des onversterflijckheits*, die oorzaak zijt dat het menschelijk geslacht niet uitsterft.
167) *bellichsieckt*, lichtgeraaktheid.
168) *treeckjens lodderlijck*, tartende, schalksche plagerijen.
172) *vercomen*, bijkomen.
176) *bruickt*, gebruikt.
180) *recht*, terecht.
184) *an te gaen*, aan te vallen.

Ick mocht hem wt den strijdt, jae wt het oorloch houwen.
Huisvrouwen radich, en ghij minnende jonckvrouwen,[186)]
Die met het reppen van u oogen soet gekeert,[187)]
De mannen heren van des werelts cloot verheert,[188)]
Mijn lesse gaet u aen, wijckt niet van u manieren,
Met vriendlijckheit sult ghij 't best nae u sin bestieren,
En soo ghij, bij geval, als jck, u eens versint,[191)]
Soo dwaelt niet af, maar maeckt dat ghij den wech weer vint,
En wort u man of vriendt niet vriendelijck door desen,[193)]
Soo moet hij genen mensch, maer eer een duivel wesen.
Die boos is en haer niet kan wennen tot de min,
Die ken ick voor geen vrouw, maer voor een duivelin.
Niet waerdich dat m' haer met dees edel naem sal merken.

JUPPIJN.

Het lief gelaet moet sijn verselt met lieve werken.
Maer hebdij aen dit paer geen giften toegedacht?

VENUS.

De Min mijn kint sal haer die leveren te nacht.[200)]

P.C. Hooft.

28 Octobre. 1607.

186) *radich*, zuinige.
187) door uw liefelijk lonken.
188) *verheert*, beheerscht.
191) *versint*, vergist.
193) *door desen*, hierdoor.
200) *de Min mijn kint*, Cupido; *leveren*, schenken; *te nacht*, dezen nacht.

Paris oordeel.
Tafelspel.

Behalve in den druk van 1636 komt dit Tafelspel voor in de uitgaven van 1644, 1657, 1668, 1671, 1667 en 1704; in de uitgaaf van Bilderdijk, anno 1823 en in het Pantheon no. 19.

Paris oordeel.
Tafelspel.[+]

Personaadien.

MERKUR.
PARIS.
JUNO.
PALLAS.
VENUS.

VENUS.
Wat zegt ghy daer Merkur? weet ghy ons te bestellen[1)]
Een' rechter zonder zucht, en dienstigh om te vellen[2)]
Het vonnis over 't fruyt? zoo maekt hem ons bekent.

MERKUR.
Een zoon van Troje gaet, Godinnen, hier ontrent
Voor harder, fris en fraey, van leden welgeschaepen,
En die zich des verstaet. Ik zie hem leggen slaepen[6)]
(Oft mis ik? neen hy is 't) daer onder ginssen boom.

PALLAS.
Te beter, dat hy ons in eenen klaeren droom
Bezichtigh', en doe recht. Want, waekende de goden
t' Aenschouwen, is, (gelijk ghy weet) doorgaends verboden.[10)]

\+ volgens de uitgaaf van 1636, bl. 171-181.
1) *bestellen*, bezorgen.
2) *zonder zucht*, onpartijdig.
6) *zich des verstaet*, daar verstand van heeft.
10) *doorgaends*, altijd.

JUNO.

Ook moght hy 't hart, met al te groot een onbescheidt[11)]
Verheffen, zoo hy vast ging, dat hy overheidt[12)]
En schepen had verstrekt der hemelsch' overheden:
En licht besmetten al 't geslacht van hier beneden
(Want menschen maeghen zijn) met zulk een' hovaerdy.
Vertoont hem onzen zin.[16)]

MERKUR.

Zéer wel, mê vrouw. Maer ghy
Zijt alle drie te vreed' u aellijken te houwe'[17)]
Aen d'uytspraek die hy doen zal.[18)]

VENUS.

Jaewe.

PALLAS.

Gaew'.

JUNO.

In trouwe.

MERKUR.

Ghy harder, die zoo vast in strikken legt verwart
Van al te suf een' slaep, doet ooghen op, en hart.[20)]
Op Paris, eert de goôn. Want als zy naer behooren
Niet wordt geviert, ontsteekt zich eeuwge maght met tooren.

PARIS.

Wat zie ik? wie doch staen dus achtbaerlijk ten toon?

MERKUR.

Dit 's hemels koningin.

PARIS.

Dat tuyght de rijke kroon.

MERKUR.

Dit 's Pallas 't wijste hoofdt van die ojt waepen droeghen.

11) *onbescheidt*, domheid, dwaasheid.
12) *vast ging*, er zeker van was.
16) *vertoont hem onzen zin*, zegt hem onzen wensch.
17) *aellijken*, geheel en al.
18) *jaewe*, ja wij, ja; *gaew*', gaan wij; *in trouwe*, voorwaar, voorzeker.
20) *op*, open.

PARIS.
In wat mannin haer' handt kan anders speer zoo voeghen?

MERKUR.
Die derde, dat 's Vulkaans alomgevierde bruydt.

PARIS.
De goddelijke min ziet haer ten ooghen uyt.

MERKUR.
Ziet ghy dien appel?

PARIS.
z' Is bekoorlijk. In myn' daegen
Zagh ik nojt schoonder ooft.

MERKUR.
Hy is, terwijl zy laegen
Ter tafele, vereert der schoonste van haer drie.
Elk' eighent hem. Dies zy, op dat men twist ontvliê,[32)]
Daer steuring van de vreughdt des hemels uyt moght rijzen,
Te vrede zijn; hem hebb', dier ghy hem toe zult wijzen.[34)]

JUNO.
Voor uwen rechterstoel, o Paris, komen wy
Onsterffelijke drie verschijnen, op dat ghy,
Wie dat de schoonste zy, oprechtelijk zoudt zeggen;
En dezen appel haer tot eenen prijs toeleggen.
Ghy ziet wel wie ik ben. Een' zuster van Juppijn,
En zijne gemaelin kan onbekent niet zijn.
Vw oogh vergaep zich niet alleenelijk aen leden
Van zuyverlijke verw, op 't voeghelijkst besneeden;[42)]
Oft aen een' flukzen standt; oft lodderlijk gelaet:[43)]
Maer hogher zich verheff', zoo verre dat het vaet'[44)]
De braeve swier van tredt, en aerdt van schepterdraeghen,[45)]
Die niemandt aenvalt, dan Saturn zijn' naeste maeghen.[46)]
Dan zult ghy licht bevroên, dat alles wat 'er praelt
Met naem van schoonheidt, niet by deze schoonheidt haelt.
Wie, onder 't aerdsche volk, in lijffelijke krachten[49)]
Oft dapperheidt van geest uytmunten, ziet men jaghten,[50)]
Met heeten yver, naer gezagh en heerschappy,[51)]
Als naer het opperschoon. Dit, zeker, is in my.

32) *eighent hem*, eigent hem zich toe.
34) *dier*, aan wie.
42) *zuyverlijke verw*, schoone kleur; *op 't voeghelijkst besneeden*, op het fraaist gevormd.
43) *flukzen*, vluggen; *lodderlijk*, bekoorlijk.
44) *vaet*', vatte, begrijpe.
45) *braeve*, ferme, kloeke.
46) *aenvalt*, ten deel valt.
49) *lijffelijke krachten*, lichaamskrachten.
50) *jaghten*, driftig jagen.
51) *yver*, begeerte.

En, (uytgezeit mijn' man, daer niemandt boven stijghen[53)]
En kan) het moet voor my al swichten, buyghen, nijghen.

53) *uytgezeit*, uitgezonderd.

Van 't menschlijk zaedt ben ik behoedster. Man en vrouw[55)]
Ik aen elkandren knoop door huwelijksche trouw:
En leerze niet alleen tot hun geneughte paeren,
Gelijk de slingerliefd; maer hechten heele jaeren.[58)]
Van allen rijkdoom, die te lastren lichter es
Dan te versmaeden, ben ik opperste vooghdes;[60)]
Op aerdtrijk en verwerft geen man zoo kleen een' loover[61)]
Van haeve (denkt eens) oft mijn aêm en gaet der over.[62)]
De swaere klompen schats, al 't zilver en het goudt
Gemunt en ongemunt, dat is in mijn gewoudt.[64)]
Dien ik ongunstigh ben, is 't quijt. En daer en tegen[65)]
Van geel en wit metael vol op heeft, dien ik zeghen.[66)]
Ontzaghlijk' oorlooghsmoedt, 't gewaepende geweldt,
En wijsheidt zelve, zijn gehoorzaem aen het geldt;
En loopen 't achter aen. Daer baet geen tegen vechten:
Die 't hooghste zoldt geeft, koopt den andren uyt zijn' knechten.[70)]
Want, nojt een kop zoo kroesch, nojt tergher van de doodt,[71)]
Oft hy koos rust voor strijdt, als 't loon was eeven groot.
Het geldt kan over recht en rede triomferen.
Van eenen deughniet maekt het geldt een' man met eeren.
Vernaemtheidt, edeldoom, aenzienlijkheidt, ontzagh,[75)]
Voortreflijkheidt, gebiedt, al wat vernoeghen magh
Een groot en heerlijk hart, het geldt kan 't u doen winnen.[77)]
Wat lieflijkheidt van lust der menschelijker zinnen
Bekoorlijk voorstaet, 't geldt verschaft het al ondieft.[79)]
Wat schoonheidt is zoo kiesch, die niet op geldt verlieft,
Al waer 't verzelschapt met mismaektheidt onbevalligh,
En spieren uytgeteert door jaeren overtalligh,[82)]
Met spottelijker geest, met zeden zonder bandt,[83)]
Met leven reukeloos en overslobt van schandt?[84)]
Dies oordeelt niet, oft wilt u wijsselijk beraeden.
Want zoo ghy m' onrecht doet, 'k ontzeg u mijn' genaeden.[86)]
Daer tegens, zoo ghy my toewijst dat gouden pandt,[87)]

55) Juno gold bij de Romeinen als de schutsgodin der vrouwen en meisjes *(Juno Matronalis, Virginalis)*, en als godin van het huwelijk *(Juno Jungalis)*.
58) *slingerliefd*, hartstocht.
60) *vooghdes*, meesteres.
61) *loover*, blaadje, stukje.
62) *oft mijn aêm en gaet der over*, of het geschiedt door mijn toedoen.
64) *gewoudt*, macht.
65) *is 't quijt*, krijgt het niet.
66) *geel en wit metael*, goud en zilver.
70) *zoldt*, soldij; *koopt den andren uyt zijn' knechten*, koopt de soldaten van een ander uit, doet ze naar zich overloopen.
71) *kroesch*, barsch, stuursch.
75) *vernaemtheidt*, vèrmaardheid.
77) *groot en heerlijk*, edel en voortreffelijk.
79) *ondieft*, in groote mate.
82) *door jaeren overtalligh*, door hoogen ouderdom.
83) *spottelijker*, bespottelijken; *zeden zonder bandt*, losheid van zeden.
84) *overslobt*, bezoedeld.
86) *genaeden*, gunsten.
87) *daer tegens*, daarentegen.

Ik geev' u 't geldt, dat is, de wereldt in uw' handt.

PALLAS.

De koningin die heeft, en 't geldt, zoo veel te geeven,
Dat niets voor Venus en my over schijnt gebleeven
Om goedt oft gunst te doen. Doch boven wild' in 't endt
De waerheidt: aengezien zy rondelijk bekent,[92)]
Met errenstigh vermaen om wijsselijk te wijzen,[93)]
Dat zy aen wijsheidt zoekt den prijs van alle prijzen;

92) *zy*, tekst: *hy.*
93) *wijzen*, vonnissen.

En voor den welken zy te geeven alles biedt.
Maer onze strijdt en is om 't meeste geeven niet.
In wie van ons dat blijkt de schoonheidt t'overtreffen,[97)]
Haer komt de gifte toe. Zich zelve te verheffen
Met opgeblaezen roem, dat past my niet met al.[99)]
De rechter overlegg' oft schoonheidts meeste val[100)]
Bestaet in trots gelaet, dat lastigh is t'aenschouwen,[101)]
En kraft moet bruyken om zijn' staetlijkheidt te houwen:[102)]
Oft in glujrooghen, gail' en weekelijke zeên,[103)]
Die vaek manhaftigh hart in laster slibbren deên:[104)]
Oft in de rustigheidt van vloeyende manieren,[105)]
En eerlijk opzicht tussen 't koen en 't goedertieren.[106)]
Hoewel ik dit, en 't geen in lichaems makzel meest
Geprezen wordt, niet acht, by schoonheidt van den geest:
Als deughd, goeddaedigheidt, en vroomheidt. Welke dingen[109)]
Doorluchtigh, maeken ons tot hemelhovelingen.
De loffelijke deughd is 't alderschoonste schoon;
Haer' zuyvre klaerheidt blinkt wel anders dan een' kroon:
Al waer zy ook gesmeedt van 't leevend licht der Zonne.
Door rijkdoom wel somtijdts vernaemtheidt wordt gewonne',[114)]
Ook looze schijn van lof: maer de waerachtigh' eer,[115)]
Die, eeuwen deur, licht met haer' luister, nemmermeer.[116)]
Wat vreughd schept eedel hart, en, van verstande, sneedigh,[117)]
Doch uyt een' blaes geruchts van loutre waerheidt leedigh,[118)]
Een' blaes, die, zonder 't pit te raeken van 't gemoedt,[119)]
Wat kittlings uyterlijk alleen gevoelen doet
Een' onbesleepen geest? Maer zinnen stijf verbetert[121)][121)]
Door zellefs kennis, een vernuft te recht doorwetert[122)]
In 't vlugge paerdt zijn' bron, geen' smaek van lekkerny[123)]
Kan vinden in de galm van ydle tuytery.
Jae 't quelt een tughtigh oor, en veelen heeft verdrooten[125)]

97) *t'overtreffen*, het voortreffelijkst te zijn, uit te munten.
99) *niet met al*, in het geheel niet.
100) *meeste val*, grootste bevalligheid.
101) *lastigh*, onaangenaam.
102) *kraft*, geweld.
103) *glujrooghen*, lonken.
104) *laster*, ondeugd; *slibbren*, uitglijden, vallen.
105) of in kalme, waardige, ongedwongen manieren.
106) *eerlijk opzicht*, deftig, statig aanschijn.
109) *goeddaedigheidt*, mildheid (of goedertierenheid?)
114) *vernaemtheidt*, vermaardheid.
115) *looze*, ijdele.
116) *licht*, glanst, blinkt.
117) *van verstande sneedigh*, scherp van verstand.
118) *blaes*, zooveel als men in éénen adem uit blazen kan (vgl. *galm* in vs. 125); *gerucht*, faam
119) *pit*, het binnenste.
121) *onbesleepen*, dom, onverstandig.
121) *stijf*, krachtig.
122) *doorwetert*, doorwaterd, van water doortrokken.
123) '*t vlugge paerdt zijn' bron*, de Hippocrene.
125) *tugtigh*, welopgevoed, beschaafd.

Dat ongerijmt geschal, en enkle zang van nooten;[126)]
Maer, als de waere deughd stijght nae der eeren top,
't Geweeten, dichter, zingt dan andre stukken op;[128)]
Die 't uyterlijk gekrijsch van lof, trompetten, trommen,
En aller snaeren klank verdooven met hun brommen;[130)]
Gelijk het kindsch geluydt van Cythar, door 't geweldt
Van 't mondigh orgel met zijn' honderdt keelen, smelt,[132)]
En laet zijn' klaerheidt, door een' stijver stem verduystren.[133)]
't Geweeten heeft zoo veel naer eyghe Luyt te luystren,
Als 't van gewrochte deughd, en waeren lof ghewaeght,

126) *enkle zang van nooten*, holle klanken.
128) *dichter*, als dichter.
130) *brommen*, luid galmen.
132) *smelt*, wegsmelt, overstemd wordt.
133) *klaerheidt*, helderheid; *stijver*, sterker, krachtiger; *verduystren*, hetzelfde als ‘verdooven’.

Dat het, te vreê, nae geen' uytheemschen roem en vraeght.[136)]
Maer, onder alle, die haer' eerlijkheidt doen klinken,[137)]
Geen' deughden, met sieraedt van zulk een' schoonheidt, blinken,
Als de voorzienigheidt en vroomheidt, die 't geluydt[139)]
Van haere naemen zoo wijdluchtigh breyden uyt,
In 't Oost en in het West, ten Noorden en ten Zuyden,
Door dien haer raedt en daedt behoeden landt en luyden,
En niet den eenen doen oft andren, stukwijz, baet;
Maer aller volken rust en welvaert aen haer staet.[144)]
Zoo eenigh' heerschappy met gloory is omhangen,
Die dankk' 'er deze voor, van wie zy z'heeft ontfangen.
Wat is ter wereldt doch, dat niet door wijs beleidt,
En onvertsaeght bestaen van de grootmoedigheidt,[148)]
Te weghe wordt ghebroght. Een heldt, die, als gheschaepen
Ten hooghen handtgebaer en werklijkheidt van waepen,[150)]
Geen dink zoo lief als lof, zoo leedt als laster heeft,[151)]
En, als een Herkules, by krijgh en kommer leeft,
Magh alles over. 't Geldt staet onder dwang der klingen.[153)]
Maer 't strijdbaer yzer laet zich van het goudt niet dwingen.
Niet, Paris, dat ik u met zulk een voordeel troon.
't Is deughds gebruyk niet. Deughd is zelv' haer waerde loon.
Maer, zoo ghy my vereert, die deughden zult ghy eeren.
Zoo ghy die deughden eert, ghy zult haer ook begeeren.
Wie t'haerwaerts bet gezint dan gierigh is oft geil[159)]
Dien geev' ik weder haer ten besten met haer heil.

VENUS.

Lief is my, dat ik, niet voor kindsheidt onervaeren,
Daer rijpheidt mangelt, nocht voor ouwdtheidt af van jaeren,[162)]
Welk' oordeel, heughenis, en geest begeven, pleyt.[163)]
Want voordeel hebben zouw voorwaer haer' Majesteyt,
By eenen grijzaerdt, die de zorghelijke schatten
Meest najaeght, als hy heeft daer aen het minste vatten.
En Pallas lichtelijk belezen kon een kindt,
Dat schoolpraet amelt, en niet ongelooflijks vindt[168)]
In wijdtgehaelde reên van ingebeelde goeden,[169)]
Die nae onzaedbren windt doen hongren de gemoeden;[170)]
Tot dat zy, aen de proef, bevinden het bedrogh.[171)]

136) *uytheemschen roem*, lof, dien anderen haar toezwaaien.
137) *eerlijkheidt*, heerlijkheid, schoonheid.
139) *voorzienigheidt*, beraad, beleid; *vroomheidt*, dapperheid.
144) *aen haer staet*, van haar afhangt..
148) *grootmoedigheidt*, dapperheid.
150) *handtgebaer en werklijkheidt*, oefening en gebruik; *waepen*, wapenen, wapenkunst.
151) *laster*, schande.
153) *magh alles over*, vermag alles; *klingen*, sabels, wapenen.
159) wie meer die deugden genegen is dan hebzuchtig of wellustig, dien geef ik wederom die deugden ten beste met het heil dat zij aanbrengen.
162) *mangelt*, ontbreekt; *ouwdtheidt af van jaeren*, ouderdom door de jaren uitgeput.
163) *heughenis*, geheugen.
168) *dat schoolpraet amelt*, dat op alle schoolpraatjes ja en amen zegt; *niet*, niets.
169) *reên*, redeneeringen, praatjes; *goeden*, gaven, zegeningen.
170) *onzaedbare*, die niet kan verzadigen.
171) *aen de proef*, door de ondervinding, de ervaring, bevonden dat bedrog is.

Dan lastert men de hoop, als quaelijkdijghendt zogh.[172)]
Maer, voor een' jongeling, die staet in 't beste bloeyen[173)]

172) *quaelijkdijghendt*, slecht gedijend.
173) *voor een' jongeling*, waar een jongeling rechter is.

Van welgeaerde jeughdt, kan 't waere recht beroeyen
De haeven, die 't behoort. Daer ik mijn' troost op stel,
Vertrouwende mijn' zaek en rechter beyde wel.
Minerve, zeker, heeft ten breedsten uytgemeeten
Hoe veel ghelegen is aen een oprecht geweeten.
Maer quaelijk richt zy zich naer haer geweetens spraek.
Want, en verstondt zy niet, hoe schoonheidt haer ontbraek,[180)]
Zy zouw 't niet werpen hier en daer, en angstigh trachten[181)]
V diets te maeken, dat de schoonheidt in gedachten
Voor al bestaet, en dat de deughd het schoonste zy.
Zoo doet de koningin ook met haer' heerschappy:[184)]
En toonen, u als licht te paeyen met die leuren,[185)]
Van verr' een' schoonheidt, die nocht makzel heeft nocht kleuren,[186)]
En ongevoelijk is. Een dwaes, die dat gelooft.[187)]
Maer ghy, (lof zy der jeughd') hebt ooghen in uw hoofdt.
Waer plat oft rondt voeght, bruyn, oft bleek, oft blos moet leggen,[189)]
Staet aen de kennis van 't gezicht. Het oogh moet zeggen,
Wat lang oft kort is, eng oft wijdt, wat hard oft dwee.[191)]
Doch nevens 't oogh heeft ook de tast een' rechtersteê.
De wijsheidt zoek' eens om, oft zy yet weet te vinnen,[193)]
Dat vaster oordeel velt, dan beyde deeze zinnen.
Houdt u hier aen. Wat deez' bepaelen, dat staet pal.
Is d'uyterlijke zin meyneedigh, 't lieght u al.
Indien ghy u vergaept aen spiegling van gedachten;[197)]
Die swindlen om end' om; en zullen thans verachten[198)]
't Geen dat zy prijzen nu: en zelve noch in 't endt
Bekennen, hoe dat haer geen' schoonheidt is bekent.
Niet, dat ik waen', in 't geen daer zy zich meê verrijken,
Dat's waerdigheidt van ampt, haer eenighzins te wijken.
Zoo veel als Jun' aengaet; haer machtighe bewindt,
Daer tegens zet ik maer mijn' zoon, al is 't een kindt.
Juppijn, waer voor zy zelf bekent te moeten buyghen,
Is hem gehoorzaem. Zoo zy twijfelt, hy zal tuyghen,
Met werken daetelijk, hoe dat hy hem gebiedt.[207)]
Maer haer gelaet zeit, dat zy 't liever looft dan ziet.[208)]
z' Is huwlijkmaekster. Fraey. Indien ik niet ontfonken[209)]
En deed den bruydegoom; daer lagh de bruydt te pronken.
Zy weet, door rijkdooms kraft, te helpen yder an
De grootste schoonheidt, daer ik mede loonen kan.

180) *verstondt*, wist.
181) *zy zouw 't niet werpen hier en daer*, zij zou het niet aan alle kanten beproeven.
184) men denke zich dezen regel tusschen haken; de beteekenis is: dit beweert Juno ook van hare heerschappij, nl. dat die het schoonste is.
185) *leuren*, beuzelingen.
186) *makzel*, gedaante.
187) *ongevoelijk is*, ongevoelig, onaandoenlijk.
189) *bruyn*, donker, zwart; *blos*, licht rood.
191) *dwee*, zacht.
193) *vinnen*, vinden.
197) *spiegling van gedachten*, bespiegelingen.
198) *swindlen*, draaien; *thans*, straks.
207) *met werken daetelijk*, met door hem (Jupiter) bedreven daden.
208) *looft*, gelooft.
209) zie vs. 55.

Dat doet ze, zeker. En all' die met zulk een' weelde
Gepaeyt zijn, als de bloedt, die met den beenen beelde[214)]
Te bedde zich begaf (wie moght doch van dat paer
De koelste zijn!) laet hen vry zoeken heil aen haer.

214) *bloedt*, sukkel; Pygmalion verliefde op een door hem zelf vervaardigd ivoren beeld (van Venus).

Een' schoonheidt lichtelijk zy henliên zal bestellen,[217)]
Die men zoo voeghlijk vind', in 't minnelijke knellen,
Als een gesneeden hout: die verre van genucht,
In 's eenen armen legg' om 's anders min en zucht'.[220)]
't En zy dat ik dan lust op lust verhitt' in 't vryen,
De geest en speelt niet meê: 't zijn laffe lekkernyen.
Het geen dat Juno swetst te zijn in maght van 't geldt,
Vermeet zich Pallas te bekoomen door 't geweldt.[224)]
Maer 't is al selfste werk. Het lichaem kan men dwingen.
Dat leit daer. Ziel en zin naer hunnen hemel springen:
Dat 's daer mijn' vlam haer trekt: daer de bekoorlijkheidt
Van het aenschouwde schoon, hart en gedacht bescheidt.[228)]
Doch, boven dien, zoo schijnt Minerve boven maeten
Daer in te groeyen, dat zy steden sticht en staeten;
En de gemeene rust der volken staet aen haer:[231)]
Dat pais en oorlogh door haer' handen gaen. 't Is waer.
Maer trok ik eens mijn' handt van het geslacht der aerde,
Dat nerghens man belust wierd, nerghens vrouw en baerde;
Eer dat men 't waende, waer van luyden leêgh het landt,
En stond zy daer, gelijk een afgezette sant.[236)]
Mijn is 't, mijn' heyligheidt, die lieflijk doet verwoeden,
En laeft met hemelsch zap de blaekende gemoeden
Der dieren, dien het hart mijn' zoete kracht doorsnijdt.
Ik scheld' den loggen struys, noch lichte musch niet quijt.
Ik tem, door min, zoo wel als 't knijn de trotse leeuwen:
En knoop, door 't teelen, een' eindloozen draedt van eeuwen.
Geen' buy zoo bijster baert, geen storm zoo stijf en snuyft,[243)]
Oft fluks, op mijne wenk, hy, uyt den weghe, stuyft.
Het aerdtrijk leit te kost zijn' konst aen het bedenken
En broên van bloemen, om 'er my meê te beschenken.
De Zee, al is 't een schrik te zien haer in den mondt,
Valt vlak, als ik verschijn', en lacht my toe terstondt.[248)]
Niet komt'er op, in 't licht van 't heughelijke leeven,[249)]
Dan door mijn toedoen. En, daer niet en wordt ghegeven
Mijn zeghen, is het naer; het grijnst en grimt'er al.
Dat ik begunstigh, blinkt van vrolijkheidt en val.[252)]
Ik ben de liefste lust van Goden en van menssen.
Zouw Paris meer dan my, oft myn' genaede wenssen?[254)]
Het heerscht een' koningin in Grieken; met den brandt[255)]
Van wie, bevaên zijn all' de vorsten van dat landt.
Geen' andre magh by haer op puyk van schoonheidt booghen.

217) *bestellen*, bezorgen.
220) *legg' - en zucht*', ligge te zuchten.
224) *vermeet zich*, durft beweren.
228) *bescheidt*, ontbiedt, heenroept.
231) *staet aen haer*, in hare handen berust.
236) *sant*, heilige.
243) *baert*, leven maakt, geweldig is; *stijf en snuyft*, krachtig blaast.
248) *valt vlak*, wordt slecht, effen.
249) *niet*, niets.
252) *val*, bevalligheid.
254) *genaede*, gunst.
255) *Grieken*, Griekenland; *met den brandt van wie*, door wier liefde.

Een aenschijn, vast, als 't myn, het zelfste spel van ooghen.[258)]
Alleens van handen, hayr, en heelen lichaems leest.[259)]
Mijn' zinnen zoo gelijk, al leefd' zy by mijn' geest.[260)]
Oft zy moest Venus zijn, oft het en moght niet naeder.[261)]
Ook zijn wy allebey' geteelt van eenen vaeder.

258) *vast*, nagenoeg.
259) *alleens*, geheel gelijk, evenzoo.
260) *al*, alsof; *by*, door.
261) *oft het en moght niet naeder*, of iemand, die haar ten nauwste gelijkt, het naast bijkomt.

Men ziet, gelijk in my, in haer, Juppijns gelaet:
Niet, dat hy over zich heeft, als hy zit te raedt;
Maer als hy leyt ter dis, in 't lest van 't banketteren,
En loert, en lonkt, en wenscht yet goelijks uyt de kleêren.[266)]
Peyst nu eens wat het zy, te laeven minnedorst
Met zulk een' schoonheidt. Deez' zal ik hae' binneborst
Verwoesten door mijn' vlam: mijn zoon haer hart zal quetzen,
Met uytgepikte pijl; en daer uw' naem in etzen[270)]
Met staedighwerpendt vujr: op dat zy zoo verhit
Nae Paris togh't', en hebb' nocht andren zin nocht wit;[272)]
En hy geniete 't hooghst, dat mensche magh behaeghen:
Indien ghy schoonheidts prijs myn' schoonheidt wegh laet draeghen.

PARIS.

Stond my, Godinnen, vry, ten boogaerd' in te treên
Die zulke vruchten draeght, ik gink'er daetlijk heen,
Om een paer applen noch. Want, als ik my bezinne,
Zoo dunkt my yder waerdt den waerden prijs te winne'.
Maer, moet ik, wie in all's de schoonste zy van drie
Verklaeren, noodigh is 't dan dat ik alles zie.
Dies bid ik, wilt my van dit rechterampt verschoonen.
Want sterffelijken oogh' onsterflijkheidt te toonen
Die onbewimpelt zy, der Godtheidt gaet te nae.[283)]
Behalven, dat ik my der wijze niet verstae,
Die men ten hemel houdt: wat eer oft schaemt magh lyen.

PALLAS.

Dat waer wat fraeys.[286)]

VENUS.

De geen, die weygert zich te vlyen
Tot de berichting van den rechter, schreumt het recht.

JUNO.

V is niet onbekent, hoe d'overdwaelsche knecht[288)]
Ixion, toen hy mondt ten hoof had, daer hy danker[289)]
Moest zijn voor zulk een' gunst, bestondt den Venusjanker[290)]
Aen my te maeken; en mijn man (o goedtheidt!) schiep
Een wolk my op end' op gelijk; die hy besliep.[292)]
Wat wil ik, dunkt my dan, deez monstering, zoo straf vliên?[293)]
Meer, dan die van den schijn, zal deez van 't lijf niet afzien.
Wie kan hem verghen, dat hy oordeel' blindeling?

266) *yet goelijks*, iets liefs, aardigs.
270) *uytgepikte*, uitgezochte, uitgelezene.
272) *togh't*, vurig verlange.
283) *onbewimpelt*, onbedekt.
286) *weygert zich te vlyen tot de berichting van den rechter*, weigert zich te voegen om den rechter te onderrichten.
288) *overdwaelsche knecht*, overmoedige, vermetele knaap.
289) *mondt ten hoof had*, in den hemelhof iets had in te brengen.
290) *bestondt*, mij met zijne liefde durfde vervolgen.
292) *op end' op*, geheel en al.
293) *wil*, zal; *zoo straf*, zoo zeer.

PALLAS.

Dus in gezelschap ik my uyt trekk' om geen ding.[296)]
Maer, dat hy, die doch droomt, (is deze zaek zoo wightigh)
Ons yder, een' voor een', ter zijd' neem', en bezightigh?[298)]

VENUS.

Daer tegen heb ik niet.

JUNO.

Maer dezen riem af.

VENUS.

Wel?[299)]
Die dekt niet.

JUNO.

Maer ghy drijft daer mede goochelspel.[301)]

PALLAS.

Neen: dat en magh niet zijn.

VENUS.

Laet my dan maer op zetten[302)]
Een' verssen roozenhoedt.

JUNO.

Dat wil ik niet beletten.

PALLAS.

Ik stae 't ook toe, indien de rechter het toestaet.

PARIS.

Geen' hinder het gezicht en lijdt by 't hairsieraedt.

PALLAS.

Mê vrouw, uw majesteyt gelieve voor te treeden.

JUNO.

Daer in die dichte groent' zal ik my gaen ontkleeden.[306)]

296) *my uyt trekk*', mij ontkleed.
298) *dat hy*, als hij eens.
299) *riem*, Venus droeg een gordel, waarin zij allerlei toovermiddelen verborg.
301) *magh*, kan.
302) *roozenhoedt*, rozenkrans.
306) *die dichte groent*', dat dichte groen, dat bosschage.

MERKUR.
Is 't errenst? moedernaekt? O Paris, hoe beny
Ik u! waerom zijn zy 's verbleeven niet aen my?[308)]
Doch bittren haet van twee en zult ghy niet ontwijken.
Is nerghens hier een hoek, om heimlijk uyt te kijken?

PARIS.
Ik wacht' u, een' voor een', aen gins zijd' van die ruyght.[311)]

PALLAS.
Mijn hart dat popelt.

VENUS.
't Mijn my overwinning tuyght.

JUNO.
Ik heb gedaen. Ghy moest u, Pallas, derwaert voeghen.

VENUS.
Ik laet my gaerne met de laeste beurt ghenoeghen.[314)]
Hoe is 't gegaen mê vrouw?[315)]

JUNO.
Ik gaf hem schier een' grauw.[316)]

VENUS.
Hy raekt niet immers.

JUNO.
Houdt.

VENUS.
Wat? ziet hy dan zoo nauw?
Zijn ampt vereischt het. En dewijl hy van ons luyden
Beroepen is, en magh men dat niet quaelijk duyden.[318)]

JUNO.
Het is Minerve, die ghy daer aenkoomen ziet.

308) *zijn zy's verbleeven niet aen my*, hebben zij de beslissing niet aan mij overgelaten.
311) *ruyght*, boschje.
314) *laet my ghenoeghen*, vergenoeg mij.
315) *schier*, bijna; *grauw*, berisping, schrobbeering.
316) *houdt*, houd u stil; òf hij.
318) *beroepen*, uitgenoodigd.

PALLAS.
't En waere dat hy droomd', het stondt te dulden niet.

VENUS.
Ik gae my spoeyen, om aen vonnis te geraeken.

JUNO.
Mijn' zorgh is, dat ghy 't niet zoo kort, als wy, zult maeken.[322)]
Ik ducht wy zijn geweest ten besten niet beraên,
In het verblijven van een stuk zoo treflijk, aen
Een' jongman onbedacht, in 't gailste van zijn leeven.

PALLAS.
Zijn' rede, ducht ik, veel zijn' zinnen toe zal geeven.

VENUS.
Ik heb het uytgestaen.

JUNO.
Een' wonderlijken last
Voor u doch.

PALLAS.
V en is 't niet nieuws. Ghy mogh't'er vast[328)]
Toe wennen, toen Vulkaan, met al dien hoop getakels[329)]
Van yzer dun gesmeedt, u ving; en door de schaekels
Aen 't heele hofgezin liet zien, in den zoldaet
Zijn' armen.

VENUS.
Quelt my met mijn lief, en maekt my quaedt.

JUNO.
Komt vonnis hooren. Ziet, de rechter is gezeeten.

PARIS.
Om my te quijten, nae den dwang van mijn geweeten,
Kenn' ik, Godinnen; Jun' is maghtigh; vroom en wijs[335)]
Is Pallas; Venus komt van schoonheidt toe de prijs.

322) *mijn' zorg is*, ik vrees.
328) *niet*, niets.
329) Vulcanus had Venus en Mars, toen zij samen boeleerden, in een ijzeren net gevangen en aan den spot der hemelingen overgeleverd.
335) *kenn' ik*, erken ik.

JUNO.
O droomert! wat een hoon? maer ghy zult in uw waeken,
Wie ik ben, wat ik magh, (beloof ik) beter smaeken.[338)]

PALLAS.
Ik zal u, t'zijner tijdt, doen proeven, wat het schaedt,
Te wezen onverzien van koenheidt en van raedt.[340)]
En deze bittre smaedt, met bittre wraeke boeten.

VENUS.
Bey bitter, ik alleen' meer dan ghenoegh verzoeten.[342)]

PARIS.
Is dat een droom? ik zagh nojt waekende zoo veel.

MERKUR.
Daer gaet hy heen. Wie ziet het eindt van dit krakkeel?

338) *magh*, vermag; *smaeken*, ondervinden.
340) *te wezen onverzien van koenheidt en van raedt*, dapperheid en wijsheid te missen.
342) *bey bitter*, het bittere dat u door Juno en dat wat u door Pallas zal toegevoegd worden; uit vs. 339 moet *zal* ingevuld worden.

De titel van den oudsten druk luidt: P.C. Hoofts // Achilles // en // Polyxenas // Treur-spel // Met Ayax en Vlisses Redenstrijdt. // [vignet] // Tot Rotterdam, // Voor David Jacobsz. van Hakendover, Boecverkooper int Westnieulant // Anno 1614. Op de laatste bladzijde: Ghedruct by Harman Huyghensz. Monincx.

Die van den 2den: P.C. Hoofts // Achillis en Polyxenas // Treur-Spel. // Met Ayax en Ulisses Reden-strijdt. // [vignet: het wapen van Amsterdam] 't Amsteldam, // By Jan Janssen, Boeck-verkooper op 't Water // in de Pas-Kaert. 1620.

De tekst komt geheel overeen met dien van 1614. Voor den druk van 1739 zie deel I. *Inl.* bl. XXI.

Achilles ende Polyxena.[aant.]

Namen der Persoonen.
2 Chooren:

Griecken	{ ACHILLES.
Griecken	{ AGAMEMNON.
Griecken	{ MENELAUS.
Griecken	{ NESTOR.
Griecken	{ ULYSSES.
Griecken	{ DIOMEDES.
Griecken	{ AIAX.
Griecken	{ AUTOMEDON.
Griecken	{ PATROCLUS stom.
Troyanen	{ POLYXENA.
Troyanen	{ PRYAMUS.
Troyanen	{ HECUBA.
Troyanen	{ HECTOR.
Troyanen	{ ANDROMACHE.
Troyanen	{ PARIS.
Troyanen	{ HELENA.
Troyanen	{ AENEAS.
Troyanen	{ ANTENOR.
Troyanen	{ DEIPHOBUS.
Troyanen	{ ASTIANAX stom.

aant. d'Eerste handeling, eerste wtcomen.

ACHILLES. AUTOMEDON.

ACHILLES.

Calchas Thestorijdes, als ghij u ghinct vermeten+
Van Troyens ondergang, der goden wil te weten,
Haa, weynich wist ghier van, als ghij voorsayde dat
Wij negen Jaren langh, voor de Troyaense stat
Toebrengen souden met verdriet en commer, maar5)
Verwinnen t' godloos volck int tiend' en laeste Jaer.
Want was den val nabij van Troyas hooge wallen,
Door wiens hant soude dien als door Achilles vallen?
Calchas, waert ghij in het waerseggen soo geleert,
Ghij sout Achilles val hebben gepropheteert.
Achilles val, seg ick, en door Achilles sterven
Der Griecken onderganck en endelijck bederven.12)
Tgemeene volck die daech(t)s met arbeyt sijn beswaert,
Ontlast de nacht, die mij de grootste onrust baert.
De goden, moe gedanst, sijn lang te rust gegaen,
Elck na zijn lust, behalven de verliefde Maen,16)
Die, bleeck, door groote Min, onmoghlijck te vercouwen,
Stilswijgent truert met haer vergulde staetjoffrouwen.18)
De Griexse princen slapen sonder achterdacht,19)
En stoute crijsluy, iae een groot deel van de wacht.
Achilles can alleen op bed noch bulster dueren;
Achilles moet alleen daechs en des nachts besueren
De groote cracht des Mins. Sijt ghij de selve man,23)
Die corts Neptunus soon in enen slach verwan?

+ Volgens het Berlijnsche hs. *Thestorijdes*, Calchas was de zoon van Thestor; *u ghinct vermeten*, dorst beweren.
5) *toebrengen*, doorbrengen.
12) *bederven*, ondergang.
16) *de verliefde Maen*, de Maan was verliefd op Endymion.
18) *vergulde staetjoffrouwen*, de sterren.
19) *achterdacht*, vrees voor gevaar.
23) *corts*, kort geleden; *Neptunus soon*?

Ghij die nu gaet bij nacht t' troyaense velt duer wandelen,
Niet eens te letten op de wacht en t' svijandts handelen,
Niet om t' voornemen van haer hulpers te bespien,
Gelijckt een Capyteyn betaemt staechs toe te sien,[28)]
Waer Troyens muren swackst en lichts sijn om te crencken,[29)]
Maer om de schoonheyt van u Juffrou t' overdencken!
Achilles, t' is een schant, ghij die waert corteling
Van Troyen meer ontsien dan enich ander ding;
Die t' svijants bloedich heyr en Hector dede grouwe,[33)]
Wijct die voor een voor een voor een Troyaense vrouwe?
Polyxena, k' heb noyt u broeders yet geacht,
Maar u manieren hooch sijn van een ander cracht,
U teder schoonheyts glans, een oorspronck van mijn smerten,
U edel hues gelaet, bespringt de hooge herten
Gans op een ander wijs, als t' mannelijck gewelt
Den stouten crijsluy doet in het bestoven velt.
Lichamelijcke crijch, verwin van volck en rijcken,[41)]
En d' oorloch vant gemoedt, malcander niet gelijcken.
Wie deet den Hercules oyt nutte wederstant?[43)]
Omphale compt en neempt sijn wapens wt de hant;[44)]
Die mette vrouwen const de spille drayen leerde,
Die ganse rijcken corts het onderst boven keerde!
Maer alst u wille was, Cupido grote Ghodt,
Dat ick oock werden most in uwe min versot,[48)]
Hoe onderworpt ghij niet aen sulcken vrou mijn sinnen,
Die 'ck sonder achterdeel der Griecken mochte minnen?[50)]
Waerom maect ghij mij slaeff van mijne vijandin,
Die mij so dootlijck haet als ick haar hertlijck min?
In wat manier sal nu Achilles troost verwerven
Die soo hijt niet en crijcht moet troost-gebreckich sterven?[54)]
Wat sal ick dan? Te hulp aen die van Troyen gaen?[55)]
De Princen, die ick swoer, verlaten en verraen?
Want hoe sal Pryamus sijn dochter kunnen geven
Aen eenen, die hem staet na eer, nae lant, nae leven?
De Goden jonnen ons wat beters. Hoe? daer sijn
Wel ander middelen, niet oneerlijck voor mijn.
Automedon!

AUTOMEDON.
Mijn heer!

ACHILLES.
Terstont moet ghij gaen binnen

28) *staechs*, steeds, altijd.
29) *crencken*, schade toebrengen, verzwakken.
33) *grouwe*, gruwen.
41) *verwin*, het overwinnen.
43) *nutte*, die iets baatte.
44) *Omphale*, koningin van Lydië, aan wie Herculus zich als slaaf verkocht en bij wie hij allerlei vrouwenwerk verrichtte.
48) *in uwe min*, op de liefde, die gij verwekt op vrouwenliefde.
50) *achterdeel*, nadeel, schade.
54) *troostgebreckich*, zonder troost, troosteloos.
55) *die van Troyen*, de Trojanen.

De stat den outsten soon van Priamus gaen vinnen[62)]
En segt hem wt mijn naem: Achilles wensch hem, dat
Hij lang voorspoedich leeff tot welvaert van sijn stat.

62) *vinnen*, vinden, opzoeken.

Daer nae verhaelt hem wat ick om sijn suster lije;
Indien hij in den noot mij daer mee wil verblijen,
Ick sal de Griecken van het oorloch aff doen staen,[67)]
De Princen en het volck altsaemen scheep doen gaen,
En t' Argos tot haer vrou; en clene kinders keeren,
Die, t' sijn al negen iaer, haer wedercoompst begeren.
Indien hij mij voldoet en laet mijn wens geschien,
Op dees manier alleen, is t' ongeluck te vlien,
Dat Troyas hovardij van godt heeft te verwachten.
U bootschap wel wilt doen, en ras te keren trachten,
En brengt mij twijffelachtich antwoort in mijn tent.[75)]

AUTOMEDON.

Ick gae terstont mijn heer, daer ghij mij heenen sent.
Tes wonder, dat d'aldergroothertichst capitaynen,
De mannelijckste mans, hun selven soo verkleynen,
Dat sij haer eel vernuft en overgrote geest,
Die van een yder wert verwondert, en gevreest,
Dick onderworpen aen een vrouwe slecht en teeder:[81)]
Bryseis was het laetst, Polyxena' ist nu weder.[82)]
De cloeckste jongeling, die nu het aertrijck draecht,
Was slaeff van sijn slavin, nu is hijt van een maecht,
Die hem voorseker met meer plagen wenscht beladen
Als Xanthus visschen heeft en t' bos van Ida blaeden.[86)]
Het daecht te met en ick ben aen de mueren schier.[87)]

1e Handeling. 2e wtcomen.

Wacht op de Muer.

WACHT.

Wies daer?

AUTOMEDON.

De Coning van Tessalyen sent mij hier,
En moet mijn bootschap niet dan Hector selfs wtleggen.

WACHT.

Indien ghij wat vertoeft, men salt hem aen doen seggen.

Automedon tot Hector op de muer.

AUTOMEDON.

67) *van het oorloch aff doen staen*, den oorlog doen staken.
75) *twijffelachtich antwoort*, antwoord, waarvan ik niet zeker ben.
81) *dick*, dikwijls; *slecht*, onbeteekenend.
82) *Bryseis*, geliefde slavin van Achilles, hem door Agamemnon ontnomen, waaruit een hevige twist tusschen hen beiden was ontstaan.
86) *Xanthus*, rivier bij Troje.
87) *te met*, weldra; *schier*, bijna.

Grootmoedich Prins, die sijt u 'svaders rijck pijlaer,[91)]
Sonder wiens rechter hant de stat lang t' onder waer,
De soon van Thetis die snel loopt al hadt hij wyecken,[93)]
Die sent mij wt het heyr van de geleersde Griecken,[94)]

91) *grootmoedich prins*, dappere vorst.
93) *al*, als.
94) *geleersde*, gelaarsde, gri. ε□□ν□μις?

En wenscht u dat ghij lange leeft en tegelijck
Geluckelijck beschermt u out toecoment Rijck.[96)]
t' Sint dat u moeder laest de godt van Delos eerde[97)]
Met kostel offerant en Troyens heyl begeerde,[98)]
En dat Polyxena met haer ten outaer quam,
Onstack den helt sijn hert met sulcken heten vlam,
Dat lyeft tot jacht en crijch, dien hij te voren eerde,
Altsaem in teeder lyefd' van dees Princes verkeerde.[102)]
Al ander oeffening geslagen wt sijn sin,[103)]
Doet niet dan maelen in sijn ongemeeten min,
In welcke lyefd' hij wenscht genietend te volharden
Tot dat vant lichaem sal sijn siel geschieden werden,[106)]
Loont hem Polyxena maer met gelijcke brant.
Nu staet het gans geluck van Troyen in u hant,
Indien gh' Achilles niet van haer en gaet versteecken;[109)]
Hij sal de griecken van de mueren op doen breecken,
So blijft u vader out en broeders in haer loff,[111)]
En achter 't tiende jaer salt edel rijcke hoff[112)]
Van Pryamus in fluer noch blijven en verblijen,
Dat swaerlijck wert gedraeycht van vele prophesyen.[114)]

HECTOR.

Ick wens den Mirmidoischen Prins groot van gemoet[115)]
Sijns lijffs ghenieting tot vergelding van sijn groet.
Achilles ick belooff mijn suster te vereeren
Indien hij 't griexse heyr niet wil terug doen keeren
Maer levrent in ons macht en helpent selfs verslaen[119)]
Dat niemant over blijff diet mach vertrecken gaen.[120)]
Dat Griecken nimmermeer dees aenslach en mach prijsen,[121)]
Off Atreus neven selffs den wech ter hellen wijsen,[122)]
Die doden met sijn hant, tot voorstant van ons saeck[123)]
En eeren troyen met een hooch verdiende wraeck,
Indien hij een voldoet van beyde dese dingen,
Soo gaet hij alle die oyt troost van Lieffd ontfingen
Te boven in geluk, en crijcht mijn suster cuys,

96) *toecoment*, toekomstig; dat gij na den dood van uwen vader zult krijgen.
97) *de godt van Delos*, Apollo.
98) *kostel*, kostbaar.
102) *lyefd' van*, liefde voor.
103) *all' ander oeffening*, enz., hij denkt niet meer aan andere bezigheden; alles gaat als het ware verloren, wordt medegesleept door zijne dolzinnige verliefdheid.
106) *geschieden werden*, gescheiden worden.
109) indien gij haar niet aan Achilles onthoudt.
111) *u vader out*, uw oude vader; *haer*, hun.
112) *achter*, na *rijcke*, machtige.
114) *gedraeycht*, gedreigd.
115) *den Mirmidoischen Prins*, Achilles. De Myrmidones, een volksstam in Thessalië, waren onder Achilles tegen Troje opgetrokken.
119) *selfs*, zelf.
120) *vertrecken*, verhalen, vertellen.
121) *dat Griecken*, opdat Griekenland.
122) of hij (Achilles) moet zelf de nakomelingen van Atreus, Agamemnon en Menelaus, eigenhandig dooden.
123) *voorstant*, verdediging.

Laomedons geslacht vant out en edel huys
Van Dardanus wt Jovis godlijck saet gesprooten,[129)]
Aldus sij werden mach van hem alleen genooten,
Maer op geen ander wijs wint hij dees teeder maecht.
Dies tot sijn tente keert, en hem dit antwoort draecht.

Gesproken hebbende gaet binnen Hector.

129) *Jovis*, Jupiter's.

AUTOMEDON.

Spijtyge tijding sal dit voor Achilles wesen,[133)]
De wont int t' hoge hert is so niet te genesen,[134)]
Die nummer t' winnen socht dan ridderlijck, soud' hij
Sijn lust soecken te boeten door verraderij?
Ick weet wel dese smaet van Hector sal hem quellen,
Ick sal hem niettemin het gansche stuck vertellen.

1e Handeling. 3e wtcomen.

ACHILLES.

Automedon wat nieus? brengt ghij ons goet geluck?
Wat antwoort Hector? Hoe? vertelt mij t' ganse stuck.

AUTOMEDON.

Hector een oorsaeck meest van alder griecken schaden
Wil dat ghijt leeger off de Princen sout verraden,
Hun levren t' ganse heyr, en helpent moorden fel,
Off senden met u hant d' Atrijden nae den hel.
En doet ghij een van bey, t' volck, off de Princen sterven,
Ghij sult Polyxena tot uwen loon verwerven,
Dan doet ghij geen van bey, en slaat sijn eysch geen acht,[147)]
So set sijn suster vrij (seyt hij) wt u gedacht.

ACHILLES.

Hoe nu verwaende Prins? de moedichts van de greecken
Durfft ghij die van verraet (ô sot hovaert) aenspreecken.[150)]
Verwaentheyt ongegront schaet niemant dan haer heer.[151)]
Mijn ongemeten hert, dat niet en acht dan eer,[152)]
Soud' die stellen ter neer, en laten sich verwinnen[153)]
Van Venus blinde kindt, en t' onversichtich minnen?
In geen manier, al most ick derven schoon mijn vrow[155)]
Voor wellust gaet mijn eer, mijn eer hangt aen mijn trow.
Dees hant (ick sweer 't de goôn) zal u ter hellen stueren,[157)]
Dees hant (ick sweert de goôn) vernielen sal u mueren,
Dees hant (ick sweert de goôn) sal binnen corten tijt
Gevancklijck leyden t' pandt, daer ghij dus trots mee sijt,
Sijt ghij van godlijck saet? gelijck men gaet versieren,[161)]
Die min dan menschlijck sijt, en meer gelijct de dieren,

133) *spijtyghe*, hoonende.
134) *t' hoge hert*, het trotsche hart.
147) *dan*, doch.
150) *van verraet aenspreecken*, een voorstel doen tot verraad; *sot hoovaert*, dwaze, vermetele hoovaardij.
151) *haer heer*, hem, die haar bezit.
152) *mijn ongemeten hert*, mijne hooghartigheid.
153) *ter neer stellen*, ter zijde stellen.
155) *al most ick derven schoon mijn vrow*, al moest ik ook mijne geliefde derven.
157) deze regel ontbreekt in het hs.
161) *versieren* verzinnen.

Van laech gemoedt niet waert, noch datment acht off eert
Hoement meer heusheyt doet, hoe dat het meer begeert,
Een edel hooch gemoedt meer dan gemeensche sinnen,
Laetet hem nummermeer in heusheyt overwinnen.
O vreemde brant des Mins! so lichtlijck men wel spreect
Van u te bluschen wt, gelijcmen u onsteect,

Maer swaer ist inder daet u wt het hert te scheyen,
En t' swaerste dat ghij hebt in u, ist lang verbeyen.
O die met u gesicht beschaemt de Sonne claer,
Elck wr t' sint ick u sach, dunct mij wel duysent iaer.
ô Venus! geeft mij raet in mijn verwarde sinnen,
Verschoont indien ick sot laster de wijse minne
Jivoren aengesicht soo ghoddelijck geteelt
Jae schoonder als het schoonst dat schoonheyt sich voorbeelt,[176)]
Alleen van godts geslacht, cieraet van onse tijen,
Cupidoos hoochste roem, al Venus hoverdie.
Achilles wel hoe nu? ist dit dat u betaempt,
Ghij droecht een vrouwen cleet als ghij ter oorloch quaempt,
Door uwe moeders vrees, dat ghij alhier sout blijven,[181)]
Nu gh'lijckt ghij niet int cleet, maer int gemoedt de wijven.
Tot noch toe hebdij dan int oorloch cloeck gewrocht[183)]
En menich strijtbaar helt gewapent omgebrocht,
Ontallick volck gedoot, en nae des crijchs manieren
Den hel van borgers, en van spijs versien de dieren.
Tot noch toe hebdij dan meer nae t' verhart gevecht
Dan enich capiteyn winteeckens opgerecht.[188)]
Tot noch toe dan u naem verseekert voor het sterven
Om met een sotternij dat alles te bederven?
d'Onsterfflijckheyt ws naems, daer ghij so veel om leet,
Met moeyt en arbeyt street, bestoven en besweet,
Hoe sijdij dus verkeert? al t'beestelijck leyt boven[193)]
En t'godlijck van u aert verwonnen, en verschoven.[194)]
Achilles naem daer elk met sulck ontsich van sprect,[195)]
Sal die nu werden met verraderij bevlect?
Ick sweert in geen manier, maer sal gaen openbaren[197)]
Hectors verwaentheyt sot, en 't ganse stuck verclaren
Aen Atreus neven bey, diet aldermeest gaet aen,
So valt de trotse stadt, en blijft mijn eere staen.

1e Handelingh. 4e wtkomen.

CHOOREN.

CHOOR.
O wonderlijcke strijt in iuechdelijcke sinnen,
Moeylijck eergiericheyt! en sachte brant van minnen![202)]
Wie van u beyden hier de grootste sijn van cracht

176) *sich voorbeelt*, zich als ideaal stelt.
181) *blijven*, sterven, sneuvelen.
183) *cloeck gewrocht*, kloeke daden verricht.
188) *winteeckens*, tropeeën.
193) *verkeert*, veranderd, ontaard.
194) *verschoven*, veracht.
195) *sprect*, spreekt.
197) *in geen manier*, geenszins.
202) *moeylijck*, lastige.

Besloot noyt sterfflijck mensch wel vast in sijn gedacht.[204)]

Seer dicmaels windt de Min! en dicmael, ist niet wonder,
Brengt d' eerst verwonnen eer weer sijn verwinner t' onder.
De eer belooft een lust daer niemandt aff en grijst,[207)]
En t' geen de minnaer lieft, alleen de minnaer prijst.

204) *besloot in sijn gedacht*, wist.
207) *aff en grijst*, van grijst, een afkeer van heeft.

Dat al de werrelt prijst, can niet veel waerdich wesen,
Meer dunct mijn t' geen dat een off twee prijst waert gepresen.[210)]
Ghewoont bedriechter veel, en ander redens schijn,[211)]
d'Oprechte oordelaers ter werrelt selsaem sijn.

De Princen groots, waer in de volcken haer vertrouwen,
Waer aen de werrelt hangt, altsaem aen d'eer haer houwen,
En achten die veel meer dan al haer rijck en staet.
Maer welcke Prins was noyt Cupidoos ondersaet?

Gheluckich is hij dan diet hem niet laet verdrieten
Te strijden voor sijn eer, en lijckwel mach genieten[218)]
De gave van de Min. Maer sijn geluck is quaet[219)]
Diet nodich is dat hijt een om t' ander laet.[220)]

1e Handelinge. 5e wtcomen.

MENELAUS. AGAMEMNON. ACHILLES.

MENELAUS.
Dattet Autumedon te kennen geeft, wel goet is,
Hoe wel dat Thetis soon eerlijck en hooch van moet is,[222)]
Want wie weet niet wat dick de minne doet bestaen.[223)]

AGAMEMNON.
Maeckt niettemin geensins hier van bij hem vermaen,
Want twijfel van sijn trouw grootlijxs den Prins sou quellen.

ACHILLES.
Daer sijn de broeders bay, ick gaet haer nu vertellen.
Geluck ion u Jupijn en een lang levens tijt,[227)]
Ghij die van t griexse heyr veltheer gekoren sijt,
De vreemde hovardij, en smadelijck begeeren,[229)]
Dat Hector op mij doet, die doet mij tot u keeren.

MENELAUS.
Wat sotternij ist nu daer in ons vijant dwaelt.

ACHILLES.
De cracht van Venus kindt, onnodich is verhaelt

210) *waert gepresen*, waard geprezen te worden.
211) *en ander redens schijn*, en anderen worden bedrogen door een schijn van reden.
218) *lijckwel*, evenwel.
219) *quaet*, slecht.
220) *diet nodich is*, die genoodzaakt is.
222) *hooch van moet*, fier, grootmoedig.
223) *dick*, dikwijls.
227) *jon*, gunne, schenke.
229) *de vreemde hovardij*, de buitensporige hoovaardij; *smadelijck begeeren*, de schandelijke dingen, die Hector van mij begeert.

Die hij gaet alle daechs in volck en Princen tonen,
Hoe weynich hij de goôn des hemels gaet verschonen,
Hoe cleyn ontsich hij voor sijn eygen moeder heeft.
Der ghoden Coning selfs, voor wien het aartrijck beeft
Doorschiet hij, en gaet hem daer in niet meer beswaren,[237)]
Off maiestayts quetsuer gans geen misdaet en ware.

237) *gaet hem daer in niet meer beswaren*, vindt daar even weinig bezwaar in.

Gheen wonder isset dan, soo de Peruicque blont,[239)]
T' welriekent haar getoyt met een wtheemsen vont[240)]
Daer bij Polyxenaes snee wit en teder handen,
Achilles sin en hert leyden in vaste banden.
Ghelijck gh' altsaemen weet, want wijst mij doch den man
Diet t' heet verteerend' vier bequaem verbergen can.
Door laste van dees Min, van wien ick ben gebonden,
Heb ick Autumedon tot aen de stat gesonden,
Met al eerbiedicheyt, en huesheyt onverdient,
Ghelijck een Prins beleeft soud' senden aen sijn vrient,
Om Hector wt mijn naam nae deese maecht te vragen
Den welcken soo hij sant, ick loofde Troyas plagen[250)]
Te weren van haer muer, en endigen den twist,
Daer negen iaren in alreede sijn verquist.
Maer wat doet Hector? hij in plaets van te bekennen[253)]
De weldaet dieck' hem doe, gaet mij den antwoord sennen[254)]
Ick raes, ô grote schant! Achilles moet verstaen
Dat hij de Princen, en sijn crijsluy sou verraen.

AGAMEMNON.

Grootmoedich Coning hoe? is Hector niet gesworen[257)]
Ons vijandt totter doot? gaet ghij u daer aen storen?
Tracht nae een wreede wraeck, troost daer me t hooch gemoet
Wij sien hoop ick wel haest de stat onder de voet,
Laet Hector dan alleen sijn suster u onthouwen.

MENELAUS.

Polyxena met al d' ander troyaense vrouwen
Sal binnen corten tijt wel vallen in ons hant,
Waer toe het smeecken dan, oft ruymen slecht met schant?[264)]
Laet u een weynich tijts veel liever niet verdrieten
Dan t' geen ghij muecht met eer, met schande te genieten.

2e Handelinge, 1e wtcomen.

PRYAMUS, PARIS, DEIPHOBUS, AENEAS, ANTENOR, op de muer *HECUBA, HELENA, POLYXENA, ANDROMACHE, ASTIANAX.*

T griexsche heyr passeert voorbij, de troyanen rusten binnen toe om te slaen.

ANTENOR.

239) *de Peruicque blont*, het blonde haar.
240) zie deel 1, lnl. bl. XLVIII.
250) *den welcken soo hij sant*, en wanneer hij haar zond; *loofde*, beloofde.
253) *bekennen*, erkennen.
254) *sennen*, zenden.
257) *gesworen ons vijandt totter doot*, ons gezworen doodvijand.
264) *ruymen*, het veld ruimen.

Siet Jovis dochter daer, haer schoonheyts glants hoovaerdich[267)]
Is oock dat aenschijn geen tien iarich oorloch waerdich?[268)]
Aeneas wat dunct u, gelijctse u moeder niet?[269)]

267) *Jovis*, Jupiter's.
268) *is oock dat aenschijn*, enz., vgl *Ilias* III, vs. 156 vlgg.
269) *u moeder*, Venus.

AENEAS.

Ick vind' seer wel besteet de commer en t' verdriet
Van dit ellendich rijck, so dickwils ick aenschouw
Het godlijck claer aenschijn van Paris edel vrouw.

DEIPHOBUS.

Mijn vrou en suster die de griexse Princen kent,
Ick bid' u seyt ons wie dat sij, die daer ontrent
Achilles met sijn pluym so moedich compt getreden
Dat het vast aertrijck druent onder sijn trotse schreden.

HELENA.

Dat dees voor Troyen quam, grootmoedich prins, beclaecht,
De wacker Aiax ist, daer nae mijn broeder vraecht,
De jonckste van de twee, die daer met hem schijnt twistich
Dats Diomedes cloeck in slach, en aenslach listich,
Dats d' ander Aiax met den helm van schoon gestalt.

PRYAMUS.

Mijn vrou en dochter soot u niet te lastich valt
Noempt d' ander Princen me, ist Menelaus desen?[283)]
Die man voor man vermaert, gelijckt schijnt aen sijn wesen.

HELENA.

Mijn Heer, mijn Vader, laes! gekent hebt ghij hem wel
t' Sint hij hier als gesant was met sijn meegesel,
t' Is Menelaus iaet, en die hem bij de cleede[287)]
Trect dats Ulysses selffs, die so veel moeytens dede,[288)]
Veynsden sich selven sot, ploechde de dorre strant,
Op dat men hem met vree soud' laten in sijn lant,
Om sijn Penelope, t' aenbidden en te vieren,
Hoe wel de vrou en is maer van gemeen manieren.
Dats Patroclus die daer van vers Achilles groet,[293)]
Dan siet heer vader wat daer Agamemnon doet.[294)]

AGAMEMNON.

Strijtbare mannen, die wt griecken sijt gevaren[295)]
Om met u daden cloeck, de werrelt te verclaren,[296)]
Dat niemant trotste u met schaed' oyt off met schand'[297)]
En ongewroocken bleeff van u verwinners hant.
Altsamen weet ghij, hoe dat Paris is gecomen
Tot Lacedemon, die mijn broeder heeft genomen
Beleefd'lijck in sijn huys, tot welxs vergelding dat
De valschen gast hem stal sijn huysvrou, en sijn schat.

283) *me*, mede, ook.
287) *iaet*, ja.
288) *selffs*, zelf.
293) *van vers*, uit de verte.
294) *dan*, doch, maar.
295) vgl. de volgende regels met *Ilias* 11, 110 vlgg.
296) *verclaren*, toonen.
297) *trotste*, trotseerde.

Daar t' recht is sijn de goôn, het recht is op ons sijde,
Met dit betrouwen vast gaet ghij altsaem ten strijde,
Al hadden wij te slaen een yder tegens tien[305)]
En t' recht was op ons sij, men mostse niet ontsien,
Nu comen wij te velt, niet tegens verse crachten,
Tien mannen tegens een hebdij niet te verwachten
Gheen nieuwe vijandt ist, off daer ghij noyt me sloecht
Het is het selve volck, dat ghij soo dicmaels ioecht,
t Sijn de troyanen die binnen haer wallen suchten,
Achilles t is het heyr, dat ghij alleen deet vluchten.
t Is Aiax t'selve volck van wien ghij met u swaert
Alleen voor den brant de schepen hebt bewaert.[314)]
Ghij griexse crijsluy vroom, die ver van wijff en kind'ren[315)]
Troct om u vaderlant sijn schade te verhindren,
Siet daar de vrouwen op de muer tot ons profijt,
Die haer de moedt benemen sullen doort gecrijt,
Siet Helena daer selff, wij hebben ons vernoegen,
Met meerder schrick sal haer gemoedt in 't vechten wroegen.[320)]
Siet hier een eyndt des crijchs, die tien iaer heeft geduert,
Een eynt van alt verdriet tot noch van u besuert.[322)]
Toont ghij hier uwen moedt, en vliedt het schandlijck vreesen
Geen langer wederstant cunnen sij doen naer desen.[324)]
Draecht ghij u hier niet vroom, soo doettet ons geen nut[325)]
Dat Aiax met sijn hant de schepen heeft beschut,
Want die sijn lang verrot, en onbequaem om vlieden,[327)]
En anderen bouwen, dat derff niemant van ons lieden[328)]
Eer Troyen leyt ter neer, gelijck een yder swoer
Van dese Princen al, wanneer men herwaerts voer.
Dus ander wtcompst gaet al stellen wt u sinnen
Behalven sterven vroom, oft eerlijck overwinnen.[332)]

2e Handelinge. 2e wtcoompst.

Hector met het heyr.

HECTOR.

Troyanen hadt ghij oyt, oorsaeck te sijn verblijt,
Soo hebt ghij boven al, oorsaeck op dese tijt.
Siet hier den dach en wr, ghij crijsluy en ghij heeren
Die elck plach met so groot, verlangen te begeeren.
Hoe dickwils hebt ghij int besonder elck geseyt

305) *slaen*, strijden.
314) *bewaert*, beschermd.
315) *vroom*, dapper.
320) *met meerder schrick*, nl. als zij zien dat Helena in onze macht is.
322) *besuert*, geleden.
324) *naer desen*, hierna.
325) *draecht*, gedraagt.
327) *onbequaem om vlieden*, ongeschikt om mede te vluchten.
328) *derff*, durft.
332) *eerlijck*, eervol.

Och die mocht in een slach, wreecken sijn schant' en leyt,
En toonen t' geen dat sij gebreck van vroomheyt achten,
Was wangunst van geluck, en geen gebreck van crachten.
Dat sij laest wonnen schruemt daerom niet met al,[341)]
Hoe hoger int geluck, hoe naerder an den val.
Die wan sal winnen, waer is sotter reen te vinnen?[343)]
Maer dits des werrelts loop die laast verloor sal winnen.

341) *niet met al*, niemendal.
343) *wan*, overwon; *reen*, redeneering.

aant. Alree keert het geluck, door dient tot deser stont
Gelegentheyt tot wraeck van onse schande iont.[346)]
t Is tijt Aiax met meerder angste te doen sweeten,
En om te stillen al Achilles groot vermeten.
Siet de Juffrouwen daer, siet daer d'wtheemse vrow.
Daermen tien ander iaer noch crijch om voeren souw.
Die hart heeft in sijn borst, en laet hem nu niet iagen,
En winnen wij den slach, t' is t' eynde van ons plagen.
Penthasilea vroom met veel volxs int getal[353)]
Verwacht ick alle daech, die sonder twijfel sal
Soo gruwelijck ontsich in onse vijant maken,[355)]
Dat hij daer door geheel in moed'loosheyt sal raecken,
Verslagen door sijn schrick van sijn verlies en schant,
So ghij Troyanen hout in dees slach d' overhant,
Elck enen toon de cracht van sijnen rechter arm,
En dapperheyt van moedt, siet daer den grieck. Alarm![360)]

Patroclus blijfft. Hector draecht het lichaem ter sijen en schent het. De griecken winnent weder en werden geiaecht. Troyanen victorieus gaen binnen.

2e Handelinge. 3e wtcoompst.

CHOOR.

Het hoochste dat den mens op aerden is gegeven
Door den eersaemen raet, van s' hemels goden hooch
Is eer, het waerste goet, int tijttlijcke leeven,
Op welck het grootste hert, alleenlijck neempt sijn ooch.[364)]

De goden alle ding den mens om sweet vercoopen,
Dus crijcht men t' hoochste goet niet dan door d' hoochste daet,
En dat is crijchs beleyt, een const om brave hopen[367)]
t' Houden in heerschappij alleen tot s' vijants quaet.

Dat doet ghij brave prins, gaet Mars daer in te boven,
Die d' een nae d' ander reys u vijant stout verwint,
Dat die selff uwe deucht gedwongen is te looven,[371)]
Al haet hij t' gene dat u ondersaet bemint.

U daegh'lijcxs werck het is in slavernij als eygen[373)]
Te leyen Princen trots, en treense mette voet,[374)]
Pilair des vaderlants, die t' wreet vermeetel drijgen

346) *iont*, gunt, geeft.
353) *Penthasilea*, de koningin der Amazonen.
355) *ontsich*, schrik, vrees.
360) *Patroclus blijfft*, Patroclus sneuvelt; *winnent*, veroveren het (lijk).
364) *neempt sijn ooch*, acht slaat.
367) *brave hopen*, dappere troepen.
371) *deucht*, dapperheid, moed.
373) *eygen*, slaven.
374) *Princen trots*, trotsche vorsten.

Der vreemder volcken stilt, en cneust haer hoge moet.[376)]

Sijt danckbaer aen u Prins, gaet den verwinnaer teegen,
Schoon edel vrouwen hem met lauren cransen croont,
Al is de dancbaerheyt hier selff om danck verleegen,
De danck die toonlijck is, aen u verlosser toont.

376) *cneust haer hoge moet*, fnuikt hunnen trots.

De palmen vant gans oost, en boschen van laurieren
Sijn weynich int getal bij sijn verdiende loff,
Alleenlijck het gedacht can hem te wille vieren,[383)]
Gebrecklich wert de tong door overvloet van stoff.

Gheen sterfflijck goet is goet om hem genoech te lonen,
Onsterfflijck eer alleen sijn eere wesen sal,
Dees sal hem na sijn doot aen elck onsterfflijck tonen,
En ewich als een godt verbreyden over al.

2e Handelinge. 4e wtcoompst.

AIAX met het lichaem van PATROCLUS, ACHILLES, AGAMEMNON, ULYSSES.

AIAX.

Grootmoedich Prins dewijl, met u geselschap ghij[389)]
Den herden vijandt iaecht, en druct aen dander sij,[390)]
Siet hier u troutste vrient! door Hectors hant verslagen,
Toont nu u groot gemoet in tegenspoet te dragen,
Peynst op de wraeck alleen, onnutte droefheyt spaert.

ACHILLES.

Och! is dan bij de goôn de dienst so weynich waert?
Ach goôn! ach wreede goôn! vervloecte loop der starren
Ghodlosen hemel die het goet int quaet verwarren,
Ach wreede ghoden schick! de wangen sijn als loot[397)]
Die roosen schenen corts, melijdelose doot,[398)]
Noyt deet ghij meerder quaet! Ha helsche rasernijen![399)]
Ha Pluto! rooft ghij dees, wie suldij voortaen mijen?[400)]
Jupijn! Ha wree Jupijn! die niet dan droefheyt dorst,[401)]
Compt blixem doet te niet, daer is Achilles borst.
Mengt t' element vant vier en t' water met malcandren,
Doet d' aerde in de lucht, en lucht in d' aert verandren,
Mengt hel en hemel t' saem, laet geen ding op sijn stee,[405)]
En in natuers bederff, verderff u selven mee.[406)]

AIAX.

Achilles waer toe dient onnutte reên te spreecken?
Betoont de doot sijn eer, en peynst om u te wreecken,
Hector belacht u rou.

383) *te wille vieren*, genoegzaam eeren.
389) vgl. voor het volgend gedeelte *Ilias* XVIII, vs. 334 vlgg.; *geselschap*, volgelingen, gevolg.
390) *herden*, krachtigen.
397) *wreede ghoden schick*, wreede beschikking der goden.
398) *corts*, kort geleden.
399) *rasernijen*, Furiën, wraakgodinnen.
400) *mijen*, sparen.
401) *die niet dan droefheyt dorst*, die naar niets anders dan naar droefheid dorst.
405) *stee*, plaats.
406) *bederff*, ondergang; *verderff*, breng ten verderve.

AGAMEMNON.

Hoe ghij meer weent en sucht
Hoe ghij hem blijder maect, laet dan het droeff gerucht.[410)]
U droefheyt sij voor hem geen oorsaeck om verblijen.

410) *gerucht*, gejammer.

aant. **ACHILLES.**
Draecht binnen t' lichaem dan, ick sweer tot genen tijen
Te slapen anders dan op d' aerde cout en hert,
Tot dat volcomen wraeck van mijn genomen wert,[414)]
Over dit wreede stuck, en die mij heeft doen clagen,
Betael een wreede wraeck van dese hant verslagen.[416)][416)]

ULYSSES.
Den wtvaert sal men doen op costen vant gemeen,
Opt heerlixst dat men mach branden de doode leên,
Dus geeft ô veltheer last om t' hoge vier te bouwen.[419)]

AGAMEMNON.
Datmen in Ida ga terstont om hout te houwen.[420)]

2e Handelinge. 5e wtcoompst.

CHOOR.
Den hemel met, sijn gouden laeckens salen[421)]
Herberch der goôn, vol goddelijcken glans,
Heerlijck geciert, met Phoebus clare stralen
Wiens suster haer staetdochters leyt ten dans,[424)]
Die op haer plaetse blijven, en die dwalen,
Hoe hooch, hoe groot, sij is, bestaet nochtans
Door vrientschap soet, welck woort hier wert genomen
Voor eendracht vast, en over eene comen.

t'Aertrijck duerwracht met bergen en revieren,
Met steden rijck, van torens, schat en pracht,
t'Welck heuvels schoon, en soete daelen cieren
Met duister bosch, met bloem en cruyden sacht
t' Gevogelt wilt, de sorgelose dieren
En der verwaender menschen swack geslacht
Bestaet alt'saem door eendracht, ende sonder
De vrintschap sout vergaen, en raecken t'oonder.

Vier, water, lucht, en d' aerde sijn tweedrachtich
Een yder tegens ander in sijn aert,
Nochtans natuer off s' werrelts schepper machtich,
Heeft haer in yder schepsel soo vergaert,[440)]

414) *van mijn*, door mij.
416) *betael*, ondervinde.
416) *van dese*, door deze.
419) *t' hoge vier*, de hooge brandstapel.
420) *Ida*, gebergte in Troas.
421) *gouden laeckens salen*, zalen behangen met goudlaken, laken met goud doorweven.
424) *wiens suster*, de zuster der zon is de maan; *staetdochters*, hiermede zijn de vaste sterren en de planeten bedoeld (vs. 425).
440) *heeft haer in yder schepsel soo vergaert*, heeft de vier elementen in al het geschapene zoo vereenigd

Datter geen twist, maer stadich vrientschap crachtich
Wert tusschen haer, elck in sijn ampt bewaert,
En als het een het ander wil verwinnen,
Bederfft het geen daer in sij twist beginnen.[444)]

444) *bederfft*, gaat te gronde.

Vrientschap is de geboorte van de steeden
Haer voetsel en haer leven, twist haer doot.
Int oorloch swaer, en moylijck om beleeden,[447)]
Is eygen twist de vreeselijckste stoot.
Eendracht maeckt macht, en can de macht verbreeden.
Dus worden licht de cleyne rijcken groot.
Om in den slach, door geene twist te doolen
Is Agamemnon t'pack alleen bevoolen.[452)]

Dan is eendracht en vrientschap waert om eeren[453)]
Voor een gans rijck, t' welck door haer wert beschut,
Elck mens alleen sij tot geen scha kan keeren,
Maer d' eene vrindt is d' anders onderstut.
Van al het geen ons herte can begeeren
Is een getrouwen vriendt het hoochste nut.
Maer d' hemel sayt twee vrienden trou van waerden
Om d' hondert iaer, helaes! maer eens op aerden.

Dees Princen bey wel sulcken naem verdienden,
Gelijck den rou van d' een wel blijcken dee.
Nu sijnse doot, en t' sijn niet meer twee vrienden,
Als d' eene vriendt sterft d' ander vrint sterft mee,
Want als de goôn de vrient die sij ons lienden[465)]
Wechnemen, sterfft de vrientschap daer ter stee,[466)]
Sonder de welcke wert niemant vrint geheeten,
Hoewel men best nae doot vrints trou kan weeten.

2e Handelinghe. 6e wtcoomen.

AUTOMEDON. ACHILLES. HECTOR. SOLDATEN.

AUTOMEDON.

Mijn heer de spieen brengen tijding op ter daet,[469)]
Dat Hector te gemoet de Amasonen ghaet
Met weynich volxs, om haer Princes eer te betonen.
Siet hier gelegentheyt om t schelmstuck te belonen.

ACHILLES.

Fluxs roept mijn vrinden, dat elck ander dingen staeck.
Nu op Achilles, hier is tijt van wrede wraeck,
Voort ras, versuymt geen tijt, maer laet s' ons wel besteden.
Ghij weet Automedon den wech, voorwt wilt treden.

447) in den oorlog, die zwaar en moeilijk te voeren is, is twist onder de strijders zelve de vreeselijkste ramp.
452) *t' pack alleen bevoolen*, alleen het oppergezag toevertrouwd.
453) *dan*, doch; *waert om eeren*, waard te eeren.
465) *lienden*, leenden.
466) *daer ter stee*, ter zelfder tijd.
469) *spieën*, spionnen; *op ter daet*, terstond, terwijl de daad geschiedt; zoo juist.

aant. Griecken binnen. Hector aen d' ander sijde wt. Achilles op sijn hielen.

HECTOR.

Want grootlijckxs sijn w' altsaem in dees Princes gehouwen[477)]
Die ons te hulpe compt met hare strijtbare vrouwen.
Hier me Troyanen. Hoe? den vijant weer wilt bien,[479)]
Ach dats Achilles selff! hier is geen plaets om vlien.[480)]

Hector van Achilles verslagen. Troyanen veriaecht.

ACHILLES.

So moordenaer die niet als vroom, maer als de blooden[481)]
Nae d' overwinning noch voert oorloch mette dooden,
Schent weer haer lichaem, meer sal ment van u niet sien,
Dan t' selve sal (ick sweert) u lichaem oock geschien.
Bespotten ghij mijn vrient, ghij sultet oock besueren.[485)]
Trect driemael t' lichaem rontsom troyens hoge mueren
Gebonden achter t' paert, en sleeptet door den slijck,
Tot lasterlijcke schant van het vermetel rijck.

3e Handelinghe. 1e wtcoomen.

PRYAMUS. POLYXENA. ANDROMACHE. ASTIANAX.

PRYAMUS.

Die door sijn Adel groot, en schepter sich verstout,[489)]
Die op een hoge staet, en machtich rijck vertrout,
En daerom niet en vreest, dat s' hemels goden waerdich[491)]
Gelijck de menschen sijn, verkeerlijck en lichtvaerdich,[492)]
Maer stelt sijn geest gerust in voorspoet en geluck,
Die spiegel sich aen mij in dees bedroefde druck.
t' Geluck van d' ouwe stat, van al mijn volck en landen,
Dat had ick altesaem gestelt in Hectors handen.
Als dees vermoort wart van de griexsce prins verwoet,
Doen viel al troyens hoop, en troost onder de voet.
Ach armen Coninck out! Wel waerdich te betrueren,[499)]

477) *grootlijckxs*, enz., zeer veel zijn we aan vorsten verplicht.
479) *me*, mede, ook; *weer wilt bien*, wil weerstand bieden.
480) *plaets om vlien*, gelegenheid om te vluchten.
481) vgl. *Ilias* XXII, vs. 330 vlgg.; *vroom*, dapper.
485) *besueren*, lijden, ondervinden.
489) zie Seneca, *Troades*, vs. 1 vlgg.
491) *s' hemels goden waerdich*, de waarde goden des hemels.
492) *verkeerlijck*, lichtzinnig.
499) *betrueren*, beklagen.

Het lichaem van u soon en mocht u niet gebueren,[500)]
Gaet, cooptet, en ontsmeect het den verwinner straff,[501)]
Op dat het mee geniet sijn out voorvaders graff.

ANDROMACHE.

Ach cleen Astianax! compt gaet den vijant groeten,
Den overwinner trots valt vrijelijck te voeten,
Bidt hem ootmoedich aen, en acht geen schande niet,[505)]
Te doen het gene dat u t' wree geluck gebiet.[506)]

500) *gebueren*, te beurt vallen.
501) *den verwinner straff*, den strengen overwinnaar.
505) *acht geen schande niet*, acht het geen schande.
506) *geluck*, noodlot.

Laet dalen u gemoet, off hout sijn crachten binnen,[507)]
Vergeet u out geslacht, stelt Hector wt u sinnen,
Off so ghij mee gevoelt de wonden van u leyt,
So doet gelijck als ick, en met u moeder schrayt.

3e Handelinge. 2e wtcoomen.

NESTOR, PRYAMUS, ULYSSES, ACHILLES. AGAMEMNON, AIAX, ANDROMACHE. POLYXENA, ASTIANAX, AUTOMEDON.

NESTOR.

Ey armen coninck out, wel waerdich te beclagen,
Int hoochste van u noot bleeff uwen soon verslagen.[512)]
Int hoochste van u noot sijt ghij van hoop berooft.
Melijdlijck ick beclaech u out grijsharich hooft.
Veel oorsaeck hebdij wel om droef heyt te betonen
Staet op bedroefde vorst, en wilt u selff verschonen.

ULYSSES.

O, Pryamus dient quaet, gelijck als u, behaecht,[517)]
Wert van de goden dus rechtvaerdelijck geplaecht.[518)]
In plaetse vant getruer sout u wel beeter voegen
Te dencken dat ghij ons eertijts wel mocht vernoegen.[520)]
Maer op den huessen eys gaeft spijtich antwoort gram
Wanneer ick als gesant aen u tot troyen quam.[522)]

PRYAMUS.

Ghij griecse Princen wijs sijt gh'oyt beleeft gebleecken[523)]
Helpt mij Achilles om mijn soons dood' lichaem smeecken.
Een yder duncke dat hij mede sterfflijk sij,
En sit hij nu wel hooch, het can hem gaen als mij.

AUTOMEDON.

Troyaenschen Coninck out, Achilles heeft vernomen
Dat ghij om sijnent wil int leeger sijt gecomen,
Indien het u belieft met hem te spreecken yet[529)]
Hij sal u horen, gaet daer ghij hem sitten siet.

PRYAMUS

op sijn knieën.

507) *gemoet*, toorn.
512) *bleeff*, werd (en bleef).
517) *dient*, Wien het.
518) *wert*, wordt.
520) *mocht vernoegen*, hadt kunnen voldoen.
522) *aen u*, tot u.
523) *beleeft*, goedertieren, genadig.
529) *yet*, iets, wat.

Ghij sijt de oorsaec niet Achilles van mijn kermen,[531)]
Maer iemant van de goôn, in plaets van hem t'ontfermen
Over mijn ouderdoom, laet mij dit leet geschien,
Na dat ick heb met smert mijn kindren doot gesien,

531) vgl. *Ilias*, XXIV, vs. 486 vlgg.

De welcke jong en dom haer op het rijck betrouden,[535)]
En deeden dicwils t'geen, daer s' haer voor wachten souden,
Volchden haer sotte lust door wulpshayt onbedacht,[537)]
't Welck heeft haer beyd' en mijn in dus een staet gebracht.[538)]
't Is niemant onbekent, al geeft het groote schade,
Dat jongeluy altijt den ouderdoom versmaden.[540)]
Indien dat door mijn doot de crijch ophouden mach,
Vrijwillich ick verwacht den dootelijcken slach.
Ghij sult mij hoepeloos van immer te verblijen[543)]
Van dees benaude geest, en swaer elent bevrijen.[544)]
Doet met mij wat ghij wilt, k' geeff mij in u gewelt,[545)]
Off ghij mij ommebrengt, off in gevancknis stelt,[553)]
Want al mijn leevens eynt sal ick in trueren leyden.
Laes! niet dan tegenspoet en heb ick te verbeyden.
Ach Troyen staet niet meer! Wanneer als Hector viel
Doen viel het hoge slot daert trots sijn hoff op hiel.
Dan na mijn kindren doot, en commerlijck beswaren
Naet moorden van mijn volck, en crijch van negen iaren
Heb ick der griecken wel drievoudich straff betaelt
Voor t' geen daer in mijn soon met onrecht heeft gedwaelt.
Gedenct eens aen de goôn, stelt trotse moedt besijen,
Hebt met mijn ouderdom, helaes! doch medelijen.
Soo ghij dit cleene kint de siel niet geven cunt
Ten minsten t' lichaem hem van sijnen vader gunt.
Gedenct oft swaer sou sijn, en hoe ghijt sout betrueren[559)]
Dat diergelijck aen uwen vader sou gebueren,
Die sorge voor u draecht, u welvaert staech betracht,
Dan daer voor hoed' hem godt, en alle sijn geslacht,[562)]
Die jon hem alle t' geene dat hij wenscht, en geve[563)]
Dat hij een soeter ouderdoom dan ick beleve.

Priamus valt in onmacht.

ANDROMACHE.

Helaes beleefde Prins! indient niet mach geschien[565)]
Dat men t' begraeft, laet mij ten minsten t' lichaem sien,
En dit onnosel kint, dat soo veel heeft verlooren.
Kleynen Astianax, waer toe zijt ghij gheboren?[568)]

535) *haer betrouden*, vertrouwen stelden in.
537) *wulpshayt*, dartelheid, lichtzinnigheid.
538) *mijn*, mij.
540) *versmaden*, verachten, geringschatten.
543) *hoepeloos van immer te verblijen*, die geen hoop koestert van ooit weer blijdschap te genieten.
544) *elent*, ellende.
545) *gewelt*, macht.
553) *der Griecken* enz., heb ik de straf, die de Grieken eischten, wel driemaal ontvangen (lat. *poenas luere*).
559) vgl. Homerus *Ilias* XXIV, 486 vlgg.
562) *dan*, doch.
563) *jon*, gunne.
565) *beleefde*, goedertieren, genadige.
568) deze regel ontbreekt in het hs.

NESTOR.

Staet op bedroefde vorst, van out beweechlijck bloet,[569)]
Hebt hoop in ongeval, verstarckt u swack gemoet.

569) *beweechlijk*, dat medelijden verwekt.

PRYAMUS.

Laes! de beleeftheyt waert bij menschen en bij goden,[571)]
Daer griecken roem aff draecht, waer is die nu gevloden?[572)]
t' Geen sonder onderscheyt ghij iont aen elcken een
Weygert ghij dat, helaes! aen Pryamus alleen?

ACHILLES.

Ghij hadt (ô Coning out) de juecht behoort te dwingen,[575)]
Van uwe kindren sot, als s' haer te buyten gingen,
Maer doen liet ghijt haer toe, en hadt in 't quaet gedult.
Dus sijdij selven me deelachtich aen de schult.
En over negen iaer waert ghij soo niet belaeden[579)]
Met ouderdoom, dat sij u ganselijck versmaeden.
Sij deden om geen vrou dat schandelijck gewelt
Tot Lacedemon, maer om Atreus schat en gelt.
Hierom dees uwen straff is niet alleen rechtvaerdich,
Maer alsse groter waer, ghij waertse beeter waerdich.[584)]
De griecken sijn altijt van outs so heus geweest,
Dat als haer vijandt hadt gegeven sijnen geest,
Het lichaem wederom sij aen den vrinden gaeven,
En lieten lichtlijck toe datmen het sou begraven.
Maer Patroclus mijn vrient als Hector die versloech,
Om t' lichaem schant te doen wt het gevecht hijt droech,
Dus heeft hij aldereerst de goede wijs gebroocken,[591)]
Het welck is noodich dat op hem weer wert gewroocken,
Op dat door sijnen wraeck de gantse werrelt leer[593)]
d' Oude beleefthayts wet te breecken nimmermeer.
Om Heleen en om t' gout dat ghij luyd' hebt genomen
En sijn wij griecken niet dus ver van huys gekomen,
Maer om te toonen met de wapens in de hant
Hoe veel wij cloecker sijn als eenich ander lant,
Hoe wel de vrou en schat rechtvaerdich oorsaeck waren.
Want ist u lust met rooff van andren wech te varen,
Legt over dattet street tot droefheyt en verdriet[601)]
Der genen die van u dit ongelijck geschiet.
So mij de Parque spaert, en wilt Jupijn gedoogen[603)]
Dat ick eens troyens val mach sien met dees mijn oogen
Ick sweer de valsche hoer, diet ons besueren doet,[605)]
Dat sijt bekoopen sal met haer oncuysche bloet,
Dat ick mijn ouders, en mijn vaderlant moet derven,
En sien mijn troutste vrient, die k' meest beclage, sterven.[608)]
Dan Pryamus blijft hier, ick sal een weynich gaen

571) *beleeftheyt*, zachtaardigheid (lat. *humanitas); waert*, geacht, in waarde.
572) *daer griecken roem aff draecht*, waar Griekenland zich op beroemt.
575) *behoort te dwingen*, behooren te bedwingen.
579) *over negen iaer*, voor negen jaar.
584) *ghij waertse beeter waerdich*, verdiendet gij die nog meer.
591) *wijs*, gewoonte
593) *door sijnen wraeck*, door de wraak op hem.
601) *legt over*, bedenk.
603) *de Parque*, de schikgodin.
605) *besueren*, lijden.
608) *beclage*, betreur.

610 En sien wat in de saeck mij dese princen raen.
Ghij capiteynen groot van macht, en wijse heeren
U is genoech bekent, mijn hertelijck begeeren
Dats dat het u gelieft een yder mij te raen
Het geen hem dunct dat best hier inne waer gedaen.

AGAMEMNON.

Ghij Nestor hebt alree meer dan twee hondert jaeren.
Sijt nevens u verstant in alle ding ervaeren.[616)]
U sijn t' gebruyck en stem van vele volcken cunt.[617)]
En hadde Godt mij noch tien sulcke mans gegunt
Die sowel connen raen, die so veel dingen weeten,
Ick achte Troyen waer lang woest, en schier vergeeten.

NESTOR.

Het doode lichaem doet ons nergens in profijt,
't En swact ons vijant niet, maer doet hem grote spijt,[622)]
Spijt maect moedich, moedt maect willich om te vechten,[623)]
Met dat te weygren, is dan gans niet wt te rechten.
Dus neempt veel liever t' goudt dat brengt mede nutheyt in.
Wat dunct Ulysses u?

ULYSSES.

So ben ick oock van sin.

ACHILLES.

Wat segt ghij Aiax? mij dunct dattet niet kan schaeden.

AIAX.

Ick seg grootmoedich Prins dat sij u wijslijck raeden.

ACHILLES.

Blijft Aiax ghij bij mijn, ick danck u Princen cloeck
Van uwen wijsen raet, en u beleeft versoeck.[630)]

POLYXENA

te voet vallende.

Helaes! Achilles een verwinner aller dinghen
En can die sijn gemoet van gramschap niet bedwinghen?
Dan so ghij so verhart nae wreede wrake taelt,[633)]
U op het lichaem cout mijns broeders niet verhaelt,[634)]
Grootmoedich sijnde, wilt met geen doot lichaem strijden,
En oock heeft hij geen schult, Achilles, aen u lijden.
Helaes! van u gequel was hij de oorsaeck niet,
Siet hier Achilles hier d'oorsaeck van u verdriet,
Coelt hier u wreet gemoedt, door 't winnen opgeblasen,
Siet hier Achilles hier een oorsaeck van u rasen.
So gh' onverbidlijck sijt, en niet dan wraeck en dorst,
Compt dwt u moedich swaert in d' onversaechde borst,[642)]
En maeckt geen swaricheyt van 't herte te duer kerven

616) *nevens u verstant*, behalve dat gij verstandig zijt.
617) *stem*, taal.
622) *doet - spijt*, verbittert.
623) *moedich*, gram; *moedt*, gramschap, toorn; *willich om te vechten*, strijdlustig.
630) *versoeck*, bezoek.
633) *taelt*, verlangt.
634) *u verhaelt*, wreek u.
642) *dwt*, duwt.

Der gener, die in danck sal nemen t' droevich sterven.

Off dunct u dese wraeck genadich en te cleen,
Belast met ketens swaer mijn teder swacke leen.
Die ghij geleeckt corts bij d' onsterfflijcke godinnen,[647)]
Hout die voor d' alderslechts helaes! van u slavinnen,[648)]
En valt het lichaem van mijn broeder niet so straff,[649)]
Dat ghij de selve bant wt sijn voorouders graff.

ACHILLES.

Ghodin, voorwaer godin, ghij blijft altoos ghodin,
En stiert Achilles hert schoon juffrou naer u sin.
Helaes Polyxena! als ghij u wang betraent
Verciert het off onciert het schreyen u gedaent?[654)]
Ick twijffel wat het doet, t'mach cieren off ontcieren,
Ick weet wel t' buycht mijn hert op veelderley manieren.
Staet op godin. Hoe nu? moet dan Achilles sien
t' Uutroyen vant blont haer, en t' buygen van de knien[658)]
Daer hij sijn knien voor buycht, wat knien? sijn herte moedich,
Dat nocht het vreesselijxst van de slachorden bloedich[660)]
Noch vant verwinnent heyr, de wrede rasernij,
Noch bleecke doot ontsach, met schrick en angts daer bij.
Autumedon wilt hier terstont wat spijs beschicken,[663)]
Om desen ouden Vorst een weynich te verquicken,
Nu Pryamus staet op, stelt aen een sij u leedt,
Droocht aff u tranen, en u droeffheyt wat vergeet.

PRYAMUS.

Grootmoedich Prins ken sal, t is tegen het behooren.[667)]

ACHILLES.

Verwacht dan niet dat ick laet vallen mijnen tooren,
Wilt ghij mij te geval u niet tot eten spoen,[669)]
Ick sal op geen manier aen u begeert voldoen.

PRYAMUS.

Liefts had ick dat ghij mij mijn ongh'luck liet betrueren.
Dan mach mij anders niet t'dode lichaem gebueren,[672)]
Ick sal ontveynsen met het aensicht mijn verdriet,
Dan t'hert en laet daerom t'gewoonlijck trueren niet.[674)]

ACHILLES.

Ghij hebt nu negen iaer ô Pryamus geleden
Een oorloch tot bederff van al u landt en steden,[676)]

647) *corts*, kort geleden.
648) *alderslechts*, allergeringste.
649) *valt niet - straff*, wees niet hard.
654) *gedaent*, voorkomen.
658) *uutroyen*, uittrekken.
660) *slachorden bloedich*, bloedige krijg.
663) *beschicken*, bezorgen.
667) *ken sal*, ik zal het niet doen; neen.
669) *mij te geval*, om mij een genoegen te doen.
672) *gebueren*, te beurt vallen.
674) *gewoonlijck*, natuurlijk.
676) *bederff*, verderf.

De volcken, die u eerst bijstonden in de plaech,
Die vallen van u aff, dit siet men alle daech,

Ghij sent niet wederom nochtans de griecse vrouwe.
Wat oorsaeck hebdij doch dat ghijse noch gaet houwen?
Die haer so schandelijck te buyten heeft gegaen,
Haer Vaderlant, en al dees crijsluy heeft verraen,
Haer eygen broeders mee? die doch so heylich waren,[683)]
Want sij en wilden niet met ons nae Troyen varen
Om dees vuyl hoere weer te brengen in haer lant,
Wiens doot haer liever was, tot wraecke van de schant.[686)]
Wanneer ghij dagelijxs saecht u quaet daerdoor vergroten,
Waerom hebt ghij se niet ter poorten wtgestoten?
Hoe valt dit draechlijck voor u oude edel lien,
D'ier sonen alle daech deerlijck vermoorden sien?[690)]
Heeft godt u altemael berooft van uwe sinnen
Dat in alsulcken stat niemant en is te vinnen
Die door sijn vaderlants verdriet beweecht met rouw,[693)]
Een wreede straffe neem van dese valse vrouw?[694)]
Ten aensien ws ghebedts, en van u oude leeven,[695)]
Sal ick u t'lichaem van u sone weder geeven,
Daer in ick houde dat mijn vijant heeft misdaen,[697)]
Dat selve sal ick nu noch nummermeer beghaen.[698)]

PRYAMUS.

Wie can der goden schick grootmoedich Prins ontvlieden?[699)]
Sonder der goden wil dees dingen niet geschieden.
Op verna was eertijts gheen Coninck mijns gelijck,
In grootheyt van geslacht off machticheyt van rijck,
Van al de geenen die t' rijck Asien bewonen.
Want tot verscheyden dracht gewan ick vijftich sonen,[704)]
Waer van elck een mijn hiet geluckich. Maer op t pas[705)][705)]
Dat Hecuba mijn vrou van Paris swanger was
Soo droomtse dats in plaets vant kint een toerse baerde,[707)]
Die Troyen stack in brandt, t welck ons altsaem vervaerde.[708)]
Want de Waerseggers wijs songen met droeff geluyt,[709)]
Dat hier door wart den val van onse stat beduyt.
Waer door dat ick beval het kint flux om te brengen,
De moeder veynsden dat sijt gaern soud' gehengen,[712)]
Maer vrouwelijck beweecht over haer eygen bloet[713)]

683) *heylich*, rein, nauwgezet.
686) *wiens*, wier.
690) *d'ier*, die hunne.
693) *rouw*, smart.
694) *straffe neem van*, straffe.
695) *ten aensien*, in aanmerking genomen, wegens.
697) *daer in ick houde*, waarin ik meen.
698) *dat selve*, dat zelfde.
699) *schick*, beschikking, besluit.
704) *gewan*, kreeg.
705) *waer van elck een mijn hiet geluckich*, waarom ieder mij gelukkig prees.
705) *op t pas dat*, toen, in den tijd dat.
707) *toerse*, toorts.
708) *vervaerde*, schrik, vrees aanjoeg.
709) *songen*, voorspelden (lat. *cano*).
712) *gehengen*, toestaan.
713) *beweecht*, bewogen.

Gaft seeker herders, en die hebbent opgevoet,
En groot geworden wast so schoen in elx behagen
Dat sijnen doot ons scheen onmogh'lijck te verdragen.
Dus quam hij in mijn hoff wt het Jidaesche wout,
En heeft Oenonen voorts tot sijnen vrou getrout,
Maer weynich tijts daer nae began sijn hert te branden
Met luste om te sien de vreempt en verre landen,
De welcke lust mij niet mishaechde noch verdroot,
Des van geselschap, en een welgeruste vloot[722)]

722) *wel geruste*, weltoegeruste.

Ick hem versach, en so trock hij van deese steede[723)]
Nae griecken, daer hij u helaes! dit ongh'lijck dede[724)]
Door dien hij tot sijn wil de griecse vrouwe vont,
Die elck hier welcoom was, en niemant tegen stont.[726)]
Een yder was sij lieff door haer manier hoochvaerdich,[727)]
Een yder achten haer een oorloch bloedich waerdich.
Ick houde dat een godt ons tot dees sotheyt dwanck.[729)]
t' Geschieden tegens mij noch tegens niemants danck.[730)]
Antenor had sijn soon gaen op de schepen voegen,[731)]
Maer op de wedercoompts toonden een quaet genoegen,[732)]
En sant hem buytenslants. Dees man seer rijp van raet
De saecken van het rijck, en t'oorloch wel verstaet.
Soo veel als mijn belangt, ick sie mijn eynde comen,
En tis mijn aengenaem, k'en derff daer voor niet schromen.[736)]
Maer voor mijn kindren laes! en d' oude Coningin
Ick mij op dese tijt in sware vreese vin,[738)]
Die naet verlies mijns rijxs, helaes! in slavernien
k' En weet niet van wat heer de trotsheyt sullen lijen.
Dan neempt beleefde Prins dees cledren en dit gout,
Ick danck u voor mijn soon sijn dode lichaem cout.

ACHILLES.

Draecht wech Autumedon des ouden Conings gaven,
Daer is u dode soon om eerlijck te begraven.[744)]
Daer is u dochter, neempt, alst u belieft, u keer.[745)]

PRYAMUS.

Helaes! beleefde Prins geeft ghij mij die noch weer?
Behoutse tot u dienst, en wiltse niet versteecken.[747)]

ACHILLES.

Den tijt is niet bequaem om nu daer aff te spreecken,[748)]
Wij sullent stellen wt tot op een ander dach.

PRYAMUS.

Ick danck u hoghe Prins, ghodt hoed' u voor geclach.

723) *nae griecken*, naar Griekenland.
724) *ongh'lijck*, smaad.
726) *tegen stont*, mishaagde.
727) *hoochvaerdich*, wijze van handelen, waaruit een edele afkomst en een edel karakter blijkt; hooge beschaafdheid.
729) *houde*, geloof.
730) *danck*, zin, wil.
731) *Antenor*, de vader van Glaukos (?) had dezen op de schepen gedaan.
732) *toonden een quaet ghenoegen*, betoonde zijne ontevredenheid; was misnoegd.
736) *k'en derff niet*, ik behoef niet.
738) *vin*, vind.
744) *eerlijck*, plechtig.
745) *neempt u keer*, keer terug.
747) *versteecken*, verstooten.
748) *bequaem*, geschikt.

3e Handelinghe. 3e wtcoomen.

CHOOR.

Hoe schoen, hoe trots, hoe spijtich datse schijnt,
De werrelt doch niet anders is als wijnt.[752)]
Haer staet verkeert gestadelijck en ras,
Nu isse niet het geen sij gistren en was.

752) *wijnt*, wind.

Die gister trots, op rijcdom swaer, en schadt
Weygerden t'broot aen die hem daer om badt,
Werden te nacht berooft van schat en lant,[757)]
Heden gevoet van iemandts milde hant.

Die gister met sijn adel groot van pracht,
Betrouden op sijn rijck en out geslacht,
Op gunst vant volck en capiteynen braeff,[761)]
Dient heden aen sijn vijant voor een slaeff.

Een hooftman van veel cloecke oorlochs lien,
Die door sijn naem en daden was ontsien,
En menich rijck vervaerden doort gewelt,
Wert van de doot op dese nacht gevelt.

Die gister lach door armoedt swaer geparst[767)]
Van staet en wijt-beroemtheyt aldervarst,
Wanhoopten niet maer wart boven sijn wins[769)]
Heden misschien een rijck beroemde Prins.

Die stadich wel op dit verandren oocht,[771)]
Door voorspoet sijn gemoet hij niet verhoocht,
Noch oock verlaecht, alst ongeluck hem stoort,[773)]
Geen hoverdij, noch wanhoop hem becoort.[774)]

Die doort geluck sijn moet verhoegen laet,[775)]
En sich betrout op rijckdoom, macht, off staet,
Al dwanck hij gans de werrelt met sijn iuck,
Hij is een slaeff vant wanckelbaer geluck.

Een die door ongeval oft tegenspoet
Wert moedeloos, oft vallen laet sijn moet,[780)]
De wanhoop weecht hem swaerder als de druck,
Die hem compt wt lichaemlijck ongeluck.

Maer diet gemoet in tegenspoet off noot
Gestadich heeft en altoos even groot,[784)]
Al heeft hij goet noch staet nochtans is hij
Gheboren tot des werrelts heerschappij.

Als sulcken man, een coninckrijck aenvaert,
Met slavernij sijn volck hij niet beswaert,
Maer gaet hem tot de lantbestiering spoen,[789)]

757) *te nacht*, dezen nacht.
761) *braeff*, moedige.
767) *geparst*, geperst, gedrukt.
769) *wins*, wensch, verwachting.
771) *oocht*, let.
773) *stoort*, in 't verderf stort.
774) *becoort*, verleidt.
775) *moet*, gemoed.
780) *wert*, wordt.
784) *gestadich*, onveranderd, steeds gelijk.
789) *gaet hem - spoen*, spoedt zich.

790 Om aen sijn volck doort heerschen dienst te doen.

Als sulcken Prins rechtvaerdich waerdich hooft
Wart van sijn staet en coninckrijck berooft,[792)]
t En deert hem niet, dat hij sich siet verlaecht,
Maer t' ongeluck sijns volxs hij beclaecht.[794)]

Als sulcken [Prins] alleene tracht nae d' eer
Van t' goet te doen, aen t' vollick tallen keer,[796)]
En te besteen, sijn leven en sijn doot
Tot welvaert van sijn volck in den noot,

Dits t' hoochste dat de sterffelijcken mens
Vercrijgen can en dit was Hectors wens
Van te besteen tot scha van sijn vijant
Sijn leven en sijn doot voort vaderlant.

Hector vercreech, sijn wens en voor gewis
Geensins dees Prins, hier te beclagen is,
Maer wij helaes! beclagen t' oude rijck
Dat door sijn val viel neder te gelijck.

4e Handelinghe. 1e wtcoomen.

ACHILLES. AUTOMEDON.

ACHILLES.

Vervloecte handen, en wel waerdich wt te royen,[807)]
Die u besmetten met d' edelste bloet van Troyen.
Vervloecte voeten, die de stoute borst betradt
Des vroomsten capiteyns, die Asien heeft gehadt.[810)]
En ghij sijt me vervloect, ô overwreede ooghen,
Die sulcke moorderij t' aenschouwen cont gedoogen.
En noch vervloecter sijt ghij overwreet gemoet
Diet moorden van mijn lieff haer aldernaeste bloet
Verdragen cunt, van wat geslacht sijt ghij geboren
Achilles? dat de geen die ghij hadt wtvercoren
Tot een schoenbroeder waert ghij selve die vermoort,[817)]
Van meerder wreetheyt is int oorloch noyt gehoort.[818)]
Helaes Polyxena! den moort heb ick bedreven,
De schult heb ick alleen, wilt ghij die niet vergeven,
En straft mij nae verdienst, so ist met mij gedaen.
Als ick mijn Juffrou had, heb ickse laeten gaen,
Als sij haer lichaem boodt om t' dode te bevrijen,

792) *wart*, wordt.
794) *beclaecht*, betreurt.
796) *tallen keer*, altijd.
807) *wt te royen*, verdelgd te worden.
810) *vroomsten*, dappersten.
817) *een schoenbroeder waert*, een waarden schoonbroeder.
818) *meerder*, grooter.

Doen heb ick haer niet in mijn tente willen lijen.

Als ick niet haer, maar sij mij om vergiffnis badt
Doen sandt ick haer te rug met d'ouders na de stadt,
Doen wild' ick opter daet, daer inne niet besluyten[827)]
Om t' overleggen wat daer al wt conde spruyten.
Maer doort affwesen wert ick met meer pijns gequelt,
Nu routet mij dat ickt dus lang heb wtgestelt.
Want als ick d' eerste mael liet mijn gesichte dwalen
In hare jonckheyts glans, en in haer ogen stralen,[832)832)]
Dranck ick haer beeltenis door d'oogen in mijn borst,[833)]
Een dranck helaes! die niet verslaet maar scherpt den dorst.
De schoone beeltenis nam in het hert haer plaetse
En maectent tot een kerck, als een godinne staetse
Daer op een outaer hooch, daer wert s'erkent alleen,
En van de drang van mijn gedachten aengebeen.
Daer branden tot haer eer duysent en duysent toortsen,
Staech sij mijn harte dwingt met hare blixems coortsen,
Tot een begeerte van t' geen haer gelijckend' is,
En dats mijn lieff, daer van is sij de beeltenis.
Ghaet send' u lieff van hier over veel duysent mijlen,
Sij heeft den booch, tis waer, maer ghij int hert de pijlen.
Wat helpt Achilles dat ghij haer van u veriaecht,
Als ghij haer beeltenis binnen int t' herte draecht?
Ghij sentse wech om u gedachtnis te bedriegen,
Hier sit sij in u borst, hier can sij u niet liegen,[848)]
Hoe ghijse meerder poocht te stellen wt u sin,[849)]
Hoe ghij u meer verwart in u begonnen min.
Automedon!

AUTOMEDON.

Mijn heer.

ACHILLES.

Ick heb dees brieff geschreven
Op dat ghij dien terstont gaet aen mijn Juffrou geven.
Gaet binnen Troyen nu dewijl het is bestant,
Draecht sorge datse coom behouden in haer hant.

AUTOMEDON.

Ick gae mijn heer en salt volcomelijck bestellen.[855)]

ACHILLES.

Helaes! de vreese gaet mijn herte deerlijck quellen,
Begeerte geeft mijn hoop, en dat is al haer grondt.[857)]

827) *opter daet*, dadelijk, terstond.
832) zie dl. 1, bl. 1.
832) *in haer ogen stralen*, in de stralen van hare oogen.
833) *dranck*, dronk.
848) *liegen*, doen twijfelen aan haar bestaan.
849) *hoe ghijse meerder*, hoe meer gij haar.
855) '*t bestellen*, er voor zorgen.
857) *mijn*, mij.

De minnaer licht gelooft t' geen hij sich selven iondt.[858)]
Ick heb u vaders staet schone Princes bedorven,[859)]
U waerste broeder is door dees mijn hant gestorven.
Als ghij int leger waert, toond' ick u luttel eer,
Als ick u houden mocht sand ick u lijcwel weer.[862)]
Sijnt minneteekens dit? Helaes! met groote reên
Sult ghij mijn bood' versmaen, en brieff met voeten treen.[864)]
Waertoe is wanhoop goet? hoe nu Achilles hoe?
Betroudt ghij dat dan u beleeffde Joffrou toe?[866)]
't Sal strecken tot profijt van al haer ondersaeten,
Haer ouders sullen haer tot uwe liefft bepraten
Op alderley manier, ist om u deuchde niet,[869)]
't Sal om t' behouden sijn, van t' geen haer overschiet,
t' Verlies haer brengen sou int wterste bedroeven,[871)]
Dan ick sal in mijn tent het antwoort gaen vertoeven.[872)]

4e Handelinghe. 2e wtcoomen.

PRIAMUS. PARIS. HECUBA. POLYXENA.

PARIS.

Autumedon heeft hier terstont een brieff gebracht,[873)]
Mijn heer en vader, daer ick op te letten acht.

HECUBA.

Aen wien?[875)]

PARIS.

Maer aen u dochter ist mijn vrou en moeder.[876)]

PRIAMUS.

Geeftse aen Polyxena.

POLYXENA.

Leest gijs' mijn heer en broeder.

PARIS.

‘Achilles die door minnen sterft
‘Edel princes, wiens schoonheyt hem verwan[878)]

858) *iondt*, gunt; wat hij wenscht.
859) *bedorven*, aan den rand van het verderf gebracht.
862) *sand ick u lijcwel*, zond ik u evenwel.
864) *versmaen*, verachten.
866) *betroudt ghij*, enz., verwacht gij dat dan van uwe zachtzinnige geliefde?
869) *deuchde*, dapperheid.
871) *t' verlies*, het verlies van wat hun nog overschiet.
872) *vertoeven*, afwachten.
873) *terstont*, zoo juist.
875) *maer*, wel; *mijn vrou en moeder*, mevrouw mijne moeder.
876) *mijn heer en broeder*, mijn heer broeder.
878) *wiens*, wier.

‘Die wenscht u al t' welvaren dat hij derft
‘En acht dat al dat hij u wenschen kan.
Mijn lyefde d' ick u draech so groot en ongemeeten[881)]
Meend' ick princes door u affweesen te vergeten.
Maer laes! gelijck een stat die nae lang wederstant
sNachts overrompelt, en gesteeken wert aen brant

881) *d'ick*, die ik u toedraag.

Off de verwinner schoon de torts te rug gaet trecken,[885)]
De brant laet daerom niet sich selven voort te strecken,
De vlamme voet sich selffs, en hem rontomme went
Soo lang daer huys off kerck off muer is overent:
Also der minnen vlam, hoe wel ick u ontbeerden,
En ging daerom niet wt, maer daeglijxs sich vermeerden.
Die voel ick in mijn borst nu van so grooten cracht,
Dat het mij seer verdriet dat ick oyt heb gedacht
Om u princesse schoon wt mijnen sin te stellen,
U seg ick, die so licht mijn hooch gemoedt cont vellen.[894)]
Laet mijn stantvasticheyt in uwe min vol pijn
U een versekering van mijn getrouheyt sijn,
En mijn getrouheyt die ick u betoon door desen
Van mijn stantvasticheyt u een verseeckring wesen.
Dus salft Achilles hert princes met u genae,
Op dat het in het vuyr geen asch wert en vergae,
Maer dat het in den aert des Salamanders keere[901)]
So dat de brant het selve voed' en niet verteere,
Op dat de brant int hart en t' harte in den brant
Gedueren ewichlijck u tot een offerhant.

Finis.

PARIS.

Heer vader hier ist al, wat dunct u van dees saecken?[905)]
Wat salmen alderbest hier in doch mogen maecken?[906)]

PRIAMUS.

Onnodich lang beraet, want mijnen sin is dit,
Laetten ons weygren niet, dewijl hij om haer bidt,[908)]
Wij sien t' quaet dat ons quam door dien hij bleeff versteecken.[909)]
Voorseecker sal de Prins de Griecken op doen breecken,
Als danckbaer van de gunst, oft so hij dat niet doet,
Polyxena heeft tijt te temmen sijn gemoet,[912)]
En sal hem metter tijt cunnen soo wel bepraeten,
Dat hij vergeeten sal sijn toorn, en varen laeten.
Al swerelts cracht so licht geen hooch hert nederleyt
Als dees schone Vrous vruntlijcke tederhayt.
Indien Polyxena Achilles can bewegen
t' Welvaeren vant gants rijck isser gans aen gelegen.

POLYXENA.

Ellendich coninxs kint! is dan t' gemeen geluck[919)]
Alleen gelegen aen u ongeval en druck?

885) *off de verwinner schoon*, of de overwinnaar al; *torts*, toorts.
894) *hooch gemoedt*, fierheid.
901) *keere*, verkeere, verandere.
905) *al*, alles.
906) *mogen maecken*, kunnen doen.
908) *laetten ons*, laat ons hem; *dewijl*, terwijl, nu.
909) *versteecken*, verstooten.
912) *gemoet*, toorn, gramschap.
919) *t' gemeen geluck*, het welzijn van het algemeen.

In Troyens hoochste feest onder 't gemeen verblijen[921)]
Sult ghij alleen benaut in droefheyt sijn en lijen?

921) *onder t' gemeen verblijen*, terwijl allen zich verblijden.

Somen de plagen niet van de troyaense wal
Kan keeren dan door mijn verdriet en ongeval,
Doot mij te besten van mijns vaders ondersaeten,[925)]
Veel eer dan ghij mij sout slavinne werden laeten
Van eenen die mijn waerste broeder heeft gedoot.

PRIAMUS.
Dits t' eenich middel om te comen wt den noot.

PARIS.
Hola! Heer Vader so ghij Paris raet wilt achten,
Ghij cunt hier in voorsien en stillen haere clachten,
Ick sal den grieck ontbien, dat hij hem vinden laet[931)]
Gins in Apolloos kerck, die in de bossche staet,
Daer ick hem loven sal mijn suster te doen trouwen,[933)]
Die oock sal komen daer met al haer staet Joncvrouwen.[934)]
En als Achilles minst sal op sijn hoede staen,
Sal ick hem onversiens daer op de plaets verslaen.[936)]

PRIAMUS.
En vreest ghij niet de schant van dees verraderije?

PARIS.
Wie soudt bedroch in sijn vijandt te crencken mije?[938)]

PRIAMUS.
Die werck van d' eere maeckt, en schant en laster vreest.[939)]

PARIS.
Eerlijck ist winnen, t' sij door cracht off cloecke geest.

PRIAMUS.
Die door bedroch verliest en acht sich niet verwonnen.

PARIS.
Off hijt soo acht off niet wert niettemin verslonnen.[942)]

PRIAMUS.
De waere winst dat is t' breecken van t' svijants moet.

PARIS.
Waer blijft sijn moet off macht breeck ick sijn hart verwoet?[944)]

925) *te besten*, ten beste, ten bate.
931) *ontbien*, laten weten, berichten.
933) *loven*, beloven.
934) *staet Joncfrouwen*, gevolg.
936) *verslaen*, dooden.
938) *crencken*, benadeelen; *mije*, mijden.
939) *werck maeckt van*, op prijs stelt; *laster*, smaad.
942) *wert verslonnen*, wordt verslonden, vernietigd.
944) *sijn hart verwoet*, zijn verwoed hart.

PRIAMUS.

Al is Achilles doot het heyr is niet gedwongen.[945)]

PARIS.

Weet ghij niet vader wat Apollo heeft gesongen?[946)]
Dat Troyen nummermeer sal gaen in slavernij
Indien Achilles daer niet tegenwoordich sij.
En nae sijn doot kan hijr niet tegenwoordich wesen.
Waerom besluyt ghij niet? Wat staet hier doch te vreesen?

HECUBA.

Doet so mijn lieffste soon, ick en sal lijden niet
Dat anders dan ghij segt in dese saeck geschiet.
Wreeckt ghij mijn Hectors doot, wreect ghij mijn heete tranen,
Wreeckt Troyas nederlaech, gaet so de strate banen,
Tot welvaert van u volck, en wtgang van den crijch,[955)]
Wreect so de wreede smaet, die ick van droef heyt swijch.

PARIS.

Tsa page, gaet de grieck terstont de bootscap draegen.
Segt dat Polyxena verhoren wil sijn claegen,
En datse tot een vrou van hem sal sijn getrout,
So hij sich vinden laet gins in Apolloos woudt.
En ghij vrou suster in het eerste t' samen comen
Sult hem u hoochste goet en alderliefste nomen,[962)]
En veynsen off ghij seer tot hem genegen waert,
Waer door gelegenthayt sal werden gh'openbaert,
Om doort geluckich stuck ons burgers te verquicken,[965)]
Daarom een yder gae terstont hem hiertoe schicken.[966)]

4e Handelinghe, 3e wtcoomen.

CHOOR.

[+]Elck acht geluckich s' princen leeven[967)]
Door weeldens valschen blijck,[968)] [+]1
Hij door dees meening selffs gedreeven[969)]
Waent niemant sijns gelijck.
Maer liet hij eens het rijck,
En het gebieden willich vaeren,
En proefd' off laechhayt rust can baeren[973)]

945) *gedwongen*, bedwongen.
946) *gesongen*, voorspeld.
955) *wtgang*, einde.
962) *nomen*, noemen.
965) *stuck*, aanslag, daad; *verquicken*, bemoedigen.
966) *hem - schicken*, zich gereed maken.
967) '*s princen*, 's vorsten.
968) *door weeldens valschen blijck*, door het schijnbare geluk der weelde.
969) *selffs*, zelf
973) *proefd'*, onderzocht.

De hoocheyt hij verachten sou als slijck.

[+]Dat een gemeenen man beproefden[975)]
t' Geen hij acht sulck geluck, [+]2
Wat sorg en angst een prins bedroefden
Wat onrust en wat druck,
Hij achten beeter t' juck,
Als een gemeene man te draeghen,
Dan andren met het juck te plaegen.
Men oordeelt onervaren in dit stuck.

[+]Een Prins wil datmen hem sal vreesen,[983)]
En acht het selve goet, [+]3
Die selve vreest gevreest te weesen.
De nacht hem niet behoet,
Noch slaep sijn smart versoet,
Als alle menschen ruste raepen[988)]
Onsteelt het sorgen hem sijn slaepen.[989)]
Dat elck gebuert, een Prins ontbeeren moet.[990)]

[+]Wat hooch huys heeft oyt Prins genooten[991)]
Dat niet is omgewent? [+]4
Wat vintmen doch voor hoge slooten
Diet oorloch niet en schent?[994)]
Waer sietmen doch ontrent
Het hoff de schaempt in eeren houwen?
Gerechticheyt, huwelijckse trouwe
En sijn de groote hooven niet bekent.

[+]Het hoff dat volcht Bellona bloedich[999)]
Met hare roed' in de hant. [+]5
De helse, bose Fury woedich,
Die hoverdie plant,
Wiens hongerige tant
De grootste doet hovaerdich raesen,
Verslint de huysen opgeblasen[1005)]
En werpt de hoge princen neer int sant.

[+]Indien men t'oorloch niet siet blincken,
Maer van bedroch affstaen,[1008)] [+]6
Het groot moet door sijn swaerheyt sincken,
En t' hooch te gronde gaen.

975) als een gewoon, niet aanzienlijk mensch ondervond.
983) Het hier volgende is eene vertaling van Seneca's *Agamemnon*, vs. 72 vlgg.: metui cupiunt metuique timent, non nox illis alma recessus praebet tutos, non curarum somnus domitor pectora solvit.
988) *ruste raepen*, rust genieten.
989) *het sorgen*, de vrees.
990) *gebuert*, ten deel valt.
991) *huys*, kasteel; *genooten*, bezeten.
994) *schent*, vernielt.
999) *Bellona*, de krijgsgodin bij de Romeinen
1005) *opgeblasen*, in de lucht gesprongen.
1008) het lat. heeft hier: licet arma vacent cessentque doli, sidunt ipso pondere magna ceditque oneri Fortuna suo.

De schipper is belaen[1011)]
Als goede wint het schip gaet stijven,[1012)]
Vreest het geluck t' schip om sal drijven,[1013)]
De hoochste torens meest de buyen slaen.

1011) *belaen*, angstig, bezorgd.
1012) *het schip gaet stijven*, de zeilen doet zwellen, bol staan.
1013) *vreest het geluck*, vreest dat het geluk; *omdrijven*, in eene verkeerde richting drijven.

aant. +De hoochste eycken sietmen breecken
Die in de bosschen staet. +7
t' Geweer wt Jovis hant gestreecken[1017)]
De hoochste bergen slaet,
Het vetste beest men gaet
Niet t' slechste om te doden haelen,
Bereyt men costelijcke maelen.
Wat vallen sal Fortuyn verhogen laet.[1022)]

+Best dueren matelijcke dinghen,[1023)]
Daer t' hooch haest vallen can.[1024)] +8
Die mate noyt ging overspringen,
Als een gemeene man,
Die noyt en schayde van
De strant, bevreest de zee te naecken,
Royt onder t' lant, dat hij kan raecken,[1029)]
Het hoochste luck alhier op aerden wan.[1030)]

4e Handelinghe, 4e wtcoomen.

ACHILLES.

Soo dees godin veel hoger van manieren[1031)]
Als d'ander goôn, beleeft en goedertieren[1032)]
Met een genadich ooch mijn smert aensiet,
Der goden staet niet meer k' acht als verwonder,[1034)]
k' En vrees de snelle blixem noch de donder,
Benij Jupijn Ambroos, en Nectar niet.[1036)]
Terstont quam mij een bood' van Paris affgevaerdicht,[1037)]
Dat haer Polyxena niet langer veronwaerdicht[1038)]
t' Erkennen mijne trou, dat se sal comen nu
Ghins in Apollos wout, waer van sij lang was schu.[1040)]
Sonder mijn swaert, alleen, en heb ick niet te schrome.[1041)]
Maer hoe? siet daer ist hoff, tis tijt dat icker come.[1043)]

1017) '*t geweer*, het wapen, de bliksem.
1022) *verhogen*, klimmen, stijgen.
1023) *matelycke dinghen*, wat de gewone maat niet te boven gaat; lat. modicis rebus longius aevum est.
1024) *haest*, spoedig.
1029) *royt onder 't lant*, en roeit dicht langs de kust, bij den wal.
1030) *wan*, kreeg.
1031) *hoger van manieren* edeler.
1032) *beleeft*, liefderijk.
1034) dan acht ik den staat der goden niet meer noch bewonder dien.
1036) vgl. Petrarca's Sonn. 141: Pasco la mente d'un si nobil cibo, Ch'ambrosia e nettar non invidio a Giove.
1037) *terstont*, zoo juist.
1038) *haer - veronwaerdicht*, het beneden zich acht, weigert.
1040) *was schu*, niets wilde weten.
1041) *sonder mijn swaert, alleen*, hoewel ik zonder mijn zwaard ben en alleen.
1043) *gentiel*, fr. gentile.

4e Handelinghe. 5e wtcoomen.

ACHILLES. POLYXENA. PARIS. DEÏPHOBUS. Sonnet.

ACHILLES.
Gentiel goddin, alleen besitster van mijn hert,
Schoon ziele van mijn ziel, meestres van mijn gedachten,
Wiens schoonhayts clare glans, en gracy mijn vercrachten[1045)]

1045) *wiens*, enz., de heldere glans van wier schoonheid; *vercrachten*, overwonnen.

Als in den blonden strick mijn hert gevangen wert,[1046)]
Indien ghij niet aensiet de wreethayt van mijn smart,
En stopt u oren voor, mijn al te sware clachten,[1048)]
Van mij en hebdij niet dan droeffheyt te verwachten
En de melijdeloose doot en d' aerde swart.
Maer gaet ghij tot gena u goedertieren wennen,[1051)]
En wilt de trouwe van u dienaer recht bekennen,
Verlost ick werden sal van droeffheyt sorch en pijn,
Mijn hert dat door het vuyr soud' lichtelijck verteeren,
En sal dan nummermeer in assche cunnen keeren,
Maer in een schonen brant altijt onsterfflijck sijn.

POLYXENA.

Aensiend' u lang vervolch, en aenstaen boven maten,[1057)]
Hoe wel ick oorsaeck heb Achilles u te haten,
Sloech ick mijn oogen op u wijtberoemde duecht[1059)]
En op de schoonheyt van u fluxs gestelde iuecht,[1060)]
De welcke dingen t' sint dat sij mij wel geviele
Baerden een vreemde lust vol onrust in mijn ziele,
In veughen dat ick haest mijn toornicheyt vergadt,[1063)]
En t' rout mij dat ick u so leed' oyt heb gehadt,[1064)]
t' Is mijn de grootste pijn des werrelts te gedencken
Dat ick oyt heb gedacht Achilles u te crencken.
Naer ick mijn gramschap dan op gh'offert heb aen w[1067)]
Coom ick grootmoedich Prins als u dienaersse nuv[1068)]
Om op te offren voorts aen u alhier ter steede
Mijn hert, mijn wil, en oock al mijn genegentheede.
Daerom Achilles wilt ontfaen van mijnder hant,
En gunstich nemen aen desen mijn offerhant,
En mijn versekren dat de lieffd' met swaere plagen
Die ghij soo lange tijt tot mijwaert scheent te dragen
Warachtich is en sal altijt gestadich sijn.[1075)]
Waeraen te twijfflen valt mij een soo swaere pijn,
Dat ick int midden van mijn vlam bevries doort vreesen,
Dus maeckt mij prince dat ick mach verseekert weesen,
Nae dien de twijfels mij wel duysent doon aendoen.
Maer waerom soud' ick oock cunnen van u vermoen
Dat ghij geveynsdelijck sout sulcken liefd' ontfangen,
Gelijck het herte van Polyxena heeft bevangen.
Neen, neen, ten kan niet sijn, neent seeckerlijck niet, hoe?
Al droecht ghij mij oock gans geen liefd' met allen toe[1084)]
Weerliefd' soud' in u hert voorseecker comen wercken,

1046) *in den blonden strick*, in de blonde lokken.
1048) *al te*, zeer.
1051) *wennen*, wenden.
1057) *vervolch*, aanhouden.
1059) *duecht*, dapperheid.
1060) *u flucx gestelde iuecht*, uwe wakkere, jeugdige gestalte.
1063) *in veughen dat*, zoodat.
1064) *u soo leed' oyt heb gehadt*, u ooit zoo gehaat heb.
1067) *naer ick*, naardien ik.
1068) *u dienaersse nuv*, nu als uwe dienaresse.
1075) *gestadich*, standvastig.
1084) *geen liefd' met allen*, hoegenaamd geene liefde.

Als ghij de grootheyt van mijn lyefde maer cont mercken.
Mijn lyefd' t' sint haer begin nam soo veel toe en wan
Dat ickse met t' gedacht nau achterhalen kan.[1088)]

1088) *nau*, nauwelijks.

Mijn lyefde is soo groot, en brant so ongemeeten[1089)]
Achilles, dat ick selff haer grootheyt niet can weeten.
Het leeven van mijn lyefd' en sijn geduerichayt[1091)]
Sal niet van dach off wr, maer sijn van ewichayt.
So de verdienste van dit goddelijcke lijen[1093)]
U niet beweegen off tot waere liefd' kan vlijen,
En so Polyxena s' coninxs van troyas bloet
Door iemandt anders dan haer selven bidden moet,[1096)]
U door u ooghen schoon Achilles ick besweere
Door wiens godlijcke cracht mijn felle moet viel neere[1098)]
Dat ghij mij wedermint, gelijck gh' wterlijck toont,
En dat u lyefde duer, mijn trou met trouwe loont.[1100)]

ACHILLES.

Had ick u overlang niet gaen besitster stellen
Volcomen van mijn hert, een oogenstrael sou vellen
Seer lichtlijck mijn gemoet, en dwingent tot u min.
Maer t' sint ghij d'eerste mael de schoonst scheent in mijn sin,
Heb ick met sulcken hit, en smert u lyefd' gedraegen,
Datter geen wr voor bij en ging van so veel daegen
Off ijvrich ick aenbadt u schone beeltenis,[1107)]
Die siele van mijn siel mijns levens leven is.
Maer laes! princes wat sal ick u opoffren weer
In plaets van deese gunst, en dienstbaerheyt vol eer,
Daer ghij mij nu toeroept. Hoe can weer sijn geloont
Sulcken genegenthayt als ghij tot mijwaert toont.
Ick ben gedwongen schoon princes u te verclaeren
Dat ick soo groote vruecht voel in mijn siele baeren[1114)]
Doort overdencken van t' geen daer ick meest nae dorst,
Dat mij de wreede doot doorschieten sou de borst
En door de groote lust alhier ter plaets bederven,[1117)]
Wast mogh'lijck in u tegenwoordicheyt te sterven.
Dus sijt voorseeckert dat ick stadich ben berayt
t' Ontfangen uwe lyefd' met al eerbiedichayt,
Op die te vieren en te voeden sal ick passen,[1121)]
Dat d'aldercleenste vonck sal in ons herte wassen,
Tot datse wert een vlam, die aerd' en hemel sou
Verbranden alle bey, het welck ô waerde vrou
Niet vreemt sal schijnen noch tegens des reedens wetten,
So ghij een luttel wilt op u schoonheeden letten.
Off so ghij mijn genegenthayt wilt mercken aen,
Off so het u belieft op bayde acht te slaen,
De welcke bayd' aen mij so starck sijn overcomen
Dat (alhoewel ick vast bij mij had voorgenomen
Te comen nummermeer in Minne sijn verbont)

1089) *brant*, liefde.
1091) *geduerichayt*, voortduren, duur.
1093) *lijen*, lijden, de smart, die de liefde veroorzaakt.
1096) *door*, bij.
1098) *wiens*, wier; *moet*, toorn.
1100) *duer*, innige, lat. carus.
1107) *ijvrich*, vurig.
1114) *baeren*, opkomen, ontstaan.
1117) *bederven*, doen sterven.
1121) *passen op*, zorgen voor.

Soo haest ick u aensach ick mij begaff terstont

Vrijwillich in u dienst, waer in dat ick sal blijven
So lang des Hemels cloot sal op sijn Polen drijven.
Onnodich is het dan dat ghij met bidden dringt
Tot uwe lyefd' een, die daer toe sich selven dwingt,
Der goden schick mij nood', om tot u min te strecken,[1137)]
Al u verdienste groot mij tot u lyefde trecken.
Mijn roepen derwaert, mijn begeerten algemeen,
Mijn oversoete hoop voert mij princes daer heen,
Mijn ziele waer van ghij sijt coningin en vrouwe[1141)]
Die heft mij derwaerts op met vluegels van mijn trouwe,
Daerom hoewel mijn lyefd' tot u waerts eens began,
Sijt seecker schoon princes dat die niet eynden kan.
Off so die eynden sal en immermeer gaen t' onder[1045)]
Dat sal geschien gelijck als phoenix t' grote wonder,
Die stervend' inde vlam aen een nieu leeven raect,
Nae dat hij levend' heeft vant sterven eynd' gemaect.
Maer hoe? Wat seg ick doch? Wat slechtheyt mach ick praten?[1149)]
Soud' u lyefd' nu en niet eerstlijck te leeven laeten[1150)]
Off soud' ick neemen van het leeven een begin
Sonder te voelen een beginsel van mijn min?[1152)]
Soud' ick het geen ick ben wel cunnen blijven weesen
Sonder u eygen slaeff stadich te sijn bij deesen?[1154)]
Off soud' ick kunnen vrij weesen van u gebiedt[1155)]
Sonder dat ick het geen ick ben te weesen liedt?[1156)]
Voorwaer in geen manier, veel eer ick t' onder bleeve,[1157)]
Want ick door u, door uwe min, en door u leeve.
Maer off mij bij geval een sotternij beving
Dat ick mijn eygen vijant selve wert? en ging
Versmaen het hoochste goet dat ick ter werrelt achte?
U alder cleenste ionst waar groot genoech van crachte
Om mij te vrijen van al die lichtvaerdichayt[1163)]
Daermen ter weerelt oyt van dacht off heeft gesayt,
En te leyden tot u, godin vol waerde gaeven.
Myn overgroot ghemoet in liefd' altijt zal draven.[1166)]
Maer waer door laet mijn geest beweecht door hope blij[1167)]
Sich selff verbasen doch door eene prophesij,[1168)]
Die soo ellendich en van droefhayt is deelachtich
Als ickse ken voor vals, en ganslijck logenachtich?[1170)]
Also veel schoonhayt alser is godin in dij,

1137) het besluit der goden dwong mij u te beminnen.
1141) *vrouwe*, meesteres.
1045) *immermeer*, ooit.
1149) *slechtheyt*, onnoozelheid, domheid.
1150) *soud' u lyefd'*, zou uwe liefde niet nu, nu eerst laten leven.
1152) *beginsel*, begin.
1154) *eygen*, onderworpen, nederige; *stadich*, voortdurend.
1155) *gebiedt*, gezag.
1156) *te weesen lie(d)t*, ophield te wezen.
1157) *t' onder bleeve*, stierf
1163) *vrijen van*, behoeden voor.
1166) deze regel ontbreekt in het hs.
1167) *beweecht*, bewogen.
1168) *verbasen*, ontstellen.
1170) *ken*, houd.

So veel genegenthayts is tot u dienst in mij.
En mijn stantvastichayt die is soo groot en heerlijck
Als mijnen ijver is, en mijnen smert begeerlijck.[1174)]
U schoonhayt kan u niet verlaeten schone vrou,
Ontsterfflijck is' in u, so doet in mij mijn trou,[1176)]

1174) *ijver*, liefde; *smert*, smart der liefde.
1176) *so doet*, en evenzoo is het gesteld met mijne trouw.

Des leeft mijn min princes alleen door u verclaeren
Dat ghij mijn weerliefd' draecht, en saecht mijn welvaert gaeren.
Tot levens onderhout mijn min nae ionste tracht,[1179)]
Die meer begeert was dan verhoopt, maer minst verwacht.
So sal in ewichayt godin mijn lyefde dueren,
Die k' in de straelen ws gesichts heb laeten pueren,[1182)]
In dese straelen schoon van goddelijcker aert
Mijn min gesuyvert is goddin en heel verclaert,[1184)]
Als in een hemels vuyr, t' welck van hem heeft genomen,[1185)]
Al t' geen onwaerdich was princes van u te comen.
Mijn hert dat is een heete oven van de min,
Mijn lyefde schoon princes die is geparst daer in.
Van mijne dienstbaerhayt en aengename banden
Can ick geen seeckerhayt off geven ander panden[1190)]
Als d' hitten van mijn hert, en so ghij mij wel iont,[1191)]
Sijn dit de waerste die ghij selven wenschen cont.[1192)]
Dan somen om de lyefd' te houden lang in leeven
Can eenich onderhout nutter als weerlyefd' geeven,
En so der minnen bandt wel vast gaet en gewis
Daer d'een aen dander grotelijxs gehouden is,[1196)]
Souder ondanckbaerheyt soo' ondanckbaer sijn te vinnen[1197)]
Dat s' mijn u weldaet sou doen stellen wt mijn sinnen?
Naedien ick u princes gedaen heb een misdaet,
Dat ick met reden most wanhopen van genaet;[1200)]
En ghij in plaets van mij te straffen met u toren
U dienaer doet de ionst van sijnen clacht t' aenhoren,
Mijn gevend' in de plaets des doots, van mij verwacht,
Een leven dat ick schier gelucksalyger acht,
Als eenich ander dinck groot gheacht bij de menschen,[1205)]
Dan ickt vant Avontuer selff hadde cunnen wenschen.[1206)]
Ontfangt dan schoon godin al deese seeckerhayt
Van mijne lyefd' tot u, en mijn getrouwichayt,
Op dat den hemel die tot eenen haven leyde
Van vreugd' en van geluck, waer wt sij nimmer scheyde.
Laet mij opoffren t' ijs van u verstoorde sin[1211)]
Met d' assche van mijn licht' en lang verleden min[1212)]
Op datter niet en blijff in onse ziel heylgierich,[1213)]
Dan t' geen tot voetsel dient van onse lyefde vierich.
En ick besweer godin door u volmaeckthayt dan

1179) *ionste*, wederliefde.
1182) *pueren*, zuiveren.
1184) *verclaert*, gelouterd.
1185) *hem*, de min.
1190) *seeckerhayt*, bewijs.
1191) *mij wel iont*, mij genegen zijt.
1192) *waerste*, kostbaarste.
1196) *gehouden*, verplicht.
1197) *vinnen*, vinden.
1200) *van*, aan.
1205) deze regel is in het hs. overgeslagen.
1206) *Avontuer*, lot.
1211) *opofferen*, doen verdwijnen.
1212) *met*, tegelijk met de asch (de laatste vonken) mijner lichtzinnige en oude liefde voor Briseïs.
1213) *niet*, niets; *heylgierich*, heilbegeerig.

Diemen aenbidden wel, maer niet begrijpen kan,
Dat van mijn slavernij ghij hier verklaert de wetten[1217)]
Om die met vuyre letters in mijn hert te setten,[1218)]
Op dat ick schoon princes aen mijn gedachten leer
Die daer te lesen, t' overtreeden nimmermeer.

1217) *verklaert*, vaststelt, bepaalt.
1218) *vuyre*, vurige.

DEIPHOBUS.
Danct hem, onhuesheyt wast indien wij dat versloften.[1221)]

PARIS.
Grootmoedich prins wij dancken u van u beloften.[1222)]

Achilles wert verradelijck omgebrocht van Paris en Deiphobus.

4e Handelinge. 6e wtcoomen.

ULYSSES.
Dat wij die twee daer wt so schiellijck springen sien
Dat heeft, nae mijn verstant, wat sonders te bedien.[1224)]

DIOMEDES.
Dewijl de griecxen Raet ons beyden heeft bevolen
Achilles gae te slaen, om dat hij int verholen
Den vijandt selff besoect, en hem te spraecke staet,[1227)]
Op avontuer off hij besloot eenich verraet,[1228)]
Compt treeden wij int wout, en gaen hem soo beneven.[1229)]

ULYSSES.
Wel ick sie niemant niet. Ach wat is hier bedreeven?
Achilles wel hoe nu? geeft ons het laetste woord.

ACHILLES.
Deiphobus en Paris hebben mij vermoort.

DIOMEDES.
Ghemoort? Waer hoord' men oyt grooter valschayt verhaelen?
O blonde Son aenschout ghij dit sonder te daelen[1234)]
Te rugge waert van daer ghij opgereesen sijt?

ULYSSES.
Mijneedich schelmstuck te boos om aff te maelen.

DIOMEDES.
O blonde son aenschout ghij dit sonder te daelen?

1221) *versloften*, verzuimden.
1222) *grootmoedich*, verheven.
1224) *wat sonders te bedien*, wat bijzonders te beteekenen.
1227) *hem te spraeke staet*, met hem spreekt.
1228) *op avontuer off*, voor het geval dat.
1229) *gaen hem soo beneven*, en gaan zoo dicht bij hem.
1234) *blonde*, gouden, schitterende.

ULYSSES.
Den grooten man vermaert in s wijden werrelts paelen,
Dien Blixem, soo ontsien int oorloch, sijn wij quijt.

DIOMEDES.
O blonde Son aenschout ghij dit sonder te daelen
Te rugge waert van daer ghij opgereesen sijt?

ULYSSES.
Gheen clagen helpen can, hij heeft vervult sijn tijt.[1242)]
Wilt mijn het lichaem cout op dese schoudren laeden,
En gaen wij doen t' verhael hoe dat hij is verraeden.

5e Handelinge. 1e wtcoomen.

Al de Princen. NESTOR, AIAX. ULYSSES.

NESTOR.
Geen van de Princen, noch geen van de griecse knapen
Dan ghy luy met u twee staet nae Achilles waepen,[1246)]
Dies elck omt t' seerste twist, en voor een eere telt
Te draegen t' waepen van dien onverwonnen helt.
De Princen sijn alhier ter plaetse neer geseeten,
Om yder sijn beschayt volcomelijck te weeten,[1250)]
En wijsen toe met recht de wapens aen de man[1251)]
Die mette reeden best sijn recht verdaden kan.[1252)]
Daerom een yder pooch het geene te vertrecken[1253)]
t' Welck aldermeest hij tot sijn voordeel acht te strecken.

AIAX.
Aen strant (Jupijn) en bij de scheepen pleyten wij,[1255)]
En men gelijckt (ick raes) Ulysses noch bij mij?[1256)]
Mij die noch vuyr noch vlam noch Hectors toren vruchten,[1257)]
En voor dees vloote vocht, als ghij met schande vluchten.
Veylyger is het dan ô griecken datmen strijt
Met woorden schoon geciert, dan met een swaert dat snijt.
Wanneermen vechten sal Ulysses wt het perek vliet,
Het doen valt hem te swaer, en t' seggen is mijn werck niet.
Soo veel als ick vermach int crijgen met gewelt,

1242) *hij heeft vervult sijn tijt*, den hem bepaalden tijd geleefd.
1246) *staet nae*, staat, dingt naar.
1250) *yder sijn beschayt*, ieders aanspraken op de wapenen.
1251) *wijsen toe*, toe te wijzen; *met recht*, rechtvaardig.
1252) *mette reeden*, met redenen; *verdaden*, verdedigen.
1253) *vertrecken*, verhalen, mededeelen.
1255) Zie Ovidius, *Metam.* XIII.
1256) *gelijct*, vergelijkt.
1257) *vruchten*, vreesde.

Soo veel Ulysses int vrouachtich clappen gelt.[1264)]

1264) *clappen*, babbelen.

Doch mijne daden ist onnoodich te vertaelen,[1265)]
Ghij hebt s' altsaem gesien, laet hem de sijn verhaelen,
Die hij alleen en sonder tuygen heeft gewracht[1267)]
(Naedat hij selve seyt) int doncker vande nacht.
Den loon daer ick nae stae beken ick groot te weesen,[1269)]
Maer van den loff verlies ick t' grootste deel door deesen.
t' Is groot, maer d' heerlijckhayt die wert daer door bemorst,
Mits dat ick crijge t' geen Ulysses hoopen dorst.[1272)]
Verliest hij schoon t' crackeel, den prijs heeft hij alreede,[1273)]
Want men sal seggen dat hij met mij heeft gestreede,
Dan soo mijn duecht was twijffelachtich bij den Raet[1275)]
So soud' mijn edelhayt mij wel coomen te baet.[1276)]
Mijn Vader Telamon heeft Troyen helpen winnen,
En voer met Hercules omt gulden vlies te vinnen.[1278)]
Sijn Vader Aeacus is rechter in den hel,
Daer Sisyphus u oom Ulysses lijt gequel.
Juppijn diens vader is, k'en hael het niet van verde,[1281)]
Dees Aiax nae Juppijn is int geslacht de derde.
Dan laet dit inde saeck mij gants geen voordeel sijn
Soo't niet gemeen en is Achilles huis en t'mijn.
Achilles was mijn neeff, ick eys mijn broeders wapen[1285)]
Maer ghij sijt wt het bloet van Sisyphus geschapen,
Die ghij in schelmerij oock te gelijcken tracht.
Wat mengt ghij onse naem in u versmaet geslacht?[1288)]
Off sal mij deese twist omt waepen qualijck locken[1289)]
Om dat ick heb van d' eerst de waepens aengetrocken?[1290)]
En met mijn vrije wil ben nae de crijch gereyst:
Daer sich Ulysses sot en rasend' heeft geveyst[1292)]
Door vreese van met ons hier in de crijch te trecken,
Tot Palamedes cloeck sijn blootheyt quam ontdecken.
Die doe de blootste was, van alle wapens schu,
Sal die, wat recht is dit! de beste nemen nu?
Was doch de rasernij voor rasernij genomen
Off was sijt doch geweest en hij niet hier gekomen
So sout ghij Philoctetes met so swaer verdriet
Int eylant Lemnos als een balling leven niet,
Die in speloncken naer, en bosschen met u weenen[1301)]
En kermen dagelijxs beweecht de coude steenen,

1265) *vertaelen*, vertellen.
1267) *tuygen*, getuigen.
1269) *beken*, erken.
1272) *mits dat*, omdat, vermits.
1273) *verliest hij schoon*, al verliest hij ook het pleidooi.
1275) *duecht*, moed.
1276) *edelhayt*, lat nobilitas.
1278) *vinnen*, vinden.
1281) *verde*, verre.
1285) *broeders*, neefs.
1288) *versmaet*, veracht.
1289) *locken*, gelukken.
1290) omdat ik een der eersten geweest ben, die zich gewapend heeft.
1292) *geveyst*, geveinsd.
1301) *naer*, duistere.

En wenscht Ulisses t' geene dat hij waerdich is,[1303)]
t' Welck (so der goden sijn) hem beuren sal gewis.[1304)]
Alsoo verdwijnt door siect, en honger metter wijlen[1305)]
Een van ons leytsluy selff, en bruyct Alcides pijlen[1306)]
Op vogels en op wilt, die Phoebus ons beval
Te bruycken ten verniel van Troyas hoge wal.
Maer Philoctetes die is noch te lijff gebleeven[1309)]
Om dat hij t' selscap van Ulysses heeft begeeven,[1310)]

1303) *wenscht Ulisses*, en Ulysses toewenscht.
1304) *beuren*, tendeel vallen.
1305) *verdwijnt*, kwijnt weg; *metter wijlen*, langzamerhand.
1306) *Alcides*, Hercules.
1309) *te lijff*, in het leven.
1310) *selscap*, gezelschap.

t' Welck Palamedes oock wel wenschen mocht dunct mijn
Want sonder dat hij soud' nu noch int leeven sijn,
Off immers soud' de doot gesturven wesen eerlijck,[1313)]
Die hij door sijn bedroch doen sterven heeft so deerlijck,
Als hij hem van bedroch aenclagen quam so stout,
En overtuychden hem door t' vinden van het gout,[1316)]
Des vijants, so hij say, becorelijcke gaven.[1317)]
t' Welck hij hadt heymlijck selffs doen in de tent begraven,
Tot wraeck van dat hij sich door hem ondecken sach
Het welck hem speet, en lang' daer nae int herte lach.
Door ballingschap off doot crenct hij der griecken crachten,[1321)]
Op deese wijs is hij te vreesen en te achten.
Off hij int spreecken schoon Nestor te boven gaet,
Noch en sal hij niet in t' goede verandren tquaet,
En hier verdaden dat hij vlieden ging sijn best ras,[1325)]
Als Nestor riep om hulp, door dien sijn paert gequest was.
Dat ick dit niet versier weet Diomedes wel,[1327)]
Die dick de vlucht verwijt aen sijn goe meed'gesel.[1328)]
De goôn aensien de mens rechtvaerdich met haer ooghen.
t' Gebuerde dat de geen die niet en wilde pooghen
Om Nestor bij te staen, selfs bijstant creech van doen,[1331)]
Hij riep ellendich hulp, ick ginck mij derwaerts spoen
Hoe wel hij hadt verdient doort vlieden, datmen eeven
Als hij met Nestor deed' men oock met hem sou leeven,[1334)]
Ick deckt hem met mijn schilt daer hij lach bevend' bleeck
k' Verseeckerd' hem sijn lijff al eer ick van hem weeck,
De wonden die sijn cracht int vechten deen vermindren
En conden hem sijn loop int vluchten niet verhindren.
Dus berchden ick een siel oneedel, slecht van aert,
En dunct mijn eygen daet mijn luttel eeren waert.
So ghij in dese twist u enckel wilt verweeren,
Compt laet ons weder op de selve plaetse keeren,
Geeft daer de vijant weer u wont, en vrees daer bij,
Duyckt achter t' schilt, en twist daer onder tegens mij.
Siet Hector die met hem ten strijde leyd' de gooden
Verbluft den stouten oock en niet alleen den bloden,
Als die braveerde doort vervolch van sijnen moort[1347)]
Heb ick hem op sijn rug geveldt van vers, en voort[1348)]
Wanneer hij daechden wt een om met hem te steecken[1349)]
Weerstont ick hem alleen, en ghij beroemde greecken
Beloofden bedevaert, indien ick niet en vil.

1313) of in ieder geval een eervollen dood gestorven zijn.
1316) *overtuychden hem*, bewees zijn schuld.
1317) *becorelijcke*, verleidelijke.
1321) *crenct*, verzwakt.
1325) *verdaden*, verdedigen; *sijn best ras*, zoo ras hij maar kon.
1327) *versier*, verzin.
1328) *goe meed'gesel*, lat. trepido amico.
1331) *creech van doen*, noodig had.
1334) *leeven*, handelen.
1347) *braveerde*, zich verhief; '*t vervolch*, het goed gelukken.
1348) *van vers*, uit de verte (met een grooten steen); zie *Ilias* XIV, 410.
1349) *een*, iemand; *steecken*, strijden.

Verhoort wert u gebet. So iemant weeten wil[1352)]
Den wtgang van de crijch, ick hebse niet verlooren,
De vijant quam met macht het griexse heyr verstooren,[1354)]
Tot onse vloodts bederff met vier en vlam bereyt.

1352) *beloofden bedevaert*, lat. sortem meam vovistis. Men zou door het lot aanwijzen, wie tegen Hector zou strijden, en de Grieken baden toen, dat het lot Ajax, Diomedes of Agamemnon mocht treffen; *Ilias* VII, vs. 175 vlgg.

1354) *verstooren*, vernietigen.

Waer was Ulysses doen met sijn welspreeckenthayt?
Ick heb alleen dees vloots bescherming aengegreepen
Geeft mij de wapens doch voor meer als duysent scheepen.
Indien dat ghij toe wijst ô Princen t' recht aen mijn,
t' Sal meer der wapens eer, dan Aiax eere sijn.[1360)]
Laet nu Ulysses eens gelijcken bij mijn daden
Het moorden van Rhesus die hij halff heeft verraden.
En Dolon s' vijants spier, en Helenus dien hij,[1363)]
(Wanneer hij Pallas stal) gevangen bracht daer bij.
Niet is bij daech geschiet, al wat hij heeft bedreven,[1365)]
Men moet den halven loff aen Diomedes geven,
Jont ghij de waepens aen dees daden slecht, oneel,
Soo deels' en geeft aen Diomedes t' beste deel.
Ulysses sullen sij doch niet te stade komen,
Die ongewapent staech, en niet gelijck den vromen,[1370)]
Bij nacht den vijant crenckt mette gewiste cans.[1371)]
De gulden helm sal hem beclappen door sijn glans,[1372)]
Oock sal hij doort gewicht sijn hooft niet kunnen roeren,
d' Onstrijtbaer arm en can Achilles spiets niet voeren,[1374)]
De schilt waer in gemaelt men t' swerrelts rijcken siet
En sal sijn slincker arm wel dunct mij passen niet.
Wat staet ghij nae een gaeff die u sal overlaeden?
Welck soo de griecken door haer qualijck te beraeden[1378)]
U jonnen, ghij en sout daer duer niet sijn ontsien,[1379)]
Maer rascher nae de buyt sal uwe vijant vlien.
De vlucht daer ghij u hoop gewoon in sijt te setten
Daer in sal t' swaer gewicht Ulysses u beletten.
Voorts uwen schilt is gans, heeft niet met al geleen,[1383)]
Vol kerven is de mijn, en ick behoeffer een.
Maer siet ons wercken aen, onnoodich sijn de woorden.
De wapens smijt int mits van des vijants slachoorden,[1386)]
Heet datmen 's hael van daer, en dieser brengt van daen[1387)]
Laedt diese tot een loon, en tot een loff ontfaen.

ULYSSES.

Hadt mine wensch en d' u ô griecken niet gemist,[1389)]
Wij souden rechtevoort niet sijn in dese twist,[1390)]
De tranen souden mij met crachte dus niet vlieten,

1360) ik zoek de wapenen meer voor hunne eer dan voor mij, daar het hun meer tot eer zal strekken aan mij, een dapper man, toe te behooren, dan aan Ulysses.
1363) *spier*, spion.
1365) *niet*, niets.
1370) *gelijck den vromen*, als de dapperen.
1371) *crenckt*, benadeelt, afbreuk doet.
1372) *beclappen*, verklappen, verraden.
1374) *onstrijtbaer*, ongeschikt voor den strijd.
1378) *door haer qualijck te beraeden*, in hunne verkeerde meening.
1379) *jonnen*, gunnen.
1383) verder is uw schild ongeschonden, gaaf; *niet met al*, niemendal.
1386) *int mits*, in het midden, midden onder.
1387) *heet*, beveel.
1389) ware mijn wensch en de uwe verhoord geworden.
1390) *rechtevoort*, nu, thans.

Ghij sout u wapens, wij Achilles u genieten.[1392)]
Dan nu dewijl de goôn ons beyd' hebben berooft
Van dat ontsichtbaer onverwonnen oorlochs hooft,[1394)]
Wie sal met meerder recht doch volgen in sijn steede
Dan die Achilles selff, den griecken volgen deede?[1396)]
t' Verstant dat dicwijls heeft gedient tot u profijt

1392) *genieten*, bezitten.
1394) *ontsichtbaer*, vreeselijk.
1396) dan hij, die gemaakt heeft, dat Achilles het leger der Grieken volgde.

t' Sij hooch off laech, laet mij niet schaden nu ter tijt,
Op dat ick sonder nijt mijn reedens mach ontluycken,[1399)]
De gaven die men heeft die machmen wel gebruycken.
Voorvaders clare deucht, en Adels hoge roem
En ander luyder daet ick nau ons eygen noem,[1402)]
Maer om dat Aiax sayt dat sijn grootvaders vader
Juppijn is, so seg ick Juppijn is hem niet nader
Een lit dan hij mij doet. Ick ken Laërtes out
Voor vader die Arcesius voor sijn vader hout.
Arcesius vader is Juppijn, en onder deesen
Is niemant oyt tot doot off ballingschap verweesen.
Een ander Adeldoom compt mij van moeder sij,
En d' oorsprong vant geslacht sijt ô Mercurius ghij.
Nochtans en ghae ick niet nae dese wapens sporen,[1411)]
Om dat van moeders sij ick hoger ben geboren,
Off dat mijn vader niet beschuldicht werden can[1413)]
Met sijne broeders sondt, siet de verdiensten an.
Maer tgeen dat Telemus off Peleus heeft bedreeven,
Dat men daer van den loff niet gaet aen Aiax geeven,
Dat niet de naest int bloet wert met dees prijs verhuecht
Maer die met reeden meest doen blijcken can sijn duecht.
Want anders Peleus leeft, en Pyrrhus daerenboven
Achilles sone, so blijft Aiax toch verschoven.[1420)]
En Teucer isser oock al vast in eenen graet
Als Aiax, die nochtans niet nae de waepens staet.
Dewijl wij dan alleen met onse daden strijden,
Ick heb meer wtgerecht dan ick can hier belijden,[1424)]
Ick salt verhalen, doch opt corst, van voren aen.
Thetis de moeder van Achilles hadt verstaen
Van de waerseggers wijs, indien hij herwaerts quame,
Dat hijt besterven sou, hoe groot hij was van name,
Sij maect hem onbekent omt ongeluck te vlien,[1429)]
En liet hem als een maecht in maechden cleeren sien.
Niemant heeft hem gekent noch Aiax selven mede,
Hij waer gebleeven t'huys ten waer dat ick het dede.
Ick nam een marsse vol van vrouwe cramerij
En deed' daer loosselijck een crijsmans wapen bij,
Een yder vrou besach het geen haer best geleecke,[1435)]
De Prins terstont sijn hant ging aen de wapens steecken,
So wel de schilt en spiets hem in sijn handen stont,
Dat eer hijt vrouwen cleet verwurp, ick riep terstont
Ghodinnen soon, van u wacht Troien sijn bederven,[1439)]
Waeromme twijfelt ghij de name te verwerven?[1440)]

1399) *ontluycken*, ontvouwen, uiteenzetten.
1402) *nau*, nauwelijks.
1411) *sporen*, dingen.
1413) lat. nec mihi quod pater est fraterni sanguinis insons.
1420) *blijft verschoven*, komt niet in aanmerking.
1424) *belijden*, verhalen.
1429) *onbekent*, onkenbaar.
1435) *geleecke*, aanstond, behaagde.
1439) *bederven*, ondergang.
1440) *twijfelt*, aarzelt.

Mijn handt leyd' ick hem op, en sant hem derwaerts heen,[1441)]
Al t' geen hij heeft gedaen, noem ick dan t' mijn met reên.
'k Heb Telephus getemt, k' heb Theben ingenomen,
Door mij is Tenedon in onse macht gekomen.
Dat Lesbus, Chryses, Cilla, Apollos steden stout
Ons onderdanich sijn, voor mijne daden hout.

1441) *mijn handt leyd' ick hem op*, ik legde mijne hand op hem.

En oock dat Lyrnes viel, dat sich te weere stelden.
Ick gaff den naem die den troyaensen Hector velden.[1448)]
Door mij leyt Hector neer; het wapen dat mij dede[1449)]
Achilles vinden eerst eysch ick dees wapens meede.
De wapens die ick hem int leven heb gegeven
Ist onrecht dat ick die weer eysche naer sijn leeven?
Den ruymen haven lach van duysent scheepen vol,
De wint blies tegens ons gestadich eeven dol,
Daer wert gepropheteert den wint en sou niet wenden,
Ten waer dat Atreus neeff sijn dochter wilde senden[1456)]
Ten outaer van Diaen, en latens offren daer,
Om soo te stillen t' weer, en gramschap fel van haer,
Maer Agamemnon hout sijn vadersche genegenthayt,
Wilt niet toelaeten off hem schoon gans griecken tegen sayt;[1460)]
Dees dorst ick spreecken aen wanneer ghij Aiax sweecht,
En heb hem tot profijt van het gemeen beweecht;[1462)]
Ick dreeff een sware saeck van een pertijdich rechter,[1463)]
De Prins vergeeft t' mij nu, doch hem en docht niet slechter[1464)]
t' Gemeene volcxs scha, dan s' dochters doot, des hij[1465)]
Vergolde met het bloet d' ontfangen heerschappij;
De moeder hadt bij haer haer dochter wtvercoren
Die men bedriegen most, want raden was verlooren.
Ulysses sant men heen, ick hebt alleen bestaen,
Op welcke plaets wanneer dat Aiax was gegaen.
De schepen lagen noch wel op de wint en wachten.[1471)]
t' Sijn soud' de prins meer, dan t' gemeene besten achten.
Ick ginck te Troien oock wtrechten als gesant[1473)]
De saecke mij vertrout van het gemeene lant,
Ick quam aldaer den Raet, en al de Princen sadtten
Ick claechde Paris aen, herayschde vrou en schatten,
Antenor op ons sijd' creeg ick e(e)ns coninxs stem,[1477)]
Maer Paris en de geen die schuldich sijn met hem
Hebben haer handen nau van onsen moort onthoude,[1479)]
tWelck Menelaus ghij soowel als ick aenschoude.
Van ons gemeene noot was dat den eersten dach.[1481)]
Ick heb meer wtgerecht, dan ick verhalen mach,[1482)]
In desen langen crijch met wijslijck doen en raeden

1448) lat. qui saevum perdere posset Hectora, nemque dedi; *velden*, velde, deed vallen.
1449) *het wapen*, etc. lat. *illis* haec *armis*, quibus est inventus Achilles, arma peto.
1456) *Atreus neeff*, Agamemnon; *sijn dochter*, Iphigenia.
1460) *off hem schoon*, al verzet zich ook geheel Griekenland tegen hem.
1462) *het gemeen*, het algemeen; *beweecht*, bewogen.
1463) *ick dreeff een sware saeck*, lat. difficilem tenui causam.
1464) *niet slechter*, niet van minder belang.
1465) *des hij vergolde*, enz., waarom hij de heerschappij, die hij van de Grieken ontvangen had, vergold met, enz.; lat. hunc tamen utilitas populi fraterque datique summa movet sceptri, laudem ut cum sanguine penset.
1471) *lagen en wachten*, lagen te wachten.
1473) *wtrechten*, verrichten, volbrengen.
1477) lat. et moveo Priamum Priamoque Antenora iunctum.
1479) *nauw*, nauwelijks; *van onsen moort*, van ons te vermoorden.
1481) *gemeene*, gemeenschappelijke.
1482) *mach*, kan.

Want t' sint het slaen geschiet, als wij te lande traden,[1484)]
Schuylden de vijant lang cleenhartich in de stat,
Wij hebben eerst dit jaer middel om slaen gehadt.[1486)]
Goet sijdij int gevecht, maer wat sijdij daer buyten.
Gesmeert hadt men u moeten in een casse sluyten

1484) *het slaen*, het gevecht; lat. post acies primas.
1486) *middel om slaen*, gelegenheid om te vechten.

Gelijck als het geweer, tot datter quam de tijt[1489)]
Dat men u bruycken mocht te veld' in open strijt.
Want waertoe dienden ghij? dan vraechdij wat ick drijve?[1491)]
De vijant leg ick laech en onse schanse stijve,[1492)]
Tot s' langhe crijchs verdrach geeff ick de gasten moet,[1493)]
Hoe sij gewaepent, hoe sij moeten sijn te voet,
Hierin ick onderwijs en raed' haer tallen stonden,
Off warde voor gesant nu hier nu daer gesonden.[1496)]
De Coning hadt gedroompt dat hem Juppijn geboot
Te keeren t'huyswaerts met de geheele vloot,
En konde door den naem van godt licht elck beweegen.
Dat Aiax sich vertooch en set hem daer eens teegen,[1500)]
En vecht al wat hij mach. Waerom belet hij niet
Dat yderman omt seerst fluxs nae de scheepen vliet?[1503)]
Ten was niet groots voor hem die stadich groots cont spreecken.
Maer wat? hij vluchten selff, en is aent strant geweecken,
Ick sach het selven aen, en schaemdet mij te sien,
Ick riep terstont, wat ding doet u gesellen vlien?
En Troien halff gestoort los laten wt u handen?[1507)]
Wat voert ghij doch nae huys dan eenen buyt van schanden?
Met dese woorden keerd' ick al het volck alleen
En Agamemnon riep terstont den hoop bij een.
Een woort en dorst ghij doen ô Aiax niet vermelden.[1511)]
Thersijtes en ontsach de Princen niet te schelden,[1512)]
Maer wert van mij bestrafft, k' ben opgereesen voort
En deed' het volck sijn moedt weer grijpen door mijn woort.
Al t' geen dat t'sint die tijt dan Aiax heeft bedreeven
Compt mij altsaemen toe, ick heb hem u gegeeven,
Als hij teech op de vlucht, doen heb ik hem gekeert.
Maer wat grieck isser doch die u acht off begeert?
Wat Diomedes doet, dat doet hij met mij t' saemen.
Isset een cleene saeck dat hij mij acht bequame,
En kiest mij tot gesel wt so veel duysent man
Als enen die hem best in alles helpen kan?
Ten was mijn beurte niet, nochtans nam ick bij nachte
Gevangen 's vijandts spie, die ick oock omme brachte
Nae dien ick al den raedt van Troien hadt verstaen.[1525)]
Met mijn belooffde loff mocht ick te rugge gaen;[1526)]
Was lijckwel niet te vreên maer als een vroomheyts pleeger[1527)]
Vermoord' ick Rhesus met sijn selschap in sijn leeger,[1528)]

1489) *geweer*, wapen.
1491) *dan vraechdij wat ick drijve*, doch vraagt gij wat ik doe.
1492) *stijve*, versterk.
1493) *gasten*, strijders, krijgslieden; *verdrach*, het verdragen.
1496) *warde*, word.
1500) *sich vertooch*, zich vertoone.
1503) *niet groots*, niets groots; *stadich*, voortdurend, altijd.
1507) *gestoort*, verwoest.
1511) *vermelden*, spreken.
1512) *schelden*, beschuldigen.
1525) *nae dien*, naardien; *raedt*, plan, toeleg.
1526) *belooffde*, lat. promissa (door Nestor), hs. *beleeffde; mocht ick*, had ik kunnen.
1527) *lijckwel*, evenwel; *vroomheyts pleeger*, bedrijver van dappere daden.
1528) *selschap*, gevolg; lat. comites.

Dus quam ick hier naedien ick had mijns willen wins
Op sijnen wagen selff als een gesegent Prins.[1530)]
Weygert mij t' waepen, gaet u gunst tot Aiax wenden,
Ick hebbe met mijn swaert vernielt Sarpedons benden,
Iphetides en Ceranos ick vluchten dede,
Alastor, Chromius en oock Alcander meede,

1530) *gesegent*, zegepralend.

Noëmen en Pritanus, Hali(n)us van gelijcken,
Dees moesten altemael voor mijnen aenval wijcken.
Dan Thoon, Charapos en Ennomos en voort
Chersidamos heb ick met desen hant vermoort.
En meenich slecht soldaet, oock ben ick niet verleegen
Om u te toonen dat ick wonden heb gecreegen.
De plaetse daer se staen ô burgers! haer verciert.
Gelooft geen woorden niet diemen licht schoon versiert,[1542)]
Siet de litteekens hier, dit is de borst, gesellen,
Die' ick voort gemeene nut so dickwils heb gaen stellen.
Maer Aiax heeft sijn bloet so meenich jaer gespaert,
En heeft sijn groote borst van wonden wel bewaert.
Dan dat hij heeft belet de griecse vloot te schennen,
Is dat so grooten saeck? dat wil ick wel bekennen,
Want te verduystren t' goet en was noyt mijn bedrijff,[1549)]
Maer dat hij d' eere sich alleen niet toe en schrijff.
Patroclus die gedect was met Achilles waepen
Heeft oock geweert den brant tot ons bederff geschaepen.[1552)]
Hij waent dat hij alleen een hart had' in sijn borst,
Dat Hectors toorn fel stoutlijck verwachten dorst.
Heeft Coning en met mijn Achilles selff vergeeten[1555)]
Aldaer hij in den Raet de negenst' is geseeten,[1556)]
En boven dander nergens om dan door het lot.
Dan segt ghij stercken helt, die mette Princen spot,
Welck was den wtgang doch vant vechten met u beyen[1559)]
Dan dat ghij ongewont liet Hector van u scheyen?
Och! wat ist mij een smert te dencken aen den dach
Dat men der griecken muer Achilles vallen sach,
De tranen, noch de rou, noch vreese condt mij schaeden[1563)]
Int dode lichaem cout op deesen hals te laeden.
Op deesen hals droeg ick Achilles, en met hem
De waepens, die ick wens datmen mij nu toestem,[1566)]
Ick hebbe crachten die voor dat gewicht niet vreesen,
En een gemoedt dat u van d' eer sal danckbaer weesen.
De blaeuwe seegodin heeftse de waepens schoon[1569)]
Seer constelijck doen smeên, eergierich voor haer soon,
Op dat een slecht soldaet, daer wij noyt geest in sagen,
Des hemels gaven waert, onwaerdich soude dragen?[1572)]
Het gene datmen in den schilt gehouden siet[1573)]
Verstaet hij, weet ick wel, int alderminste niet.
Besach hijt eens te recht, hij souder in verwerren,
Het Aertrijck, en de Zee, de loop der gulden sterren.

1542) *geen woorden niet*, geen woorden, neen; *versiert*, verzint.
1549) *verduystren*, verkleinen.
1552) *bederff*, verderf.
1555) *Coning*, Agamemnon, die zich ook voor een tweegevecht had aangeboden.
1556) *de negenst'*, met acht anderen.
1559) *wtgang*, uitslag, afloop.
1563) *schaeden*, tegenhouden (lat. *tardarunt*).
1566) *toestem*, toesta.
1569) *de blaeuwe seegodin* (lat. caerula mater), Thetis; *de waepens schoon*, de prachtige wapenen (lat. artis opus tantae).
1572) *des hemels gaven waert*, de kostbare gaven des hemels.
1573) *gehouden*, gehouwen, uitgebeeld.

Ghij sout u schamen selffs, dat ghij begeeren gaet
De waepens die ghij doch int minste niet verstaet.
Maer hij sayt dat ick laet ben in de crijch gekomen,
En daerentusschen denct niet, dat hij so den vromen
Achilles ook beschelt. Ist veinsen sont geweest,[1581)]

1581) *beschelt*, beschuldigt.

Wij veynsden alle bay, wie van ons beyden meest?
Dan soot vertoeven voor een misdaet zou verstrecken,
Men heeft mij nae den crijch sien voor Achilles trecken,[1584)]
Hem hiel sijn moeder thuys, en mij mijn cuysse vrou,
Hem gafmen d' eerste tijt, en al de rest aen ouw.[1586)]
Ick zal mijn misdaet nu doch wel verdaden connen,[1587)]
Gemeen met sulcken man, nochtans is hij gevonnen[1588)]
Door mijne cramerij van als bij een geschraept,[1589)]
Maer ick ben doort vernuft van Aiax niet betraept.
Gaet hij sijn botte tong met mij te schelden toonen,
Verwondert daer niet in, u gaet hij niet verschoonen,[1592)]
Die valschelijck van mij misdadich wert genoempt,[1593)]
Is het u luyden eer dat ghij die hebt verdoempt?
Maer Palamedes cont sijn ontschult niet betogen,[1595)]
Ghij saecht de stucken selff ô griecken voor u ogen,
Ghij saecht dat gout dat lach begraven in sijn tent,
Maer secker dat verraet was claer genoech bekent.[1598)]
Dat Philoctetes op het eylant is gebleeven,[1599)]
Verdaet u eygen saeck, geen schult men mij can geeven,[1600)]
Ghij alleen liet het toe; ick heb het wel geraen,
Op dat hij mocht de moyt van dese crijch ontgaen,
En sachten door den rust sijn overwreede pijnen.
Hij deed' alsoo, en leeft, men sal dees raet bevijnen[1604)]
Niet slechtelijck getrou, maer noch geluckich mee,[1605)]
Dies maeckt sij oock getrou den geenen diese dee.[1606)]
Dewijl men Propheteert datmen niet wt can royen
Dardanus ouden rijck, noch slechten t' slot van Troyen,
Ten sij dat hij er sij, beveelt mij niet de saeck.
Laet Aiax derwaerts gaen, op dat hij willich maeck
Door sijn welspreeckentheyt, een man vol rasernijen
Van sieckt en gramschap, om met hem op wech te tijen,[1612)]
Off voer hem door vernuft loosselijck herwaerts aen.
De vloet van Simois sal eer te rugge gaen
En sonder bladen staen Jda den berch daer boven
En griecken aen de stat van Troien hulp beloven,[l616)]
Eer s'plompen Aiax geest den griecken compt te staet,[1617)]

1584) *voor*, eerder dan.
1586) *hem*, haar; *ouw*, u.
1587) *verdaden*, verdedigen.
1588) *gevonnen*, gevonden.
1589) *van als*, van alles.
1592) *verwondert daer niet in*, verwondert u daar niet over.
1593) lat. an falso Palameden crimine turpe accusasse mihi, vobis damnasse decorum est?
1595) *sijn ontschult betogen*, zijn onschuld aantoonen, bewijzen.
1598) *bekent*, bevonden.
1599) *dat*, en wat betreft dat.
1600) *verdaet*, verdedigt.
1604) *bevijnen*, bevinden.
1605) *slechtelijck*, slechts; *getrou*, lat. fida, goedgemeend.
1606) *getrou*, vertrouwbaar.
1612) *te tijen*, te trekken, te gaan.
l616) *griecken*, Griekenland.
1617) *te staet*, te stade.

En mijn trouhartichayt tot uwaerts u verlaet.[1618)]
Daer in ick eewichlijck volharden sal stantvastich.
Harde Philoctetes, al valt ghij nu so lastich
De Coning, t' volck, en mij, hoewel dat ghij vervloect
Gestadelijck mijn hooft, en niet en wenscht off soect
Dan mijn verhoopte doot, en van mijn bloet te suygen,
Nochtans so sal ick sien, u hert gemoet te buygen,
En doe al wat ick kan, dat ick u herwaerts stier,
Ick sal, iont mij t' geluck, u pijlen brengen hier
Gelijck ick Helenus hier heb gebracht gebonden,
Der goden schick ondect, gelijck ick heb gevonden[1628)]

1618) *trouhartichayt*, getrouwheid.
1628) *der goden schick*, de beschikking, het plan der goden.

Middel om Pallas beelt te crijgen op ons sij,
En Aiax niettemin gelijct hem noch bij mij?[1630)]
Want sonder t' beelt men cont hem niet van Troien wreecken.[1631)]
Waer was doen Aiax? waer was sijn vermeetel spreecken?
Waeromme swijcht hij doch? hier en Ulysses niet[1633)]
Het bloot geweer, noch wreede waepens aen en siet,[1634)]
Maer stoutelijck darff gaen doort midden van de wachte
Binnen, en niet alleen bij doncker naere nachte,
Maer tot int hoge slot, en maecken luttel werck[1637)1637)]
Van de Godinne selffs te roven wt haer kerck,
En gaen met sulcken rooff dwers door den vijant wagen,[1639)]
t' Welck had ick niet gedaen vergeefs soud' Aiax dragen
Sijn seeven dubbelt schilt van ossen huyden groff.
Dien nacht, dien nacht, bracht icker d' overwinning off.
Doen wan ick Troia, als ick Troien maeckte winlijck.[1643)]
Aiax siet niet op Diomedes dus onminlijck
Vast met u weesen stuers, en spreecken binnen 'smonts,[1645)]
Hij heeft sijn deel aen d'eer, wij maeckent onder ons.[1646)]
Als ghij (u hoechste roem) de schepen ginckt beschermen
Al den gemeenen hoop sachmen rontom u swermen,
Verselschapt van het volck, en waerdij niet alleen,
U hulp het ganse heyr, en mij niet meer dan een,
Welcke ten waer hij wist, en hielde dat een vechter[1651)]
Min dan een wijs man is, en ongelijck veel slechter,[1652)]
Hij soud' oock selven nae de waepens taelen gaen,
Den andren Aiax soud' daer vrijlijck oock nae staen,[1654)]
Die bet gematicht is, Eurypylus den cloecken[1655)]
En oock Andromons soon soude dees eere soecken,
Idomeneus en voorts Meriones te loon
Soud' dees begeeren, en Plisthenes iongste soon,[1658)]
Dees machmen immers wel in crachten u gelijcken,
Nochtans sij willen mij int raden gaeren wijcken,
Tot vechten isse goet, ick kent, u rechter hant,[1661)]
Doch moet gematicht sijn van ons u rou verstant.[1662)]
Cracht hebdij sonder geest, ick sorg voort t'geen mach gebueren,[1663)]

1630) *gelijct*, vergelijkt.
1631) *men cont hem niet van Troien wreecken*, kon men zich niet op Troje wreken.
1633) *swijcht*, lat. metuis; lat. cur audet Ulixes ire per excubias et se committere nocti, perque feros enses non tantum moenia Troum verum etiam.
1634) *aensiet*, vreest.
1637) *naere*, duistere.
1637) *en maecken luttel werck*, en er weinig om geven, er niet tegen op zien.
1639) hs. *door des vijants wagen.*
1643) *wan ick*, nam ik in, veroverde ik; *winlijck*, inneembaar.
1645) *vast*, telkens?
1646) *wij maeckent onder ons*, wij doen het onder ons beiden.
1651) *hielde*, het er voor hield.
1652) *min*, minder; *ongelijck*, verreweg.
1654) *den andren Aiax*, de zoon van Oïleus.
1655) *bet*, meer.
1658) *Plisthenes iongste soon*, Agamemnon.
1661) *kent*, erken het.
1662) *rou*, ruw.
1663) *mach*, kan.

Ghij eyscht te vechten, mij de veltheer leyt te vueren[1664)]
Tijt en gelegenthayt, en nae mijn raeden doet.[1665)]
Ghij sijt van lichaem sterck, en ick bent van gemoet.[1666)]
So veel een stuerman wijs de roeyers gaet te booven,
So veel men moet een hooft boven sijn crijsluy looven,
So veel moet Aiax ick sijn boven u geacht.
En heb ick goed verstant, k'en heb geen minder cracht.

1664) *leyt te vueren*, legt voor (om er over te oordeelen).
1665) *gelegenthayt*, de staat der zaken.
1666) *gemoet*, lat. animus.

Danckbaer van mijn verdienst wilt Princen u verclaren
Voor sorge die ick droech de tijt van negen jaren.
Jont uwen waecker nu de prijs van dit gevecht,
Ons arbeyt is opt eynt, ick heb het al geslecht[1674)]
Watter was in den wech, Troien heb ick bedorven,[1675)]
Door dien ick middel heb tot diens bederff verworven.
Nu bid' ick u altsaem door ons gemeene hoop,[1677)]
En goden, daer ick snachts den vijant mee ontsloop,[1678)]
Doort vallen van de stat, wiens ondergang wij swoeren,
En door het geen, dat noch is wijslijck wt te voeren,
Isser noch yet waer in moyt en peryckel steect
Soo daer tot Troias val noch eenich ding gebreect[1682)]
Daer door bid' ick u dat ghij mijnder wilt gedencken,
Off wilt ghij mij niet, wilt Pallas de waepens schencken.

NESTOR.

So veel als d' eedel ziel t' lichaem te boven gaet,
So veele boven cracht t' vernuft te loven staet,[1686)]
Daerom dees Princen u dees hooch geachte prijsen
Ulysses tot een loff, en tot een loon toewijsen.

Gaen in de heeren met Ulysses.

5e Handelinge. 2e wtcoomen.

AIAX tastende aent swaert doorsteeckt sijn selven.

AIAX.

Nu, dit is seecker t' mijn, off eyscht Ulysses t' mee?[1689)]
Tegens mijn selven sal ickt bruycken hier ter stee,
Dat dicwijls nat geweest vant bloet is der Troianen,
Sal in sijns meesters borst de wech na t' herte banen,
En druypen van sijn bloet, op dat koem aen den dach,[1693)]
Dat niemant Aiax, dan Aiax verwinnen mach.[1694)]

5e Handelinge. 3e wtcoomen.

2 SOLDATEN.

1674) *geslecht*, uit den weg geruimd.
1675) *bedorven*, in het verderf gestort, ten ondergang gebracht.
1677) *door ons gemeene hoop*, bij onze gemeenschappelijke hoop, de hoop die wij allen koesteren; lat. per spes socias.
1678) *goden*, hij had alleen het Palladium geroofd.
1682) *gebreect*, ontbreekt.
1686) *t'vernuft*, het verstand.
1689) *t' mee*, het ook.
1693) *koem*, kome.
1694) *mach*, kan.

1ste SOLDAET.

Beweechlijck ongeluck! layt Aiax hier verslagen?[1695)]
Wat droeve tijding sal ick nu de griecken dragen?
Op mijne schouders wil ickt doode lichaem laen,
En daer mee bij sijn bloet en naeste vrienden gaen,
Die sij int leeven van sijn eer hebben versteecken[1699)]
Sullen de griecken nae sijn doot noch wel om smeecken.

1695) *beweeglijck*, hartroerend, ontzettend.
1699) *versteecken*, verstoken.

5e Handelinge. 4e wtcoomen.

CHOOREN.

CHOOR.

Wie oyt ter werrelt voort gebrocht
Heeft in sijn leeven rust gesocht?
Noch hier en leeft geen sterfflijck mens,[1703)]
Off hij tracht nae een seecker wens,
En waent dat diens volkoming soet,[1705)]
Soud' schencken rust aen sijn gemoet.

Sulck vintmen die voor seecker hout,
Dat hij besit het sorchlijck gout,
Het welck men wt de Mijnen graeft
Waerom Peru den Spangiaert slaeft,[1710)]
Op dat t' hem gans bevrijen sou
Van ongerusthayts wreede rou.[1712)]

De Spangiaert met godloos gewelt
Peru, met sorch sich selven quelt.
Der Indianen erffgenaem[1715)]
Vant gout en van de sorch te saem,
In vrees van so veel wreethayt leeft,
Als hij omt gout bedreven heeft.

Maer de geltgier en merct dit niet,[1719)]
Die ander achterdencken vliet,[1720)]
En bant vant hert de rust gewis,[1721)]
Die soeckend' daerse niet en is.

Vergeet de goden altegaer,
En knielt voor anders geen outaer
Dan voort Geval berooft van reên,[1725)]
En brengt ten offer al het geen
Dat hij den andren eerst ontrect,
Ter plaetsen daert geen duecht en strect.[1728)]

1703) *noch hier en leeft*, ook nu nog leeft er geen sterveling.
1705) *diens volkoming soet*, de aangename vervulling daarvan.
1710) *slaeft*, zich afslaaft voor den Spanjaard.
1712) *ongerusthayt*, onrust; *rou*, kwelling.
1715) *der Indianen erffgenaem*, hij die de erfgenaam der Indianen is, zoowel van het goud als van de zorg, vreest dat de wreedheden door hem gepleegd door zijn zucht naar goud hem zullen vergolden worden.
1719) *geltgier*, geldgierige.
1720) *die ander achterdencken vliet*, die om niets anders denkt, dan om geld.
1721) *de rust gewis*, de gewisse rust.
1725) '*t geval berooft van reên*, de blinde fortuin.
1728) *daert geen duecht en strect*, daar het hem geen voordeel doet. De bedoeling van deze en de volgende regels is, dat de hebzuchtige, die naar goud dorst, de hulde, die hij anderen goden onthoudt, ten offer brengt op het altaar van de fortuin; maar dit zal hem niet baten, want deze godin is blind en ziet niet aan wie haar eert.

In dees Godin woont reeden niet,
Noch siet wie haer eere aenbiet;
Stroyt sotte gaven in de wint,
Niet wetend' selve wiese vint;
Gaet siet dan off beschaydenhayt[1733)]
In een sinloose vrouwe leyt.[1734)]

1733) *beschaydenhayt*, oordeel, verstand.
1734) *leyt*, ligt, te vinden is.

Dan soot Geval niet door sijn beên,[1735)]
Maer door haer sotte macht alleen
Hem leyt ter trap eerst voorgestelt,[1737)]
En hoopt sijn kisten op met gelt,
De welck wanneer vol souden sijn,
Hij waende dat sijn onrusts pijn
Soud' vlien wt het begeerich hert,
Bedrogen, voelt een niewe smert.[1742)]

Verlaet hij schoon het snoot gewin,[1743)]
Hij beelt sich selff wat anders in,
En gh' lijck als van te vooren acht,[1745)]
Vercreech hij t' geen daer hij nae tracht,
Dat voor gewis t ghewenschste goet
Te vreên sou' stellen sijn gemoet.

Wert staech als eerst bedroogen groff,[1749)]
Een ander bout den min een hoff
In d' ogen van een schoone vrou,
En maect een wellust van sijn rou,[1752)]
Roept d' altelichte Venus aen,[1753)]
En waent geen goethayt cond' bestaen,[1754)]

Ten waer door d' eygenschap van haer,[1755)]
In welck als wechgenomen waer[1756)]
Den gans onnoemelijcken strael
Die haer doet achten altemael,
En ons inbeelt door sijnen cracht
Haer groothayt waerom datmens' acht,

Versmaen wij souden haer geboôn,
En achten ons, ons eygen gôon,
So meest dan t' geen dat godhayt sticht[1763)]
In de Godin van Cypers licht,
Te recht wert sij oock meest geviert,
In t' geen sij meest op aerden ciert.

1735) *beên*, gebeden.
1737) *hem leyt ter trap eerst voorgestelt*, hem daar brengt, waar hij hoopte te komen.
1742) *bedrogen*, zich bedrogen vindend, teleurgesteld.
1743) *verlaet hij schoon*, al verlaat hij ook, al geeft hij ook op.
1745) *en gh'lijck*, evenals te voren meent hij, dat, indien hij verkrijgt, waarnaar hij streeft, het begeerde goed zijn verlangen zal bevredigen.
1749) *wert staech*, maar hij wordt voortdurend op grove wijze, evenals vroeger, bedrogen.
1752) *rou*, smart (door de liefde veroorzaakt).
1753) *d'altelichte*, de zeer lichtzinnige, onvertrouwbare.
1754) *goethayt*, geluk.
1755) *door d'eygenschap van haer*, door het bezit van haar.
1756) *in welck als wechgenomen waer*, enz., wanneer uit haar was weggenomen die onbeschrijfelijke gloed der oogen.
1763) *soo meest dan t' geen dat godhayt sticht* enz, zoo is dan de voornaamste oorzaak van hetgeen iemand tot onze godin maakt, gelegen in Venus, in de liefde, en terecht wordt zij (Venus) het meest aanbeden in haar, die zij het schoonst gesierd heeft.

De Min gelijck t' geval is blint,[1767)]
So datmen niet met voorsicht wint.[1768)]
Dan so de Minnaer onverdacht[1769)]
Vercrijcht sijn wellust onverwacht,[1770)]

1767) *t'geval*, het geluk, de fortuin.
1768) *voorsicht*, schranderheid.
1769) *onverdacht*, onverhoopt.
1770) *wellust*, begeerd genot.

Terstont hij lichtlijck die beweent,
Als cleender die hij hadt gemeent,
Den aert bekennend' van de Min,[1773)]
Crijcht hij yet anders in sijn sin.

De grootste luyden opter Aerd'
Haer siel noyt hebben reyn bewaert
Van de begeert naer eer en staet,
Niet dunct haer voor het heerschen gaet,[1778)]
En achten t' alderhoochste goet
Dat haer een hope kindren groet,
En het crijsvollick dicht omringt,
Daer sorghe licht door henen dringt,[1782)]
Die meest in Saelen hooch onthout[1783)]
Met Jasp en Marber opgebout.

Dat meenich eelman voor haer rij[1785)]
Met knechts gecleet in turcxse sij
Die stijff vant gout en perlen craect,
Dat nijt en smaet sijn meester maect,[1788)]
En datmen voor haer eere beeft
Aldaer de Son sijn opgang heeft,
En met een schrick haer naem verhaelt,[1791)]
Ter plaetse daer de Sonne daelt,
Ons Aerden creyts in stucken berst[1793)]
Van haeren roem te nau geperst
Om t' volck met angste te belaen
Die tegens onse voeten gaen.

Dat nae haer doot, en laetste wr
Haer name leeff en eewich duir,
En sonder enich haer genot[1799)]
Verwondert wert vant vollick sot.[1800)]

Loopt hier om over berch en zee,
Voert dondrich schut en blixem mee,
Coopt t' ijdel vollixs lichte gunst,
Soect met bedriegerij en cunst
't Verdrucken van u meed'gesel
Tot dat u weer een ander vel.

Betrout op de Jonst als de wijnt,[1807)]

1773) *bekennend*', leerende kennen, inziende.
1778) *niet*, niets.
1782) *door*; hs. voor.
1783) *onthout*, zich ophoudt, haar verblijf houdt.
1785) *Jasp*, jaspis.
1788) *dat - maect*, hetgeen veroorzaakt; *sijn meester* = den edelman.
1791) *verhaelt*, noeme.
1793) *ons Aerden creyts*, de aarde.
1799) *sonder enich haer genot*, zonder dat zij er eenig genot van hebben.
1800) *verwondert wert*, met ontzag genoemd worde.
1807) *betrout op de jonst*, op die genegenheid, welke u uw vorst schijnt toe te dragen, kunt ge niet meer vertrouwen dan op den wind; bedien u van vergif, tracht in zijne plaats te komen, opdat

Die u, u Prins te draegen schijnt,
Speelt met Venijn, en soect sijn staet,
Op dat een ander u verraedt,
Off ghij een eynd' neempt schandelijck
Sonder te komen aen het rijck.

een ander u weer verraderlijk ombrenge, of om een schandelijken dood te sterven, wanneer gij uw doel niet bereikt.

Maer off u wel geluckte schoon,[1813)]
En veylich ghij besadt de croon,
De gantsche werrelt volcht daer aen,
Die soud' noch te begeeren staen.[1816)]
Den iongen grieck maeckten geclach[1817)]
Wanneer hijt al gedwongen sach,
Omdat hij niet genaecken mocht
De werrelden, die naer hem docht,
In groot getal noch waeren vrij,
En plagen die met slavernij.

Begeert van t' geen dat nergens was
Volchden begeerts volcoming ras.[1824)]
Waer soud' hij soecken ruste soet
Socht hijse niet in sijn gemoedt?

De Mensch kan meer begeeren dan
Hij immermeer verwerven kan.[1828)]
‘Die staech op sijn begeerten acht,
‘Van diens volcoming rust verwacht,
‘Vercrijcht de ruste nummermeer,
‘Begeerte blijft altijt sijn heer.

Des ghij ô Prins die hier op let,
t' Onnodich wt u sinnen set,
De Rust leyt in u selven siet
Sterfft u begeert so derffdij niet.[1836)]

Finis.

Verandren Candt.

1813) maar indien het geluk u al gunstig ware.
1816) dan zoudt gij die (gansche wereld) nog begeeren.
1817) *den iongen grieck*, de jonge Griek, Alexander de Groote.
1824) *begeerts volcoming*, de vervulling van uwe begeerte.
1828) *immermeer*, ooit.
1836) *so derffdij niet*, dan hebt gij aan niets behoefte, dan zijt gij tevreden.

De eerste druk is getiteld: Het spel // van Theseus // ende // Ariadne // P.C. Hoofts. [vignet: het wapen van Amsterdam] Tot Amstelredam // By Jan Gerritsz. Boeckvercooper, op den Dam, inde // Cas, onder 't Stadt-huys. 1614.

De tweede: P.C. Hoofts // Theseus // Ende // Ariadne, // Vertoont op de oude Camer In Liefd' Bloeyende // Den 5. November. Anno 1628, In Amsterdam. [Vignet wapen van Amsterdam]. 't Amsterdam // Voor Josephus vander Nave, Boeckverkooper // woonende inde Sint Jans-straet inde ghekroonde // Bybel. Anno. 1628.

De naam van den drukker staat op een strookje papier, dat geplakt is over de woorden: Voor Willem Jansz. Wyngaerts, Boeck-verkooper woonende inde Gasthuyssteegh byt Sad-huys (*sic*). 1629.

Voor den druk van 1739 zie *Inl.* bl. XXI.

Theseus ende Ariadne.[aant.]

Inhoudt.[+]

[1] Ariadne is een dochter van Minos Coning van Creta, dat
[2] nu Candien heet. Minos dwong door oorloge die van Athenen[2)]
[3] vrede van hem te versoecken, die hij haer swaerlijck vergunt[3)]
[4] heeft, midts voorwaerde dat sij allejaeren in Creta[4)]
[5] seinden souden seven jongers ende seven dochters, om gestelt
[6] te worden in eenen onwtcomelijcken doolhof, tot spijse
[7] van een monster daer in besloten, half mensch en half stier,
[8] het welck de onmenschelijcke Pasyphaë, huisvrouwe van
[9] Minos, bij eenen stier in overspel gewonnen hadde.

[10] Theseus, een soone van AEgeüs Prince van Athenen, medelijden[10)]
[11] hebbende met sijn ellendige ondersaten, ende wetende[11)]
[12] dat den alteswaeren tol moeste betaelt sijn soo lang het[12)]
[13] monster te lijf bleef, heeft oorlof vercregen van sijnen vader[13)]
[14] ende comt in Creta, met voornemen van het dier om te
[15] brengen ende sware lijfrenten af te doen. Hij wort ontfangen[15)]
[16] van Deucalion 's Coninx soone, ende comt sijn bootschap
[17] doen voor Minos, die hem den strijt toelaet, ende
[18] eerst ten banckette leijdt.

[19] Ariadne hebbende Theseus op het bancket te nau besien,
[20] ende sijn Minne ingesopen, sejndt haer voester aen hem,[20)]
[21] met een brief, ende met een coorde, dewelcke vast gemaeckt
[22] inden inganck vant doolhof, hem dienen soude om de wech
[23] terug bijder tast te vinden. Theseus neemt de gave aen ende
[24] gaet ten strijde.

[25] Theseus hebbende het dier verwonnen, wort onthaelt van[25)]

\+ Volgens hs. A. De titel in het hs. luidt alleen Ariadne Spel van P.C. Hóóft. *Inhoudt.*
2) *die van Athenen*, de bewoners van Athene.
3) *swaerlijck*, op bezwarende wijze.
4) *midts voorwaerde*, door de voorwaarde.
10) *Prince*, vorst.
11) *ellendige*, beklagenswaardige.
12) *te lijf*, in leven.
13) *oorlof*, verlof om weg te gaan.
15) *ende sware lijfrenten af te doen*, en de zware belasting, die ze met hun leven moesten betalen, op te heffen.
20) *ingesopen*, ingedronken; *sejndt*, zendt.
25) *onthalen*, vriendelijk te gemoet gaan.

[26] Ariadne, die hem ten hove leyt, om offerhande te doen. De
[27] gelieven spreken voort soo verre op haer vrijage dat sij[27)]
[28] buiten wil ende weten van Minos, besluiten dien nacht samen
[29] te vertrecken.

[30] AEgle een Velt-godinne hebbende eertijts genoten de Minne[30)]
[31] van Theseus, ende verstaen door conste van toverijen, daer
[32] sij seer geleert in is, hoe Theseus een nieu lief vercoren
[33] heeft, besweert de Raserij Alecto, dat sij voor haer verschijne;[33)]
[34] van de welcke hoorende dat Theseus met Ariadne
[35] vluchtende door zee, van mening was, dien avont op het
[36] eijlant Naxos te gaen slapen, beveelt de Raserij dat sij haer
[37] gedaente van AEgle aenneme, ende haer inden slaep vertone[37)]
[38] aen Theseus, om hem sijn oude minne verweckende, de
[39] nieuwe te doen vergeten. Het welck geschiet, in wijse dat
[40] Theseus Ariadne verlatende in haren slaep, van daer 't seyl[40)]
[41] gaet nae Griecken.[41)]

[42] Ariadne ontwakende, vint haer alleen met haer voester,
[43] die ontrent haer bedt slaept, die sij weckende landewaert[43)]
[44] in seint, om Theseus te soecken, selfs loopende aen de Zeestrant,[44)]
[45] van waer sij hem van verre siet wech seylen. Waerinne
[46] boven maten verslagen sijnde, ende van haer voester
[47] vertroost wordende, wert haer misbaer verstaen vanden
[48] Godt Bachus, die hem op dat pas vermeijende was door de[48)]
[49] lustige bosschagien van dat eijlant. Hij crijcht medelijden met
[50] haer, ende de Godinne Venus hoorende haere clachten tot
[51] in den hemel, wort oock met medoogenheit beweecht, gelijck
[52] d'ander Goden. In veugen, dat sij versaet vindende den[52)]
[53] haet, die sij droech op het geslacht des Sons, vant welke
[54] Ariadne was, om dat de Son, in voorleden tijden, haer ende
[55] den Crijchs-godt Mars in overspel aen haren man Vulcaan
[56] beclapt hadde, geeft last aen haren soon Cupido, om Bachus[56)]
[57] te schieten, met sijn Minverweckende pijl. Het welck geschiet
[58] sijnde, gaet Bachus Ariadne de handt bieden, neemtse
[59] tot sijn vrouwe, en voertse ten hemel. De voester raeckt
[60] nae huis op een schip dat door Goodts beschickinge daer

27) *op*, over.
30) *genoten*, bezeten.
33) *Raserij*, wraakgodin, furie.
37) *haer*, zich.
40) '*t seyl gaet*, onder zeil.
41) *Griecken*, Griekenland.
43) *landewaert in seint*, landwaarts in zendt.
44) *selfs*, zelf.
48) *op dat pas*, toen, juist op dat oogenblik.
52) *in veugen dat*, zoodat; *versaet*, verzadigd, bevredigd.
56) *beclapt*, verklapt, verklikt.

[61] nieugecomen was. Maer het snellopende Gerucht verspreyt[61)]
[62] terstont overal de maere van Ariadnes hemelvaert; soo dat
[63] den Coning Minos voor sijn onsterffelijcke dochter ende
[64] schoonsoon, doet nieuwe outers bouwen, dewelcke vereerende
[65] met wieroock, ende offerhant, hij selve met al sijn
[66] ondersaten, aenbidt haere godtheit.

61) *nieugecomen*, pas aangekomen.

Personagien.

ARIADNE.
CORCYNE, *Voester.*
AEGLE, *Nymph.*
ALECTO.
VENUS.
THESEUS.
MINOS.
DEUCALION.
BACHUS.
CUPIDO.

Choor. T' Gerucht.

Eerste deel.

THESEUS.

‘Dat yemant gae sijn eens gedaen beloften breken,
‘Wanneer dat achterdeel en schade schijnt te steken[2)]
‘Int houden van sijn woort, oft, op dat hij soo raeck
‘Tot voordeel groot van schijn, dats een vervloeckte saeck.
‘Hoewel dat menich Prins di' 'er luttel op gaet passen,[5)]
‘Met aertsche hoocheit meent den hemel hooch t'ontwassen;
‘Maer die bereyt tot straf van schelmerij, terstont[7)]
‘Velt sijn vermetel werck gebouwt op lose gront;
‘Want schielijck hij verliest t gelove sijner trouwen,[9)]
‘En 't geen hij niemant hout, oock niemant hem wil houwen.
AEgeüs die als Prins t'Athenen mach gebien
Mijn vader, en mijn heer heeft dit recht ingesien;
En daerom alle jaers betaelt wt onse stede,
De sware schatting, nae voorwaerden van de vrede,
Die tusschen Minos, laest, en ons besloten wert,
Wanneer ons borgers cloeck loofden (al viel t' haer hart)[16)]
Van haere kindren, sjaers hem seven jonggesellen,
En seven dochters jonck in sijn gewelt te stellen,[18)]
Om daer te paeijen mee de lust vant woedich dier
Sijn geijle vrouwen soon half man, en hallef stier;
Dien hij besloten hout tot voorcoomst van veel schaden,[21)]
In eenen doolhof groot, en vol verwerde paden,
Twelck Dedalus met moeijt seer constrijck heeft ghewrocht.
D'ellendich jongeliên worden hier in gebrocht,
En vant verwoede dier wreet-gulselijck verslonden.
Tot nochtoe is hier sjaers tgetal altijt gesonden,

2) *achterdeel*, nadeel.
5) *Prins*, vorst; *di' 'er luttel op gaet passen*, die er zich weinig om bekommert, er weinig om geeft.
7) *maer die*, maar de hemel.
9) *t gelove sijner trouwen*, het geloof in zijne trouw.
16) *loofden*, beloofden.
18) *gewelt*, macht.
21) *tot voorcoomst van veel schaden*, om veel schade te voorkomen.

Bij lot gecoren wt de droeve borgerij.
D'een borger sach op d'aer, maer ellick sach op mij,[28)]
Alsmen de laeste reijs omt leven quam te loten.
Ick merckten wat het was, dies heeft het mij verdroten,
Dat sij voor t vaderlant haer kinders leven boôn,
En dachten siet de Prins die spaert sijn eigen soon.
'Best is hij die best doet. Dies dunckt mij grote schande,
'Dat de gemeent passeert den Prince van den lande[34)]
'In d'onverwonnen deucht. Want als een vorst alleen[35)]
'Sal boven ander sijn in costlijcheit van cleen,
'In leckre spijs en dranck, al wterlijcke dingen,
'In sleep van vrouwen, en van dertel hovelingen,
'In groot getal van knechs, en ruim getoorent hof;
'De slechste borger is dan wel bequaeme stof[40)]
'Om d'aldergrootste Prins van Griecken t'overtreffen,
'Wilmen hem wt het slijm des vollix maer verheffen.[42)]
'Dan soo een vorst het volck te boven hoort te gaen[43)]
'In eedel waere deucht, den lande voor te staen,[44)]
'Om het gemene best in alles te bejagen,[45)]
'Bequaem om sorch alleen voor al den hoop te dragen,
'Een recht staet-waerdich Prins sal immers dan, dunckt mijn,
'Wt menich duisent man swaerlijck te kiesen sijn.
Dit drong mijn moedich hart, mijn borgers te betonen,
Dat ick mij selfs niet meer dan haerlie wil verschonen.
Daerom op dese reijs ben ick getrocken mee,
Mij gevend' in genae van d'onbescheyden zee;[52)]
Hoewel mijn vader out dat quaelijck toe wou laten,
Die van mijn redens swaer sich swaerlijck liet bepraten.[54)]
Doch om mijn selven, en mijn burgers int verdriet
Te brengen van de doot, coom ick in Creta niet;
Neen, neen, mijn wit is niet groothartich te verdragen,[57)]
T'geen de cloeckmoedichst van de werelt doet vertsagen,
Door t lijden sal mijn deucht niet toogen haere glans,[59)]
Maer door het eedel doen, soecken de lauren-crans.
Tot volgenoeging van de jong' Atheensche sielen,[61)]
Sult ghij vant woede dier gewent tot mensch-vernielen
Nemen een wrede wraeck, en stortent in het sant,
Vertrouw ick niet vergeefs Theseus u rechterhant.[64)]
Dus siet nu te gemoet, ghij borgers van Athenen,
Het einde van u rouw', en u langduirich weenen.

28) *d'aer*, den ander.
34) *passeert*, te boven gaat, overtreft.
35) *onverwonnen*, onovertroffen.
40) *slechste*, geringste; *bequaeme*, geschikte.
42) *slijm*, slijk.
43) *dan*, doch.
44) *voor te staen*, te verdedigen.
45) *het gemene best*, het nut van het algemeen; *bejagen*, trachten te verwerven.
52) *d'onbescheyden zee*, de woeste oceaan.
54) *redens swaer*, gewichtige redenen.
57) *groothartich*, onversaagd, moedig.
59) *toogen*, toonen.
61) *volgenoeging*, voldoening.
64) indien ik niet te vergeefs op uwe rechter hand vertrouw; zoo ik mij niet in uwe kracht bedrieg.

Want als het felle beest valt aen de doot te buit,
Dan is de wrede tijt van uwe schatting wt.
Maer hoe? Wie mach dit sijn? ontbeijt, hij comt ons nader.[69)]

69) *ontbeijt*, wacht.

DEUCALION. THESEUS.

DEUCALION.

Geluck grootmoedich Prins, ick coom van mijn heer vader[70)]
Den Coning Minos die dit eijlant rijck verheert.[71)]
Die heet u welcoom sijn, door dien dat ghij vereert
Sijn rijcke met u coomst, en bidt voor alle saken,
Dat u, u herberch van sijn hof belief te maken,
Voor u en voor u volck, is alle nodruft daer,
Gebruickt het altesaem al oft u eijgen waer,[76)]
Van camers toegerust verscheiden spijs en dranken.[77)]

THESEUS.

Van u aenbieden heus moet ick u seer bedancken[78)]
Beleefde coninx soon, waert ind'Atheensche staet,
Ick soud' u heusheit eel vergelden metter daet,
Maer hier in vreemde lant, en verre van mijn magen,
En can ick niet veel meer als danckbaer harte dragen.
Mijn heer beliefdent u mij soude jonst geschien,
Indien ick aldereerst den Coning mochte sien,
Om hem te houden voor de oorsaeck van mijn coomste.[85)]

DEUCALION.

Wat u belief, geschie, van Griecken d'aldervroomste,[86)]
Dies laet ons derwaerts gaen. Flux page gaet voor heen,[87)]
Segt mijn heer vader dat wij volgen u met een.
Grootmoedich jongeling, wat dunct u vande zede
Van ons vermaerde lant? gevalt u onse stede[90)]
Van Gnosus oock soo wel als t'wijs' Athenen doet?

THESEUS.

Meest yder prijst de plaets daer hij is opgevoet,
Niet sonder reden oock, dewijl wij sijn gehouden[93)]
T'eeren ons vaderlant, gelijck wij voorstaen souden[94)]
Ons ouders naem en eer, indien daer yemant waer,
Die die met laster oft cleenachting quam te naer.[96)]
‘Maer, die om d'eere van sijn stede te vermeren,
‘Het waerdich vaderlant eens anders wil onteeren,[98)]

70) *grootmoedich*, verheven.
71) *verheert*, heerscht over.
76) *al oft*, als of het.
77) *toegerust*, (goed) ingericht.
78) *bedancken van*, dank zeggen voor.
85) *te houden voor*, voor te leggen, mede te deelen.
86) *d'aldervroomste*, de allerdapperste.
87) *voor heen*, vooruit.
90) *gevalt*, bevalt.
93) *gehouden*, verplicht.
94) *voorstaen souden*, behoorden te verdedigen.
96) *te naer*, te na.
98) *onteeren*, met geringschatting spreken over.

‘En setten boven al sijn aengeboren wijck,[99)]
‘Sulck eenen doet de wijde werelt ongelijck;
Alsoo t gelooflijck is dat daer in sijn te vinnen,
Veel plaetsen die de plaets van ons geboort verwinnen
In vruchtbaerheit van slijck, in schoonheit van landouw,
In goede seden heus, van lieden wijs en trouw,

99) *aengeboren wijck*, geboorteland.

In heylig' heerschappij, en treffelijcke wetten;[105)]
Voorwaer die hoortmen oock in haer waerdij te setten:
'Daerom een oprecht man, bescheijden van verstant,[107)]
'Acht al de werelt ruim sijn lustich vaderlant.[108)]
Athenen dunckt mij schoon in alles waert gepresen,
En Gnosus dunckt mijn oock wel prijsenswaert te wesen;
Aengaende t' hooch gebouw van uwe muiren grof,[111)]
Wel waerdich om te sijn rechtvaerdich Coninx hof,
Aengaende d'huisen groot, en rechte wijde straten,
De menichte van volck van allerhande staten,[114)]
En de naebije zee, en s' havens vaijlicheit,
Die vol van schepen en snelle galeijen leijt.
De seden canmen in een vreemt lant niet ras kennen,
'En tot quae seden van ons lant wij lichtlijck wennen,
Dies houd' ick mogelijck t'Athenen niet voor quaet,
Het gene datmer voor moet houden inder daet.
Daerom al kend' ick schoon de zeden van u lande,[121)]
Gelijck ick niet en ken, ick mocht tot mijner schande,
'Oordelen t' goet voor t' quaet. Al achtmen int gemeen
'Het goet varr boven t' quaet, men comt niet overeen,
'Met alle menschen int waerderen van de dingen.

DEUCALION.

Tot oordeel onvoorsien, en sal ick u niet dringen.[126)]
Oock wederspreeck ick niet der stadt Athenens lof.
Maer dits de rechte wech nae mijn heer vaders hof.

CHOOR.

'Gehoorsaem sal een Prins hebben sijn ondersaten,
'Die haer can maken wijs, en claerlijck blijcken laten,
'Dat hij sich stadich tot haer voor te staen, vercloeckt,[131)]
'En meer haerlieden nut, dan eigen bate soeckt.[132)]

Geluckich sulcken Prins die daer voor wort gehouwen,
Want d'ondersaten hem volcomelijck vertrouwen,
Indien hij alsoo wijs als willich wort geacht,
Int sorge dragen voor haer heyl, dat hij betracht.[136)]

'Maer om in achtbaerheit van sulx bij t' volck te comen,
'Dat al wat hij gebiet, voor t' beste werd genomen,
'Ist middel inder daet, en niet alleen in schijn,
'Te wesen t gene dat men wil gehouden zijn.[140)]

105) *heylig*', heilzame; *treffelijcke* voortreffelijke.
107) *oprecht*, goed; *bescheijden van verstant*, met een gezond oordeel.
108) *lustich*, heerlijk, aangenaam; vgl. lat. *ubi bene, ibi patria.*
111) *grof*, groot, dik.
114) *staten*, standen.
121) *al kend' ick schoon*, al kende ik ook.
126) *onvoorsien*, ondoordacht.
131) *die haer can maken wijs*, die hen kan overtuigen.
132) *voor te staen*, te verdedigen, hunne belangen voor te staan.
136) *dat hij betracht*, waarnaar hij streeft.
140) *dat men wil*, waarvoor men wil.

‘Want die met schijn van deucht het vollick soeckt te paeijen.
‘Met schoon beloften loos, en om den tuin te leijen,
‘Geniet een corte tijt tot dat het werd' verbreijt,
‘De wankelbare vrucht van sijn scherpsinnicheit.

Voorsichticheit is t' een, en t' ander noemtmen loosheit,[145)]
Het een dat is een deucht, t'ander een treek van boosheit,
Het een door middels recht, t'ander door argelist[147)]
Het meeste voordeel soeckt, dat dick bedriechlijck mist.[148)]

Voorsichticheit gaet meest al langs gebaende wegen,
Maer boosheits ommewech, die Gode seer is tegen,[150)]
Heeft luttel jonste bij de goedige Natuir,[151)]
Dies dickwils voor het soet, den losen crijcht het suijr.

Maer, van bedroch ter noot, een Prins is te bedanken,[153)]
Gelijck een medecijn den aelwarigen cranken,[154)]
Om in te nemen geeft yet anders dan hij mient,
Dien t deuchdelijck bedroch tot sijn gesontheit dient.

Hierom AEgeüs soon laet sich te rechte spijten,[157)]
Dat hij sijn leven stil, onaerdich sou verslijten,[158)]
In sachte ledicheit, en acht het voor een schant,[159)]
Daer sijn gemeente lijdt veel drux voor t' vaderlant.

‘Voorwaer een Prins is boven t' vollick niet geschapen,
‘Op dat hij rijckelijck sou eeten, drincken, slapen,
‘En wesen vrij van sorch, van commer, en van last,
‘Dewijl dat sijn gemeent op hem te dienen past.[164)]

‘Maer een rechtvaerdich Prins verstaet te sijn geboren,[165)]
‘Tot dienste van sijn volck ofte daer toe gecoren.
‘Een ijder borger is een dienaer van sijn heer,
‘Maer ijder heer is knecht van sijn gemeente weer.

DEUCALION. THESEUS. MINOS.

DEUCALION.

Siet den Atheenschen gast, heer vader, die ghij seyden,
U wil te wesen dat men herwaerts soude leijden,

145) *voorsichticheit*, wijsheid.
147) *door middels recht*, door geoorloofde middelen.
148) *dick*, dikwijls.
150) *boosheits ommewech*, de kronkelwegen van de slechtheid.
151) *goedige*, barmhartige.
153) *een Prins is te bedanken*, daar moet men een vorst dankbaar voor zijn.
154) *den aelwarigen cranken*, den knorrigen, ontevreden zieke.
157) hierom verdriet het AEgeüs' zoon te recht.
158) *onaerdich*, op eene onbehoorlijke, schandelijke wijze.
159) *sachte*, gemakkelijke.
164) *dewijl dat*, enz., terwijl het volk zich beijvert hem te dienen.
165) *verstaet te sijn geboren*, begrijpt dat hij geboren (zoo hij een koningszoon is) of dat hij door het volk gekozen is.

En doen hem in u hof herbergen met gemack.[171)]
Maer hij begeerd' op mijn, als ick hem daer van sprack,[172)]
Dat jck hem aldereerst met u sou laten spreken.

171) *en doen hem in u hof herbergen met gemack*, en dat men hem in uw hof zijn intrek zou doen nemen en hem van het noodige zou voorzien.
172) *op mijn*, van mij.

THESEUS.

Rechtvaerdich Coning, dat u nemmer moet ontbreken[174)]
Voorsichticheit, om met geluck en goede spoet,[175)]
Altijt te heerschen, als ghij tegenwoordich doet,
Over het welich rijck dat u de Goon verlenen,[177)]
Wensch' ick u wt den naem des Princen van Athenen,
Mijns vaders, en mijns heers, die mij tot uwaerts sent.

MINOS.

Nu Theseus recht u van der aerden overent,
Grootmoedich jongeling dewijl ick u belove,[181)]
Dat ghij een welcoom gast hier sijt in mijnen hove,
En spreeckt wat u belieft, oft ghij ons hier coomt bij,[183)]
Van wegen u gemeent, en cloecke borgerij,
Oft int besonder yet comt voor u vader maken,[185)]
Dan oft het mogelijck is om u eigen saken,
Want ghij sijt erfgenaem; wat dat het sij verhaelt.

THESEUS.

Voorsichtich Coning groot wij hebben u betaelt[188)]
Rechtvaerdelijck den tol die wij u waren schuldich,
En onse borgerij heeft alle jaers geduldich,
Haer kindren, soo sij had belooft, gesonden hier,
Tot derelijcke buit voor t'ongenadich dier.[192)]
Ghij weet oock dat soo lang dit schricklijck beest sal leven,
Wij u ghehouden sijn den swaren tol te geven,[194)]
Maer als t' verwoede dier wert van de doot verrast,[195)]
Soo wert ons droeve stadt vant bange pack ontlast.
Om desen swaren last heeft het tot noch geschenen,
Dat de bedruckte stadt van t wijs beroemd' Athenen,
In hart-verterend wee deerlijck begraven lach.
Soo dick voor handen was den jammerlijcken dach,[200)]
Datmen omt leven van d'Atheensche jeucht gaet loten,
Sach ick ons oude mans haer wangen grijs begoten[202)]
Met grove tranen blanck; jck sach ons vrouwen teer[203)]
Half rasend van verstant, door wanhoop, vallen neer[204)]
Voor d'outers opgepronckt, en storten haer gebeden
Wt een benaude crop, met bevinge van leden,
Met diep versuchten, met menigen heten traen,

174) *moet*, moge.
175) *voorsichticheit*, wijsheid; *goede spoet*, voorspoed.
177) *welich*, welvarende.
181) *belove* verzeker.
183) *oft ghij ons hier coomt bij*, of gij hier bij ons komt
185) *maken*, verrichten.
188) *voorsichtich*, wijze.
192) *ongenadich*, wreede.
194) *wij u ghehouden sijn*, wij verplicht zijn u.
195) *wert*, wordt.
200) *dick*, dikwijls; *voor handen was*, aangebroken was.
202) *grijs*, grauwe, vale.
203) *grove*, dikke.
204) *rasend van verstant*, waanzinnig.

Met trecken van haer hayr, en voor haer borst te slaen.
En immers te vergeefs was al haer clachlijck smeken.[209)]
Ach wat vernieuwing ist hier van soo veel te spreken!

209) *immers*, toch.

U ist Juppijn bekent hoe dick mijn heeft gedeert,
Dat ick mijn waerde stadt ellendich sach verneert,[212)]
U ist bekent hoe dick ick redens voor ging wenden,[213)]
Aen mijn heer vader, op dat hij mijn hier sou senden,
Om met gewapend' hant te vellen t' monster wreet,
Oft van het gulsich dier te wesen d'eerste beet.
Om door de vrome deucht mijn vollick te bevrijen,[217)]
Oft bij gebreck van dien, soo veel als sij te lijen;[218)]
En te doen blijcken aen mijn borgers metter daet,
Dat hare Prins het niet aen sich gebreken laet;[220)]
Maer mijn heer vader hiel altijt mijn reyse tegen,
Van wien ick swaerlijck nu mijn oorlof heb gecregen,[222)]
En ben besloten vast te brengen tot een ent
Mijn borgers swaere druck, haer commer, en ellent,
Oft door de vrome doot eewige lof te winnen,[225)]
Soo t' u belieft dat ick het strijden mach beginnen.
Daerom rechtvaerdich Prins mij dese jonst verleent,
Denckt niet dat ick alleen, maer dat al de gemeent
Mijns vaders hierom bidt, en met beweender oogen,
Met armen wtgestreckt en met de knien gebogen,
En met verslagen hart, ootmoedich tot u crijt:
O Minos die vermaert voor soo rechtvaerdich sijt,
Als genen coning die nu scepter voert op aerden,
Indien ghij houden wilt dees hoge naem in waerden,
Aensiet de wrede last die t'cloeck' Athenen draecht.
Ontfermt u over ons, die swaerder sijn geplaecht,
Dan onse schult verdient, vergunt ons Princen soone,
Dat hij sijn cloeck gemoet en dappre crachten toone;
Op dat het schricklijck dier werde ter doot gebracht,
De schandtvleck van u huis en goddelijck geslacht.
Rechtvaerdich Coning, dan sullen wij t'allen dagen,
U en u eedel huis verbonden jonst toedragen.[242)]
Maer ist dat ghij ons niet genadelijck siet aen,
De noot die wetten breeckt, die sal ons oock ontslaen
Van onsen dieren eedt, die wij u laestmael swoeren,
Als wij den harden crijch niet wt en conden voeren.[246)]
Omt breken onses eedts connen de Goôn verstoort
Nau seynden swaerder straf als dees is rechtevoort.[248)]
Grootmoedich Coning, denckt dat dit de droeve reden[249)]
Van onze borgers sijn, dies u belief te treden[250)]
In eenen wijsen raet, en mij vergunnen, dat
Ick loffelijck bevrij mijn wijt-vermaerde stadt;

212) *verneert*, bedroefd, gebukt gaande onder ellende.
213) *voor ging wenden*, ging voorhouden, voor oogen hield.
217) *vrome deucht*, dappere daden.
218) *gebreck van*, gemis van.
220) *gebreken*, ontbreken.
222) *oorlof*, verlof om te vertrekken.
225) *vrome doot*, heldendood.
242) *verbonden jonst*, verschuldigde liefde.
246) *wt-voeren*, tot een gelukkig einde brengen.
248) *nau*, nauwelijks; *rechtevoort*, nu.
249) *reden*, woorden.
250) *te treden in eenen wijsen raet*, wijselijk bij u zelf te overleggen en te vergunnen.

Oft dat ick mannelijck besteden mach mijn leven,
Voort cloeke vollick daer ick boven ben verheven.
Ist dat het mij geluckt, t'is nut voor u, en mijn,
Geluckt het niet het sal alleen mijn schade sijn.

MINOS.

Indien dat ghij mij gaet voor soo rechtvaerdich houwen,
Gelijck u reden toont, ghij moet mij niet vertrouwen[258)]
Grootmoedich Prince, dat jck willens houw te lijf[259)]
D'onmenschelijcke vrucht van het oncuische wijf;
Om daer door allejaers de vierthien jongelingen[261)]
Aen uwe borgers als gerechtlijck af te dringen,
Want ick en heb daer aen (vermoedij dat?) geen deel,[263)]
Maer die sijn altesaem voor d'onversaede keel.
Neen t' is mijn wijse niet, en Godt wil mij behoeden[265)]
Te doen als sommich Prins die t' quaet dat hij gaet voeden,
Tot schijnbaer oorsaeck van een schatting voorewent,
En bruickt het overschot gansch tot een ander ent.[268)]
Gelijck een bosen arst de wonden vande crancken[269)]
Lang open hout wt vrees datmen hem af sou danken;
Ter doot ick hate dees vervloeckte schelmerij,
Des waren soo veel reên onnodich hier bij mij.[272)]
Ick weet dat wt de doot vant dier om af te ijsen[273)]
Mij niet dan alle nut, en geene schae can rijsen.
Maer, isser oorsaeck om beletten dese strijt,[275)]
Dat is op dat ghij niet soo snood bederref lijt.[276)]
Want, moedich jongeling, alhier moet ick u seggen,
Dat ghij u crachten wel te recht wilt overleggen,[278)]
Tegen t vermogen groot van het geweldich beest,
En in u aenslach hooch niet reuckeloos en weest.[280)]
‘Veel die door moedicheit nae lof en naeme streefden,[281)]
‘Onseker van haer macht, door stoutheit schielijck sneefden.[282)]
Het sou mij deren dat soo cloecken jongeling
Tot al de Werelts schae, soo vroech de doot ontfing.
Dewijl den harden strijt noch niet en is begonnen,
Suldij nae wil van sin altijts verandren connen,[286)]
Maer nae des strijts begin is het daer toe te laet.
Hierom dewijl ghij meucht, u rijpelijck beraedt.[288)]

THESEUS.

258) *u reden*, uwe woorden; *mij niet vertrouwen*, niet van mij denken.
259) *dat jck willens houw te lijf*, dat ik willens in leven houd.
261) *jongelingen*, jonge menschen.
263) *ick heb daer aen geen deel*, ik krijg daar niets van.
265) *wil*, moge.
268) *bruickt*, gebruikt.
269) *een bosen arst*, een slechte arts.
272) *des*, daarom.
273) *om af te ijsen*, ijselijk, gruwzaam.
275) *om beletten*, om te beletten.
276) *soo snood bederref lijt*, op zulk een schandelijke wijze omkomt.
278) wel wilt overwegen, hoe sterk gij zijt in vergelijking van.
280) *aenslach hooch*, gevaarlijke onderneming; *reuckeloos*, roekeloos.
281) *moedicheit*, hartstocht, drift.
282) *onseker van haer macht*, terwijl ze hun eigen kracht niet kenden.
286) *nae wil*, volgens uwen wil.
288) *dewijl ghij meucht*, nu gij nog kunt.

Had ick rechtvaerdich Prins geen vasten raet genomen,[289)]
Ick waer dus verr niet door de trotse zee gecomen,[290)]
Maer bet gebleven in mijn soete vaderlant,[291)]
Dan, siende t' groot gevaer voor oogen, t mijner schandt
Te keren wederom. Hoe qualijck sou genoegen[293)]
Mijn arme borgerij? hoe sou mij stadich wroegen
Mijn hooch en edel hart? voor slecht van aert, en bloodt[295)]
Sou men mij wijsen nae. Ay waert niet beter doot?

289) *raet*, besluit.
290) *trotse*, onstuimige.
291) *maer bet*, maar had beter gedaan te blijven.
293) *hoe qualijck sou genoegen*, hoe ontevreden zou zijn.
295) *slecht*, laag.

Neen Minos, wilt hier in niet over mijn ontfermen,
Soo luttel acht ick niet de crachten van mijn armen,
Soo luttel acht ick niet mijn dapperheit van moet,[299)]
Die t' lichaem van sijn cracht deelachtich wesen doet.
Niet denken wilt dat ick van opset zal verandren.[301)]
Ick en mijn selschap sijn gecomen met malcandren,
Wij sullen keren t saem naer huis door 't water straf,[303)]
Oft soecken inden buick vant woede dier ons graf.[304)]

MINOS.

Cloeckmoedich vorsten soon ghij toont aen u besluiten,
Dat ghij van t' hooch geslacht der Goden comt te spruiten.[306)]
Nu dan ghij sijt gemoet onsterffelijcke lof[307)]
Te soeken door de deucht, hier hebdij waerde stof,
Die ick u niet benij. Dus laet ons gaen te samen,
Met goede spijs en dranck verquicken ons lichamen.
Daer nae wanneer t' u lust het dier tot strijden tart,
Eergierich jongeling wast op met sulken hart.

Tweede deel.

ARIADNE.

Ay sterke fantasij! sal ick u niet verwinnen?
Met wat begoocheling verbijstert ghij mijn sinnen?
Wat hangt mij dus aent ooch dat mij t verstant bemorst?[315)]
Wat leyter dus en speelt onder mijn slinker borst,[316)]
En treckt door al mijn leên? en dreycht mijn teder harssen?
Ach wat benautheit comt schielijck mijn hart beparssen?
Nu Ariadne cloeck, en bandt, met al u macht
Dees revelingen wt u besige gedacht.[320)]
Hebdij niet dick gehoort van outbedaerde wijven,[321)]
Dat int beginsel sij daer licht sijn wt te drijven?[322)]
Maer swaerlijck alsse staen gewortelt in den sin.
‘En graeft geen put soo diep dat gh 'er moet blijven in.
Maer hoe? tis veel te laet, mijn wil is al gedwongen,
U edel beeltenis o Theseus is gedrongen
Int diepste van mijn siel, en heerscht allene daer,
Sij is niet in mijn macht, maer ick ben in de haer.
Ay edel jongeling van schoonheit wtgelesen,

299) *moet*, gemoed.
301) *opset*, plan.
303) *door 't water straf*, door het onstuimige water.
304) *woede*, woedende.
306) *comt te spruiten*, afstamt.
307) *nu dan ghij sijt gemoet*, nu gij dan besloten zijt.
315) *bemorst*, benevelt.
316) *slinker*, linker.
320) *revelingen*, waanzinnigheid.
321) *dick*, dikwijls.
322) *t beginsel*, het begin.

Het opdoen goddelijck van u hoochdragend wesen,[330)]
Hoochdragend niet om niet, u edel heus gemoet,
Dat in u oogen claer sich vrolijck open doet,[332)]
En die wt groene borst comen soo rijpe reden,[333)]
U toonend' opgevoet te sijn int puick der steden,
U mannelijcke deucht, en liefde tot u lant,
Wast yder ogenblick in mijn beroert verstant.[336)]

330) *het opdoen*, de verschijning van uwe fiere gestalte.
332) *claer*, heldere.
333) *die*, wien.
336) *beroert verstant*, vgl. vs. 350: *verwerde sinnen.*

Wech soete sotternij, flux segg' ick wilt verreijsen,[337)]
Eer dat mijn cranke brein sich t'eenemael vergeckt.[338)]
Soo niet dan anxt, en vaer int sotte minnen steckt,[339)]
En sorge vol verdriet, waer van het hart mach eijsen,
O Min wt mijn verstant wilt dan te rugge deijsen,[341)]
Ghij die mij het vernuft, met lose schijn, bevleckt.[342)]
Flux soete sotternij, wech segg' ick, en vertreckt,
Met u beloften schoon van ijdele gepeijsen.[344)]
Datmen der Minnen cracht in sijn gemoet gedoocht,
Wanneer een vaste gront sich aen u hoop vertoocht,[346)]
Is eenichsins geraên, maer die cunt ghij niet vinnen.[347)]
Te minnen sonder hoop is droom en beuseling:[348)][348)]
Dies soete sotternij vertreckt van hier gering,[349)]
Wech segg' ick, en vertreckt wt mijn verwerde sinnen.

Sacht Ariadne, sacht, ghij lastert hier ter stee[351)]
De grootvermogen Min, en door hem Theseus mee.[352)]
Beveelt dus onvoordacht u Minne niet te coelen,[353)]
T'en is geen ondeucht, treek tot ware deucht te voelen,
T 'en is geen dootsondt, datmen medelijden heeft,
Met een die om de deucht sich in perijkel geeft.
Dat doet ghij brave Prins, die, om u ondersaten[357)]
Van d'altesware last te vrijen, aen gaet vaten[358)]
Een sorchelijcke wech vol van verwerde paên,
Omt vreesselijcke dier cloeckmoedich te verslaen.
Maer las! den doolhof die Dedalus constich wrachte,
Wiens wtcoomst nauwelijx hij selve vant, en achte[362)]
Ick niet met allen bij den doolhof, daer soo vert[363)]
Mijn reuckeloos verstant is schendich in verwert.[364)]
De felle crachten van het monster ongenadich,[365)]
Sijn niet met allen bij der Minnen Godt grootdadich;[366)]

337) *wech soete sotternij.* Dit sonnet is ook gedrukt in de Emblemata, bl. 101; *verreijsen*, vertrekken, weggaan.
338) *sich t'eenemael vergeckt*, geheel krankzinnig worde.
339) *niet*, niets; *vaer*, gevaar; *steckt*, steekt.
341) *deijsen*, deinzen.
342) *vernuft*, verstand.
344) *gepeijsen*, gedachten.
346) *vertoocht*, vertoont.
347) *vinnen*, vinden.
348) zie voor dezen regel deel 1, bl. 14.
348) *beuseling*, ijdelheid.
349) *gering*, spoedig.
351) *hier ter stee*, nu.
352) *groot vermogen*, zeer machtige.
353) *onvoordacht*, zonder er vooraf over gedacht te hebben; zoo in eens.
357) *brave* moedige.
358) *vrijen*, bevrijden; *aen gaet vaten*, gaat betreden.
362) *wtcoomst*, uitgang.
363) *niet met allen*, niemendal, niets.; *soo vert*, zoo verre.
364) *schendich*, schandelijk.
365) *ongenadich*, wreede.
366) *grootdadich*, verheven.

Ick heb veel meerder reen om mij t'ontfermen, dan
Over mij selven, als over een ander man.
Maer hoe? ten sij dat ick gae naerstelijcken spooren,[369)]
Tot sijn behoudenis, ick selve gae verlooren.
Deert mij mijn eygen smert, tis nodich voor gewis
Dat ick met Theseus staet oock hebbe deerenis.
Mijn wel en qualijckvaert hangt ganschlijck van de sijnen,
Het luck dat Theseus vijnt sal Ariadne vijnen.[374)]
Maer wat ist oft hij schoon het leven al behouw,[375)]
Indien ick niettemin gestadich in mijn rouw,
En int verwerde net der minnen blijve steken,
Waervan t mij niet en voecht den eelman aentespreken.

369) *spooren*, den weg, het middel zoeken.
374) *vijnt*, vindt.
375) *oft hij schoon*, of hij ook al.

Ach altewrede schaemt wat swaere slavernij,
Legt ghij den vrouwen op! en sijn wij niet soo vrij
Gebooren als de mans? Jae; maer wij moeten duicken,
Onder het juck van dees, en ander wree gebruicken,
Waer door dat onse lust strengelijck wert gesnoert,
Die sij door lange tijt vast hebben ingevoert.
Ach Theseus soo ghij siet, wat lijden ick moet dragen,
Waerom en coomdij mij niet om mijn minne vragen?
Dan soo ghij t niet en siet, soo moet ick mijnen noot
U clagen bij geschrift, dewijl de schaemte root
Het spreken mij verbiet, dat mij de Min gaet hieten,[389)]
Immers de brief en sal sijn verwe niet verschieten.[390)]

ARIADNE. CORCYNE.

ARIADNE.
Corcyne.

CORCYNE.
Dochter.

ARIADNE.
Och.

CORCYNE.
Wat isser dat u deert?

ARIADNE.
Ick openbaer t haer niet, mijn sinnen sijn gekeert.

CORCYNE.
Isser yet dat u smert wilt het mij mededeelen.[392)]

ARIADNE.
Ach waerde voester!

CORCYNE.
Suldij die u droefheit helen?

ARIADNE.
Sal ick het doen of niet?

389) *hieten*, gebieden.
390) *sijn verwe niet verschieten*, van kleur niet veranderen, blozen.
392) *mijn sinnen sijn gekeert*, ik ben van plan veranderd.

CORCYNE.

Segt vrijlijck wat u let,
En op u voester waert, een vast vertrouwen set,
Dat sij tot u verdriet eenige raet sal crijgen.

ARIADNE.

Ach mijn inwendich vuyr ick can u niet verswijgen!
Mijn heimelijcke smert moet nodich sijn vertelt,
Daer coom af wat het mach, de Min doet mij gewelt.
Ach voester![401)]

CORCYNE.

Wel hoe nu? vertreckt mijn uwe smerte.

ARIADNE.

De Min.

CORCYNE.

De Min?

ARIADNE.

De Min van Theseus brant mij 't harte.

CORCYNE.

De Minne brant u hart? hoe segdij dat? om wien?

ARIADNE.

Om Theseus.

CORCYNE.

Theseus? Och dats qualijck toegesien.
Een wufte vreemdeling hebdij tot lief vercoren?

ARIADNE.

Maer die te boven gaet al Cretaes ingeboren.

CORCYNE.

Eer dat de Minne wast treckter u sinnen van.[407)]

ARIADNE.

Te laet ist, ghij gebiet dat ick niet doen en can.

401) *vertreckt*, verhaal.
407) *van*, af.

CORCYNE.
Ghij cunt indien ghij wilt dees raserije stillen.[409)]

ARIADNE.
Indien ghij wilt, dats waer, maer ick en can niet willen.

CORCYNE.
Ghij moet, daer is geen hoop, want hij bemint u niet.

ARIADNE.
Geschieden can het geen dat noch niet is geschiet.

CORCYNE.
Hij weet niet van u smert, hoe soud' hij wederminnen?

ARIADNE.
Ick sal hem weten doen wat dat ick lij van binnen.

CORCYNE.
Tgebruick laet dat niet toe, noch oock der schaemten stuir.

ARIADNE.
Onbillijck ist gebruick, ick vollich de natuir,
Wij sijn soo vrij als sij.

CORCYNE.
Hij sal u niet verkiesen,
Maer weijgeren misschien.

ARIADNE.
Can icker bij verliesen?

CORCYNE.
Maer hij sal sterven, of vertrecken over see.

ARIADNE.
Soo sterreft Ariadn' of soo vertrecktse mee.

CORCYNE.
Belooft hij u sijn Min, hij sal sijn woort niet houwen.

ARIADNE.
Och moochdij sijne deucht wel sullix toevertrouwen?[422)]

409) *raserije*, razernij.
422) kunt gij zoo iets verwachten van zijne deugdzaamheid?

CORCYNE.

Ach eenvoudige maecht! kendij de mans niet bet?[423)]
Sij fluiten soet tot dat de vogel is int net;
Lichtvaerdich en geveinst, twee punten om te vresen.

ARIADNE.

Dit seggen sij altsaem der vrouwen doen te wesen.[426)]
Mijn leijtsman is de Min, hierom laet mij betien.[427)]

CORCYNE.

Helas een ongeluck en canmen niet ontvlien,
Wanneer de Goôn verstoort van voorsicht ons beroven.[429)]
Wat reden dat ick spreeck sij sijn voor eenen dooven.
Nu dan, mijn dochter, soo dan allen goeden raet,
Om u voornemen om te stooten, comt te laet,
En condij niet de wech die veijlichst is betreden,
Soo sal ick alle moeyt', en naersticheit besteden
In t'geen dat u belieft, sorchvuldich, om daer deur,
Indien het moglijck is, u quaet te comen voor.[436)]
Gebruickt mijn in u dienst, jck stae tot u geboden.

ARIADNE.

Laet ons gaen bidden dan de goedertieren Goden
Om een geluckich eint, daer nae sal ick een brief
Schrijven, op dat ghij die gaet dragen aen mijn Lief,
Eer hij nae t' doolhof gae tegen het monster crachtich.

CORCYNE.

Ick vrees', helas! Godt maeck mijn vrese logenachtich.

CHOOR.

Staech soeckt het welich hof sijn blinde lust te boeten,[443)]
Die sij dan goet, of quaet, gansch sonder onderscheijt,
Des sietment in sijn lust meer tegenheits ontmoeten,[445)]
Als een gemenen man in sijnen arrebeijt.

Der Princen kindren teer worden, tot allen tijen,[447)]
In lusten opgevoet, die worden daglijx broot:
Daeromme soecken sij tot ongewoon verblijen,
Dickwils een nieuwe lust, die brengt haer inden noot.

423) *eenvoudige*, onnoozele; *bet*, beter.
426) *doen*, handelwijze.
427) *betien*, begaan.
429) *voorsicht*, het vooruitzien van de gevolgen die onze daden zullen hebben, het vermogen om verstandig te handelen.
436) *te comen voor*, te voorkomen.
443) *welich* weelderig.
445) *tegenheit*, tegenzin.
447) *teer*, vertroeteld, bedorven.

‘Die stadich alledaech geniet sijn lust nae winssen,[451)]
‘Verliest int eint haer smaeck, want de gewoont maeckt eelt.
‘Dies, die de kinders jong van de gevreesde Princen,
‘Opvoedt in alle lust haer alle lust ontsteelt.

‘Die tot de lust gewent is van sijn jonge dagen,
‘En weet noch goedt noch quaet, is teder van gemoet,
‘En als de smerte comt, kan hijse niet verdragen,
‘Maer raeckt ter eerster stoot bedruckt onder de voet.[458)]

Het dertel hof en is dan inder daet soo welich
Noch wenschelijcken niet, gelijckt van buiten schijnt,
Indien men vol van twist, van haet en nijt crackelich,
Sijn schadelijcke vreucht, en valsch behagen vijnt.[462)]

Der Princen kindren sijn soo welich niet van leven,
Gelijck als menich man haer oordeelt onvoordacht,[464)]
Soo s' haer om vreemde lust dick in perijkel geven,[465)]
En soo gemeene lust van haer niet wort geacht.

In Ariadne sien wij veel veranderingen,
Van verwe, van manier, van wesen, en van sin,
En t' arrichdenckent hof mompelt geen ander dingen,
Als dat sij heeft geleijt op Theseus hare min.

D'aloversiende Son heeft, in voorleden jaren,
De sachte Venus en de stoute Mars beclapt[472)]
Aen haren man Vulcaan, dewijl sij tsamen waren,[473)]
In lustig overspel, daer hij haer heeft betrapt.

De lachende Godin, al isse blij van oogen,
Het speet haer lange tijt, sij noemdent een verraet,
En swoer bij d'helsche stroom, dat sijt hem wt sou drogen,[477)]
Was anders hare macht niet cleender als haer haet.[478)]

De Cuisheit statich gingt haer desgelijx aentrecken,
En liet haer dunken t' was haer mee geschiet te spijt,[480)]
Want een oncuissche daet int openbaer t'ontdecken,
In aller veugen oock tegen de Cuisheit strijt.[482)]

Voorwaer een cuis gemoet sal nemmermeer verhalen
Waer in een ander heeft oncuisschelijck gedaen,
Maer den oncuissen soeckt oock dick door logentalen,

451) *nae winssen*, volgens zijnen wensch.
458) *bedruckt*, gedrukt, geduwd.
462) *vijnt*, vindt.
464) *onvoordacht*, onbedacht.
465) *haer - geven*, zich begeven.
472) *beclapt*, verklikt.
473) *dewijl*, terwijl.
477) *wt sou drogen*, zou inpeperen, zou betaald zetten.
478) *anders*, althans.
480) en meende, dat zij er ook door beleedigd was.
482) *in aller veugen*, in allen gevalle.

Een ander maken vuijl, sijn vuilheit voortestaen.[486)]

Dese godinnen beij gingen te samen spannen,[487)]
Om dit te wreken op de clare Sons geslacht,
Sij deên Pasiphaë verachten alle mannen,
En minnen eenen stier, onmenschelijck bedacht.[490)]

486) een ander vuil te maken om zoodoende zijne eigen vuilheid te verdedigen.
487) *de clare Sons geslacht*, Pasiphaë was de dochter der zon.
490) *onmenschelijck bedacht*, op eene onmenschelijke, onnatuurlijke wijze handelende.

Ontdecksters van de Min, beschaemsters van de Cuisheit,
Siet dit exempel aen, betoomt u wufte tong,[492)]
En neemt eens naerstich acht, watter tot uwent thuis leijt,[493)]
Soo mocht het, dat de grofst van u, de fijnste song.[494)]

O ghij Godinnen hooch wij bidden wilt genoegen[495)]
Aen de genomen wraeck, vol deerlijck ongerief,[496)]
En wilt het eedel huis geen meerder straf toevoegen,
Door Ariadnes min, op haer wtheemsche Lief.

THESEUS.

Godinne die tot Crijch, en Wijsheit doet gemenen ‘vlijt,[499)]
Pallas die t sterke schilt vant wijs-beroemd' Athenen ‘sijt,
Indien dat u te voet mijn borgers allegaer ‘vielen,
Wanneer dat ick vertrock nae desen genen clenen ‘strijt,[502)]
En ick ootmoedelijck quam voor u hooch outaer ‘knielen,
Indien mijn borgers oyt, u mogentheit voor waer ‘hielen,[504)]
Soo tot beschutster u Athenen te verheven ‘plach,[505)]
Jont dat het woede dier vant welkmen seven paer ‘sielen,
Dickwils in corte tijt aen Proserpina geven ‘sach[507)]
Door dees mijn rechter hant, comen omt bose leven ‘mach;
Soo sal u rijckelijck ons danckbaer borgerij ‘eeren,
Den welcken noijt soo veel aen ander saeck bedreven ‘lach;[510)]
Wilt u genadich ooch hierom Godin op mij ‘keren.
Waer sijdij rechterhant? u crachtelijck moet ghij ‘weren!
Nu gramschap ongetemt alhier den tijt voor handen ‘siet[513)]
Datmen can cloecke deucht van uwe raserij ‘leren,
Hier laet de reden toe dat ghij wt uwe banden ‘vliet,[515)]
Aent vreeselijcke dier uwe verbolgen tanden ‘biet,
En gaet het grimmich met u crachten wtgelaten ‘an.[517)]
En ghij mijn moedich hart dat Theseus noijt in schanden ‘liet,
Door wien ick strijden veel, gevaerlijck boven maten ‘wan,[519)]
Geen daet soo seer als dees mijn borgerije baten ‘can.

CORCINE. THESEUS.

CORCYNE.

492) *u wufte tong*, uwe ratelende, klappende tong.
493) *watter tot uwent thuis leijt*, hoe het met u zelf gesteld is.
494) dan zou het wel kunnen gebeuren, dat die van u het grootste woord had, op zeer bescheiden toon zou spreken.
495) *genoegen aen*, tevreden zijn met.
496) *ongerief*, smart.
499) *doet gemenen vlijt tot*, u gelijkelijk toelegt op, u wijdt aan.
502) *genen clenen*, niet kleinen, zwaren.
504) *u mogentheit voor waer hielen*, in uwe macht geloofden.
505) *verheven*, verheffen.
507) *Proserpina*, godin der onderwereld.
510) *bedreven lach*, gelegen lag.
513) *gramschap ongetemt* is vocativus.
515) *uwe banden vliet*, u niet bedwingt.
517) *gaet - an*, val - aan; *wtgelaten*, losgelaten.
519) *wan*, won.

Hola grootmoedich Prins, hola, om niet onwaerdich
Te sneven, avontuirt u selven niet lichtvaerdich,[522)]
Ick sie u cloeck gemoet, ghij gruwt niet voor de doot,
Want anders hieldij u wel willich wt den noot.
Ghij sijt van Godlijck saet, t'is aen u moet te mercken,

522) *avontuirt*, waagt.

Maer moet is niet genoech, om grote daên te werken,
T'en sij dat goeden raet haer oock geselschap houdt.[527)]
Neemt mij ten besten af, dat haer een vrouw verstout,
Om u grootachtbaerheit in sijn opset te raden.[529)]

THESEUS.

Wie sijdij moeder? oft hoe coomdij dus beladen[530)]
Met sorge van mijn doot? Wie seindt u mijn ontrent?[531)]

CORCYNE.

Ick ben de voester van de gene die mij sendt,
Dats Ariadne, die u bidden doet te letten
Voordachtich op t'gevaer daer ghij u in gaet setten.[534)]
De saeck wel overlegt, bedenckt eens wat ghij doet.
Soo ghij den strijt al wint, daer ghij toe sijt gemoet,[536)]
Ick neme dat u Mars, noch Pallas laet verlegen;[537)]
Hoe raeckt ghij weer te rug wt de verwerde wegen,
Daer Daedalus bijnae bleef sellef in verdwaelt?

THESEUS.

Voorwaer ghij hebt gelijck int geen dat ghij verhaelt.
Mijn ijver tot den strijt liet mij soo seer niet denken,
Op mijn behoudenis, als op het dier te krenken.[542)]
Wat middel om daer nae te keren tot de poort?

CORCYNE.

Daeromme seijnt u Ariadne dese coort,
Om inden inganck van het doolhof vast te binden,
En die te volgen, om den wech te rug te vinden.
Ontfangt de nutte gaef van d'hoochgeboren maecht.

THESEUS.

U eedel schoon Princes voor mij meer sorge draecht,
Dan ick oijt heb verdient, dan ick oijt can verdienen.
Ick can haer nemmermeer vergeldinge verlienen,
Die groot genoech sal sijn voor d'eer die mij geschiet.

CORCYNE.

Sij wenscht u welvaert, en ander vergelding niet,
En bidt u desen brief voor uwen strijt te lesen.
Adieu, vaert wel.

527) *goeden raet*, gezond verstand, overleg.
529) *u groot-achtbaerheit*, uwe Hoogheid of een dergelijke titel.
530) *hoe coomdij*, enz., hoe komt het dat gij dus vreest, dat ik zal sterven.
531) *wie seindt u mijn ontrent*, wie zendt u tot mij.
534) *voordachtich*, voorzichtig.
536) *gemoet*, gezind, bereid.
537) *ick neme dat*, ondersteld dat.
542) *krenken*, vernietigen, dooden.

THESEUS.

Vaert wel. Een brief? wat mach dit wesen?
Ick ben verwondert, en mij dunckt een selsaem ding,[555)]
Sulken gemeensaemheit tegen een vreemdeling.
Bij wijlen is een vrouw seltsaem int overleggen.
Sij doet mij grote jonst, wat mach haer schrijven seggen?[558)]

Soo veel voorspoedicheits, o Theseus hooch vernaemt[559)]
U Ariadne wenscht dat u mach wedervaren,
Als u verheven moet aenslagen hooch omvaemt,[561)]
En alsser stemmen veel u waerde lof verclaren.[562)]

Grootmoedich jongeling, waert sake, dat ghij droecht[563)]
Voor mij soo grote sorch, als ick schep ongenoecht[564)]
Wt u perijkel swaer, en met u ben te lijen,[565)]
In waerheit, ghij sout mij meer soecken te bevrijen
Wt de verwerde paên des doolhofs, daer mijn hart
En sinnen onvoordacht, soo wijt in sijn verwert,[568)]
En wt het hardt gewelt vant monster ongenadich,[569)]
Dat mijn verheert verstant in boeijens hout gestadich,[570)]
Meer, als ghij onvertsaecht u leven soeken sout[571)]
Te wagen inden hof van Daedalus gebouwt,
Tegen het monster wreet dat van u ondersaten,
Den ganschen afcoomst van ons eedel huis doet haten.
Maer, las! den wreden loop der sterren liet niet toe,
Dat Theseus soude doen het geen dat ick nu doe,
Het geen dat ick nu doe door dwang van vreemde crachten.
Hoewel t mij tegen is, soo can ick niet verachten[578)]
U liefde tot u lant, en deucht die ghij betoont,
Door dien dat ghij u lijf noch leven niet verschoont
Voor uwe borgerij, want in mijn Minne druckich,
Wiens oorsaeck dat dit is houd' ick mij noch geluckich,[582)]
Om de waerdije van de geene die ick min.
Ach wat heeft oock mijn Liefd' al tegenspoedichs in![584)]
De oorsaeck die mij doet mijn waerdich lief verkiesen
Is d'oorsaeck die mij doet mijn waerdich lief verliesen.
T'en waer u eele deucht, gh'en gaeft u in gevaer;[587)]

555) *selsaem*, vreemd, wonderlijk.
558) *jonst doen*, vriendschap bewijzen.
559) *vernaemt*, vermaard.
561) *moet*, gemoed; *aenslagen hooch omvaemt*, groote veel omvattende ondernemingen.
562) *stemmen veel*, vele stemmen; *verclaren*, uitbazuinen, verkondigen.
563) *waert sake*, indien; *droecht - sorch*, bezorgd waart.
564) *ongenoecht*, verdriet, smart.
565) *met u ben te lijen*, medelijden met u heb.
568) *onvoordacht*, onverhoeds; *wijt*, ver.
569) *ongenadich*, wreed.
570) *verheert*, overheerd, overmeesterd.
571) *meer*, herhaling van ‘meer’ uit vs. 566.
578) *hoewel t mij tegen is*, hoewel het tegen mijn belang strijdt, in mijn nadeel is.
582) *wiens oorsaeck dat dit is*, die veroorzaakt is door dit (nl. uwe liefde voor uw land).
584) *heeft in*, sluit in zich.
587) indien uwe edele deugd er niet ware, dan zoudt gij u niet in gevaar begeven.

Ick minden u oock niet indien dat niet en waer.
Nu dan grootmoedich Prins, ghij sijt niet af te keren,
Vant heerelijck besluit, jck sal de Goden eeren[590)]
Met costel offerhant, en storten mijn gebeên,[591)]
Op dat den groten Godt u d'overhant verleen,[592)]

590) *heerelijck*, manmoedig.
591) *costel offerhant*, kostbare offeranden.
592) *d'overhant* - *van*, de overwinning - op.

Gelijck u deucht verdient, van t woede dier verbolgen.
Soo t mij geweigert wort, jck sal u haestich volgen
Nae Plutoos duister rijck dat inden afgront leijt,
En brengen u de maer, hoe dat ghij wort beschreijt.
Dan soo 't Juppijn belieft u d'overhant te jonnen,
Soo wil hij Ariadn' het leven oock vergonnen,[598)]
Die u vervolgen sal waer ghij sult hene gaen,[599)]
En soecken anders niet als u ten dienst te staen.

Hoe Theseus? ist een droom? jck soud' het garen weten.
Misschien de beeltenis van de Princes van Creten,
Die ghij op t costelijck bancket te nau besacht,
Nam een verholen plaets te vast in u gedacht,
En nu u moede leên de trage slaep gedogen,[605)]
Comt sij u in den droom dus onverwacht voor ooghen;
En t' schijnt dat u de schoon en hoochgeboren vrouw
Versoeckt van minnen, dat u beter passen sou.[608)]
Maer wat? is dit een droom? en hebb' ick niet in handen,
En voel, en sie 't pappier? dat haer betuicht te branden[610)]
In Theseus hete min. En lees' ick niet het schrift?
Verstaen ick niet den sin? En houd' ick niet de gift,
Die sij sorchvuldich sandt, met wijsselijcke rede,[613)]
Aen eenen die haer noijt de minste dienst en dede?
Gelijck bemint gelijck. Een edel heus gemoet
Heeft derenis met sijns gelijcken tegenspoet.
Grootmoedige Princes van wtgenomen sinnen,[617)]
Beminster van de Deucht, cieraet der Coninginnen,
Tot dat de bleeke doot mijn cloeke borst sal slaen,
Sal uwe weldaet hooch daer in geschreven staen.
Nu Theseus, het is tijt, en ghij sijt, lang al, vaerdich,
Betoont dat ghij de gift van d'eedel vrouw sijt waerdich.
Siet hier den ingang van het doolhof; nu vaert wel
Mijn ondersaten al, en ijder meegesel,
Die met mijn herwaerts quaemt. Indien ick wederkere,
Ter werelt, en genoot noijt yemant groter eere.[626)]
Indien ick sterref vroom, de Doot en sal mijn Lof[627)]
Met mij niet wisschen wt, maer in het vrolijck hof,
Bij d'ander sielen vroom sal die mij vreuchde geven.
Een schoonen sterrefdach vereert het gansche leven.

Derde deel.

598) *wil*, zal.
599) *vervolgen*, volgen.
605) *gedogen*, genieten.
608) *versoeckt van minnen*, aanzoekt tot liefde.
610) *dat haer betuicht*, dat betuigt dat zij brandt.
613) *sorchvuldich*, bezorgd, over mij bekommerd; *sandt*, zond; *met wijsselijcke rede*, uit eene verstandige beweegreden.
617) *wtgenomen*, uitgelezen, uitnemende.
626) *en genoot noijt*, genoot nooit.
627) *vroom*, dapper.

THESEUS.

Lof sij de groote Goôn, tot mijwaerts welgeneicht.[631)]
Gelijck een hoge roots, die door de wolken steijcht,
En past op donder, noch op blixems wreet verslinden,[633)]
Maer met sijn trotse cruin den hogen hemel dreijcht,

631) *welgeneicht*, welgenegen, welgezind.
633) *past op*, geeft om.

Blijft onbeweecht in spijt van de Noordooste winden,
Van hagel, en van sneeu die d'oopen lucht verblinden,[636)]
En die sich d'ongenaed' des weders niet en creunt,[637)]
Als ondergraven wort van veel gelijckgesinden,
Sijn wortel ofte voet, daer t heele lijf op steunt,
Valt schielijck: van den val rontsom het Aertrijck dreunt,
Verschrickt de harders wuft, en de bewoonde steden,[641)]
Soo dat het wilt gediert, dat in sijn holen weunt,
Verbaest te samen treckt sijn t'sidderige leden:[643)]
Al eveneens soo ginck het op den dach van heden,
Met het verwoede dier vermetelijck ontstelt,[645)]
Wanneer ick onvertsaecht dat quam te moet getreden,[646)]
Het scheen onwinnelijck te wesen voor een helt,
Soo groot, soo dapper, en soo crachtich van gewelt,[648)]
Soo overmoedich stont het op sijn fluxe beenen.[649)]
Door d'onvermoeyde deucht heb jck het neergevelt,[650)]
Int vruchtelose sant verlosser van Athenen.[651)]
En als het storten neer soo heeft het mij geschenen,
Dat vanden swaren slach de werelt werd' verdooft.
Nochtans soo trad ick toe, en heb het voort met eenen
Vervolgende mijn winst, cloeckmoedelijck berooft,[655)]
Van sijn vervloeckte siel, en bloetbegerich hooft.
T'was doot, nochtans daer bij dorst ick mij nau vertrouwen,
En heb het werrick van mijn handen nau gelooft,
Soo ijsselijcken lacht, vol wreetheit om aenschouwen.[659)]

Maer sacht wat, Theseus, sacht, wat comen hier voor vrouwen?

ARIADNE. THESEUS.

ARIADNE.

Met heussche groet,
Met spelen en met singen
Gaet te gemoet,
Maechden en jongelingen,
Aen hem die doet
Sijn vaderlant ontspringen[666)]
Wt tegenspoet.

Eeuwelijck past

636) *verblinden*, verduisteren.
637) en zich niet bekreunt om de ruwheid van het weder.
641) *wuft*, zwervend.
643) *verbaest*, ontsteld.
645) *het verwoede dier vermetelijck*, het verwoede, trotsche dier.
646) *wanneer*, toen; *te moet*, te gemoet.
648) *crachtich van gewelt*, groot van kracht.
649) *fluxe*, rappe.
650) *deucht*, dapperheid.
651) *vruchtelose*, onvruchtbare.
655) *winst*, het behaalde voordeel.
659) *lacht*, lag het; *vol wreetheit om aenschouwen*, er zeer wreed uitziende.
666) *ontspringen* ontkomen.

Het desen dach te vieren,
Hij heeft verrast
Het wreetste van de dieren,
Hieromme vast[672)]
Met veelheit van Laurieren,
Sijn hóóft belast.

672) *vast*, bij voorbaat.

Eeuwich gemelt
Werd' uwen naem door desen,[676)]
Ter werelt, selt[677)]
Gh'u minnen doen en vresen,
En onvertelt
Nieuwers u lof sal wesen[680)]
Grootmoedich helt.

Geen aertsche macht
Verwan het monster woedich,
Maer d'eedel cracht
Van Theseus harte moedich,
Die vant geslacht
Der groote Goden goedich,[687)]
Is voortgebracht.

Dees Prince schanck[689)]
U t'einde van u wenen,
Wanneer hij dwanck[691)]
Den mensche met vier beenen,
Met blij geclanck
O borgers van Athenen,
Tijdt opter ganck.[695)]
Segt Theseus danck.

Minos, grootmoedich Prins, en d'heren altemale
Verwachten u te saem in sijn vercierde sale,
Om daer de Goden groot, als die u deên bijstant,[699)]
Te danken met gebeên, en costel offerhant,
En u t'onthalen nae verdienst van daden brave.

THESEUS.

Voorsichtige Princes, ten waer u heussche gave[702)]
Mij immers alsoo veel behouden hadd' als zij,[703)]
Ick acht s'en cregen nu dees eere niet van mij.
Dewijl 't u soo belieft, gaen wij den Coning vinnen.[705)]

ARIADNE.

Indien het u belieft, dit is den wech nae binnen.

CHOOR.

Die t' wankel Aventuir verheft,

676) *door desen*, hierdoor.
677) *selt*, zult.
680) *nieuwers*, nergens.
687) *goedich*, goedertieren.
689) *schanck*, schonk.
691) *dwanck*, bedwong.
695) *tijdt opter ganck*, maakt u op, trekt op.
699) *als die*, daar die.
702) *voorsichtige*, zorgdragende, zorgzame.
703) *immers*, althans, stellig; *als zij*, d.w.z. de goden.
705) *vinnen*, opzoeken.

Dat ongelijcke gaven geft,[708)]

708) *geft*, geeft.

Mach vroolijck sijn geluck gebruicken;[709)]
Maer niet hovaerdich trots van roem,
Want s'werelts luck, dat is een bloem[711)]
Schoon opgedaen van swacker struicken.[712)]

Het gene dat den mensch vermach,
Opt midden van de schoone dach,[714)]
En weet hij of hij sal vermogen,[715)]
Wanneer het duister avont wert,
Alsoo met dicke wolcken swert,
T'besluit des hemels is betogen.[718)]

Den mensche leeft in duisterheit,
En sonder oprecht onderscheijt,[720)]
Van ware schad' en ware bate,
En dat hem scheen het hoochste luck,
Is dickwils oorsaeck van sijn druck,
En onderganck van al sijn state.

Als t'geen daer hij te voet om viel,
En dat hij t'hoochste voordeel hiel,[726)]
Hem bleeck opt hoochst te lopen tegen,
Beroudent dickwils menich man,
Dat hij sijn schaed' ontsmeeckte, van[729)]
De Goden licht om te bewegen.

Tot noch heeft Theseus deurgebracht,
Sijn loflijck leven hoochgeacht,
En doet nu nieuwen lof gewagen,[733)]
Door dien het sterke monster wreet
Athenens hart-verterend' leet,
Leijt door sijn rechterhant verslagen.

Sijn hoge lof gansch Creta crijt,[737)]
En van de clanck den hemel splijt,
Tot in Juppijns besonde salen,[739)]
Wanneer het wijs' Athenen hoort,
De tijding van de brave moort,[741)]
Het sal sijn Prins als Godt onthalen.[742)]

709) *gebruicken*, genieten.
711) *luck*, geluk.
712) zich mooi voordoende, maar groeiende aan een zwakken struik.
714) *de schoone dach*, de klare, volle dag.
715) *en weet hij*, weet hij niet.
718) *betogen*, betrokken, bedekt.
720) *oprecht*, juist, nauwkeurig.
726) *hiel*, hield, achtte.
729) *sijn schaed' ontsmeeckte*, smeekte om hetgeen hem tot schade zou strekken.
733) *gewagen*, vermelden, verkondigen.
737) *crijt*, luide verkondigt.
739) *besonde*, door de zon beschenen, glansrijke.
741) *brave moort*, kloeke verdelging.
742) *onthalen*, inhalen, ontvangen.

Hij danckt hier van de Goden, maer
Wie weet of het niet beter waer,
Dat hij daer loflijck waer gebleven,[745)]
Alsoo ter werelt menich Prins,
Die loflijck leefden nae sijn wins,
Sijn lof verloor door lang te leven.

745) *gebleven*, gesneuveld.

De schand' is doot van t'eedel huys,
De soone van den stier oncuis,
En van de dulle vrouw becoorich.[751)]
Een wtgelaten vrolijckheit
Sich door het open hof verspreit,
En maeckt de gansche stadt baloorich.[754)]

De schoone Coninx dochter blij
Vint haer aen Theseus waerde zij,[756)]
Die haer sijn wedermin gaet togen;[757)]
Waer door s' haer selven soo vergeet,
Dat sij haer niet te veijnsen weet,[759)]
Maer hangt gestadich aen sijn ooghen.[760)]

Ghij waent u vlamme werdt geblust,
En beeldt u in, de meeste lust[762)]
Princes, die Godt u can verlenen:
O blint vertrouwen desen dach
Wel wesen het beginsel mach,[765)]
Van u en al t geslachts verclenen.[766)]

THESEUS. ARIADNE.

THESEUS.

D'ondrachelijckste smert die jck gedooch, mijn vrouwe,
Is mij te merken dat ghij twijffelt aen mijn trouwe.
Princes, eer sal ick wt dit eilant wijtvermaert
Nae t' wijs Athenen toe mijn reijse doen te paert;
Het menschelijck geslacht sal d'Aerde laten varen,
En bouwen steden grof tot woonplaets op de baren;[772)]
De beeck sal climmen op tegen t' geberrecht aen,
De vlam sal nerewaerts in plaets van opwaerts gaen;
De Sonne sal hem in sijn susters wagen setten,[775)]
Des Uchtens wangen sal de bleeke Maen blancketten;
Dats meer mijn hete Min sal lesschen sijnen dorst,[777)]
Eer Ariadnes naem sal gaen wt Theseus borst.
Dies maeckt, Princes, een eijnt van u wemoedich duchten.

ARIADNE.

Ayme! grootmoedich Prins, sal ick met u gaen vluchten,
Verlaten goedt, en bloedt, en mijn heer Vaders hof,

751) *de dulle vrouw becoorich*, de dolzinnige, bekoorbare, wellustige vrouw.
754) *baloorich*, wild, uitgelaten.
756) *vint haer*, ziet zich, bevindt zich.
757) *togen*, betoonen.
759) *haer* - *veijnsen*, veinzen.
760) heeft gedurig den blik op hem gericht.
762) *meeste*, grootste.
765) *het beginsel*, het begin.
766) *verclenen*, verminderen in aanzien en voorspoed; tegenspoed.
772) *grof*, groot.
775) *hem*, zich.
777) *dats meer*, ja, wat meer zegt.

Mijn twijffelige sorch neemt mij ten besten of.[782)]
De grootheit van t' geluck doet mijn in vrese leven.
Afsnijend' ander hoop, sal jck mij moeten geven
Alleen in u genaed', indien het dan geviel,[785)]
Dat uwer Edelheit van mij niet meer en hiel,[786)]

782) *sorch*, bezorgdheid; *neemt mij ten besten af*, houd mij ten goede.
785) *geviel*, gebeurde.
786) *van mij niet meer en hiel*, zich niet meer om mij bekreunde.

aant. Als menich ander die verachten sijn vriendinne,
Nae t' jonstelijck genot van sijn vercoelde Minne,
Wat wtcoomst stont mij op? Wat toevlucht doch? Wat raet?[789)]
Waer keerd' ick heen?

THESEUS.

Godin; Indien jck u verlaet,
Soo wensch' jck, dat de Goon tot genen tijt gedogen,
Dat mijnen Vader grijs aenschouwe met sijn oogen,
Sijn onverwonnen soon, noch door mijn wederkeer,
Deelachtig werd' de lust van mijn vercregen Eer,
Maer dat mijn borgers in de plaetse van verheugen,
Van vieren, en van blijd onthael, aenrechten meugen[796)]
De leyde stacij van een overdroevich lijck,[797)]
En met verdrietich wee ontcieren t' gansche rijck.
Ick sal, Princesse waert, stelt u gemoet te vreden,
U eeren, u ontsien, u dienen t' aller steden,[800)]
Indien dat jck met u, uws vaders hant ontvlie.[801)]

ARIADNE.

Ach Minne! nu dan, t' geen dat u belieft geschie.[802)]

THESEUS.

Nu moet! Alcander gaet flux heimelijck bestellen,[803)]
Dat schippers, stierlien, met de radde bootsgesellen,
Passen gereet te sijn tegen de middernacht,[805)]
Wanneer de Werelt van de diepste slaep becracht[806)]
Geen ommesien en heeft wat ander liên bedrijven,[807)]
Want jck besloten ben niet langer hier te blijven.

Vierde deel.

AEGLE.

Ick schouw de werelt aen,[809)]
En nae gewoonte gaen
Sie jck vast alle dingen,
Sij sijn dan groot of cleen;
Maer jck helas! alleen

789) *op*, open.
796) *vieren*, feest vieren.
797) *de leyde stacy*, de droevige plechtigheid, optocht.
800) *ontsien*, eerbied bewijzen.
801) *hant*, macht.
802) *minne*, geliefde.
803) *bestellen*, beschikken, er voor zorgen.
805) *passen*, zorgen.
806) *becracht*, overweldigd.
807) er niet naar omziet wat anderen doen.
809) *Ick schouw de werelt aen.* Dit liedje is gedrukt in de tweede uitgaaf van het Bruylofts Bancket, bl. 18, stem: ‘Het was een Jongher helt’: ofte ‘Mijn ziel maekt groot den Heer’; het komt ook voor in der Minnaers Harten Jacht, bl. 26; in de uitgaaf van 1628 en in die van 1739.

Blijf vol veranderingen.

De dach die voert de nacht,
Het wintge wispelt sacht,

Over de groene dallen,
Het wout de bergen ciert;
Maer jck ben heel verkiert,[819)]
En blijf verkiert in allen.[820)]

De Son, nae d'oude sleur,
De doode cruiden, deur
Sijn hitte, doet verrijsen,
Die doen haer open blij;
Maer wie can doch in mij
Levendich leven wijsen?

Het teder swacke gras,
En t vrolijcke gewas
Bedijt bij dauw en regen,[829)]
Diet dorstich aertrijck voedt;
Maer wat dat mijn ontmoet,[831)]
T'is nemmermeer te degen.

Het wilt gedierte springt,
T' gevogelt dertel singt,
De wufte Nimphen voegen[835)]
Bebloemt haer aen den dans;
Maer cruit noch rosecrans
En can mijn lust vernoegen.

Een ander heb de loop[839)]
Van Satyrs over hoop[840)]
Vervolcht aen alle sijen,
Dat luttel Nymphen cruist;[842)]
Maer jck ben niet verkuist[843)]
Met haer brooddronken vrijen.

Het geile vee nae lust
Sijn honger plechtich blust;[846)]
Van steijle rootsen vlieten
De beken seewaert in;
Maer jck draech leijde Min,[849)]
En canse niet genieten.

Wanneer de gulden Son aen d'ander werelt licht,
En d' Aerd' haer schaduw set tusschen sijn aengesicht,
En tusschen t' aengesicht des Maens; men siet bevlecken

819) *verkiert*, veranderd.
820) *in allen*, in allen deele.
829) *bedijt*, gedijt, groeit.
831) *wat dat mijn ontmoet*, wat mij ook gebeure, het baat mij nooit.
835) *wufte*, dartele.
839) *heb de loop*, worde nageloopen.
840) *over hoop*, bij menigte.
842) *cruyst*, mishaagt.
843) *verkuist met*, gediend van, ingenomen met.
846) *honger*, liefdedrift; *plechtich*, zooals het gewoon is.
849) *leijde*, droeve.

Haer aengename licht, en clare glans betrecken
Met naere duisternis, die comend' onverwacht[855)]
Verbaest met nieuwe schrick t' onwetend' Aertsch geslacht.[856)]
Behoeftich moet jck oock op sulken wijse quijnen,
Soo lang als ick ontbeer de clare Sonneschijnen,

855) *naere*, donkere, droeve.
856) *verbaest*, ontstelt.

O Theseus, van u ooch, soo lang als jck ontbeer,
U vriendelijcke jonst mijns levens vreuchde teer,
Soo lang als jck ontbeer u tegenwoordich wesen,[861)]
Soo leev' ick in een zee van hopen en van vresen.
Maer, las! ghij denckt niet eens grootmoedich edel helt,
Dat ick t' sint u vertreck heb d'wren droef getelt,
Welck' int verlopen traech mij schenen stil te toeven
En wt mijn bittre smert een soete smaeck te proeven.
Maer mijns gedachtenis, helas! is oock soo verdt[867)]
Als t lichaem van u is gevloden wt u hart.
Mijn ongelijck ist u, dat ghij u waerde Minne[869)]
Op sterffelijcke vrouw verplant van een Godinne,
Godin die soo veel leets om uwent wil geschiet,
Dat het onsterffelijck te wesen haer verdriet.
Ghij doet u selfs te cort; daerom, in plaets van wrake[873)]
Te nemen over u, jck medelijden smake.
Een sterffelijcke vrouw onthout mij mijn geneucht,
Maer sij en sal niet lang genieten dese vreucht,
Indien jck AEgle ben, AEgle, die door de crachten[877)]
Van woorden, en van cruit, dick op verscheiden nachten,[878)]
Int midden van haer loop heb schielijck stil doen staen,
De paerden allebeij van de besworen Maen.[880)]
Indien jck door de cracht en const van toverijen,
Het lopend' jaer heb doen vergissen sijn getijen,
En t' Aertrijck ongesien begraven in de sneeu,[883)]
Als de naebije Son versocht den heten leeuw;[884)]
En als hij nae den ram ging sijnen wagen stieren,[885)]
De bomen met haer ooft, met cooren t velt vercieren;[886)]
Indien ick sonder wint met ijsselijck gerucht,[887)]
De trotse golven heb doen rijsen in de lucht,[888)]
En heb de selve weer verboden haer te roeren,[889)]
Wanneer den Noordenwint met haer quam oorloch voeren;
Indien ick heb de loop des snellen beecks belet,
En t' water wt de zee doen climmen op sijn bedt;[892)]
En t' water des fonteins in stee van wech te loopen,[893)]
Doen blijvend' op sijn plaets hooch op malcander hoopen;
En jck tot lust van mijn gespelen, s'avonts laet

861) *u tegenwoordig wesen*, uwe tegenwoordigheid.
867) *mijns ghedachtenis*, de gedachtenis aan mij; *soo verdt*, zoo ver.
869) *mijn onghelijck ist u*, het onrecht dat mij wordt aangedaan is het uwe.
873) *selfs*, zelf.
877) vergelijk deze en de volgende verzen met Seneca's *Medea* vs. 752 vlgg. en *Hercules Oelaeus*, vs. 454 vlgg.
878) *dick*, dikwijls.
880) *besworen*, betooverde.
883) *ongesien*, plotseling.
884) *versocht*, bezocht, als de zon in het teeken van den leeuw stond, in de maand Mei.
885) *als hij nae den ram*, in Januari.
886) *vercieren*, heb doen versieren.
887) *ijsselijck*, schrikwekkend.
888) *trotse*, hooge.
889) *haer te roeren*, zich te bewegen.
892) *bedt* bedding.
893) *fontein*, bron.

Heb het ontwortelt wout doen dansen op de maet;
En alles wtgerecht, wat datter schijnt te wesen
Tegen de vaste wet van de natuir; jn desen,
Sal ick door mijne cunst oock houden d' overhant.
De tijt sal comen dat de Minne, die nu brant
Het harte van mijn lief, niet meer sijn hart sal crenken,
Als nu mijn Minne doet, daer hij niet op mach denken.[902)]

902) *mijn Minne*, de liefde voor mij.

Ghij die de roeste, maer de straffe scepter draecht[903)]
Van t duister naere rijck met schrick en anxt geplaecht,[904)]
Drievuldig' Hecate betoont mijn uwe jonste;[905)]
Indien jck oijt naer eisch van de vervloeckte conste,
Met warrem menschen bloet gelijck mij was geleert,
En mager beesten swert u outars heb vereert;
Heb jck u oijt met roock van doode menschen leden,
En met het storten van afgrijslike gebeden,
Met grouwelijcke dienst nae de manier versaet,[911)]
Soo comt mij nu ter tijt in mijn opstel te baet.[912)]

En ghij o Coninck wreet die de bedruckte sielen[913)]
Een ijder nae verdienst met straffe doet bedielen,[914)]
En over t lichte volck strenge geboden geeft,
Onder wiens tyrannij den woesten afgront beeft,
Wiens donderige stem de raserijen vresen,[917)]
En t' nevelachtich hof, wilt mij te wille wesen.[918)]

Tysiphone' en Megera' en steurt u daerom niet,[919)]
Datmen u suster hier in s'werelts licht ontbiet,
Haer selschap suldij maer een corte tijt ontberen,
Tot sij mijn heeft gedient dan salse wederkeren.

Toont altesaem u jonst dat ick mach varen voort,
Siet hier al t'geen gereet wat tot de sàeck behoort.

Hecate dits u crans gevlecht van negen slangen.[925)]
Dits eeners lever die sich sellef had verhangen.[926)]
Van een driejarich draeck is dit geronnen bloet.
En dits een nachtwls gal die dickwils wonder doet.
En van een swerte kat sijn allebeij des' oogen,
Die jck haer levendich heb wt het hooft getogen.
Een hongerigen hont heeft aen dit been geknaecht,
En op sijn meeste lust heb jck het hem ontjaecht.[932)]
Dit is de pluim van Stryx een eysselijcke veugel,[933)]
Diese gestroijt heeft wt haer naere slinker vleugel.[934)]
Dees baert heb ick een wolf al slapend' afgesneên.

903) *roeste*, roestige; *straffe*, strenge.
904) *naere*, donkere.
905) *drievuldig' Hecate*, eene toovergodin, die veelal op driesprongen met drie hoofden of drie lichamen werd afgebeeld.
911) *nae de manier*, zooals het behoort.
912) *mijn opstel*, mijn plan, mijn voornemen.
913) *Coninck wreet*, Hades of Pluto, de god der onderwereld.
914) *met straffe doet bedielen*, straf doet toedeelen.
917) *raserijen*,wraakgodinnen, de Erinnyen: Megaera, Tisiphone en Alecto.
918) *nevelachtich*, donker.
919) *steurt u*, verstoort u.
925) vgl. Seneca's *Medea* vs. 731.
926) *eeners lever*, de lever van iemand.
932) *op sijn meeste lust*, toen hij er met de grootste graagte aan kloof; *ontjaecht*, ontrukt.
933) *Stryx*, een nachtuil, een spookvogel, die, volgens de sprookjes der ouden, de kinderen het bloed uitzoog; harpij; zie Ovidius, *Fast.* VI, vs. 131 vlgg., en *Metam.* VII, vs. 269.
934) *gestroijt*, verloren; *naere*, onheilvolle, of zwarte?

En dese keersen sijn van merch wt mensche been.
Mijn beevaert is gedaen als toveressen plegen,[937)]
Barvoets doort naere wout, en eensaem ommewegen.
Geen ding en is versuimt, daer door besweer jck dij,
Alecto, dat ghij hyer terstont verschijnt voor mij,
Flux haest u Raserij, al eer dat jck mij wende

937) vgl. *Medea*, vs. 752 en 753.

Tot woorden, die u staen doen souden over ende
U swart venijnich hayr, tot woorden daer de vrouw[943)]
En Coningin des Hels, bevreest voor beven souw.

AEGLE. ALECTO.

AEGLE.

Alecto, Alecto, Alecto.[945)]

ALECTO.

Wee de druckige Aerde
Die noijt een droever quaet dan jck en ben, beswaerde.
Wie ist die met gewelt int licht mij comen doet[947)]
Van de gehate dach? Wie dwingt mij dat ick moet
Laten de droeve cuil vol eijsselijcke beesten,[949)]
Die tot quellagie sijn van de verdoemde geesten?
AEgle wats u begeert?

AEGLE.

Alecto jck bevin
Door crachte van mijn const, dat Theseus sijne Min
Stantvastich heeft geleyt op de Princes van Creten;
Dies jck begeer van u, wat hij nu maeckt te weten,[954)]
Alsoo ghij t' alles weet watter ter werelt schiedt.

ALECTO.

Weet dan, dat Theseus nu met Ariadne vliedt
Door d'ongebaende zee, en heeft haer meegenomen
Sonder haer Vaders raet, om herwaerts mee te comen;[958)]
Des vlucht hij nu sijn best om Minos hant t' ontgaen,[959)]
En meent te Naxos nu te nacht te leggen aen,
Om sijnen leger op het eijlant te gaen stellen,[961)]
En te verversschen sijn vermoeyde bootsgesellen.[962)]
Hier hebdij dat ick weet geeft mij mijn oorlof dan.[963)]

AEGLE.

Noch niet. Maer mijn gedaent terstont gaet trecken an,
En als de naere nacht het Aertrijck heeft betogen,[965)]
Soo comt te Naxos voor mijn Theseus bedt gevlogen,
En spreeckt hem heftich aen in dese mijn gedaent,
Maer mager, ende bleeck, en bitterlijck betraent.
Met strenge woorden comt over sijn ontrouw clagen,

943) *vrouw*, meesteres, nl. Persephone.
945) *druckige*, vol druk, vol onheil.
947) vgl. *Thyestes*, vs. 1.
949) *laten*, verlaten; *droeve*, donkere.
954) *maeckt*, doet.
958) *sonder haer Vaders raet*, zonder haren vader te raadplegen, te vragen.
959) *sijn best*, zoo snel hij kan.
961) *leger*, slaapstede.
962) *verversschen*, verfrisschen, laten uitrusten.
963) *mijn oorlof*, verlof om heen te gaan.
965) *naere*, donkere; *betogen*, overtrokken, bedekt.

970 En blaest hem in u gift om sijn gemoet te knagen.

En treft hem met u toorts, op dat hij sich verbaes,[971)]
En onverduldich door berouw van ontrouw raes,[972)]
En rasende begeef sich herwaerts op de baren,
En laet sijn nieuwe Lief, en nieuwe Liefde vaeren.
Haestich van hier vertreckt, en mijn gebodt voldoet.

ALECTO.

Het geen dat ghij gebiedt, volbreng' ick metter spoet.

CHOOR.

Het valsch geluck dat heeft gelogen,
Met schoon momaensicht veur,
Het eedel Coninx huis bedrogen,
Raeckt schielijck in getreur,
Alst in sijn meeste fleur,
De tijt met vreuchden overbrachte,[982)]
En luttel op de droefheit dachte,
Doe stont die las! alreede voor de deur.

Doe voorspoet sich alleen vertoochde[985)]
Met aengenaem gelaet,
Op tegenspoet men niet en oochde,
Noch t' overhangend quaet;[988)]
Helas soo luttel raet
Weet den verwaenden mensch ellendich,
Tegen t' geluck heel onbestendich,
Dat eenen oogenblick niet stil en staet.

T' Geluck dat is alleen gestadich
In ongestadicheit,
Dat velt de Princen overdadich[995)]
Van haer grootachtbaerheit,
En sonder onderscheit
Verheft het weer de slechte lieden,[998)]
Tot hoge staet, en trots gebieden,
Die t luttel tijts daer nae den val bereyt.

Indien t' geluck gewent te wenden,
Sich nimmer stil en set,
Geen hoge moet en sal verblenden[1003)]
De geen die daer op let;
Die wijsselijck betret
Des werelts padt, sal stadich vresen,[1006)]
Als hij voorspoedich schijnt te wesen,
Soo raeckt hij door geen onvoorsicht int net.[1008)]

971) *sich verbaes*, ontstelle, ontroere.
972) *onverduldich*, als iemand, die zijn smart niet kan dragen.
982) *overbrachte*, doorbracht.
985) *vertoochde*, vertoonde.
988) *overhangend*, dreigend.
995) *velt*, doet vallen; *overdadich*, hoovaardige.
998) *slechte*, geringe, eenvoudige.
1003) *hoge moet*, hoogmoed; *en sal verblenden*, moet verblinden.
1006) *stadich*, voortdurend.
1008) *onvoorsicht*, zorgeloosheid.

Indien t' Geluck gewent te keren,
Sich nemmermeer set vast,
Men sal t' gemoet oock niet verneren,[1011)]
Van ongeluck verrast,
Maer alsmen is belast,
Met hoop sijn ongeluck besuiren,[1014)]
Alsoo noch goet, noch quaet can duiren,
Het welck den mensch t' oneffen annetast.[1016)]

Het hof geleert met sijne schade
Hoe seer t' verandren can,
En comt sijn druck niet eens te stade,
Noch leert niet eens daer an,
Dat wederomme van
De tegenspoet can voorspoet comen,
Waer door cond' hope sijn genomen,
Die inden druck vertroosten menich man.

Het anxstich hofgesin verslagen[1025)]
Door t schielijck ongeval,
Doet al het lant van Creta wagen[1027)]
Met ijsselijck geschal[1028)]
Van crijslien overal,
De wackre roijers haer vercloecken[1030)]
Om met galeijen snel te soecken,
D'ontschaeckte maecht gevoert nae vreemde wal.

Maer wie sal Ariadne vinden?
Die met haer liefste vliedt,
Met jonste van de dienstbaer winden[1035)]
Door Thetys woest gebiedt,[1036)]
Daermen geen spoor in siet?
Een ijder mach een man verstrecken,[1038)]
Het seijl tot inden top optrecken,
En roeyen al sijn best maer meest om niet.[1040)]

Doe men in voorspoet welich blonken,
Wast tijt om toe te sien,
Maer weelde maeckt de menschen droncken,
Dies t' ongeluck moet schien,[1044)]

1011) *t gemoet verneren*, neerslachtig, moedeloos worden.
1014) *besuiren*, lijden.
1016) *t' oneffen annetast*, overmatig ten deel valt of te ruw aangrijpt.
1025) *hofgesin*, het hof.
1027) *wagen*, dreunen, schudden.
1028) *geschal*, rumoer.
1030) *haer vercloecken*, spannen zich in.
1035) *met jonste van*, begunstigd door den wind, die hun dient.
1036) *woest*, uitgestrekt.
1038) ieder moge zich mannelijk gedragen.
1040) *om niet*, te vergeefs.
1044) *schien*, geschieden.

En nu men druck bespien,[1045)1045)]
Moetmer met lijdsaemheit in wandren,
Denckende dat het can verandren,
En achtent dranck die ons ten besten dien.[1048)]

1045) *bespien*, nu men zich in het ongeluk ziet.
1045) *wandren*, wandelen, leven.
1048) en houden het voor een geneesdrank, die tot voordeel kan strekken.

ALECTO inde gedaent van AEGLE. THESEUS.

ALECTO.

Wee Theseus, Theseus wee! Waer Theseus is u trouwe?
Dat ghij u lichte Min op sterffelijcke vrouwe,
Op sterffelijcke vrouw u Minne stellen gaet,
En mij een veltgodin onwaerdelijck verlaet,[1052)]
Godinne die ghij weet in uwe Min te blaken,
Godinne die om u draech mager bleke kaken,
Godinne die van smert d' onsterflijckheit is leet,
Wat isser dat ghij die soo trouweloos vergeet!
Soo trouweloos vergeet, en brengt wt vreemden lande,
Een nieu wtheemsche bruit tot mijner spot, en schande?
Dees trouweloosheits vleck u hoge naem bemorst.
Een nieu ontsteken vlam plondert u cloecke borst.
Hoe Theseus? hoe? wats dit? De geen die mij bedrogen[1061)]
Met sulken ijvers schijn, sijn die beloften loogen?[1062)]
Ick sweer u bij mijn eer, dat nemmer ander brant
Dan AEgle, vatten sal (seydij) mijn ingewant.
Wee u lichtvaerdicheit, ghij sultse noch ontgelden!
Wee d'wr! wee t' oogenblick dat ghij u minne stelden
Op nieu vercosen lief, en d'oude Min vergaet![1067)]
Het sal u rouwen, maer alst rouwen comt te laet.

THESEUS.

AEgle waer heen? hoe nu? wildij u lief ontvlieden?
Ayme vervloeckte tijt dat nieuwe vlammen brieden
Mijn trouwelose borst! Ayme vervloeckte tijt,
Dat ghij Cretenser maecht mijn eerst verschenen zijt!
AEgle waer vliedij heen? bedroefde veltgodinne?
Ick voel verwecken t' vuyr van mijn begraven minne.[1074)]
AEgle, wat hartseer heeft u wangen root ontciert?
Hoe comt dat ghij u hayr met huif noch snoer beniert?[1076)]
U effen voorhooft lijckt het selve niet met allen.[1077)]
Hoe comt u aenschijn fris dus mager jngevallen?

U ontrouw, Theseus, ist, u ontrouw die haer quelt,
Dat ghijse soo vergeet, en in haer plaetse stelt
Een sterffelijcke vrouw, dies sijdij wel onwaerdich,[1081)]
Ondanckbaer, onbeschaemt, oneerlijck, en onaerdich.[1082)]
Ay AEgle' u ijdel beelt verschijnt mij inden droom,[1083)]
Maer jck begeef mij met mijn schepen op de stroom,

1052) *onwaerdelijck*, smadelijk.
1061) *de geen die*, de beloften die.
1062) *ijver*, liefde.
1067) *vergaet*, vergat.
1074) *verwecken*, wakker worden, opvlammen.
1076) *huif*, haarband, wrong; *beniert*, in orde brengt, opmaakt.
1077) *niet met allen*, geenszins.
1081) *onwaerdich*, verachtelijk.
1082) *oneerlijck*, trouweloos, vgl. dl. 1, bl. 81 waar het voorkomt in den zin van *ongeacht; onaerdich*, ontaard.
1083) *ijdel beelt*, schim.

Om keren thuisewaerts, en op een cort te vinnen,[1085)]
D'alderbegaefste van de blije bos-godinnen.

1085) *op een cort te vinnen*, spoedig op te sporen, te vinden.

Alcander vliecht voor heen, en doet van stonden aen[1087)]
De schepen maken ree om vaerdich t'seil te gaen.
Ick vollich u mijn best, en wil de vrouwe laten,[1089)]
Terwijle datse slaept, soo salse met haer praten,
En jammerlijck gebaer niet keren mijn gemoet;
Beter ellendich haer als jck in tegenspoet.[1092)]

Vijfde deel.

ARIADNE. CORCYNE.

ARIADNE.
Wat schrickelijcke droom beswaert mijn hart met anxste?
Lof hebbe Godt, ick ben ontwaeckt opt alderbangste.
Mijn troost waer sijdij? slaept ghij noch? de Morgenstont
Vertoocht haer aenschijn blanck, en roo coralen mont.[1096)]
Hoe Theseus? hoe mijn hart? wats dit? de lege plaetse?
Hoe Theseus? stadij op van Ariadne'? en laetse[1098)]
Sonder te seggen wat u tot het rijsen port?[1099)]
Waer sijdij? och mijn hoop! antwoort mij op een cort.[1100)]
Corcyne.

CORCYNE.
Dochter.

ARIADNE.
Wats van Theseus?

CORCYNE.
Dats een vrage
Die u antwoort vereyscht.

ARIADNE.
Ayme! wat swaerder plage![1102)]
Weet ghij niet van mijn Lief?

CORCYNE.
Ick denck niet dat ghij boert.
Is Theseus wech, en heeft ons niet met hem gevoert?
Hou Theseus! t' gansche wout verhaelt mijn deerlijck crijten,[1105)]
Maer Theseus antwoort niet.

1087) *voor heen*, vooruit, weg.
1089) *mijn best*, zoo spoedig mogelijk; *laten*, verlaten.
1092) *beter ellendich haer*, het is beter dat zij in tegenspoed rampzalig zij dan ik.
1096) *vertoocht*, vertoont.
1098) *laetse*, verlaat haar.
1099) *port*, aanspoort, noopt.
1100) *op een cort*, spoedig, vlug.
1102) *wat swaerder plage*, welk een zware ramp.
1105) *verhaelt*, herhaalt.

ARIADNE.

Dits tijt onnut verslijten,
Vliet flux doort luwe bosch, en soeckt al landwaert in,
Ick loop aen strant besien oft ick de schepen vin.[1108)]
Malcander sullen wij hier vinden weer int leste.

CORCYNE.

Dochter Adieu.

ARIADNE

Adieu mijn moeder doet u beste.[1112)]

Ayme! mijn vrees is groot, nochtans dat Theseus vliet[1113)]
Sonder sijn waerde Lief, en tuicht mij t' harte niet;
Soo grote ondanckbaerheit en can in hem niet vaten.
Nochtans heeft menich man ondanckbaerlijck verlaten,
Sijn wtvercoren vrouw die hem vertrouden ‘ras,
In wiens bereijde jonst hij meest gehouden ‘was.[1116)]
Oft' trouw of ontrouw is comt mij wel haest int lichte,
Want zeewaert in is van dees plaets een vrij gesichte.

Ayme! verrader valsch, Ay vuil oneedel hart!
Bedriechelijcke schelm! en dat mij t meeste smert,
Ondanckbaer voor de jonst, waer van ghij waert onwaerdich!
Geveinsder als geveinst, en lichter als lichtvaerdich![1123)]
Meineedige rabaut! ghij sijt niet vant geslacht
Der goedertieren Goon; maer ghij sijt voort gebracht
Int Noorden dick besneeut, daer niet en is te vinnen,
Dan alle wreetheit stuyrs, de briesschende leeuwinnen
Hebben u daer gesoocht, Tijger en Beyr verwoet
Hebben met raeuwe spijs u jonckheit opgevoet.
Een treffelijcke roem, ghij hebt een vrouw bedrogen.[1129)]

Waer henen Theseus? keert u seilen opgetogen,[1130)]
Went Theseus, en verschoont u ingebogen mast.
Hout Theseus, hout, u schip heeft niet sijn volle last.[1132)]
Neemt mijn alleen noch in, dat can u luttel schaden,
Ghij voert mijn siel, mijn lijf sal u niet overladen.

Is dit u trouwe? dit uwe beloften schoon?
Is dit de danckbaerheit? dit een verdienden loon
Voor mijn betoochde jonst? die ghij mij swoert t' onthouwen,[1137)]
Soo lang de sterren aen den hemel weyden souwen.
Aenschout de claere Son wiens Gotheit ghij bedriecht,

1108) *besien*, zien.
1112) *tuicht*, getuigt.
1113) *vaten*, komen en blijven.
1116) aan wie hij, wegens de gunst die zij hem bewezen had, groote verplichting had.
1123) *rabaut*, schelm.
1129) *treffelijcke*, mooie.
1130) *opgetogen*, opgehaald.
1132) vgl. Ovidius, *Heroid.* x 36.
1137) *t' onthouwen*, nooit te zullen vergeten.

Dits mijn getuich, dat ghij meineedelijcken liecht.[1140)]

1140) *dits mijn getuich*, zij (de zon) is mijn getuige.

Vliet henen, vliedt u best, ghij suit int eijnt bespieden,[1141)]
Dat ghij mij wel, maer niet de Goden cunt ontvlieden,
Wiens hoocheit dat ghij swoert; die sullen hare saeck[1143)]
Vervolgen bet als jck, en met geen slechte wraeck.[1144)]
Haer bid jck errenstich dat zij rampsalich schennen,[1145)]
En u geen minder quaet, dan ghij mij doet, toesennen.
Helaes bedroefde vrouw! Waer sal jck vlieden heen?
Wat gaet mijn aen? voor wie laet ghij mijn hier alleen?
De wint die voert u nae de stemme van mijn clagen,
Maer sneller issij in u seilen voor te jagen.[1150)]

Waer sijdij wrede doot? wat ist dat ghij vertoeft?
Siet hier benaude borst, die u ontset behoeft.[1152)]
Wreet seg jck, wrede doot, niet om u wreet verslinden,[1153)]
Maar om u wreet vertreck. Ick sal u selve vinden,[1154)]
Indien ghij noch verbeijt. Ick wil mij werpen drae
Inde verbolgen zee, en drijven Theseus nae.
Haest dat mijn coude lijck hem eenen traen afdringe.[1157)]
Adieu verdrietich licht. Siet hier de plaets, jck springe.

Ay bloode levens lust! met wat pluimstrijckerij
Comt ghij en set mijn cloeck voornemen aen een sij?
Neen, neen, het is om niet, de doot sal mij vernielen,
Herbergen sal jck gaen bij de bedroefde sielen,[1162)]
Die ongeluckich hier ter werelt sijn geweest,
Maer trouw in haere Min. Hoe? sijdij noch bedeest?[1164)]
Nu Coninckliijck gemoet, betoont u vroom int sterven!
Van commer moet ghij doch nootsakelijck bederven[1166)]
Ten langen lesten hier, jndien ghij u verschoont;
Want dits een eylant woest, daer God noch mensche woont,
Die u verquicken, of eenige troost can geven,
En als ghij in ellendt eindicht u droeve leven,[1170)]
En salder niemant sijn die u de oogen luick,
Niemant die u begraef, ten sij dat in haer buick
Misschien een deerlijck graf de dieren u bereijden,
Die in dees bosschen dicht haer wilde leven leijden,
En hebben, nu misschien, u voester al geschent,[1175)]
Die ghij doort wilde wout lichtvaerdich henen sendt,
Om u lichtvaerdich Lief daer te vergeefs te soecken,

1141) *u best*, zoo snel gij kunt.
1143) *wiens hoocheit*, bij wier hoogheid.
1144) *bet*, beter; *slechte*, geringe.
1145) *dat zij rampsalich schennen*, dat zij u ten verderve mogen voeren.
1150) *voor te jagen*, vooruit te drijven.
1152) *ontset*, verlossing van de benauwdheid.
1153) vgl. Ovid. *Heroid.* x, vs. 82.
1154) *vertreck*, dralen.
1157) *haest dat*, wellicht dat.
1162) *herbergen*, wonen.
1164) *bedeest*, bang.
1166) *bederven*, sterven.
1170) *ellendt*, in een vreemd land (?)
1175) *geschent*, gedood.

Die zeewaert inne seijlt, met sijn gespannen doecken.[1178)]
Wat beijdij dan? Wat sijdij voor de Doot vervaert?

CORCYNE. ARIADNE.

CORCYNE.

Ach, hopelose vrouw! niet soo mistroostich baert,[1180)]
Verschoont u leven jonck, en wilt eens overwegen,
Dat de grootmoedicheit geenssins en is gelegen,

1178) *doecken*, zeilen.
1180) *baert*, stel u aan, maak misbaar.

Int wenschen om de doot, wanneer u leet ontmoet;
Maer, int verdragen vande sware tegenspoet.
Laet daer in blijckelijck u manlijck harte werden.[1185)]

ARIADNE.
T'is dulheit in sijn smert al willens te volharden.[1186)]

CORCYNE.
T'is billijck dat van Godt ghij uwe tijt verwacht.

ARIADNE.
Godt heeft mijn sterrefdach gelaten in mijn macht.

CORCYNE.
Ghij quaemt niet, als ghij wout, het leven annevaten,[1189)]
Maer als het Godt geviel; des moochdijt niet verlaten,[1190)]
Voor dat het hem gevalt die t' u gegeven heeft.

ARIADNE.
T' gevalt geen goede Godt datmen ellendich leeft.

CORCYNE.
Soo lang ghij sijt te lijf, can t aventuir noch wenden.[1193)]

ARIADNE.
Helas! Wat aventuir can mij geluck toesenden?

CORCYNE.
Het selve dat u heeft van u geluck ontbloot.

ARIADNE.
Och dat is ongesien, in dees wterste noot.[1196)]

CORCYNE.
U ongeluck wast mee, ten is niet lang geleden.[1197)]

ARIADNE.
Bedriechlijck is de hoop diemen neemt sonder reden.

1185) *blijckelijck werden*, blijken.
1186) *dulheit*, dwaasheid.
1189) *annevaten*, aanvangen.
1190) *geviel*, behaagde.
1193) *te lijf*, in leven.
1196) *ongesien*, onwaarschijnlijk, niet te verwachten.
1197) *ten is niet lang geleden*, gij behoeft niet lang meer te lijden.

CORCYNE.

Hoe sonder reden? dunckt u dan soo ongesien
Te raken hier van daen? En can het niet geschien
Dat eenich schip van hier coom lichten beij ons-lieden?[1201)]

ARIADNE.

Genomen het gebeur, waer sal ick hene vlieden?[1202)]
Nae Griecken, daermen mij sou weren van de wal?
Ofte nae Creten? daer men mij versmaeden sal,[1204)]
Om dat jck onverdacht ging vluchten buiten rade[1205)1205)]
Mijns Vaders, daer jck bij sal sijn in ongenade.
Wee mij bedruckte vrouw! wee mij! wat gaet mijn aen?

CORCYNE.

Comt dochter laet ons in de tent verbeijden gaen,
Een onverwacht ontset can ons de tijt verlenen.

ARIADNE.

Ach bedt, beweechlijck bedt! vernieuwing van mijn weenen![1210)]
Eenige kenner van ons vreuchden ongemelt![1211)]
T'en sij dat Theseus die nu spottende vertelt.
Ghij weet van onse lust, en vriendelijcke talen,
Ghij weet van het geveinst, en t' ongeveinst onthalen.
Gistr' avont ghij ontfingt ons beider moede leên,
Las! Waerom sijn wij niet int opstaen met ons tween?[1216)]
Ach trouweloose borst, met valsheit heel beseten!
Ondanckbaer, wrede Lief! hoe cundij soo vergeten
Een die om u vergat haer Coninckljjcke stam?
Ayme, vervloeckte dach dat jck ter werelt quam!

BACHUS. ARIADNE. CORCYNE.

BACHUS.

Ick ben dien grooten Godt, wiens treffelijcke crachten
Indiën rijck vermaert grootdadich t'onderbrachten.[1222)]
Ick ben dien groten Godt, diet sap der druiven schanck[1223)]
Aent menschelijck geslacht, doen t'enckel water dranck.[1224)]
Ick ben dien veltheer groot, een spiegel aller helden,
De soon waerop Juppijn meest sijn vertrouwen stelden,
Als den verwaenden hoop der reusen, die jck dwong,[1227)]

1201) *lichten*, opnemen, medenemen.
1202) *genomen*, onderstel eens; vgl. Ovidius *Heroid.* x, vs. 63.
1204) *versmaeden*, verachten.
1205) *nae Griecken*, naar Griekenland.
1205) *onverdacht*, onbedacht.
1210) *beweechlijck*, ontroerend.
1211) *ongemelt*, geheime.
1216) vgl. Ovidius, *Heroid.* x, vs. 55.
1222) *grootdadich*, krachtdadig.
1223) *schanck*, schonk.
1224) *dranck*, dronk.
1227) *verwaenden*, vermetele, overmoedige; *dwong*, bedwong.

Staplende berch op berch, sijn hoge rijck besprong.
Doe toond' jck mij bequaem te wesen tot de wapen,[1229)]
En niet alleen tot lust van dans en spel geschapen;

1229) *wapen*, wapenen.

Hoewel t' gemeen gerucht mij crachtich overstemt;
Om dat de volken, die'ck met oorloch heb getemt,
Onder mijn sacht gebiedt een lustich leven leyden,
Niet wulleps, soomen seyt, maer vrolijck en bescheyden.[1234)]
Het ging ter werelt wel, dat yder Prins soo dee,[1235)]
Bestierende sijn volck in lust, in rust, in vree.
Des yders mont is vol van mijn geloofde werken,
Men eert mijn en aenbidt in swaergebouwde kerken,
Daer op veel outers wort met soeten reuck geviert,[1239)]
Die stadelijcken sijn met cranskens versch verciert.[1240)]
Maer gene kerken ruim, hoe grof van timmeragien,[1241)]
En staen mij beter aen als lustige bosschagien,
Daer jck gemenelijck mij in vermeijen gae,
En dees boertige sleep vollicht mij stadich nae.

Mijn docht, ick hoorden hier terstont een stemme clagen,[1245)]
Dies jck mij herwaerts liet van medelijden jagen.
Sacht, hoor ick geen gerucht? of eijndicht het gering?[1247)]

ARIADNE.

Ayme, vervloeckte stont dat vrouwe mijn ontfing![1248)]
Ayme, vervloeckte tijt dat jck oyt wert gebooren!
Ach wreden hemel! Waerom heb jck niet verloren
Het leven alsoo haest, soo haest als jck aensach
Het ongeluckich licht van de bedroefde dach?
Soo mij stont bovent hooft d'ellendichst aller staten.

BACHUS.

Dits Ariadne, die van Theseus is verlaten.
Schoone bedroefde vrouw! het hart is dubbelt stael,
Dat geen beweging voelt van u verslagen tael;[1256)]
Immers jck voel mijn borst staet daer voor dubbelt open.[1257)]

ARIADNE.

Een soo bedroefde staet, helas! dat jck moet hopen,
Dat wolf, of wrede leeu hem haest ontfermen sal,
Over mijn swaer ellend', en deerlijck ongeval,
En maken met mijn doot, een eijnt van duisent dooden,
Die ick gestadich lij, mijn quaet niet om versnooden[1262)]
Wacht op geen ander eijnt; de hooge rootsen steyl
Sijn meen jck al beweecht, maer geenssins Theseus seyl,[1264)]
Dat luistert nae de wint, en luttel nae mijn clachten.

1234) *wulleps*, dartel, brooddronken; *bescheyden*, verstandig.
1235) *dat yder Prins*, als ieder vorst.
1239) *geviert*, gebrand; geofferd.
1240) *stadelijcken*, steeds.
1241) *grof*, groot.
1245) *terstont*, zoo even.
1247) *gering*, spoedig; ineens.
1248) *mijn*, mij.
1256) *verslagen*, wanhopige.
1257) *immers*, althans.
1262) *niet om versnooden*, dat niet erger kan worden.
1264) *beweecht*, bewogen.

BACHUS.

Ick voel mijn teer gemoet, en sachte geest becrachten[1266)]
Van medelijden sterck, mijn hart, en bloet dat treckt,
Om haer te lossen wt d'ellende daers'in steckt.[1268)]
Ay schoon bedroefde vrouw!

ARIADNE.

Medogende Godinne,
Venus die sorge draecht voor de getrouwe minne,
Aenschout mijn wrede druck met u blijgeestich ooch,
Aenschout eens wat jck lij, om dat jck alte hooch
U Godtheit heb geset. Of sijdij noch verbolgen
Op d'afcomst van de Son, geeft dat ick ingeswolgen[1274)]
Werde van eenich beest, en laet mijn corte pijn,
Om mijn voorvaders sond', uwe genade zijn.

VENUS. CUPIDO. BACHUS. ARIADNE. CORCYNE.

VENUS.

Geslist mijns gramschaps vlam, besadicht is mijn tooren;[1277)]
U clacht is door de lucht gedrongen mij ter ooren;
De Goden sijn beweecht, stilt u benaude crop,[1279)]
U naeckt een waerder Lief, den hemel staet u op.[1280)]
Der goden Vader groot staet sellefs met verlangen,[1281)]
Me al het hemelsch hof, om vrolijck u t'ontfangen,
Nieu-nakende Godin. U lijden is geleên,[1283)]
Dat ghij onschuldich droecht, nu hebdij wtgestreên.

Mijn onderdane zoon, door wien jck veel vermoge,[1285)]
Alleen mijn groote cracht, waer is u nette boge?[1286)]
Grijpt een gewisse pijl, en in het harte schiet
Van Bachus, wiens gemoet, en cloecke borst, ghij siet
Bequaem om wonden, en soo morw door medelijen,[1289)]
Dat tot de veeren toe de pijl daer in sal glijen.
Mijn soone schiet u best, en wel te raken tracht.

CUPIDO.

Vrouw moeder, wat u lust werd' haestelijck volbracht.
Met dees' onsichbaer pijl coom jck sijn brant verwecken,[1293)]
Ick gae mijn boge tot sijn punt toe innetrecken;

1266) *becrachten*, overmeesteren.
1268) *lossen*, verlossen; *steckt*, steekt.
1274) *afkomst*, nakomeling.
1277) *geslist*, gebluscht.
1279) *beweecht*, bewogen, geroerd.
1280) *op*, open.
1281) *sellefs*, zelf.
1283) *nieu-nakende Godin*, die als eene nieuwe Godin den hemel nadert.
1285) vgl. Seneca's *Herc. Oet.* vs. 541 vlgg.
1286) *alleen mijn groote cracht*, gij die alleen mijn groote macht zijt.
1289) *bequaem om wonden*, geschikt om te wonden; *morw*, murw, week.
1293) *brant*, liefde.

Vrou moeder, siet dat treft. Die schoot die js gegaen.

VENUS.
Het geen dat stont te doen is op het best gedaen.

BACHUS.

Ach, eedel wesen! ay manieren teer hoochaerdich![1297)]
Ay overschoone siel den hogen hemel waerdich!
Ay eedel heusheit alt'onwaerdelijck geloont!
Die noch u claere glans door droefheits nevel toont.
Ivooren aengesicht vol goddelijcke gaven,
Soo diep can droefheits damp u schoonheit niet begraven,
Of hare luister daer noch licht door henen dringt,
Die met verblendend licht mijn godlijck hart bespringt.
Mij deert u leet, het deert mijn, en jck brand van binnen,
Om u te stellen int getal van de Godinnen.
Nu Bachus ghij en cunt kiesen geen waerder Lief,
Gaet en vertroost haer dan, int quaet, dat hem verhief[1308)]
Door haer bedroeft verlies, dat haer tot vreucht sal dijen.[1309)]

Siet Bachus, Ariadne', een Godt comt u bevrijen
Wt u benaude druck, en jammerlijck ellendt,
Droocht af u tranen, en vant schreijen maeckt een endt,
Verschoont u teere borst, verschoont u blonde vlechten,
Verschoont u armen blanck, wilt van der aerden rechten[1314)]
U afgesloofde leên; set op het hooft u croon,
Die jck sal maken tot een hemels teken schoon,
En u tot een Godin; van duchten op wilt houwen.

ARIANDE.

Een druckich mensch en can op geen geluck vertrouwen,
Als het hem schoon vertoocht, dit is sijn eigen plaech.[1319)]
Ist moglijck dat de Goôn hebben gesien om laech,
Op mij bedroefde vrouw, beweecht met mededogen?
Ist mogelijck, dat jck met sterffelijcke oogen
Een hemelsch Godt aenschouw? Ach Bachus groote Godt,
Sie jck u Godtheit selfs? of is mijn brein versot,[1324)]
En speelt mijn in het hooft met vreemde fantasien,[1325)]
Door mijn verwonnen sin vant overige lijen?
Ghij sijt het groote Godt, weijgert mij geen bijstant.

BACHUS.

Reickt, Ariadne, mij u witte rechterhandt,
Sijt seker van mijn hulp, sijt seker vrouw van waerden,
Dat sterffelijcke mensch noijt heeft geproeft, op aerden,[1330)]
Sulken verandering vant wanckelbaer geluck,
Als u verlossen comt wt u benaude druck.
Niet slechtelijck coom jck u vrijen van u rouwe;[1333)]
Maer kies' u tot mijn Lief, en eewich echte vrouwe,[1334)]

1297) *hoochaerdich*, van edelen aard.
1308) *dat hem verhief*, dat ontstond.
1309) *dijen*, gedijen.
1314) *rechten*, oprichten.
1319) *vertoocht*, vertoont.
1324) *selfs*, zelve.
1325) *fantasien*, inbeeldingen.
1330) *geproeft*, gesmaakt, ondervonden.
1333) *slechtelijck*, slechts; *vrijen*, enz. verlossen van uwe smart.
1334) *echte vrouw*, wettige, door huwelijk verbonden vrouw.

Stelt u gemoet te vreên, en vroolijck op wilt staen.[1335)]

1335) *stelt u gemoet te vreên*, stil uwe smart.

ARIADNE.

Onsterffelijcke Godt laet jck u bidden aen.
Naulijx geloov' ick dit, al is het grote sonde,
Want eenen Godt en geeft geen logen wt sijn monde.
Het geen dat mij gebeurt, is immers genen droom?

BACHUS.

Gelooft volcomelijck jck sweer bij d'helsche stroom,
Dat jck u voor mijn vrouw sal eeuwelijcken eeren.

Dees uwe voester sal te rug, nae Creta keren,
Int nieugecomen schip dat gins aen anker leijt,[1343)]
En brengen daer de maer van u onsterflijckheit,
Voor al u Vaders hof een schielijcke verblijding;
Indien het snel gerucht niet eerst en brengt de tijding.

Ghij sult onsterffelijck den Cristallijnen vloer[1347)]
Des hemels hooch betreen, daer jck u henen voer.
De snaere sijdij van den grootsten Godt hier boven.[1349)]

ARIADNE.

Laet mij danckbaerelijck de groote Goden loven,
Die om mij dachten, als het minst was te vermoen.

BACHUS.

Dat suldij tegenwoordich inden hemel doen.[1352)]

CORCYNE.

Ach salige Godin! geen ding sal u meer crencken.
Adieu gesegent paer. Wilt, Ariadne, dencken
Om u heer Vaders rijck, en altijt jonstich sijn.
Dochter adieu, adieu. Lof soone van Juppijn.

T' GERUCHT.

Als Ariadne sat en deed' haer droeve clachten[1357)]
Over het wreet vertreck van Theseus, diese siet
Dat met sijn schip, en volck, meineedich van haer vliet,
Die in vergeldings plaets haer trouwe Min belachten,[1360)]
Sij wenschten om de doot, mistroostich van gedachten,
Dat haer de geen die sij behouden had, verriet.[1362)]
Een Godt haer edel deucht niet onvergolden liet,
Troost wt den hemel quam, waen sijse minst verwachten.[1364)]

1343) *nieugecomen*, pas aangekomen.
1347) *den cristallijnen vloer.* Hooft stelt zich, volgens het stelsel van Ptolemaeus, het heelal voor als bestaande uit in elkander sluitende concentrische bollen, die zich om een gemeenschappelijke as wentelen. De bovenste is die der aarde, daarop volgen die der zeven planeten, dan het firmament, waarin de vaste sterren zich bevinden, daarna de *kristallijnen* sfeer en eindelijk het Empyreum, de woonplaats van het Opperwezen.
1349) *snaere*, schoondochter; Bachus was de zoon van Zeus en Semele.
1352) *tegenwoordich*, straks, zoo aanstonds.
1357) dit sonnet komt ook voor in deel 1, bl. 12; *sat en deed* enz., zat te klagen.
1360) *belachten*, belachte.
1362) *verriet*, ontrouw werd.
1364) *waen sijse minst verwachten*, vanwaar zij dien het minst verwachtte.

Want Bachus diese sach soo schoon, en soo bedroeft,
Door medelijden Mins beginsel heeft geproeft,[1366)]
Die door haer clare deucht gevoedt wert in sijn sinnen.
Hij coosse tot sijn vrouw, en als Godin verhief;
Om beter sij verloor een valsch en tijtlijck Lieff,
En creech een die haer mint, en eewich sal beminnen.

CHOOR.

Om beter alle quaet[1371)]
De grote Godt laet schieden,
Des ist een sotte daet
Van onbescheyden lieden,[1374)]
Tot achterdeel te dieden[1375)]
Het schijnbaer letsel ras,
Al eer sij recht bespieden,[1377)]
Oft schaed' of voordeel was.

Het geen dat dickwils schijnt[1379)]
Den mensch te wesen tegen,
Hij naderhant bevijnt,
En had hij t niet vercregen
T' en ging hem niet te degen;
Des is het sotheit blent,[1384)]
De saken t'overwegen[1385)]
Die u sijn onbekent.

Men moet met lijdsaemheit
Sijn tegenspoet verdragen,
Want dickwils wt het leyt
Spruiten de blije dagen,
En als de swaerste plagen
De neck ons drucken in,
Ist dickwils goodts behagen,
Datmen een wtcoomst vin.[1394)]

Bij Godt ist geen manier,
Staech hoger te verheven,[1396)]
De gene, die alhier,
In hooge voorspoet leven;
Maer wel, die druckich sneven,[1399)]
Op dat sijn hullep blij,
In hoge noot gegeven,

1366) *beginsel*, begin, het ontwaken der liefde; *geproeft*, ondervonden.
1371) *om beter*, om best wille.
1374) *onbescheyden*, onverstandige.
1375) *tot achterdeel te dieden*, als nadeel te beschouwen.
1377) *bespieden*, zagen.
1379) *het geen dat*, enz. de mensch bevindt dikwijls naderhand, dat indien hij niet verkregen had, wat hem tegenspoed scheen aan te brengen, het hem niet voorspoedig zou gaan.
1384) *blent*, blind.
1385) *t' overwegen*, te oordeelen over.
1394) *vin*, vinde.
1396) *verheven*, verheffen.
1399) *die druckich sneven*, die in druk terneergeslagen leven.

Te wellecoomer zij.

Soo lang den mensche, swack
Int ware nut te leren,
Sijn lichaems sware pack
Van siele voelt verheren,
Moet hij geen hoop ontberen,
Of hoopens reên al schort,
Want alle ding can keren,
Ter werelt op een cort.

En ofter yemant waer,
Die noijt geluck bespeurde
In al sijn leven, maer[1413)]
Van kint, tot grisaert treurde,
Dat noyt misschien gebeurde,
Noch was hij boos van moet,[1416)]
Indien hij sich versteurde,
Want Godt die meent het goedt.

T'snelloopende Gerucht
Gaet overal verbreijden,
Dat Theseus op de vlucht
Van Ariadne scheijden;[1422)]
Maer alsse sat en schreijden,[1423)]
Viel op haer Bachus sin,
Diese ten hemel leijden,
En maeckt' haer een Godin.

Den Coning Minos wijs
Doet overal verclaren[1428)]
Sijn groote dochters prijs,[1429)]
En haer ten hemel varen,
En bidt, met grote schaeren,
Geknielt haer Godtheit an,
Voor nieu-gebouwd' altaren
Van haer en haren man.

Nu! Ariadne wert
Gevoert ter hoochster stede,
Alsse de meeste smert,
Die'r was te lijden, lede;
Dus Princen leeft in vrede,
Vertrouwend' anders niet,
Dan, dat wat Godt oyt dede,
O m b e t e r is geschiet.

EIND.

1413) zoolang de mensch, nog niet goed kunnende onderscheiden wat nuttig voor hem is, gebukt gaat onder den last des levens, moet hij nooit alle hoop laten varen, ook al is er geen reden om te hopen, want alles kan hier ter wereld spoedig veranderen.
1416) *noch*, nochtans; *boos van moet*, slecht, zondig van gemoed.
1422) *scheijden*, scheidde.
1423) *sat en schreijden*, zat te schreien.
1428) *verclaren*, bekend maken, verkondigen.
1429) *prijs*, lof.

[aant.]Granida.
Spel.

De volgende drukken van de Granida zijn mij bekend:

P.C. Hoofts // Granida // Spel. // [wapen der stad Amsterdam] Tot Amsterdam // By Willem Jansz. op 't water, inde vergulde Sonnewyser. // Anno CI□ I□ XV.

P.C. Hoofts // Granida // Spel // [wapen der stad Amsterdam] // Tot Amsterdam, // By Willem Jansz. op 't water, inde vergulde Sonnewyser. Anno CI□ I□C XV.

P.C. Hoofts // Granida // Spel. // [wapen der stad Amsterdam] T'Amsteldam, // Voor Jan Jansz. Boeckverkooper op 't Water // inde Pascaert. 1620.

P.C. Hoofts // Granida // Spel. // [wapen der stad Amsterdam] Tot Amsterdam, // By Willem Jansz. op 't water, inde vergulde Sonnewyser. // Anno CI□ I□ XX.

Gedichten // van den Heere // Pieter C. Hooft, //, Drost te Muyden, // Baljuw van Goeylandt, &c. // Verzaemelt en uytgegeven // door // Jacob vander Bvrgh, // Raedt des Heeren van Brederode. // [Vignet: een sfeer, geflankeerd door den Tijd en Hercules] t' Amsterdam, // By Johan Blaev, // CI□ I□ CXXXVI. Hierin komt de Granida voor op bl. 3-61.

P.C. Hoofts // Granida // Spel. // [Vignet: een bijenkorf op een schildpad met onderschrift: *Door Yver in liefde Bloiende*] t' Amsterdam, ghedruckt by Nicolaes van Ravesteyn. // Voor Dirck Cornelisz Hout-Haeck, Boeckverkooper op de // nieuwe-zijds Kolck, in 't Bourgoens kruys, Anno 1642.

Gedichten // vanden Heere // Pieter C. Hooft, // Ridder van S$^{t.}$ Michiel, // Drost te Muiden, Baljuw van Goeilant, etc. // Verzamelt en uitgegeven // door // Jacob vander Bvrgh, // Agent van hare Hooghmogentheden te Luik. // [het wapen der stad Amsterdam] t'Aemsteldam, Gedrukt by Jacob Lescaille. // Voor Joost Hartgers, Boekverkooper in de // Gasthuissteeg, in de Boekwinkel, in 't jaar // CI□ I□ C XLIV. Hierin met afzonderlijk titelblad: P.C. Hoofts // Granida // Toonneelspel. // Behelzende de vryaadje van // Tisiphernes // en Daifilo / [het wapen van Amsterdam] t'Aemsteldam, Gedrukt by Jacob Lescaille. // Voor Joost Hartgers, Boekverkooper in de // Gasthuissteeg, in de Boekwinkel, in 't jaar // CIC I□ C XLIV.

Verder bestaan er afzonderlijke drukken van 1659 t'Amsterdam by Jacob Lescaille; van 1661 bij denzelfden uitgever; van 1679 t' Amsterdam by Michiel de Groot; van Dr. R.A. Kollewijn, Amersfoort bij A.M. Slothouwer (zonder jaartal) en in de Zwolsche Herdrukken no. II door J.H. v.d. Bosch (2 drukken zonder jaartal).

Ook wordt de Granida aangetroffen in de uitgaven der Gedichten van 1657, 1668, 1671, 1677, 1704, 1823 (Bilderdijk), en Pantheon no. 18 (2 drukken, de eerste 1853 door Dr. J. v. Vloten, de tweede zonder jaartal door Dr. G.M. Slothouwer).

De drucker groet den leser.+

[1] Dit spel Leser geschaepen om maer over een toonneel
[2] getrocken te werden en was niet vroom genoech stal te[2)]
[3] houden onder d'ooghen des werelds. Die 't gedicht heeft
[4] had' er dat niet mede voor. Maer men heeft bujten sijn
[5] weten bestaen Achilles en Ariadne voor den dach te haelen
[6] met scheuren en breecken, gelijck men sejdt, soo verkrepelt[6)]
[7] dat het eene niet soo veel als eenen regel tot sijn wil heeft,[7)]
[8] en 't ander oock van sijn voornaemste leden verlooren:
[9] sulx dat hijse niet en ken voor de sijne, al geven haer de[9)]
[10] druckers sijnen naem recht oft dat genoech waer om haer[10)]
[11] afcoomst te bewijsen. Stonden sij onder hem sij voeren[11)]
[12] voor al niet beter als de misdrachten onder Lycurgus.
[13] D'ellende dien hij aen haer siet scheen den tegenwoordigen[13)]
[14] spelen oock te naecken. Dese deernisse heeft hem gedwongen[14)]
[15] om te gedooghen dat men 't liever wtgaeve soo slecht
[16] als 't was, dan heel bedorven; hoe seer het hem oock tegens
[17] de borst stiet, maer dat eens aen rollen wtgegeven wordt

+ Voltooid 1 Maart 1605. Vgl. Inleid, bl. xxi. - Volgens hs. A. *De drucker groet den leser.* Dit bericht is geschreven nadat de *Achilles ende Polyxena* en *Theseus ende Ariadne* waren uitgegeven (de voorreden voor het laatste stuk is van 30 Juli 1614) en voor dat de Granida het eerst in het licht kwam (1615). Het is echter noch voor die, noch voor eenige latere uitgave gedrukt

2) *vroom*, dapper, moedig; *stal te houden*, stand te houden.
6) *verkrepelt*, verminkt.
7) *tot sijn wil*, zooals hij behoort te zijn.
9) *sulx dat*, zoodat.
10) *recht oft dat*, even alsof dat.
11) *sij voeren*, het zou hun niet beter gaan dan den ongelukkig geboren kinderen onder de regeering van Lycurgus (dezen werden namelijk dadelijk bij de geboorte gedood).
13) *den tegenwoordigen spelen*, gedoeld wordt op de Granida en den Warenar, dien Hooft ook van plan was uit te geven; eerst stond er *het tegenwoordighe.*
14) *dese deernisse*, deze woorden hebben betrekking op hetgeen eerst aan het einde van den voorgaanden zin stond, maar later is doorgehaald: ‘en 't docht hem at te (= *zeer*) luttel medogenheits geen tegenweer met allen = *in het geheel geen tegenweer*) te doen.’

[18] heeft men echter in sijn geweldt niet. Soo ver ist 'er af[18)]
[19] dat hij 't verdaedighen wil als oft het wat besonders waere.
[20] Jae hij geeft het der betweterije ten besten, sij spring' er[20)]
[21] mede om naer haer goedtduncken. En op dat 'er die met
[22] ruimer gewisse eigendom aen rekene soo wil hij niet dat[22)]
[23] het eenich kenteeken draeghe van hem toetebehooren
[24] ende heeft het sijnen naem verboden. Verwacht geen ordre[24)]
[25] vanden ouwden tijdt: sij is willens nagelaeten den volcke
[26] deses tijds te geval. De gesangen hier in gebracht gaen op
[27] haer wijsen oft sulcken maet datmen 'er lichtlijck wijsen op
[28] stellen kan. De maet der doorgaende regelen is die van
[29] d'Italiaenen ende Franchoijsen, voornaemste tongen der[29)]
[30] Christenen in sprekens gebrujck; dewelcke de lanckheit
[31] der silben naer de bijclanck nemen: en sijn tot een voorbeeldt
[32] wt de vernaemste Poëten hier bij gestelt etlijcke[32)]
[33] stucken van regelen, sulx als genoech is; want de rest gaet
[34] op gelijcken voet. De lange silben zijn dus geteekent -
[35] de corte dus □.

Maet der dichten.
Gemeene maet.

PETRARCHA. Al mond' e breve sogno
TASSO. Col senn' et con la mano
ARIOSTO. Finir quant' ho promesso
BERTAS. Mais tout cela n'est rien
RONSARD. Mortellement blessé.

PETRARCHA. Al mond' e breve sogno
TASSO. Col senn' et con la mano
ARIOSTO. Finir quant' ho promesso
BERTAS. Mais tout cela n'est rien
RONSARD. Mortellement blessé.

Eerste verandering.

18) *echter*, daarna.
20) *jae*, zelfs; *geeft het ten besten*, geeft het prijs.
22) *gewisse*, geweten.
24) *sijnen naem verboden*, zie echter den titel der oudste editie; *ordre*, orde.
29) *tongen*, talen.
32) *vernaemste*, voornaamste.

PETRARCHA. Favola fuj gran tempo
TASSO. Et l'angelo gl'appari
ARIOSTO. Imperator Roma no
BERTAS. Porte de son ovrier
RONSARD. Une jeunesse promte.

PETRARCHA.	Favola fuj gran tempo
TASSO.	Et l'angelo gl'appari
ARIOSTO.	Imperator Roma no
BERTAS.	Porte de son ovrier
RONSARD.	Une jeunesse promte.

Tweede verandering.

PETRARCHA. Et non me ne guardaj
TASSO. Che fa l'arme cessar
ARIOSTO. Di quel giovan' infido
BERTAS. Tout beau Muse tout beau
RONSARD. De cent graces nouvelles.

PETRARCHA.	Et	non	me ne	guardaj
TASSO.	Che	fa	l'arme	cessar
ARIOSTO.	Di	quel	giovan'	infido
BERTAS.	Tout	beau	Muse	tout beau
RONSARD.	De	cent	graces	nouvelles.

Derde verandering.

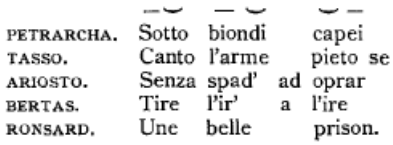

PETRARCHA.	Sotto	biondi	capei
TASSO.	Canto	l'arme	pieto se
ARIOSTO.	Senza	spad'	ad oprar
BERTAS.	Tire	l'ir'	a l'ire
RONSARD.	Une	belle	prison.

Wat buiten dese maeten is lujdt quaelijck, gelijck

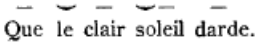

Que le clair soleil darde.

Inhoudt.[+]

[1] Granida eenige dochter, en erf-Princesse van Persia, op
[2] de jacht afgedwaelt van haren sleep, comt ter plaetsen[2)]
[3] daer sij Daifilo harder met Dorilea die hij op minne vervolcht,[3)]
[4] vindt coutende; dewelcke haer niet en cunnende
[5] onderrechten van het spoor der voorgereden jaegers, van[5)]
[6] haer gevraecht worden nae eenige fonteijne om den dorst[6)]
[7] te lesschen. Daifilo biedt de Princesse te drincken wt een
[8] schulp met soo heussche genegenheit, dat deselve gehulpen[8)]
[9] van soo weltepasse dienst, oock nae haer verscheiden van
[10] daer, der Prinssesse welgevallende naulijx wt den sinne
[11] gaet. Daifilo ter ander sijden besluit sich ten hove te begeven
[12] om de tegenwoordicheit, en diensten wille van soo
[13] waerdige Prinssesse.[13)]

[14] Daifilo sich gegeven hebbende in dienst van Tisaphernes,

\+ Deze inhoud is met eene andere hand geschreven dan het overige gedeelte.
2) *sleep*, gevolg.
3) *op minne*, op hoop van wederliefde.
5) *voorgereden*, vooruitgereden.
6) *fonteijne*, bron.
8) *genegenheit*, bereidwilligheid; *deselve*, deze ‘genegenheit’; *gehulpen van soo weltepasse dienst*, deze woorden behooren bij het volgende ‘Prinssesse’.
13) *waerdige* (lat. digna), edele.

[15] op hoope dat die als een Prinsse van groote verdienste bij[15)]
[16] de croon van Persia, becomende het huwelijck van Granida,
[17] hij door dat middel aen haeren dienst mocht geraken, quijt[17)]
[18] hem soo dat sijn heer hem grootlijx vertrouwende, hem
[19] seijndt aen de Princesse, om haer jonste te hebben int[19)]
[20] eindelijck versoeck, dat hij nae soo lang vervolch om haer[20)]
[21] ging doen aen haeren vader: alwaer hij ontseit wort van[21)]

15) *dat*, enz. dat hij, als die (*Tisaphernes*) (daar hij een vorst van groote verdienste was bij de kroon van Perzië) in het huwelijk trad met Granida, daardoor in haren dienst mocht komen.
17) *quijt hem*, kwijt zich.
19) *seijndt aen*, zendt tot; *jonste*, gunst.
20) *nae soo lang vervolch*, na zoolang werk van haar gemaakt te hebben.
21) *ontseit*, uitgedaagd.

[22] sijn tegenvrijer Ostrobas soone van den coning der Parthen,
[23] tegens de welcke hij aenneemt des anderen daechs te
[24] vechten. De Prinssesse soo becommert over 't aenstaende
[25] huwelijck, als beweecht door het nieu sien van Daifilo, comt
[26] dien avondt aen de venster, op geluck oft eenige passerende
[27] musijcke haer quellagie wat versachten mochte, onder de[27)]
[28] welcke sij door 't glas siende, sonder gesien te wesen,
[29] hem passeren en hoorende versuchten, neemt het selve op
[30] voor teken van waerachtige liefde, haer daeromme beclagende
[31] over d'ongelijckheit der staten des werelts.[31)]

[32] Daifilo verclaert aen sijn heer sijn liefde, en d'oorsake
[33] waerom hij in sijnen dienst gecomen is, hem biddende te
[34] lijden dat hij in sijn stede, en met sijn wapenen bedeckt[34)]
[35] tegens den Parth moge strijden, tot het welcke hij hem
[36] met redenen beweecht. Daifilo verwint en verslaet Ostrobas.
[37] Tisaphernes besluit des anderen daechs de Princesse te
[38] besoecken: maer Daifilo noch dien avondt onder haer venster
[39] passerende wort door haer bevel geroepen van haer voester.[39)]
[40] Sij ontdecken elckander haer onderlinge liefde. Granida seyt
[41] gereedt om met hem te vertrecken, en een harderinnen
[42] staet getroost te sijn: welcke aenbiedinge hij nae dat hij
[43] haer de swaericheden van sulx voorgehouden heeft, en
[44] verstaen de selve van haer al te vooren overwogen te sijn,[44)]
[45] met groote danckbaerheit aenneemt.

[46] De voester van Granida, op haer sijde gewonnen sijnde,
[47] comt verclaren voor den Coning, ende Tisaphernes, dat de
[48] Princesse, met groot spoock, voor eenen Godt geschaeckt[48)]
[49] is. Tisaphernes siende op 't schoonste sijn hoop te leur
[50] gestelt, is om rasende te worden: maer Daifilo, die haestich
[51] ten hoof wedergekeert was om quaet vermoeden voor te
[52] comen, hem onderrechtende doet sijn gemoet wat bedaeren.[53)]
[53] Hij nochtans, walgende van de werelt, besluit met luttel
[54] geselschaps voortaen door 't landt te reisen, en verclaerende
[55] Daifilo waerachtige verwinner van Ostrobas te wesen,
[56] levert hem sijnen staet over, dewelcke hij eerbiedelijck[56)]
[57] weigerende belooft gaede te slaen, totter tijt toe, dat[57)]

27) *onder de welcke*, en terwijl zij, zonder gezien te worden, hem onder het venster ziet passeeren, en hem hoort zuchten.
31) *staten*, standen.
34) *wapenen*, wapenrusting.
39) *door*, op; *van*, door.
44) *verstaen*, begrepen.
48) *spoock*, drukte, geheimzinnige vertooningen.
53) *onderrechtende*, troostende.
56) *levert hem sijnen staet over*, draagt hem zijn ambt over.
57) *gaede te slaen*, waar te nemen, te vervullen.

[58] 's Prinssen gemoet wat besaedige.[58)]

[59] De geest van Ostrobas verschijnt aen sijnen vriendt
[60] Artabanus, die met hem in Persia was gecoomen, hem
[61] opstutsende, om wrake te nemen op Daifilo, dewelcke[61)]
[62] den eersten morgenstondt op 't landt met de Prinssesse
[63] sprekende, van hem en sijn volck, beijde gevangen worden[63)]
[64] om opgeoffert te sijn aen het graf van Ostrobas; maer Daifilo
[65] siende d'overlast van banden diemen de Prinssesse aendede,
[66] breeckt de sijne, te weere rakende tegens sijn vianden; op

58) *besaedige*, kalmeere, kalm worde.
61) *opstutsende*, aanzettende.
63) *van hem*, door hem.

[67] welck gerucht Tisaphernes, die bij geval niet verre van[67)]
[68] daer sijnen wech volchde, de gelieven comt ontsetten, dewelcke
[69] bekent sijnde, beclagen haer deerlijck dat d'eene[69)]
[70] ramp d'ander jagende, het Geluck wel hardneckelijck scheen
[71] besloten te sijn tot haer bederf. Maer den eedelhartighen[71)]
[72] Prinsse in plaets van hem tegens haer te verbitteren, verwondert[72)]
[73] sich over haer selsaeme liefde, en gebiedende haer
[74] goeden moedt te hebben, belooft en vercrijcht haer haeren[74)]
[75] soen van den Coning, diese beijde met blijen wellecoom
[76] onthaelende te saemen huwt.[76)]

67) *geval*, toeval.
69) *bekent*, herkend; *haer*, zich.
71) *bederf*, ondergang.
72) *hem*, zich.
74) *belooft*, verzekert, geeft haar de verzekering; *haeren soen van*, hare verzoening met.
76) *onthaelende*, te gemoet gaande.

Personagien.

GRANIDA.
DAIFILO.
TISIPHERNES.
DORILEA.
CONING.
OSTROBAS.
ARTABANUS.
VOESTER.
REY VAN JOFFROUWEN.
REY VAN HARDERINNEN.

aant. Eerste deel.+

DORILEA.

Het vinnich stralen van de Son
Ontschuil jck in 't bosschage;
Indien dit bosje clappen con,
Wat melden 't al vryage![4)]

Vryage? neen. vryage? jae,
Vryage sonder menen;
Van hondert harders (ist niet schae?)[7)]
Vindtm'er getrouw niet eenen.

Een wullepsch knaepjen altijt stuirt[9)]
Nae nieuwe lust sijn sinnen,
Niet langer als het weygeren duirt,
Niet langer duirt het minnen.

Mijn hartje treckt mij wel soo seer,
Soo seer, dorst jck het wagen,
Maer neen, jck waeg' het nemmermeer,[15)]
Haer minnen sijn maer vlaegen.[16)]

Maer vlaegen, die t'hans overgaen,[17)]
En op een ander vallen;
Nochtans jck sie mijn vryer aen
Voor trouste van haer allen.

Maer oft 't u miste domme maeght,[21)]
Ghij siet hem niet van binnen.
Dan 't schijnt wel die geen rust en waeght,
Can qualijck lust gewinnen.

+ Dit liedje is gedrukt in het Tweede Nieu Amoureus Liedtb. bl. 134, in de Emblemata, bl. 88 en in de Nieuwe Haagsche Nachtegaal, bl 56.

4) *melden*, zou het verraden, verklappen.
7) *schae*, jammer.
9) *wullepsch*, dartel.
15) *nemmermeer*, nooit.
16) *minnen*, liefdesbetuigingen.
17) *t'hans*, weldra, spoedig.
21) *oft 't u miste*, als gij u vergiste, als het eens niet zoo was.

aant. Oft jck hem oock lichtvaerdich von,[25)]
En 't bleef in dit bosschage,
Indien dit bosje clappen con,
Wat meldet al boelage![28)]

DORILEA. DAIFILO.

DORILEA.

Daer is hij. och hoe ben ick inde saeck beladen![29)]
Best dat jck mij versteeck onder de bruine bladen,[30)]
In 't diepste van het bosch, al eer dat hij mij siet.
Best is het, best ist. Jae, maer vondt hij mij dan niet?[32)]
Weet jck wel wat ick wil? jck ben vervaert voor 't minnen,
Ontschuil mijn lief, en vrees dat hij mij niet sal vinnen.
Neen, beter blijfdij hier dan of ghij verder gingt,
Hier comt hij doch voorbij; maer luister wat hij singt.

DAIFILO.

Die geboden dienst versmaet,
Wenscht'er wel om als 't is te laet.

Windeken daer het bosch af drilt,[39)]
Weest mijn brack, doet op het wilt[40)]
Dat jck jage,
Spreyt de hagen,
En de telgen van elckaêr,
Mogelijck schuilt mijn Nymphe daer.
Nymphe soo ras als ghij vermoedt,
Dat mijn gang tot uwaerts spoedt,
Loopt ghij schuilen,
Inde cuilen,
En het diepste van het woudt,
Daer ghij met reên vervaert sijn soudt.

Vreesdij niet dat de Satyrs, daer[52)]
U eens mochten nemen waer,
En beknellen,
'T sijn gesellen,
Die wel nemen t'uwer spijt[55)]
'T geen daer een harder lang om vrijt.

Sonder te dencken, dat in 't cruidt
Dickwils slangen gladt van huidt
Sijn verholen,

25) *von*, bevond.
28) *boelage*, minnarij.
29) *inde saeck beladen*, met de zaak verlegen.
30) *bruine bladen*, donker gebladerte.
32) *maer vondt*, maar als hij mij dan eens niet vond?
39) *Windeken*, dit liedje is gedrukt in de Emblemata, bl. 90; ook komt het voor in den bundel van Wouter Verhee (anno 1609), bl. 168; *af drilt*, door trilt.
40) *brack*, brakhond, speurhond; *doet op*, spoor op, vind.
52) *nemen waer*, belagen.
55) *spijt*, verdriet.

Loopt ghij dolen,
Maer nochtans hoe seer ghij vliedt,
Dat ghij mijn haet, en dunckt mij niet.

aant. Want doen wij laest van 's avonts laet
Songen tot den dageraedt,
Met elckander,
En wt d'ander,
Tot den dans jck u verkoos,
Bloosden u wangen als een roos.

Mompelen hoord' jck op dat pas,[69)]
Dat dat geen quaet teken was,
En wanneer ‘jck
Heel begeerlijck
Kussen quam u mondtjen teer,
Repten u lipjes, docht me, weêr.

'T weigeren, en d'afkeericheit
Voecht soo wel niet, alsmen seyt
Voor de vrouwen,
'T can haer rouwen,
Die geboden dienst versmaedt,
Wenschter wel om als 't is te laet.

Sus, sus, wat of jck daer mach hooren
Ritselen inde hagedooren?
Is sij 't sij sal mij niet ontvlien.
Neen Dorilea al gesien.[84)]
Nu suldij hier met geen een kusjen of ‘raken.

DORILEA.
Daifilo seg ick, ghij sult het te grof ‘maken.
Daifilo, laet mij staen.
Daifilo, laet mij gaen.

DAIFILO.
Maer Dorilea, moochdij soo afkerich ‘sijn[89)]
Van 't geen daer alle menschen nae begerich ‘sijn?
En vlieden stuirs van sin?

DORILEA.
Wat doch?

DAIFILO.
De soete Min.

69) *op dat pas*, toen.
84) *al gesien*, ik heb u al gezien.
89) *moochdij*, kunt gij.

DORILEA.

Ghij noemt het soete min, en segt dat gene lieden
Behalven jck alleen, de soete minne vlieden,
Voort hoor jck van de min soo veel quaets, dat jck gruw,[95)]
Van yder een, en die geloof jck bet als u.
Dus Daifilo, van nu,
Laet mij voortaen te vreden.[98)]

DAIFILO.

Ach suldij dan dus schuw
U groene jeucht besteden?[100)]
Dees teder schoone leden
En sijn u niet gegunt,
Dat ghijse sonder vrundt
Afgunstich soudt verslijten,
En eens te laet becrijten,
Dat ghij, om niemandt jonst, of wellust te doen aen,[106)]
Versuimelijcken hebt u selfs te cort gedaen.[107)]
Wilt rekeninge maken[108)]
Dat dese rose-kaken,
En dese lippen varsch,[110)]
Die gloeyen als een kars,
Die nu een yder wenscht te kussen en te stroocken,
Sullen van ouderdoom verwelcken, en verschroocken.[113)]
Dit effen voorhooft net
De diepe rimpels met
ter tijt sullen ontslechten;[116)]
En dees welige vlechten,[117)]
Die met veel strickjens gail, soo dertel sijn vertuit,[118)]
Sullen haer gouden rock allensjens trecken wt;[119)]
En 't geen ghij voor fijn goudt mogelijck hielt voor desen,
Suldij bevinden maer silver vergult te wesen.
Dees wacker oogen blij,
Verleeren sullen sij
Haer lodderlijcke treken,[124)]
Die soo veel brandts ontsteken.[125)]
Dees vlugge gauwicheit,[126)]

95) *voort*, voorts.
98) *te vreden*, met vrede, met rust.
100) *groene*, frissche.
106) *jonst*, gunst; *wellust*, genoegen.
107) *versuimelijcken*, nalatig.
108) reken er op, denk er aan.
110) *varsch*, frisch.
113) *verschroocken*, verleppen.
116) *ontslechten*, oneffen, rimpelig maken.
117) *welige*, weelderige.
118) *gail*, vroolijk, zwierig; *vertuit*, vastgemaakt.
119) *haer gouden rock*, vgl. Petrarca Sonnet IX: E i cape' d'oro fin farsi d'argento; zie dl. 1, bl. 338.
124) *lodderlijcke*, bekoorlijke.
125) *brandts*, liefde.
126) *vlugge gauwicheit*, schalke levendigheid.

Daer grijse' aelwaricheit[127)]
Gaet sonder reên op gnorten,[128)]
Dien zal den ouderdoom[129)]
Die 't al maeckt suf, en loom,
Sijn vleugels dapper corten.
Dan compt onnut berouw, als betrens tijt ontbreeckt.

127) *aelwaricheit*, gemelijkheid.
128) *gnorten*, knorren.
129) *den ouderdoom*, de ouderdom.

DORILEA.

Daifilo' jck weet niet van wiens schoonheit dat ghij spreeckt.
Nae dat jck can bevijnen[134)]
En ist niet vanden mijnen,
Want onlangs heb jck dien
In de fontein gesien;[137)]
En t beelt int water stil mij op dat pas verschenen,
Quam met u seggen niet al te wel overeenen.
Maer siedij 't groene woudt, hoe lustich dat het staet,
Hoordij de vogeltjens die voor den dageraet
Danckbaerder sijnd' als d'onvernoechelijcke menschen,[142)]
De wellecome Son met sang goemorgen wenschen.
Siedij dees heuvels blondt, en het begraesde dal[144)]
Met bloempjes veelerley gemarmort overal,
'T wellustige banket van de ruischende bijen?[146)]
Hoe vrolijck lacht het al in dese somer-tijen?
Maer als den guiren herfst comt met sijn buyen aen
Sal desen dingen al haer vrolijckheit vergaen,
En dees bloeyende jeucht des werelts, sal verkeeren
In dorren ouderdoom, en haer cieraet ontbeeren.
Nochtans indien dat al
De bouwliên spanden t'samen,[153)]
En met een groot geschal,[154)]
De goden bidden quamen
Dat donder, blixem, windt, en hagels groot geweldt
Mocht comen metter ijl vrijbuiten over 't veldt,
Beroven d'Aerde van haer gespickelde rocken,[158)]
De bergen van haer cruin, de boomen van haer locken,
Om dieswil, dat doch eens d'aenstaende winter wreedt[160)]
Het Aertrijck plagen sou met diergelijcken leedt;
Soudij niet seggen, 't was haer nutter dat sij baden
Om redelijck verstandt?[163)]

DAIFILO.

Jae, trouwen.

DORILEA.

Soudij raden
Dat jck door Min een buy met sonneschijn vermomt,
Die lichtelijck vernielt wie dat sij overcomt,
Dan crencken sou mijn jeucht, om dieswil dat de jaeren[166)]

134) *bevijnen*, begrijpen, nagaan.
137) *fontein*, bron.
142) *onvernoechelijcke*, niet tevreden te stellen.
144) *blondt*, met rijpend koren begroeid? of: vroolijke?
146) '*t wellustige banket*, het heerlijke banket.
153) *spanden t' samen*, zich vereenigden.
154) *geschal*, rumoer.
158) *gespickelde rocken*, gespikkelde gewaden.
160) *om dieswil*, daarom.
163) *trouwen*, zeker.
166) *crencken*, benadeelen.

Dese schoonheden mijn (genomen datse waren[167])
Gelijck als ghijse maeckt) mij souden maken quijt?
Soud' jck de schae des tijts gaen soecken voor den tijdt?[169]

167) *genomen*, aangenomen, gesteld.
169) vgl. *Pastor Fido* a. 1 sc. 1: deh non ti procacciar prima del tempo / I difetti del tempo.

DAIFILO.

Dit doedij vast, want jck, o Dorilea, reken[170)]
De lelijckheit soo goedt als schoonheit onbekeken;
En al bekeken, onbelonckt; en al belonckt
Noch ongenoten van den minnaer dien sij' ontfonckt.
Wat's jeuchde sonder min vol onbeweechde coutheit[174)]
Doch beter als versufte' en stijf bevrosen outheit?
En dat de soete min van u beschuldicht wort
Als die de schoonheit crenckt, daer doedij hem te cort:
Want noyt en sachmen hem het suivere besmetten,
Maer wel recht anders, 't geen dat saluw was, blanketten,[179)]
En leggen blosend root op tedre wangen bleeck,[180)]
En 't hayr vergulden, dat te vooren vael geleeck:
En geene sachmen oyt, het geen dat sij beminden,
Lelijker dan het was, maer wel veel schoonder vinden.
Maer segdij yder een
Beclaecht hem met geween,
Over de min vol swaerheit?[186)]
Sij spreken buiten waerheit;
Al wort de min bescheldt,[188)]
'T is onmin die haer quelt,
Onmin van lief vercoren;[190)]
Want quam haer min te vooren[191)]
Van haer bemindes sij,
Sij wierden 't eens met mij,
En souden ras bekennen
Dat Minne niet can schennen,[195)]
Maer dat gebreck van Min alleen den minnaer crenckt,[196)]
Die Minnes honich soet met bittre galle mengt.
Dus Dorilea, denckt
Dat min van beyde sijen,
Niet anders voort en brengt
Als wellust en verblijen.[201)]
Daerom in dese tijen,
Schijnt dat de werelt dus blijgeestich opgepronckt[203)]
In 't harte Min gevoelt, en t'eenemael verjongt.
Den Hemel schijnt verlieft; de visschen in de stroomen,[205)]
De dieren in het cruidt, 't gevogelt inde bomen,

170) *vast*, zeker, wel; *want jck*, vgl. Pastor Fido a. 1. sc. 3: Che val beltà non vista? E se pur vista / Non vagheggiata.
174) *onbeweechde*, door niets te bewegen, koele.
179) *saluw*, tanig, vuil.
180) *tedre*, niet frissche, vale.
186) *swaerheit*, kommer.
188) *bescheldt*, gelaakt.
190) *onmin van lief vercoren*, gebrek aan wederliefde van de uitverkoren beminde.
191) *quam haer min te vooren*, viel hun wederliefde te beurt.
195) *schennen*, deren.
196) *crenckt*, doet verkwijnen, benadeelt.
201) *wellust*, genot.
203) *blijgeestig*, vroolijk.
205) *den Hemel*, vgl. *Pastor Fido* a. I, sc. 1: ‘Amante è il cielo, amante / La terra, amante il mare.’

De Nymphen in het bosch natuiren van de Min.[207)]
Dat vogeltjen, dat nu vliecht wt den dennen, in[208)]

207) *natuiren*, zijn dartel, vroolijk.
208) *dat vogeltjen*, enz., vgl. *Pastor Fido* a. I, sc. I:

> Quell' augellin, che canta
> Si dolcemente, e lascivetto vola
> Hor da l'abete al faggio,
> Et hor dal faggio al mirto,
> S'havesse humano spirto,
> Direbbe, ardo d'amore, ardo d'amore;
> Ma ben arde nel core,
> E parla in sua favella,
> Si che l' intende il suo dolce desio;
> Et odi a punto, Silvio,
> Il suo dolce desio,
> Che gli risponde, ardo d'amore anch'io.

Den boeckeboom, en schijnt onmoglijck om vermacken,[209)]
Dan wt den boeckeboom weer inde myrte-tacken,
En hippelt quelende soo licht soo wilt soo wuft,[211)]
Waer 't van Natuir begaeft met menschelijck vernuft,[212)]
Het soud seggen ick brand van Min - jck brand van Minnen,
Tjilpende door het woudt; maer wel brandt het van binnen,
En singt in sijne tael op lieffelijcke maet,
Dat het sijn soete lief, sijn lieve lust verstaet.
En luister, juist of sij 't om u te leeren dede,
Antwoort sijn lieve lust; van Minnen brand ick mede.
De Min het al verwint,[219)]
Hemel en aerde mindt,
Sal Dorileaes siel Mins crachten groot van waerden
Alleene wederstaen, in hemel, en op aerden?
Neen; want een yder mensch wort van de Min geraeckt,
En diese jong ontgaet bejaert sijn crachten smaeckt:[224)]
De minne wil doch eens doen blijcken in ons harten[225)]
Hoe veel dat hij vermach: dus vreest hem vrij te tarten,
En weet dat grooter smart noyt yemand overquam,
Als jeuckering van Min in oude leden stram.
Het jonck hart, dat hij quetst, geneest de Minne weder,[229)]
En hoop hellept het op als 't leyt van pijne neder:
Maer d'oude Minnaer is geplaecht met dobble rouw,[231)]

209) *vermacken*, mak worden.
211) *wuft*, dartel.
212) *vernuft*, verstand
219) *de Min*, enz. vgl. *Pastor Fido* a. I, sc. 1:

> Al sine ama ogni cosa
> Se non tù Silvio: e sara Silvio solò
> In cielo, in terra, in mare
> Anima senza amore?

224) *smaeckt*, ondervindt.
225) vgl. *Pastor Fido* a. I, sc. 1:

> Vuol una volta amor ne' cuori nostri
> Mostrar quant' egli vale.
> Credi à me pur, che'l provo;
> Non è pena maggiore,
> Che'n vecchie membra il pizzicor d'Amore.

229) *het jonck hart*, etc., zie *Pastor Fido* a. I, sc. 1:

> Se 'l giovinetto core Amor ti pugne,
> Amor anco te l' ugne;
> Se col duolo il tormenta,
> Con la speme il consola.

231) *maer d'oude Minnaer*, zie *Pastor Fido* a. I, sc. 1:

> Che se t'assale à la canuta etate
> Amoroso talento
> Havrai doppio tormento,
> E di quel, che potendo non volesti,
> E di quel, che volendo non potrai.

Die willend niet en mach, en mogend niet en wouw.[232)]
Drooch hout ontsteken, brandt feller als groene spruiten.[233)]

232) *mach*, kan; *mogend*, terwijl hij kon.
233) *ontsteken*, aangestoken.

DORILEA.

Ghij ander vryers kent dees praetjens al van buiten,[234)]
En brengt' er veel in 't net;
Maer jck heb wel gelet
Op 't geene dat ghij seyden
Dat als de Min van beyde
De sijden is geplant,
Soo valt het soeten brandt.[240)]
Oft jck dat schoon toestonde,[241)]
Verclaert mij met wat vonde[242)]
Soud' jck doch kennen mij
Versekeren, dat dij
De vlammen 't harte blaecken,
Die ghij mij diets wilt maecken?
Of als dat al soo was,
Dat ghij niet soudt, soo ras
Ghij weermins jonst mocht voelen,
Verkeeren, of verkoelen?[250)]
Celijck wij vrouwen slecht[251)]
Vaeck worden wtgerecht,[252)]
Dewijl geveinsde Min, en lichte wispeltuiricheit[253)]
Ons troonen met het soet, en loonen met de suiricheit.

DAIFILO. GRANIDA. DORILEA.

DAIFILO.

Nymphe, macr.

GRANIDA.

Schoone nymph' en hebdij niet gesien
Met breydeloose ren, hier eenige edelliên
Vervolgen een wildt swijn? Weet ghij niet of sij 't vingen?
Of werwaerts reên sij op?

DAIFILO.

Jagers, noch hovelingen
En hebben wij gesien, maer wel gehoort gerucht:
Dan 't scheen soo ver van hier te wesen dat jck ducht,
Edele maecht ghij sult haer swaerlijck rijden inne;[261)]
Sijdij een aertsche maecht, en anders geen Godinne,[262)]

234) *ghij ander*, gij (vgl. fr. *vous autres*).
240) *valt het*, is het.
241) *oft jck dat schoon*, indien ik dat al toestemde.
242) *met wat vonde*, door welk middel.
250) *verkeeren*, veranderen.
251) *slecht*, eenvoudige, onnoozele.
252) *wtgerecht*, bedrogen.
253) *lichte*, wufte.
261) *rijden inne*, inhalen.
262) *sijdij*, enz. zie Tasso *Ger. Lib.* IV, 35:

Donna, se pur tal nome a te conviensi;
Chè non somigli tu cosa terrena.

U aenschijn noch u stem geensins de menschen slacht.

anders, althans.

GRANIDA.

Soo grooten eer voorwaer jck mij niet waerdich acht.
Ick ben Granida', indien 't u lyen bekent is, hoemen
Ten hove' hoort de Princes, des Coninx dochter noemen.
Dewijl 't geselschaps spoor u niet en is bekent,
Soo bid jck, wijst mij doch waer dat jck hier ontrent
Om 's heten middachs brandt een weynich te verfresschen,
Wt coele beeck, of bron, mijn drooge dorst mach lesschen,
Dat Ceres u gewas, en Pan u vee behoe.[271)]

DAIFILO.

Het bidden laet voor ons, t' gebieden comt u toe,
Alderheuste Princes, siet hier om u t' ontladen:[273)]
Diana moegejaecht en soude niet versmaden[274)]
Dees suivere fonteyns cristallinige vloedt.[275)]
Al sijn wij harders slecht, eenvoudich' opgevoedt,
Noch onse sorgen laech, door hoger vlucht te kiesen,[277)]
Ons aengeboren bosch wt haer gesicht verliesen:
Wij weten lijckewel dat wij dees groene laen,[279)]
Dat wij de schaduw coel van dees dienstige blaên,
Dees vrolijcke heuvels, dit heldere waters vlieten,
En al ons levens lust van 's Coninx handt genieten.
'T en waer die 't wijsselijck al te versorgen wist,[283)]
'T verwoesten metter haest, door verquistende twist.
'T is hij, die de begeerten van sijn ondersaten
Maticht bescheydelijck in soo verscheyden maten,[286)]
Dat niemandts minders list sijn meerder yet ontruck,[287)]
Dat niemandts meerders macht sijn minder en verdruck.
'T is hij die sorge draecht alleene voor ons allen,
Dat vreemdelingen wreedt ons niet en overvallen
Met vernielende crijch en schennen in een wr[291)]
De dracht van menich jaer door 't yser en het vuyr.[292)]
Danckbaer behoortmen voor een aertschen Godt te eeren
Dien 't lust om anders lust sijn eygen lust t'ontbeeren:[294)]
Maer ons eerbieden is te laech nae sijn waerdij.[295)]

GRANIDA.

271) *Ceres*, de godin van het graan; *Pan*, een veldgod, die de kudden der herders behoedt.
273) *om u t' ontladen*, om u van den dorst te bevrijden, te laven.
274) *Diana*, de godin van de jacht.
275) *fonteyn*, bron.
277) *noch onse sorgen*, enz. d.i. en al strekken onze geringe zorgen zich niet uit buiten het landelijk leven, waarin wij geboren zijn.
279) *lijckewel*, evenwel.
283) '*t en waer*, enz., als hij het alles niet wijselijk verzorgde, dan zou het spoedig door den vernielenden twist woest worden.
286) *bescheydelijck*, verstandig.
287) dat een mindere door list zijn meerdere niets afhandig make en een meerdere door macht zijn mindere niet verdrukke.
291) *schennen*, vernielen.
292) *dracht van menich jaer*, wat verscheidene jaren opgebracht hebben.
294) *sijn eygen lust t' ontbeeren*, datgene, wat zijn lust is, niet te verkrijgen.
295) *eerbieden*, eer bewijzen.

Beleefden harder, noyt eenige wijnen mij
Boven den frisschen dauw van dees fonteyn gevielen.[297)]
Ach geluckige rust van licht-vernoechde sielen,[298)]

297) *gevielen*, bevielen.
298) *licht-vernoechde*, licht tevreden te stellen.

Die nijt noch spijt des hoofs versteurt haer soete vree![299)]
Wiens sorgen wijder niet en weyden dan haer vee.[300)]
De lusten daer sich 't hof met moeyten om beslommert,[301)]
Werpt u nature toe en is voor u becommert.[302)]
Ghij treckt door honger, en door dorst wt dranck, en spijs,
De lust van 't hof gelockt door soo veel leckernijs;
Het hof door drincken dorst, en honger soeckt door 't eeten
En jaecht de lusten voor, u sijnse toegesmeten;[306)]
'T lustsoeckend hof ontvliên de lusten daer 't om slóóft;
Ghij vollicht de natuir, wij sien haer over 't hóóft.
Eer sal dit lichaem in een duister graf vernachten
Beleefden harder, als mij gaen wt de gedachten
U weltepasse dienst, en of 't gebeurden, dat
Mijn hulp u nut mocht sijn in 't hof, of inde stadt,
Vertrout dat mij geen saeck soo wichtich sal verletten,[313)]
Of ick en salse' om u wel aen een sijde setten.[314)]
Nu voecht mij wederom te keren daer ick acht[315)]
Dat mij 't geselschap van mijn staetdochters verwacht,
Welck ick gebood, van haer vermoeyde tellen, neder[317)]
Te sitten in het gras, tot dat ick keerden weder;
Dewijl mij niemandt van haer allen volgen mocht,[319)]
En mij de lust des jachts niet te versuimen docht.
Den hemel die bedauw u jaren menich vuldich
Met geduirige rust.[322)]

DAIFILO.

Wij sijn 't u alle schuldich
Alwaerdige Princes. Helas! hoe leedt is mij
Dat ons vermogen min als ons begeerte sij!
Den hemel wil u staet in eeuwicheit behouwen.[325)]

GRANIDA.

Vaert eeuwelijcken wel.

DAIFILO.

Is onder d'aertsche vrouwen
Dan een, die waerdich is dat om haer dienst alleen
Al d'ander men versweer?

DORILEA.

Hoe coel gaet hij daer heen[328)]

299) wier zoete vrede niet verstoord wordt door den nijd en de afgunst, zooals aan het hof.
300) *wiens*, wier; *wijder niet en weyden*, zich niet verder uitstrekken.
301) *daer sich met moeyten om beslommert*, waarom zich met veel inspanning kwelt
302) *en is voor u becommert*, en is in de plaats van u ingespannen.
306) *jaecht - voor*, verjaagt.
313) *verletten*, verhinderen.
314) *aen een sijde*, op zij.
315) *daer*, waar.
317) *tellen*, telgangers.
319) *mocht*, kon.
322) *geduirige*, onafgebroken, altijddurende.
325) *wil*, moge.
328) *versweer*, afzwere.

Sonder dat hij van mij sijn afscheidt heeft genomen!
Best volge jck hem, en sie wat hem mach overcomen.

GRANIDA.

Hoe vrolijck is den geen die danckbaerlijcken leeft
Bij d'ondanckbare mensch die geen vernoeging heeft!
Dees harder toont meer dancks voor not van bosch, en boomen,[333)]
Als menich eelman voor geschoncken vorstendoomen,
Die vaeck sijn Prince danckt met oproer oft verraet,
En acht maer elcke staet, een trap tot hoger staet.
Met welck een ijver comt mij dees sijn dienste bieden?
Al de dienstwillicheit geveinst der edellieden
Is mij soo veel niet waert; want dese die betoont
Sijn heusheit, niet wt hoop van die te sien beloont:
Ten hoof op hoop van loon is 't aenschijn vol genegenheit,
Maer het onheus gemoet vol onwillige tegenheit.
Ghij grootsche Princen, die door u wtheemsche pracht[343)]
Verwondring soeckt bij 't volck, om van het hooch geslacht
Der Goden afgedaelt te schijnen, u cieraeden
U scepters, croonen, en u purpere gewaden
En maken u niet soo grootachtbaer aengesien,[347)]
Als de natuire maeckt een laech-geboren, dien
'T haer lust, om lieffelijck de werelt te verbasen,
Een eedel geest int hart en int gesicht te blasen:
En cieren het aenschijn vol vrolijckheden soet
Met defticheit gemengt, van hoofde tot de voet
Besprengend' overal de welgemaeckte leden
Met goddelijcker glans als princelijcke cleden.
Gelijck d'eerwaerde Son is bij ons aertsche vuyr,[355)]
Sulx is bij d'arme kunst, de kunst-rijcke natuyr.[356)]
Wat handt heeft oyt haer soo vernuftich mercken laten[357)]
Dat sij, bootseerende de coninclijke vaten,
Vormden 't gewrochte goudt in aerdiger manier,[359)]
Als de natuir den schulp, daer ick wt dronck alhier?
Dan 't hof en siet niet schoons in dingen licht vercregen,
Natuirs geboden dienst is het onwaert en tegen;[362)]
Maer ghij eenvoudich volck ontfangt haer gaven rijck
Met open armen, en gebruicktse danckbaerlijck.

REY VAN JOFFEREN.

Ghij lodderlijcke Nymphen soet,[365)]
Die nauwelijx een rosenhoedt[366)]
Om gouwe croon soudt geven,
Hoe wel lust u uw leven!

Uw lusten is u als een wet,

333) *not*, genot.
343) *wtheemsche*, buitengewone.
347) *soo grootachtbaer aengesien*, als zoo grootachtbaar geëerd.
355) *d'eerwaerde*, de aanbiddelijke.
356) *sulx*, zoo.
357) *heeft haer*, enz., heeft zich zoo vernuftig getoond
359) *aerdiger*, sierlijker
362) *is het onwaert*, veracht het.
365) Dit liedje is ook gedrukt in de Emblemata, bl. 91; en in der Minnaers Herten Jacht, bl. 11; *lodderlijcke*, liefelijke, aanvallige
366) *rosenhoedt*, rozenkrans.

Uw loncken is een tij-geset,[370)]
Uw couten is vryage,
Uw minnen is boelage.

370) *is een tij-geset*, is een wet van het getij, vloeit voort uit het jaargetijde (= de lente).

De schaduw die de cuilen heelt,
Waerin ghij u genoechgens steelt,
En soudt ghij niet verwinssen,[375)]
Om schadu-throons van Prinssen.[376)]

Wanneer ghij aen de reye gaet,
En dat het schalcke lietjen raedt[378)]
Het diepst van u gepeinsen,
Hoe qualijck cundt ghij veynsen?

Maer soo 't u lief niet beter can,[381)]
En toont u dat sijn harte, van
Uw hartjen is gedreven,
Wat isser om te geven?

Soo ruilden ghij dat deuntjen niet
Om avondt-spel, of morge-liedt,
Dat, voor princessen deuren,
Haer dunne slaep comt steuren.[388)]

Een appel, die met jonste groot[389)]
U boeltje werrept in u schoot,
Daer om soudt ghij versmaden
'S hofs tafel-overdaden.

Als van u lief gemeldet wert,[393)]
Sijn t'uwaerts overgeven hart,[394)]
Soo sijt ghij bet te vreden,
Als prinssen aengebeden.

'T eenvoudich leven haylich 'leidt[397)]
Ghijliên in vreed' en vaylicheit,
Uw vrijheit gaet te boven
De schijn-wellust der hoven.

REY. GRANIDA.

REY.

Mijn vrouw, God sij gedanckt dat ghij ons hier ontmoet.[401)]
'T geselschap is een deel te paerd, een deel te voet,
Verstroyt om soecken naer u op bysondre straeten,[403)]

375) *verwinssen*, willen missen.
376) *schadu-throon*, troon, die geen geluk aanbrengt.
378) *dat*, wanneer dat, als.
381) *niet beter can*, enz., niet beter kan veinzen en zijne liefde eveneens door blozen verraadt, wat kan het u dan schelen.
388) *dunne*, lichte.
389) *jonste*, liefde.
393) *gemeldet*, gemeld, verraden.
394) *overgeven*, zeer genegen.
397) *haylich*, rein.
401) *mijn vrouw*, meesteres; of mevrouw?
403) *bysondre straeten*, op verschillende wegen, elk een anderen kant uit.

En haer by-eencoomst is daer ghij ons hadt gelaeten,
In 't naeste dal, en sijn int keeren al misschien.

GRANIDA.
En 't wilt?

REY.

Gevangen is 't, mijn vrouw, en sult het sien.

DORILEA. DAIFILO.

DORILEA.

Daifilo, beydt wat, hoe?
'T en gaet ten hoof niet toe
Gelijck ghij u laet veurstaen.[409)]
En wilt soo licht niet deurgaen[410)]
Met dat u wel gevalt;
Hoort hoe Palemon calt,[412)]
Die seyt dat hij verdoorde,[413)]
Doen hem de lust becoorde
Van 't hof te volgen; hij
Meende, gelijck als ghij,
Dat heusheit soet van zede,[417)]
Vrientschap, en weelde meede[418)]
Daer was in overvloedt,
Gelijck de rijckdoom doet.[420)]

DAIFILO.

En als hij 't quam te proeven?[421)]

DORILEA.

Doe vandt hij met bedroeven,
Dat daer die dingen sijn
Niet anders als in schijn.
Wat sneuvel (seit hij) och wast voor mijn groene jaeren,[425)]
Als jck mijn soete buirt, en vrijheit liete vaeren![426)]
En dienen ghing ten hoof; jck meenden 't was al claer[427)]

409) *ghij u laet veurstaen*, gij meent.
410) *deurgaen*, wegloopen.
412) *Palemond*, naam van een herder.
413) *verdoorde*, dwaas, niet bij zijn verstand was.
417) *heusheit zoet van zede*, vriendelijke wellevendheid (lat. *humanitas*).
418) *weelde*, genot.
420) zooals de rijkdom daar is.
421) *proeven*, ondervinden.
425) *sneuvel*, ongeluk.
426) *buirt*, buurtschap.
427) zie *Pastor Fido* a. 5 sc. 1:

> Io mi pensai, che ne' reali alberghi
> Fossero tanto più le genti humane,
> Quant' esse han più di tutto quel dovizia,
> Ond' è l'humanità si nobil fregio,
> Ma vi trovai tutto 'l contrario, Uranio.
> Gente di nome, e di parlar cortese;
> Ma d'opre scarsa, e die pietà nemica.
> Gente placida in vista, e mansueta;
> Ma più del cupo mar tumida, e fera.
> Gente sol d'apparenza, in cui, se miri

Goudt datter blonck, maer 't is een momme-vollick daer;[428)]
Het aenschijn vol sachtmoedicheits,
Tgemoedt vol felle woedicheits,
Een minnelijck gelaet,[431)]
Thart vol van nijdt en haet;
Saechdij de visschers oyt om lichst de visch te trecken,
Den scharpen angel-hoeck met lockend aes bedecken?
Recht gaet het soo ten hoof. De dienstbaerheit, die sij
Soo mildt u bieden aen, is lockbedriegerij;
Haer dienst, en hullep streckt maer om u te verrassen
Met onvermoede slach, en door u val te wassen.
Oprechte vrientschap, Godtsvrucht, onbevleckte trouw,
Veilige' onnoselheit, recht-wtheit sonder vouw,[440)]
Waerheit van woorden, goedicheit,[441)]
Worden daer voor cleinmoedicheit,[442)]
Voor slechtheit ijl veracht,[443)]
Beguichelt, en belacht.[444)]
'T is al geveinst ten hoof wat men er siet vertogen,[445)]
Geveinst is haer gelaet, geveinst haer mondt, haer oogen,
Geveinst haer Godsvrucht, jonst, haer vrientschap en haer vree,
En g'lijck haer deuchden sijn, soo is haer weelde mee.
Wanneer de hovelingen
Een vrolijck liedtjen singen,
'T en is van vreuchde niet,
Maer 't is, om het verdriet
Daer 't hart af wort verbeten,[453)]
Een weinich te vergeten.
Haer lachen is van spijt,[455)]
Of 't duirt de corte tijdt
Eens oogenblix, tot dat 's gemoedts staedige plagen,

Viso di carità, mente d'invidia
Poi trovi, e'n dritto sguardo animo bieco
E minor fede alhor, che più lusinga.
Quel ch'altrove è virtù, quivi è difetto:
Dir vero, oprar non torto, amar non finto,
Pietà sincera, inviolabil fede,
E di core, e di man vita innocente,
Stiman d'animo vil, di basso ingegno,
Sciocchezza, e vanità degna di riso.
L'ingannare, il mentir, la frode, il furto,
E la rapina di pietà vestita,
Crescer col danno, e precipitio altrui,
E far a se de l'altrui biasmo honore,
Son le virtù di quella gente infida.

428) *momme-vollick*, vermomd volk, volk dat zich anders voordoet dan het is.
431) *gelaet*, voorkomen.
440) *veilige' onnoselheit*, argeloosheid, die een ander niet belaagt.
441) *goedicheit*, welwillendheid.
442) *cleinmoedicheit*, kleingeestigheid, bekrompenheid.
443) *slechtheit ijl*, dwaze onnoozelheid.
444) *beguichelt*, bespot.
445) *vertogen*, vertoonen.
453) *af*, door.
455) *spijt*, verbittering.

Die 't weeren wt het hart, 't oock wt het aensicht jaegen.
Wats al des werelts lust
Als 't hart niet is gerust?
Hierom, Daifilo, staeckt u opset voorgenomen,
Ghij weet waer dat ghij sijt, maer niet waer ghij sult comen.
Die wel is, blijf.

DAIFILO.

Jae, maer
Of ick niet wel en waer,[464)]
Of of jck beter winste?[465)]

DORILEA.

Soo soudij doch ten minste
Het hof niet volgen, dan[467)]
Slaet yet wat anders an[468)]
Sonder het groene woudt en dees landouw te laten.[469)]

464) *of*, indien.
465) *of of*, of indien; *winste*, wenschte.
467) *dan*, doch.
468) *slaet an*, begin.
469) *laten*, verlaten.

aant. **DAIFILO.**

Jae Dorilea, ghij noch al Palemons praten
En sult mij meer sijn raedt doen volgen dan sijn daedt.

DORILEA.

Soo mocht het u wel gaen gelijck het hem nu gaet,
Die nae 't verdrach van soo veel slaevernij en snóótheit,[473)]
Als hij verwachte 't loon van ingebeelde gróótheit,
Is wijs geworden dat sijn hoop niet was dan windt;[475)]
En claecht, nu 't ommecomt, dat hij sich selven vindt[476)][476)]
In plaets van een jonck hoveling
Geworden een oudt schoveling.[478)]

Tweede deel.

DAIFILO.

Hoe aengenaem is in een schoon lichaem de deucht!
Hoe lieflijck heusheit in de geen die mach gebieden!
En ghij die 't goedt doen lust, daer ghij wel quaet doen meucht,[481)]
Hoe heerlijck is den strael des goetheits in ulieden!
Hoe veel schoonheden heeft de schoonheit t'saem-geveucht
Eer s' haer vernoeghen liet aen 't schoon van een Granide![484)]
O schoone Son, als ghij verscheent in mijn gedacht,[485)]
Doe leerde mij den dach dat jck in duistre nacht,
Met vliesen overschaeuwt sijnde mijn oogen beyde,
Bij 't roockrich licht eens lamps mijn dromich leven leyde.[488)]
Want als begeerlijckheit in eigen lust verblindt,
Die schoonheits lichaem meer als lichaems schoonheit mindt,[490)]
Mij tot vereeniging van aertsch met aertsch dee póóghen,
Doen suiverde' uwe glans de dickheit van mijn óógen,[492)]
Optreckende' haer gesicht tot uwaerts, waer door mijn
Siel kennende' haer waerdij, poocht met haer een te sijn;[494)]
Al sou sij cleene mug, om in glans te verwanderen,[495)]
Vliend' in de Son met die vereenen door 't veranderen.
Maer belcht u schoone siel haer dat mijn siele cleen
Altevermetel poocht met u te wesen een,

473) *verdrach*, verdragen, lijden.
475) *is wijs geworden*, inzag.
476) *nu 't ommekomt*, nu het te laat is.
476) *sijn selven*, zich zelf.
478) *schoveling*, verschoveling.
481) *meucht*, kunt.
484) *eer s' haer vernoeghen liet*, eer zij tevreden was met.
485) *gedacht*, geest.
488) *dromich*, in droombeelden bestaande.
490) die het schoone lichaam meer bemint dan het edel gemoed.
492) heeft uwe verschijning mij de vliezen van de oogen gelicht.
494) *kennende*', leerende kennen.
495) *al sou sij*, alsof zij - zou; *verwanderen*, veranderen, overgaan in.

Soo sal de wil mijns siels in als met d'uw gemeen ‘sijn[499)]
Behalven in (dat sij niet can) niet willen een ‘sijn.
Sij wil al willen dat ghij wilt, dat can sij niet,
Sonder haer eigen doodt, soo lang ghij t haer verbiedt:
Maer gaefdij haer verlof, en wilde ghij dat mede,
Soo maeckten liefd, en weerliefd ons vereende vrede;

499) *in als*, in alles; de bedoeling van deze en de volgende regels is: de wil van mijne ziel zal in alles gelijk zijn aan dien der uwe, behalve in het niet één, niet vereenigd willen zijn, want daarin kan zij het niet met u eens zijn. Mijne ziel zal alles willen wat gij wilt, doch dat zal zij niet kunnen zonder te sterven, zoolang gij haar verbiedt zich met uwe ziel te vereenigen.

Dat sou de vrientschap sijn waer nae mijn liefde tracht;
Dan ving ick wat jck jaegh; doch alhoewel mijn jacht
Is sonder hoop van vangst, nochtans mij lust te talen ‘van[507)]
Naebij te volgen 't geen dat jck niet achterhalen ‘can.
Hoe qualijck vat jck selfs mijn eigen siels beroer![509)]
Ick heb de waerheit maer ick heb haer aen een snoer,
En sij vliecht ommendom met haer snorrende vlerken,
Toonende' een ander sijde', eer jck wel d'een can merken.[512)]

TISIPHERNES. DAIFILO.

DAIFILO.

Houdt Daifilo te hooch. maer siet hier comt mijn heer.[513)]
Hoe onbekent voor mij was dese naem wel eer![514)]
Maer om aen 't geen dat mij behaecht weer te behagen,
Moet jckse leeren, met dienstbaerheit te verdragen.
Een ander soeckt om winst te dienen, en jck lij
Om gaerne dienst te doen ongaerne slavernij.[518)]
Ick soeck geen ander loon van dienst, als dienst; mijn leven
Granide, tot u dienst jck over heb gegeven:
Dees Prins te dienen schijnt om daer te raken an
Het naeste middel want wort hij u echte man,[522)]
Ick word' u staege slaef, en crijgh mijn hoop door desen;[523)]
En mach jck u niet sijn, jck sal dan d'uwe wesen.[524)]

TISIPHERNES.

Siet hier de dienaer daer jck mij best op vertrouw.
Daifilo' hoort hier.

DAIFILO.

Mijn heer.

TISIPHERNES.

Gaet knielen voor mijn vrouw
Wt mijnen naem, en meldt, dat jck door 't vyer gedreven
'T welck staech hoochaerdich climt, en wallecht vanden dael,[528)]
In dese borst ontfonckt van haere schoonheits strael,
De croon van Persen eisch voor mij, om haer te geven.[530)]
Indien dat sij, dewijl jck eindelijck bescheyt[531)]

507) *talen*, trachten, pogen.
509) *beroer*, ontroering.
512) *wel d' een can merken*, de eene zijde duidelijk zien kan.
513) *houdt Daifila te hoog*, stil Daifilo! gij neemt een te hooge vlucht met uwe gedachten.
514) *dese naem*, nl. die van heer.
518) *gaerne*, waaraan men zich gaarne onderwerpt; *ongaerne*, waaraan men zich niet gaarne onderwerpt.
522) *echte man*, echtgenoot.
523) *staege*, trouwe; *door desen*, hierdoor.
524) en mag ik niet met u vereenigd worden, dan zal ik tenminste uw eigendom zijn.
528) *hoochaerdich*, fier, trots; *vanden dael*, van het dalen.
530) *Persen*, Perzië.
531) *eindelijck bescheyt*, afdoend antwoord.

Op mijn versoeck verbid, van 's conings mogentheit,[532)]
Een windeken van jonst liet in haer harte waeyen
Tot mijwaerts, 't waer een wenck voor 's hemels Goden blij
Waerop sij passende souden 't geluck tot mij[535)]

532) *van 's conings mogentheit*, van den machtigen koning.
535) *passende*, enz. lettende; zouden de fortuin het meest lachende van haar duizend aangezichten naar mij doen toekeeren; *mij*; hs. *mijn.*

Van duisent aengesichten 't lachenste doen draeyen.
Bidt haer ootmoedelijck, dat sij daer 't al aen staet,
Van mijn vernedert hart haer dit ontsmeken laet.[538)]
Gaet heen jck gae ten hoof terstondt den Coning spreecken.

DAIFILO.

Aen mijn dienstwillicheit mijn heer salt niet gebreecken.[540)]

TISIPHERNES.

Mijn ijverighe moedt, door moeyelijcke quel[541)]
Van lang vertoef, is sadt van wtstel op wtstel;
En mijn gedachten, die ten top van eeren strecken,
Cunnen wt ydel hoop niet langer voetsel trecken;
Dat desen dach den draedt mijns hoops in stukken cort,
Of mij vergelde 't bloedt met ruimten wtgestort[546)]
In dienste van het rijck; voor soo veel swaricheden,
Voor arbeidt, lijfs-gevaer, voor hoogh en laegh geleden,[548)]
Mij loonende (naer eisch van saken wtgerecht)[549)]
Met 's Conings hoochste jonst, en de Prinsses ten echt;
Op dat de Persen sien, wie, als des Conings daghen
Verloopen sullen sijn de groote croon sal draghen.
De raedt is al vergaert, 't is tijdt om in te treên.

DAIFILO.

Ayme wat soeticheit vloeyt mij door al mijn leên!
Mijn voorbarige siel haer wentelt in 't verheughen,
Al eer de sinnen haer dat mededeelen meugen,[556)]
En loopt haer boôn voorbij, onlijdsaem van vertoef,[557)]
Waer door jck vreuchd geniet al eer dat jckse proef.[558)]
Hemelsche Venus, drijft mijn tong door uwe goedicheit,
Dat jck wtdrucken mach het minst van mijn ootmoedicheit,[560)]
Van d'overgevenheit mijns harts tot haer, en van[561)]
D'eerbiedicheit, die niet als haer verwondren can.[562)]

CONING. OSTROBAS. TISIPHERNES.

CONING.

Loflijcke Prinssen, tot noch toe heb ick gelaeten
Yemandt te noemen, die mijns dochters huwelijck
Waerdt sijnd' aenvaerden mocht de breydel van dit rijck,
En heerschappie van soo veel verscheiden staeten;

538) *vernedert*, ootmoedig.
540) *gebreecken*, ontbreken, mankeeren.
541) *ijverighe moedt*, vurig verlangen; *moeyelijcke quel*, verdrietige kwelling.
546) *met ruimten*, in groote mate.
548) *arbeidt*, moeite, inspanning.
549) *naer eisch van saken wtgerecht*, zooals de daden, die ik verricht heb, vereischen.
556) *dat*, het verheugen.
557) *haer boôn*, de zintuigen; *onlijdsaem van*, ongeduldig door, niet kunnende berusten in.
558) *proef*, smaak.
560) *het minst*, ook maar iets.
561) *overgevenheit*, genegenheid.
562) *die niet* enz., die zich niet anders dan in bewondering kan uiten.

Om d'ingeseten door voorsichtich cloeck beleyt[567)]

567) *voorsichtich*, wijs.

Tegen wtheemsch gewelt sorchvuldich te bewaeren,[568)]
En voor mij nae 't verloop van mijn slippende jaeren,
Te stieren met ontsich, en met lief tallicheit.[570)]
D'oorsaeck, o Tisiphernes, dat ghij niet en troude
Te saemen overlang, naer u verdienst en wins,
Is niet dat jck ontken, mijn grootmoedige Prins,[573)]
Hoeveel dit coninckrijck is in u deucht gehouden;[574)]
Maer 't is dat Ostrobas van hooch verheven stam,
Wiens vroomheits lofgeclanck verdooft al 's werelts canten,[576)]
Dit oock door brief op brief, gesanten op gesanten,
Versocht heeft tot nu toe dat hij hier selve quam.
Ons deucht-vruchtbaere tijt heeft, schijnt het, willen draegen
Twee mannen even groot van achtbaerheit bij mij,
Den eenen in verdienst, den andren in waerdij,
Den welcken even seer jck wenschte te behaegen;
Maer dat en can niet sijn; nochtans ick boven al
Niet meer op d'eene sijd', als d'ander sijd sal hellen,
Maer jck begeer dat ghij in 't vryen meegesellen[585)]
Comt overeen wie dat den andren wijcken sal.
Een yder doe den andren blijcken sijne reden,[587)]
De bestgegrondste win, de swackste willich wijck,
Of dat het lot u schey sijn uwe reên gelijck;
Soo blijft binnen het rijck in rust, buiten in vreden.

OSTROBAS.

Hoe nu? een onderdaen, een slaef dien de voochdij[591)]
Van hooger wetten dwingt, gelijcktmen die bij mij?
Bij 't bloedt van Arsaces? wiens grootheit hooch geresen[593)]
De Parthen 's werelts vrees alleen ontsien en vresen;[594)]
De Prins voor wiens gewelt d'opgaende Sonne swicht,[595)]
En nau sijn vrees ontslaet als hij sijn hielen licht.[596)]
Den donder van mijn naem sal Persen die versmaden[597)]
Tot dat het siet en voelt, de blixem van mijn daden?
Ick wijcken? Jae soo wijckt de Nijl wanneer hij vliet
Met onbetoomde loop, noch letsel aen en siet[600)]
Wat hij vindt inde weech, versleept boschage' en dijcken.[601)]
Puinbergen opgehoopt van wtgeroyde rijcken
Die sullen mij den wech banen tot hoocheits top

568) *bewaeren*, beschermen.
570) *ontsich*, ontzag.
573) *ontken*, vergeet?
574) *in u deucht gehouden*, aan uwe dapperheid verplicht.
576) *vroomheit*, dapperheid, moed.
585) *in t' vryen meeghesellen*, medeminnaars.
587) *sijne reden*, de gronden, waarop zijne aanspraken berusten.
591) *voochdij*, macht.
593) *Arsaces*, de stichter van het rijk der Parthen, 256 v. Chr.
594) '*s werelts vrees*, die door de geheele wereld gevreesd worden.
595) *gewelt*, macht.
596) *ontslaet*, laat varen.
597) *versmaden*, verachten.
600) *letsel*, hindernis.
601) *versleept*, wegspoelt.

Daer mijn gemoedt nae staet, en om te climmen op[604)]
Den throon van mijn opset, sullen dat sijn de trappen.
En of den Hemel viel? Ick salder overstappen,
Eer sijn getuimels drang mijn strenge moedt verdruck:[607)]
Hij spuw sijn crachten wt, en 't buldrende Geluck

604) *gemoedt*, verlangen.
607) eer dat mijn onbedwingbare moed verplet worde onder den druk van den neertuimelenden hemel.

Clatre vrij met sijn sweep, t sal mij geen vrees in prenten;[609)]
Ick trotse sijn gewelt, en puf sijn dreygementen.[610)]
Maer ghij o tedre Pers, wat stadij nae mijn eisch?[611)]
Die niet een senu taey hebt aen u weecke vleisch,
Ghij halve-vrouw laet mans d'oefning van 't heerschen houwen.[613)]
Maer 't is u om de vrouw: Ghij vindt wel ander vrouwen[614)]
Waer mee ghij oeffenen de troetel-cunste meucht[615)]
Daer ghij u op verstaet, en die ghij van u jeucht
Met geyle zeden leert bedampt van wijn en róósen.[617)]
Sardanapalus comt en wil Atlas verpóósen.[618)]
O Goden wacht u hals! Gelijck 't oneedel bloedt,
Sulck u hantering is. Maer jck ben opgevoedt[620)]
Onder 't gekners van 't stael, 't geberst van helm en swaerden,
'T gekrijs van 't oorloochs-volck, en 't briesschen van de paerden;
De dulle trommel, en d'opstokende trompet[623)]
Sijn mijn dertelste spel; d'hard' aerd', als 't nauwt, mijn bedt.[624)]
Aensiet u swackheit om u selven te verschoonen:
Ghij 't rijck van Persen? hoe? de last van soo veel croonen
Kneusde' u het beckeneel; het pack van sulck gebiedt[627)]
Druckte' u de schouders in, geeft u daer onder niet:[628)]
De voorstandt van soo veel t'samen-gegroeyde landen[629)]
Vereischt een cloecker borst, en clem van grover handen.
Voorts die sich wil bij mij gelijcken in waerdij
Moet daer geen proef van doen door lot of praterij,[632)]
Maer door de deucht alleen: dat vroomheit in het vechten[633)]
Sich tegens vroomheit stel om ons geschil te slechten,
Het rijck en de Prinsses sij des verwinners prijs.
Dan ghij suit, mijnen raet volgende, sijdij wijs,
(Hoewel een onderdaen geen dienst soo menichvuldich
Can doen, of hij en blijft noch veel sijn Prinsse schuldich)
U laten loons genoech voor u verdiensten sijn
Dat u de Coning hier geleken heeft bij mijn.

TISIPHERNES.

Wanneer 's moeds buyen dul des redens toom ontslippen,[641)]
Gelijck de storm, dien ghij blaest wt verwaende lippen,

609) *clatre*, klappe.
610) *trotse*, trotseer; *puf*, lach om.
611) *tedre*, weeke, verwijfde; *mijn eisch*, hetgeen ik eisch voor mij.
613) *oefening*, uitoefening.
614) *om de vrouw*, om de vrouw te doen.
615) *oeffenen*, uitoefenen.
617) *bedampt*, bedwelmd.
618) Sardanapalus, de verwijfde laatste koning van Assyrië, wil Atlas den reus, die de wereld op zijn nek torst, aflossen!
620) *sulck*, zoo; *hantering*, bedrijf, bezigheid.
623) *dulle*, dol makende, aanvurende?; *opstokende*, tot den strijd opwekkende.
624) *als 't nauwt*, als het nijpt, desnoods.
627) *kneusde*, zou kneuzen.
628) *geeft*, begeeft.
629) *voorstandt*, bescherming.
632) *proef*, bewijs.
633) *deucht*, kloeke daden; *vroomheit*, dapperheid.
641) *moed*, hartstocht; *des redens*, van het gezond verstand.

Ist onbesuisde windt die vaeck het minste schaedt,
Maer scheurt sijn eigen cracht op onbeweechde clippen;[644)]
Soo doet u raserij op Coning, Mij, en Raedt.
Die rij van Prinssen oudt, wt welcker brave saedt[646)]
Ghij u gesproten roemt, en wort hier niet versmeten;
Maer dat ghij d'eer van mijn doorluchtich huis versmaedt,[648)]

644) *onbeweechde*, onwrikbare, onbeweegbare.
646) *brave*, edel, voortreffelijk.
648) *versmaedt*, geringschat.

Om dat een oppervoocht is boven mij geseten,
Ick en dees Persen al u bittren ondanck weten.
Want onse Coning valt ons niet soo wreedt en wrang,
Noch wij den onsen, als ghij, die trots en vermeten[652)]
U verblufte gemeent in slavernije strang[653)]
Ondrachelijck verheert met hart gewelt, en dwang:[654)]
Waer door u moed verheft dat ghij 't met u braveren[655)]
Den Goden, soo ghij waendt, des hemels, maeckt te bang,
Die, (lachens' er niet om) 't u ras sullen verleeren:
Maer ons bijsonder volck rechtvaerdich wij verheeren,[658)]
En met bescheidenheit de Coning 't algemeen:
Dees deuchden houden wij op 't alderhoochst in eeren,
Die ghij verkeert, vervreemt van alle recht en reên,[661)]
Soo smaedelijck gewoon met voeten sijt te treên,
En moedeloosheit noemt een ondeucht in den helden:[663)]
Waer door ten aensien van u overdwaelsche zeên[664)]
Ghij mij en dese, comt voor halve vrouwen schelden.
Maer niet meer als uw dulle gramschaps ijl gewelden,[666)]
Vrees ick sonder belul uw groove lichaems cracht;[667)]
En 't viel licht dat ghij noyt tot uwent nae vertelden[668)]
De troetelingen van dees halve vrouwen sacht.
Dan of 't gebeurde, dat ghij mij al ommebracht,
Soo souden u nochtans dees Persen cloeck, en moedich[671)]
Niet kennen voor haer Prins (ken ick haer) maer verwacht[672)]
Van al het rijck, en elck bijsonder wrake bloedich:
Want sijliên nemmermeer sullen het heerschen woedich,
En u wtheemsche trots lijden in plaets van mij,
Noch laten wraeck te doen over een Prinsse goedich,[676)]
Van wiens verdiensten en loflijcke daden, sij
Gunstiger oordelaers en kenners sijn als ghij.

OSTROBAS.

Een lecker trotst mijn cracht, (wat sal mij noch ontmoeten?)[679)]
En hij leydt niet vertreên aen mortel van mijn voeten?[680)]
Ostrobas wat u beurt? Ghij dreicht mij met gevaer[681)]
Van uwe wraeck; jck tart de Persen allegaêr.

652) *vermeten*, verwaten.
653) *u verblufte gemeent*, uw volk, dat alle weerstandsvermogen heeft verloren; *strang*, drukkende.
654) *verheert*, overheerscht, regeert.
655) *waer door u moed verheft dat*, waardoor gij zoo overmoedig wordt, dat; *braveren*, snoeven.
658) wij besturen ieder in zijn bijzonder gewest rechtvaardig ons volk en de koning op verstandige wijze het geheele volk.
661) *verkeert*, ontaard.
663) *moedeloosheit*, gebrek aan zelfgevoel.
664) *ten aensien van*, vergeleken bij; *overdwaelsche zeên*, overmoedige wijze van doen.
666) *ijl gewelden*, ijdel, nietswaardig geweld.
667) *sonder belul u groove lichaem cracht*, de domme kracht van uw plomp lichaam.
668) '*t viel licht*, het zou best kunnen gebeuren.
671) *moedich*, fiere.
672) *kennen voor*, erkennen als.
676) *goedich*, goedertieren.
679) *lecker*, kwajongen; *ontmoeten*, gebeuren, overkomen.
680) *vertreên - van*, vertreden door.
681) *u beurt*, overkomt u.

Daer leydt den handtschoen, d'eerst van soo veel onvervaerden
Tast sonder beven aen, en hef hem van der aerden.
Soo lang 'er een sal sijn, die mij darf tegenstaen[685)]
Van allen, en sal jck niet weygeren te slaen.[686)]
Ghij meucht u vrij met keur van wapenen versorgen.[687)]

685) *mij darf tegenstaen*, zich tegen over mij durft stellen.
686) *slaen*, vechten.
687) *u versorgen*, u voorzien.

TISIPHERNES.

Mijn is dan d'eerste beurt. Nu dat dan tegen morgen
Rechtvaerdich Coning, ons een plaetse werd bestelt,[689)]
Op dat de bleecke doodt in een besteken veldt,[690)]
Een van ons beyden doe sijn stijf opset vergeten.[691)]

CONING.

Sijn u gramschappen op elckander soo gebeten,
Dat sachter middel niet can einden u crackeel,
Soo laet ten minsten u de roof van 't afgereten[694)]
Harnas uws vyants, sonder hem te moorden heel,
Volle verwinning sijn, en slechting van 't verscheel.[696)]

GRANIDA.

GRANIDA.

Wanneer het aertrijck van des ruwen Winters plagen,
En sijn ontijdich coudt omhelsen wort ontslagen,[698)]
Gevoelt sij in haer hart oprekenen de schier[699)]
Heel wtgedoofde cracht van haer begraven vier;
Door dien de Lenten soet, in sijn verliefde weecken,
Haer streelt, en ondergaet met minnelijcker treken,[702)]
Wanneer dat hij vernieuwt den outsbekenden brandt;
Levende ritseling doorcruipt haer 't ingewant:[704)]
Alsoo gevoel jck veel gepeisen in mij wecken[705)]
Wt haeren diepen slaep, en door mijn leden trecken,
Die oorspronck naemen in mijn teer-beweechde geest,[707)]
Als jck eerst wierd gewaer het schoone, dat mij meest
Behaechde van al 't geen dat mij oyt is verscheenen;
Want nae 't verlies van dien, allensjens sij verdweenen,[710)]
Met de gedaente, die mij in den sinne lach,
En nu door dien jck 't eens behaechde schoon hersach[712)]
Met meerder hefticheit sij op een nieu verrijsen,[713)]
Om mij de schoonheit van een harder aen te prijsen.
Maer sacht Granida', houdt op, houdt op, want waer toe dient
Dus hooch te setten een dien ghij tot heer, en vriendt

689) *bestelt*, in orde gebracht.
690) *besteken*, afgeperkt, afgepaald.
691) *sijn stijf opset*, zijn onwrikbaar plan.
694) *de roof*, het buit maken.
696) *verscheel*, geschil.
698) *ontijdich*, krachtig.
699) *oprekenen*, oprakelen.
702) *ondergaet*, vleit, streelt.
704) *ritseling*, minnegloed, minnedrift.
705) *gepeisen*, gedachten.
707) *teer-beweechde*, licht bewogen.
710) *van dien*, van dat schoone
712) '*t eens behaechde schoon*, het schoon dat mij eens behaagd heeft.
713) *op een nieu*, opnieuw.

Geensins verkiesen meucht? maer leyden moet u leven[717)]
Met, dien u andren keur wt weynige sal geven.
Wat leyder boodtschap, wt wat aengenaemer mondt[719)]
Helas! was, Daifilo, die jck van u verstondt?

717) *maer leyden moet*, enz., maar uw leven moet leiden met iemand, dien anderen u uit eene keuze van weinigen (die men voor u geschikt acht) zullen geven.
719) *leyder*, droeve, onaangename; *aengenamer*, aangename.

Ayme! wat vriendtschap in u voorhooft stondt geschreven?
Helas! het schijnt dat op de staten hooch-verheven[722)]
Wij sitten met gebiedt, maer die 't wel ondertast,[723)]
Vindt ons verheert verdruckt onder haer overlast.[724)]
Helas! meer droefheit vreest mijn hart dan 't hoopt verblijding:
Ick gae vernemen doch nae de verlangde tijding.

REY VAN JOFFEREN.

Wat stort al gaven groot,
Bewoonders vander Aerden,
Den Hemel in u schoot,
Als ghijs' ondanckbaer snoodt
Niet met de voet en stoot,
Maer vorder sorgen doodt,[732)]
Om 't aengeboôn t'aenvaerden.

Maen, starren, 's nachts cieraet,
D'eerwaerde Sonnestraelen,[735)]
'T Aertrijck met vloedt doorwaedt,[736)]
Daer cruidt, en boom beblaedt,
Bij blije bloemkens staet,
'T schoon menschelijcke saedt
Met lust u 't ooch onthaelen.

Het braef of soet gespeel[741)]
Van windt, of tedre snaeren,[742)]
Het lieffelijck gequeel
Van mensch of vogels keel,
Spel en sang-menging eel
Door 't oor, niet lust, geheel
Ter sielen innevaeren.

De Wieroock, diemen met
De Mirrhe plach te veugen,[749)]
Musc, Ambre, scharp Civet,[750)]
Groen cruidt, en bloemkens net
Roos, Lelij, Violet
Met reuken onbesmet[753)]
Verstercken, en verheugen.

Een vollen overvloedt
Van veele dranck, en spijsen,

722) *staten,* waardigheden, ambten.
723) *gebiedt,* macht, gezag; *ondertast,* onderzoekt, nagaat.
724) *overlast,* te zware last.
732) *vorder,* verder.
735) *eerwaerde,* aanbiddelijke.
736) *met vloedt doorwaedt,* met rivieren doorstroomd.
741) *braef of soet,* krachtig of liefelijk.
742) *windt,* blaasinstrumenten.
749) *plach,* pleegt; *te veugen,* samen te voegen, te vermengen.
750) muskus, amber en scherpriekend civet, d.i. eene muskusachtige zelfstandigheid, afkomstig van de civetkat.
753) *met reuken onbesmet,* met zuivere geuren.

Des menschen lichaem voedt
Als hij met lusten soet
Sijn gragen honger boet;
Maer bruickt hij 's meer, daer moet[760)]
Gebreck, en last wt rijsen.[761)]

760) *meer,* meer dan noodig is om den honger te stillen.
761) *gebreck,* ongemak, ziekte.

Van alle 's werelts lust
Is soete brandt van Minne
Voor d'heftichste bewust,[763)]
Wanneer sij wort geblust
Als lief bij lieve rust;
Daer aertsche mondt gekust
Voldoet voor een Godinne.[767)]

Dees lusten allegaer,
En duisent van gelijcken,
Als oefnen, aesmen maer,[770)]
En d'ongetelde schaer[771)]
Van al ons handtgebaer,[772)]
Voor Liefd' oprecht, en waer,
Nochtans in vreuchde wijcken.

Sij doet dat vreuchd' ontspring,[775)]
In twee verbonden harten;
En maeckt dat yder ding,
Dubbele lust in bring,
Door haer vereeniging;
Jae 't dragen onderling
Treckt soetheit wt de smarten.

Dees saligende deucht[782)]
Op Aerden can doen smaken
Een goddelijcke vreucht,
Die luttel liên verheucht,
Want meest een yder veucht[786)]
Sich omme sijn geneucht
Van leur, of niet te maken.[788)]

Och hoe swaer ist te raken
Aen vrientschap onbevleckt,
Daer vrienden keur ontbreekt!

Dien lust tot staet en eeren
Boven de maet verheft,
Moet deze lust ontberen
Die 't alles overtreft.

Want onder luttel lieden
Daer hij wt kiesen gaet,
Can 't swaerelijck geschieden,
Dat een hem annestaet.

763) *bewust*, bekend.
767) *voldoet voor*, zooveel genot geeft als
770) *als oefnen, aesmen maer*, als er maar in ons mogen werken (lat. *operari*), leven.
771) *ongetelde*, ontelbare.
772) *handtgebaer*, bedrijf.
775) *ontspring*, opspringt.
782) *deucht*, weldadige kracht.
786) *veucht sich*, is er op uit, gaat.
788) *leur of niet*, beuzeling of niets.

Wat vrientschap vol van trouwen
En van geneuchten blij
Can Liefd' en Minne bouwen,[802)]
Daer geen behagen sij?[803)]

De nacht comt opter Aerden
Gevallen met haer schim,[805)]
En met haer bruine paerden[806)]
Berijden onse kim.

Morgen 't gevecht sal maken
Mijns vrouwen huwlijck claer,
En in soo grooten sake
Kiest het geluck voor haer.

GRANIDA. DAIFILO.

GRANIDA.

Ach wat becommeringen
Comen mijn siel bespringen!
De nacht, die 't al ontlast,
Maeckt dat mijn sorge wast.
De swaricheit genakende
Houdt mijn gedachten wakende:
Villicht dat hier voorbij[818)]
Coom sang of spel, om mij
Wat wt den sin te stellen
De sorgen die mij quellen.
Maer wie comt gins gegaen
Bij 't schijnen van de maen?
Wat soudt Daifilo sijn, ick sal de venster sluiten,
Van binnen can ick sien door 't glas, hij niet van buiten.

DAIFILO.

Kond 't lichaem als de siel vervolgen daer 't nae staet,
'T was nu bij mijn Godin, en niet hier op de straet.
Maer 't soeckt, nae sijn vermeugen,
Sich, volgende te veugen[829)]
Daer 't van sijn leitsman 't hart
Henen getrocken wert.
Ayme Granida! doel van mijn genegentheiden,
Hoe nood' is liefde van haer. lieve lief verscheiden?
Maer wat vertoeve' jck lang? best ist dat jck vertreck,
Eer yemandt mij gewaer hier wordende, begeck
Mijn lieven als verwaent, en sonder grondt verheven[836)]
Castelen inde lucht. Dan jck ben niet gedreven

802) *bouwen,* stichten.
803) waar men elkander niet behaagt, aanstaat.
805) *schim,* schaduw duisternis.
806) *bruine,* zwarte.
818) *villicht,* wellicht.
829) *sich te veugen,* te gaan.
836) *en sonder grondt verheven,* en als kasteelen, die zich zonder fundament in de lucht verheffen.

Door een begeerte van besit gelijck als sij,
Nae dienst is dat jck tracht, en niet naer heerschappij.
Juppijn, Princesse waerdich,
Sij voor u sorrechvaerdich,[841)]
En 't hayr van 's hemels Goôn[842)]
De wacht van u Persoon.

GRANIDA.

Hoe menich claecht van Liefd' een onbeproefde smarte?[844)]
Dees openbaertse niet daer hijse voedt in 't harte:[845)]
Maer sij ontdeckt haer selfs, en ongeveinsde vlam
Wierd noyt verborgen dat sij niet te voorschijn quam.
O rechten sonder reên! o wetten sonder weten!
Met recht mach 't opperst recht wel 't opperst onrecht heten:
Besit van staet, van landt, van gelts ontelbre som,
Dat deilt ghij nae 't geluck, niet nae de reden om,
Des vaeck de slechtse crijcht hier van de grootste winste,[852)]
En die het meeste waert is lijdt hem met het minste:[853)]
Van d'erfgoên die Natuir ons achterliet gemeen,[854)]
Deyldij den eenen veel, den andren ganslijck geen.
O rechten sonder reên!
Verkeerder menschen lust, en snoode schelmerijen[857)]
Hebben u voortgebracht; want in de gulden tijen,
Doen 's werelts kintsheit soet niet deed, dan sliep, of loech,
Doe niemandt vorder als voor noodruft sorge droech,
En hadder niemandt veel, maar yder had genoech.
Doe waerdij onbekent, maer nu, door boosheits woeden,
Sijdij een noodich quaet, om quaeder te verhoeden.
Doe koosmen lief nae lust, nu dwingt het onderscheydt
Van staten, vaken ons te maken lief van leydt:[865)]
En d'overvloedt die maeckt den aldermeest van machten
Behoeftich in het geen dat aldermeest is t' achten.
Twee eischen mij tot lief, den strijdt sal rechter sijn,
En wie dat wint, helas! 't verlies is altoos mijn.
Want wien mij 't blindt geluck van beyden toe sal leggen
Het cost mijns levens rust. Soo luttel heeft te seggen
Een Coningin, in saeck, die haer soo seer betreft.
De spits is hooch, maer eng, daer 't Luck ons op verheft.[873)]

841) *sorrechvaerdich*, bereid om te zorgen.
842) *t hayr*, het heer, het leger.
844) *een onbeproefde smarte*, die voor hem een nooit ondervonden smart is.
845) *daer*, terwijl.
852) *winste*, aandeel.
853) *lijdt hem*, behelpt zich.
854) *gemeen*, gemeenschappelijk.
857) *verkeerde*, ontaarde.
865) *vaken*, vaak, dikwijls.
873) *eng*, smal.

Darde deel.

TISIPHERNES. DAIFILO.

TISIPHERNES.
Ghij lieft Granida' en hebt ten hove dienst genomen
Om haer te dienen?

DAIFILO.
Jae, mijn heer, en ben gecomen
In uwen dienst, op hoop, dat sij u echte vrouw,
En door dat middel ick haer dienaer worden souw,
Om te besteden, in alsulcken dienst, mijn jaeren,
Daer alle menschen toe docht mij geschapen waeren;
Dat mij de reden wijst, can jck niet laten nae,
Versuimen 't anderliên haer eygen schult en schae;[881)]
Dies dat jck voor haer strij, jae sterve dats mijn leven.

TISIPHERNES.
Voorwaer van eedel Godt is u gemoedt gedreven:
Dan dat ghij voor mij vecht, mijn eere niet en lijdt.[884)]

DAIFILO.
Maer wie sal weten, heer, dat ghij het niet en sijdt?
Wt een besloten helm sal 't niemandt kunnen ramen.[886)]

TISIPHERNES.
Ick selfs soudt weten, en mij in mijn harte schamen.

DAIFILO.
Men vecht hier om u Lief, en 't rijck, en niet om eer.

TISIPHERNES.
Dats waer.

DAIFILO.
Kiest, wijslijck, dan het sekerste, mijn heer.

TISPHERNES.
Maer of hij u versloech?[890)]

DAIFILO.
Dat hij dan u verbeyde.[891)]

Soo 't u belieft.[892)]

TISIPHERNES.

881) *haer eygen schult en schae*, dan is het hun eigen schuld en dragen zij zelve de schade.
884) *dan*, doch.
886) *ramen*, gissen, vermoeden.
890) *of hij*, indien hij.
891) *ontseyden*, uitdaagde.
892) maar is het dan niet beter dat ik zelf den strijd dadelijk onderneem?

Jae. Want gans Persen hij ontseyde
Maer proev' ick het soo goedt dan niet ten eersten?

DAIFILO.

Neen:
Want hij lijdt meer gevaers van tweeliên, als van een.
En of de wreede Parth niet en was te vernielen,
Als met den onderganck van bey de vechters sielen?
Wat cond 't u baten dat ghij hem ter hellen sondt,
Indien ghij (God behoedts) bleeft dootelijck gewondt?[897)]
Maer soo dat mij gebeurt, wat isser aen gelegen?
De vruchten van de winst door mijne doodt vercregen
En sullen niet met mij verrotten in het graf,
Maer erven ghij, mijn heer, sult het genot daer af,
En de Princesse, dien 't veel saliger sal wesen
Te leven met een Prins der Persen wtgelesen,
Als met een Walscher raeu, en overdwaels tyran.[904)]

TISIPHERNES.

Daifilo' u reên sijn groot, doet dese wapens an.
De Goden willen u en mijn het best verleenen.[906)]

DAIFILO.

'T is hooge tijt, mijn heer, vaert wel, jck spoey mijn heenen.
Op dat mij niemandt ken van die ons vechten sien,
Soo sal jck sonder spraeck 't geselschap eere biên.[909)]

OSTROBAS. DAIFILO. CONING.

OSTROBAS.

Waer blijft mijn vijandt? leyt hem 't hart in ijle reden?[910)]
Heeft hij berouw? of is het harnas noch te smeden,[911)]
Om datter geen gemaeckt in 't hele Persen sij[912)]
Daer hij sich in gerust vertrouwe tegens mij?
Maer al beswoer 't Vulcaen met dubbel hardichede,[914)]
Soo sal het wederstaen mijn punte, noch mijn snede.
Die sorch verlet hem niet, dacht hij soo ver, jck acht[916)]
Veel eer dat hij sich bet sint gister heeft bedacht.[917)]
Dan soud' hij daer wel sijn? soo wilt tot bloedich teecken
Van den aengaenden strijdt flux de trompette steecken.

DAIFILO.

Eeuwighe Goden groot, verstreckt mij nu de cracht,
Waermede, doen jck noch was harder, ommebracht
De vreesselijckste van de wrede wilde dieren;

897) *behoedts*, verhoede het; *bleeft*, werdt.
904) *een Walscher raeu*, een ruwen, onbeschaafden vreemdeling; *overdwaels*, verwaten.
906) *willen*, mogen.
909) *eere biên*, groeten.
910) *leyt hem 't hart in ijle reden*, ligt zijn moed in ijdele redeneeringen.
911) *is* ontbreekt in het hs
912) *Persen*, Perzië.
914) maar al gaf Vulcanus het door zijne tooverkunst een dubbele hardheid.
916) *dacht hij soo ver*, indien hij al zoo ver gedacht heeft.
917) *bet*, beter.

Voor al Granida ghij, die mij gaet herwaerts stieren,
Verdubbelt mij den moedt, en crachten onder t slaen:
Mijn vijandt wacht op mij daer gaet het teecken aen.[925)]

CONING.

Persen, u Prinsse wint, verheucht mijn ondersaten,[926)]
Den hemel vecht voor u. Ontslaeghen sijn mijn staten
Van d'ijsselijcke vrees, daer leyt de Parth gevelt.
Dat Tisiphernes leef; geluck grootmoedich helt,[929)]
Den groten scepter ghij sult voeren nae mijn leven,
En u gewenschte lief jck u ten echt sal geven.
Ontwapent u terstont en nae de ruste tracht,
Op dat u wonden, of vermoeitheit sij versacht.
Laet ons de Goden gaen met danckbaerheit vereeren,
Die op des vijants hooft sijn dreygementen keeren.

DAIFILO.

Opperste Goden, en ghij opperste Godin
Granida, die u throon in 't diepst hebt van mijn sin,
U comt de zege toe, oock sult gh' er 't not af erven,[938)]
En mij ist nots genoech om u not, not te derven.
Wat naeckt u blijde maer, O Tisiphernes, sal
U siele cunnen wel de blijschap draeghen al?
Het sal schier sijn van nood dat jck u die verberge,[942)]
Op dat haer hefticheit niet al te veel en verge
U ingenomen hart met overige feest,[944)]
En haer omhelsen streng verdelgh u swacke geest.[945)]

REY VAN JOFFEREN.

Lof goedertieren
Goden, waert te vieren,
Die, doen wij weenden,
Cracht, en moed verleenden
Over ons sije,[950)]
In het bitter strijen
Om d'heerschappie.

Doen 's werelts jaeren,
Jong, en onervaeren
In boosheits listen,
Van geen eigen wisten,[956)]
Kenden de lieden
Dienen, noch gebieden,
Wat het bedieden.[959)]

925) *gaet - aen*, wordt gegeven, klinkt.
926) *verheucht*, verheugt u.
929) *grootmoedich*, dapper.
938) *er 't not af erven*, er het genot van verkrijgen.
942) *van nood*, noodig.
944) van uw door overmatige vreugde bevangen hart.
945) *streng*, krachtig; *swack*, sterk aangedaan.
950) *over ons sije*, aan onze zijde.
956) *eigen*, eigendom.
959) *bedieden*, beteekende.

Yder behoefden
Luttel, d'Aerde proefden[961)]
Ploegen noch delven,
Willich, wt haer selven,
Droechse de goeden,[964)]
Die de menschen voeden
In overvloeden.

Maer 't overtreden[967)]
Van nootdrufticheden,
Dat dompt een ijder[969)]
Inde sorghen wijder,
Doende, met pijnen,
'T veele luttel schijnen,
Hen quam het mijnen.[973)]

Want, doen het vechten
Daer s' haer eerst nae rechten,[975)]
Haerlie beswaerde,[976)]
Sij verdeelden d'Aerde:
Graften en staeken[978)]
Sachmen doen eerst maeken,
Muiren en daeken.

Voorts met elckandren,
Om met crijch den andren[982)]
Niet meer te stooren,
Sij een coning kooren,
Die haere twisten
Met sijn oordeel slisten[986)]
Dats' oprecht gisten:[987)]

Die haer oock tegen
Volcken bij gelegen,
Die'r overvielen
Om haer te vernielen,
Leyde ten strijde,
Daer hij t'geenen tijde,[993)]
Sich selven mijde.[994)]

Dese rechtvaerdich

961) *proefden*, ondervond.
964) *goeden*, vruchten.
967) '*t overtreden van nootdrufticheden*, het meer willen hebben dan noodig is.
969) *dompt*, dompelt.
973) van hier kwam het zich toeëigenen.
975) *rechten*, richtten, regelden.
976) *haerlie*, hen.
978) *staeken*, grenspalen.
982) *den andren*, elkander.
986) *oordeel*, uitspraak; *slisten*, beslechtte.
987) dat zij voor rechtvaardig hielden.
993) *daer*, waar.
994) *mijde*, spaarde.

Waeren 't rijcke waerdich,
Maer haer naesaten
Hebbende verlaten
D'oprechte wegen,[999)]
Lust in 't heerschen cregen,
En 't ontucht plegen.[1001)]

999) *oprechte*, goede.
1001) *ontucht*, wanordelijkheid, buitensporigheden.

Soo dat (daer d'ouden[1002])
Liever dienen souden)
Een coning heden
Nau en is te vreden
Met sijne plecken.
Om 't gebiedt te recken[1007])
Haer sinnen strecken.

D'oude niet gaeren
Heerschten, daerse waeren[1010])
Daer toe gebeden,
Dese, niet te vreden
Met die 't haer bieden,
Dwingen oock de lieden
Die voor haer vlieden.

Wat ongelucken
Comen 't landt verdrucken
'T welleck moet lijen
Vreemde tyrannijen!
Nevens het plagen
Des tyrans, 't moet dragen
Sijns vollix knagen.[1022])

Lof goedertieren
Goden waert te vieren,
Die, doen wij weenden,
Cracht en moet verleenden
Over ons sije,
In het bitter strijen
Om d'heerschappie.

DAIFILO.

Al peinsend' op sijn bed jck leggen vandt mijn heer
Gemat van hoop, en vrees, door 't trecken heen en weer.[1031])
Mits hij mij wiert gewaer, vlooch op met heftich vraeghen,[1032])
Wats d'wtgang van den strijdt? uw vijandt is verslaeghen[1033])
Seyd' jck; waerop hij mij omhelsend' heeft geseydt,
Geen eeuw sou wisschen wt sijn heete danckbaerheit;
Noch mijn getrouwe dienst wt sijn gedachten vlieden,
Soo lang als in sijn siel Granida sou gebieden;
Dewelcke morgen hij te gaen besoecken dacht
Indien sijn blijschap hem liet leven desen nacht.
Morgen dat waer te lang; indien sijn ingeboren
Geneichtheit t'haerwaerts hem met aenhoudende spooren
Prickeld' als doet als de mijn. De naere nacht verspreydt[1042])

1002) *daer*, terwijl.
1007) zij begeeren hun gebied uit te breiden.
1010) *daer*, terwijl.
1022) *sijns vollix knagen*, de kwellingen, de geweldenarijen van zijn (den tiran) volk (ambtenaren?).
1031) *gemat van*, afgemat door; '*t trecken heen en weer*, het heen en weer geslingerd worden (door hoop en vrees).
1032) *mits hij*, met dat hij, zoodra als.
1033) *wtgang*, uitslag, afloop.
1042) *naere*, duistere.

Haer schaduw over 't cruidt, en d'eedel Sonne weydt
Sijn afgeronnen jaght achter de steyle bergen;[1044)]

1044) *afgeronnen jaght*, moegeloopen span paarden. Men denke aan Phoebus Apollo, die den zonnewagen langs den hemel rijdt.

aant. De sorgen, die des daechs het woelich vollick tergen,
Die slapen met den mensch; t gevogelt en het vee
Sijn stom, de maene slaept en licht Granida mee:
Maer altijt leeft mijn liefd. Een treck om te vereenen
Drijft mij nae mijn Godin, sij drijft mij herwaerts henen
Soo naer als 't lichaem can. Dit sijn de vensters dees,
Daer, als de Son opging, de tegen-Son verrees,
En joech hem schaemten aen. Wt dese vensters plach
Te togen mijn Godin haer aenschijn op den dach:[1053)]
Als op t' onwaerde volck haer jonste sij laet reghenen,
En 't haer belieft daarmeed' Hemel en Aerd te seghenen.
Ach salich jck die 't sie! soo salich niet misschien
Is die 't genieten sal, en niet soo wel sal sien.[1057)]
Ay mij! jck vocht, jck wan, een ander sal braveeren![1058)]
Dats niet; maer die 't sal sijn can u niet vol waarderen![1059)]

GRANIDA. VOESTER. DAIFILO.

GRANIDA.

Hoe nu Granida? cloeck, en vaerdichlijck besluit.[1060)]
Voester.

VOESTER.

Mijn vrouw.[1061)]

GRANIDA.

Daer gaet Daifilo, treedt eens wt,
Om hem te roepen, ras, want jck wt sijnen monde,
Gaeren, de staet, waerin sijn heer mach sijn verstonde.

VOESTER.

Dochter jck vlie.

GRANIDA.

Nu dan, dat swackheit van gemoe
U niet het minst gegrondt in reden kiesen doe,[1065)]
Siet dapperlijcken toe.[1066)]
Dat ingesoghen waen, die 't merch en 't hart soo naer 'leyt,[1067)]
Door dien van kintsheit af sij ons wort ingeplant,
Niet met haer nevel deck de claere naeckte waerheit,
Die de Natuire prent in 't redelijck verstandt.
Voorgangen overleg met reden van gewicht,[1071)]
En d'ondervinding selfs heeft mij wel onderricht

1053) *togen*, vertoonen.
1057) *genieten*, bezitten.
1058) *wan*, overwon; *braveeren*, zich er op verheffen.
1059) *dats niet*, dat is niets; *niet vol*, niet ten volle, niet genoegzaam.
1060) Granida spreekt tot zich zelve, daarna roept zij de voester; *vaerdichlijck*, snel.
1061) *mijn vrouw*, meesteres.
1065) *het minst gegrondt in reden*, het onverstandigste; Granida spreekt hier weder tot zich zelve.
1066) *dapperlijcken*, flink, wèl.
1067) *naer*, na.
1071) *voorgangen*, voorafgaand.

Dat soeter lust en rust gemeenlijck wort genoten
In hutten, als ten hoof, oft op beveste sloten.[1074)]
Als dat al niet en waer, maer dat een harders staet[1075)]
Was vol van arbeyt, moeyt, vol sorchs en commers quaet,[1076)]
En jck daer inne mocht soo trouwe liefd bejagen,
Wat vreuchde soud 't mij sijn daeromme smart te dragen!

VOESTER.
Daifilo. Hij keert.

GRANIDA.
Hij keert. Ayme! Ayme! wat beswaer[1079)]
Cond mij quetsen bij u, ten waer 't het uwe waer?
Granida dese tijt is jonst van Godt vercregen,[1081)]
Dient 'er u van. Hij naect. Ick gae beneên hem tégen.[1082)1082)]
Het swaerste meest moet wegen.

DAIFILO.
Mijn vrouwe, siet mijn hier tot uwen dienst bereyt.[1084)]
Belieft u yet van mijn?

VOESTER.
Niet anders als bescheit,
Daifilo, van de wel of qualijckvaert uws heeren,
Mijn vrouw comt sellefs of, en seit dat sij begeeren[1087)]
Heeft, om wt uwen mondt het selve te verstaen.

GRANIDA.
Voester 't believ' u aen een sijde wat te gaen.

DAIFILO.
Hoghe Prinsses jck bid den hooghen Prins der Goden[1090)]
Dat hij u wenschen geev' de cracht van sijn geboden,
En danck hem dat mijn dienst u yet wat comt te stae.

GRANIDA.
Ach Daifilo!

DAIFILO.
Hoe mijn vrouw? Voester.

1074) *beveste*, versterkte.
1075) *als dat al niet en waer*, en al ware dat ook zoo niet.
1076) *arbeyt*, moeite, last.
1079) *beswaer*, letsel, leed.
1081) *tijt*, gelegenheid.
1082) *dient er u van*, maak er gebruik van.
1082) *ick gae beneên hem tegen*, ik ga naar beneden hem te gemoet.
1084) *vrouw*, gebiedster.
1087) *comt sellefs of*, komt zelve naar beneden.
1090) *Prins*, vorst.

GRANIDA.

Neen laet dat nae.[1093)]
Daifilo en haddt ghij mij niet verre boven allen,
Doen jck u eerstmael sach, verheucht en wel bevallen,
En u te passe dienst mijn hart geneicht tot dij,
Soo soud' u heusheit trouw gepleecht ten hoof, bij mij
De jonst hebben verweckt die jck u droech te vooren,[1098)]
Nu heeftse die vermeert; maer in mij is gebooren
Een lust om weten wat het sijn mach, dat u hier
Dus in de naere nacht ontrent mijn vensters stier;[1101)]
Ontdeckt het vryelijck en antwoordt op mijn vraeghen.

DAIFILO.

Een oprecht hart, mijn Vrouw, darf van sijn grondt gewaeghen.[1103)]
Princesse' als mij verscheen dit heilsaem aenschijn schóón,[1104)]
Dit seltsaem wesen, dat soo rijcklijck stelt ten tóón
De grootheden uws siels, haer hooghe' en heussche goedicheit,[1106)]
Haer ernst, oprechticheit, bescheidenheit, cloeckmoedicheit;[1107)]
Had een vierigen Godt mijn hart doe niet geleert,
Dat u den hemel aen de werelt had vereert
Op voorwaerde, dat al, die kenden u waerdije,
Souden voor 't hoochste goedt kiesen u slavernije,[1111)]
Soo moest jck van 't geslacht der eyckenboomen hardt,
Of wel een rootse sijn die niet beweecht en werdt.[1113)]
Grootachting uws persoons is voocht van al mijn sinnen.[1114)]
Die dreef mij van het veldt, en deed mij 't hof beminnen,
Om de genegenheit mijns siels te wtren; want[1116)]
Die soeckt haer aen het schoonst te geven dat sij vandt,[1117)]
En met dat een te sijn. Maer waerdste der Godinnen,
Hoe wel jck daer nae wensch, jck hoop het niet te winnen;
Soo waerdt en acht ick niet bij een Godin een mensch:
Om mijn ootmoedige' hoop, verschoont mijn trotse wensch.
Ick wensch het niet, maer sou daer wenschen aen te raeken,
Mocht jck door wenschen eerst mij self dies waerdich maeken.
Dit doet, mijn Vrouw, dat jck op 't naest u bij sijn soeck,[1124)]
En ver van u te sijn mij valt de swaerste vloeck.

GRANIDA.

Ach Daifilo! door 't glas verstond jck de geruchten[1126)]

1093) *laet dat nae*, n.l. het roepen der voester.
1098) *droech*, toedroeg.
1101) *naere*, donkere, duistere.
1103) *darf*, mag; *grondt*, gevoelen.
1104) *heilsaem*, heilbrengend, heerlijk.
1106) *goedicheit*, minzaamheid.
1107) *bescheidenheit*, kieschheid, fijngevoeligheid.
1111) *u slavernije*, uw slaaf te zijn.
1113) *rootse*, rots.
1114) *grootachting*, eerbied; *voocht*, meester.
1116) *wtren*, uiten, openbaren.
1117) *vandt*, vond.
1124) *dit doet*, dit is de oorzaak dat ik zoek zoo nabij u te zijn als mogelijk is.
1126) *verstond*, vernam.

Van u verliefde clacht, en ongeveinsde suchten:
Noch 't is nu d'eerste mael dat jck die heb verstaen,
Noch 't is nu d'eerste mael dat jck bespeurdt heb aen[1129)]

1129) *noch*, en niet.

Uw wterlijcke jonst, uw innerlijcke vlammen.
'K en acht geen beuseling van onderscheidt der stammen,[1131)]
De deucht maeckt eedel; u en overtreffet dan
Ter werelt, dat jck weet, geen Prins noch Edelman.[1133)]
Daifilo' ick heb u lief, en sal u liefd betaelen
Het dierste dat jck can. De tijdt verbiedt te draelen[1135)]
In 't openbaeren van mijn ongemeten vier.[1136)]
Daifilo dits mijn raedt, leydt mij terstondt van hier,[1137)]
Een harderinnen cleedt, in plaets van goudt, en sijde
Ben jck vrolijck getroost; Indien ghij u cundt lijden[1139)]
Met mijn in sulcken staet, soo vliên we' eer dat het daecht.

DAIFILO.

Ick kus d'aerde, mijn vrouw, die uwe voeten draecht.
Een hartseer doodt mij, groot, maar lieflijck boven maeten,
Dat jck soo grooten jonst moet onvergolden laeten,
Door dien mij macht gebreeckt. Maer overlegt mijn vrouw,[1144)]
(Want liever als uw druck had jck mijn eighen rouw)[1145)]
Van welcken hoocheit ghij soudt climmen gansch beneden:
Een Coninginne, niet geëert, maer aengebeden,
Haer geven tot een staet,[1148)]
Daer niemandt acht op slaet?
Het braef, opsichtich, groots, en hemel-hooch verheven,[1150)]
Van duisenden gewenscht voor salich-makend leven,[1151)]
Soudij verlaten, om een leven soet, en sacht,
Maer ongesien, en laech, slecht, nedrich, ongeacht,[1153)]
Het welck u mocht bedroeven,
Wanneer ghij 't quaemt te proeven.[1155)]
Men raeckt 'er lichtlijk in, maer swaerelijcker wt.

GRANIDA.

Daifilo' en houdt het mijn voor geen verijlt besluit.[1157)]
Eer ick met dese saeck dus ver ben voortgetoghen,
Heb jck in juiste schael de dingen overwoghen.
De Prinsselijcke staet veel nutheits innebrengt.[1160)]
Maer (Goon!) wat tegenwicht is met dat nut gemengt!
Ach eenvoudige rust der harders laech-geseten,
Die luttel van 't geswindt ramps overromplen weten!
Ick sie nau, dat jck yet, o Daifilo, verloor,

1131) *stam*, afkomst.
1133) *dat*, voor zoover.
1135) *het dierste dat jck can*, zoo duur mogelijk.
1136) *ongemeten min*, grenzenlooze liefde.
1137) *raedt*, plan.
1139) *lijden*, te vergenoegen.
1144) *gebreeckt*, ontbreekt.
1145) *rouw*, smart.
1148) *haer geven*, zich begeven.
1150) *braef*, aanzienlijk, deftig; *opsichtich*, schitterend.
1151) wat duizenden als zaligmakend leven zich wenschen.
1153) *laech*, nl. van stand; *slecht*, eenvoudig; *nedrich*, zie vs. 1162.
1155) *proeven*, ondervinden.
1157) *verijlt*, overijld.
1160) *Prinsselijcke*, vorstelijke.

Indien dat jck die staet slechs om haer selven koor;
Nu kies' jcks niet alleen om t schuwen der verdrieten,
Die mij naekende sijn, maer meer, om te genieten[1167)]
En te vergelden dier uw liefd', die mij verwan;
De waerdste vreuchde, die den hemel deelen can:
Om welcke' in midden 't vyer ick sou te leven doogen.[1170)]

1167) *genieten*, bezitten.
1170) *in midden 't vyer*, midden in het vuur.

Maer wat jck doe 't alree, ghij siet de proef voor óógen.[1171)]
Wat last? wat smarte? wat quellage soud' op mijn
Hart heften connen als jck een met u mocht sijn?[1173)]
Daifilo, hoe dus verbaest? heeft u dees maer verslaeghen?[1174)]

DAIFILO.

Verslagen? Jae, mijn Vrouw, noyt droef heit in mijn daeghen
Vermeesterde mijn hart met sulcken overlast,[1176)]
Gelijck de blijschap nu dat heftich annetast.
Wat eer? wat lof? wat danck can u de werelt geven?
Mijn gedacht is te cleyn. Ach lief, en salich leven
Mijns ootmoedighe siels! Ach mocht mijn siel, van nu
Eeuwelijck metter woon vaeren wt mijn in u!
En, in dees wooning schoon uws siels, altijt nae desen
Onscheidelijck, haer trouw-nechtige dienstboo wesen![1183)]

GRANIDA.

Daifilo', ons corte tijdt moet sijn genoomen waer.
Vindij mijn voorslach goedt?

DAIFILO.

Mijn vrouwe dat wij daer
Niet langer op beraên. U voorsicht heeft veel verder,[1186)]
Prinsses, en bet gesien, als uwen slechten harder.[1187)]
Wat u belief geschie.

GRANIDA.

Nu Daifilo, dat wij
Mijn voester dan terstondt gaen winnen op ons sij,
En onderrechten haer de sake te bestellen,[1190)]
Dat mijn verlies op 't minst mach mijn heer vader quellen.

Vierde deel.

DAIFILO.

Onder soo veel, soo veel cieraden eel en braef[1192)]
Vant vrouwelijck geslacht, en ist de minste gaef
Des hemels niet, dat sij schielijck een raedt versinnen,[1194)]
Die nae veel overlegs, een man nau soude vinnen.[1195)]
Soo ras de voester had haer tegenreên geseit,

1171) *proef*, bewijs.
1173) *heften op*, vat krijgen op, kunnen treffen.
1174) *verbaest*, ontsteld, verslagen.
1176) *overlast*, heftigheid.
1183) *nechtige*, ijverige; *dienstboo*, dienaar.
1186) *beraên*, overleggen; *voorsicht*, schranderheid, wijsheid.
1187) *bet*, beter; *slechten*, eenvoudige.
1190) *bestellen*, zoo te beschikken, in orde te maken.
1192) *braef*, voortreffelijk.
1194) *raedt*, plan.
1195) *nau*, nauwelijks.

Waerense van mijn vrouw wel crachtich wederleyt.
Soo ras de voester sach dat van verandring spreken

In haer voornemen, was voor steene rootsen preken,
En ons haer dienste bood, soo hadden sij, om 't stick[1200)]
Lichst wt te voeren, in min als een oogenblick,
Listigen raedt bedacht, om soo seer te verblenden
Coning, en heele hof, dat sij niet eens haer wenden
Souden, om ondersoeck nae de Prinsses te doen.
De saken sijn bestelt, en niemant sal vermoên[1205)]
Hebben op mij. Neen, want int west noch niet gedaen ‘sijn,[1206)]
De bruine grijnsen van des hemels vrolijck aenschijn;[1207)]
Scharp 's Uchtens gouden cruin in 't oosten schittert, mit
Haer versch gevlochten crans van roosen roodt, en wit.
Niemandt van 't hofgesin is weet jck noch geresen,[1210)]
En acht mijn heer sal mee noch bij sijn bedde wesen.[1211)]
Maer later diende 't niet, siet waer hij mij ontmoet,[1212)]
De blijschap steurt den slaep meer dan de droef heit doet.

TISIPHERNES. DAIFILO.

TISIPHERNES.

Spoeydt u eerwaerdich licht om op mij wt te spreyden
'T beginsel, en 't vervul van mijn geluckicheiden;[1215)]
O blosende' Uchtent boet mijn onrustich gewach,[1216)]
Voorloopster van de Son, vroemoeder van den dach.[1217)]
En ghij glinstrende star deckt u verliefde stralen[1218)]
Wat eer als u gewoont, en om weer te verhalen
U tijtverlies soo wilt u t'avondt liever spoên
Wat vroeger, als u licht mij beter dienst sal doen.
Stelt u brageeren wt soete Godin tot t'avondt,[1222)]
En neemt soo veel ghij nu te cort comt aen den avondt;[1223)]
Indien jck willich volch der minnen hete brandt,
Noch Godtheit boven d'uw verhef in mijn verstandt.[1225)]

DAIFILO.

Ick wensch mijn heer van daech 't hoochste geluck te proeven.[1226)]

1200) *stick*, stuk, plan.
1205) *bestelt*, in orde gebracht.
1206) *gedaen*, weggedaan.
1207) *bruine grijnsen*, donkere schaduwen.
1210) *hofgesin*, hovelingen.
1211) *en acht*, en ik geloof.
1212) *siet waer hij mij ontmoet*, ziet daar komt hij reeds aan.
1215) *'t beginsel, en 't vervul*, het begin en de voltooiïng.
1216) *boet mijn onrustich gewach*, stil de onrustige beweging van mijn gemoed.
1217) *vroemoeder*, vroedvrouw.
1218) *star*, morgenster en avondster, ook de ster van Venus genoemd.
1222) *brageeren*, pronken, pralen; *soete Godin*, lieve Godin (Venus = ‘de glinstrende star’).
1223) *aen den avondt*, bij den avond, van avond. Tisiphernes bidt Venus (de morgenster) op te houden met schitteren, opdat Granida ontwake; de tijd dat zij nu eerder ophoudt met pralen kan zij des avonds inhalen door vroeger aan den hemel te verschijnen, wanneer hij na het huwelijk zich gewillig aan de heerschappij der liefde zal onderwerpen en geen Godheid hooger zal vereeren dan haar (de godin der liefde).
1225) *noch*, en geen.
1226) *proeven*, smaken.

TISIPHERNES.

Daifilo sijdij daer? gaen wij ten hoof vertoeven,
Tot dat de Coning rijs', om dan van stonden aen,[1228)]
Gelijck besloten is voort nae mijn vrouw te gaen.[1229)]
Maer siet haer voester. Wat of haer dus vroech mach quellen?

1228) *rijs*', opsta.
1229) *mijn vrouw*, mijne gebiedster.

DAIFILO.
Misschien, mijn heer, ist om de staessy te bestellen,[1231)]
Die tegens uwe coomst moet heerlijck sijn bereêt.[1232)]

TISIPHERNES.
Roept haer, op dat jck yet vande Prinssesse weet.

DAIFILO. VOESTER. TISIPHERNES.

DAIFILO.
Mijn vrouw.

VOESTER
O groote Goôn!

DAIFILO.
Mijn heer soud' u yet vragen.

VOESTER.
Waer is de Coning?

TISIPHERNES.
Wel? voester hoe dus verslagen?
Wats van Granida? he?[1236)]

VOESTER.
O Goden wonderbaer!
Waer is de Coning?

TISIPHERNES.
Hoe en ist niet wel met haer?
De saeck betreft mij mee, segt wat'er mach gebreken.[1238)]

VOESTER.
Datmen den Coning weck, jck moest den Coning spreken.

TISIPHERNES.
Datmen den Coning weck. Maer geeft ons wat bescheits,
Ist qualijck of ist wel?[1241)]

VOESTER.
Qualijck, en wel, van beydts.

1231) *de staessy te bestellen*, de feestpraal in orde te maken.
1232) *heerlijck*, prachtig.
1236) *wats van Granida*, hoe is het met Granida.
1238) *gebreken*, wat er aan scheelt, niet in orde is.
1241) *van beydts*, van beide.

TISIPHERNES.
Qualijck en wel? hoe soudmen hier bescheyt wt merken?

VOESTER.
O eeuwelijcke macht! o wonderlijcke werken
Die d'aertsche sinnen, en vernuft te boven gaen![1244)]

TISIPHERNES.
O Goôn wat sal dit sijn?

DAIFILO.
Terstondt suldij 't verstaen,
Mijn heer, de Coning is geweckt, en voort geresen.[1246)]

TISIPHERNES.
Siet of hij comt.

DAIFILO.
Mijn heer, hij sal terstondt hier wesen.

TISIPHERNES.
Daer is de Coning, nu u bootschap, voester, doet.

CONING. VOESTER. TISIPHERNES.

CONING.
Voester wat brengdij ons dus schichtich? quaedt of goedt?[1249)]

VOESTER.
'T believe' u, heer, wt mij te hooren de geschiedenis,[1250)]
En selfs te oordlen oft voor quaet of goedt te dieden ‘is.[1251)]
De Coning met gedult aenhoore mijn vertreck.[1252)]

CONING.
Spreeckt claerlijck, niemandt en sal steuren u gespreck.[1253)]

VOESTER.
Hoewel een eedel hart van wtgenomen sinnen[1254)]
Alle' eedel harten vroom, en deuchtsaem moet beminnen,[1255)]
Soo heeft Natuir nochtans gehecht aen ons gemoedt
Een treck, die verre d'een voor d'ander kiesen doet,

1244) *vernuft*, verstand.
1246) *geresen*, opgestaan.
1249) *schichtich*, overhaast.
1250) *geschiedenis*, het geschiede, de gebeurtenis.
1251) *selfs*, zelf; *oordlen*, beslissen; *dieden*, verklaren, houden.
1252) *vertreck*, verhaal.
1253) *gespreck*, spreken.
1254) *wtgenomen sinnen*, uitnemende aard.
1255) *vroom*, rechtschapen.

Om door vereende liefd daer mee te sijn verbonden.
Als sulcken wederpaer getreft wort, of gevonden,
Wast liefd' heftich en ras, soo datse, naermen vijndt,[1260)]
Geen nieuwe vrientschap, maer vrientschaps vernieuwing schijnt:
Recht oft die sielen met elckander onderlingen
Gepaert hadden geweest, al eer sij lijf ontfingen.[1263)]
Des Tisiphernes sich niet belge, dat mijn vrouw,[1264)]
Als sij gistr'avondt haer tot slapen geven souw,
Om 't aenstaend' huwelijck was droevich en t'onvrede,[1266)]
Alsoo 't aen haer gemoedt niet ganschlijck en voldede.[1267)]
De treurighe Prinsses seer veel, en ijvrich badt[1268)]
De groote Goden, haer te jonnen 't geene dat
Die beter dan sij selfs voor 't best en schoonste kenden,[1270)]
En conden, was het haer Godlijck believen senden.
'T woelend gedacht had nau van 't bidden eindt gemaeckt,
Als sij, en, corts daerop, jck ben in slaep geraeckt.
Ick lach in diepe rust, mijn leden overgoten
Met sachten slaep, en al mijn sinnen toegesloten,
Mijn siel gedompelt in een grondeloos vergeet,
Soo dat de droomen oock, die buitens tijts met leedt
En daechschen arrebeyt des lichaems, comen quellen,[1278)]
Met haer vernieuwing niet vermochten die t'ontstellen;[1279)]
Wanneer een groot geluit schielijck mijn ooren sloech,[1280)]
En overclaere glans mijn vaeck wt d'oogen joech.
Ick hoorde soo, en sach, (o Goden leert mij seggen)
Dat d'opgetoogen siel 't lijf onbeweecht liet leggen.[1283)]
Siet daer, de camer leeft, en tsiddert op de clanck,
En lieffelijcke maet van hemelsch spel en sanck
Der Godinnen gecroont met groene laurentelgen.
D'ontsprongen vensters op en cunnen niet verswelgen[1287)]
Het helle licht waer van de volle kamer blaeckt,[1288)]
Vloer, want, tapisserij, het welfsel vlammen braeckt[1289)]
En alles sonder brandt, niet om vernielen móórdich,
Maer tot erkentenis des Godtheits tegenwóórdich.[1291)]
De sangsters schicken haer int ronde', en midden in
Den fraeygevoechden ring, verheft haer een Godin;[1293)]
Granid' in als gelijck; van welgeschickte leden,[1294)]

1260) *vijndt*, bevindt.
1263) *lijf*, leven.
1264) *des*, daarom.
1266) *t'onvrede*, in onrust.
1267) *gemoedt*, wensch, wil.
1268) *ijvrich*, vurig.
1270) *selfs*, zelve.
1278) *leedt en daechschen arrebeyt des lichaems*, leed en moeite, die overdag het lichaam kwellen.
1279) *ontstellen*, verontrusten.
1280) *schielijck mijn ooren sloech*, plotseling mijne ooren trof.
1283) zoodat de omhooggetrokken ziel.
1287) *d'ontsprongen vensters op*, de opgesprongen vensters.
1288) *de volle kamer*, waarvan de kamer vol is en geheel blaakt.
1289) *tapisserij*, behangsel.
1291) opdat de tegenwoordheid van de Godheid daaraan gekend mocht worden
1293) *ring*, kring
1294) *in als*, in ieder opzicht.

Van eerwaerdich gelaet, van trony net besneden,[1295)]
Van oly-cleurt gesicht, van dichte vlechten blondt,[1296)]
Van bleeckheit des gedaents, en roo coralen mondt.[1297)]
Het hooft, tot teecken van haer mannelijcke luimen,[1298)]

1295) *eerwaerdich*, edel; *trony net besneden*, schoon gevormd gelaat.
1296) *oly-cleurt gesicht*, olijfkleurige oogen; *dichte*, dikke.
1297) *bleeckheit des gedaents*, het gelaat gekleurd als elpenbeen.
1298) *mannelijcke luimen*, aard van den man.

Dat deckt een blancken helm, en blickert door de pluimen.[1299)]
Haer voorsichtighen arm gewapent schijnt te sijn[1300)]
Met eenen schilt van claer doorsichtich cristallijn;
Maer dat sij 's wijslijck bruickt, en niet en soeckt door desen
Als soete vrede, blijckt aen haer besaedicht wesen,
En den olijventack, een tegenteecken van 't
Crijchsduyend gras, die sij reyckt met haer rechter handt.[1305)]
Sij wendt haer tot Granid' en goddelijcke zeden
Ontsluiten haeren mondt, met dus-danige reden;
Welck goddelijcke cracht
Diep druckt' in mijn gedacht.
Granida', ontwaeckt, dat rust u buiten slaepe vinde[1310)]
Siet hier Minerva die noch in de wiech u minde[1311)]
En haer genaede sandt. Geen mensch valt u te lót,[1312)]
Maer in des hemels throon, de Liefd een eewich Gódt.
Uw liefde tot de Liefd, doet Liefd in liefde blaken,
Die kiest u tot sijn Lief; jck sal het huwlijck maken,
Ghij sult de weerliefd sijn, sijn bruidt, en sijn Godin,
Een vrouw van staeghe Liefd, niet van de wulpsche Min.[1317)]
U vrijer wacht om hooch, wij sijn u coomen haelen.
Godinnen voert haer mee, de doorschijnighe saelen
Des hemels sullen haer niet schaemen dit cieraet.
Nieuwe godin, u hart van aertsche last ontslaet.
Wt hadse. Mit ontsteeckt het wellustige speelen[1322)]
Der negen sangsters, daer sij lieflijck onder quelen:

Nu ontslaet u d'Aertsche last,[1324)]
Beter past
U de Godtheit aen te trecken.[1326)]
Salige Godinne wij
Voeren dij
Nae des hemels hoochste plecken,
Plecken altijt hel en claer,
Plecken, daer
Nemmer last can lust bevlecken.

Soo ras sij desen sanck met spelen heffen óp,[1333)]
Ontlaskt sich het palais tot boven in den tóp,[1334)]
Het gulde welfsel splijt, en de gemetste dacken.[1335)]
Granida voerens' op olijf en laurentacken,

1299) *blickert door de pluimen*, schittert door de pluimen heen.
1300) *voorsichtigen*, die voorzorg heeft (door zich met een schild tegen den strijd gereed te houden).
1305) *crijchsduyend gras*, de speer van Minerva; *gras* is eene vertaling van het lat. *gramen* (riet) of *graminea hasta*: de Grieken hadden speren van bamboesriet.
1310) *rust*, de rust, die voor u bij de goden weggelegd is.
1311) *noch in de wiech*, toen gij nog in de wieg laagt.
1312) *haer genaede sandt*, de bewijzen van hare gunst zond; *te lot*, ten deel.
1317) *staeghe*, trouwe, standvastige; *Min*, hartstocht.
1322) *wt hadse*, ze had uitgesproken; *mit ontsteeckt*, meteen vangt aan; *wellustige*, goddelijke.
1324) *ontslaet u*, bevrij u van, ontdoe u van.
1326) *de Godtheit aen te trecken*, den aard van het goddelijke aan te nemen.
1333) *heffen op*, aanheffen.
1334) *ontlaskt sich*, gaat los, gaat uit zijn voegen.
1335) *gemetste*, gemetselde.

Dus singend' hemelwaerts, al hooch, en hoger heen,
Vervolcht van mijn gesicht, tot dat s'er wt verdween.

Doe voechden sich 't gebouw en alles in sijn stede,[1339)]
Bedaerend' als jck mee ten langen lesten deede.[1340)]
Suffe verbaestheit van mijn leên allensjens streeck,[1341)]
Ick rees en 't geen ick wel besien had overkeeck.
Granidaes lege coets tuicht dat der oude vrouwen
Gesichten niet altijt voor droomen sijn te houwen.
Hier is mijn geest af vol, dit coom ick dienen aen,[1345)]
De coning oordeel nu nae dat hij 't sal verstaen.[1346)]

CONING.
Mijn dienaers, gaet terstondt wat' er af is bespooren.[1347)]

TISIPHERNES.
Mijn heer de vrouwe raest.

CONING.
Soo deed sij noyt te vooren.[1348)]

TISIPHERNES.
Voor seker raestse nu, al raesdse noyt misschien.

VOESTER.
Noch oyt, noch nu.[1350)]

CONING.
'K en weet.

TISIPHERNES.
Men salt haest cunnen sien.
Ick spoey mij derwaerts heen.

CONING.
Doet daerin u behagen.
En laet op 't rascht aen ons de tijding herwaerts dragen.

CONING.
O Goden groot, soudt ghij mij wel hebben gespaert
Tot 't alderlaetste van den ouderdoom bejaert,
Op dat jck troosteloos daerin soude versmachten,[1355)]
Berooft van 't geene dat alleen haer leedt kon sachten?
Maer hoe? indien alsoo de saken sijn gestelt,

1339) *in sijn stede*, op zijne plaats.
1340) *bedaerend*', tot zijn gewonen toestand terugkeerend.
1341) *verbaestheit*, ontsteldheid; *streeck*, verdween.
1345) *af vol*, vol van; *dienen aen*, vermelden, berichten.
1346) *oordeel*, vgl. vs. 1251; *nae dat hij 't sal verstaen*, naar zijn inzicht, meening.
1347) *wat' er af is bespooren*, onderzoeken wat er van aan is.
1348) *soo*, dat.
1350) *haest*, spoedig.
1355) *versmachten*, wegkwijnen.

Als ons de voester voor de waerheit heeft vertelt,
Soo loov' jck danckbaerlijck uw goedtheit hooch van waerden,
Hoewel jck eensaem blijv' en mis mijn lust op aerden.
Want als ghij mij onttrockt dit eenich pandt soo soet
Door ongeval of doot, gelijck misschien ghij doet,
Soo soud' jck tegens u en mij misdoende dwalen,
Indien jck op u wil, en wetenschap ging smalen,[1364)]
Mij steurende dat ghij quaemt wedereisschen 't geen[1365)]
Dat jck soo lang van u genoten had te leen:
Recht of jck bet als ghij wat orbaer was verstonde,[1367)]
Recht of jck mij en haer meer goets, als ghij ons, jonde.
Men soeckt; en soomen haer noch doodt noch levend vindt,
Soo neem jck 't blijcklijxt aen, en houd dat sij besint[1370)]
Van een verheven Godt ten hemel is gevaeren:
Want de bescheiden reên, en 't deftige verclaren[1372)]
Des voesters brengen 't mee, wiens trou-bevonden mondt
Noyt spreken was gewoon versuft of ongegrondt.
Maer siet de vrouwen daer, die brengen nieuwicheden.

REY VAN JOFFEREN. CONING.

REY.

Grootachtbaer heer het slot, van boven tot beneden,
Hebben wij heel doorsocht, en omgekeert ter vlucht,[1377)]
Granida' is nieuwers, maer een lieffelijcke lucht,[1378)]
Met goddelijcke reuck vervult haer gansche camer.

CONING.

O gróóte Pallas, noyt was mensch u aengenaemer
Als Perseus door u jonst gesegend wonderlijck;[1381)]
En noch ter tijdt op sijn naesaeten in het rijck[1382)]
'T welck van hem naeme voert, Godinne wijs van raede,[1383)]
Ghij duiren laet u jonst, en anhoudt u genaede.
Lof seechbare Godin, Lof hooch verheven Gódt[1385)]
Eewige Liefde, die van aertsche bruiloft, tót
Een hemels huwelijck Granida comt verheffen,
Geen danckbaerheit, geen lof u prijs can overtreffen.[1388)]

REY.

Lof, eewige Liefde, wij

1364) *wetenschap*, wijsheid.
1365) *mij steurende dat*, mij verstoord makende omdat.
1367) even alsof ik beter zou weten wat goed is, dan gij.
1370) *houd*, houd het er voor; *besint*, bemind.
1372) *bescheiden reên*, duidelijke woorden; *deftige*, kalme, waardige.
1377) *ter vlucht*, inderhaast, haastig.
1378) *nieuwers*, nergers.
1381) *Perseus* werd door Pallas Athene beschermd bij zijn tocht naar de Graeën, de zusters der Gorgonen, en ontving van haar een spiegel, dien hij gebruikte bij de bestrijding der Gorgonen.
1382) *noch ter tijdt*, nu nog
1383) '*t welck van hem naeme voert*, Perzië.
1385) *seechbare*, de overwinning verleenend.
1388) *u prijs*, de lof die u toekomt.

Geven dij,
Die u hooge goetheits straelen,[1391)]

1391) *goetheit*, genade.

Door de dicke wolcken heen,
Al beneên,
Laet tot opter aerden daelen.

Die op uwe erachten let,[1395)]
Ende set
Boven al op u het óóghe,
Treckt u goetheit overschoon
Inden throon
Des besonden hemels hóóghe.[1400)]

Heilich, goedertieren, eel
Sijdij heel.
Die in uwe vlammen blaken,
Cundij oock op aerden hier,
Door uw vyer,
Met een hemel salich maken.

Soo, wie dat u lieven sal,
Suldij al,
Niet alleen Granida schaeken.

TISIPHERNES. DAIFILO. CONING. REY VAN JOFFEREN.

TISIPHERNES.

Daer leyt mijn throon in d'asch, en de beloften mildt[1410)]
Van 't schoonpratich geluck, en te vergeefs gespilt
Soo veel moylijcke last ter nauwer noot deurkropen,
Soo veel gevaers, soo veel teleurgestelde hoopen,[1413)]
Soo veel anxstige vrees en arbeyt wtgestaen,[1414)]
Soo veel treffende sorch en soo veel weers gedaen,[1415)]
Soo veel gesochte ramps, soo veel verdriet geleden,
Soo veel verbeten smarts, soo veel vertwijfeltheden.
Ay dul geluck, ick ken u onbescheyden cracht![1418)]

DAIFILO.

Maer op een vroom gemoet, mijn heer, heeft sij geen macht.[1419)]

TISIPHERNES.

Niet langer dan het selfs haer overlast wil lijen.[1420)]
Dit sal mij 't laeste sijn. Mijn handt sal mij bevrijen,
'T is lang genoech geleeft. Gaen we. Mijn hart verstout
U tot een cort verdrach.[1423)]

1395) *crachten*, vermogen.
1400) *besonden*, door de zon verlichte.
1410) nu is het uit, mis met mijn troon.
1413) *hoopen*, verwachtingen.
1414) *en arbeyt wtgestaen*, en moeite, last doorstaan.
1415) *treffende sorch*, buitengewone zorg?; *weer*, weerstand.
1418) *dul geluck*, dwaze, domme fortuin; *onbescheyden*, die zonder oordeel te werk gaat.
1419) *vroom*, standvastig.
1420) *overlast*, te zware last.
1423) *verdrach*, uitstel; wacht niet lang, draal niet.

DAIFILO.

Mijn heer, besindt u, houdt.[1424)]

1424) *houdt*, houd op.

CONING.
Houdt Tisiphernes.[1424)]

REY.
Ach.

DAIFILO.
Heer geeft de reden plaetse.

TISIPHERNES.
T geluck en geeft haer geen.[1425)]

DAIFILO.
Jae 't.

CONING.
Hoe?

DAIFILO.
Bedaert, en vaetse.

CONING.
Hoe nu toe brave Prins?[1426)]

TISIPHERNES.
Gelijck mijn ramp mij jaecht.

CONING.
Is dit de liefde die ghij tot Granida draecht?[1427)]

TISIPHERNES.
Ick liefd' haer niet, 't en waer ick mij 't verlies liet rouwen.

CONING.
Niet haer verlies, maer 't uw, want sij is hooch behouwen.[1429)]

TISIPHERNES.
Soo spuwt het wreedt Geluck op mij haer crachten wt.

1424) *reden*, gezond verstand, rede.
1425) *t geluck*, de fortuin; *jae 't*, ja wel; *vaetse*, vatze (= reden) d.i. bedenk wat gij doet.
1426) *hoe nu toe*, hoe nu?
1427) *tot Granida draecht*, Granida toedraagt.
1429) *hooch behouwen*, in den hemel behouden.

DAIFILO.
'T Geluck en steurt u niet, maer dat ghij 't qualijck duidt.[1431)]

CONING.
Misjondij aen u lief Granid' een hemels houwelijck?[1432)]

TISIPHERNES.
Neen maer jck vlie de smert van mijn misvallen grouwelijck.[1433)]

DAIFILO.
Liefde ghij haer, mijn heer, 't geen dat u is geschiedt,
Soud u om haer geluck, lief sijn, en rouwen niet.

TISIPHERNES.
Haer ben ick quijt, en sie voort al mijn toeleg slechten.[1436)]

DAIFILO.
De Goden vinden 't goet, wie sal haer onderrechten?

TISIPHERNES.
Sij vinden 't goet; maer dat jck door het sterven, mij
Bevrij, dat sullen ook geensins beletten sij.

DAIFILO.
Ghij cunt leven dat u 't geluck soo seer niet hinder.

TISIPHERNES.
Het is te wanckelbaer, en licht.

DAIFILO.
Vertrouwt het minder.

TISIPHERNES.
Vertrouwen? jck vertrout nae desen nemmermeer.
Ick sie wel 't en verheft maer, om van boven neêr,[1443)]
Met ijsselijcker slach 't verhevene te smijten;
Gelijck den Arent trots, die niet in stucken rijten
De schiltpad ijserhardt met felle claeuwen con,
Hem strengelijck om hooch, schier voert tot in de Son,[1447)]
Van waer sijn scharp gesicht kennende berch en dallen,
Hij dan op rootsen hardt, hem laet te berste vallen.

1431) *en steurt u niet*, werkt u niet tegen, dwarsboomt u niet; '*t qualijck duidt*, verkeerd uitlegt.
1432) *misjondij*, misgunt gij.
1433) *misvallen*, ramp.
1436) *voort al mijn toeleg slechten*, verder al mijn plannen in duigen vallen.
1443) '*t en verheft maer*, het verheft slechts.
1447) *strengelijck*, met geweld.

Mij wallecht van de werlt; en sal jck nu voortaen
Leven, soo sal jck mij die levendich ontslaen.
De last, en het gebiedt van mijn beseten landen,[1452)]
Daifilo, lever jck van nu af in u handen.
Sijt ghij voortaen de Prins. Ick levers' u, door dien[1454)]
Daermede niemandt can waerdiger sijn versien.
U trouwe dienst is meer dan yemandt can versinnen;
't Heeft u belieft voor mij uw eygen lief te winnen.
Dese versloech den Parth, en gaf hem in gevaer
Des vreesselijcke doots, willich om mij en haer.
Grootachtbaer heer, wilt hem in mijnen staet bevesten.

CONING.

O wonderlijck beleydt! maer 't is beleydt ten besten.[1461)]

TISIPHERNES.

Voor mij, jck ben terstondt het hof te laten, ree,[1462)]
Mijn peinsachtich gemoedt wil geen blijvende stee;
Maer mijn voorneemen is van d'eene tot den anderen,
Met eensaem selschap clein te reisen en te wanderen.[1465)]
Ick bid om oorlof voorts, want hier vertoev' jck niet.[1466)]

DAIFILO.

Ick danck mijn heer, die mij soo grooten eere biedt.
Een hooch en waerde gaef wort mij van hem gegeven;[1468)]
Maer hij weet tot wat eindt jck coos' het hoofsche leven,
Te weten om den dienst van de Prinsses, geensins
Op hoop van voordeel, min van selfs te worden Prins,[1471)]
Welck pack voor mijnen hals sijnde te swaer om dragen,[1472)]
Een lagen harders rust mij beter doet behagen.
Maer wel sal jck, mijn heer, blijvend uw trouwe knecht,
Uw dingen gaede slaen nae mijn bequaemheit slecht,[1475)]
Tot dat ghij wat ontlast vant schielijcke beswaeren,[1476)]
Met hulpe vanden tijt sult comen te bedaeren,
Om met vernoeging weer te keeren tot den staet,[1478)]
Die 't lusteloos gemoedt door tegenheit verlaet:[1479)]
Mijn heer, soeck het, gelijck hij 't goet vindt, te besaedigen.[1480)]

CONING.

1452) *gebiedt*, gezag; *mijn beseten landen*, mijn eigen landen.
1454) *de Prins*, de vorst.
1461) *beleydt*, beschikking.
1462) *voor mij*, wat mij betreft; *ree*, gereed.
1465) *selschap*, gezelschap; *wanderen*, reizen.
1466) *oorlof*, verlof om heen te gaan.
1468) *waerde*, kostbare.
1471) *min*, en nog veel minder om zelf vorst te worden.
1472) en daar dit pak voor mij te zwaar is om te dragen, behaagt mij beter de rust van een eenvoudigen herder.
1475) *gaede slaen*, zorg dragen voor; *slecht*, geringe.
1476) *schielijcke*, plotselinge.
1478) *vernoeging*, vreugde.
1479) *tegenheit*, afkeer.
1480) *besaedigen*, tot rust brengen.

Ach luttel wenschend hart! luttel can u beschadigen.[1481)]
Ach wat onttreckt ghij, met begeerlijckheits verhoên,[1482)]
Het speelsiecke Geluck al stofs om quaet te doen?
Dats Prinslijck, Daifilo, geen prinslijckheit begeeren.

1481) *beschadigen*, leed doen.
1482) *begeerlijckheits verhoên*, het verhoeden, voorkomen van de begeerlijkheid.

TISIPHERNES.

Ik bid u oorlof, heer, om tot mijn reys te keeren.

CONING.

Vaert wel, mijn Prins, vaert wel en sijt getroost.[1486)]

TISIPHERNES.

Ick tij
Van stonden aen op reys; vaert wel mijn heer, en ghij
Daifilo wel.

DAIFILO.

Ick sal mijn heer tot huis versellen,
Om 't reddeloos gesin verbaest in rust te stellen.[1489)]

Vijfde deel.

OSTROBAS. ARTABANUS.

OSTROBAS.

Artabanus, siet hier uw Prins soo braef vernaemt,[1490)]
Maer, hey, geweest! met wien ghij hier in Persen quaemt,
Wien, doen hij leefde, ghij getrouw plaecht aen te cleven,
En nu versuimt sijn wraeck te nemen nae sijn leven.
Artabanus siet hier uw Prins soo braef wel eer
Vernaemt, wiens hoge roem nu leyt gevelt ter neer,
Gevelt, niet van een Prins, ay spijt! (en cundij slapen?)
Maer van een harder slecht vervalscht in Prinssen waepen,
Hey laster! hey! flux rijst Artabanus, en boet[1498)]
Mijn wraeckrasenden dorst, ten minsten, met sijn bloedt.[1499)]

ARTABANUS.

Wapen! Ich volch mijn Prins, 't gebodt dat ghij verclaerde,[1500)]
Ick volgh, mijn Prins, jck volgh, al waer 't tot inder aerde.
Ghij sijt vertrocken, maer inwendich jck aenschouw
Uw beeldt, en vast geprent in mijn gedachten houw
U hayr tsamen gegroeyt met bloedt, u bleeckgeschonden
Trony, u cranck gesicht, en u gapende wonden.[1505)]
Hey wapen! wapen hey! mijn Prinsse roept om wraeck.
Flux op Artabanus verhaelt terstondt de saeck
Aen u geselschap, en ontsteeckt haer met uw woorden,
Om op gelegen plaets den moorder te vermoorden.

1486) *sijt getroost*, houd goeden moed.
1489) '*t reddeloos gesin verbaest*, de ontstelde en verslagen huisgenooten.
1490) *soo braef vernaemt*, als zoo dapper vermaard.
1498) *laster*, schande, smaad; *boet*, lesch.
1499) *wraeckrasende*, die raast, heftig verlangt naar wraak.
1500) *wapen*! wee!; *verclaerde*, te kennen gaaft.
1505) *cranck gesicht*, gebroken oog.

aant. **DAIFILO.**

Lang over middernacht jck 't al te wesen gis,
Het licht dwerrelt gemengt onder de duisternis,
Den blonden dageraet met haer blosende kaeken,
En d'wr dat mijn Godin mijn coomst verwacht, genaeken.
Want, doen jcks' op het landt gebracht had, liet jck haer
In het geselschap van mijn trouwe suster daer,
En soo de corte tijt ons haestich dwong te scheyden,[1516)]
Besloten wij, dat sij mijn weercoomst souw verbeyden,
Eer dat de tweede Son souw aen den hemel staen.
Siet hier den naesten wech dit dient mij in te slaen.

GRANIDA.

Vaert wel scepters, vaert wel, vaert wel verheven thróónen,
Verheven soo, dat mij van uwe steylheit ijst,
Vaert wel dwingend gewaedt, en al te swaere cróónen,[1522)]
Afgoden die met windt uw ijdle dienaers spijst.

Uw ijdle dienaers ghij duisenderleye noot ‘breyt,[1524)]
Door uw beloften loos die ghij soo qualijck houdt,[1525)]
Want sij, besietment wel, vercleenen inde grootheit,[1526)]
Slaven in d'heerschappij, verarmen in het goudt.

Een laege' en diepe rust mij beter mach verquicken[1527)]
Die mij te saemen smelt met een lief ander-jck;
Ick laet u warrich hof, en kies voor soo veel stricken,[1530)]
Een al veel strenger, maer och hoe veel soeter strick![1531)]

Bedauwde bloemkens versch, en ghij bloosende róósen
Die uwen mantel groen nu effen open doet,
Welcoom, en danck dat ghij verquickt mijn amelóósen,
En afgepijnden geest met uwen aesem soet.[1535)]

Nu biggelt op het gras, en cruidtjens onbetreden,
Mijn laeuwe traentjens die den dauw soo wel gelijckt;
Traentjens niet meer van smart, niet meer van bitterheden,
Maer van een teêr gemoedt, dat schier van vreucht beswijckt.

O boomen schaduw-mildt, ootmoedelijck laet daelen
Uw nijgend hooft als ghij 't eerwaerdich aenschijn siet,

1516) *soo*, daar.
1522) *dwingend*, knellend, de beweging belemmerend.
1524) *breyt*, berokkent.
1525) *loos*, ijdele.
1526) *vercleenen*, zie Pastor Fido a. 5 sc. 1:

> Ma chi creduto havria di venir meno
> Trà le grandezze, e impoverir ne l'oro?

1527) *slaven*, slaaf zijn.
1530) *warrich*, oneenig, onrustig.
1531) *al veel strenger*, wel veel strakker, drukkender.
1535) *afgepijnden*, afgezwoegden, uitgeputten.

Leydstar en Morgenstar met weerlichtende straelen,[1542)]
Indien mijn blijschap slaept, waerom weckt ghij hem niet?[1543)]

1542) *leydstar*, poolster, ster van Venus; *weerlichtende*, schitterende.
1543) *blijschap*, Daifilo.

Vrolijcke vogeltjens, die nu 't begint te daegen,
Met wtgelaeten sang het stille woudt ontrust,
Ghij nachtegael voor heen, vlied wt de bootschap draegen,[1546)]
Dat hij sich haest, jck wacht alhier mijn lieve lust.

DAIFILO. GRANIDA.

DAIFILO.

Ach! om mijn vliegend hart snellijcker te doen spoeyen,
Hoeftmen geen vogeltjens noch nieuwe boôn te moeyen,[1549)]
De liefde port dat staech, en drijft tot sijn Godin
Mijn eerwaerdige vrouw.

GRANIDA.

Uw dienstmaecht, uw slavin,
Die 't nemmermeer aen u te slaven sal verdrieten,[1552)]
Die om uw minste dienst haer leven souw vergieten,[1553)]
Handelt en leeft met mij naer uw sin, hoe ghij doet,
Vercoopt mij, doodt me', ick wilt.[1555)]

DAIFILO.

Mijn vrouw, en al mijn goedt.
Hoe onlangs noch soud' ick niet hebben darven dencken
De vreuchd die 't u belieft genadelijck te schencken
Aen die s' onwaerdich was, die niet en had verdient
Uw dienst, jck swijge' uw jonst.[1559)]

GRANIDA.

Ayme, mijn groote vriendt,
D'onwaerdeerlijcke prijs, en wtgenomen crachten[1560)]
Van uwe deuchden deên, dat noyt wt mijn gedachten[1561)]
O Daifilo' u gedaent van siel en lichaem ging,
Tsint jck door 's hemels jonst daer kennis af ontfing.
Het sal voor uw waerdij altijt te luttel vallen,
Wat jck u geven can.[1565)]

DAIFILO.

En jck u niet met allen,
Al 't mijn van recht, en reên u toegeeygent wert.
Ach mijn Godinne' hoe vol is van u al mijn hart!

GRANIDA.

1546) *ghij nachtegael voorheen*, gij nachtegaal (de vogel der liefde), vlieg vooruit (= *vlied wt*, dat ook behoort bij *vogeltjens*).
1549) *moeyen*, lastig vallen.
1552) *nemmermeer*, nooit; *slaven aen*, slavin zijn, dienen.
1553) *u minste dienst*, de geringste dienst, dien zij u zou kunnen bewijzen.
1555) *vrouw*, meesteres.
1559) *u dienst*, u te dienen.
1560) *wtgenomen crachten*, voortreffelijke blijken.
1561) *deên*, waren oorzaak.
1565) *en jck u niet met allen*, en ik kan u niets geven.

Mijns hartsen bloedt.[1568)1568)]

1568) *hartsen*, harten.
1568) *d'ander*, die des hemels; *claer*, helder, schitterend.

DAIFILO.

Mijn Son die boven d'ander claer ‘is,
Ick houd' u in mijn arm, en twijfel oft het waer ‘is.
Mijn siel is soo beroert, (ayme!) dat jck daer van
De grondelose vreuchd niet vol genieten can.
Ick en gelove nauw mijn staet dus hooch geresen,[1572)]
En denck vast of jck wel Daifilo niet sou wesen.[1573)]

ARTABANUS. GRANIDA. DAIFILO.

ARTABANUS.

Nu toe gesellen, maer dat ghij niet dootlijck crenckt[1574)]
Den valschen moordenaer, die noch op boelen denckt;[1575)]
Val aen gelijck, en crijcht hem levendich in handen.
Ghij sijt gevangen. Stae. knoopt hem in vaste banden.

GRANIDA.

Ach, ach![1578)]

DAIFILO.

Hoe nu toe? wat wort'er vereyscht op mij?

ARTABANUS.

Het leven.

GRANIDA.

'T leven? och! dat het geen onrecht zij,
Draecht beter kennis van uw vyandt, eer gh'u verder[1580)]
Vergrijpt.

ARTABANUS.

Kennis genoech, het is de valschen harder,
De moorder van den Prins der Parthen wijt-vermaerdt.

DAIFILO.

Verwinner.

GRANIDA.

De tyran was sulken straffe waerdt.

DAIFILO.

Wie eischt mijn leven? dat hij coom alleen en maeck ‘strijdt.

1572) *nauw*, nauwelijks.
1573) *vast*, bijna.
1574) *nu toe - maer dat*, valt aan, maar zorgt dat.
1575) *op boelen denckt*, aan minnen denkt.
1578) *hoe nu toe*, wat nu? *vereyscht op*, verlangd van.
1580) *draecht beter kennis*, weet beter wie uw vijand is.

ARTABANUS.

Dats Ostrobas, wiens bloedt, en bleecke schim om wraeck ‘krijt.
Wij sullen, hem voldoende', u offren aen sijn graf.[1586)]

GRANIDA.

Laet hem, hij heeft geen schult, en keert op mij de straf.
Siet hier Granid', om wien den Prinsse leyt verslaeghen,
Dees Godt heeft mij geschaeckt, en willich wech gedraeghen.
Verschoont hem, woedt op mij den oorspronck van het quaet.

ARTABANUS.

Granida? jae Granida'. O wonderlijck verraet!
Wij sullen (wilt haer oock met banden vast belaeden)
De Princelijcke siel met beyder bloedt versaeden.

DAIFILO.

Daifilo wat ghij siet, Granida lijdt, sij lijdt,
En staet het aen een coordt dat ghij haer niet bevrijdt?[1595)]
Dats stucken. Goden nu, nu crachten, nu cloeckmoedicheit,[1596)]
Nu arbey al wat mach.[1597)]

GRANIDA.

Och 't is vergeefsche woedicheit!

ARTARANUS.

Gef hem maer, gef hem maer, doot beter als ontvloôn.[1598)]

GRANIDA.

Och laet mij voorgaen!

TISIPHERNES. ARTABANUS. DAIFILO. GRANIDA.

TISIPHERNES.

Houdt, houdt op wert u geboôn,
Houdt op, houdt op 't gecrijs, vechters, en scheydt u drangen.[1600)]

ARTABANUS.

Vlienwe sij sijn ontset, vlienwe.

TISIPHERNES.

Ghij sijt gevangen.
Artabanus met wien ist dat ghij twistich sijt?
Sijdt ghij hier Daifilo? hebdij alleen den strijdt
Tegen soo veel?

1586) *aen*, op.
1595) *staet*, ligt.
1596) *dats stucken*, met deze woorden scheurt hij het touw stukken.
1597) *nu arbey al wat mach*, nu al uwe krachten ingespannen!
1598) *gef hem maer*, geef hem maar slagen of steken.
1600) *scheydt u drangen*, houdt op met op elkander in te slaan.

ARTABANUS.

Verstaet, Prinsse de valsche treken,
En wilt u ongelijck nevens het onse wreken.

TISIPHERNES.

Hoe dat?

DAIFILO.

Ach ramp op ramp! wt d'een in d'ander last!

GRANIDA.

Och 't scheen ontset, maer las![1607)]

DAIFILO.

Een meerder vyandt wast.

GRANIDA.

Ach hard Gelux besluit!

ARTABANUS.

Prinsse ghij sijt bedroghen,
Siet hier Granida', en al des voesters reden loghen.
Siet hier den valschen Godt van wien sij is geschaeckt,
En trouwheit daer ghij soo veel wercks af hebt gemaeckt.[1611)]
Sij kiest een boer voor u, tot haer en uw verminderen,[1612)]
Een boer den adel hoont, en schaeckt der Prinssen kinderen.
Ick quam om Ostrobas te wreecken, wreeckt ghij nu,
Op beyde, beyder leet van onsen Prins en u.

TISIPHERNES.

Wats dit?

DAIFILO.

Ach wilt u leet op mijn alleen vergelden!

GRANIDA.

Sijn trouw is onbevleckt, hem canmen niet beschelden;[1617)]
Maer u op mij verhaelt, en coelt uw grammen moedt,
Met wraecke, niet van t quaet dat u Granida doet,
Maer van het welck, op dat de doodt haer 't ooch souw luicken,
Den Goden 't heeft belieft tot oorsaeck haer te bruicken.

1607) *meerder*, grooter.
1611) en de getrouwheid, die gij zoo geprezen hebt, waarvan gij zoo hoog hebt opgegeven.
1612) *verminderen*, smaad.
1617) *beschelden*, beschuldigen.

TISIPHERNES.

O Liefde! O vreemt beloop! Daifilo segt mij hoe
De dingen wonderlijck dus sijn gecomen toe;
Mijn geest en can 't beleyt noch het vervolch niet vaten.[1624)]

DAIFILO.

Mijn heer, den laesten nacht, passeerd' jck bijder straten
Onder de venster van mijn vrouw, gelijck ghij weet,
Dat ver van haer te sijn mij was het meeste leedt,
En om haer bij sijn, jck ten hove was gecomen,[1628)]
En om haer dienst, van u jck hadde dienst genoomen:
Mijn Vrouwe stondt voor 't glas, en soo sij mij sach gaen,[1630)]
Sondt sij haer voester af, om mij te roepen aen.
Mijn Vrouw vernederde' haer, en quam mij selve vraeghen,
Wat oorsaeck inder nacht mij daer ontrent mocht jaeghen;
Gevraeght, heb jck ontdeckt van mijn gemoedt den grondt,
Waerop, o mijn Godin, ghij blijcken liet terstondt
De jonst, die ghij mij droecht, door dien ghij van te veuren
De róóck van mijne vlam wel hadt cunnen bespeuren.
Te laten, boodse mij haer coninckIijcke staet,[1638)]
Om met mij naer het landt te trecken op ter daet;[1639)]
Onwaerdich kend' jck's mij, en hiel de swaricheden
Van sulck bestaen, haer voor: maer haer gegronde reden
Vertoochden mij haer Liefd', en dat sij bet met mijn[1642)]
Soo cleenen staet, als met een Prins vernoecht souw sijn.
Den hemel zij getuigh van 't geen dat ick oorkonde,[1644)]
Dat jck, tot die tijdt toe, Granid' aen niemandt jonde,
Als u, mijn heer, want mijn gedacht dus hóóch niet steegh.
Maer, doen jck onderrecht van haer, 't gevoelen creech
Dat dit haer best sou sijn, bestond jck het ten lesten,
(De Goden wetent) meer om haer, als mijnen besten.
Maer, ach verblende mensch, hoe luttel kundij sien
Of uwe wijste raedt tot schaed' of voordeel dien![1651)]

GRANIDA.

Prinsse dus ist mijn schult, straft mij 't wert u gebeden.[1652)]

DAIFILO.

Neen eedel Prins, maer sijdt met mijn alleen te vreden.

TISIPHERNES.

O wonderlijck beloop! o raedt der Goden rijck![1654)]
O Liefde gansch volmaeckt, en sonder sijns gelijck!
Om haer getrouwe Lief een groote Coninginne

1624) '*t beleyt noch het vervolch*, het plan noch de toedracht der zaak; *vaten*, vatten.
1628) *om haer bij sijn*, om in hare nabijheid te zijn.
1630) *soo*, toen.
1638) *laten*, verlaten.
1639) *op ter daet*, dadelijk.
1642) *vertoochden*, vertoonden; *bet*, beter, meer.
1644) *oorkonde*, mededeel, verhaal.
1651) *raedt*, plan, overleg.
1652) *wert*, wordt
1654) *raedt der Goden rijck*, besluit der machtige goden.

Verwisselt haeren staet, en wort een harderinne.

Een harder weigert, om sijn Lief te laten niet,
Een prinsselijcke staet diemen hem annebiedt.
'T geen om elckanders wil ghij sijt t'ontbeeren vaerdich,[1660)]
Bet met elckander ghij sijt te besitten waerdich.
'T is recht dat ghij geniet, Daifilo, dat ghij wont,[1662)]
En ghij Granida' uw lief die ghij de waerdste vondt.
Den hemel u vereent, den hemel deed bereyden
Den wech tot u geluck. Neen, ick en sal niet scheyden
Het echste paer dat oyt ter werelt is gesien.[1666)]
Gelieven sijt getroost, u sal geen leet geschien.[1667)]
Prinssesse rijst, en ghij Daifilo van der aerden.

GRANIDA.
Ach eedele gemoedt!

DAIFILO.
Ach heusheit hooch van waerden!

GRANIDA.
Ach onverwachte troost! recht Prinslijck, eedel bloedt,
Wie sal u dese deucht loonen, als uw gemoedt?[1671)]
Dat sal u lof en loon nae Deuchts waerdije geven.

TISIPHERNES.
Dits niet genoech, dat jck u hier behoude 't leven,
Maer jck begeere dat de Coning selfs volvoer[1674)]
U lieden huwelijck, naedien 't den hemel swoer.[1675)]
En op dat hij daer toe sich lichtelijker leyde,[1676)]
Soo schenck jck u noch eens den staet die ghij ontseyde.[1677)]
Ick weet jck sal van hem verwerven ulie vree,
En dat hij u verhef tot swaegher in mijn stee.[1679)]
Mijn vollick wilt voor heen u gang nae 't hof versnellen,[1680)]
En aen den Coning al dit vreemt beloop vertellen,
En mijn begeerte mee; want valt het mij niet swaer,
Ick acht het min voor hem sal sijn een droeve maer;
Dat mijn gemoedt beweecht sal sijn gemoedt beweghen.
Wij volgen sachtelijck.

GRANIDA.
Ach groote troost! vercreghen
Op 't aldertroosteloost! Lof Prince die 't dus veucht.[1686)]

1660) *vaerdich*, bereid; de zin is: gij zijt meer waardig dan iemand anders om met elkaar te bezitten, wat gij om elkander bereid zijt te ontberen.
1662) *recht*, billijk; *geniet*, bezit.
1666) *echste*, wettigste.
1667) *sijt getroost*, weest goedsmoeds, hebt goeden moed.
1671) *deucht*, weldaad.
1674) *volvoer*, tot stand brenge.
1675) *swoer*, zwoer dat het tot stand zou komen.
1676) *sich leyde*, zich late leiden.
1677) *ontseyde*, geweigerd hebt.
1679) *swaegher*, schoonzoon; *stee*, plaats.
1680) *voor heen*, vooruit.
1686) *veucht*, voegt, beschikt.

aant. **TISIPHERNES.**
Het lust mij dus te doen.

DAIFILO.
Mijn heer, u lust de deucht.
Maer al verheft ghij mij boven uw eygen saken,[1688)]
Ghij sult mij nemmermeer meer als uw dienaer maken.

REY VAN HARDERINNEN.
Groote Goden, niet om raken[1690)]
Is de grondt van uw besluit,
t Was uw lust dit huwlijck maken,
Comt en voert de bruiloft wt.

Harder die in lasten druckich,[1694)]
Van 's Gelux genae bestort,[1695)]
O geluckich! overluckich!
Hemel-hooch verheven wort!

Niet dat u een staf van gouwe[1698)]
Soeter voorstaet als een bloem,[1699)]
Maer dat ghij vereent in trouwe[1700)]
Met u waerdich hartsen roem.

Liefd koos, doen ghij wiert gebooren,
U voor eygen wtgesocht,[1703)]
En den hemel, al te vooren,
Had sijn jonst u toegedocht.

Alsmen bij u wiech quam queelen,
Soo bevallijck loecht gh'er in,
Dat u, vaeck, om mee te speelen,
Staelen watr' en bosgodin.

Corts daer nae begon te blijcken
(Want den tijdt haest henen vaert)[1711)]
Dat ghij van uw tijts-gelijcken
Meester, geen gelijck en waert.

T'hans als d'eerste wol u kaeken[1714)]
Vanden baert beschaeuwen dee,
Harderinnen en ontstaeken[1716)]

1688) *boven uw eygen saken*, boven uw eigen stand.
1690) *niet om raken*, niet te peilen.
1694) *druckich*, drukkende, droevige.
1695) *bestort*, overstort, gezegend.
1698) *van gouwe*, van goud.
1699) *soeter voorstaet*, schooner toelijkt, beter aanstaat.
1700) *vereent*, vereenigd wordt; *in trouwe*, in den echt.
1703) *voor eygen wtgesocht*, voor een uitverkoren eigendom.
1711) *haest*, snel.
1714) *t'hans*, spoedig daarop.
1716) *ontstaeken*, ontbranden in liefde.

Niet alleen maer Nymphen mee.[1717)]

1717) *mee*, eveneens.

aant. Duisendt wenschten om uw paeren,[1718)]
Duisendt quijnden om uw min,
Maer den hemel wild' u spaeren
Voor een groote Coningin.

Groote Goden niet om raken
Is de grondt van uw besluit,
Lustent u dit huwlijck maken?
Voerdt met jonst de bruiloft wt.

REY VAN JOFFEREN.

Liefd en Min aen een vertuyt,[1726)]
Beyde siel en lichaem-mengers,
Heilighe' oppervrientschap-strengers[1728)]
Salicht bruidegoom en bruidt.

Boven de gemeene maeten[1730)]
Wild' hij sien een lievend paer,
Des den hemel keurich haer[1732)]
Las wt soo verscheyen staeten.[1733)]

Dat ghij twee vereenicht blijft
Blijckt de Goden te begeeren,[1735)]
En de Coning wil niet keeren
'T geen den hemel mercklijk drijft.[1737)]

Lang, al lang genoech geleden,[1738)]
Blijx genoech van vaste trouw;
Dat uw overleden rouw[1740)]
Dien tot meerder vrolijckheden.

O Geluck sijdt eenmael sadt[1742)]
Van ellenden op ellenden,
En ten laesten moe van wenden
Schut den loop hier van uw radt.[1745)]

God en Coning willen staeken
Der gelieven tegenspoedt,
Liefd' en Minne lof u gloedt[1748)]
Die nu sonder smart sal blaeken.

1718) *om uw paeren*, met u te paren.
1726) *vertuyt*, verbonden.
1728) *strengers*, strengelaars.
1730) *gemeene*, gewone.
1732) *keurich*, kieskeurig.
1733) *las wt*, koos; *staeten*, standen
1735) *de Goden te begeeren*, dat de Goden begeeren.
1737) *mercklijck drijft*, klaarblijkelijk wil.
1738) *geleden*, doorgestaan.
1740) *overleden rouw*, voorbijgegane smart.
1742) *geluck*, fortuin.
1745) *schut*, stuit.
1748) *lof*, lof zij.

Liefd en Min aen een vertuyt,
Beyde siel, en lichaem-mengers,
Heilighe' oppervrientschap-strengers
Salicht bruidegoom en bruidt.

TISIPHERNES. GRANIDA. DAIFILO. CONING. REY VAN JOFFEREN. REY VAN HARDERINNEN.

TISIPHERNES.

Verheucht, met blij gelaet comt ons het hof te moet.[1754)]
Siet daer den Coning selfs.[1755)]

GRANIDA.

Dat jck hem val te voet.
Ach vader!

CONING.

Wellecoom, mijn dochter, staeckt u vresen;
En ghij die mij voortaen een waerde soon sult wesen;
Der Goden wille volch ick.

TISIPHERNES.

Heer, houdt dese voor
De schoonste tempels, die de Liefde sich vercoor
Om eens voor al ten toon sijn heerlijckheit te stellen.
Gunt, heer, dat eeuwelijck elckander sij versellen,
En dat den hemel bindt, mijn Coning, niet en scheydt.
Dit loon eisch ick alleen van uw grootachtbaerheit,[1763)]
Voor al de diensten die mijn leven haer oyt deede.

DAIFILO.

Ach eedel Prinsse!

CONING.

Nu stelt u gemoedt in vrede,
Ach twijfelt langer niet, mijn kindren! niet soo blindt
En ben jck of ick sie, dat sonderling bewindt[1767)]
Der Goden besich is met u te samen hechten.

GRANIDA.

Ach onverdiende troost!

CONING.

Dochter u op wilt rechten,
En ghij Daifilo rijst.

DAIFILO.

Laet, Goden, het geluck,
In tegendeel van dit, met den voorgaenden druck[1771)]
Vernoeghen, oft, en ist daermee niet te betaelen,[1772)]

1754) *te moet*, te gemoet.
1755) *selfs*, zelf.
1763) *uw grootachtbaerheit*, uwe Majesteit.
1767) *sonderling bewindt*, bijzondere besturing.
1771) *in tegendeel van dit*, van zijn kant.
1772) *vernoeghen*, zich vergenoegen.

Laet het de rest op mij, niet op mijn Lief verhaelen;
Soo 't sijn can dat jck smaeck hetgeen sij niet en smaeckt.[1774)]
Ach Coning!

CONING.

Daifilo, mijn dochter is geschaeckt
Van wijsheit en versocht verstandt, die haer bereyden[1776)]
Den alderhoochsten wech, en tot de Liefde leyden.
Sij liet om uwentwil het overladend rijck,[1778)]
Besit het nu met haer voortaen min commerlijck;[1779)]
Dits mijne, dits de wil der Goden wijs van rade.[1780)]

DAIFILO.

Cleen souw de danckbaerheit, en lof van u genaede
O Coning bij mij sijn, indien dat jck verstondt[1782)]
Datse verclaerbaer waer met menschelijcke mondt.[1783)]
Des ick het minste niet bestaen mach wt te spreken.[1784)]

CONING.

Een soon van Persen can 't aen genen staet gebreken,[1785)]
Des, Tisiphernes, niet u heerschappij verlaet.
Wij dancken u dat ghij u selven, noch uw staet
Verschoont en hebt, om dees gelieven t'saem te veugen:
Ghij hiellept int verdriet, nu hellept int verheugen.
En ghij gelieven comt, verquickt u van u moeyt.[1790)]

TISIPHERNES.

Ick sie mijn wensch. Den Parth gevangen, en geboeyt
Vergeeve' jck sijn misdaet, wilt Daifilo vergeven.

DAIFILO.

Sijn voorgenomen moordt ons diende tot het leven,
Jae trouwen, jck vergeef 't; en Prinsse doet u sin.[1794)]

GRANIDA.

Lof Goden wonderwijs!

DAIFILO.

Lof groote Liefd en Min!

REY VAN JOFFEREN.

Godt en Coning willen staeken
Der gelieven tegenspoet,

1774) *smaeck*, ondervind.
1776) *versocht*, ervaren.
1778) *overladend*, te zwaar drukkend.
1779) *commerlijck*, drukkend.
1780) *dits mijne*, dit is mijn wil.
1782) *verstondt*, meende.
1783) *verclaerbaer*, uit te spreken, verkondbaar.
1784) *mach*, kan.
1785) een Prins van Perzië kan het aan geen waardigheden ontbreken.
1790) *moeyt*, verdriet, lijden.
1794) *trouwen*, voorwaar, zeker.

Liefd en Minne lof u gloedt
Die sij sonder smarte smaeken!

REY VAN HARDERINNEN.

Groote Goden, niet om raeken
Is de grondt van uw besluit,
t Was uw lust dit huwlijck maeken,
Voert met jonst de bruiloft wt.

REY VAN JOFFEREN.

Liefd en Min aen een vertuyt,
Beyde siel en lichaem-mengers,
Heilighe' oppervriendtschap-strengers
Salicht Bruidegoom, en Bruidt.

EINDT.

Al waelt het+
3
1605
1

+ *Al waelt het*, alles verandert; hetzelfde als Hooft's gewone zinspreuk *veranderen can 't.*

[P.C. Hoofts Geeraerdt van Velsen]

Van den Geeraerdt van Velsen zijn mij de volgende drukken bekend:

P.C. Hoofts // Geeraerdt // van // Velsen // Treurspel. // [wapen der stad Amsterdam] // Tot Amsterdam, // By Willem Jansz. op 't waeter, inde vergulde Sonnewyser. // Anno CI□ I□C XIII.

P.C. Hoofts // Geeraerdt // van // Velsen // Treurspel. // [wapen der stad Amsterdam] Tot Amsterdam, // By Willem Jansz. op 't waeter inde vergulde Sonnewyser. // Anno CI□ I□C XVIII.

P.C. Hoofts // Geeraerdt // van // Velsen // Treurspel. // [vignet] Tot Leyden. // Voor Jan Jansz. vanden Rijn, Boeckvercooper. // Anno 1622.

P.C. Hoofts // Geeraerdt // van // Velsen // Treurspel. // Van nieus, door den Autheur oversien ende verbetert. // [wapen der stad Amsterdam] t' Amsterdam, // By Broer Jansz. woonende op de Nieuwe - zijds Achter - borgh - // wal, inde Druckerije. Anno 1633.

In de editie van de Gedichten in 1636, uitgegeven door Jacob vander Burgh, wordt de Geeraerdt van Velsen aangetroffen op bl. 63-121.

P.C. Hoofts // Geeraerdt // van // Velsen. // Treurspel. // Van nieus, door den Autheur oversien ende verbetert. // [wapen der stad Amsterdam] t' Amsterdam, // By Broer Jansz, // woonende op de Nieuwe - zijds Achter - // burgh - wal, inde Silvere Kan. 1638.

P.C. Hoofts // Geeraerdt // van // Velsen. // Treurspel. // Van nieus, door den Autheur oversien ende verbetert // [wapen der stad Amsterdam] t' Amsterdam, // By Broer Jansz, woonende op de Nieuwe - zijds Achter - // burgh - wal, inde Silvere Kan [zonder jaartal].

In de editie van 1644 vindt men met afzonderlijke pagineering P.C. Hoofts // Geeraerdt // van Velzen // Trevrspel; // Met de dood van // Graaf Floris // van Hollandt. // [vignet: het wapen der stad Amsterdam] t' Aemsteldam, Gedrukt by Jacob Lescaille. // Voor Joost Hartgers, Boekverkooper in de // Gasthuissteeg, in de Boekwinkel, in 't jaar // CI□ I□ C XLIV.

Verder is dit stuk nog afzonderlijk uitgegeven t' Utrecht, by Lucas de Vries, wonende in de Snippe-vlucht, 1649; t' Amsterdam, by Jan Jacobsz Bouman, woont op 't Water, inde Lelye onder de Doornen, Anno 1658; t' Amsterdam, by Jacob Lescaille, Boekverkooper op den Middeldam, naast de Vismarkt, 1662; t' Amsterdam, by de Weduwe van Michiel de Groot en Gijsbert de Groot, op den Nieuwendijk, tusschen de Haerlemmer-sluysen, 1681; te Amsteldam, by de Erfgen. van J. Lescailje, op den Middeldam, op de hoek van de Vischmarkt, 1706; te Amsteldam, by Isaak Duim, Boekdrukker en Boekverkooper bezuiden het Stadhuis, 1736.

Ook is dit treurspel opgenomen in de uitgaven van 1657, 1668, 1671, 1677, 1704, 1823 (Bilderdijk); en uitgegeven in het Panthéon no. 18 door Dr. J. van Vloten, 1853; tweede druk (zonder jaartal) door Dr. G.M. Slothouwer; en door Dr. G. Penon in Nederlandsche Dicht- en Prozawerken, 3de deel, Groningen bij J.B. Wolters, 1886, bl. 227-297.

aant.

P. C. HOOFTS
GEERAERDT
van
VELSEN
Treurſpel.

TOT AMSTERDAM,
By Willem Ianſz. op't waeter, inde vergulde Sonnewyſer.
ANNO CIↃ IↃC XIII.

Inhovdt.[+]

[1] Nae dat Floris de vijfde, Graeve van Hollandt, de gemeente[1)]
[2] lang gequeeckt hebbende om den Adel te onderdrucken,[2)]
[3] d'onghelijcken ende wederwaerdicheden den selve toeghe-
[4] dreven[3)] opghehoopt hadde met het vercrachten van de huys-
[5] vrouwe des Heers van Velsen; soo is de haetelijckheyt van[5)]
[6] dit stuck waergenomen vande voorneemste des ouwling ver-
[7] bitterden[6)] ridderschaps, voor een gelegenheyt om de ghe-
[8] moeden des volcx vanden Vorste af te keeren, ende onder
[9] eenen naem haer aller leedt te wreecken. Daer over Gee-
[10] raerdt van Velsen man, Harman van Woerden vaeder,
[11] Gijsbert van Aemstel neef vande onteerde vrouwe, met
[12] verscheyden andere der voortreffelijcxten des landts, in
[13] heymelijck verbondt ghetreden zijnde, niet sonder haeren[13)]
[14] raedt met uytheemsche ende Ghebuyrvorsten te menghelen,[14)]
[15] hebben den Graeve onder dexel van ten vederspele te[15)]
[16] vaeren buyten Wtrecht inde laeghe der gewaepende ghe-
[17] voert;[16)] ende ghevangen, eerst op 't huys te Cronenburch,
[18] voorts inder nacht nae 't huys te Muyden. Aldaer is de
[19] vrouwe van Velsen sonder van den aenslach te weten haeren
[20] man verbeydende: Ende terwijl dit werck uytghevoert wordt,
[21] rijst de Twist uyter hellen, ende hist haere trauwanten[21)]
[22] Gheweldt ende Bedroch aen ten bederve des landts.[22)]

[23] De ghevanghen Graeve wordt te Muyden op het slot
[24] gebracht, ende nae veel scheldens in ysers geslaeghen.[24)]

\+ *Geeraerdt van Velsen.*
1) *gemeente*, het volk, de derde stand.
2) *gequeeckt*, begunstigd.
3) *onghelijcken*, onrecht; *wederwaerdicheden*, smadelijke bejegeningen; *toeghedreven*, aangedaan.
5) *haetelijckheyt*, afschuwelijkheid.
6) *ouwling*, van ouds.
13) *haeren raedt te menghelen*, te raadplegen.
14) *ghebuyrvorsten*, naburige vorsten.
15) *dexel*, voorwendsel; *ten vederspele te vaeren*, op de vogeljacht te gaan.
16) *laeghe*, hinderlaag.
21) *trauwanten*, trawanten.
22) *ten bederve*, ten verderve.
24) *schelden*, beschuldigen.

[25] Waer op Eendracht met haere ghesellinnen, Trouw ende
[26] Onnooselheydt, den aerdbodem verlaetende ten Hemel wel[26)]
[27] ontfanghen innevaeren.

[28] De Heeren van Velsen ende Woerden ontdecken den[28)]
[29] Heere van Aemstel 't verborghen des aenslachs, ende haere[29)]
[30] meeninghe van den Graeve naer Enghelandt in 's Conincx[30)]
[31] handen te brengen: waer van hy een afkeer hebbende, ende
[32] dryvende dat de saecke by de Staeten 's Lands opperste,[32)]
[33] behoort afgehandelt te werden, sonder met uytheemsch
[34] ghesach de vryheyt te verseeren, scheydt twistich van haer,[34)]
[35] om elck te ruste te gaen, op naerder beraedt. Ondertusschen
[36] de Schildknaep des Heers van Velsen, door last zijns
[37] meesters, vraecht eenen Tooveraer nae den uytgang des[37)]
[38] aenslachs, ende crijcht onseecker antwoordt.[38)]

[39] De Gheest des broeders van Geeraerdt van Velsen ver-
[40] schijnt den Graeve in zijn slaep, hem verwytende d'onschul-
[41] dighe doodt die hy gheleden heeft, onthalst door zijn bevel.
[42] Waer over de Graeve gheslaeghen in zijn ghemoedt, aen[42)]
[43] Velsen zynen soen ende vergiffenisse versoeckt, sonder[43)]
[44] verwerven. Ondertusschen daecht het, ende openbaert haer[44)]
[45] de gemeente in waepenen als om 't slot te beleggen, 't welck
[46] de verswoorene raedt af te trecken met den ghevanghen.[46)]

[47] Maer tot by Muyderberch ghetoghen, ende aldaer van een[47)]
[48] laeghe Naerders bespronghen zijnde, ende door sulcx ghe-
[49] nootsaeckt den Graeve te verlaeten, wort de selve, nae dat
[50] hy van Geeraerdt van Velsen doodtlijck ghequetst was, uyt
[51] een sloote ghetrocken, ende op 't hooghe ghebracht: alwaer[51)]
[52] hy zynen geest gheeft. 'T welck de vrouwe van Velsen
[53] gheboodtschapt, in swaere becommeringhe brengt, ende
[54] van gelijcken haere staetdochteren. De welcke naer veel[54)]

26) *onnooselheydt*, onschuld.
28) *ontdecken*, openbaren.
29) *'t verborghen*, het geheim.
30) *meeninghe*, plan.
32) *dryvende*, bewerende; *opperste*, als opperste gezag.
34) *verseeren*, kwetsen, schenden.
37) *uytgang*, uitslag, afloop.
38) *onseecker*, twijfelachtig.
42) *waer over*, waardoor; *gheslaeghen*, getroffen.
43) *soen*, verzoening.
44) *openbaert haer*, verschijnt het volk gewapend om het slot te belegeren.
46) *verswoorene*, samenzweerders.
47) *een laeghe*, een troep in hinderlaag gelegen.
51) *op 't hooghe*, op het land.
54) *staetdochteren*, hofdames.

[55] droeflijck claeghens in slaepe ghevallen, de Stroomgod vande
[56] Vecht sien verschynen, die leerende dat dese swaericheden
[57] den wech baenen tot den wasdom van Amsterdam, haer
[58] teghenwoordighe tegenspoedt vertroost, met verhael der toe-
[59] comende voorspoedicheden van die stadt ende staet des
[60] ghemeenen Vaederlandts.

[61] Het Treurspel begint van den avondt nae 't vangen des
[62] Graefs, ende eyndicht inden morghen daer aen, met zijn
[63] doodt ende beclach daer op volghende.

[64] Het toonneel is op ende om het Huys te Muyden.

Personagien.

HEER GEERAERDT VAN VELSEN.
GRAEF FLORIS VAN HOLLANDT.
VROUW MACHTELT VAN VELSEN.
HEER HARMAN VAN WOERDEN.
HEER GIJSBERT VAN AEMSTEL.
SCHILDKNAEP.
GHEEST VAN VELSEN.
TIMON. *Tooveraer.*
TWIST.
GHEWELDT.
BEDROCH.
EENDRACHT.
TROUW.
ONNOOSELHEYDT.
HELSCHE GHEEST.
TROMPETTER.
DE VECHT. *Stroomgod.*
REY VAN AEMSTELLANDSCHE JOFFEREN.
REY VAN HEMELLIEDEN.
REY VAN NAERDERS.

Geeraert van Velsen.
Trevrspel.

Eerste bedrijf.

MACHTELT VAN VELSEN.

Wie soud ghelooven, dat de gloory overvloedich[1)]
Des heugelijcken Sons; wie, dat den schencker goedich[2)]
Van 't aenghename licht ter wereld, ('twelck ghewis
De soetste suster des ghewilden levens is)[4)]
Wie, dat de schoonste der gheschaepene verveelde[5)]
Een schepsel, daer oft siel oft siels ghelijck in speelde?[6)]
Ghekomen ist soo ver, (helaes!) met my, wien (in[7)]
Het bloeyen van mijn jeuchdt, en 't weder, dat mijn min[8)]
Soo minnelijck toeloech, al hadd het min ghedraghen)[9)]
De blixem schielijck heeft en onvoorsiens gheslaghen,
Versengt, verdort, en neerghesmeeten in het slick,
Tot een uytveechsel snoodt, op eenen ooghenblick![12)]
Sinckt gouden Sonne, sinckt; en gaet u lang vergheeten[13)]
By 't gruwelijcke wildt, en dieren onghemeeten,[14)]
Die daer gheschoolt, soo wijd en t' zijd te weyde gaen,[15)]
Onder de golven vanden graeuwen Oceaen.[16)]

1) *gloory*, glans.
2) *heugelijcken*, luisterrijke; *goedich*, vriendelijke.
4) *soetste*, liefste.
5) *der gheschaepene*, van alle schepselen, van al het geschapene.
6) *siels ghelijck*, wat op eene ziel gelijkt; *speelde*, leefde.
7) *wien*, die.
8) *'t weder*, de heldere hemel.
9) *al hadd het min ghedraghen*, alsof het liefde koesterde, verliefd was.
12) *snoodt*, nietswaardig; *op eenen ooghenblick*, plotseling.
13) *gaet u vergheeten*, houd u lang op.
14) *'t wildt*, de wilde dieren; *onghemeeten*, oneindig vele.
15) *geschoolt*, vergaderd; *te weyde gaen*, ronddolen.
16) *graeuwen*, donkeren.

En is uw fakel schuw van boosheyts leelijckheden,[17)]
Ghy sult in dat vertreck uw marren bet besteden,[18)]
Dan oft uw hemelsch ooch voortvarende', alle daech,
Der menschen goddeloos gheslachte' in 't aensicht saech.
Sinckt gouden Son, en wendt vry elders heen uw brallen:[21)]
Noch veel te helder my de duysternissen vallen,[22)]
En tintelt 'er een Star, die repp' haer hooft ghekruyft,[23)]
My dunckt s' een nevel neer tot op mijn harte schuyft:
Soo naer vind ick het licht en soo seer ist my teghen.[25)]
Och oft den Hemel droef af storte een dichten reghen[26)]
Van nachten, uyt de lucht; dan dunckt my droeve Vrouw,
Dat het benauwt ghemoedt lichtenis voelen souw:[28)]
Oft waer dit levend' lijck ghemetst, met dicke muyren[29)]
In onderaerdtsche tomb' om d'ongheluckighe' uyren
Te brenghen aen een eyndt, en d'overmaet van tijdt,[31)]
Die 't straffe noodtlodt my weyghert te schelden quijt.
Nu kan ick niet alleen aenschouwt te zijn niet dooghen;
Maer ben, 'k en weet niet hoe, schuw voor mijn eyghen ooghen.
En elck ghesicht vernuwt, waer 't op my valt, ghering,[35)]
Mijn eerlijcke' huwelijcx schandlijcke' ontheyliging.[36)]
Neen, neen, ick weet het wel: wie dat my komt t'aenschouwen,
Dien schiedt voort in 't ghedacht; dit 's eene vande vrouwen
Die 's Roomschen Koninex soon. o smart! o droefheyt! ach![39)]
Graef Floris, dat nu, op, de Koning Willem sach![40)]
Hartsweer vol schaemte soud een vloedt van traenen dringhen[41)]
Uyt zijn ghenaedich ooch, en dese woorden wringhen
Uyt zijn oprechte tong: Hoe ondiep schiet in 't bloedt[43)]
De Deuchd haer wortel! Soon, gheen soone nae 't ghemoedt;
Maer die my na den vleesch alleen bestaet, niet naeder,
En in het beste deel verloochent uwen Vaeder;
Ick hield een andren wech, doen 't vlieghende gherucht
Mijn loffelijcken naem uytbromde door de lucht,[48)]
Soo dat daer mee bekoort de grootste vander aerden
My riepen om den Staf van 't Roomsche Rijck t'anvaerden.

17) *fakel*, fakkel; *leelijckheden*, snoodheden.
18) *vertreck*, oponthoud. De zin is: gij zult beter doen met u daar op te houden, te dralen, dan u voort te spoeden om de goddelooze menschen te zien.
21) *brallen*, pralen.
22) *vallen*, zijn.
23) *repp*', beweegt; *ghekruyft*, gekuifd. Het uitstralend licht der ster wordt hier met eene kuif vergeleken.
25) *naer*, droef.
26) *droef*, sombere.
28) *lichtenis*, verlichting.
29) *gemetst*, gemetseld.
31) *d'overmaet van tijdt*, de tijd, die mij nog rest.
35) *ghering*, aanstonds, terstond.
36) *eerlijck*, kuisch.
39) *'s Roomschen Koninex soon*, Floris V. Machteld spreekt de woorden ‘onteerd heeft’ niet uit.
40) *nu, op, de Koning Willem sach*, koning Willem nu eens opzag.
41) *hartsweer*, hartzeer.
43) *oprechte tong*, waarheidlievende mond.
48) *uytbromde*, uitbazuinde.

Gheeft seecker 't jeuchlijck bloedt, en 't hoochste luck wat toe;[51)]
Men besicht inde ploech gheen Spaensch ghenet; maer hoe?[52)]
Vercrachten? een ghehuwde? een welghebooren vrouwe?
Een dochter van zijn vriendt? een lief van zijn ghetrouwe?
Uyt minnes dulheyt niet, maer om de raeuwe smaeck[55)]
Van een gulhartich woordt? en dat een boel te wraeck?[56)56)]
Hoe souwt, ghy Graef, hier op uw vaeder antwoordt bieden?

51) *luck*, geluk.
52) *ghenet*, krijgspaard.
55) *minnes dulheyt*, dwaze hartstocht der liefde.
56) *de raeuwe smaeck van een gulhartich woordt*, omdat gij verbitterd waart door een overmoedig woord. Floris had een boel, die hij aan Gerard v. Velzen wilde overdoen, waarop deze zeide: ‘uw versleten schoenen en wil ic niet.’
56) *een boel te wraeck*, om een boel te wreken.

Hoe anders als met van zijn aenghesicht te vlieden?
Ghelijck ghy seecker souwdt, ten zy ghy onberaên,
En eer en schaemt ghelijck ter aerden hebt ghedaen,[60)]
Op de' ongheluckighe' uyr, die bitter te vernuwen[61)]
Den grondt leyde' om al mijn ellenden op te stuwen.[62)]
Wat is het sterffelijck gheslachte swack en broos?
O Godt, hoe licht vergrijpt een uyr, door 't radeloos[64)]
Bestaen van moedwil slincx, 't gheen eeuwicheyts verlenghen
Met alle 's wijsheyts Raedt niet weer te recht kan brenghen!
En die een schakel trock, uyt myner daghen reecx
Omse' uyt te spoelen in 't nat des verghetel beecx;[68)]
Dat haeres heuchde vriend nocht vyand, nocht my selven;[69)]
Wat soud hy arghernis en ramps den wech op delven?[70)]
Nu is 'er niemandt van mijn Maeghen, noch mijn Man
Die 's lasters heughenis, helaes! af leeren kan:[72)]
Maer gramschap siedend' brouwt den schendere, met wrocken,[73)]
'T bederf, al soud' mer sich en al de zyne' in brocken.[74)]
Dier sal, Hollandsche Vorst, u uwen hoomoed staen;[75)]
En voorbood is my 'thart van schrickelijcke quaên:[76)]
Maer men beveeltse my diep in mijn borst bedooven[77)]
Te sluyten: Ja de rouw, die alsoo qualijck hooven[78)]
En passen haren gang kan na gheveynstheyts ry,[79)]
Te dwinghen binnewaerts; om na te bootsen 'tbly
Ghelaet, met dit aenschijn 'twelck door verdriet en vreesen,[81)]
In treurens kreucken nu al moest bestorven wesen.
Maer waer ick steelsghewijs van 't selschap wend mijn tredt,[83)]
Dan ist, dat eensaemheyt de sluysen open set
Voor mynen vollen moedt; dan komt met grooter krachten[85)]
De droefheyt barsten uyt aen troosteloose klachten[86)]
Aen suchten al te diep, aen tranen siedend heet[87)]

60) *ter aerden hebt ghedaen*, begraven hebt, afgelegd hebt.
61) *bitter te vernuwen*, die het bitter is weder in herinnering te brengen.
62) die de oorzaak is geweest van veel ellende.
64) *vergrijpt*, misdoet; *'t radeloos bestaen van moedwil slincx*, door eene onberaden, verkeerde overmoedige daad, die door tijd noch wijsheid kan worden goed gemaakt, hersteld.
68) *verghetel beec*, de Lethe, een stroom in de onderwereld, waaruit de schimmen dronken om al het verledene te vergeten.
69) zoodat vriend noch vijand, noch ik zelve mij harer herinnerde.
70) wat zou hij een ergerlijke daden en rampen voorkomen, verhinderen.
72) die de herinnering aan den smaad, mij aangedaan, kan vergeten.
73) *met wrocken*, al wrokkend.
74) *'t bederf*, 't verderf, al zou men zich zelf en al de zijnen er bij opofferen.
75) *uwen hoomoed*, uwe gewelddaad, uw vergrijp; *dier - staen*, duur te staan komen.
76) *quaên*, rampen.
77) *bedooven*, verborgen.
78) *rouw*, smart, die zoo moeilijk te ontveinzen is; *alsoo*, zoo; *hooven*, vroolijk zijn.
79) *ry*, maat.
81) *ghelaet*, voorkomen; *aenschijn*, gelaat, dat door verdriet en angst de rimpels der droefheid reeds voorgoed heeft aangenomen.
83) *selschap*, gezelschap.
85) *moedt*, gemoed.
86) *komt barsten uyt aen*, barst los en uit zich in.
87) *al te*, zeer.

Dan sijgh ick t'eenemael, en smelt ick in mijn leedt.[88)]
Men laet niet toe dat ick af legghe de cieraden
Des weelds, om aen te doen soo treurighe ghewaeden
Als mijn rampsalicheyt wel passen; en men lijdt
Niet, dat ick, mids in druck en kommers noodt, versmijt[92)]
Sorghen, en sinlijckheên, daer voorspoedt bly van wanghen[93)]
En groene frissicheyt des jeuchds mee zijn behanghen:
Maer o myn Bruydegoom, myn uytverkooren schat,
Myn uytverkooren Heer, hoe seere ducht ick, dat

88) *sijgh ick t'eenemael*, zink ik geheel en al ineen.
92) *mids in*, te midden van.
93) *sorghen en sinlijckheên*, bezigheden en lusten.

Ghy 't weeuwelijcke kleedt verbiedt in uwen daeghen,[97)]
Op dat ick 't korteling hebb' om uw doodt te draeghen![98)]
Dat ick verwachtende' hier, op 't Huys te Muyden bleef
'T welck in bewaering heeft, van Aemstel mynen Neef,
Was u bevel: maer in wat schijn ick sal aenschouwen[101)]
Uw wederkoomst, dat heeft verhoolen my ghehouwen
Den Hemel, die den mensch soo weynich uytsichts laet[103)]
In saecken daer de tijdt noch eerst mee swangher gaet.
Ghy weet het rijcke Godt, wiens ooghen 't al ontsluyten[105)]
Wat dicht is voor de Son; die, daer zijn straelen stuyten,
Passeeren sonder moeyt; ooghen die t'gheenen keer[107)]
En wemelen van vaack; ooghen die nimmermeer[108)]
Beswalcken vande nacht; ooghen die t'gheenen vlaeghen,[109)]
En scheemeren van 't licht der schitterighe daeghen.
Och slaetse, slaetse doch met een beweeghen teer,[111)]
O Vader goedt, nu eens ten langhen laetsten neer,
Op dese' ellendighe gheschende' onteerde vrouwe,
Die t'eenemael, helaes! ghedompelt leydt in rouwe,
Dien ramp volcht als haer schim, dien aenhangt eenen klis[115)]
Van swaericheên, daer gheen doorredden aen en is.
En naedemael 't niet is uw goddelijcke wille
Dat ick van desen val erryse', oft opwaerts tille[118)]
Het overlaeden hoofdt, en beure' het door mijn quael;[119)]
Soo gundt my dat de doodt het voorts heel onderhael,
En met haer killende' handt dees weenende' ooghen luycke;
En graeve' in d'aerd' een wech waer lancx dat ick ontduycke
Des levens leyde licht van alte stercken dach,[123)]
En al den druck, daer ick niet teghens op en mach.[124)]
Doch, is de doodt, dien de gheluckighe vervloecken,
Te waerden gast, om my verfoeyde te besoecken?[126)]
Soo zijt ghy welkoom my in mynen banghen noot,
O sorchsachtende slaep naemaeghe vande doodt;
Die stillen kundt alleen het knaeghen van mijn smarten;
Die u ontfarmen laet der afghepijnder harten;[130)]
En noodicht 't lichaem mat en 't treurighe ghemoedt
Nu tot vergheetelheyts volschoncken beecker soet.
Och oft de tooghen soo mijn harsenen bevinghen,[133)]

97) *in uwen daeghen*, tijdens uw leven.
98) *op dat*, omdat; *korteling*, eerlang.
101) *schijn*, toestand.
103) *uytsichts laet*, een blik gunt.
105) *rijcke*, almachtige.
107) *t'gheenen keer*, nooit.
108) *wemelen*, telkens knippen.
109) *beswalcken*, verduisterd worden; *t'gheenen vlaeghen*, nooit.
111) *een beweeghen teer*, teeder medelijden, deernis.
115) *dien*, wie; *schim*, schaduw; *eenen klis*, een klis.
118) *erryse'*, verrijze.
119) *quael*, hartzeer, smart.
123) *leyde*, onaangename, hatelijke.
124) *mach*, kan.
126) *te waerden*, een te waarde.
130) die u ontfermt over de door verdriet uitgeputte harten.
133) *tooghen*, teugen.

Dat 's lichaems rust den gheest beschutte, voor 't bespringhen
Der beelden ijsselijck, voetstappen diep gheplant[135)]
Van 's daechs verloopen anxt in 't weeckelijck verstandt.[136)]

TWIST.

Hier, opghedondert uyt het voorburch vander Helle,[137)]
Ben ick scheursiecke Twist: dien ghy met moeden felle,[138)]

135) *beelden*, droombeelden, visioenen; *voetstappen*, indrukken.
136) *'s daechs verloopen anxt*, de angst, dien men des daags geleden heeft.
137) vgl. Seneca's *Agamemnon*, vs. 1; en *Thyestes*, vs. 48 vlgg. en 106 vlgg.; *opghedondert*, te voorschijn gekomen.
138) *met moeden felle*, in fellen overmoed.

Hollandsche Vorsten, hebt beswooren, om den kop,[139)]
Teghen den Hemel vol van spijt, te steecken op.[140)]
En wordt hy noch niet paersch? beswalcken noch de starren[141)]
Niet van mijns adems gift? sal noch de Maene marren[142)]
Met saluw worden, van het gruwel dat zy siet?[143)]
En sweet van grooten anxt de banghe nacht noch niet?
Zy doen 't ghewisselijck. 'tvergifticht aerdtrijck mede
Ghevoelt dat ick 'er ben: en waer ick het betrede,
Daer gheven haeren gheest de bloemen frisch, en 't kruydt;
En wat mijn voetstap deckt, daer smoort de wortel uyt.[148)]
De toorens schudden van het hooghe Huys te Muyden,
Niet anders oft de windt van teghen over 't Zuyden[150)]
In 's aertrijcks hollicheydt benauwt met onghemack
Om aemtocht woelde', en al zijn vinnen van hem stack.[152)]
Soo schrickt haer 't oopen doen van dese grijns: soo anghen[153)]
Met giftich blaesen haer dese ghekrulde slanghen.
Aerselen sie ick hier de Zuyder Zee vervaert;[155)]
En uyt verbaestheyt vliên zijn golven achterwaert,[156)]
Beghevende de strandt, al waer ick ben verresen.
Oft soud mijn achtbaerheyt dacht ick verwelleckt wesen?
En ghy verkeert Bedroch, en moedwillich Gheweldt[159)]
Een eersleep die my staech met siel en sin verseldt,[160)]
En nu kort volghen moest, soo ghy my oyt verselden.[161)]
Waer blijfdy?[162)]

GHEWELDT. TWIST.

GHEWELDT.

Wacht u voor verlaeter my te schelden.
Verwijt my slappen moet nocht traecheyts ongherucht.[163)]
Uyt boosheyts lendenen is noyt ghesproten vrucht
Die soo veel harde moeyt', en arbeyds heeft verswolghen,
Nocht ander soon soo fors, soo dapper, soo verbolghen.
In 't Oorloch treede' ick staech aen Mars zijn rechter zy
En nerghens houdt hy 't lijf verseeckert sonder my.[168)]

139) *beswooren*, door bezweringen opgeroepen.
140) *spijt*, verbittering.
141) *beswalcken*, dof, bezoedeld worden.
142) *marren*, dralen.
143) *saluw*, taankleurig; *'t gruwel*, het afschuwelijk bedrijf.
148) *smoort - uyt*, verstikt.
150) *de windt van teghen over 't Zuyden*, de noorden wind.
152) *om aemtocht woelde*, naar adem snakte; *vinnen*, leden; zich geducht roerde.
153) '*t oopen deen van dese grijns*, het verschijnen van deze monstergestalte; *anghen*, beangstigen.
155) *aerselen*, terugdeinzen.
156) *verbaestheyt*, ontsteldheid.
159) *verkeert*, valsch; *moedwillich*, onbeschaamd, vermetel.
160) *eersleep*, gevolg.
161) *kort*, kort achter mij.
162) *soo ghy my oyt verselden*, zooals gij mij altijd vergezeld hebt.
163) *ongherucht*, slechte naam.
168) *verseeckert*, veilig.

'Kheb niet vergheefs ghedoocht dat my de God der voncken[169)]
In 't ruwe stael van hooft tot voeten heeft beklоncken;
En naghelvast aen 't lijf dit knarssende gheseet[171)]
Met kraft ghedwonghen, dat van riem noch gesp en weet:
Maer om dat ick, my t'ontwapenen t'gheenen tyen
Gheswooren heb by d'Heylicheên der Raseryen,[174)]
Dus gae, dus stae, dus waeck, dus slaep ick, nimmer uyt

169) *de God der voncken*, Vulcanus.
171) *gheseet*, gewaad.
174) *Raseryen*, wraakgodinnen.

Het yser bars, en bruyck het Harnas als mijn huyt.[176)]
Dit swaerdt is m'inde vuyst ghesmeedt; naaktarmde reusen
Op aenbeeldt, souden 't met gheen logghe mookers kneusen.
Mijn suster volcht met vlijt; en kan niet wesen veer.[179)]

TWIST.
Bedroch komt voor den dach.[180)]

TWIST. BEDROCH. GHEWELDT.

BEDROCH.
Gheen ding en haet ick meer.

TWIST.
In dicke duysternis en wordt gheen Eer verkreghen.

BEDROCH.
Die jaech ick niet.[182)]

TWIST.
Noch ooc geen aensien.

BEDROCH.
Dats my teghen.

TWIST.
Lust valsheyt u alleen?[183)]

BEDROCH.
Daer ist.

TWIST.
Komt even graech.

BEDROCH.
In 't duyster tiertse best.

TWIST.
S'is aldergrootst by daech.

BEDROCH.
Met weynich proncx en is het licht soo niet te mompen.[185)]

176) *bars*, ruw, hard.
179) *met vlijt*, spoedig, haastig.
180) *gheen ding en haet ick meer*, nl. dan den dag.
182) *dats my teghen*, daar heb ik een afkeer van.
183) *daer ist*, dat is het, juist; *komt even graech*, kom dan even graag voor den dag.
185) *mompen*, bedriegen.

aant. **TWIST.**
Uw voorschoot is soo schoon.[186)]

BEDROCH.
Dat net is voor de plompen.

TWIST.
Blancketselkorst beveynst u aensicht om end' om.

BEDROCH.
Blancketsel liecht te blaeuw, wacht dat ick my vermom.[188)]
Mijn Sluyer, en het kap noch wat verschickt zijn moesten.

GEWELDT.
Onsalighe Goddin, wat neemdy te verwoesten[190)]
Voor bloeyend rijck, 't welck sloopt vermast van weeld' en schat?[191)]
Oft uyt te royen voor vermoghen groote stadt?[192)]
Oft voor Doorluchtich Huys en stamme te vernielen?
Werwaerts hebdy 't gemunt?

BEDROCH.
Wy volgen op uw hielen.
Myn sinnen zyn, o al t'onderbrenghende Twist,
Ghescharpt tot uwen dienst op duysentderley list,
En valsheyt wayfelooch; al wat 'er in 't vermoghen[197)]
Van blinde laeghen is, en van verbloemde loghen,
Van arghe schallickheyt, van dubbeltongsheyt stouwt,[199)199)]
Van haetlyck vainsen, van deurtraptheyt meenichvouwt,
Van nydighe' achterklap; al wat, met slimme treecken,
Verradery vervloeckt is machtich te besteecken;[202)]
Wat met meyneedicheyt die Godt vergheeten pry[203)]
Is door te dryven; laet dat komen aen op my.[204)]
En zyt gherust, heb ick de Griecken konnen leeren,
De Goôn te roepen om een dackschaer, met haer sweeren;[206)]
Te leyden om den tuyn, de kindren door het spel,
De mannen door den eedt; en met het vossevel[208)]
Behendich aenghenaeyt, te stoppen en vervanghen
Al waer de leeuwenhuyt niet toe en mochte langhen:

186) *voorschoot*, uiterlijk voorkomen,
188) *liecht te blaeuw*, zoodat gemakkelijk te zien is, dat het liegt.
190) *wat neemdy*, wat voor bloeiend rijk zijt gij van plan te verwoesten.
191) *sloopt*, te niet gaat; *vermast*, overladen.
192) *vermoghen*, machtige.
197) *wayfelooch*, die iemand niet flink durft aanzien; gluiperig.
199) *arghe schallickheyt*, gemeene, lage sluwheid.
199) *stouwt*, stoute.
202) vervloekt verraad kan bewerken.
203) *pry*, kreng.
204) *door te dryven*, gedaan te krijgen.
206) *de Goôn te roepen om een dackschaer*, vergeefs aan te roepen; eig. om iets dat zij toch niet kunnen geven: een dakschaar bestaat niet; *sweeren*, eeden.
208) *en met het vossevel*, en waar kracht niet toereikend is, die door list aan te vullen; vgl. lat. *ubi leonis pellis deficit vulpina induenda.*

Heb ick het Roomsche volck, nasaeten van dat vry,[211)]

211) *Roomsche*, Romeinsche.

Oprecht en preusch gheslacht ('t welck tot verradery[212])
Te vroom, nauw anders streed als onder vliênde vlagghen)[213]
Doen keeren tot vergif, en tot bedeckte dagghen:[214]
Heb ick den Helschen Jood bewaerder van de bus[215]
Zyn Meester en zyn Godt doen levren door een kus:
Ick sal wel strecken nu een dochter van de boosheyt.

TWIST.

Aen werck ick helpen sal u vernuftighe loosheyt:
En u schendsiecken arm aen oeff'ning te ghelyck.

GEWELDT.

'Tzy ghy ghegrepen aen wilt hebben 't Fransche ryck;
Tusschen *Garonne*' en *Loyr* de borgherschap ontuyen;[221]
De *Seyne* krom van loop, teghen de *Rosne*' opruyen;[222]
Oft witte' en roode Roos verhitten in 't gheschil,
En stoppen toe, den *Tems*, met lycken zynen kil;[224]
Oft Duytslandt schudden, dat de Vorsten haer versetten
Teghen de Steden op haer vryheyt trots; oft wetten
Den Portugeeschen haet teghen den Castiljaen;[227]
Oft in het averouwdt Italien klaeuwen slaen,[228]
En ryten het van een, door 't doodelijck krackeelen
Van Guelf, en Gibelin de schaedelijcke deelen:[230]
Oft dat u lust den Turck teghen den Tartar rap;
Teghen den Mameluck der Persen ridderschap;
Den geelen Indiaen teghen het rijck van Chine;
Den schenstraet Arabees teghen den Abissine;[234]
Teghen den Christen kloeck des Moors verbolghen krop;
Strandt teghen Strandt, Zee teghen Zee te maecken op;[236]
De Koninghen vol prachts, Hertoghen grof van haven,[237]
Te doen in haer bederf, met arren moede draven;[238]
't Aertrijck in vier en vlam te stellen; en in roer
Weerspannich overeyndt 's ontsetten werelts vloer:[240]
Mijn handt en wederstaen noch waepenen, noch wallen;
S'is reedt, gheeft als ghy wilt teecken om aen te vallen.[242]
Mijn spieren joocken.

BEDROCH.

212) *oprecht en preusch*, rechtvaardig en fier.
213) *nauw*, nauwelijks; *vliênde vlagghen*, vliegende vaandels.
214) *dagghen*, dolken.
215) *den Helschen Jood*, Judas.
221) *ontuyen*, in rep en roer brengen.
222) *Rosne*, Rhône.
224) *kil*, bedding.
227) dit is een anachronisme.
228) *averouwdt*, overoud.
230) *de schaedelijcke deelen*, de heillooze partijen.
234) *schenstraet*, roover; *Arabees*, Arabier.
236) *te maecken op*, op te zetten.
237) *grof van haven*, rijke.
238) *bederf*, verderf; *met arren moede*, doldriftig.
240) *'s ontsetten werelts*, van de ontstelde wereld.
242) *reedt*, gereed.

Ick van grooten yver swoech.

GEWELDT.
Waer leyd de tocht?

aant. **TWIST.**

Ghy zijt voor dees tijd ver genoech.[244)]
Legt krachten ghy te kost, ghy konst en listicheden,[245)]
Aan 't plaeghen van dit Volck. op Aedel, Graef, en Steden
Uw raeserye veldt. gaet haer, met loose grondt[247)]
En gladde stricken aen; en brengt met helsche vondt[248)]
De voorsichtichste by. bedreyt haer de ghedachten;[249)]
Dat zy niet weeten waer vertrouwen, waer haer wachten,
Door al te scheeven gang verbijstert in het spoor.
Houwt mijn voetstappen warm, ick treed' u moedich voor.
T'hans sullen haer oock by koomen de Krijch moordaedich,[253)]
De leedtkauwende wraeck, de wreetheyt onghenadich,[254)]
De rouwe roodooch, en den honger slytevlees[255)]
Met haeren quaeden raedt, de verweloose vrees[256)]
Met archvermoên haer naeste bloedt, den armoe smaelijck,[257)]
De kortademende moeyt, de doodt van opsicht laelijck.[258)]
Elck schricklijcker om sien als ander, met een swerm[259)]
Van sorghen knaeghende' en te machtich alle scherm.[260)]
Scheuren, en schenden sullen zy, rooven en rucken
Vellen, en villen elck om strijdt, scheeren en plucken
'Tbetoverde gheslacht.[263)]

BEDROCH.

Voochdesse treedt voorheen.

GEWELDT.

Wy volghen onvermoeyt met evenwyde schreên.

REY VAN AMSTELLANDSCHE JOFFRÊN.

Wie sal in Prinssen dienst voortaen[265)]
Sich quyten vroom, oprecht, en heylich?
De beste 't booste loon ontfaên,[267)]
En nerghens is de trouwe veylich.

Den Heere van Velsen in vreemden landt
Lach onder onbekende daecken,

244) *waer*, waarheen.
245) vgl. met het volgende Seneca, *Thyestes*, vs. 23; *legt krachten ghy te kost*, bezigt gij geweld.
247) *veldt*, doet vallen; *gaet haer*, valt hen aan met valsche redeneeringen en legt hun slimme lagen.
248) *brengt de voorsichtichste by*, misleidt de schranderste met helsche middelen.
249) *bedreyt*, verwar, bedrieg.
253) *thans*, straks; *haer by koomen*, hen overvallen.
254) *leedtkauwende*, de beleediging niet vergetende; *onghenadich*, wreede.
255) *slytevlees*, die het lichaam doet vermageren.
256) *raedt*, raadsman; *verweloose*, bleeke.
257) *archvermoên*, achterdocht; *den armoe smaelijck*, de verachte armoede.
258) *moeyt*, arbeid; *opsicht laelijck*, die er leelijk uitziet.
259) de een nog schrikkelijker om aan te zien dan de ander.
260) *te machtich alle scherm*, alle bescherming te machtig.
263) *voochdesse*, gebiedster; *voorheen*, vooruit.
265) *Prinssen*, van een vorst.
267) *'t booste*, het slechtste.

Als nyver, en nechtich, en trouw ghesant;[271)]
En dreef des Graefs van Hollandt saecken.

271) *nechtich*, nauwlettend, ijverig.

Om 't voordeel zijns Landtsheeren, liet
Hy 't soete slaepen alle nachten;
Zijn nieuwe bruydt en had hy 'er niet,[275)]
Die hem zijn sorghen kon versachten.

Hoe luttel vermoed hy, dat ouwden haet
Hem had soo verre doen versenden,
En middeler tijdt, met oevelen raedt,[279)]
De Graef zijn eere socht te schenden?[280)]

O saet des Roomschen Koninckx waerdt,
Wat oorsaeck had uw onbesweecken
En moedich hart van eelder aerdt,[283)]
Met soo verwoeden brandt ontsteecken?[284)]

Dat was een antwoort alte straf[285)]
En quaelijck op zijn hoofs behouwen,[286)]
Dat d'altevrypostighe ridder gaf,[287)]
Doen ghy hem verchd' uw boel te trouwen.[288)]

Dat ick (Godt lyd het nimmermeer)
Zy teghen die schand opghewassen;
Sprack Geeraert van Velsen tot zyn Landtsheer,
Uw slete schoen myn voet niet passen.[292)]

De Graef verbeet zyn leedt, tot dat
Men d'adelycke Maechdt van Woerden,
In staetlyck selschap, uyt haer stadt,
Voor Vrouw op 't Huys van Velsen voerden.

Doen raackte, door verspeeten smart,[297)]
De Vorstelycke Boel aen 't rasen;
En heeft het smoockend vier, in 't hart,
Weer door zyn ooren, opgheblasen.

Hoe selden sal, in Minnes gloedt,
Smeeckende mondt haer bede missen?[302)]
En ghy Hovaerd, en Overmoedt,
Hoe kundy 's menschen bloedt ophissen?

De Grave reed na 't Slotelijn
Dat in 't gheboomt verschuylt zyn kruynen;

275) *zijn nieuwe bruydt*, zijne jonggehuwde vrouw.
279) *met oevelen raedt*, boosaardig.
280) *o saet*, enz., o zoon van den edelen Roomschen Koning, Willem II.
283) *eelder*, edelen.
284) *brandt*, gramschap; *ontsteecken*, ontstoken.
285) *straf*, barsch.
286) en niet overeenkomstig de goede manieren van het hof; weinig hoofsch, beschaafd.
287) *altevrypostighe*, al te ronde, te rondborstige.
288) *verchd'*, vroegt.
292) *slete*, versleten, afgedankte.
297) *verspeeten smart*, smart die verbittering was geworden.
302) *smeeckende*, vleiende.

Daer Hollandt op zyn smalst mach zijn,
En krimpt voor 't stuyven vande Duynen.

De Duynen die by verwaeyt onweêr,[309)]
Met grondt met al de vruchten snoepen,[310)]
Als de Noordzee en Wijckermeer
Elck met oneven keel beroepen.[312)]

Vrouw Machtelt staeckte' haer naeldwerck knap,[313)]
Als zy de tyding heeft vernomen,
En daelde vande wenteltrap,
Om haer Landtsheer te moet te komen.

Nieuws van uw Man, myn Nicht, seyd hy
Niet lang ghy spaenen sult uw Minne;[318)]
Leydt my daer 'tis om spreecken vry.[319)]
Zy gaet, hy volcht ter kamer inne.

Mits dat de grendel gaf een kras,[321)]
Hoe seer ontsetten al haer leden?
De Graeve werd ghewaer wel ras,
Dat woorden daer gheen proef en deden.[324)]

Zy riep soo luyd kracht, en gheweldt;
Wat maeckt ghy mijn edele Landesheere?[326)]
Waer daer een man op my ghestelt,[327)]
Ghy soudt hem met uw swaerdt afkeeren.

Hoe zy meer riep, en kermd', en badt,
Hoe dat hy dwong en drieschte grover;[330)330)]
Tot dat de' Heylloose lust was sat,
En gaf zyn hart der wroeghinghe' over.

Nu, ducht ick, brouwt de wraeck versteurt
Den gantschen Lande quaedt met hoopen:[334)]
O Godt wat d'Overheydt verbeurt[335)]
d'Onnoosele' al te dier bekoopen![336)]

Tweede bedrijf.

309) *verwaeyt onweer*, buïg stormweder.
310) *met grondt met al*, met grond en al de vruchten wegnemen.
312) *elck met oneven keel beroepen*, beroepen elkander met ongelijke keel.
313) *knap*, onmiddellijk.
318) *ghy spaenen sult uw Minne*, zult gij uwen geliefde missen.
319) *daer 'tis om spreecken vry*, waar wij vrij, zonder gehoord te worden, kunnen spreken.
321) *mits dat*, op hetzelfde oogenblik; *de grendel*, dien de graaf van binnen toeschoof.
324) *gheen proef en deden*, niets baatten.
326) *maeckt*, doet.
327) indien een man mijn tegenstander was, mij aanviel, behoordet gij hem te bestrijden, en thans doet gij zelf mij geweld aan en verzaakt zoo uwen plicht.
330) *kracht*, hetzelfde als *geweld.*
330) *dwong*, hoe dat hij meer aandrong en hoe brutaler hij werd.
334) *met hoopen*, veel.
335) *verbeurt*, misdoet.
336) *onnoosele'*, onschuldigen.

G. v. VELSEN.
Myn paerdt staet by de brug vast aen de teughelsnoeren;
Men doe 't terstondt gherack met havenen ende voêren,[338)]
Eer het de kouwd bevang.

338) *men doe 't gherack*, men voorzie het van het noodige, verzorge het; *havenen ende voêren*, roskammen en voederen.

SCHILDKNAEP.

Met blydschap ick aenschouw
U wederkomst myn Heer, hoe ist vergaen?[340)]

G. v. VELSEN.

De wouw
Plach eens de schrick te zyn van kieckens mack en duyven.
Ghekeert ist, en hy self benaghelt inde kluyven[342)]
Van moedigher gediert.

SCHILDKNAEP.

Wat, is de Graef in 't net?

G. v. VELSEN.

Hy is ghevanghen; en sal hier haest wesen, met
De schaer van Edelliên en Heeren bondtghenooten,
Hem voerend' ordentlijck; ick koom voor uyt ghestooten[346)]
Met volle ren, om dees gheschiedenis bewust[347)]
Te maecken, aen mijn Vrouw. Waer is zy?

SCHILDKNAEP.

S'is te rust.

G. v. VELSEN.

Ick gae ter kamerwaert. Ontwaeckt mijn uytverkoren.

GEERAERDT VAN VELSEN. MACHTELT VAN VELSEN.

M. v. VELSEN.

Oyme. Wie weckt my? o mijn Heere wel gheboren,
Myn Troost zyt welkoom. Maer, dus inde naere nacht[351)]
Myn trouwen Bruydegoom, en waerdy niet verwacht.
Wat komdy met ghevaer, door duysternis ghereden?

G. v. VELSEN.

En ghy wat weygherdy, mijn lief, uw waerde leeden
De sachtheyt vanden bedde', en rust dus inde stoel?

M. v. VELSEN.

Ach wat kan maecken meer dat ick uw af zijn voel,[356)]
Als 't bedde? ach wat meer doen naer u byzijn haecken
Met smart, als 't bedde? wat kan meer indachtich maecken
My mynen droeven val, als 't bedde sonder u?

340) *vergaen*, afgeloopen.
342) *benaghelt*, in de klauwen vastgehouden, vast.
346) *ordentlijck*, zooals het voegt; overeenkomstig zijn rang; *ghestooten*, gereden.
347) *gheschiedenis*, gebeurtenis; *bewust*, bekend.
351) *naere*, duistere.
356) *af zijn*, afwezigheid.

G. v. VELSEN.
Verandert is het met den Vrouwenschender nu:
Ghevanghen is hy die te dwinghen plach voor desen.[361)]

M. v. VELSEN.
Van hoe veel quaets, helaes sal ick al oorsaeck wesen!

G. v. VELSEN.
Misschien oock van veel goedts: indien de Prinssen prat[363)]
Haer spieg'len willen maer. zy moghen leeren, dat[364)]
Niemant het recht ontwast. Die schrick van ondersaeten[365)]
Die onlancx hield voor spel, te hoonen bey de staeten[366)]
Adel en Borghery; met smaedich onbescheydt,[367)]
Te terghen 's Ridderschaps waerdy en achtbaerheydt:[368)]
Is een ghevanghen man. De Dwinghelandt nu leere,
Wien hy onsuyver heeft verreuckeloost zijn eere.[370)]
Doet u ter venster; en versaet met wraeck den gheest.[371)]
Hy komt terstond.

M. v. VELSEN.
Ach wraeck geen schennis en geneest!

G. v. VELSEN.
Men sal hem dat hy proef, wat leedt is, leedt toe dryven.[373)]

M. v. VELSEN.
Ach nimmer moet ghy in leedt doen zijn meester blyven.

G. v. VELSEN.
De smaeck van 't leedt sal hem doen leedtdoens lust vergaen.

M. v. VELSEN.
Dat hoord ick liefst, dan ick sach zijn ellenden aen.[376)]

G. v. VELSEN.
Goedt is die 't quaedt verdraecht, en weldaadt weet te loonen.
Maer, wie met danck, en wraeck van beyds sich dapper toonen[378)]
Kan vriendt en vyandt, leeft doorluchtich en vermaerdt.[379)]

M. v. VELSEN.

361) *dwinghen*, onderdrukken.
363) *prat*, trotsche, overmoedige.
364) *moghen*, kunnen.
365) *het recht ontwast*, boven de wet staat.
366) *bey de staeten*, de beide standen.
367) *met smaedich onbescheydt*, op eene beleedigende, onredelijke wijze.
368) *terghen*, krenken.
370) wie hij uit wellust op roekelooze wijze haar eer heeft ontnomen.
371) *doet u*, begeef u.
373) *dat hy proef*, opdat hij ondervinde; *leedt toe dryven*, beleediging, smaad aandoen.
376) *dan*, doch, maar.
378) *van beyds*, beide.
379) *doorluchtich*, beroemd.

't Doorluchtich leven zy my nimmer soo veel waerdt.

G. v. VELSEN.
Tijdt is het, vindy't goedt om vensterwaert te pooghen.[381)]

M. v. VELSEN.
Ach! neen gheen grooter schrick en weet ick voor mijn ooghen;
Die, om hem noyt ghehadt te hebben in 't ghesicht,[383)]
Soo gaeren souden, (laas!) verwenschen 't lieve licht,[384)]
Kunnen, in gheenen schijn, hem aensien met vernoeghen.

G. v. VELSEN.
Luyster, ick hoor ghewach en gae my derwaerts voeghen.

M. v. VELSEN.
Godt gheve dat ghy u ten besten moocht beraên.

GEERAERDT VAN VELSEN. GRAEVE FLORIS. GIJSBERT VAN AMSTEL. HARMAN VAN WOERDEN.

H. v. WOERDEN.
Uw hooghe spronghen zijn, Heer meester, nu ghedaen.[388)]
Ghy sult nae desen tijdt, der voeren niet meer dryven:
In onser hand' ist, u te spaeren of t'ontlyven.[390)]

G. v. VELSEN.
't Is daer ghekoomen toe dat ghy vervloecken sult
En uyr en stondt, doen wierd verdicht de valsche schuldt,[392)]
Teghen mijn broeder vroom; en 't trouwloos lack gheweven[393)]
't Welck ghy hem op den hals deed werpen, om, nae 't leven
Hem smaedelijck ontrooft, uw klaeuwen klem van bloedt,[395)]
Met holle giericheyt, te slaen in 't wettich goet:[396)]
Verrader eerloos, streep, en schandtvleck aller grooten.[397)]

G. v. AEMSTEL.
Onsalich Prins, hoe ver heeft moedwil u verstooten
Van d'edel gloory, daer ghy toe gheroepen waert,
Door hoochgheboorenheydt, en door den vroomen aerdt
En 't Vorstelijck gheluck van staetlijcke' overouwderen:[401)]
Die tot pylaeren van 's Lands welvaert uwe schouwderen

381) *te pooghen*, u te begeven.
383) zij die het licht zouden verwenschen om hem nooit gezien te hebben, kunnen hem in het geheel niet met genoegen aanzien.
384) *souden*, in den druk van 1613: *soude.*
388) deze regels zijn letterlijk overgenomen uit Melis Stoke, IV, vs. 1472: ‘Uwe hoghe spronghe sijn ghedaen, ghine sult niet meer der voeren driven,’ d.i. gij zult u niet meer op die wijze gedragen.
390) *ontlyven*, dooden.
392) *doen*, toen.
393) *'t trouwloos lack*, de valsche strik.
395) *klem*, klam, vochtig.
396) *met holle giericheyt*, met groote, onverzaadbre hebzucht.
397) *streep*, bastaard.
401) *staetlijcke' overouwderen*, waardige voorouders.

Verkooren hadden: en u inder handt ghebreydt[403)]
Den erffelijcken toom, om, met rechtvaerdicheydt,[404)]
Te stieren volcken trots: die tot verheven troone[405)]
U hadden opghevoerdt; van waer uw deuchd ten toone
Mocht, (nevens 't loon beset in een vernoechd ghemoedt)[407)]
Van yder zijn aenschouwt, en loffelijck begroedt.
Belooninghen dus hooch hebbense niet vermooghen[409)]
Dy 't hart te trecken, nocht gheneeghentheyt ghebooghen[410)]
Tot weldoen, door het welck soo talleloosen tal
Bedeeghen soude zijn, en vry van ongheval?[412)]
In steede van uw Graeflijck hulsel te verlaeden,[413)]
Met dese perlen soo minlockende cieraeden,[414)]
Hebt ghy u selven (laes!) een vuylen hoedt besmet
Met ongherechticheydt, op 't reuckloos hoofdt gheset,
Verdoemende de gheen dien vry sprack u ghewisse.[417)]
Maer wie daer op den mondt klopt het ghetuyghenisse,[418)]
Zijns eyghenen ghemoeds, verdelght, met onbescheydt,[419)]
Het leven vande ziel, dat is de reedlijckheydt.
O gruwel, Eelmans eer te doôn met valsche schulden![421)]

H. v. WOERDEN.
'Ten bleef daer by niet.

G. v. VELSEN.
Dat heb ick verdient met dulden,
Men passe' het den Tyran. Wie door gheen vreese swicht[423)]
Maer dapper is van deuchdt, hy op zyn hoornen licht:[424)]
En wie dat lijdsaem 't juck ontfangt met heelen lyve,
Daer ist laed op, laed op, tot hy daer onder blyve.[426)]
Maer oft ghy my al aensaecht voor soo slap van moedt,
Verrader, dacht ghy niet dat yemandt van mijn bloedt[428)]
In hoogher eer verweent, en ridderlycke maeghen,[429)]
Die haer in duystre' en licht ghewoon zijn preusch te draeghen,[430)]

403) *ghebreydt*, gevlochten.
404) *toom*, teugel der regeering; de zin is: en u, als erfgenaam, de regeering nagelaten hebben.
405) *stieren*, besturen.
407) *beset*, gelegen; *vernoechd*, tevreden.
409) *hebbense niet vermoghen*, zijn ze niet in staat geweest.
410) *hoedt*, kroon.
412) *bedeeghen*, voorspoedig geworden.
413) *hulsel*, diadeem; *verlaeden*, beladen.
414) *minlockende*, de liefde der onderdanen winnende.
417) *u ghewisse*, uw geweten.
418) *op den mondt klopt*, het zwijgen oplegt.
419) *met onbescheydt*, op onverstandige wijze.
421) *schulden*, beschuldigingen.
423) *passe het*, vergelde het?
424) *dapper van deuchdt*, onverschrokken, moedig; *hy op zijn hoornen licht*, dien neemt hij op zijn horens.
426) *blyve*, bezwijke.
428) *bloedt*, geslacht.
429) *in hoogher eer verweent*, uitmuntend door hooge eer.
430) *preusch te draeghen*, dapper, fier te gedragen.

Dat yemandt van myn grootte' en edle swaghery[431)]
Den Lande deur ontsien, dat yemandt van dit vry
En vranck Hollandsche volck zijn dagghe soud' ontblooten[433)]
Om, door zyn eyghen borst oock, dy in 't hart te stooten;[434)]
Tot lossing van dit alderwaertste Vaderlandt,[435)]
En wraecke vande God, en Eervergheten schandt,
Die van uw moedwil heeft mijn Eerbre Vrouw gheleeden?

431) *swaghery*, aanverwanten, maagschap.
433) *dagghe*, dolk.
434) om, met opoffering van eigen leven, uw hart te doorsteken.
435) *lossing*, verlossing; *alderwaertste*, allerdierbaarste.

H. v. WOERDEN.

Daer toe gheboren wy, dat uwer dartelheden[438)]
Verwaende woesticheydt, die veel te weeldrich klom,[439)]
Met onse Naem, en Haef na lust soud springhen om?
Dat wy in dienstbaerheydt verbluffet soude[n] teelen[441)]
Voor beulen onse soons, ons dochters voor bordeelen?
W'en zyn van de' Helden vroom en braeve stammen, die 't[443)]
Noyt vaylich was te smaên, die bastaertspruyten niet.
En dat het Naeneef zy, Godt gheve' het t'gheenen stonde.
Nu treckt den Dwingheland den Handtschoen uyt den monde:
Wat wil hy seggen?[447)]

G. v. AEMSTEL.

Welcke' uytvluchten dicht uw geest?

GRAEVE FLORIS.

Ghy Heeren ben ick niet uw wettich Vorst?

H. v. WOERDEN.

Gheweest.
Ghy waert het, alsoo lang ghy eer en eedt betrachte:
Doen die versturven in uw goddeloos ghedachte,[450)]
Verstorf aen ons de staf des Vorstelijcken hands.[451)]

G. v. AEMSTEL.

Aen ons, die Leden zyn der Staeten deses Lands,[452)]
Dien ghy 't voorneemste der voorwaerden hebt ghebroocken
De welcke waeren op uw Huldinghe besproocken.[454)]
Ghy swoert met daeghing Gods, en by ghestaefden eed,[455)]
Dat ghy dit vrye volck, in oorloch en in vreed,
Trouwlijck berechten soudt en vroomelijck beweyren;[457)]
Eer dat het Graeflijck gouwdt ghenaecken mocht uw heyren.[458)]
Daer zydy op ghehuldt; en is uw toegheseydt[459)]
By eede wederom, daer op, ghehoorsaemheydt:
'Twelck doen ghy maeckte los, los wierden d'ondersaeten.[461)]

438) *daer toe gheboren wy*, dacht gij dat wij daartoe geboren zijn.
439) *verwaende*, vermetele.
441) *verbluffet*, geheel verslagen, zóó dat alle lust tot weerstand gebroken is.
443) zulke bastaardspruiten zijn wij niet van de moedige helden en dappere geslachten, die men niet ongestraft zou hoonen; en dat de nakomeling ooit zoo worde, behoede God.
447) *dicht*, verdicht.
450) *versturven*, wegstierven.
451) *verstorf*, verstierf, ging over.
452) zie voor deze en de volgende regels Breen, *P.C. Hooft als schrijver der Nederlandsche Historien*, bl. 143 vlgg. Tijdens Floris V was er natuurlijk nog geen sprake van de Staeten des Lands, wèl tijdens Hooft.
454) *huldinghe*, huldiging; *besproocken*, overeengekomen, vastgesteld.
455) *met daeghing Gods*, God als getuige roepende; *by gestaefden eed*, onder eede.
457) getrouw zoudt besturen en dapper verdedigen.
458) *het Graeflijck gouwdt*, de gouden kroon; *heyren*, haren.
459) op die voorwaarden zijt gij gehuldigd.
461) *doen*, toen.

GRAEVE FLORIS.
Soo stelt my dan te recht voor 'tlichaem vande Staeten.
'Tgheen my mijn Kransse gaf, dat oordeel van mijn krans.[463)]

463) *krans*, kroon.

G. v. VELSEN.
De minste van het volck is Halsheer des tyrans.[464)]

H. v. WOERDEN.
Des rechts uytroyer is onwaerdich 's rechts weldaden.

GRAEVE FLORIS.
Uw Broeder is ghedoemt by wettich Hof, en Raeden.[466)]

G. v. AEMSTEL.
Wettich ghekooren, maar wel wetteloos van stem.[467)]

GRAEVE FLORIS.
Zy streecken 't vonnis.[468)]

G. v. VELSEN.
Uyt ghy voerd' het teghens hem.

GRAEVE FLORIS.
Ist recht vervalscht, zy deên 't: verhaelt het op haer alle.

G. v. AEMSTEL.
Dat's eerst de schelm, wien schiedt het schelmstuck te ghevalle.

G. v. VELSEN.
Welcke' onbeschaemtheydt? dart ghy Vrouwenschender snoodt[471)]
Ontschuldigingh bereên?[472)]

GRAEVE FLORIS.
Mijn leven, en mijn doodt
Zijn Heeren in uw macht, en wildy my ghebieden
Te swyghen, 'k weet ick moet ghehoorsaem zyn u lieden.
Indien ghy my ghebiedt te spreecken, ick beken
Dat ick ghevallen, en niet sonder schuldt en ben.
Oordeelt het ghy hoe ver die schuldt moet zijn ghetrocken.
Dit darr' ick bidden, dat ghy niet en laet verrocken[478)]
Uw reedlijckheydt, door tocht en hevicheydt van moe.[479)]

464) *halsheer*, heer over leven en dood.
466) *ghedoemt*, gevonnist.
467) *wetteloos*, zich aan geen wet houdende.
468) *uyt ghy voerd'*, gij voerdet het uit.
471) *dart*, durft.
472) *ontschuldigingh bereên*, verontschuldiging bereiden, zoeken.
478) *darr'*, durf; *verrocken*, verrukken, van het spoor brengen.
479) *tocht en hevicheydt van moe*, door hartstocht en heftigheid van gemoed.

H. v. WOERDEN.

Het gheene dat ghy wilt dat nu een ander doe,
Stont te betrachten dy, doen ghy uw korselheden[481)]
Door een vrypostich woordt en gulhartighe reden[482)]
Gheraeckt aen 't hollen, smeet den toom los inden neck;[483)]
Daer zy niet waeren self dan veel te hardt van beck.

GRAEVE FLORIS.

My leert mijn schae mijn feyl, u leer zy niet te feylen.[485)]

G. v. VELSEN.

Bevaeren loodsman, sal ons uwe sorghe peylen
Te vooren onse Zee? van waer dit hart soo goedt?

GRAEVE FLORIS.

Ick acht dat wijsheyt nut aen vriend en vyandt doet,
Des wensch dats' u versel: al hadse my verlaeten[489)]
Doen ick in mijn ghemoedt verbolghen boven maeten,
Besloot te doen den stap, die my aen 't glissen bracht.[491)]
Laet werden yet verschoont mijn misslach onbedacht[492)]
Van d'uytsteeckende plaets daer ick op was gheseeten:[493)]
En wilt gheen Vorst zijn ruymt, naer all'mans deunheyt meeten.[494)]

H. v. WOERDEN.

Wat ruymt? De woesticheyt van uwe lusten boos,
En moedwil?

G. v. AEMSTEL.

Wettich Vorst en was noyt wetteloos.
Hoewel hy, sonder het ghemeene best te steuren,[497)]
Mach onghehouden, jae moet wesen in veel keuren,[498)]
Voor welcke 't vollick heeft te buyghen met gheduldt;[499)]
Want wetten stelt altijdts de gheen die wettich huldt:[500)]
Te weeten 't eyndt, waer toe hy yemandt gaet verheffen.
Dat is op dat die 't volck in deuchdt soud overtreffen;

481) *stont te betrachten dy*, had u betaamd te doen.
482) *vrypostich*, te openhartig; *gulhartighe reden*, vrijpostig, overmoedig woord.
483) *smeet den toom los in den neck*, enz., den vrijen teugel liet, toen gij ze (*korselheden*) niet kondt bedwingen.
485) *feyl*, misdaad, verkeerde daad.
489) *des wensch*, daarom wensch ik.
491) *glissen*, glijden, misdoen.
492) *yet*, eenigszins.
493) *uytsteeckende*, verheven.
494) *ruymt*, vrijheid van handelen; *deunheyt*, gebondenheid. De daden van een vorst moeten naar een anderen, grooteren maatstaf beoordeeld worden dan die van gewone menschen; het volk moet korter gehouden worden dan de vorst.
497) *sonder het gemeene best te steuren*, zonder schade voor het algemeen welzijn.
498) *onghehouden in*, niet gehouden aan.
499) *gheduldt*, lijdzaamheid.
500) want degeen, die iemand op wettige wijze huldigt, verheft hem namelijk met zekere bedoeling; hij verheft hem te dien einde, dat hij het volk zal overtreffen in deugdzaamheid.

Met meerder wijsheydt, goedt bejaeghen, quaedt verhoên,[503)]
En stieren 't alterecht, dan de ghemeent soud doen.[504)]

503) *goedt bejaeghen*, het goede zal trachten te verwerven.
504) *de ghemeent*, het volk.

Dees wet verknoopt den Prins, oock binden hem de wetten[505)]
Die ons den Hemel gaf; en die Natuyre setten
Met diepe letters deed, in 't reedelijck verstant.
Dees moet hy volghen: al waert maer ten spieghel. want
Den ondersaat is op de wet ghewendt te luyeren,
Maer yder soeckt den Vorst, zijn wandel na te kuyeren:[510)]
Gheoorloft achtmen 't gheen dat hy ghebooden heeft:
Maer eerlijck eerst en schoon, het gheen dat hy beleeft.[512)]

H. v. WOERDEN.
Den harder als hy dwaeldt met reuckeloose beenen[513)]
Beslommert sich en 't vee, in moerachtighe veenen.[514)]

GRAEVE FLORIS.
Wat eyscht ghy, voor de schuldt, dat ick tot beet'ring doe?[515)]

G. v. VELSEN.
Uw leven, staat en bloedt zijn te ghering daer toe.[516)]

H. v. WOERDEN.
Dit is het voordeel vande grootste schelmeryen,
Dat nimmer na verdienst de straf haer kan doen lyen;
En altijdt d'arme wraeck vindt haer verhael te kleen.[519)]

GRAEVE FLORIS.
Heeft dien zijn misdaedt rouwt, dan niet ghenoech gheleên?

G. v. AEMSTEL.
Ghenoech voor hem; maer niet tot beternis van andren.[521)]

H. v. WOERDEN.
Leydt ghylie binnen t'saem den queller der Holland'ren;
Ick gae de ronde doen, en selve nemen acht
Hoe brug en poort versorcht, en toorens zijn bewacht.[524)]
Verseeckert hem terwijl, ick sal my herwaert spoeyen.

G. v. VELSEN.
Waer is mijn Schildknaep? brengt hier ysers om te boeyen,
Men kan bewaeren den verrader niet te vast.

G. v. AEMSTEL.
Den Schildknaep is daer al.

G. v. VELSEN.
Daer dient wel op ghepast.

505) *verknoopt*, verplicht, verbindt.
510) *den Vorst zijn wandel na te kuyeren*, den vorst in zijn handel en wandel te volgen.
512) *eerlijck*, eervol; *beleeft*, naleeft, betracht.
513) *reuckeloose*, onachtzame; zonder er op te letten, waar hij loopt.
514) *beslommert*, verwart, brengt in ongelegenheid; *moerachtighe veenen*, drassige venen.
515) *beet'ring*, boete.
516) *staet*, rang.
519) *verhael*, vergoeding, schadeloosstelling.
521) *beternis*, vergoeding.
524) *bewacht*, van wachten voorzien.

EENDRACHT.

Mijn heuchelijcke troost, o lieve ghesellinnen;
Ghy die met suyver snoer, ghewent zijt op te winnen[530)]
Uw vlechten silververw ghebleeckt van menigh' eeuw,[531)]
En met den sluyer wit ophuyft dit hayl'ghe sneeuw;[532)]
Wiens loffenisse noyt quetsuyren leed oft breucken;[533)]
Die nocht van lief, noch oock van leedt uw woordt laet kreucken;[534)]
Te' eenvouwdich om te doen 't ghelaet, met schallickheydt,[535)]
Ja segghen tot het gheen daart harte neen toe seydt;
Wel grootmoedighe Trouw. En ghy, dien, t'allen tyden,[537)]
Ondrachelijcker valt het letten dan het lyden,[538)]
Voldoend' Onnooselheyt. ghy siet om heind en veer[539)]
Wat nemen, in dit landt, de saacken voor een keer.
De Twist met grooter feest ontfaên, is heel aen 't woeden,[541)]
Zy heeft doen barsten uyt d'onsteeckene ghemoeden[542)]
Der eedellinghen trots; en niet een groote stadt,[543)]
Oft daer en heeft het gift haers adems op ghevat;
Den besten leden sit de smet diep in 't ghebeente,
En loopt gheweldelijck voort onder de ghemeente,
Die morrend t'saemen rot. t'Aerdtrijck, dat ick betree,
Roept oorloch oorloch, en ontseydt mijn soolen vree:
Des ick mijn hielen licht, beslooten te vertrecken
Vanden ghevloeckten grondt, om 's Hemels held're plecken
Te winnen; en van daer een volleck te bespiên,[551)]
Wiens open arm my troont, en my, te jonnen dien.[552)]

TROUW.

Ghy die de Staeten sticht, en spoedich doet bedyen;[553)]
Die zijt der Steden hayl, en gheest der burgheryen,[554)]
Der Volcken vaylicheyt, der Koninckrijcken kracht;
Goddin des Landtbestiers, o wereltwyse' Eendracht:

530) *op te winnen*, op te binden.
531) *silververw*, zilverkleurige.
532) *ophuyft*, als een huif verhoogt; *dit sneeuw*, deze witte haren.
533) *wiens loffenisse*, wier belofte nooit werd geschonden of gebroken.
534) *kreucken*, schenden.
535) *eenvouwdich*, natuurlijk, oprecht; *schallickheydt*, sluwheid.
537) *wel grootmoedighe*, zeer edelmoedige, verheven.
538) *letten*, leed doen.
539) *voldoend'*, vriendelijke; *ghy siet om heind en veer* enz., gij ziet welk een keer de zaken in dit land overal nemen.
541) *met grooter feest*, met groote vreugde.
542) *d'onsteeckene ghemoeden*, de ontstoken, verbitterde gemoederen der trotsche edellieden.
543) een groote stad bestond er tijdens Floris V niet; hier spreekt Hooft, de Amsterdammer der 17de eeuw.
551) *te winnen*, te bereiken.
552) *troont*, lokt; *en my, te jonnen dien*, en mij daaraan (aan dat volk) te gunnen, te wijden.
553) *spoedich bedyen*, voorspoedig gedijen.
554) *gheest*, beschermgeest.

Waer ghy bevochten wordt ontseydmen ons ten stryde;[557)]
Wy missen al te noodt de luwt van uwer zyde.[558)]

ONNOOSELHEYT.

Grootmoghende Vorstin, 't vernielende Gheweldt
En 't eereloos Bedroch zijn meesters van dit veldt.
Reyst ghy, wy reysen mede', en zyn van hier verbannen.

557) *ontseydmen ons ten stryde*, verklaart men ons den oorlog.
558) *te noodt*, te noode; *luwt*, luwte, bescherming.

aant. **EENDRACHT.**

Aensienelyck ghesticht des Hemels wyd ghespannen,[562)]
Die buyten zyt omheynt met muyr van diamant
Ghedopt met levend goudt; en binnen d'heldre want,[564)]
Met Son, by Son verciert, aen d'hooghe welfsels keurich;[565)]
Deurvrolyckt met den galm van liefdes aedem geurich,
Die d'aldergoedichst is der krachtelheden schoon.[567)]
Uw armen opent ons, o gloryrycken throon
Des Alderhoochsten, voor wien alle schepsels knielen:
Der sael'ghen weeldich huys, en burch der vromer zielen:[570)]
Ontfangt, ontfangt, o ghy heerlycken Tempel groot,
Ons uw poortressen ouwdt in uw gherusten schoot.[572)]

REY VAN HEMELLIEDEN. EENDRACHT. TROUW. ONNOOSELHEYT.

REY VAN HEMELLIEDEN.

O Heylighe Drietal wellekom,
Die 't wereltlyck beswaeren,[574)]
Komt ontvaeren:
En hebt den wech ghekooren, om
Met ons volnoechde schaeren,[577)]
Te vergaeren.[578)]
Op opwaerts stycht, al hoogher, tot
In dit verheven blinckend slot
Vervult door alle leeden,[581)]
Met weeld' en wel te vreeden,[582)]
Vrolijckheden.

EENDRACHT.

Ghelucksaelighe reyen,
Die 's Hemels vloer beswiert met suyvre voeten,
Daer ongeneucht met schreyen
Haer selven wars, aen niemant kan ghemoeten:[587)]
Noch wrevelheydt,
Met prickend' leydt;
De vensters darf ghenaecken;[590)]
Noch nestelt 't saeghen,[591)]

562) wijd verheven schepping van 's hemels uitspansel, van het luchtgespan.
564) *gedopt*, beslagen; *levend goudt*, de sterren.
565) *keurich*, prachtige, heerlijke.
567) *d'aldergoedichst*, de allerliefste; *der krachtelheden schoon*, der schoone, goddelijke eigenschappen (des hemels)
570) *weeldich*, zalig
572) *poortressen*, burgeressen.
574) *'t wereltlyck beswaeren*, de wereldsche zorgen.
577) *volnoechde*, tevreden.
578) *te vergaeren*, u te vereenigen.
581) *door alle leeden*, overal.
582) *wel te vreeden*, zalige.
587) *haer selven wars* enz., zich zelven wars, niemand kan overkomen.
590) *darf*, durft.
591) '*t saeghen*, angst.

Nocht sorghe met haer knaeghen,
Aende daecken.

REY VAN HEMELLIEDEN.

Sweeft in, sweeft in, ghy zijt verwacht
In d'hoochverdiepte saelen
Vry van quaelen;[596)]
En als 't ondanckbaer aertsch gheslacht
U quaelyck sal onthaelen,
In haer daelen,
Soo sullen u, o landliên mijn,[600)]
Dees vaederlycke poorten zijn
Gheslooten t'gheenen tyen.
Sweeft in, en wilt u vlyen,
Tot verblyen.

REY VAN AEMSTELLANDSCHE JOFFEREN.

O Rome rijck van roem, o dochter 's hoochghemelden[605)]
Grootmoedicheyts, van soo kloeck opgheschooten leên;
Vruchtbaere Moeder der ouwling vergooder helden,[607)]
Die zijn door deuchdes kerck ten eerslot inghetreên![608)]

Die inde wolcken hebt eertijdts u stoel verheven;
En 't hooft te kroonen met blinckende starren plaecht;
En met de necken trots des aertrijcks opgheheven,[611)]
En's t'onderbrachten Zees, uw voeten hebt gheschraecht.

Ghy die hebt uytghestreckt u armen kloeck ter daede,
Daar selden te vergheefs het gladde staal aan blonck,
Van 't rooseroodt prieel der gulden Daegheraede,[615)]
Tot 's laeten avonds scheemervallighe spelonck;

Godin ghebeden aen van allerleye standen;
Ontsichbre tuchtichster der Koninghen vol prachts;[618)]
Voochdes der Volcken; schrick der feller Dwinghelanden;[619)]
Heyl, en bevreedichster des menschlijcken gheslachts.[620)]

Nu zydy immers meer niet, dan een onbegraven
Ghebalsemt lijck, verselschapt met bestoven kleên,
Beraechde Croonen, opghehanghen Scepterstaven,[623)]
En waepens uytghedient, en swaarden afghestreên.[624)]

596) *quaelen*, boosheid, slechtheid.
600) *landliên*, landslieden.
605) '*s hoochghemelden grootmoedicheyts*, der hooggeprezen dapperheid.
607) *ouwling*, vroeger.
608) die door hunne deugdzaamheid algemeen geëerd werden.
611) en uwe voeten hebt gezet op de zich trots verheffende nekken van de aarde; die alles, wat zich tegen u verzette te land en ter zee aan u hebt onderworpen.
615) van het oosten tot het westen.
618) *ontsichtbre*, ontzaglijke; *vol prachts*, vol trots.
619) *voochdes*, gebiedster; *der feller*, der felle.
620) *bevreedichster*, vredestichtster.
623) *beraechde*, vuil van spinrag.
624) *afgestreên*, versleten, onbruikbare.

Dan peynse niemandt dat hy sal te boven raecken[625)]
De mooghentheydt des lucx; oft trouwe' haer wayflen yet:[626)]
Haar speelkindt, daer zy lang in minnen om te blaecken[627)]
En op verslinghert scheen, ten laetsten zy verliet.[628)]

625) *peynse*, denke, meene.
626) *des lucx*, van de fortuin, het noodlot; *oft trouwe' haer twyflen yet*, of vertrouwe eenigszins haar wispelturigheid.
627) *in minnen om te blaecken*, vurig verliefd.
628) *verslinghert*, (in goeden zin) verliefd.

Sich niemandt en beloof dan, eenich ding ter hoede[629)]
Te brenghen, teghens quets van droeve sterflijckheydt;
Door sorghen kommersieck, oft stortinghe van bloede,[631)]
Oft staedich sloven van besweeten arrebeydt:[632)]

't Zy dat hy onderstaat de Volcken t'haeren besten[633)]
Te stichten burgherlijck door wetten wijs; oft tracht[634)]
Voor eyndeloosen tijdt, Adel en eer te vesten,[635)]
In zijn doorluchtich huys, oft Vorstelijck gheslacht;

Oft dat hy besich wroedt om schatten te versaemen,
Voor zijn naeneeven dwaas, soo verre boven maat,[638)]
Dat zy in 't darde lidt haer zynes sullen schaemen,[639)]
En dichten ouwders valsch van heerelijcker staat.[640)]

Ghestellet zijn al t' onverwickelijcke paelen[641)]
Den aartschen grootheên, van den noodt onwinnelijck.[642)]
Die parst ten gronde 't swaar, en dwingt het hooch te daelen:
Die doemt het murwe fruyt ten pluyck, het ryp ten slijck.[644)]

Der saacken beurten, en der Staeten wissellinghen
Roert om haar handt gheswind en nimmer woelens sat.
Dees heeft ten laatsten u, o Rome grootst der dinghen,
Door onontworstelbaere stormen afghemat.

Och had zy konnen oock de boose lusten breecken
Daer uwer Koninghen gheslacht is toeghewendt![650)]
En had doch Brutus, met het loffelycke wreecken,[651)]
Omsiende vreese den naekoomers ingheprendt![652)]

Soo souden nu ter tydt de vreese wy ontbeeren,
Die ons beleeghert heeft met anxten en verdriet.
Maer, laes! het lichte luck noch trouwe wraack verleeren[655)]
Der grooten kinderen haar woeste moedwil niet.

Nu is 's Lands rust ghesteurt, de swaarden uyt de scheeden.

629) *sich niemandt en beloof*, niemand vleie zich met de hoop; *ter hoede te brenghen*, in veiligheid te brengen.
631) *sorghen kommersieck*, kommervolle zorgen.
632) *besweeten arrebeydt*, arbeid waarbij men zweet; zwaren arbeid.
633) *onderstaet*, tracht.
634) *stichten*, tot welvaart brengen; *burgherlijck*, maatschappelijk.
635) *vesten*, vestigen.
638) *naeneeven*, nakomelingen.
639) *haer zynes sullen schaemen*, zich voor hem zullen schamen.
640) *dichten*, verdichten.
641) *onverwickelijcke*, onbeweegbare, onwrikbare.
642) *van den noodt onwinnelijck*, door de onverwinbare noodzakelijkheid; *grootheên*, machtigen.
644) *ten pluyck*, tot het plukken, geplukt worden.
650) *is toeghewendt*, zich heen heeft gekeerd.
651) *Brutus*, L. Junius Brutus verdreef den laatsten koning Tarquinius Superbus.
652) *omsiende vreese*, omzichtige, behoedzame vrees.
655) *lichte luck*, de lichtzinnige, onvertrouwbare fortuin; *trouwe wraeck*, die nooit uitblijft.

Ghy Helden hoochghemoedt, ghy Burghers trots, besiet[658)]
Erlegt in u ghedacht, besint, eer verder treeden,[659)]
Aen welcken gruw'len ghy der poorten sleutels biedt.

Keert buyten, buyten keert dat beest onstelt van harssen
Den goddeloosen Krijch: en bouwt hem gheenen brug,
Dien 't met bebloeden beck in 't yser lust te knarssen.[663)]
Men kan wel nauwlycx, doch men kan nu noch te rug.

658) *hoochghemoedt*, fiere.
659) *erlegt*, overlegt; *eer verder treeden*, eerdat gij verder gaat.
663) *dien*, wien.

Maar t'hans als 't al vervuldt sal zijn met schrick en duchten,[665)]
Door 't overromplen en verwoesten van het landt,
Der schuyren droeve smoock, en het verbaesde vluchten[667)]
Der huysliên opghejaecht, der slooten lichten brandt;[668)]

Sal yder achten, dat zyne' is de grootste schaede,[669)]
En zijn de beste kans, in 't wrockighe ghemoedt;
En luchtich oopen doen zijn ooren tot het quaede,
En niemandt luystr'en nae verdrach oft vreedes goedt.

Derde bedrijf.

HARMAN VAN WOERDEN. GEERAERDT VAN VELSEN. GIJSBERT VAN AEMSTEL.

H. v. WOERDEN.
Ick koom het inder ijl daar alles deur ghevlooghen.
De poort is wel bewaart; de brugghen opghetooghen;[674)]
Op elcken tooren is een schildwacht uytgheset;
Het wachthuys vol kryoels; een yder rustich, met[676)]
De waepens byder handt; en niemandt suf van allen:[677)]
Verseeckert houd ick ons voor schielijck overvallen:[678)]
Ten zy selfs 's Hemels haet ten oorloch ons ontseg.[679)]

G. v. VELSEN.
'Ten is de meening niet te wachten na beleg.[680)]
Maer, om bequaemelijck de saacke te voltrecken,[681)]
Vereyscht den tijdt, dat wy 't verborghen nu ontdecken,[682)]
Aen neef van Aemstel, als een treffelijck medelidt
Van ons verbintenis.

G. v. AEMSTEL.
Wat's dat verborgens?

H. v. WOERDEN.
Dit.
Van al die 't vaederlandt ghetrouwe liefd toe draeghen,
De gulden vryheyt, en gherechticheyt naejaghen,
Ick wel gheen aenstoot vrees, zy prysen ons verdrach:

665) *t'hans*, weldra, straks.
667) *droeve smoock*, zwarte rookwolken; *verbaesde*, ontstelde, verbijsterde.
668) *huysliên*, boeren.
669) *zyne*', zijn schade.
674) *bewaart*, bewaakt; *opghetooghen*, opgehaald.
676) *rustich*, kloek.
677) *suf*, laf.
678) *voor*, tegen.
679) *ten oorloch ons ontseg*, ons den oorlog verklare.
680) *te wachten na beleg*, een beleg af te wachten.
681) *bequaemelijck*, op eene behoorlijke wijze.
682) *'t verborghen*, het geheim.

Maer op haer hulp men oock sich niet verlaeten mach.
In quaeden saecken wert den hevighe bedryver,[689)]
Met haesten aenghevoert, van zijn verblinden yver:

689) *den hevighe bedryver*, enz., hij die hartstochtelijk aan het werk gaat, de zaak onderneemt, wordt door zijn blinden ijver (hartstocht) meegesleept.

Gherechtighe' aenslach sloert, onder beleydt, en raedt[691)]
Des juysten redens, die nauw uyt haer tredt en gaet.[692)]
Soo sullen zy: des waer daer op te wachten, doolen.
D'onkundighe ghemeent heeft d'ooghen inde soolen;[694)]
En blindeling verkiest, en blindeling versmijt;
En vaeck *vive ma mort, meure ma vie* krijt.
Des vaylich nerghens wy in 't landt zijn vande Graeve.[697)]

G. v. AEMSTEL.
Hoe dan doch toe?[698)]

G. v. VELSEN.
De Vorst die onder zynen stave,
't Ghehoorsaem Eng'landt buycht, en heeft in zyner macht
De kindren effen rijp te scheyden, van gheslacht[700)]
En ouwders eeuwelijck (hoe seer het oock doorsnyde
Haer overhangend hart) en prestense ten stryde,[702)]
Met booghen handich tay, en flitschen scharp van dop:[703)]
't Zy dat hy drieghe met beschreylijck oorloch, op[704)]
Te koomen den Franchoys, wiens speer hy niet laet roesten;
Oft met verslinnende' heyrtocht Schotlandt te verwoesten;
Oft te versteuren, met het yser blanck en 't vier,[707)]
In zyne nachten lang, den ongastvryen Yer:
Dees heeft hem vast ghemaeckt by schriften, en by spraecke[709)]
Van eeden dier, ghelooft te' handthaven onse saecke.
Des den verraeder hem te geven inde handt[711)]
Wy hebben, ons in zijn bescherming ende landt.[712)]

H. v. WOERDEN.
Daer is des Graeven soon de Prince Ian met naemen,
Dien d'eer ghebeurt is van in echte te versamen[714)]
Met 's Koninck dochter; dees als vande rechte struyck,
Een onbesproocken spruyt, salmen naer ouwdt ghebruyck,
Doen sweeren 't onderhouwt van alle vryicheden,[717)]
Die 't land oyt had voorheen, oft hebben mocht met reden;[718)]

691) *gherechtighe' aenslach sloert*, eene rechtvaardige onderneming vordert langzaam.
692) *des juysten redens*, der billijkheid, die noode van haar pad afwijkt.
694) *onkundighe*, domme.
697) *vaylich - van*, zeker - van.
698) *hoe dan toch toe*, wat wilt gij dan?; *onder zynen stave*, onder zijnen scepter.
700) *effen ryp*, pas volwassen.
702) *overhangend*, liefhebbend; *en prestense ten stryde*, en ze ten strijde te pressen.
703) *handich*, gemakkelijk te hanteeren; *dop*, punt.
704) *drieghe*, dreige; *op te koomen*, aan te vallen.
707) *versteuren*, verstoren.
709) *dees*, vl. de koning van Engeland, Eduard I, heeft zich verbonden bij geschrift, en bij dure eeden beloofd onze zaak voor te staan, te verdedigen.
711) *inde handt*, in zijne macht.
712) *wy hebben*, hebben wij beloofd; *ons in zijn bescherming ende landt*, en ons en het land onder zijne bescherming te stellen.
714) *in echte te versamen*, enz., te huwen met 's Konings dochter, Elisabeth.
717) '*t onderhouwt van alle vryicheden*, de handhaving, het nakomen van alle voorrechten.
718) *oft hebben mocht met reden*, of later op billijke wijze zou kunnen krijgen.

En soo bemoffelen zijn handen, dat hy 't spel,[719)]
Door hoochmoed, echter ons niet weer in 't war en stel;[720)]
Maer heb eerbiedelijck d'Enghelsche Croon te vreesen.
En als hy sal ghehuldt op dese voorwaerd wesen,

719) *bemoffelen*, binden.
720) *echter*, later, naderhand.

Verheffen tot den naem zijns vaders. Desen vondt[723)]
Is d'eenighe' uytcoomst die wy hebben. des terstondt,
(Want ons gheen ding soo quaet als sloffen is oft slepen)
Bestelt ons, neve, drie vande beseylste schepen.[726)]
Ghy kendt dees hoeck, ghelyck u volck de schipliên doet.[727)]

G. v. AEMSTEL.

Schepen? Ick ben ghescheept daer ick med' over moet.[728)]
En vind my soo ver t'Zee met u verhaeste kielen,[729)]
Dat ick, helaes! vergheefs nu omsie nae mijn hielen.[730)]
Maer weeldich Wtrecht, o Bisschoppelijcke stadt!
In ick noch binnen uw strijdbaere vestens sat;[732)]
Ick brachte den Tyran in handen niet den gheenen,
Die min het vaderlandt als eyghen wraecke meenen.[734)]
De waerheyt is (ghelyck ick gheensins en beneen)[735)]
Dat ick in handeling en vruntschap ben ghetreên,[736)]
Op uw aenhouwden, met de Vorsten ons ghebuyren,
Eer datmen yets bestonde'; om binnen haere muyren[738)]
Uytvlucht te vinden, en eenighen toeverlaet[739)]
Te weten, by al dien misluckt waer onsen raedt,[740)]
En aenslach vol ghevaers: die 'k helpen heb beginnen,
Met goeden yver, om gheleghentheyt te winnen,
Tot het vergaederen der Staeten, 't welck dus lang,
De schalcke Dwinghelandt door slimmer treecken gang,[744)]
Door dreyghen en ontsich, gheweeten heeft te weeren.[745)]
Maar toegang inden land t'oopenen vremden Heeren,
Om groote steeden met drieschende slooten vast[747)]
Te dwinghen; 't platte landt parssen met overlast[748)]
Van knechten tuchteloos, en Overzeesche koppen;[749)]
Met oorlochsvolck uytheemsch ons vestinghen te stoppen;[750)]
Te setten d'Eedlen van haar ampten; Borghers rijck[751)]

723) *tot den naem zijns vaders*, nl. tot graaf.
726) *bestelt*, beschik; *beseylste*, snelstvarende.
727) *hoeck*, streek; *doet*, kent.
728) *ick ben ghescheept*, enz., ik zit in het schuitje en moet nu mede over; ik heb mij zoover met u ingelaten, dat ik niet meer terug kan.
729) *t' Zee*, zeewaarts in.
730) *vergheefs nu omsie nae mijn hielen*, vergeefs naar eene gelegenheid zie om te ontvluchten, mij aan de zaak te onttrekken.
732) *in*, indien, zoo; *strijdbaere vestens*, sterke muren.
734) *min*, minder; *meenen*, beoogen, bedoelen.
735) *beneen*, ontken.
736) dat ik in onderhandeling over een vriendschapsverbond ben getreden.
738) *bestonde'*, ondernam; *haere*, hunne.
739) *uytvlucht*, wijkplaats.
740) *onsen raedt*, ons plan.
744) *schalcke*, gemeene, slechte; *door slimmer treecken gang*, door middel van slimme streken.
745) *ontsich*, het inboezemen van vrees.
747) *met drieschende slooten vast te dwinghen*, met dreigende sterke kasteelen te bedwingen.
748) *parssen*, drukken.
749) *knechten*, soldaten.
750) *stoppen*, vullen.
751) *te setten van*, te ontnemen.

Van haar vryheeden oudt; Huysluyden op den dijck:[752)]
't Was noyt mijn meening.

G. v. VELSEN.
Wie kan ordentlijck verquicken
Een staat ter doodt toe kranck, en weêr in orden schicken,
Als d'Opperoverheyt onordlijck wordt beliedt?[755)]

752) *vryheeden oudt*, oude voorrechten; *huysluyden*, boeren.
755) als het opperbestuur op onmatige wijze wordt gevoerd.

H. v. WOERDEN.
Dat konde d'eerste nocht de tweede Brutus niet.[756)]
Nocht die in 't vrouwenkleedt als mannelijck bevryder[757)]
Zijns Vaederlants hem droech. En waar 't dat het een yder[759)]
Soo nauw soud nemen als Epaminond en ghy;
Doen Thebe', en Hollandt nu, bleven in slaverny.[760)]

G. v. VELSEN.
Dan waer het straffeloos de volcken te verslinnen.[761)]

G. v. AEMSTEL.
Onordens al ghenoech, laet orden eens beginnen.[762)]

H. v. WOERDEN.
Dat sal 't, wanneer de Graef sal zijn in 's Koninck handt.

G. v. AEMSTEL.
Siet toe, siet toe, ghy scheept 's Lands welvaart uyt het landt.

G. v. VELSEN.
Wie is dat? de Tyran, dien wy te samen vinghen?

G. v. AEMSTEL.
's Lands hoocheyt ist, die ghy verraedt aen vremdelinghen.

G. v. VELSEN.
Men set een billick Prins, in Dwinghelandt zijn stoel.[767)]

G. v. AEMSTEL.
Hoe lang doch billijck? tot dat hy sich meester voel?

H. v. WOERDEN.
Zijns levens heele loop doet hem voor goedt befaemen.[769)]

G. v. AEMSTEL.
Het zy soo: wie wil borgh zijn voor zijn erfghenaemen?

756) dat kon L. Junius Brutus, de verdrijver van Tarquinius Superbus, noch Marcus Junius Brutus, de tribuun.
757) hier worden de Thebanen bedoeld, die in vrouwenkleederen de bevrijding; van hun vaderland begonnen; *hem droech*, zich gedroeg.
759) *Epaminond*, Epaminondas, de aanvoerder der Thebanen.
760) *doen*, toen; *bleven*, geraakten.
761) dan zou men ongestraft de volken kunnen vernietigen.
762) *onordens*, wanorde, verwarring.
767) *een billick Prins*, een rechtvaardig vorst.
769) *voor goedt befaemen*, als goed bekend staan; den naam geven van goed, rechtvaardig.

G. v. VELSEN.
Dat is te ver ghesorcht. In tusschen dach en raadt.[771)]

G. v. AEMSTEL.
Noyt sorchde' hy ver ghenoech, die sorchde voor een staat.

H. v. WOERDEN.
Ghemeen'lijck komen voort de vroomen vande vroomen.

G. v. AEMSTEL.
En als die reghel mist dan is het omghekoomen.[774)]

G. v. VELSEN.
Men kan een Vorst zyn macht bepaelen by verdrach.[775)]

G. v. AEMSTEL.
Volvoert dat, als zyn vremdt krijchsvolck u overmach.[776)]

H. v. WOERDEN.
Wat middel soudt ghy dan goedt vinden te ghebruycken?

G. v. AEMSTEL.
Den Graaf, en Graaflijckheyt haer wiecken wel te fnuycken;[778)]
Doch niet door vremdt gheweldt: maar nae voorouwders seên,
Beschrijft de ridderschap, beschrijft de groote steên,
Daar d'opperheyt by staat: en laat die wederhaelen[781)]
De buytenspoorsche macht in d'ouwbesette paelen.[782)]
Ick waarschuw. noch ist tijdt, verblindt u niet de wraack.

H. v. WOERDEN.
En soo de Staeten haar niet kreunen onse saack?[784)]

G. v. VELSEN.
Oft soo zy, den Tyran ten dienst, ons teghen spannen?[785)]

G. v. AEMSTEL.
Wil 't beste deel des volcx verheert zijn van Tyrannen[786)]
Het oordeel staat an haar: des dulden zy, elck een[787)]
Die dulde dan met haar, oft geev' hem elders heen.[788)]

771) *in tusschen dach en raadt*, komt tijd, komt raad.
774) *omghekoomen*, is het te laat
775) *bepaelen*, begrenzen, beperken.
776) *u overmach*, u de baas is.
778) den graaf en zijne macht te kortwieken.
781) *opperheyt*, oppergezag; *wederhaelen*, terugbrengen.
782) *buytenspoorsche*, die buiten het rechte spoor is getreden; *d'ouwbesette paelen*, de van ouds gestelde grenzen.
784) *haar niet kreunen*, zich niet bekommeren om.
785) *ons teghen spannen*, tegen ons samenspannen.
786) *verheert*, overheerscht.
787) *des dulden zy*, derhalve, wanneer zij lijden.
788) *geev' hem*, begeve zich.

Want, stootmen dit om, 't schuym van Burghers en van Boeren[789)]
Sullen, ghelyck als ghy den Prins te land uytvoeren;[790)]
En soo zy 't vinden goedt, met lasterlyck bedryf,[791)]
Hem tasten aen zijn croon, hem tasten aen zyn lyf.
Des soo gh'u niet en wacht hier verder in te moeyen,[793)]
Soo sullen eeuwelyck verspuwen, en verfoeyen[794)]
De tydtghenooten en naeneeven uwen naem.[795)]
En, oft ick 't met u stond, soo waer 't noch onbequaem[796)]
Dus inder yle, volck en schepen toe te reeden.[797)]

H. v. WOERDEN.
Dewyl de saeck by u dus staet, ick ben te vreeden
Dat wy ons inde rust van dese nacht beraên.

G. v. VELSEN.
Soo ghy my overstemt, ick moet'er onder staen.[800)]
Maar sal doch nimmermeer hier blyven vaylich vinnen.

G. v. AEMSTEL.
Noyt isser heyl ghevolcht uyt raadt van bystre sinnen.[802)]
Ay reddet d'uwe' en toont van reden wat meer blycx.[803)]

H. v. WOERDEN.
Goe nacht soon.

G. v. AEMSTEL.
Neef, goe nacht.

G. v. VELSEN.
Ick wensche' u desgelijcx.

GEERAERDT VAN VELSEN. MACHTELT VAN VELSEN.

G. v. VELSEN.
't Was wel dat wy de grondt voor Aemstel eerst versweeghen,[805)]
Wy hadden anders hem niet in 't verbondt ghekreghen.
't Is quaat yet aen te slaan met nauw ghesette liên.[807)]

789) *stootmen dit om*, stoot men dit (beste deel des volcx) van de regeering.
790) *te land uytvoeren*, uit het land voeren.
791) *lasterlyck*, schandelijk.
793) *hier verder in te moeyen*, u hier verder mede in te laten.
794) *verspuwen*, verachten (lat. *respuere)*.
795) *naeneeven*, nakomelingen.
796) *met u stond*, met u samenspande, uw medestander werd; *onbequaem*, ongeschikt.
797) *toe te reeden*, in orde, in gereedheid te brengen.
800) *er onder staen*, er mij bij neerleggen.
802) *bystre*, verwarde.
803) *reden*, gezond verstand.
805) *grondt*, de ware reden.
807) *yet aen te slaan*, iets te ondernemen.

M. v. VELSEN.
Myn Heere, zydy daar? wat quelt u? over wien
Is u misnoegen?[809)]

G. v. VELSEN.
't Schynt oft Aemstel soud beswycken.

M. v. VELSEN.
Hoe dat?[810)]

G. v. VELSEN.
Hy nycht tot raadt die geensins vaylichlyken
Te wercke zijn ghestelt, noch billijck wesen kan.[811)]

M. v. VELSEN.
Wat doch?[812)]

G. v. VELSEN.
Maer sachtelijck te' hand'len den Tyran.

M. v. VELSEN.
Indien een vrouw betaemt te segghen haer ghevoelen,
Soo bid ick laet den brandt van onse smart bekoelen,
Soo veel, dat onse leedt, en de besondren haet,[815)]
Niet boven liefde van 't ghemeene best en gaet.

G. v. VELSEN.
'k Heb groot verlanghen na mijn Schildknaeps wederkeeren,
De welcke' ick henen heb, om antwoordt te begheeren,[818)]
Dat d'uytcoomst vande saeck ontdecke naeckt en klaer,[819)]
Nae Muyderberch gheschickt, aen Timon tooveraer.
Ick gis, hy is nu wel ten eynde zynen paede.[821)]

M. v. VELSEN.
Wat quaeder raetsman, lief, daer ghy mee gaet te raede![822)]

G. v. VELSEN.
Wat sal ick maecken? een begheerte sonder maet,[823)]
My 't harte nimmermeer te snerpen af en laet,[824)]

809) *soud beswycken*, ons in den steek zou laten.
810) *raedt*, plan.
811) *te wercke stellen*, uitvoeren.
812) *maer*, wel!; *hand'len*, behandelen.
815) *de besondren haet*, de haat van ons afzonderlijk.
818) *henen heb geschickt*, weggezonden heb.
819) *uytcoomst*, afloop, uitslag; *ontdecke*, openbare, mededeele.
821) *ten eynde zynen paede*, aan het einde van zijnen weg, tocht.
822) welk een slecht raadsman raadpleegt gij.
823) *maecken*, beginnen, doen.
824) houdt niet op mijn hart te folteren.

Om weten wat gheluck wy hebben te verbeyden.[825)]
't Zy dat wy laeten ons van Aemstels sinne leyden;[826)]
Oft datmen 't aende gunst der winden hanghen sal;[827)]
't Is rondom vol ghevaers en 't gelt my boven al.

M. v. VELSEN.
Helaes!

G. v. VELSEN.
Soo niet mijn troost, mijn siele, spaert u traenen.
Van vaeck ick my en van vermoeytheydt voel vermaenen.[830)]

M. v. VELSEN.
't Is wonder dat u die bevinghen niet veel eer.

G. v. VELSEN.
Treedt in.[832)]

M. v. VELSEN.
Ick volch, mijn lief treedt in en geeft u neer.

SCHILDKNAEP.
Myn leven, hoord ick vaeck en meenichmael ten breesten[833)]
Van spoock ghewaeghen, en van toovery en gheesten:
Maer ondervond noyt yet. doch 't hooren en het sien[835)]
Van sulck bedrijf somwijl ghetuyghen kloecke liên,[836)]
En die niet zijn ghewoon de waerheyt te bemeuselen:[837)]
Des ick wel 't meeste deel, maer al niet houd voor beuselen.[838)]
Als ongheluck my parst, vind' ick my heuchlijck som,[839)]
En somtijts treurich, dat ick niet kan sien waerom.
Komt dat by gheesten toe, die swyghend inne sluypen,[841)]
En onse sinnen door haer binnenste, becruypen?
Oft maecken sonneschyn, oft buyich weêr onstuym[843)]
Den menschen nu een droeve' en dan een blyde luym?
Doet al uw best, somtijts een licht ding sal u missen:
En somtijts rolt een saack van selven teghens gissen.
Zijn 't gheesten, die alsoo beschertsen ons verstant?[847)]
Oft is het wildt gheluck des werelts allerhandt?[848)]

825) *om weten*, om te weten.
826) *sin*, wil.
827) of dat men het toeval zal laten beslissen.
830) *vermaenen*, bevangen.
832) *geeft u neer*, leg u ter ruste.
833) *ten breesten*, zeer omstandig.
835) *yet*, iets.
836) *van sulck bedrijf*, n.l. van spokerij en tooverij; *kloecke*, verstandige.
837) *bemeuselen*, bezoedelen.
838) *beuselen*, beuzelarijen, leugens.
839) *heuchlijck som*, somtijds vroolijk.
841) *komt dat by gheesten toe*, wordt dat door geesten veroorzaakt.
843) *onstuym*, onstuimig.
847) *beschertsen*, bedriegen, bespotten.
848) *wildt gheluck*, toeval; *allerhandt*, veelsoortig.

Som schynt te picken yet op ons van alle zyen:[849)]
Som waarschuwt yet; oft helpt; en schynt met ons te lyên.[850)]

849) *som*, somtijds.
850) *met ons te lyên*, medelijden met ons te hebben.

aant. Wanneermen daar op let, dunckt my gheloovens waardt,
Hoe datter gheesten zyn, van goede' en quaeder aardt.
Den quaeden gheesten eer van wijsheyt toe te schryven;
Aan haar te soecken heyl en raadt in ons bedryven;
En is na dat ick kan bevroên, niet wel ghedaen:
Nochtans belast myn Heer my daarom uyt te gaen.[856)]
Een ander van zyn hals dus duydend had gheschoven[857)]
Zijns Heers bevel: Ick leg de toortsen inden oven.[858)]
Hoe dat ick naarder koom aen Muyderberch ghegaen,
Hoe dicker lucht; of laat ick 't my te vooren staan?[860)]
Hier, in verlooren hol en hegghen naer beloocken,[861)]
Timon de Tooveraer van niemant onbesproocken
Verschuylt zyn haetlyck hooft. 't verkeerde schepsel leydt[863)]
En wallecht vanden dach en alle lieflijckheyt.
Zyn eyghen lichaem niet en wenscht hy wel te tieren:[865)]
Maar scharp ghebeent bekleedt met onderaertsche spieren,[866)]
Is schoonheyt in zyn sin: een kinne dien de schayr
Haar ruycheyt noyt besnoeyde', en onghekemmet hayr,
En van gheschroockten huydt de rimpels hem vermaacken;[869)]
Lantaernhoornich ghesicht, holle' ooghen, hooghe kaecken.[870)]
Onsaelich mensche' is dan uw wysheyt onghemeen[871)]
Ghebonden, aen dusdaenighe wanschaepenheên?[872)]
Oft kan de dwaesheyt yl van jonghers en van vrouwen,[873)]
Aen desen woesten schijn lichtlijcker toe vertrouwen[874)]
Verborghen weetenschap? voorwaer het mochte wel,[875)]
Dat dit, en al uw doen niet waar dan guychelspel.
Ick sal 't doorsien. Wat kan 't my meer als u doch deeren?
Hou, luystert, constenaer die met afgrijslijck sweeren,[878)]
't Haylloose vollick dwingt des afgronds, naer ick hoor.[879)]

TIMON.

Ick hoor.[880)]

SCHILDKNAEP.

856) *belast*, gelast.
857) *dus duydend*, er zoo over denkend, het zoo uitleggend; of acteert de schildknaap hier?
858) *ick leg de toortsen inden oven*, ik waag het.
860) *of laet ick 't my te vooren staen*, of verbeeld ik het mij maar?
861) verscholen in een eenzaam hol en duister struikgewas verbergt Timon de toovenaar, die bij ieder in een kwaad gerucht staat, zijn afschuwelijk hoofd.
863) *'t verkeerde schepsel*, enz., het ontaarde schepsel heeft een afschuw, walgt van het licht.
865) *zyn lichaem wel te tieren*, zich goed voor te doen.
866) *onderaertsche*, gedrochtelijke.
869) *gheschroockten*, verzengden, verdroogden.
870) *lantaernhoornich*, als het hoorn, waarvan de lantarens gemaakt worden, dus: geel.
871) *uw wysheyt onghemeen*, uwe ongemeene wijsheid.
872) *ghebonden*, verbonden.
873) *jonghers*, jongelieden.
874) *schijn*, gelaat, voorkomen; *toe vertrouwen*, toeschrijven.
875) *mochte*, zou wel kunnen.
878) *constenaer*, toovenaar; *sweeren*, bezweringen.
879) *dwingt*, beheerscht.
880) *Ick hoor*, Hooft laat hier en verder de echo van den Muiderberg den schildknaap antwoorden.

Ghy die mijn eyghen stem te rugghe kaetst, in 't oor,
En antwoordt met mijn mondt, waer zydy met u wonder?

TIMON.

Onder.

SCHILDKNAEP.

Indien ghy u vermeet te wesen een vermonder[884)]
Van 't gheen dat sal gheschiên, soo gundt dat ick coom in.

TIMON.

Coom in.

SCHILDKNAEP.

Op saecke van ghewicht ick hooren soud' uw sin.
Wat raet om 't hol zijn deur te vinden in dese' hoecken?[887)]

TIMON.

Soecken.

SCHILDKNAEP.

Ick soeck vergheefs, en soud mijn ooghen schier vervloecken.
Maer hier is 't duyster, leydt de wech hier nae beneên?

TIMON.

Neen.[892)]

SCHILDKNAEP.

Al is het dicht, waer ick het loch te vinden meen.[893)]
Seght vanden ingang my, bid ick, een merreckteycken.[894)]

TIMON.

Eycken.[895)]

SCHILDKNAEP.

Hier staetse. maer het oogh gheen ingang can bereycken.[896)]
Komt buyten liever ghy, verwachten u ick sal.

TIMON.

Ick sal.

SCHILDKNAEP.

Waer wildy dat ick toef, beneden in het dal,
Dat vol van liesen staet, oft liever hier ter stede?[900)]

TIMON.

Ter stede.

884) *ghy u vermeet*, gij durft beweren; *vermonder*, verkondiger.
887) *op*, over, aangaande; *sin*, meening.
892) *loch*, gat, opening.
893) *al*, alles, overal.
894) *merreckteyken*, kenteeken
895) *eycken*, eik.
896) *staetse*, staat ze, n.l. de eik.
900) *liesen*, lisch.

SCHILDKNAEP.
Ick bid u helpt my voort. 't is middernacht alreede,
Wanneer soo sal u const doch coomen voor den dach?

TIMON.
Voor den dach.

SCHILDKNAEP.
Beginnen sult ghy dan al sonder lang verdrach;[904)]
De Son, om dees tijdt 's jaers is niet ghewoon te luyen.[905)]
Wat sien ick? d'eycken leeft. Het aerdrijck met de cruyen,
Rondom de wortel schudt. de boom springt uyt zijn grondt:
Die waesemt roock, en vlam. och dit's den hel zijn mondt!
Och, dreyghen vande doodt my noyt soo seer vervaerde.

SCHILDKNAEP. TIMON.

TIMON.
Hier ben ick Timon, die in waeter, lucht, en aerde,
Voer, over gheesten, spoock, en ickers heerschappy.[911)]
Al, waer de wereldt af verschrickt, dat schrickt voor my:
In 't diepe vander Zee, door cracht van heylloos rymen,[913)]
Becommer ick de Son. Ick doe de Maen beswymen,[914)]
Dat zy haer doodtveruw set. de winden, sonder toom[915)]
Aen 't rennen schut ick cort, en maeck een doode stroom.[916)]
En mits het my beliefdt, help ick haer weer aen 't hollen,[917)]
En schud den Hemel, dat de starren suysebollen.
Ontbinden can ick de ghemoeden vande min:[919)]
En andren weder stuyr ick harde sorghen in.
By naere middernacht mijn eunjers ick doe draven[921)]
Het kerckhof om, en driesch de dooden uyt de graven,[922)]
En breeck haer ysren slaep; en dwing haer vaerdich, dat
Zy my aenwysing doen, van een verborghen schat,
Oft van cleynoodien voor veel jaeren al verlooren.
Oft wil ick weten 't eyndt eer dat het is ghebooren,
Van eenighe' aenslach; sulcx sal by een gheest gheschiên,[927)]
Die door d'omstandicheên vervollichs noot can sien.[928)]
Eyscht wat ghy weten wilt.

904) *verdrach*, dralen, uitstel.
905) *luyen*, luieren.
911) *voer*, t. *vier; ickers*, duivels, booze geesten.
913) *rymen*, bezweringen, tooverspreuken.
914) *becommer ick*, houd ik tegen; *beswymen*, verbleeken.
915) *haer doodtveruw set*, doodsbleek wordt.
916) *schut ick cort*, houd ik plotseling tegen; *een doode stroom* ‘werd genaamd eigendlijk wanneer der weinig, of geen tij gaat, gelijk tussen de naavloed, en vooreb’ (Winschooten).
917) *mits*, zoodra.
919) *ontbinden*, bevrijden.
921) *naere*, duistere; *eunjers*, spoken.
922) *driesch*, roep door bedreigingen op; dwing ze te verlaten.
927) *by*, door.
928) *vervollichs noot*, wat noodwendig volgen moet.

SCHILDKNAEP.

De Velser heer ontsteecken
Met eedel gramschap, om de schennisse te wreecken,
Bedreven aen zyn vrouw, heeft als een moedich man,

Zijn handen cloeck ter daedt gheleydt aen den Tyran:
En houwdt op 't Muyderslot ghevanghen den misdaedighen.
't Gheluck wat dreycht het? sal 't zyn aenslach begenaedighen?[934)]
Oft waer het beter noyt in dit ghevaer ghetreên?

TIMON.

Vertoeft soo lang dat ick behoorlijck toe mach reên.[936)]
De mondt van eenen gheest u 't antwoordt sal verclaeren.[937)]
Verschrickt niet, wat haer voor ghedaenten openbaeren;[938)]
Want alles is in dwang van dese roedes cracht.[939)]

SCHILDKNAEP.

Daer coome wat het zy; al 't gheen dat ghy verwacht,
Dat ben ick wel ghetroost; en zijt ghy voor de schaeren
Der hellen veylich self, ghy sult my wel bewaeren.[942)]

TIMON.

Nu luystert nae my, ghy driekoppigh' Hecate,[943)]
Som vol, nu rechts, dan slincx van trony hallef snee;[944)]
O grootste dwaelstar, die de duyster mindt, van sessen;[945)]
Ghy die in u ghewouwt hebt alle tooveressen,[946)]
En let van liever leede' op beevaert, en ghelol;[947)]
Nachtloopster, luystervinck, weermaeckster, groote kol.[948)]
En ghy ghekroonde draeck, vol van verbolghen steuring;[949)]
Die 's Hemels burghery afvallich bracht tot scheuring,
En worpt u op tot hooft des heyrs dul opgheruydt;[951)]
Die 't muyten suyrst bequam, en noch ghestaedich muyt[952)]
Aenhissende' Hemelwaerts uw boos wanschaepen schimmen,[953)]
Hoe wel nu t'sinck soo diep als ghy dacht hooch te klimmen.[954)]
Tyran des sulphurpoels, voor wien den afgrondt beeft,[955)]
En al wat, onder Maen, de wereld ommesweeft,

934) *'t gheluck*, de fortuin; *begenaedighen*, begunstigen.
936) *toe mach reên*, toebereidselen kan maken.
937) *verclaeren*, mededeelen, geven.
938) *wat haer voor*, wat voor gedaanten zich.
939) *dwang*, bedwang, macht.
942) *bewaeren*, beschermen.
943) *driecoppigh' Hecate*, Hecate ‘eene afgrijslijke toovergodin, die in 't holle van den nacht over de graven rondwaarde, en op bloed van de gedooden aasde, gifkruiden zocht en de heksen helsche kunsten leerde. Zij vereenigde in zich drie naturen, die van spookgodin, Selene (de maan) en Artemis, vanwaar zij dikwijls met drie hoofden afgebeeld werd.’
944) *som*, somtijds; *slincx*, links.
945) grootste der zes dwaalsterren (planeten), die de duisternis bemint.
946) *ghewouwt*, macht.
947) *van liever leede'*, van ouds her? *ghelol*, het eentonig opdreunen van tooverspreuken.
948) *kol*, tooverkol, heks.
949) *ghekroonde draeck*, Lucifer; *steuring*, verstoordheid.
951) *dul*, dolzinnig.
952) *die*, wien.
953) *boos*, snoode, verdorven.
954) hoewel gij nu zoo diep gezonken zijt als gij hoog dacht te stijgen (bij uw verzet tegen God).
955) *sulphurpoel*, zwavelpoel, hel.

Van toovergheesten tuck op kruyden en venynen;[957)]
Oft onderaertsch ghedrocht gaet waeren inde mynen.[958)]
U lieden ick besweer, door dese teeckens plat.[959)]
Door dese beelden die ghemaelt staen op dit bladt,

957) *tuck op*, ervaren in.
958) of al wat van onderaardsch gedrocht rondwaart in de mijnen.
959) *plat*, eenvoudig? òf: op den grond getrokken?

Door dese naemen groot by Arabiers en Mooren,[961)]
Door dese roed', en door de kracht daer in beswooren,
En door 't versteurt ghebeent van desen circkel rondt,[963)]
Dat ghy verschynen doet, alhier voor my, terstondt
Een gheest, gheswind op reys, deurtrapt, rondommeswierich,[965)]
Betweeter, tydingsieck, bemoeyal, en nieusgierich,
En die van looghentael te spreecken voor myn schrickt.[967)]
De maen ghehoorsaemt reed', zy heeft my toegheknickt:
Der hellen Koning meede', oft ick ben onervaeren;
Want d'aerde loeyt van anxt, en arbeydt om te baeren.[970)]

SCHILDKNAEP. TIMON. HELSCHE GHEEST.

HELSCHE GHEEST.

De Vorst der diepten schickt my, uyt den helschen brandt,[971)]
Onwillich, maer door dwang zyn vaerdighe ghesant,[972)]
Timon, om op de vraech, die ghy hebt voor te stellen,
t' Antwoorden. Vraecht maer cort, en oorloft my ter hellen.[974)]

TIMON.

Den Heer van Velsen houdt, d'Hollandsche Graef ghevaên,
Te Muyden op het slot, seght hoe 't hem sal vergaen.

HELSCHE GHEEST.

't Is wel van hem versint,[977)]
Dat hy 't sich onderwindt.[978)]

TIMON.

Vaert heen ghy hebt voldient.[979)]

HELSCHE GHEEST.

Ick vaer.

TIMON.

Dees tyding draeghen,
Ghy jongman moocht u Heer, dien zy wel sal behaeghen.
Op looghen ghy den Gheest sult vinden nimmermeer.[981)]

SCHILDKNAEP.

Ick gae dan, Timon, dit laet u te loon mijn Heer.[982)]

961) *groot*, geacht, in aanzien.
963) *'t versteurt*, uit de rust opgewekte, uit het graf gehaalde.
965) *deurtrapt*, slim, sluw.
967) en die vreest leugentaal te spreken in mijne tegenwoordigheid.
970) *arbeydt*, is in barensweeën.
971) *schickt*, zendt.
972) *vaerdighe*, bereidvaardige, gewillige.
974) *cort*, spoedig; *oorloft*, geeft mij verlof om heen te gaan.
977) *versint*, bedacht.
978) *'t sich onderwindt*, het waagt, onderneemt.
979) *vaert*, gaat.
981) *vinden*, betrappen.
982) *te loon*, tot belooning.

't Is onghelooflijck dat soo wonderlijcke saecken

Niet inder daadt gheschiên, maer dat haer menschen maecken,
En gheven valschen schijn. Nochtans haer maackt verdacht,
Dat zy dusdaenich spel niet spelen dan by nacht;
Een tijdt die gunstich heelt 't litteecken vande looghen.[987)]
Laet sien, hoe sprack de Gheest? ick soudt vergheten mooghen.[988)]
't Is wel van hem versint, dat hy 't sich onderwindt.
Hoe nu? het woordt versint, men dubbelduydich vindt.[990)]
Ist van mijn Heer versint, met sinnen wel ghesleepen?[991)]
Oft heeft hy sich versint, en wel te deech vergreepen?[992)]
Wie leydt my uyt, hoe ick dit nemen sal? Ja, ja,
Nu dat het ommekomt vind' ick my even na.[994)]

REY VAN AMSTELLANDSCHE JOFFRÊN.

Och hoe veel beter waer het noyt te zijn ghebooren,
En 't licht te missen,
Welcx min soo meenich meenich mensche doet bekooren,[997)]
En schendich glissen:
Als uyt voorouwders snoodt te zijn ghesprooten;[999)]
En wesen van 't veracht,
Onsuyvere gheslacht,[1001)]
Verworpen looten?

Al wie dat het ghenot van haer begheerte vynen[1003)]
Door boose daeden,
Dien moet haer lust, met naesmaeck quaet, in 't cort verdwynen,[1005)]
Den Heer tot schaeden.[1006)]
En 't leelijck ongherucht sterft t'gheenen stonden,[1007)]
Maer wispelt naer, en voor[1008)]
Met vaele wiecken, door
Der menschen monden.

Gheen ding en isser dat soo seer verleydt de vroomen,[1011)]
Van vroomheyts weghen,
Als slimme voorgang; meest van ouwders, en van oomen[1013)]
Tot quaedt gheneghen:

987) *'t litteecken vande looghen*, dat waardoor blijkt dat het leugen is.
988) *mooghen*, kunnen.
990) *dubbelduydich*, dubbelzinnig.
991) *met sinnen wel ghesleepen*, met geslepen zinnen, verstandig.
992) *sich versint*, zich vergist.
994) nu het er op aan komt, ben ik nog even ver.
997) *welcx min*, de liefde van hetwelk; *doet bekooren*, enz., bekoort, verleidt en schandelijk doet uitglijden (op het pad der deugd).
999) *snoodt*, lage.
1001) *onsuyvere*, onreine.
1003) *vynen*, vinden.
1005) dien moet hun lust door de slechte gevolgen spoedig vergaan.
1006) *den Heer*, de eigenaar van de begeerte; dus: tot eigen schade.
1007) *leelijck ongherucht*, het smadelijk, slechte gerucht.
1008) *wispelt*, zweeft.
1011) *verleydt*, afleidt.
1013) *slimme*, slechte; *oomen*, bloedverwanten, voorouders.

In haerliêr spoor, zijn voeten onghebonden,[1015)]
Elck licht verreuckeloost,
En met 't gheselschap troost
Sich inde sonden.

Hoe veele doen te cort, helaes! dan haeren neven[1019)]
Naecomelinghen,

1015) *zijn voeten verreuckeloost*, ieder let er niet op, waar hij zijn voeten zet.
1019) *hoe veele*, hoezeer; *neven*, nakomelingen.

De gheen, die door bedompte tocht des moeds ghedreven[1021)]
In schanden springhen!
Ghelijck de Velser heer, die gaet besluyten,
Dat hy, om wraex versaên,
's Lands hoocheyt wil verraên,
Aen macht van buyten.

My lust in 't claechbadt, laes! weemoedelijck te treeden
Nae drucx vermaenen,[1028)]
En my te wasschen heel van boven tot beneeden,
In laeuwe traenen:
O menschen broosch, hoe glad is voor u allen
Heylsaeme deuchdes baen;
Daer niemandt seecker staen
En can voor 't vallen!

Tot noch toe Velsen ging, soo 't scheen, dat niemandt vaster
Zijn treeden spande.
Nu is, helaes! helaes! zijn lof verkeert in laster.[1037)]
Zijn roem in schande.
Voortaen sal elck, die plach te prysen, smaelen;
Voortaen sal niemandt meer,
Om d'onbesproocken eer,
Zijn huys op haelen.[1042)]

O Ghijsbrecht waerdich Heer van onsen vaderlande,
Wijs, goedertieren;
Die daer den claeren Aemstel met zijn groenen rande
Hebt te bestieren;
Hoe is den inslach u bedeckt ghehouwen?[1047)]
Hoe zydy ingheleydt,[1048)]
Door uw trouwharticheydt,
En goedt betrouwen?

Nu vreese' een yder, die ghetroont werdt om gheswooren[1051)]
Aenslach te maecken,
Dat daer yet anders schuylen mach, dan 't schijnt gheschooren,[1053)]
In 't hol der saecken;[1054)]
Soo datmen lichtlijck comt, door 't valsch bedieden,[1055)]
Niet in ghevaer alleen;
Maer nae te jaeghen 't gheen[1057)]
Men meent te vlieden.

1021) zij, die door een hartstocht, dien zij hebben moeten ontveinzen.
1028) *nae drucx vermaenen*, zooals de druk, dien ik lijd, mij gebiedt.
1037) *laster*, hoon, smaad.
1042) *op haelen*, roemen.
1047) *inslach*, de inslag van het weefsel, de ware beweegreden der samenzwering.
1048) *ingheleydt*, bedrogen.
1051) *ghetroont werdt*, gelokt, verleid wordt; *gheswooren aenslach*, een aanslag, waartoe men zich bij eede verbindt.
1053) *gheschooren*, geschapen
1054) *'t hol*, het binnenste.
1055) *bedieden*, uitleg.
1057) *maer nae te jaeghen*, maar ook er toe komt om na te jagen.

Niemandt verlaet sich hier op edel oft oneele,[1059)]
Vrienden oft maeghen.
Want, die te saemen spannen, doen 't, ten meestendeele,

1059) *verlaet*, verlate.

Door haet te draeghen;
Oft hoop tot hoogher luck, bey d'eer vergheeten:[1063)]
Neemt Aemstel uyt haer rot;[1064)]
Wiens wit sal liefde tot[1065)]
's Lands welvaert heeten?

Vierde bedrijf.

GHEEST VAN VELSEN. GRAEF FLORIS.

GEEST VAN VELSEN.

Wee Graef van Hollandt, wee Graef Floris, wraeck, wraeck, wraeck[1067)]
Zy over u, die in mijn bloedt vondt sulcken smaeck.
U, die my afghesneên den draedt eerst aengheheven;[1069)]
My uyt den arm ontruckt het alderliefste leven;
En my ontweldicht hebt des blyden lichts ghenot;
En schendichlyck berooft van 't costlijck overschot
Der soete', en van natuyr my noch ghejonde daeghen;
Van 't selschap smaeckelyck van vrienden, en van maeghen;
En alles waer het hart soo teeder overhing,[1075)]
Met bitter scheyden en verlies van alle ding.
Ghy die daer hebt ghemaackt myn lichaem tot een leêghe
En maxeloose romp; ten akelighen weghe[1078)]
Ghesleten van het spoor dat nae beneden leydt,[1079)]
My stuyrend henen af, in myner eensaemheyt;
Om met de binnensmontsspreeckende te vergaeren,[1081)]
En sonder sonneschijn en sonder lucht te waêren.[1082)]
Ghy rechter rechteloos, nu is uw tijdt naeby,
Wee Floris, Floris wee, te wraeck ontseg ick dy.[1084)]
Dit wreeckvyer, dese toors, die seyndt u 't recht vergheten.[1085)]
De vlamme seng' u 't hart, en knaeghe dy 't gheweten.

GRAEF FLORIS.

Oyme! wat schrick is dit die my de stem besluyt?[1087)]
Mijn hayren staen te berch, het sweet dat breeckt my uyt.

1063) *bey d'eer vergheeten*, terwijl beide eervergeten zijn.
1064) *rot*, bende, aanhang.
1065) *wit*, doel.
1067) de gheest van Velsen is die van den broeder van Geeraerdt van Velsen.
1069) *den draedt*, den levensdraad; *eerst aengheheven*, pas begonnen.
1075) vrienden, bloedverwanten en alles, wat het hart zoo teeder genegen was.
1078) *maxelose*, vormelooze.
1079) mij wegsturend op den akeligen weg, uitgesleten van de sporen (schreden) die naar de onderwereld leiden.
1081) *te vergaeren*, mij te vereenigen.
1082) *waêren*, rond te dolen.
1084) *te wraeck ontseg ick dy*, met wraak dreig ik u; thans zal ik mij wreken.
1085) *wreeckvyer*, wraakvuur, toorts, waarmede ook de wraakgodinnen gewapend waren; *seyndt u 't recht vergheten*, zendt u het vergeten recht.
1087) vgl. Seneca's *Octavia* vs. 734 vlgg.; *besluyt*, tegenhoudt, bevangt.

Wat anxt beklemt my 't hart? och wat is my verscheenen?
Mijn tijdt naeby? o ramp! hoe wroecht mijn borst vol peenen![1090)]

1090) *peenen*, folteringen.

Heeft my de gheest gheraackt? oft is het dat, soo flucx,[1091)]
Ick die bevanghen was met dronckenschap des lucx,
En sluymervallich, word gheweckt van mijn versleghen ‘moedt;
En mijn gheweten nu benuchtert door de teghenspoedt?[1094)]
Ayme'! ick sie noch de gheest, en bloed dat wraecke raest.[1095)]
O Velsen, Velsen!

GEERAERDT VAN VELSEN. HARMAN VAN WOERDEN. GIJSBRECHT VAN AEMSTEL. GRAEF FLORIS.

G. v. VELSEN.
Wie vereyscht my soo verbaest?[1096)]

GRAEF FLORIS.
O Velsen!

G. v. VELSEN.
Wat 's 'er gaens? op ridders, op en knaepen.
Op Woerden Woerden.

H. v. WOERDEN.
Wat ist onraedt? waepen, waepen.
Op Aemstel, Aemstel.

G. v. AEMSTEL.
Hoe? vyand? wat 's 'er of?[1099)]
Beleert hy 't slot? oft is hy inden binnenhof?[1100)]

H. v. WOERDEN.
Waer ist te doen?

G. v. VELSEN.
Van wien is dit gherucht begonnen?

GRAEF FLORIS.
Van my, o Velsen! die van anxte ben verwonnen,
En sprack u gaeren.

G. v. VELSEN.
My alleen, oft d'ander mee?

1091) *oft is het dat*, of is het, dat ik, die zoo even, bevangen door de bedwelming van het geluk, slaperig was, gewekt word door mijn ontsteld gemoed.
1094) *benuchtert*, nuchter geworden.
1095) *dat wraecke raest*, dat om wraak schreeuwt.
1096) *vereyscht*, ontbiedt, roept; *verbaest*, ontsteld.
1099) *wat 's 'er of*, wat is er te doen.
1100) *beleert*, beladdert, beklimt hij met ladders.

GRAEF FLORIS.
Alleen. Ick ben gheparst aen u te soecken vree.

G. v. VELSEN.
Wat segt ghy Heeren?[1105)]

H. v. WOERDEN.
Doet.

G. v. AEMSTEL.
't Wort van my goet gevonden.

H. v. WOERDEN.
Wy gaen dan weer te rust.

G. v. AEMSTEL.
Ghy moocht zijn hart doorgronden.

G. v. VELSEN.
Ick sal hem hooren. wel, wat, Floris, wildy doch?

GEERAERDT VAN VELSEN. GRAEF FLORIS.

GRAEF FLORIS.
Ick deed u onghelijck, och, neef van Velsen, och!

G. v. VELSEN.
Wat kendy aen het gheen dat yder oopenbaer 'is?[1110)]

GRAEF FLORIS.
Ach! ick heb u vercort, soo dattet al te swaer 'is.[1111)]

G. v. VELSEN.
Ick voelt, en duyd'lijck: spaert daer vry de woorden af.[1112)]

GRAEF FLORIS.
Ick viel u broeder streng, en hielp hem in het graf.[1113)]
Den Raedt met dreyghen doend' alsulcken vonnis vynen.[1114)]

G. v. VELSEN.
Gheen argher onrecht als dat enckel recht wil schynen.

1105) *doet*, doet het.
1110) *kendy aen*, erkent, belijdt gij.
1111) *u vercort*, u te kort gedaan.
1112) *spaert*, enz., houd u daarover gerust stil; *de woorden*, t. *woorden.*
1113) *streng*, hard.
1114) *vynen*, vinden, wijzen.

GRAEF FLORIS.
't Bewijs was niet bestaende' en teghens hem te swack.[1116)]

G. v. VELSEN.
Uw bloedtdorst stopte' het gheen dat aen 't bewijs ontbrack.[1117)]

GRAEF FLORIS.
My deert dat ick oyt deed' d'onnoosel' anneclaeghen.[1118)]

G. v. VELSEN.
Dat denck ick wel, nu 't comt dus quaelijck te beslaeghen.[1119)]

GRAEF FLORIS.
Ick was vol quaet vermoêns en heel verblindt daervan.

G. v. VELSEN.
Die yemandt quaedt toe schrijft, eer dat hy 't weten can,
En uyt vermoeden haet, is waerdich dat hy snevel.[1122)]

GRAEF FLORIS.
't Is Prinssen sieckt; wy gaen altsaemen aen dit evel.[1123)]

G. v. VELSEN.
Die veeler vrees wil zijn, gaet veel te vreesen aen.[1124)]

GRAEF FLORIS.
Helaes! noch heb ick u in swaerder stuck misdaen.

G. v. VELSEN.
Niet my alleen, maer haer die 'k eeuwich heb te minnen.

GRAEF FLORIS.
De wederwaerdicheyt sporrelde door mijn sinnen,[1127)]
De spijt die wrong my 't hart, en dreef my tot die saeck[1128)]

G. v. VELSEN.
Wel, yder dan zijn beur. nu drijftse my tot wraeck.

1116) *bestaende*', krachtig.
1117) *stopte*', vulde aan.
1118) *d'onnoosel*', den onschuldige.
1119) *te beslaeghen*, te beslaan.
1122) *snevel*, valle.
1123) *wy gaen*, wij lijden allen aan dat euvel.
1124) *gaet veel te vreesen aen*, moet nu zelf veel vreezen.
1127) *wederwaerdicheyt*, smadelijke bejegening (ondervonden door Velsens antwoord; zie aant. op vs. 56); *sporrelde door mijn sinnen*, doorwoelde, doorbruiste mijn zinnen, liet mij geen rust.
1128) *spijt*, verbittering; *wrong*, kwelde, folterde.

GRAEF FLORIS.
Mijn boelschap terchdme staech; dees heeft de schuldt van alle.[1130)]

G. v. VELSEN.
Soo schendt ghy liên van eer, den hoeren te ghevalle.

GRAEF FLORIS.
Ick vloeck de tijdt dat ick beminde' haer lichten aerdt.

G. v. VELSEN.
Maer Hollandt vloeck de tijdt, dat ghy ghebooren waert.

GRAEF FLORIS.
Ach Velsen! gheeft mijn pays; siet hoe ick my verneder.

G. v. VELSEN.
Gheeft ghy mijn broeder 't lijf, mijn vrouw haer eere weder.

GRAEF FLORIS.
Doet afstandt van 't crackeel, o Ridder! en ick sal.

G. v. VELSEN.
Wat soudy, die nu hebt dat u is niet met al?[1137)]

GRAEF FLORIS.
Uw bastaertdochter sal ick trouwen, laet my 't leven.[1138)]

G. v. VELSEN.
Te waerd is zy me' ick wilse' aen gheen verraeder gheven.

GRAEF FLORIS.
Hoe hebdy 't met my voor? oft waer dan wacht ick naer?

1130) *boelschap*, minnares; *terchdme*, zette mij aan.
1137) Velsen valt hier Floris in de rede; *die nu hebt*, die niets bezit, niets het uwe kunt noemen.
1138) vgl. het liedje:

Och Gheraert van Velsen, mijn lieve neef,
woudt ghi mijn leven laten,
ic sal van uw bastertdochterken
een gravinne van Hollant maken.

Dat en doe ic nu noch nemmermeer!
ken wilse gheen verrader gheven;
ghi hebt er mijn huisvrou ghenomen haer eer,
en dat sal costen uw leven.

aant. **G. v. VELSEN.**
Dat werdy t'zyner tijdt in tijdts ghenoech ghewaer.
Ick gae, de reden wordt hier doch om niet versleten.[1142)]

GRAEVE FLORIS.
Wat is de myne' een val? Hoe ver ben ick versmeten![1143)]
Op gistren sat ick hooch, verselschapt met de pracht
Des Priesterdoms verwaent, en Heeren groot van macht;[1145)]
In 't schoone midden van den drang der eed'le schaeren;[1146)]
Omringhelt met den stoet van lijfwacht, en dienaeren;[1147)]
Als een vermooghen Vorst, en van dit vrye landt[1148)]
d'Uytsteeckenste persoon: en soud dees gulden bandt,[1149)]
Die niet dan Graeflijck hayr ghewoon is te verschuylen,
Met meenich Conincx croon nood hebben willen ruylen.
Nu leg ick als verslenst, van yder te versmaên,[1152)]
Onwaerdelijck gheboeyt, en op mijn hals ghevaên:[1153)]
Des ick my selven 't hooft, van troosteloosheyt, plonder.[1154)]
In een, in eenen dach, ben ick gheworpen t'onder:
En is verdweenen heel, myn gloory claer, ghelyck
Als van den Hemel valt de sneeuw, en smelt in 't slyck.
Gaet heen, vertrouwt het luck. My dien, met feestich groeten,[1158)]
De morghen annebad, den avondt trad met voeten.
Maer hoe doch? Ay ick dool, myn scheut begon veel eer.[1160)]
Aen 't vallen was ick lang, maer gistren quam ick neer.
Smeeckende vyandin, doen ghy 't onlydsaem raesen,[1162)]
Met giftighe' ooghen, my ten aedr'en in quaemt blaesen;
Dat greep my aen, ghelyck, door den ghebeten wondt,
Zijn schennis schiet het schuym van eenen dullen hondt,[1165)]
En onghenaedich woedt op al de leên verwonnen.[1166)]
Doen stiet mijn luck zijn cruyn: doen viel ick: doen begonnen[1167)]
Te wanckelen mijn staet, te wagghelen mijn croon:
Doen sweecken onder my de stylen van mijn throon.
O valsche vrouw, hoe dier staet my uw loos aenschouwen![1170)]
Hoe dier u lusten! och wat comt 'er ramps door vrouwen,

1142) *de reden*, wij praten hier toch te vergeefs.
1143) vgl. Seneca's *Troades*, vs. 1 vlgg.
1145) *des priesterdoms* (t. *priestersdoms) verwaent*, der luisterrijke geestelijken.
1146) *van den drang*, van de zich om mij heen verdringende; omstuwd door.
1147) *omringhelt*, omgeven.
1148) *vermooghen*, machtig.
1149) *uytsteeckenste*, hoogste; *dees gulden bandt*, deze gouden kroon.
1152) *verslenst*, verwelkt.
1153) *onwaerdelijck*, smadelijk; *op mijn hals ghevaen*, met geen ander vooruitzicht dan de dood.
1154) '*t hooft - plonder*, de haren uitruk.
1158) *gaet heen, vertrouwt het luck*, vertrouw nu maar het geluk; men moet maar het geluk vertrouwen; *feestich*, vroolijk.
1160) *scheut*, val.
1162) *smeeckende*, vleiende; '*t onlydsaem raesen*, een razernij, die niet kan berusten.
1165) *schennis*, vernieling, verderf.
1166) *onghenaedich*, onbarmhartig, heftig.
1167) *doen*, toen.
1170) hoe duur komt mij uw verleidelijke aanblik te staan.

Dat gheblanckette quaet! Fy dat ick, ter begheert[1172)]
Uws opgheblaesenheyts, d'eerwaerdighe' heb onteert!
Daer 't soo bederflijck in bestier van alle staeten[1174)]
Is, sonder eers ghenot, d'eerwaerdighe te laeten.

1172) *fy*, helaas, dat ik ter wille van uwen toorn haar die alle eer waard was, heb onteerd.
1174) terwijl het zoo verderfelijk is hun, die eer verdienen, deze niet te bewijzen, hun die te onthouden.

Wat ging my aen? 'k en weets. 't vernuft was slincx en crom:[1176)]
Een averechtschen wech sloeghen mijn sinnen om.
Nu ist te laet. O man, onsaelichst uwer tyden![1178)]
Wat sal ick? wacker zyn, noch slaepen can ick lyden:
Vol kommers 't waecken is, de slaep vol anxten straf.[1180)]
Ellend, wort ghy niet mat, soo mat my haestich af.

TROMPETTER.

De blancken uchtendt met haer bloosend roode kaecken,
In 't heuchelycke kleedt van dundoeck en scharlaecken,[1183)]
Rust toe ten Hemelvaert. Haer gouden pruyck al ree[1184)]
In 't silver schittert van de vlacke Zuyder Zee;
En doet de schaduw vocht des duysterheyds verjaeghen:[1186)]
Het sweeft een frisschen dauw van roosen om haer waeghen.[1187)]
De Sonne volcht het spoor van 's ouden Thitons bruydt,[1188)]
En steeckt den Hemel al zyn minder ooghen uyt.[1189)]
In 't Ooste daecht het op. De nacht begint te duycken.
Wie dat ter schildwacht staet, en laet gheen ooghen luycken.

GEERAERDT VAN VELSEN. SCHILDKNAEP.

SCHILDKNAEP.

Ick acht myn Heere neemt myn meening seer wel in;[1192)]
En siet de tweesprong van dit antwoordt dubbelsin;[1193)]
En 't strydighe verstant, in eenderley gheluyden.[1194)]

G. v. VELSEN.

Men neem het soo men wil. voor my, is datmen 't duyden[1195)]
Ten minsten op den sin can, die my best ghelyckt.
Dus, mijn ghemoedt gheensins van d'eerste raedt en wijckt:[1197)]
Maer 't gheen dat ick besuyr, dat sal hy mee besuyren.[1198)]

GEERAERDT VAN VELSEN. SCHILDKNAEP. TROMPETTER.

TROMPETTER.

Op, waepen, waepen, mant uw toorens, mant u muyren,[1199)]

1176) '*k en weets*, ik weet het niet; *'t vernuft*, het verstand, mijne zinnen.
1178) *onsaelichst uwer tyden*, rampzaligste man die leeft.
1180) *vol anxten straf*, vol grooten angst, beklemmingen.
1183) *heuchelycke*, vroolijke.
1184) *rust toe*, maakt toebereidselen; *pruyck*, haardos.
1186) *de schaduw vocht*, de vochtige schaduw.
1187) *het sweeft*, er zweeft.
1188) *'s ouden Thitons bruydt*, Aurora.
1189) *zyn minder ooghen*, de sterren.
1192) ik onderstel, dat mijn heer het wel met mij eens zijn zal.
1193) *dit antwoordt dubbelsin*, dit dubbelzinnig antwoord.
1194) *verstant*, beteekenis; *in eenderley gheluyden*, in dezelfde woorden.
1195) *datmen 't duyden*, enz, dat men het ten minste zoo kan uitleggen als het mij behaagt.
1197) *raedt*, plan.
1198) *besuyr*, lijde; *hy*, Floris.
1199) *mant*, bemant, bezet.

Op Crijchsluy. vyand. op, en vaerdich in 't gheweer.[1200)]

G. v. VELSEN.
Wat vyandt?

1200) *gheweer*, wapenen.

SCHILDKNAEP.
Ridders op.

G. v. VELSEN.
Waer is hy? heynd of veer?
Aen welcke zyde siet ghy wachter haer ondecken?

TROMPETTER.
Ick sie, langs Diemerdijck, een stofwolck herwaerts trecken[1203)]
In rep en roeren is de Waeterlandsche zy;
Van schuyten sonder tal grimmelt het op het Y.

GIJSBRECHT VAN AEMSTEL. SCHILDKNAEP. HARMAN VAN WOERDEN. GEERAERDT VAN VELSEN.

G. v. AEMSTEL.
Wat isser gaens?

SCHILDKNAEP.
Op, op.[1207)]

H. v. WOERDEN.
Hoe?[1208)]

SCHILDKNAEP.
Vyandt.

G. v. AEMSTEL.
Waer verscheenen?[1210)]

G. v. VELSEN.
In 't Y, oock op den dijck van Diemen, en dat heenen;
In groote menicht.

SCHILDKNAEP.
Op mannen; op met vlijt;
Beset uw muyren.

H. v. WOERDEN.
't Is gheen muyr besettens tijdt.

G. v. AEMSTEL.
Soo doet het seecker niet.

G. v. VELSEN.
't Is tijdt om te vervaeren.

1203) *haer ondecken*, hen te voorschijn komen, opdagen.
1207) *dat heenen*, dien kant uit.
1208) *met vlijt*, spoedig.
1210) *soo doet het*, dat is het; *vervaeren*, vertrekken.

H. v. WOERDEN.
Een yder rust hem toe.[1211)]

G. v. AEMSTEL.
Het volleck laet vergaeren,
Om af te trecken.

G. v. VELSEN.
Gaet ghy om de Graef te hael.[1212)]

SCHILDKNAEP.
Ick gae.

G. v. VELSEN.
Datmen terstond de paerden toome' en saêl.
Mijn vrouw, waer is zy?

MACHTELT VAN VELSEN. GEERAERDT VAN VELSEN.

M. v. VELSEN.
Hier mijn Heer.

G. v. VELSEN.
Mijn lieve leven,
De tijdt wil dat wy ons van 't Huys te Muyden gheven,[1215)]
In sulcker yl, en wijs, dat zy niet toe en laet,
U liên te voeren mee.

M. v. VELSEN.
Waer blijf ick dan? wat raet
Schiedt my dan over?

G. v. VELSEN.
Mijn vercooren, stilt u weenen.
D'onwetende ghemeent is schendich op de beenen:[1219)]
Haer oploopenden moedt t' ontwijcken is ons 't naest,[1220)]
En bodt te gheven, tot dat zy hebbe' uytgheraest.[1221)]
Want wederstant te doen is haer met spooren noopen.[1222)]
Maer laetmen sonder stoot, hen t'eynden adem loopen,[1223)]
Haer dapperheyt verslenst; en hoe zy hoogher clom,[1224)]

1211) *rust hem toe*, ruste zich toe; *vergaeren*, zich verzamelen.
1212) *te hael*, te halen.
1215) *gheven*, begeven.
1219) het domme volk is op de been om te schenden, te vernielen.
1220) *moedt*, toorn, gramschap.
1221) *bodt te gheven*, den vrijen teugel te laten, zich er niet tegen te verzetten.
1222) *met spooren noopen*, prikkelen, aanzetten.
1223) *sonder stoot*, zonder verzet; *t' eynden adem*, buiten adem, zoodat zij niet meer kunnen.
1224) *verslenst*, verflauwt; *en hoe zy*, en hoe hooger zij geklommen is, des te zwaarder, dieper zal zij zinken, hoe grooter de verslagen heid zijn zal.

aant. Hoe dat zy loggher sinckt: dan siet een yder om,
Wat loon van zynen dienst hy hebbe te verwachten:
Dan schieten huys, en vrouw, en kindt inde ghedachten.
Dus hoopt ten besten, Godt zy met u lief; ick gae.

M. v. VELSEN.

Hier blyve' ick dan alleen op 's woeden volcx ghenae.[1229)]
Helaes wat overlast sal my al staen te lyen![1230)]

G. v. VELSEN.

De vrouwelijcke staet sal u ghenoech bevryen;[1231)]
En 't mededooghen van het leelijck onbescheydt,[1232)]
Daer ghy mee zijt vercort; en uw onnooselheydt.[1333)]
De droefheyt bindt uw tong. och! laet dit schreyen achter,
Dat doch verlooren is, en set uw hart wat sachter.[1235)]

SCHILDKNAEP.

Alst u belieft mijn Heer, 't gheselschap is ghereedt.

G. v. VELSEN.

De Godt ghedencke' aen u, die 't schijnt dat my vergheet;[1237)]
En wil u, beter wech, dan 't hart my tuycht, gheleyden.

M. v. VELSEN.

Een blijd versaemen, jon hy ons nae 't droevich scheyden.

REY VAN AMSTELLANDSCHE JOFFRÊN.

Den oopenbaeren Dwinghelandt,[1240)]
Met moed te bieden wederstandt,
En op den harssenpan te treeden;
Om, met het storten van zijn bloedt,
Den vaderlande 't swaerste goedt,[1244)]
Den gulden vryheyt te bereeden;[1245)]

Dat is, van ouwder hercoomst wydt,[1246)]
By d'aldertreffelycxt altydt[1247)]
Beloondt met eerenbeelden dancklyck.[1248)]
De roem is uytgheblaesen, met[1249)]
Gheleertheyts heldere trompet,

1229) '*s woeden volcx*, van het verwoede volk.
1230) *overlast*, geweld.
1231) *bevryen*, beschermen.
1232) *leelyck onbescheydt*, de smartelijke beleediging, de schande.
1333) *onnooselheydt*, onschuld.
1235) *set uw hart wat sachter*, en wees wat bedaarder, kalmer.
1237) *die 't schijnt*, die (God) mij schijnt te vergeten, en moge u langs beteren weg geleiden, dan het hart mij getuigt; d.i.: en schenke u een beter lot dan mij.
1240) Vgl. met dezen rei R. Garnier's *Cornélie*, vs. 1237 vlgg.; *oopenbaeren*, algemeen bekenden.
1244) '*t swaerste*, het gewichtigste, voornaamste.
1245) *bereeden*, verschaffen.
1246) *van ouwder hercoomst wydt*, sinds overoude tijden.
1247) *by d' aldertreffelycxt*, door de allervoortreffelijksten.
1248) *eerenbeelden*, standbeelden; *dancklyck*, dankbaar.
1249) *de roem*, hun roem.

In schrift, en dichten onvergancklijck.

De lofkrans groenens nimmer moe,
Die comt het hayr der sulcken toe,
Die 't al, voor 't alghemeene waeghen:[1254)]
Ghelijck den Heer van Aemstel tracht.
Hoewel zijns selschaps overmacht,
Hem let zijn voorstel te bejaeghen.[1257)]

Dan wie met wensch om goede crijt;[1258)]
Maer allerhande Prinssen lijdt;
En 't gheen hem overcomt te dooghen,[1260)]
Sacht opneemt, dof in hoop en vrees;[1261)]
En 't onghelijck van weeuw, en wees,[1262)]
Kan annesien met goeden ooghen:

Sulck een blijft onvermaert, en muyt[1264)]
Niet, met het hooft doorluchtich uyt:[1265)]
Zijn doove faem can hem niet bringhen[1266)]
In 's werelds ooch, en aenghesicht;
Nocht, uyt de duysterheyt, in 't licht
Optrecken, tot aen 't roer der dinghen.

Zijn naem heeft clanck by oudt, noch jong,
Noch soetheyt op des vollecx tong,
Onêel by burghers en by boeren.
Stilswyghend glipt zijn leven deur:
Maer sonder stoot, en sonder steur,[1274)]
En sonder trom in 't hart te roeren.

Hem angt, gheduyrende 't beliedt[1276)]
Van zynen aenslach, d'ontrouw niet,
Oft lichtheyt, van die 't saemen swoeren:[1278)]
Nocht misluck als het annegaet:[1279)]
Nocht de vervaerelijcken haet,[1280)]
Des blinden vollecx nae 't uytvoeren.

De minste twyfel van gheluydt[1282)]
En jaecht hem 's nachts ten bed niet uyt;
Noch vluchtens noodt van vrouw, en vrinden.

1254) die alles wagen voor het algemeen welzijn.
1257) hem verhindert in het volvoeren van zijn plan.
1258) *goede*, nl. goede vorsten.
1260) *dooghen*, lijden.
1261) *dof*, ongevoelig, onverschillig.
1262) *onghelijck*, verongelijking.
1264) *muyt uyt*, munt uit.
1265) *doorluchtich*, schitterend.
1266) *doove*, die niet gehoord wordt, door de onbekendheid van zijnen naam slaat de wereld haar oog niet op hem.
1274) *steur*, verstoring.
1276) *angt*, beangstigt; *'t beliedt*, de beraming, voorbereiding.
1278) *lichtheyt*, wuftheid.
1279) noch de mislukking als het begint.
1280) *vervaerelijcken*, vreeselijke.
1282) *de minste twyfel van gheluydt*, het minste gerucht dat hij meent te hooren.

Het veel bestaen can nauw bestaen:[1285)]
Ghemackelijck is vaylichst gaen:
En groote rust cleen onderwinden.

1285) het veel ondernemen kan nauwelijks slagen, tot iets goeds leiden; hij die een gemakkelijk leven leidt, weinig onderneemt, leeft het veiligst; niet veel te onderstaan geeft eene groote rust.

Vijfde bedrijf.

GRAEVE FLORIS. REY VAN NAERDERS.

GRAEVE FLORIS.

Ach! mijn ghetrouwe, set; en draecht my verder niet:[1288)]
Mijn swackheyt is te groot. Een beeck van bloede vliet
My door de wonden af, en verwet al de cleeden.
En bleeckghedaene flaeuwt becruypt mijn laffe leeden.[1291)]
Ick heb volleeft, en ben ten eynde mynen pat.[1292)]
Van dese wereldt heb ick wel mijn deel ghehadt:
Gheboortens hoocheyt, lichaems frischeyt, macht van staeten,[1294)]
Ontsich by vreemdelinghen, gunst by ondersaeten.[1295)]
Gheluckich, och! al te gheluckich, soo my maer
In 't hooft de dampe niet des lucx ghesteghen waer:[1297)]
Oft had ick noyt aenschouwt het vrouwenbeeld aenminnich,[1298)]
Waer onder school vermomt lichtvaerdicheyt crancksinnich!
U lieden danck ick, voor den dienst, en trouwe groot,
Die ghy bewesen hebt my, in mijn laetsten noodt:
En moeyt my, dat ick 't niet nae wensche kan beloonen.[1302)]
Maer wie mijn naesaet zy, Vorst zijnde, sal hy toonen[1303)]
Dat hem der Vorsten val, met mededooghen, sny;[1304)]
En weygheren gheensins dees laetste beede my:
Dat is, dat hy alhier ter plecke' een kercke bouwe,[1306)]
Waer by, d'aencomende' eeuw my in ghedachten houwe,
En mijn danckwillicheyt. Het jaerelijcksche geldt[1308)]
Tot noodich onderhouwt dat zy daer by bestelt.[1309)]
Maer langher nu en heb ick cracht in gheen ghewrichte.
De leden slappen aen ten slaepe', en het ghesichte
Wort van een ysren vaeck verovert. Het gheluydt
Ontsinckt my t'elcken maele', en kan ten keel nauw uyt.
Ick sijgh, ick sijgh. ick ben ghecomen op het spade.[1314)]
O Schepper, ick ontschep, ontsluyt my uw ghenaede.[1315)]

REY VAN NAERDERS.

Hy is verscheyen.

1288) Het tooneel is te Muiderberg.
1291) *laffe*, zwakke, slap neerhangende.
1292) ik heb genoeg geleefd en ben aan het eind van mijne levensbaan.
1294) *staeten*, waardigheden.
1295) *ontsich*, eerbiedige vrees; *gunst*, liefde.
1297) zoo mijn verstand maar niet beneveld ware door het geluk.
1298) *vrouwenbeeld*, vrouw.
1302) *en moeyt*, en het spijt mij.
1303) *naesaet*, opvolger.
1304) *sny*, leed doet.
1306) dit is in het begin der 14de eeuw gedaan.
1308) *danckwillicheyt*, goede wil om dank te betoonen.
1309) *bestelt*, gegeven, verschaft.
1314) *op het spade*, op het uiterste.
1315) *ontschep*, sterf.

Heft nu aen te schreyen[1317)]
Jonghers en grysen:
Droefheyt wilt bewysen:
Cleeren verscheuren:
Gheeft u op tot treuren.[1321)]
d'Hollandsche Graeve
Is om hals en have;[1323)]
Deerlijck verslaeghen.

1317) *heft* - *aen*, begint, vangt aan.
1321) *gheeft u op tot*, geeft u over aan.
1323) heeft leven en goed verloren.

Deerlijck verslaeghen!
Wendt u stem tot claeghen.
Traenen laet vlieten:
Suchten opwaerts schieten.
Siet hem versmooren:[1329)]
Hem, die was ghebooren,
Uyt's wijd bekenden
Roomsche Conincx lenden.[1332)]
't Leven is heenen.

't Leven is heenen!
Ach wat eyndt van weenen!
't Hooft sal verrotten
Dat de Croon der Schotten[1337)]
Had mooghen draeghen.
O bedroefde daeghen!
Weeslijcke Landen,
Slaet in 't hayr uw handen.
O swaer verliesen!

O swaer verliesen!
Wie sal nu de Vriesen
Echter bedwinghen,[1345)]
Als zy boudt bespringhen
's Kennemers grensen?
Hard is 't om te pensen.[1348)]
Hy deed haer tsaeghen,[1349)]
En het juck verdraeghen.
Tijd is 't te kermen.

Tijd is 't te kermen
Wie sal nu beschermen
's Lands innesitter,[1354)]
Voor den Vlaeming bitter?
Dees keerd' haer vlooten,
Van de Zeeusche slooten:[1357)]
Plach te vernielen,
d'Haettelycke kielen.[1359)]
Nu is 't verlooren.

Nu is 't verlooren!
Brenghet rouw te vooren.[1362)]
T'hans sullen treeden,
Inde swarte kleeden,
Burghers en Eelen;

1329) *versmooren*, sterven, omkomen.
1332) Willem II.
1337) *moghen*, kunnen.
1345) *echter*, hierna.
1348) het is hard, wanneer men daaraan denkt.
1349) *tsaeghen*, deinzen.
1354) *innesitter*, ingezetene.
1357) *slooten*, kasteelen.
1359) *haettelijcke*, vreeselijke.
1362) *brenghet te vooren*, legt aan den dag.

Sonder haer juweelen,[1366)]
Treuren de Paerden:
't Gouwdt moet vande swaerden:
't Lichaem ter aerden.

1366) *juweelen*, versiersels.

MACHTELT VAN VELSEN. REY VAN AEMSTELLANDSCHE JOFFEREN. TROMPETTER.

M. v. VELSEN.

Trompetter, wel wat is 't dat u te rugghe jaecht?
Quae maere speur ick uyt u aenghesicht vertsaecht.
Verclaert u ras.[1372)]

TROMPETTER.

Mijn vrouw quae tyding mach wel schromen
Van haesten.[1373)]

M. v. VELSEN.

Niet. Zy can al mee te spade comen.
Uw uytvlucht my benauwt. oft is mijn Heer ghevaên?

TROMPETTER.

Naeby. Maer zijt ghetroost: hy is het noch ontgaen.[1375)]

M. v. VELSEN.

Dat set my wat van 't hart. En wat's hem wedervaeren?

TROMPETTER.

Doen wy aen 't koorenlandt te Berch ghecomen waeren,[1377)]
Verhief sich uyt de laech een drommel ysre liên.[1378)]
Myn Heer van Velsen reedt voor aen, om uyt te sien:
Hy hield zyn paerd cort op, en vraechd' haer wat zy sochten.[1380)]
Haer antwoordt was: den Graef die wy ghevanghen brochten.[1381)]
Dat mist u, seyde daer de dappre Velsen op;[1382)]
En wendt, dewyl hy spreeckt, 't gheswinde ros den cop;[1383)]
En stoot ten Graevewaerts. daer sit hy vanden paerde[1384)]
En treedt zijn vyandt toe, met uytghetooghen swaerde.
Die schrickt: en waende met een sprong t'ontgaen de doodt,
Ghebonden op het paerdt, maer snevelt inde sloot.[1387)]
De strenghe Ridder volcht, en gheeft hem soo veel steecken,[1388)]
Dat ick hem seecker min niet als voor doodt en reecken.[1389)]
Het volck was handtghemeen gheworden mid'ler tydt.
Eer Velsen ommesach, was hy zyn paerdt ver quyt:
Des ('t veld viel ons te nauw die schier omringhelt streeden)[1392)]

1372) mevrouw, eene slechte tijding komt altijd vroeg genoeg.
1373) *niet*, neen.
1375) *naeby*, bijna.
1377) *Berch*, Muiderberg.
1378) *laech*, hinderlaag; *een drommel ysre liên*, een troep gewapende lieden.
1380) *hield cort op*, hield dadelijk in.
1381) *ghevanghen brochten*, gevankelijk meevoerden.
1382) *dat mist u*, dat zal u niet gelukken.
1383) *dewyl*, terwijl.
1384) *stoot*, rent; *sit van*, stijgt af.
1387) *snevelt*, valt.
1388) *strenghe*, dappere.
1389) *min niet als*, niet anders dan.
1392) *viel*, was; *omringhelt*, omringd.

Beschrijdt zijn Schildknaeps paerdt; en isser afghereeden.[1393)]
Wy worpen om; en boôn den vyandt al de rug;[1394)]
En spreyden elck zijns weechs: vrees maeckt de voeten vlug.[1395)]
'k En ben's gheen verder tuygh. oft yemand quam in handen,[1396)]
Oft op de plaetse bleef, oft werwaerts de vyanden[1397)]
Ghetooghen coomen, is my gantschlijck onbekent.
Maer vaylich houd' ick my nocht hier, nocht hier ontrent.[1399)]
Des bid verlof, dat ick my elders heen mach gheven.[1400)]

M. v. VELSEN.

Gaet daer ghy seecker meent te wesen, van u leven.
Maer waer blijft dese vrouw? waer heenen neemts' haer keer?[1402)]
Waer soeckt zy vaylicheyt, aen leven oft aen eer?[1403)]
Waer vindt zy troost? mijn hoop gheleghen inder assche,[1404)]
Is, dat in 't eedel bloedt d'oneedel' handen wassche,[1405)]
Het onvermurruwt volck, eer dat den avondt stort.[1406)]

REY VAN AMSTELLANDSCHE JOFFEREN.

Mijn vrouw, ach! rust uw hart: dat vaeck bevonden wort[1407)]
Meedooghen en bescheydt, in ons ghemeent, wy weten.

M. v. VELSEN.

Wraeckgiericheydt te seer haer harten heeft doorbeten:
Des ick de doodt het best, dat my ghenaeckt, vermoe.[1410)]
Doch sterven vrees ick niet: alleene vrees ick hoe.
Ach! dat, op dese ruy, gheen woestaert onverstandel,[1412)]
Uyt vuyle bitterheyt, dit lichaem en mishandel:[1413)]
Oft spotter, en voltooy, uyt dartelheden snoodt,[1414)]
Mijn leelijck ongheval, met een mismaeckte doodt![1415)]
O Godt, wat knellen 't hart my toeghewronghen schroeven!

REY VAN AMSTELLANDSCHE JOFFEREN.

De seeckre ramp is groot: dus wilt u niet bedroeven

1393) *isser afghereeden*, is weggereden.
1394) *wy worpen om*, wij wendden den teugel; *al*, voortdurend, steeds.
1395) *spreyden elck zyns weechs*, gingen elk onzen weg.
1396) *'k en ben 's gheen verder tuygh*, verder ben ik er geen getuige van geweest.
1397) *bleef*, sneuvelde, omkwam.
1399) *houd' ick*, reken, acht ik; *ontrent*, in de nabijheid.
1400) *gheven*, begeven.
1402) *neemts' haer keer*, zal zij zich keeren, zal zij gaan.
1403) *aen*, voor.
1404) *gheleghen inder assche*, vernietigd.
1405) *in 't eedel bloedt*, in mijn edel bloed.
1406) *onvermurruwt*, onvermurwd; *stort*, valt.
1407) *rust uw hart*, bedaar, wees kalm; wij weten dat onder ons volk dikwijls mededoogen en redelijkheid wordt aangetroffen.
1410) daarom houd ik den dood voor het beste, wat mij te wachten staat.
1412) *op dese ruy*, bij dit oproer; *onverstandel*, zonder ‘bescheid’.
1413) *en mishandel*, schende.
1414) *spotter*, (vrouwen)schender; vgl. lat. *illudere.*
1415) *leelijck ongheval*, smadelijk ongeluk; *mismaeckte*, schandelijke.

In 't gheen onseecker is.[1418)]

M. v. VELSEN.
Ick bid's laet my alleen
Vertrecken, dat ick my begheve tot ghebeên.

1418) *bid's*, bid.

REY VAN AEMSTELLANDSCHE JOFFEREN.

O deuchdgeurighe roos, aensienelijckste spruyt[1420)]
Die 't eedel Woerder huys oyt heeft ghegheven uyt;[1421)]
Wat hebdy in uw may ghetroffen straffen weêr?[1422)]
Wat valt'er onghenaed des Hemels op u neêr!

O claeren spieghel van ghetrouwicheyt en zeên,[1424)]
Hoe seer beswalcken u des eeuws verdorventheên![1425)]
O eere des gheslachts der vrouwen, vol van druck,
Hoe eerloos doet by u 't ondeuchdighe gheluck![1427)]

O wel ghebooren vrouw, beschreyelijck voorwaer,
Voorwaer beclaechlijck zijn soo veel ellenden swaer,
Die uw verwonnen borst met droefheyt opghevuldt
Bedrucken altesaem, en gheene tot uw schuldt![1431)]

Maer moeten noch veel meer d'ellenden zyn beclaecht
Des gheenes, die, tot schuldt, daer mede wort gheplaecht:[1433)]
Want, als de voorspoedt vliedt, soo comen de misdaên
Die hy verborghen droech, den boose' om 't harte slaen.

Waer heenen dan ghewendt? waer heenen dan ghekeert?
Van binnen is 't ghemoedt verettert en verseert;[1437)]
't Voorlachend schellemstuck toont ysselijck ghelaet:[1438)]
Van buyten, houdt de plaech op lichaem aen, en staet.[1439)]

De rampsaelighe Graef van Hollandt is, door 't stael,
Verlost onlancx gheleên van dusdaenighen quael.[1441)]
O Velser Ridder vleyt ghy u met sulcken wraeck!
Waer uw doodtvyandt door uyt alle lyden raeck?

Te vooren vreesd' hy 't klem van uwen strenghen moet;[1444)]
Te vooren kond de schrick haer prenten in zijn bloedt;[1445)]
Te vooren vreesd' hy d'hoon des batsen onghevals:[1446)]
Nu acht hy niemandt, en is schootvry teghen als.[1447)]

1420) *aensienlijckste*, voortreffelijkste.
1421) *ghegheven uyt*, voortgebracht.
1422) *may*, de lente des levens; *wat straffen*, welk een ongunstig, ruw.
1424) *zeên*, goede zeden; eerbaarheid.
1425) *beswalcken*, bezoedelen, besmetten.
1427) *'t ondeuchdighe gheluck*, het lot, dat geen deugd aanziet.
1431) *bedrucken*, drukken; *tot*, door.
1433) *tot schuldt*, door eigen schuld.
1437) *verettert en verseert*, gekwetst en gewond (door wroeging).
1438) *voorlachend*, eerst aanlachend.
1439) *plaech*, straf na de misdaad; *houdt aen op*, vervolgt.
1441) *onlancx*, niet lang, kort.
1444) '*t klem van uwen strenghen moet*, het nadeel dat uw wakkere moed hem kan toebrengen.
1445) *haer*, zich.
1446) *d' hoon des batsen onghevals*, de rampen van den norschen tegenspoed.
1447) *als*, alles.

En ghy eenvouwdich volck, wat's dat ghy claechlijck mort[1448)][1448)]
Om 't bloedt oneelder wijs in vanghenis ghestort?
Dat cierlijcker aen 't spits eens hayrs in 's oorlochs brandt[1450)]
Ghevlooten hebben soud, ten offer 't vaderlandt?

1448) *eenvouwdich*, onnoozel; *wat's dat*, waarom.
1448) *vanghenis*, gevangenschap.
1450) *eens hayrs*, eens legers.

Dit's laete rouw. 'T was tijdt te schreyen, doen de Ziel
Van Vorstelijcken lof, oneelder wijs, verviel
In laster grondeloos; en storf, aen ontrouw groot,[1454)]
En aen meyneedicheyt, een schandelijcker doodt.

Tijd is het, tijd is 't nu, om te beschreyen (laes!)
Den jammerlijcken val der Eedelinghen dwaes,
Die door wraeckgiericheyt soo verre zijn gheraeckt,
Dat zy tot onrecht haer goedt recht hebben ghemaeckt.

Nu is het tijdt, om op u selven 't ooch te slaen,
En schouwen u ellend, en eyghen quaelen aen,
En te beschreyen, met droef opgheheven klanck,[1462)]
Uw scheuring, nederlaegh, verwoesting, onderganck.

Want Hollandt sie ick heel in 't war, (o droeve schijn!)[1464)]
De Goeyers, Kennemaers, en buyren vanden Rhijn
In roeren; op de been Westvries, en Waeterlandt;[1466)]
Het Huys te Velsen plat; en Woerden inden brandt:

Gheverwet van het bloedt, den Aemstel en de Vecht;
Oneens den Adel, het ghemeene volleck slecht[1469)]
Ghespouwen en ghesplist: en (dat ick meest beween)[1470)]
Een yder stuyrt zijns weechs, en niemand weet waer heen.

O edel Aemsterlandt, o meenich maegh' en vriendt,
Wat komt u over dat ghy niet en hebt verdient!
O heyligh' Eendracht ghy verlaet ons! en wanneer,
Wanneer welvaerens stut, wanneer sien wy u weer?

D'oochscheelen worden swaer, en cracht van vaeck gedoogen:[1476)]
Het droevich harte stemt met d'uytghewaeckte ooghen.[1477)]

DE VECHT. REY VAN AEMSTELLANDSCHE JOFFEREN.

DE VECHT.

O harten pynelijck bedooven in uw leydt,[1478)]
d'Oorsaeck is groot, de welcke' heeft uw weemoedicheydt:
Want ghy onwetend zijt hoedaenich het besluyt ‘is
Des Hemels ende waer het noodtlodt over uyt ‘is.[1481)]
Niet schiet'er te vergheefs: veel min gheschiet 'er quaet:[1482)]

1454) *in laster grondeloos*, in zeer groote schande.
1462) *opgheheven*, aangeheven.
1464) *schijn*, aanblik.
1466) *in roeren*, in beroering, in rep en roer.
1469) *het ghemeene volleck slecht*, het gewone, eenvoudige volk (in tegenstelling van den adel).
1470) de druk van 1613 en 1618: *gespitst*; 1622: *gesplist*; 1636: *gespreydt.*
1476) de oogleden worden zwaar en voelen zich overweldigd door den slaap.
1477) *stemt met*, komt overeen met; *uytghewaeckte*, afgewaakte.
1478) zie aangaande deze dichterlijke voorspelling *Noord en Zuid* XVII, bl. 199 vlgg.; *Navorscher* XXI, bl. 70-73; 498-504; *pynelijck bedooven*, smartelijk gedompeld in; overstelpt door.
1481) *waer - over uyt is*, wat - zoekt tot stand te brengen.
1482) *niet schiet*, niets geschiedt.

Maer 't soet met suyrheyt souwt de goddelijcke raedt.[1483)]

1483) *souwt*, zout, vermengt; *de goddelijcke raedt*, de wijsheid Gods.

aant. In plaets van clachten, zijt ghy grooten dancke schuldich
Den gheenen, die door dees quellaedjen meenichvuldich
Uws lieven vaederlandts, verr'siende maeckt den baen,[1486)]
Waer lancx, ter eeren, u naeneeven sullen gaen.
En telt 't gheen u verschijnt niet onder ydle droomen:
Ick ben de Vecht, de Gheest en Godtheyt vander stroomen[1489)]
En silververwich nat, daer ghy uyt rysen siet
Dees frissche grysicheyt, ghemytert met het riedt.[1491)]
Waersegghend is mijn tong: dus luystert nae 't verclaeren;[1492)]
'k Sal die verborghentheyt des noodlots openbaeren;
En spelen voeren 't ooch van uw vervreemd ghedacht,[1494)]
In schiedenissen, diep verhoolen onder nacht;[1495)]
Die van de parcken eerst op rocken zijn ghewonnen,[1496)]
En sullen werden, ter ghesetter tijdt, volsponnen.[1497)]
Den Aemstelheer gheparst door desen overval[1498)]
Tot noodtweer van zijn staet, sal d'ouwde burrechwal[1499)]
Van 't nedrich AMSTERDAM, en de begraven percken[1500)]
Nae zijn vermooghen eerst omheyndt met eycken wercken,
Voor overrompeling, verheffen, uyt zijn plat,[1502)]
Met vest en toorens; en voltooyen 't tot een stadt.
Van deser tijdt af, sal't beginnen, vol van moede
Te beuren op het hooft, en met den teghenspoede
Worstlende meenichmael, weêr t'elckens uyt zijn asch,
Heerlijcker opstaen, dan het oyt te vooren was:
En seer ontsien van zijn ghebuyren, lang, door desen,
Van zijn Landsheeren, lang, met jonst ghetroetelt wesen:
Tot dat het eyndelyck verwerf door diensten mildt,
Des Caisars hoochste pracht, tot top van zynen schildt.[1511)]
Dan andre tyden, dan ghenaecken andre stonden.
Een wreecker vanden hooghen Hemel afghesonden,
Welhem ghenaemt verschijnt in Hollandt, en herplant
De vryheyt onderdruckt, in haeren ouwden standt.
't Uytheemsch gheweldt wordt uytghedreven t'allen steden;
De groote' onmenschlijckheyt, de groote' afgrijslijckheden
Des Spaenschen Tyrannijs; die stal had als een post:[1518)]

1486) *verr'siende maeckt*, enz., de baan ruim maakt; den weg baant voor eer en roem voor uwe nakomelingen.
1489) *vander*, bij Hooft is *stroom* ook vrouwelijk; uitgave van 1636: *van de.*
1491) *grysicheyt*, grijsaard; *ghemytert*, bekranst.
1492) *'t verclaeren*, hare woorden.
1494) en het oog van uwe verbijsterde zinnen laten weiden, een blik gunnen.
1495) *schiedenissen*, gebeurtenissen.
1496) die door de schikgodinnen op het spinrokken zijn gewonden, zijn opgezet.
1497) *volsponnen*, afgesponnen.
1498) *gheparst*, gedwongen.
1499) *noodtweer*, noodzakelijke verdediging.
1500) *nedrich*, weinig in aanzien, onaanzienlijk; *begraven percken*, door een gracht omgeven stadswijken.
1502) *uyt zijn plat*, uit zijn nederigen, lagen toestand.
1511) *des Caisars hoochste pracht*, de kroon door keizer Maximiliaan aan het wapen van Amsterdam toegevoegd.
1518) *die stal had als een post*, die vaststond als een paal.

d'Iphigeniaes en Polixenaes verlost[1519)]
Van d'altaers bloedich. Het verworghen, branden, kerven
Gaet af; en echter, gheen begraven voor het sterven.[1521)]
Dan moocht ghy Amsterdam, en Hollandt alghemeen
Wat adems scheppen in uw borst schier toeghetreên.

1519) Iphigenia, dochter van Agamemnon en Clytemnestra, werd door den priester Calchas aangewezen om geofferd te worden, om den toorn van Artemis te verzoenen; Polyxena, de dochter van Priamus en Hecuba, werd na de verwoesting van Troje op den grafheuvel van Achilles door Neoptolemus geofferd; *Iphigeniaes en Polixenaes*, onschuldige vrouwen.

1521) *gaet* - *af*, houdt op; *echter*, daarna na dien tijd.

's Lands Staeten, die ghespaert en hebben bloedt noch schatten,
Nocht sorch, in 's vryheyts dienst, die sullen dan hervatten
Het aensien en ghesach dat haer van oudts toequam:
En stellen eenen Heldt, van Caisarlijcken stam
En Nassausch bloedt, (het welckmen siet in desen daeghen[1528])
Als 's Christen werelds hooft de Roomsche croone draeghen)
In 't Vorstelijck bestier; die Mauritz zy ghenoemt,
Na des verlossers naem van Duytsland hooch beroemt.[1531])
Voor wien alle' oorlochsman in zynen tijdt sal wijcken.
Teghen de coomst van dees de Spaensche Coninckrijcken,
En overbuyren van den trouweloosen Moor,[1534])
Op 's aerdtrijcx eynde, nu alreede schricken, door[1535])
Waersegghren duydenis: en aen haer Monarchie[1536])
En haepert anders niet als dese Prophecie.[1537])
Soo veel onmaetighe' hoops, ghelucx, beleyds, ghewelds[1538])
Stuyt (wil 't den Hemel) op den schildt af eenes Helds.
Dees ist, die wederom vercryghen sal, in hande,[1540])
Van Ghelder de voochdy, van Zutphen, en den lande[1541])
Van Wtrecht; die berecht te desen daeghe' altsaem[1542])
Door zyne maeghen zijn, en den Nassauschen naem:
Wanneer zy van die stam en doorluchtighe rancken
Een wijl zijnd' afghedwaelt haer sullen dies ontdancken:[1545])
Dees seven landen vry beschermen te ghelijck:
En tziddren doen van verr Habsburch en Oostenrijck.
Want, als een blixem snel ten slingher uytghedreven[1548])
Des yverighen Gods, sal hy ten stryde streeven,
Afwerpende' en vertreênde' al wat zijn spits ontmoedt,[1550])
Omheynt met aerdsche goôn, en helden van zijn bloedt:[1551])
Met Heynrick dapper, zijn beleyder van de paerden;[1552])
Met Welhem Vrieslands heyl; Philips den onvervaerden,[1553])

1528) *het welckmen siet*, enz., Adolf van Nassau was keizer van Duitschland (1292-1298).
1531) *des verlossers*, bedoeld is Maurits van Saksen, zijn grootvader.
1534) de Spanjaarden.
1535) *'s aerdtrijcx eynde*, de straat van Gibraltar.
1536) *duydenis*, voorspelling.
1537) de Monarchie van Spanje kwelt alleen deze voorspelling; dit is het eenige wat te duchten is.
1538) *onmaetighe*, buitengewoon groote.
1540) de oude graven van Gelre en Zutphen zijn niet uit het huis van Nassau; wèl bestond er verwantschap, waarschijnlijk zelfs door herhaalde huwelijken. Jan van Nassau was bisschop van Utrecht tijdens de regeering van Floris V.
1541) *voochdy*, heerschappij.
1542) *berecht*, bestuurd.
1545) *haer sullen dies ontdancken*, er berouw over zullen gevoelen. Men denke zich het gedeelte beginnende met *die berecht* tot *naem* tusschen haken.
1548) *ten slingher uytghedreven des yverighen Gods*, weggeslingerd door den vertoornden God.
1550) *afwerpende'*, van het paard werpende; *spits*, lans, speer.
1551) *omheynt*, omgeven.
1552) *Heynrick*, Frederik Hendrik; *beleyder van de paerden*, aanvoerder der ruiterij.
1553) *Welhem*, Willem Lodewijk; *Philips den onvervaerden*, de onverschrokken Filips (broeder van Willem Lodewijk), die zich bij het beleg van Groningen zeer onderscheidde; in 1595 werd hij bij een aanslag op Grol gewond, tengevolge waarvan hij overleed.

Den vroomen Luydewijck, beyd waerdich andermael[1554)]
Te leven; en Iohan braef als een punt van stael;[1555)]
Den nemmersuffen Ernst; Nassausche' al met elckander.[1556)]
Ghelijck des werelds roem de grooten Alexander

1554) *den vroomen Luydewijck*, den dapperen Lodewijk (evenals Filips, een broeder van Willem Lodewijk), die zich o.a. heldhaftig gedroeg in den slag bij Nieuwpoort, en in 1604 bij het beleg van Sluis aan eene ziekte stierf.

1555) *Iohan*, wellicht Johan Ernst, kleinzoon van Jan den Oude, op 20-jarigen leeftijd onder Maurits in dienst getreden (1582-1617); *braef*, uitmuntend, voortreffelijk.

1556) *den nemmersuffen Ernst*, den wakkeren Ernst Kasimir.

Bestuwt met al de schaer der Vorsten trotsberaên[1558)]
En Coninghen, die uyt zijn hof zijn opghestaen,[1559)]
Viel in het Persisch heyr, aenvoerende de Griecken:
Elck van zijn vrienden streckte' een slachveer aen zijn wiecken:[1561)]
De schrandere' Eumenes, de kloecke Ptolomeêus,[1562)]
Perdicca, Lysimach veroveraer des leeuws.[1563)]
Oft eer, als een Iuppijn, die (doe vermetel snofte[1564)]
's Aerds onbesuyst ghebroedt) van boven neder bofte[1565)]
De lyven dickghespiert der reusen groot en grof;
Die lomp en overdwaelsch, 's ouden Saturnus hof,[1567)]
Met cracht van armen swaer, te meestren haer vermatten;[1568)]
En schansten berch op berch, aen Hemelhooghe katten;[1569)]
De Coning stondt in 't mid: de Crijchsgod onvertsaecht,[1570)]
Latonaes kindrên beyd', en Pallas d'oorloochs maechdt,[1571)]
Neptuin en Liber hem stijfden aen wederkanten;[1572)]
Altsaem van zijn gheslacht, altsaem zijn bloedtverwanten.
Alsoo sal onsen Vorst; en sullen werden zijn[1574)]
Vyanden hem ghewaer, in soodaenighen schijn.[1575)]
Dat seg de Tielsche hey van zijn gherit vertreden:[1576)]
Dat seg de blyde stem der vryghemaeckte steden:
Dat seg het yslijck veldt vol uytghestreckte doôn,[1578)]
Daer zeghes gulde wieck hem toevoer Laurencroon.[1579)]
Des zyne faem met lof van yder wijd gheblaesen
Tot onser wereld uyt sal barsten, en verbaesen[1581)]
De volcken, dien de Son zijn slinckerzijd toewendt,[1582)]
Als noch self 't hierlandsch spoock, en gheesten nauw bekent:
En 't schittren van zijn swaerdt sal wyder vrees verwecken,[1584)]

1558) *bestuwt*, omstuwd, omgeven; *Vorsten trotsberaên*, fiere vorsten, trotsch van inborst.
1559) *opghestaen*, voortgekomen.
1561) *streckte'*, was hem.
1562) Eumenes, Ptolemaeus, Perdiccas, Lysimachus, veldheeren van Alexander den Groote.
1563) *veroveraer*, overwinnaar. Lysimachus, veroordeeld door Alexander om door een leeuw verscheurd te worden, deed dezen stikken door zijn met zijn mantel omwonden arm in den bek van het dier te steken.
1564) *snofte*, snoefde.
1565) *onbesuyst ghebroedt*, leelijk, lomp gebroedsel, nl. de giganten; *bofte*, stiet.
1567) *overdwaelsch*, overmoedig, verwaten; *'s ouden Saturnus hof*, den hemel.
1568) *te meestren haer vermatten*, waagden, beproefden te overmeesteren.
1569) *aen Hemelhooghe katten*, gevormd door hemelhooge belegeringswerktuigen (om steenen te slingeren).
1570) *'t mid*, het midden; *de Crijchsgod*, Mars.
1571) *Latonaes kindren beyd'*, Apollo en Artemis; *Pallas*, Minerva.
1572) *Liber*, Bacchus.
1574) zóó ook zal onze vorst strijden.
1575) *schijn*, voorkomen.
1576) *de Tielsche hey*, bij Turnhout, waar Maurits in 1597 de Spanjaarden onder Varax in een ruitergevecht versloeg; *gherit*, ruiterij.
1578) bij Nieuwpoort.
1579) *toevoer*, bracht.
1581) *verbaesen*, verbijsteren.
1582) de volken van het Zuiden, die tot nu toe hier te lande niet alleen aan de menschen, maar zelfs aan de spoken en geesten nauwelijks bekend zijn.
1584) *wyder*, verder.

Dan, met haer straelen, som van onse starren strecken.[1585)]
Hollander ende Zeeuw sullen haer naemen groot
Uytbreyden onder hem, over den Aerdenkloot;[1587)]
En onbepaelden roem ten Hemel hooch verheffen.[1588)]
Dan sullen zy voorby seylen en overtreffen
Al wat'er is van volck dat haven heeft oft ree:
En bruysen door het blaeuw als Vorsten van de Zee.
Dit sal haer konst, dit haer vermeeten zijn, te dwinghen

1585) *som*, sommige; *strecken*, reiken.
1587) *Aerdenkloot*, aardbol.
1588) *onbepaelden roem*, en hun onbegrensden roem.

aant. d'Oploopend' Oceaen naer haeren handt; en wringhen[1593)]
't Ghebit den winden wederspannich inden mondt;
En 't morren te versmaên der baeren sonder grondt.[1595)]
O borsten van bedrijf! o moeden onbesneeden![1596)]
O harten kloeck! o onverleemde dapperheeden![1597)]
Rondom uw vaederlandt, sult ghy ghelijck een vuyr,
En uwen hooftman zijn als een metaelen muyr.
Die sal, verlaeden met den roof der Castiljaenen,[1600)]
De waepens van Leon, en de Bourgoensche vaenen[1601)]
Besprenckelt van het bloedt, becroosen van het stof,[1602)]
't Huys voeren seghenrijck, en hanghen op het hof.[1603)]
Te weten Arragon dorst dencken, en Graenaeden,[1604)]
Dat zy de Zeeusche jeuchdt met keetens soude laeden;
d'Hollandsche Maechden slaen, zijnd' eerst haer eer gherooft.[1606)]
Toledo val die vloeck, en Saragossa' op 't hooft.
Ghy volcken van een bloedt, houdt Eendracht met u beyden:[1608)]
Vertrouwt u Godt, uw saeck, uw Vorst: hy sal beleyden[1609)]
Uw rotten streng, te veld; uw vlooten trots, ter Zee:[1610)]
En kneusen 't woest gheweldt; en helpen ons aen vree.
Dat spoedich Amsterdam sal onder hem vermaeren,[1612)]
En luycken op; ghelijck, aen 't eyndt der kindtsche jaeren,
Een eedle maechdt die in haers jeuchdes bloeyen treedt:
't Ghesicht ontfonckt; en 't rypen van 't vernuft ontcleedt[1615)]
Het vlytighe ghelaet van slechtheyt vlack tot schroomen;[1616)]
De stal des lichaems, hals en heup begint te vroomen;[1617)]
En maxel crycht het gheen dat haeren bosem sluyt;[1618)]
Achtbaerheyt voeghlyck blinckt ten schoonen aenschyn uyt:[1619)]
Dan perlen, goudt, en sleep: zy wort gheviert van veelen!
Heymlycke nydt ontfaên haer mindere ghespeelen.[1621)]

1593) *oploopend'*, woedenden, onstuimigen.
1595) *'t morren*, het bulderen; *versmaên*, niet geven om, verachten.
1596) *borsten van bedrijf*, ondernemende mannen, mannen van de daad; *moeden onbesneeden*, grenzenlooze moed.
1597) *onverleemde*, onverzwakte. De drukken van 1613 en 1622 hebben *overleemde.*
1600) *verlaeden*, zwaar beladen.
1601) *Bourgoensche*, dit werd toegepast op alle landen en onderdanen der Bourgondisch-Oostenrijksche vorsten; hier: Spaansche.
1602) *becroosen*, bemorst.
1603) *'t huys voeren*, naar huis medevoeren; *op het hof*, in 's-Gravenhage.
1604) *te weten* (lat. *scilicet)*, en nu durfde Arragon nog wel denken.
1606) *slaen*, dooden.
1608) *volcken van een bloedt*, Hollanders en Zeeuwen.
1609) *beleyden*, leiden, aanvoeren.
1610) *uw rotten streng*, uwe kloeke benden, troepen.
1612) *vermaeren*, vermaard worden.
1615) *vernuft*, verstand.
1616) *vlytighe*, levendige; *slechtheyt vlack*, kinderlijke eenvoudigheid; de zin is: bij het rijpen van het verstand legt het vroolijke, onbezorgde meisje haar kinderlijke argeloosheid af, die voor maagdelijken schroom plaats maakt.
1617) *stal*, gestalte; *te vroomen*, sterker te worden.
1618) *maxel*, vorm, ronding; *haeren bosem*, haar boezemkleed.
1619) *achtbaerheyt voeghlyck*, gepaste fierheid.
1621) *ghespeelen*, vriendinnen.

De naemhaftighe stadt verdaedicht door zyn dolck[1622)]
Sal nemen toe in macht, en menichte van volck,
Meer dan te vooren, in driehondert Sonneringhen,[1624)]
En wyder uyt, den creyts van haere vesten dringhen.[1625)]
Want, al, wie tyranny te woedichlyck ontstelt,[1626)]
Bloedighe wetten, oft vyandelyck gheweldt
Ellendelyck sal uyt haer vaederlandt verjaeghen,[1628)]
Met vrouwen, kind'ren jong, en hoop beroyde maeghen,

1622) *naemhaftighe*, beroemde.
1624) *sonneringhen*, jaren.
1625) *wyder*, verder; *creyts*, kring.
1626) *te woedichlyck ontstelt*, zeer verwoed en wreed.
1628) *ellendelyck*, als balling.

Door open poorten zy ontfaên sal, naeckt en bloodt;
En met meedooghentheyt verquicken in haer schoot.
De trouwe burghery haer nyver sal gheneeren[1632)]
By 't ploeghen vande Zee; by coopen en verteeren;[1633)]
En spysen landen vreemdt, en Coninckrycken groot,[1634)]
In diere tyden en vertwyfeld' honghers noodt,[1635)]
Met lyftocht allerhand, en voorraedt uyt haer schuyren:
By 't afval van 't ghenot verovren haer ghebuyren.[1637)]
Van schepen af, en aen, om waer, om goudt te hael,[1638)]
Sal 't krielen op het Y, en swart zyn inde Wael.[1639)]
Al sal't'er besich zyn, al woelen met onlede,[1640)]
Van voeren, lossen, laên, met waeghen, schuyt, en slede.[1641)]
't Ghewin ghedijt tot pracht, tot cier de rijckdoom swaer.[1642)]
Dan boutmen wel seshondert huysen op een jaer.[1643)]
't Ghetal der kercken wast. daer sietmen sluysen graven;
Een leegher arbeydsliên hier delven aen een haven.[1645)]
Daer slaetmen eenen grondt, zeediep, van paelen sterck,[1646)]
En kroont den Aemstel, met ghewelleft metselwerck
Onwickbaer door zijn wicht; om boven op te laeden[1648)]
Weldighe Zuylen 's Beurs voortreflijcke cieraeden.[1649)]
Soo besich 's Somerssons, de byen zijn in 't Goy[1650)]
Daer soete boeckweyt bloeydt; als zy (om inde koy
Te seer bevollickt, niet elck ander te verdringhen)
Uytleyden haers gheslachts mondighe' anwasselinghen:[1653)]
Oft als zy vlieghen d'een den andren in 't ghemoedt,[1654)]
En nemen af den last van 't aenghewonnen goedt:
Oft als zy yverich den claeren honich vaeten,[1656)]
Met soete leckerny opvullende de raeten:

1632) *nyver*, ijverig.
1633) *by 't ploeghen vande Zee*, door de zee te bevaren; *verteeren*, verruilen.
1634) *spysen*, van spijs voorzien.
1635) *diere tyden*, duurte, schaarschte van levensmiddelen.
1637) de naburen voor zich te winnen, hun gunst te verwerven door hen te spijzen met den afval van hare (Amsterdam's) tafel, d.i. met het overtollige dat zij zelf niet noodig heeft.
1638) *waer*, koopwaer; *te hael*, te halen.
1639) *inde Wael*, zie dl. 1, bl. 147.
1640) *met onlede*, bedrijvig.
1641) *voeren*, aanvoeren.
1642) *cier*, opschik.
1643) dit is in 1601 geschied. 1644 *'t ghetal der kercken wast*, dit ziet op de Zuiderkerk, die in 1611 zóó ver gereed was, dat zij gebruikt kon worden; *sluysen*, dit ziet op de in 1601 gegraven St.-Antoniesluis, de Nieuwe Haarlemmersluis en de sluis die bij de Heiligewegspoort lag en ‘Boerenverdriet’ genoemd werd.
1645) *een haven*, de nieuwe Waal, 1610-1612.
1646) *grondt*, fundament, fundeering. Bedoeld is de bouw van de Beurs 1608-1613; zie dl. 1 bl. 344.
1648) *onwickbaar door zijn wicht*, onwrikbaar door zijn gewicht.
1649) *weldighe*, forsche.
1650) *'s Somerssons*, gedurende de zomerwarmte.
1653) *anwasselinghen*, jongen.
1654) *d'een den andren in 't ghemoedt*, elkander te gemoet.
1656) *vaeten*, in 't vat doen.

Oft als zy keeren uyt, met al haer burghery,[1658)]
Den bommel een ghediert soo nyver niet als zy:[1659)]
Het isser drang, en drock en nerghens sietmen luyen:[1660)]
Den honich geurich ruyckt nae d'uytghesooghen kruyen.
O welcke schatten! o welck over grof ghewin
Sal komen aengheweydt tot haere paelen in,[1663)]
En vullen 't landt; wanneer het Y sal doen verflaeuwen
Den Lissebonschen Taach, en neerslaen zijn winckbraeuwen;[1665)]
Al hanghen zy, van oudts begruyst, vol gouden sands![1666)]

1658) *keeren uyt*, weren (uit den korf).
1659) *bommel*, hommel.
1660) *drang*, vol; *luyen*, luieren.
1663) *aengheweydt*, aangewaaid; *paelen*, grenzen, gebied.
1665) *doen neerslaen zijn winckbraeuwen*, beschaamd maken.
1666) *begruyst*, bestoven; *vol gouden sands*, vol stofgoud, dat veel in de rivier de Taag gevonden werd.

Wat sal't ghemeene best ghevoelen onderstands,[1667)]
Als haere jeuchdt den hoop van Portugal sal plucken
In 't Oost; en haelen t'huys den Oest vande Molucken![1669)]
't Bestaen sal manlijck zijn. maer wat voor woorden smeên[1670)]
Sal menschen tong, om yet te segghen van de gheen,
Die reysen sullen uyt, waer lancx zy noyt en hoorden
Dat yemandt was ghekeert; en soecken, in het Noorden
't Welck nimmermeer ontdoyt, door 's pekels korter sway,[1674)]
Een wech nae 't machtich Chine', en rijcken van Cathay?[1675)]
Die terghers vande doodt die henen sullen slippen[1676)]
Door midden 't driftich ijs aen Hemelhooghe klippen;[1677)]
Daer schors op schorse schuyft, en leydt in 't lang, en 't bree,[1678)]
Als kercken boven, en als kercken onder Zee:
Die door den haeghel blindt en onghebaende plecken,[1680)]
Ghelijck ter hellen, vande Son af, sullen trecken
Tot daer de maendt een deel is vanden dach, en daer
Een dach en nacht alleen volmaecken 't heele jaer.
Die, veele maenden, van de wereld af ghescheyden,
Begraven onder sneeuw haer leven sullen leyden,
By 't hongrich huylen van 't ruych onghedierte fel,[1686)]
In 't Coninckrijck des nachts, ghelijck als inden hel.
Voorwaer Alcmenaes soon en heeft sich noyt vermeten[1688)]
Soo onvertsaechden daedt; al heeftmen uytghekreten
Dat hy 't volck onderaertsch deed beven van ontsach,[1690)]
En sleypte Cerberus gheketent voor den dach.[1691)]
Nochtans en sal haer roem wijdvluchtich hier niet marren;[1692)]
Als oft zy aende weet op seylsteen, vaste starren,[1693)]
Graedbooch, en Astrolaab, alleen ghebonden was,[1694)]
En 't waelen vande Naeld aen 't luysternauw Compas.[1695)]
't Sal Crijchsvolck wesen. Dat wil voelen en beschreyen[1696)]

1667) *wat - ghevoelen onderstands*, hoe zich versterkt gevoelen.
1669) *oest*, oogst.
1670) *'t bestaen*, het ondernemen, dat te durven.
1674) *door 's pekels korter sway*, langs korter zeeweg.
1675) *Cathay*, China.
1676) *terghers*, trotseerders.
1677) *door midden 't driftich ijs*, midden door het drijvend ijs, dat hemelhooge klippen vormt.
1678) *schors*, laag.
1680) *blindt*, die het gezicht belemmert.
1686) '*t ruych onghedierte fel*, het wilde, felle verscheurend gedierte.
1688) *Alcmenaes soon.* Hercules.
1690) *ontsach*, vrees, angst.
1691) *Cerberus*, de helhond, een monster volgens sommigen met 50 of 100, volgens anderen met 3 koppen, met slangen om den hals en den staart van een draak.
1692) *wijdvluchtich*, wijdvliegend, zich ver uitbreidend; *marren*, toeven, blijven.
1693) *de weet op*, kennis van het zien op, bedrevenheid in het gebruiken of waarnemen van; *seylsteen*, magneet.
1694) *graedbooch*, een houten werktuig om op zee de hoogte van hemellichamen te meten, bestaande uit een stok, waarlangs verschillende dwarshouten met vizieren aan beide kanten, konden geschoven worden; *astrolaeb*, een ring of rond wiskunstig werktuig om op zee door merken en vizieren den loop en de hoogte van zon en sterren te meten.
1695) *'t waelen*, heen en weder bewegen.
1696) *dat wil*, enz., dat zal de zee van Hercules (de straat van Gibraltar) gevoelen en beschreien.

De Zee van Hercules: dien (als hy breedt gaet weyen[1697])
Den Oceaen te trots, met uytghelaeten vloedt)[1698]
Het Amsterdamsch beleydt doen sincken sal zijn moedt:[1699]
Soo dat hy golf, op golf, beteutert door 't vervaeren,[1700]
Sal slorpen aerseling, ter straet in, met zijn baeren.[1701]

1697) *dien*, wien; *breedt gaet weyen*, zich groot gaat voordoen, veel vertooning maakt.
1698) *den Oceaen te trots*, ten trots van den Oceaan; *met uytghelaeten vloedt*, met hooggaande golven.
1699) *het Amsterdamsch beleydt*, men denke aan Jacob van Heemskerk's tocht naar Gibraltar in 1607; *moedt*, overmoed.
1700) *vervaeren*, verschrikken.
1701) *aerseling*, achteruit, terug.

Ick sie d'Hollandsche vloot den Andaluz aen boordt:
De roock en vlam van 't schut: de pekel roodt van moordt:[1703)]
't Bestorven Gibraltar van vrees om 't hart beneepen:
En al de Westerstrandt gheplondert van haer schepen:[1705)]
Dien baet het niet te zijn als slooten opghebouwt,
Nocht dat zy spieghlen doen de dyninghen, van 't goudt.
Soo mannen harten, soo, soo moeden van vermoghen.[1708)]
Dat's in zijn croon, den Vorst des ondergangs ghevlooghen;[1709)]
En, van 't vermetel hooft, de pracht ghemaeckt tot schandt.[1710)]
Soo seyndtmen 't oorloch uyt: en haeldmen vreed' in 't landt.
O voorspoed spoedich, des my 't wonder doet verstommen;[1712)]
Dat ghy soo flucx, o stadt! sult wesen opgheklommen,
En hebben u gheset, in sulcken hoochte, daer
Soo meenich, te vergheefs, nae steyghert duysent jaer!
Men bidd' de Maeticheyt dan maer, dat zy te vreeden[1716)]
Zy, u te blyven by, in uw gheluckicheden,
En vestigh' uwen stoel: Want nerghens is soo veyl[1718)]
Den onverwachten val, als op de toppen steyl;
Soo slibbrich staen, als op den cruyn; soo te bedincken[1720)]
Het gyben, als voorwind, en soo ghereedt het sincken.[1721)]
Ghelijck ick sie, uyt wenst tot weelde, te ghemoedt[1722)]
Al wat verbasterings der ouwde zeeden goedt:[1723)]
En, om het snood ghewin, in last de goede wetten.[1724)]
Doch sullen daer de beste' haer voorgang teghen setten,[1725)]
Uytblinckende' als in goudt het heldere ghesteent:
Soo dat daer schaemroodt door de goedighe ghemeent[1727)]
Sal raecken omtesien, en rouw haer hart te roeren,[1728)]
En volghen op het licht dat d'Overheden voeren.[1729)]
Oft oock, o groote stadt! u eenich misverstaen,[1730)]

1703) *schut*, geschut.
1705) *gheplondert*, beroofd.
1708) *soo*, flink zoo, zoo moet gij handelen; *moeden van vermoghen*, mannen die krachtigen moed bezit.
1709) *den Vorst des ondergangs*, den vorst van Spanje, van 't Westen.
1710) *pracht*, trots.
1712) *spoedich*, voorspoedig; *des*, enz., waarvan het wonder mij doet verstommen.
1716) *dat zy te vreeden zy*, enz., dat het haar moge behagen u bij te blijven.
1718) *vestigh'*, bevestige, sterke; *veyl*, licht te verkrijgen, te vinden.
1720) *soo te bedincken als gyben*, nooit moet men meer op zijn hoede zijn voor het omslaan van de bezaan, dan bij het voor den wind zeilen.
1721) *ghereedt*, gemakkelijk.
1722) *wenst*, aanwensel, gewoonte.
1723) *al wat*, heel wat.
1724) *snood ghewin*, vuig, laag gewin, uit lage winzucht; *in last de goede wetten*, de wetten worden overtreden (b.v. door het sluiken).
1725) *voorgang*, voorgaan, voorbeeld.
1727) *de goedighe ghemeent*, de goe gemeente, de burgerij.
1728) *sal raecken omtesien*, enz., omzichtig zal worden, en berouw zal krijgen.
1729) *volghen op*, volgen, tot richtsnoer nemen.
1730) *oft oock*, indien soms; *misverstaen*, misverstand, dwaling.

Tot altenauwen voet, van heerschen socht te raên,[1731)]
Waer op licht waere, dat weer Tyranny insloope;
Niet edel Hoofttack, niet Croondraechster van Europe.[1733)]
Houdt vry der volcken toom wel staedich inder handt:[1734)]
Maer voor het uyterst schroom den teughel. met verstandt[1735)]
Van wicht, den breydel rept, wat styver oft wat sachter.
Te ruym dat struyckelt vaeck, en al te cort leydt achter.[1737)]

1731) tot al te strenge wijze van regeeren zou aanraden, waarna het licht zou kunnen gebeuren, dat de tyrannie weder insloop. Hooft denkt hier aan de predikanten, die een strenge regeering aanrieden.
1733) *niet*, laat dat niet gebeuren.
1734) *wel staedich*, wel voortdurend.
1735) maar gebruik den teugel niet dan in het uiterste, in de hoogste noodzakelijkheid, en trek hem nu wat stijver dan wat zachter, naar gelang, volgens uw beste weten, de gemeente kan dragen (eig. naar gelang de paarden kunnen trekken).
1737) *al te cort leydt achter*, het al te kort intoomen heeft ten gevolge dat men ten achteren raakt bij anderen.

In vryheyt ordentlijck uw burghery laet treên,[1738)]
Recht tusschen dienstbaerheyt en wetteloosheyt heen.
Soo groeydt, soo bloeydt, soo wast, o rechterhandt der Staeten,
In mooghentheyt, gheluck, en tal van ondersaeten.[1741)]
En ghy, o vrouwen, wischt uw traenen af en lijdt
Gheduldich desen, om den naekomenden tijdt.

REY VAN AMSTELLANDSCHE JOFFRÊN.

O wat heb ick ghesien met mijn beslooten ooghen![1744)]
Wat heeft my inden droom verscheenen, staen vertooghen,[1745)]
De voorsegghende Vecht daer wonderheyden al!
Voorwaer den Hemel weet wel hoe hy 't schicken sal:
En seghent dickwils, als hy uyt schijndt op verdelghen.
Des laet ons d'onspoedt als gheneesedranck verswelghen,[1749)]
Die, onvermaecklijck op de tong, den gheest wel smaeckt,[1750)]
Door hoop van 't smaecklijck goedt, dat lijf en siel vermaeckt.[1751)]

EYNDT.

1738) *in vryheyt ordentlijck*, enz., laat de burgerij eene ordelijke vrijheid genieten.
1741) *mooghentheyt*, macht 1744 *beslooten*, gesloten.
1744) *beslooten*, gesloten.
1745) *staen vertooghen*, vertoond.
1749) *onspoedt*, tegenspoed; *verswelghen*, innemen.
1750) *onvermaecklijck*, onaangenaam.
1751) door de hoop op het aangename, het goede, dat uit den tegenspoed voortvloeit, en waardoor lichaam en ziel worden verkwikt.

aant. [Ware-nar]

Van den Warenar zijn de volgende drukken bekend:

Ware-nar. // Dat is: // Aulularia van Plautus, // Nae 's Landts gheleghentheyt verduytschet: // En ghespeelt in de eenighe en eerste // Nederduytsche Academi. // (Blazoen der Akademie) // t' Amsterdam, // Voor Cornelis Lodowijcksen vander Plassen, aende // Beurs, inde Italiaensche Bybel. 1617.

Cluchtighe-Comedie, // Van Ware-nar. // Dat is: // Aulularia van Plautus // Nae 's Landts gheleghentheyt verduytschet: // Ende ghespeelt in de eenighe en eerste // Nederduytsche Academi. // (Blazoen der Akademie) // t' Amsterdam, // Ghedruckt voor Willem Iansz. Wijngaerts, Boeck- // vercooper inde Gasthuys Steech, by het Stadt-huys, // Anno 1626.

Een nadruk van deze uitgave verscheen in hetzelfde jaar ‘t' Amsterdam by Gerrit Hendriksz. van Breughel // woonende in Dirck van Asten, straet, inde Werelt vol // Druckx’.

Kluchtighe-Comedie // Van Ware-nar. // Dat is // Aulularia van Plautus: // Na 's Landts gelegentheyt verduytscht, // Ende ghespeelt tot Amsterdam, op de eerste // Nederduytsche Academie. // (Wapen van Rotterdam) // Tot Rotterdam, // By Ian van Waesberge, op 't Steygher, aen de // Koorn-merckt, Anno 1630.

Cluchtighe-Comedy, // Van Ware-nar, // Dat is: // Aulularia // Van // Plautus, // Nae 's Landts gheleghentheyt verduyscht: // Ende ghespeelt in de eenighe en eerste // Nederduytsche Academi. // En nu gespeelt op d' Amsterdamsche Camer, 1638. // (Wapen van Amsterdam.) // T' Amsterdam, // Gedruckt by Nicolaes van Ravesteyn, // Voor Dirck Cornelisz Hout-haeck, Boeckverkooper, // op de Nieuwe zijds Kolck, Anno 1638.

Na den dood van Hooft zijn nog tal van uitgaven verschenen, die alle door Dr. P. Leendertz Jr. vermeld en beschreven zijn in de Zwolsche Herdrukken IX-XI, p. XLII-XLVII.[1)]

1) Over een aldaar niet vermelden druk van 1690 zie *Taal en Letteren*, VII, bl. 180. In het Panthéon verscheen bovendien in 1900 nog eene uitgaaf, bewerkt door Dr. J. Bergsma.

Uvare-nar.

Dat is:

Aulularia van Plautus,

Nae 's Landts gheleghentheyt verduytschet:

En ghespeelt in de eenighe en eerste

NEDERDVYTSCHE ACADEMI.

t'Amsterdam,

Voor Cornelis Lodowijcksen vander Plassen/ aende Beurs/inde Italiaensche Bybel. 1617.

Voor-reden.

MILTHEYDT. GIERICHEYDT.

MILTHEYT.

Ghy Amsterdammer Burgers en ingheboren,[1)]
En die boven al hebt tot woonplaets verkoren
d' Edele Stadt, die deurboren gaet de wolcken met heur kroon,[3)]
Van Keyserlijcke handt ontfanghen te loon,
Zijt niet verwondert of schoon mijn gewaed wat wilt 'weyt,[5)]
Ick ben u mee Poortres, de ruymschottelde Miltheyt,[6)]
Die niet als een vilt 'leyt 'arm leven van groot goedt;[7)]
Maer vrolijck haer selven, en den behoeftighen voet
Vanden overvloet. Ick sal u niet swyghen
De reden waerom ick dus herwaerts koom styghen,[10)]
Het is om te kryghen dit Huys in mijn ghewout,[11)]
't Welck mijn doodt Vyandin beseten hout,
En sit te broen op het gout, 'twelck daer in een Pot leyt begraven,[13)]
Dwinghende den eyghenaer te leven als de Slaven,
Daer hy wel met graven mocht maken goe cier.[15)]
Des Huys-heers Bestevaer begroef het eerst hier[16)]
Inden haert by 't vyer, op dat het niemant sou kippen.[17)]
Iae doen hem de doodt quam op de lippen,

1) *ingheboren*, burgers die wel in de stad geboren zijn, maar geen poorterrecht hebben.
3) de bedoeling van dezen regel is: de stad, die versierd met haar kroon, tot groot aanzien geraakt, machtig wordt; *met heur kroon*, met de keizerskroon, die Amsterdam, volgens een in 1489 door keizer Maximiliaan geschonken privilegie, mocht voeren, omdat de stad hem eene schuld van *f* 60,000 had kwijtgescholden.
5) *of schoon* enz., indien al mijne kleeding wat buitensporig is.
6) *mee Poortres*, medeburgeres; *ruymschottelde*, die ruim opschept, royaal is.
7) *vilt*, vrek, gierigaard.
10) *styghen*, op het tooneel verschijnen.
11) *dit Huys*, de mildheid staat vóór het huis van Warenar; *gewout*, macht.
13) *en sit te broen op*, en terwijl ze angstvallig bewaakt, bewaart.
15) terwijl hij wel met groote heeren kon feestvieren.
16) *eerst*, de grootvader was de eerste, die het hier onder den grond verborg.
17) *kippen*, pakken, stelen.

Wt vrees dat het soud slippen, en seyd' hy noyt woort[19)]
Teghen zijn eyghen Seun: daer nae sloech hem de moort,[20)]
En zijn Seun die moest hem voort op zijn renten gheneeren,[21)]
Die'er niet nae waren om wel op te smeeren,[22)]
Maer kost en kleeren had hy sober ghenoech,[23)]
En moest sich soo behelpen, tot dat hem de doodt oock sloech.[24)]
Over den selven boech 'zeylt nu dees zijn zoon mede,[25)]
Hoe wel't hem nu langh geenen noodt en dede.
Want verleggende de stede 'van den Ouden haert,[27)]
Heeft hy de Pot gevonden met het gout daer in vergaert.
De welcke hy bewaert 'oft hy nar waer te deghen,[29)]
Daerom heeft hy Warnar tot zijn rechte naem gekregen.
Op verscheyde weghen 'heeft dees dese schadt,[31)]
Hier in huys tot meer mael begraven gehadt.
En de penninghen glat 'heeft noch de vloer te bewaren,[33)]
Maer sijn Dochter heet Claertje die selse wel claren,[34)]
Soo s'er openbaren 'nae dat ick kan bevroen.
Dees is swanger (en weet niet by wien) te vermoen,[36)]
Dats immers een seltsaem doen 'doch sult ghyt bevynen,[37)]
Hoe leughenachtich oock dat het soud' moghen schynen.
De Iongman en de zyne 'zyn wel vermoghen Lien,[39)]
Van dit Paer soud' ick gaern een huwelijck zien.
'tWelck comende te schien 'salmen my beter eeren,[41)]
En ick in plaets des gierichеyts, dit huys beheeren.[42)]
Alle kanssen keeren 'en alle tydt heeft zyn besteck.[43)]
Her uyt Oude toveres met jou mag're beck,[44)]
Die u eygen Dreck 'wel van begeerlyckheyt soud eeten.[45)]
Ghy hebt dit huys langh genoech beseten,
Ghy moet het weten 'u tydt is verby.

GIERICHEYDT.

19) *en seyd' hy noyt woort*, zeide hij geen stom woord.
20) *sloech hem de moort*, stierf hij.
21) *hem gheneeren op*, leven van; *renten*, inkomsten.
22) *wel op te smeeren*, lekker leven van te leiden.
23) *sober ghenoech*, heel sober.
24) *sich behelpen*, leven, zich staande houden.
25) op dezelfde wijze leeft nu de zoon van dezen, hoewel hij er nu volstrekt niet toe gedwongen zou zijn.
27) *stede*, de vloer, de plaat, waar vuur op wordt gestookt.
29) *oft hy nar waer te deghen*, alsof hij een echte gek was. De woordspeling ontleende Hooft aan Coornhert, *Wercken* (ed. 1630) III, bl. 492.
31) *op verscheyde weghen*, op verschillende plaatsen (lat. *variis locis*).
33) *glat*, blinkende, nieuwe.
34) maar zijne dochter, die Klaartje heet, zal er wel weg mede weten, als ze te voorschijn komen.
36) *en weet niet* enz., en kan niet vermoeden bij wien.
37) *een seltsaem doen*, eene wonderlijke zaak; *doch*, toch zult gij het zoo bevinden.
39) *de zyne*, de zijnen; *vermoghen*, wèlgestelde.
41) *'t welck comende te schien*, als dat geschiedt.
42) *dit huys beheeren*, heer en meester zijn in dit huis.
43) *besteck*, termijn, grens.
44) *her uyt*, er uit.
45) *begeerlyckheyt*, gierigheid.

Vaert wel schoone gelt dat ick soo vierich vry,[48)]
Al schey ick van dy 'met droevich schreyen,
Mijn hart en can daerom van u niet scheyen,[50)]
Och laetme wat beyen 'dat ick haer noch eens kus.[51)]

MILTHEYT.
Voort, u tijdt is om.

48) *vierich vry*, vurig bemin.
50) *daerom*, evenwel.
51) *beyen*, toeven; *haer*, de pot met geld.

GIERICHEYDT.

Och hoe overvaljeme dus?
Ick sal noch flus 'beswymen door 't benouwen.[53)]

MILTHEYT.

Ghy hebt hier lang genoech mag're koocken gehouwen.[54)]

GIERICHEYDT.

Och laet my den Ouwen 'noch leeren een Les.[55)]

MILTHEYT.

't Heeft veel te langh gheduert. Ick wacht my des.[56)]

GIERICHEYDT.

Soo sal ick hem het sles 'toe roepen van veere,[57)]
O Waernar 'Waernar 'onthout mijn Leere.
Siet datmen niet weere 'my heel uyt u gemoet,
Gelijckmen my uyt u wooninghe doet.
Syts altijdt vroet 'al moet ick spoen mijn ganghen,[61)]
Ick weet hy heeft zijn hart soo vast aen mijn gehanghen
Dat hy sal blyven ghevangen 'met liefde tot my.
Al ist dat ick door dwang van synent ty.[64)]

MILTHEYT.

Dit spel sal Pottery 'heeten soo ghy 't meucht veelen,[65)]
Spraeckmakende gemeent. Plautus heeft het doen speelen
Voor Burgers en eelen 'vant Roomsche bloet.[67)]
'tIs een huys-Godt die by hem de voor reden doet.[68)]
Maer om dat ghy van sulck goet 'niet veel hebt hooren segghen,
Soo heeft de Oversetter diens rol my Miltheydt *toe gaen leggen.*
Plautus stel[t] *de gheschienis al hadmense t'* Athenen *bespeurt*,[71)]
Maer wat isser oock dat t' Amsterdam *niet en beurt.*
Dus nemen wy best bekende plaetsen en straetjens,
Niemant treck hem yet aen, 't sijn maer hoofdelose praetjens.[74)]

53) *flus*, aanstonds.
54) *mag're koocken gehouwen*, gierig huisgehouden.
55) *den Ouwen*, Warenar.
56) *ich wacht my des*, ik zal mij wel wachten dat toe te staan.
57) *sles*, slechts.
61) *syts altijdt vroet*, wees hiervan in allen gevalle overtuigd (dit wordt tot Miltheyt gezegd).
64) *van synent ty*, zijn huis verlaat.
65) *Pottery*, eene vertaling van *Aulularia; soo ghy 't meucht veelen*, als gij het goed vindt, met uw verlof (daar het woord gewoonlijk *schelmerij* beteekende).
67) *Roomsche*, Romeinsche.
68) *huys-Godt*, lat. lar familiaris, een beschermgod van het huis.
71) *al*, alsof.
74) *treck hem yet aen*, trekke zich iets aan; *hoofdelose*, losweg daarheen geworpen, zonder bepaalde bedoeling; tevens woordspeling met den naam van den dichter.

Personagien.

WARNAR.
REYM.
GEERTRUYD.
RIJCKERT.
RITSART.
LECKER, *jonghen.*
CASPER, *Hof-meester.*
TEEUWES, *de Cock.*

Eerste bedrijf.

Eerste toonneel.

WARNAR. REYM.

WARNAR.

Her uyt, seg ick, her uyt: ick segje flucks her uyt.
Sy wroet mit heur oogen as ien varcken mit zijn snuyt.

REYM.

O mijn rug, o mijn kop, o mijn neus, o mijn wanghen.

WARNAR.

Ja, jae, je backes moet altemet vlieghen vanghen.[78)]

REYM.

En waerom slaejeme nou, mijn neus en mongt die bloen?[79)]

WARNAR.

Vraechje waerom totebel? om dat ickje sier sou doen.[80)]

REYM.

En waerom mach ick dan in huys niet langher bancken?[81)]

78) je moet nu en dan eens wat op je gezicht hebben.
79) *mongt*, mond.
80) *om dat*, opdat; *sier*, zeer.
81) *bancken*, vertoeven, blijven.

WARNAR.

Siet dese baviaen, wat heb ick hier veur rancken?[82)]
Sel ick jou, denck ick, reen gheven van mijn bedrijf?[83)]
Ick tyje tans wel mit ien kneppel op 'tlijf.[84)]
Spoeytme vande deur, flucks, of je backes sel vlieghen vanghen.[85)]

REYM.

Hoe wel waermen'er an die salich waer ghehanghen,[86)]
Ten minsten hoefd'men niet te dienen sucken geck.[87)]

WARNAR.

Wat preutelje?[88)]

REYM.

Niet.

WARNAR.

Soo speult den nicker mit jou beck.
't Ierst dat ick weer wat doe, koomjeme dan daer op ‘storen,
Ick selje mit ien avager de ooghen uyt de kop ‘boren.[90)]
Flucx hier, of ick legje ien tang tusschen hals en buyck.[91)]
Hoe gaetse voort, as ien luys op ien terighe huyck.[92)]
Hier, bet hier nae toe, seg ick, nu nu ist te deghen,[93)]
Blijftme daer sitten spinnen, songer voet te beweghen,
En kijckje om, of wijckje ien stroo briet van daer,
Je krijcht goe koop de galgh totje nuwe jaer.[96)]
Ick bin dus out, en heb meughelijck vijftich ma[i]sjens versleten,[97)]
Maer van mijn leven noyt haers ghelijck gheweten:
s'Is argh as de droes, en wilse haer best ‘temen,[99)]
Ick sorgh se selme noch iens uyt den nest ‘nemen,[100)]
Soo deurtrapt slim isse, en soo duyvels beus.[101)]
Krijchtse de snof vande Pot mit ghelt inde neus,[102)]
Ick bin armer man as de ghevanghen slaven.
Nu moet ick de vloer iens weer op gaen graven,[104)]

82) *rancken*, streken.
83) moet ik jou rekenschap geven van wat ik doe.
84) *ick tyje tans*, ik kom zoo dadelijk.
85) zie vs. 78.
86) *die salich waer ghehanghen*, indien men goed en wel was opgehangen.
87) *sucken*, zulk een.
88) *preutelje*, mompel je; *niet*, niets; *soo speult* enz., dan speelt de duivel met je bek.
90) *avager*, een soort boor.
91) *buyck.* romp.
92) *ien terighe huyck*, een met teer besmeerde mantel.
93) *bet*, meer; *te deghen*, goed.
96) dan krijg je gemakkelijk de galg tot geschenk: dan zal ik je hangen.
97) *maisjens*, dienstmeisjes, tevens woordspeling met dat woord in den zin van ‘minnares’.
99) *argh*, slim als de duivel; *haer best*, zoo goed zij kan; *temen*, mooi praten.
100) ik vrees ze zal me nog eens een poets bakken.
101) *beus*, slecht.
102) krijgt ze de lucht van den pot met geld.
104) de vloer bestond waarschijnlijk uit los in het zand gelegde steenen.

En sien ofse noch staet soo ickse heb e stelt.[105)]
As ick denck datter yemant mocht raken after 'tghelt,[106]
Soo word ick kilkout van boven tot onderen.

105) *e stelt*, gesteld, gezet.
106 *after*, achter.

REYM.

Jae wel ick en weetme niet ghenoech te verwonderen,
Hoe mijn miester dus van sinnen komt berooft.
Wat dulheyt mach hem wesen in 't ydele hooft[110)]
Tot mijn ellende, dus onlancks gheslaghen,
Dat hy mijn thienmael op een dach ten huys uyt gaet jaghen?
De man heeft een wonderlijcke worm inde kop;[113)]
Een hielen nacht leyt hy wacker, en staet vijftich mael op.
Èen hielen dach sit hy in huys, ghelijck as op de winckels
De kreupele snyers met haer ghekruyste schinckels.
Nu ist immers ommekomen, en ick weet gheen raet,[117)]
Van Klaertjens eer te bedecken, die op haer uyterste gaet[118)]
Beladen met kindt, en haest sal moeten baren:
Nu ist al verlooren, ick en sie't niet te klaren.[120)]
Wee my verneemt hy'er of 'tminste maer sles;[121)]
Best dat ickme verhangh hier erghens inde Nes,
Aen een Pastey-backers haeck, soo ben ick uyt het vresen;[123)]
Mijn tanden wateren als ick denck watten kalkoen dat ick souw wesen.

Tweede toonneel.

WARNAR. REYM.

WARNAR.

Nu alle dingh behouwen is, en fijntjens op zijn stee,[125)]
Bin ick wat beter e moet als ick flus wel dee.[126)]
Gaet binnen Reym, nu ist datjet huys bevolen, wort.[127)]

REYM.

Wel ick mach het bewaren dat het niet e stolen, wordt;
Want voor dieven isser aers te halen niet een kruys,[129)]
Daer is toch niet as de wint en spinnerach in huys,
Of hy noch sorcht dat ymant die sel komen, taecken.[131)]

WARNAR.

Toch onse lieven Heer mochtmen om jouwent wil wel Paus van Romen, maecken:[132)]
Of Koningh van Spangen, watje best quam te pas,

110) *dulheyt*, krankzinnigheid; *ydele*, leege.
113) *een worm inde kop*, de bolworm in het hoofd (eig. een schapenziekte); dol zijn.
117) *ommekomen*, ten einde gekomen; geheel mis.
118) *op haer uyterste beladen*, hoogst zwanger.
120) *klaren*, in orde brengen.
121) *of 't minste maer sles*, slechts maar het geringste er van.
123) *een pastey-backers haeck*, de pasteibakker kan tevens poelier zijn.
125) *fijntjens*, netjes op zijne plaats.
126) *e moet*, gemoed, te moede; *flus*, zoo even.
127) *nu ist* enz., nu wordt je opgedragen op het huis te passen.
129) *aers*, anders; *niet een kruys*, geen zier.
131) *sorcht*, vreest; *taecken*, stelen.
132) *toch*, ja wel; *men*, mij.

Bewaerjeme de Spinneraghen, na binnen toe ras:[134)]
Arm ben ick, dat weet ick wel, en draech 't lijdtsaem en geduldich.
Wie datter komt kloppen en laet niemant in, weestme sorchvuldich,[136)]
Ick loop om een bootschap, en kom terstont weer hier.

134) *bewaerjeme*, zorg voor.
136) *sorchvuldich*, voorzichtig.

REYM.

En offer een buerwijf quam een kooltje vier?[138)]

WARNAR.

Dooftme al 't vuyr uyt so hebbense gien spreecken,
Of ick selje selver met de kop inde doof-pot steecken.[140)]
Komter ymand om water, soo roept metter veech,[141)]
We meughen niet missen, onse back is leech,[142)]
Roept het de Luy deur de veynster, so krijchtmen gheen sluyper.[143)]
Comter ien om een Emmer, s'is tot de kuyper,[144)]
Om een dreg, om een puthaeck, of ander leur,[145)]
'k Hebse op straet vergheten, de dieven zijnder me deur:[146)]
Want by gans doot, hoe schoon datse praten,[147)]
As ick uyt bin wil ick niemant in hebben e laten:
Jae al quam 't gheluck selver, ick waerschouwje, siet
Je meuchter op passen, doet gheen deur open niet,[150)]
Of je seltme te byster schrickelijck vertoornen.

REYM.

'tGheluck, sonder sorgh, voor haer brand'men hoornen.[152)]
'tGheluck sou hier ande deur kloppen? poep.[153)]
'tLiep aerseling kreeght de lucht in de neus vanje stoep:[154)]
En as noodigh hier verby moet haer wech zijn ghenomen,
Soo wacht sy haer wel an dees zy de middelstraet te komen,[156)]
Se kreegh wel een koorts op haer hals sachse de gevel maer aen.

WARNAR.

Je selt je mongt houwen en binnen gaen.

REYM.

Ick hou mijn mongt en gae binnen.[159)]

WARNAR.

't Gheboeft loopt dapper snuyven:
Daerom selje bey de grendelen toe moeten schuyven:
(*Ick kom terstont weer, doetser eerder niet of.*)[161)]

138) *offer*, als er; *quam*, zeide: mag ik; vroeg om.
140) *selver*, zelf.
141) *metter veech*, onmiddellijk.
142) *meughen*, kunnen.
143) *de veynster*, het venster.
144) *tot*, bij.
145) *een dreg*, om iets uit den regenbak op te halen; *leur*, kleinigheid.
146) *zijnder me deur*, zijn er mee vandoor.
147) *by gans doot*, een vloek.
150) *gheen deur open niet*, volstrekt geen deur open.
152) *sonder sorgh* enz., wees daar niet voor bezorgd, voor haar (de fortuin) is het hier gevaarlijk.
153) *poep*, dat kunje zoo denken, gekheid!
154) *aerseling*, terug.
156) *an dees zy de middelstraet*, aan deze zijde van de middelstraat, de groote steenen, waarlangs aan beide zijden kleine steentjes lagen.
159) *loopt dapper snuyven*, loopt erg snuffelend rond.
161) blijkens het rijm ontbreekt hier een regel; de ingevoegde is van P. Leendertz, Wz.

Ick schey wel nood' van hier, maer ick moet nae 't Princen Hof,[162)]

162) *nae 't Princen* (t. *Princes) Hof* enz., het stadhuis, waar besloten zal worden, of men de opbrengst van de boeten, waarvan vier vijfde voor de manschappen van ieder korporaalschap was, zou verteren, of dat men iederen schutter een zilveren lepel zou geven.

Daer selmen resolveren hoemen mit het ghelt sal spelen,
Ofmen 't op de doelen verteeren sel, of an lepels ommedelen;[164)]
Compareer ick nu niet soo mach ick gissen wel,
Datmen al het resjen te samen opsnappen sel:[166)]
Daer en boven sellense niet anders dencken konnen
Waerom dat ick wegh blijf, als dat ick 't ghelt heb e vonnen.[168)]
Se hebbe me lang e kent voor suynich en vroet,
Des sel het seer lichtelijck worden vermoet
Dat ick nu versuym haer te raden tot sparen,
Om dat ick doende bin mit wat grooters te winnen of te bewaren,[172)]
En hoe nauw dat ick het heel, noch schijnt het dat meest[173)]
Al de Werelt dat droomen ken; met sulcken feest[174)]
Segghense go'en dagh die my nu ontmoeten,
Daermen my te voren hiel magertjens pleech te groeten.[176)]
'tIs go'en dach Warnar, waer heen Warnar? hoe vaertet al vaer?[177)]
Adieu, t'uwen besten, vaert wel, een goet jaer.[178)]
Ick sorgh sy ruycken longt, dit ken veur niet niet komen.[179)]
Maer ick wil gaen daer ick voor heb e nomen,
En helpen daer 'twerck op 'tspoedichst' aen een zy,[181)]
Dat ick haest op de bien weer nae huys toe ty.[182)]

Derde toonneel.

GEERTRUYD. RIJCKERT.

GEERTRUYD.

Ick wilde wel Broeder dat de woorden die ick huyden
Teghen u spreken sal, ghy my ten besten duyden,
Ghelijck een Broeder hoort te doen zijn Susters reen,
Hoe wel ick seer wel weet men acht ons Vrouwen kleen,
(*En zeght ghemeenlijck, dat ons meeste werck is kallen.*)[187)]
Ick laet dat voor 'tgheen het is, en heb daer niet met allen[188)]
Teghen te segghen voor dees-mael, maer is mijn begeer,[189)]

164) *de doelen*, de schuttersdoelen op het Singel.
166) *resjen*, batig saldo.
168) *e vonnen*, gevonden.
172) *doende*, bezig.
173) *meest al de werelt*, bijna de geheele wereld.
174) *feest*, vriendelijkheid.
176) *pleech*, placht.
177) *vaer*, vader, vriend.
178) *t'uwen besten*, het ga u goed; *een goet jaer*, God zegene u! vgl. vs. 251.
179) *veur niet*, voor niets, zonder bedoeling.
181) *aen een zy*, aan kant.
182) *haest*, spoedig; *ty*, trek, ga.
187) blijkens het rijm ontbreekt hier een regel; de aanvulling is van P. Leendertz Jr.
188) *niet met allen*, niemendal.
189) *voor dees mael*, voor dit maal; deze tijdsbepaling behoort ook bij het volgende: *maer in mijn begeer.*

Datje denckt hoe ick jou Suster ben, die voor uw eer
En welvaert schuldich ben sorghe te draghen.[191)]

RIJCKERT.
Wat hebje te segghen?

191) *welvaert*, welzijn.

GEERTRUYD.

Maer je wordt vast een man op jou daghen,[192)]
En soo ick jou verlies sonder kinderlijcke erven,
Soo sal de naem van mijn Vaders gheslacht heel versterven:
Dus heb ick al de nacht vast legghen paynsen, hoe[195)]
Ickje best mocht uythylijcken.

RIJCKERT.

Daer slae gheluck toe,[196)]
En tot meerder soeticheyt, een heel pont vyghen.

GEERTRUYD.

Siet, je mocht schier of morghen een dut komen te kryghen,[198)]
En raken ergens an een Hoer vast, lichtvaerdich en vals.

RIJCKERT.

Mienje om 't wats Suster?[200)]

GEERTRUYD.

Jae ick, in eernst.

RIJCKERT.

Och, ick bin om den hals.

GEERTRUYD.

Wel, hoe soo?[201)]

RIJCKERT.

Maer sulcken reden kan ick niet ghedoghen,
Binjer op belust, siet daer, slaet mijn een paer blaeuwe ooghen:
Niet mochtjeme segghen datme meer verdroot.[203)]

GEERTRUYD.

Luyster.

RIJCKERT.

Soo mennighen woort daer of, soo mennigen stien veur mijn poot.[204)]

192) *maer*, wèl; *vast*, haast.
195) *vast*, reeds.
196) moge het geluk mij daarbij gunstig zijn; het verdere gedeelte van den zin is een comische toevoegnig.
198) *schier of morgen*, vroeg of laat, te eeniger tijd; *dut*, een vlaag van zinsverbijstering.
200) *om 't wats*, in ernst.
201) *ghedoghen*, uitstaan.
203) *niet* (t. *wie*), niets.
204) de woorden die je over het huwelijk spreekt, zijn als zoovele steenen tegen mijn hoofd.

GEERTRUYD.

Doet het op mijn woordt.[205)]

RIJCKERT.

Raejet mijn? ick doet.

GEERTRUYD.

Anders, licht datje sneefde.

RIJCKERT.

't Mocht wel dattet salich waer als ick het slechs niet en beleefde.[206)]

GEERTRUYD.

Hoort eens nae mijn woorden, laetje raen, salighe man:[207)]
Slaet het niet inde wint, je welvaert hanghter an.

RIJCKERT.

Wel ick ben te vreen, doetme morghen een Bruydt ‘op;
Mits bevoorwarend' dat ickse overmorgen 'tgat uit ‘schop;[210)]
Weet je daer raet toe, ick loop terstont nae de Barbier,
En laetme scheeren, adieu.[212)]

GEERTRUYD.

Ghy deunter me, hoor hier,
Let'er iens te deech op, alle jocke laet varen;[213)]
Ick heb een Weeuw op spoor van veertich Jaren:
Hoe veel meer of min, weet ick niet, 'tis daer ontrent,
Die door een seecker ghetrogghelt Testament,
Met temen en lemmen van haren Man heeft verworven,[217)]
Dat de beste plock van zijn goet op haer is verstorven:[218)]
Zy kan ryen en omsien, en maeckte dat klaer,[219)]
Dat zy voordeel van hem hebben zou, en hy niet van haer.

RIJCKERT.

Die trijp?[221)]

GEERTRUYD.

En steurtje niet, al lijckt het wat na guyten ‘spel,
Tis huydensdaeghs de werelt, zy vaert vande duyten ‘wel,
Wel ghereet, wel ghekleedt, en heerlijck behuyst,[223)]
Van onderen tot bovenen, alle dingh even juyst;

205) *licht dat je sneefde*, je zoudt anders licht op het verkeerde pad kunnen geraken.
206) het zou wel kunnen wezen dat het huwelijk zalig is, als ik het maar niet beleef.
207) *salighe*, lieve, goeje.
210) *bevoorwarend'*, onder voorwaarde.
212) *laetme scheeren*; schuilt hier eene obscoeniteit achter? vgl. Harreb. III, 12a: ‘die niet bijslapen kan, moet zich laten scheren’; *deunt*, spot.
213) *jocke*, scherts, gekheid.
217) *temen en lemmen*, fleemen en zeuren.
218) *de beste plock*, het grootste deel.
219) *zy kan ryen en omsien*, zij is bij de hand, bij de pinken.
221) *trijp*, scheldwoord: bedriegster; *steurtje*, verstoor je; *guyten spel*, schurkerij.
223) *ghereet*, uitgerust; *heerlijck*, prachtig.

En soo quicks te vryen alsmen een Vryster int Land ‘siet.[225)]

225) *quicks*, levendig, jolig.

RIJCKERT.

Hels vuyr op een stockjen, soo verbrandtse haer hant ‘niet,[226)]
Ick weet wel wieje mient, de Weeuw van Claesje Klick:
We dienen mekaer niet, Lobberich en ick:
De valsche schoon-praet souw gheen Peert nae mijn stal ‘wesen:
En as ick ooc iens mal wil worden, so wil ick te degen mal, wesen.
Het waer wel moghelijck dat ghy me had bekoort,[231)]
Hadje een Meysje van achtien jaer op e spoort,
Gelijc hier Warnar buers dochter, die mocht mijn kommer stelpen.[233)]

GEERTRUYD.

Asje daer an woud' ick mien je waert te helpen:
Maer daer en sit niet ten besten, het volck is te slecht.[235)]

RIJCKERT.

Maer 't Meysjen is goelick, en de Vaer is oprecht:[236)]
'kWil gien Schoon-vaer die'er den heelen tijd om zijn schulde ren,[237)]
Noch een huys vol Meysjens om den gantschen dag te buld'ren,
Ick bin die stoetery en dat ghevaert al moe.[239)]

GEERTRUYD.

Wel ist jou sinn'lijckheyt, God gheef ghelucker toe.[240)]

RIJCKERT.

Kort beraet, goet beraet, ick gaer de Vaer af spreecken,[241)]
Ziet ginder komt hy juyst van daen, na huys toe ghestreecken.

Vierde toonneel.

WARNAR. RIJCKERT.

WARNAR.

Ick dacht het seecker wel, en 'tlagh my op mijn leen,
Zoo nood' wild' ick van huys, dat ick vergheefs gingh heen:
Ick by 't Princen-Hof komende, noch binnen, noch buiten, vant[245)]
Corperael of Lanspezaet, Capiteyn, of Luytennant;[246)]
'tVolck past niet op haer tijt, het is seecker van 't mal,[247)]

226) *hels vuyr*, eene verwensching; de volgende woorden vormen een comisch toevoegsel.
231) *bekoort*, verleid.
233) *kommer*, smart.
235) *niet ten besten*, volstrekt geen geld; *slecht*, eenvoudig.
236) *goelick*, aardig, lief; *oprecht*, rechtschapen.
237) *om zijn schulde ren*, zijne schuldenaars naloopt, dus: iemand die geld heeft.
239) *stoetery*, een troep meisjes; *ghevaert*, drukte.
240) *sinn'lijckheyt*, zin, begeerte.
241) *gaer*, ga er den vader over spreken.
245) *vant*, vond.
246) *corporaal*, aanvoerder van een gedeelte van een vendel; *lanspezaet*, ondercorporaal.
247) *haer*, hun; *van 't mal*, in de war.

Nu ty ick weer na huys, want mijn hert isser al.[248)]

248) vgl. waar mijn schat is, is mijn hart.

RIJCKERT.
Warnar-buer, goe'n dach man, hoe staet het leven?

WARNAR.
Heb ick jou daer Rijck-buer, goe'n dach wilje Godt gheven.[250)]

RIJCKERT.
En u een goet Jaer, datje gien verdriet, schiet.[251)]

WARNAR.
As de Rijcke d'arme soo toe spreecken, dat is om niet, niet;
De meyt sorch ick, heeft hem 'tspul van de Pot gemelt.[253)]

RIJCKERT.
Hoe gaetet al?

WARNAR.
Hart ende swart, onbelaen met ghelt,[254)]
Ghelijck slechte luytjens van mynen doene pleghen.[255)]

RIJCKERT.
Wat het is juyst allemael aen het ghelt niet gheleghen;
Hebje goedt ghenoeghen, je hebt een goet lot.[257)]

WARNAR.
Hoe smeerich kan hy kallen, dits al om de Pot:[258)]
Zoo ras as ick t'huys kom, ten baet gheen smeecken
Sel ick voor mijn eerste werck de meyt de oogen uyt steecken,
En daer na de tongh gaen tornen uyt heur keel.[261)]

RIJCKERT.
Buer-man wat staeje en praet inje selven dus veel?[262)]

WARNAR.
Ick klaech over de armoed' die ick moet lyen;
Ick hebb' daer een eenighe Dochter te vryen,
Daer ick niet me gheven kan, mijn lieve maet,[265)]
Zoo komt het toe datter oock niemant na staet;
En ick soudse gaern by mijn leven met een man besorghen;
Wangt ick vrees soo ick sturf datse schier of morghen,
In dese onghereghelde tyden mocht slaen op het wilt.[269)]

250) *wilje*, moge je.
251) *schiet*, geschiedt.
253) *sorch ick*, vrees ik; *gemelt*, verklapt.
254) *hart ende swart*, goed, gezond, maar het geld plaagt mij niet.
255) *slechte*, eenvoudige, geringe.
257) *goedt ghenoeghen*, tevredenheid.
258) *smeerich*, vleiend.
261) *tornen*, trekken.
262) *staeje en praet*, staje te praten.
265) *me*, mee, mede.
269) *onghereghelde*, ongebonden; *slaen op het wilt*, den slechten weg opgaan.

RIJCKERT.

Soo je anders gien noot hebt uw klachten vry stilt,
Ick willer wat by doen, gheeft den moet niet verloren.[271)]

WARNAR.

'kWeet wel waer hy wesen wil, maar dat gat sal hy niet boren,[272)]
Hy heeft het op het kats-hooft e munt, daerom ist dat hy vrijt.[273)]

RIJCKERT.

Ick hebje wat sonders te segghen.[274)]

WARNAR.

Och ick bint ghelt al quijt.
Hy heeft het opghegraven soud' ick ramen,[275)]
En nu komt hij quansuys alle vonghen me samen,[276)]
Om mitme t' accorderen; och hoe wee isme te moe.

RIJCKERT.

Wel buur-man waer loopje soo nechtich nae toe?[278)]

WARNAR.

Ick heb in huys wat te bevelen dat ick vrees te vergheten,
Ick koom terstont weer by je.

RIJCKERT.

Als hy komt te weten
Dat mijn bootschap is om zijn dochter te versoecken tot
Mijn Huys-vrouw', hy sel dencken dat ick met hem spot,
Want soo onghelijck ghegoedt men selden siet trouwen.[283)]

WARNAR.

God sy ghelooft, de Pot is behouwen,
Alle ding is soo't was, door mijn hert ging een vlijm[285)]
Doen ick nae binnen trat, en ick vil schier in swijm:[286)]
Wat segje nou Rijckert.

RIJCKERT.

Wilje wel antwoorden op mijn vraghen?

271) *ick willer wat by doen*, nl. bij den bruidschat.
272) *dat gat sal hy niet boren*, dat zal hem niet gelukken.
273) *kats-hooft*, pot met geld; *vrijt*, zoo lief is.
274) *sonders*, bijzonders.
275) *ramen*, denken.
276) *alle vonghen me samen*, al het gevondene samen deelen, een uitroep, dien bij het vinden van iets, een jongen den vinder toeriep, om zijn deel van de vondst te krijgen.
278) *nechtich*, haastig, driftig.
283) *want* t. *wat; ghegoedt*, van goed voorzien.
285) *vlijm*, lancet.
286) *vil*, viel.

WARNAR.

Sy moghender nae wesen datse me wel behaghen:[288)]
Sy moghen oock wel soo wesen datje't weet,
Ick en antwoordje van al den dagh niet een beet.

RIJCKERT.

Onbillickheyt sel ickje te voren niet legghen.[291)]
Wat dunckje van mijn gheslacht?[292)]

WARNAR.

Daer is niet op te segghen.

RIJCKERT.

Wat dunckje van mijn leven, schoeyt het wel op de selfde leest?

WARNAR.

Wat je hebt al jou leven een goet slocker gheweest.[294)]

RIJCKERT.

De jaren die ick out bin weetje oock wel te micken.[295)]

WARNAR.

Die hebben vry wat tellens an, se slachten je bricken.[296)]

RIJCKERT.

Wel ick heb oock van jou altijt ghedacht
Datje een eerlijck burgher waert, daer ickje noch voor acht,[298)]
Al binje van slechte luytjes, se waren onbesproken.[299)]

WARNAR.

Ick weet niet waert hem lieght, maar hy heeft de Pot gheroken.[300)]
Wat is nou voort Rijckert-buur jou begheer?

RIJCKERT.

Daer toe gheef zijn seghen de opperste Heer,
Nae dien dat ghy mijn wel kent, en ick jou mede,
Soo hoop ick je seltme niet weygheren een bede,
Dat is datjeme jou dochter te wyve wilt gheven.

288) zij kunnen er naar zijn, dat ze mij wel behagen, maar, weet wel, ze kunnen ook wel zóó wezen dat ik je den geheelen dag volstrekt niets antwoord.
291) *te voren niet legghen*, niet voor leggen.
292) *niet*, niets.
294) *een goet slocker*, een goeje lobbes.
295) *micken*, raden.
296) daar is heel wat aan te tellen, evenals aan je geld.
298) *eerlijck*, fatsoenlijk.
299) *slechte* eenvoudige.
300) *lieght*, zit, schort.

WARNAR.

Maer Rijckert ick hoorde noyt van mijn leven
Datje sucken quant waert; heeft dit oock slot,[307)]
Mit een out arm man, as ick bin, te dryven de spot?
Heb ick dit opje verdient? ick kan't niet vermoeden.[309)]

RIJCKERT.

Je moet mijn reden niet anders duyden als ten goeden,
Het versoeck is mijn eernst, ick segje dat ick het meen.

WARNAR.

Ey lieve, laet my en mijn dochter met vreen.

RIJCKERT.

Ghelooftme buur-man, ick doet niet om te jocken.[313)]

WARNAR.

Ghelijck by ghelijck plech alderbest te focken.[314)]
Den rijcken dient wat rijcks, den kalen dient wat kaels,
Je soutme niet kennen willen, en maken mijn dochter overdwaels,[316)]
Dan waer ick hiel in't onderspit, my dunct het selme niet gelijcken.[317)]

RIJCKERT.

Dat is wel de mannier van sommighe rijcken:
Maer ick selje kennen voor een Vader alst behoort.

WARNAR.

Beloofjeme dat?

RIJCKERT.

Jae'ck.

WARNAR.

Vaerter wel me, daer isme woort,
Je selt de mayt hebben, waer toe veel te sammelen.[321)]
Gans bloedt wat hoor ick daer binnen rammelen?[322)]
Daer isser voorseker een achter de buyt,

RIJCKERT.

Wat het maysjens sinlijcheyt angaet: wel, hy vaerter weer uyt,[324)]
Deur is hy, waer mach hy daer zijn ghebleven?[325)]

307) *quant*, snaak; *heeft dit oock slot*, past dit wel.
309) *opje*, aan je.
313) *jocken*, schertsen.
314) *plech*, pleegt; *focken*, voegen.
316) *overdwaels*, hoovaardig.
317) *in 't onderspit*, in de ellende; *gelijcken*, behagen, bevallen.
321) *sammelen*, talmen.
322) *gans bloedt*, verbasterde vloek.
324) *sinlijckheyt* zin; *hy vaerter weer uyt*, daar loopt hij weer weg. Warenar loopt nl. midden onder het gesprek naar binnen, waar hij iets had hooren rammelen.
325) *deur*, weg.

Me dunckt hy speult neefjen, hebje van al jou leven,[326)]

326) *hy speult neefjen*, hij speelt kiekeböe.

Wie quammer oyt soo veer daer sulcks is e schiet?[327)]
't Is mit hem, nou siejeme, nou siejeme niet,
Mit een wup is hy buyten, mit een wup is hy binnen:[329)]
'tIs trouwen niet vreemt al maecktet hem beteutert van sinnen,[330)]
d'Arme luy, als de rijcke haer spreken aen,
Mienen doch altijt sy zijn gheslaghen of ghevaen,[332)]
En soo versuymense somtijts een goe gheleghentheyt.

WARNAR.

Hout dit voor Euangely, je moocht dit overweghen meyt,[334)]
En treck ickje niet mit wortel mit al uyt de lel,[335)]
Soo gheef ick jou last, vol macht, en sonderling bevel[336)]
Datje mit miester Jeurjaen de quacsalver, mit de kromme rubben,[337)]
Accordeert de beste koop datje kent, om me te laten lubben,[338)]
Ick segtje mit een koele moet, zyter op verdacht.[339)]

RIJCKERT.

Wel buur-man me dunckt datje me niet en acht,
Waer heb ick dit verdient, datje mitme de geck sout scheeren?

WARNAR.

Neen seker, ik houje veur een man mit eeren,
Indien ick mit jou geck soo slaetme de moort.[343)]

RIJCKERT.

Hoe hebben wy't dan t'samen? staeje noch jou woort?

WARNAR.

Jae; maer ghelijck gheseyt is, ick kan'er niet mee gheven.[345)]

RIJCKERT.

Dat weet ick wel, daer en leyt niet an bedreven,
Zy sal op die voorwaerd van my werden ghetrout.

WARNAR.

Hoor hier, beeldje niet in dat ick een Pot heb e vongen met gout.

327) *schiet*, geschied.
329) *wup*, wip.
330) *trouwen*, in waarheid, waarachtig; *al*, als, indien; *beteutert*, in de war.
332) *gheslaghen of ghevaen*, op de eene of andere wijze beetgenomen; vgl. Sartorius, I, 4, 90: sub omni lapide scorpius dormit. *'t Is hier al geslagen of gevangen.*
334) *euangely*, de waarheid. Warenar zegt dit uit het huis komende tot Reym, die binnen is.
335) zoo ik je niet de tong met wortel en al uittrek.
336) *sonderling*, uitdrukkelijk.
337) *rubben*, ribben.
338) *de beste koop datje kent*, zoo goedkoop mogelijk.
339) *mit een koele moet*, kalm.
343) *slaetme de moort*, mag ik sterven.
345) *niet*, niets.

RIJCKERT.
Wat een blaes, ick trouse om haer goede manieren.[349)]

WARNAR.
Datje't dan wel verstaet, ick sel gien hylijcks goet uytkieren.

RIJCKERT.
Wy zijn't volkomen eens.

WARNAR.
Jae, maer ick kenje wel,
'tIs met de rijcke luy gheef stockje, neem stockje, stockje in den hel,[352)]
Nou beloofjese me te nemen sonder beurs sonder bricken,[353)]
'Thans comen je de poppen in't hooft, so ist hylck an sticken,[354)]
Jy luy en houtje woort niet dan by gheval.[355)]

RIJCKERT.
Ick seg wat ick beloof dat ick het houwen sal,
En tot meerder bevesting van mijn verclaren,
Soo laetme vrienden t'avont by de jouwe vergaren[358)]
Om het hylick te beschryven met ghemeen accoort,[359)]
Ick sel gaen bestellen nu rechtevoort,[360)]
Datter wat comt daer wy of bancken meughen,[361)]
Want ick weet wel de costen daer keunje niet teughen.[362)]
Adieu tot flus toe, ick ty op de been,[363)]
En sal me mijn best spoeyen.

WARNAR.
Daer stapt hy heen.
O lieven Heer, wat een dingh ist oock ghelt ‘hebben.[365)]
Dese man sou op mijn dochter zijn sin noyt e stelt ‘hebben,
En had' hy niet int hooft (denck ick) van de ghevonden schat,
Soo comtet dat hy dus aenhout as een clat.[368)]

Vijfde toonneel.

349) *blaes*, onzin, malligheid; *goede manieren*, goede inborst.
352) de rijke lui geven iets, om het spoedig daarna weer terug te nemen.
353) *bricken*, geld.
354) en een oogenblik daarna slaat het je in je hoofd en ligt het huwelijk weder in duigen.
355) *by gheval*, bij toeval, naar het uitkomt.
358) *vrienden*, bloedverwanten,
359) *het hylick te beschryven*, de huwelijksvoorwaarden op te maken met gemeenschappelijk goedvinden.
360) *rechtevoort*, dadelijk.
361) *daer wy of bancken meughen*, waarvan wij kunnen feestvieren, smullen.
362) *daer keunje niet teughen*, die kan je niet dragen.
363) *tot flus toe*, tot straks.
365) *oock*, toch.
368) *clat*, klis.

WARNAR.

Waer benje snapster die over de buert hebt gaen verbreden,
Dat ick mijn dochter met groot goet ten huwelijck gae besteden,[370)]
Flucx rept me jou handen nou en wachter niet mee,
Wascht knap de vaten om, schickt alle ding op zijn stee,[372)]
Voort, maeckter een eynd' of, en sonder te spotten 'lanck,[373)]

370) *ten huwelijck gae besteden*, ga uithuwelijken.
372) *knap*, vlug.
373) *spotten*, treuzelen.

Schrobtme vaerdich de deel, en schuert de potte ‘banck,[374)]
Hemelt de Coocken op, en stoft het Voorhuys uyt,[375)]
Schuert de glasen wacker, maer breeckje ien ruyt,[376)]
Ick selse an jou huer korten, wit de muer inde kamer,
En haelt voor een pennewaerd sagheles tot de kramer,[378)]
Se meughent op de kerf-stock setten, 'tmacher nu wel of.

REYM.

Miester wiljer deur wesen, hoe gaeje dus grof?[380)]
Een hiel penningh aen sagheles om de vloer te bestroyen?
Dus doende selje al jou schoone goet wel vermoyen,[382)]
Denckt alsje dat noch iens doet soo ist een duyt.

WARNAR.

Dats alliens, 'tmoet nu vol staen, mijn dochter is de Bruyt.[384)]

REYM.

Daer slae gheluck toe: maer wie selse trouwen?

WARNAR.

Onse Buer-vryer Rijckert, t'avont sel men maeltijt houwen
Op't sluyten van't hylick met de vrienden van elcke zy.

REYM.

Bylo dat sel wat costen.[388)]

WARNAR.

De Bruygom houtme vry,
'Tmach gien quaet, hy sel cost en dranck beschicken.[389)]
Ick gae iens anden Dam, pasje op je sticken.[390)]
Ick koom terstont weer in, de deur dicht sluyt.
Siet toe maeckt het schappelijck, ofje raecktet gat uyt.[392)]
Soo mach pas een ander het bruylofts stuck ghenieten.[393)]

REYM.

Nu steecken ick en Claertjen ten ooren toe inde verdrieten.
De Bruyt, de Bruyt te worden, en s'is op het uyterste swaer.
Nu sie ick'er gien muyeren langher an mit me kaer.[396)]
Ick mach terwijl binnen gaen en doen mijn dinghen,
Verwachtende hoe 'tongheluck met ons om sel springhen.

374) *de deel*, de vloer; *potte banck*, aanrecht.
375) *hemelt de Coocken op*, maak de keuken schoon.
376) *schuert*, lap, boen.
378) *een pennewaerd sagheles*, voor een penning (½ duit) zaagsel; *tot de kramer*, bij den winkelier.
380) meester, wil je door je goed raken, hoe geef je zooveel geld uit?
382) *vermoyen*, aan mooiigheden zoek brengen.
384) dat doet er niet toe, het moet in de puntjes zijn; we moeten nu niet op een kleinigheid zien.
388) *bylo*, verbasterde vloek;
389) *beschicken*, bezorgen.
390) *pasje op je sticken*, zorg jij voor je werk.
392) *schappelijck*, fatsoenlijk.
393) *pas*, straks; *bruylofts stuck*, fooi aan de meid bij gelegenheid van het huwelijk.
396) nu zie ik geen kans meer voor ons beiden deze zaak te bedisselen (daar het zwanger zijn van Klaartje nu uit moest komen).

Tweede bedrijf.

Eerste toonneel.

LECKER JONGEN. CASPAR HOFMEESTER. TEEUWES COCK.

LECKER.

Wel maets, dus gaen de Munneken by mekaer,[399)]
Dat den eene niet en weet dat weet den aer.
Dus nyver in de praet? zijt samen ghegroet.[401)]

TEEUS.

Wat Lecker waer heen?[402)]

LECKER.

Juyst koomje me te moet.
Ick ging nae jouwent.[403)]

TEEUS.

Wat isser te quicken?

LECKER.

Maer je moet met jou beyden de kruycken beschicken.[404)]
Mijn miesters hylick gaet t'avont voort.

CASPER.

Wel das wat nuws, ick hebber noyt yet offe hoort.[406)]
Wat krijcht hy voor een? ick bidts ou dat ghese dan ‘nomt.[407)]

LECKER.

Hebje niet altijt hooren seggen hoe een mens t'hylick an ‘comt?[408)]
Soo dunckt me dattet den Baes oock over valt.
Hy heeft van een wijf noyt zijn leven ghekalt,[410)]
Nu kreech hy van daech een buy en is eens loefs ghetegen[411)]
Om Warnar onse Buerman te beweghen,
Dat hy hem zijn dochter sou gheven ten echt,
En ten duerde niet langh of sy hadden t'samen beslecht.

399) Lekker ontmoet de twee koks, die samen wandelen, evenals bijv. de broeders van St.-Bernardus dit moeten doen; ook bij de orde der Benedictijnen is dit een voorschrift.
401) *nyver in de praet*, druk aan het praten.
402) *te moet*, te gemoet.
403) *nae jouwent*, naar u; *quicken*, beredderen.
404) wèl, jelui beiden moeten de zaak in orde maken; hier: voor het maal zorgen.
406) *offe hoort*, van gehoord.
407) *ou*, u.
408) toespeling op het 17de-eeuwsche ‘'t hylicken comt soo schielick aen as het kacken’.
410) *ghekalt*, gesproken.
411) *eens loefs ghetegen*, onmiddellijk er op uit gegaan.

TEEUS.

Dats haest gheklaert: wats jou bootschap nou?[415)]

LECKER.

Maer ditte,
Men salder as kacx t'avont op het hylick sitte,[416)]
En de vrienden als dan tot de Bruyd worden vergaert.
Hier wil mijn Baes zijn eer hebben bewaert,[418)]
En dat sy al t'samen daer blyven ten eten.
Dit is zijn meeningh, daerom heeft hy me gheheten[420)]
Terstont te lopen om Hofmeester en Cock.[421)]

TEEUS.

We hebbent nu rechtevoort vry wat drock.[422)]

CASPER.

Sieur Braetvarcken heeft gasten ghebeen teghen morghen,[423)]
Daer moeten wy al de spijs met haer ordonnancy besorghen,[424)]
Bidd' ouwen Baes dat hy tot overmorghen wacht,[425)]
Sieur voorschreven heeft ghenoyt al zijn gheslacht,[426)]
Soo wy hem begaven dat waer te stout ‘dolen.[427)]

TEEUS.

Wy legghen't rechtevoort over mit krijt en mit hout ‘kolen,[428)]
Wt de schotel int napjen, uyt de roemer in't glas,
Hoe dat wy't daer wel sullen maecken te pas.

CASPER.

Wa 'tzijn kurieuse Liens, en daer gaet tijt ‘toe.[431)]

LECKER.

'k Weetje niet mier te segghen, mijn Miester wil dat ick vlijt ‘doe[432)]
Om alles toe te rechten, sonder eenich dralen,[433)]
Keunje me niet helpen, soo moet ick een ander halen:

415) *maer ditte*, wèl dit.
416) men zal er van avond zooveel als de huwelijksvoorwaarden bespreken, en de bloedverwanten komen bij de bruid samen.
418) *bewaert*, opgehouden.
420) *meeningh*, plan; *gheheten*, bevolen.
421) *hofmeester*, die voor de inrichting van de tafel zorgt.
422) *rechtevoort*, op dit oogenblik.
423) *sieur*, monsieur; *Braetvarcken*, zie dl. 1. bl. 59.
424) *ordonnancy*, met toebehooren, alles wat er bij behoort.
425) *ouwen*, uwen.
426) *sieur voorschreven*, die bedoelde, genoemde monsieur heeft zijn geheele familie uitgenoodigd.
427) *te stout dolen*, dat zou een te groote misslag zijn, dat zou wat al te erg zijn.
428) wij zijn juist bezig alles met een stukje krijt en houtskool te berekenen, doen het eten van den eenen schotel in den anderen, den wijn van het eene glas in het andere om alles nauwkeurig en precies af te meten, en het daar wel te pas te maken.
431) *kurieuse liens*, fijnproevers.
432) ik kan je niet meer zeggen; *vlijt doe*, mijn best doe.
433) *toe te rechten*, in orde maken.

Daer gae ick heen.[435)]

435) *een beet*, een oogenblikje.

TEEUS.

Hoor hier: Vertoeft noch een beet.

CASPER.

Ontbayt, men saller op paysen, en gheven ou bescheet.[436)]

LECKER.

Datje't Ventjen allien zijt, hoefje niet te mienen,[437)]
Die'r t'avont op past sel de Bruyloft oock bedienen.[438)]

TEEUS.

Alsewe te nacht niet slapen gaen, soo hebbewet ande tijt.[439)]

CASPER.

Nu men zal ou gherieven, om dat het oulieden zijt,
Maer waer't yemant vremts, men liet hem verleighen,[441)]
Hoe kommet by dat den Bruygoom dees kosten zal dreighen?[442)][442)]
Dit plach by de Bruydts Vrienden te werden ghedaen.[443)]

LECKER.

Hoo, hoo! sou men om de kosten de Bruyts Vaer spreecken aen.

TEEUS.

Eleman veer van daer, dat sou niet willen locken;[445)]
Ick ken hem wel, hy is soo drooch as een Maertsche Bocken,[446)]
Daer mach niet of, hy vloeckt en hy driecht[447)]
Het al te vermoorden, asser slechts wat roock uytvliecht,
Dat is, laet hy hem duncken, soo veel warmt verloren.[449)]

LECKER.

Daerom heeft hy een zeyl over de schoorstien e schoren,[450)]
Dat de roock met een tocht soo niet deur en kan gaen;
Maer een half etmael legh en soeck na 'topen tusschen de draen.[452)]
Eer hy 'savonts zijn hooft neerleydt op de sloopen,
Stopt hy de pijp van de blaesbalc, datter gien wint uyt sou loopen,
Op avontuer ofse haer versuymde terwijl datse sliep.[455)]

436) wacht even, men zal er over denken en u bescheid geven.
437) *ventjen*, heertje, de eenige man, die het kan.
438) *op past*, voor zorgt.
439) *soo hebbewet ande tijt*, dan hebben wij tijd.
441) *yemant vremts*, een vreemdeling.
442) *kommet by*, komt het.
442) *dreighen*, dragen.
443) dat wordt toch gewoonlijk door de bloedverwanten van de bruid gedaan.
445) *eleman*, beste vriend; *locken*, lukken.
446) *soo drooch as een Maertsche bocken*, zeer deun, vrekkig.
447) *daer mach niet op*, daar kan niets af; *driecht*, dreigt.
449) *laet hy hem duncken*, verbeeldt hij zich.
450) *e schoren*, gespannen.
452) *legh en soeck*, ligt te zoeken naar de opening; vgl. het Westvlaamsche: *nauwelijks den rook uit de kave laten gaan*, zeer gierig zijn (Schuerm. Bijv. 151).
455) voor het geval dat zij haar plicht niet deed en den wind liet ontsnappen.

TEEUS.
Hy mocht hem selfs oock wel stoppen datter geen wijnt uyt liep.

CASPER.
Maer wat vintmen hier in Hollandt scharpe ghesellen.[457)]

LECKER.
Men souwejer wel een hiele Story of vertellen:[458)]
Lestent soo was hy eens tot zijn Trijn-Niften te gast,[459)]
Die gheleghentheyt nam hy waer, en heeft ghevast
Drie daghen te voren, soo veel als hy mocht lyen;
En doen hy nu begon an 'teten te tyen,
Soo heeft hy zijn buyck met soo veel spijs ghestoffeert
Als in drie daghen daer an kan werden verteert;
Soo was hy uyt te gast voor volle seven daghen.

TEEUS.
As een man, hael in Claes Lou, maer kond zijn maech verdragen,[466)]
Of bequam hem dit gast gaen as de hondt de Worst?[467)]

LECKER.
Hy kreech sulcken *Monopoly* in zijn buyck, in zijn borst,[468)]
Mit gorren, mit knorren, mit murmereren,[469)]
Al haddender vijftich Luy over hoop e leghen mit disputeren.

CASPER.
Ba wat zeyde de Medecijns van zijn urien?[471)]

LECKER.
Watmen praten hy begheerden gien Doctoren te zien,
Hy hadd' veel te grooten schrick van dat eeuwighe gheven:
Doe't nu so veer was dat hy hem self al had deur e schreven,[474)]
Warnar Neef, denckt omje ziel, seyde doe zijn oude Nift,
Of men om een Heer-oom liep, die jou een woortje seyde uyt de Schrift:[476)]
Want 'tis mitje al dood' stroom, jou leven is an 't ebben,[477)]

457) *scharpe*, snedige; Casper zegt dit naar aanleiding van de woorden van Teeus, die eene platte aardigheid bevatten.
458) *story*, historie.
459) *tot zijn Trijn-Niften*, bij zijne nicht Trijn.
466) *as een man, hael in Claes Lou*, flink zoo, haal maar naar binnen! vgl. Sart. II, 4, 58: *'t Is een rapiamus, een haelin Klaes Louw.* Convenit in edaces, aut in eos, qui omnia in suum compendium vertunt.
467) *als de hondt de Worst*, als de hond die een worst stal en afgeranseld werd; dus slecht.
468) *monopoly*, oproer, leven.
469) *gorren*, rommelen; ook het volgende *knorren* heeft deze beteekenis.
471) *ba*, wèl; men herinnere zich dat de doctoren vroeger den aard der ziekte veelal uit de urine opmaakten.
474) *hem deur schrijven*, zich opgeven, alle hoop laten varen.
476) *ofmen*, wat zou je er van zeggen als men; *heer-oom*, predikant.
477) *dood' stroom*, zie bl. 252.

aant. Hij soud' (seyd hy) al een Daelder willen hebben,
En daerom bleef het achter, wat dunckje van sulcken vreck?

TEEUS.

Gierighe Luy souwen sparen, al metseldense met de dreck,
Een daelder liever te hebben as een Hemelsch troosjen.

LECKER.

As hy zijn nag'len kort, bewaert hy de spaenderen in een doosjen.

CASPER.

Ba dits de grootste vreck van het gheheele Landt.

LECKER.

Lestent ging hy eens op de Vis-marct met een netgen an sijn hant,[484)]
Daer hadd' hy wat kat-aels inne koft, en spieringh om te asen,[485)]
Mit komt de Ouwevaer, (slock) en rockten een door de masen.[486)]
Hy op de bien, mit een staend' zeyl, al kosten't een ton mit gout,[487)]
De Veugelsteeg deur, de kercx-brug over, na mijn Heer de Schout;[488)]
Daer mat hy 't feyt ten breetsten uyt, en gingh staen met veel menty ‘temen,[489)]
Hoe datmen sulcken Ouwevaer most' in apprehenty ‘nemen,[490)]
En duysent sucke dinghen meer, recht hy sijn leven an;[491)]
Wat, daer isser soo veel, dat ickse niet al onthouwen en kan.[492)]
Oock en dienen wy de tijdt niet te laten verloopen,

TEEUS.

Wel, maer as wy de provisy zouden gaen koopen,
So mostmen segghen hoe veel volcks datter wesen sal,
En wy onse reeckeningh maken na dat ghetal.
Siet dat dienen wy daerom van te voren te weten.

CASPER.

Men sal de pletsen nettekens af moeten meten,

LECKER.

Wel gaenwe dan derwaerts, en schickje nevens my.

484) *netgen*, netje.
485) daar had hij wat aal in gekocht, die alleen goed genoeg was voor de kat en wat spiering, die alleen als aas kon worden gebruikt.
486) *ouwevaer*, ooievaar; *rockten*, rukte,
487) *op de bien*, op den loop; *mit een staend' zeyl*, haastig, vlug; *al*, alsof.
488) de Vischmarkt was toen op de Damsluis, voor de Vischsteeg; ‘de *Veugelsteeg* liep van de *Plaets* (Dam) naar den Voorburgwal tusschen het Stadhuis en het blok huizen, dat tusschen het Stadhuis en de Nieuwe Kerk gevonden werd. De Vogelsteeg uitloopende liep Warnar rechtsom den Voorburgwal op en iets verder de Kerckbrug over, naar de overzijde van den Voorburgwal, waar de Schout (in dien tijd Willem van der Does) woonde’. De *Kercxbrug* was de brug tegenover de straat (Enge Kerksteeg?) tusschen het bovengenoemde blok huizen en het groot Kerkhof, en lag iets zuidelijker dan later de zuidkant van de Donkere Sluis’ (Leendertz).
489) *menty*, drukte, lawaai.
490) *apprehenty*, hechtenis.
491) en duizend zulke dingen haalt hij in zijn leven uit.
492) *wat*, wel.

CASPER.

Ba den Hofmeester betamet te gaen aan de hoogher zy,[500)]
Als hy met zijn tweejen gaet, dus hebbe kick gheen ghenuyghen[501)]
Dat ghy oulieden dus in't mits comt vuyghen;[502)]
Want dats d'eerlijckste plets alsmen gaet by drijn.[503)]

LECKER.

Neen bilo, daer hadjet niet: dat mach niet zijn,[504)]
Ick seg houwje rust eer dat ickje om veer ‘schop.
Mijn komt het midden toe, ick representeer 'theerschop.
Wie steltje te werck as ick? an wie winje jou broot?

CASPER.

'k En does niet ick ick, al sloeghdy my doot.[508)]
Sodd'ick een and'ren mijn plets laten bewaren?[509)]
Ick ick heb t'Antwerpen voor Hofmeester ghedient over dertich jaren,[510)]
En soude nu eenen lacker my doen dees hoon?[511)]

TEEUS.

Ay lieve, ick acht die leurery niet eert boon,[512)]
'tIs my alliens of ick achter oft voor ga, of boven of onder:
Maer hoort na mijn segghen, op dat wy sonder
Gheschil en questy moghen raken over straet,
Soo duncktme best Lecker dat ghy voor henen gaet,[516)]
Op dat sonder schandael elck blijft in zijn eere.

LECKER.

Dats gang, je meucht volghen, ten is niet veere.[518)]

CASPER.

Siet ick waer liever doot gheweest eer dat soud' gheschien.
Ick converseer daghelijcks met eerlijcke lien,[520)]
Wa mochtense paysen dat ick ick dat ginck ghedoghen.[521)]

TEEUS.

Ghy hebt ghelijck oock, soo gh'u self niet verhoocht niemant selje verhoghen,
Elck na zijn kaleteyt dat tribelt alderbest.[523)]

500) *aen de hoogher zy*, aan den rechterkant.
501) *dus hebbe kick gheen ghenuyghen*, dus heb ik geen genoegen; dat bevalt mij niet.
502) *oulieden*, u lieden.
503) *d'eerlijckste plets*, de eervolste plaats; *by drijn*, met zen drieën.
504) *bilo*, bastaardvloek; *daer had jet niet*, dat hebje mis.
508) *'k en does niet ick ick*, ik doe het niet.
509) *bewaren*, innemen.
510) *over*, gedurende.
511) *lacker*, kwajongen.
512) ik acht die beuzelarij geen zier.
516) *voor henen*, vooruit.
518) *dats gang*, vooruit dan maar; daar ga ik al.
520) *eerlijcke*, fatsoenlijke.
521) *wa mochtense paysen*, wat mochten ze wel denken.
523) *kaleteyt*, kwaliteit; hier tevens woordspeling met *kaalheid; tribelt*, vlot, gaat.

LECKER JONGHEN. REYM OUDE DIENSTMAYT.

LECKER.
Voor den dach Reym, hier uyt, doet de deur op van dit nest.[524)]
Schickt uyt de weech, maeckt ruym baen, dit volck moet nae de Koocken.[525)]

REYM.
Wel we hebben ghien vyer in huys.

LECKER.
Soo meuchje't stoocken.[526)]

REYM.
Offer turf is of niet, denck ick?

LECKER.
Al even gauw.[527)]
Hebje gien turf legt hout an, ofje crijcht een grauw.

REYM.
T'isser niet.

LECKER.
Hebje gien plancken op solder? liert mit verstant ‘spreken.

REYM.
Wat brabbeltme deuse vent, soud'ick het huys an brant ‘steken?[530)]

LECKER.
Waerom niet? 'twerck moet voort gaen, ten mach gien quaet,
'Tis bruyloft.

REYM.
Hy raest, Godt betert.

LECKER.
Oft schaft ander raet.
Hier is Hofmeester, Kock en Kocx knecht, die moghen niet toeven.[533)]
Gaet in maets, gaet in.
Laet me de Bruyts wijn eens proeven.

524) *op*, open.
525) *schickt uyt de weech*, ga uit den weg.
526) *meuchje*, moetje.
527) *al even gauw*, vlug wat!
530) *brabbelt*, leutert.
533) *moghen*, kunnen.

REYM.

Wijn? wijn in zijn mont nemen? men soud' niet darren ‘hier.[535)]
Kalje van Bruyts wijn Lecker? vraecht na Bruyts scharre ‘bier,[536)]
Wijn quam hier noyt over de drumpel, hoe praetje dus?

LECKER.

Isse noch niet e komen? soo komptse dan flus,[538)]
De Baes heeftse al bestelt, de Mayt was om Ceelen.[539)]
Adieu ick selje soo lang de wijsheyt bevelen.

Tweede toonneel.

WARNAR. TEEUWES.

WARNAR.

Ick miende de eer te bewaren as vader des Bruyts,[541)]
Maer dusschen sootjen Aeltjens as klinc-snoer[t]jens om seven duyts.[542)]
Nae Schelle-vis, nae Kabbeljau en was gien kijcken,
Daerom gingh ick vande Vis-marckt na de Hal toe strijcken,[544)]
Maer Lams-vleys, Kalfs-vleys, Queen-vleys, al wast uyt de kerf,[545)]
Het pont ien reael kijnt, ick hebt wel hondert werf[546)]
Mijn leven soo goet om ien braspenningh sien kopen.[547)]
Ick docht in mijn self, dit volck sou ien mensch 'tvel afstropen.
Dan kost het noch van dropen, van turf en hout;[549)]
Jae wel alle dingh is soo duer datter ien mensch of grout,[550)]
Ten is niet an te halen, siet daer valt nie mier te segghen.[551)]
In 't lest heb ick het oock by mijn self over gaen legghen,
Dat of ick nu al groffelijck de milde legh en speul,[553)]
As de Bruyloft over is, soo doet het even veul.[554)]
Een deel jonghe Spil-penninghen moghender wat op smalen,[555)]
Maer by de vroede sel icker eer mee behalen.

535) *darren*, durven.
536) *kalje*, praatje; *scharre bier*, schraal, dun bier.
538) *flus*, terstond.
539) *ceelen*, geleibiljetten; bewijs van betaalden impost.
541) *bewaren*, ophouden.
542) *klinc-snoertjen*, dun touwtje, waarmede men van buiten de klink van de deur kon oplichten.
544) *de Hal*, de vleeschhal in de Nes.
545) *queen vleys*, rundvleesch; eig. vleesch van eene onvruchtbare koe; *uyt de kerf*, te duur.
546) *reael*, 2½ stuiver.
547) *braspenningh*, een halve reael of 10 duiten.
549) *dropen*, met vet bedruipen bij het braden.
550) *of grout*, van gruwt.
551) *ten is niet an te halen*, er is geen beginnen aan; *daer valt nie mier te segghen*, ik behoef je niets meer te zeggen.
553) *of ick nu al groffelijck de milde legh en speul*, of ik nu al op verkwistende wijze den grooten heer uithang, royaal ben.
554) *doet het*, maakt het uit.
555) *een deel spil-penninghen*, een hoop verkwisters.

Die wat spaert, die wat het, dat leerdeme mijn Peet.
Het isser soo mackelijck niet an te komen, datje't weet,[558)]
'tWort soo licht niet e wonnen, as verslempt of versopen.
Wel wat beduyt dit? de deur staet t'mynen't wijd' open,
Ofse de Pot oock op graven? och se hebben't soo drock.

558) *dat je't weet*, weetje.

TEEUS.

Wel isser gien spit? maeckter ien van ien besem-stock.
De riemen die men heeft, daer moet men mee roeyen.
Daer is de spijs op ien briefken, jongen maecktme wat te spoeyen.[564)]
Segt de Vleys-houwers en Voghel-wijven, dat ickje heb e stuert.
Speulnoot dese Pot is te kleyn, lient ergens ien grooter by de buert.[566)]
Suycker en kruyt by den back, dat ken hem niet krencken.[567)]

WARNAR.

Och daer hoor ick den Pot noemen, wel mocht ick het dencken,
Daer heb ick voor-seecker de dieven after 'tghelt,[569)]
Och hoe kloptme hert, och hoe ben ick ontstelt.
Ick seller after her tyen mit roepen en kryten,[571)]
En soo langh as ick staen kan niet op houwen van smyten.[572)]

Derde bedrijf.

Eerste toonneel.

TEEUS.

Ick bin by gort de leste, het is al op de bien.[573)]
Heefter niemant miester Casper oft mijn jonghen e sien?
Segtme doch vrome Burghers, wat zijnse op e slaghen?[575)]
Gans doot datwe ons allegaer van ien ouwe man voor laten jagen,[576)]
Ick bin bloedich en blaeuw, soo sat hyer op mit de stock,
Ten bate niet of ick riep, hou op, ick bin de kock,
Ick seg hy heeft ien quae dronckenschap, indien hy buys ‘was.[579)]
Somma 'tgaet redelijck toe, nae datter gien hout in huys ‘was,[580)]
Hij heeft ons an hout gheholpen iens voor al.[581)]

Tweede toonneel.

WARNAR. TEEUWES.

564) *briefken*, papiertje; *maecktme wat te spoeyen*, haast je wat.
566) *speulnoot*, kameraad d.i. Reym.
567) *kruyt*, kruiderijen; *back*, baksel, gebak; *dat ken hem niet krencken*, dat kan er geen kwaad aan, dat zal het gebak goed doen smaken.
569) *heb ick*, zijn me.
571) *er after her tyen*, er achteraan zitten.
572) *smyten*, slaan.
573) *by gort*, bij God; *op de bien*, aan den haal, op den loop.
575) *vrome*, brave.
576) *gans doot*, basterdvloek; *voor*, voort, weg.
579) *buys*, dronken.
580) *nae dat*, naar dat.
581) hij heeft ons aardig afgeranseld.

WARNAR.

Komt mijn herwaert ghy rabaut, ick segje hout stal.[582)]

582) kom me hier, jij schelm, ik zeg je, blijf staan.

TEEUS.
Wel gecx-kap, hier stae ick nou, wat hebje te vraghen?

WARNAR.
Wat hebjeme daer sucken opsteecker te draghen,[584)]
Weetje wel wat datje my dreyghde daer mee?

TEEUS.
Waren mijn mijn sonden soo leet, als dat ick dat niet en dee,
Het soumen opmen sterf-dach wel dapper vromen.[587)]

WARNAR.
Ick seg datter gien argher schelm as jy uyt en mach komen,[588)]
En dat ick op niemant ben ghebeten soo fel.

TEEUS.
Dat en liegje niet (fijn man) al kenjet wel,[590)]
De saeck is blijckelijck, ghy hoefter gien tuygh of te belegghen:[591)]
Maer jy ouwe Susannes-boef, wat hebje op ons te segghen,[592)]
Datje dus et regement stelt sonder eenighe reen?[593)]

WARNAR.
Vraeghje dat stucke diefs? binje daer niet mee te vreen,[594)]
Soo berouwtme dat icker niet bet op sat mit beucken.[595)]

TEEUS.
Ick sweertje, ick selje die kop weer iens soo murruw meucken[596)]
Dat sy d'ierste maent het niet vergheten en sal.

WARNAR.
Moghelijck is misselijck, by provisie hebjet al.[598)]
Wat hebje in men huys te doen as ick bin buyten?

TEEUS.
Wel, selmen t'avont tot jou gien hylijck sluyten,[600)]
Ick en den Hofmeester quamen bereyen 'tmael aldaer?

584) *opsteecker*, een groot mes.
587) *dapper vromen*, duchtig helpen.
588) *uyt mach komen*, geboren is.
590) *fijn man*, mijn goeje man.
591) de zaak is duidelijk genoeg, je behoeft er geen getuige bij te roepen.
592) *Susannes-boef*, ouwe (meisjes) gek; *wat hebje op ons te segghen*, wat hebje tegen ons, wat wil je van ons.
593) *et regement stelt*, te keer gaat; *reen* t. *reden.*
594) *stucke diefs*, gemeene dief.
595) *niet bet op sat mit beucken*, er niet beter op gebeukt heb.
596) *murruw meucken*, murw slaan.
598) *misselijck*, onzeker, de zin is: wat zou kunnen gebeuren is onzeker, maar jij hebt je portie slaag bij voorbaat al beet.
600) *tot jou*, bij jou aan huis.

WARNAR.

Wat roert jou wat ick eten wil, 't sy raeuw of gaer,[602)]
Ick segje dat het veel is, ghy zijt mijn voocht, jae trouwen.[603)]

TEEUS.

Ick vraegh jou ofje t'avont gien gastebot selt houwen?[604)]

WARNAR.

Ick vraegh jou of ick gien sorgh mach draghen voor mijn huys?

TEEUS.

Ick vraegh jou wie jou soo veel verkort as een gruys?[606)]
Segme waerom wy de maeltijt niet bereyen en moeten?[607)]

WARNAR.

Vraechje dat stucke schelms? wat hebje te wroeten[608)]
De kamer, de binnen-haert, en 'thiele huys deur?[609)]
Men selje verlieren, dat hebjer veur.[610)]
Waer't datje jou allien e moeyt hadt mit de koocken,[611)]
Ick hadje mit de kneppel de kop niet e broocken.
Staet of, seg ickje, en komme de drumpel niet te nae,[613)]
Of wilje dat ickje voort de poot in slae.[614)]
Gaet niet deur, blijft daer staen, ter plaetse voorschreven.[615)]

TEEUS.

Ick segje datje past mijn mantel weer te gheven,[616)]
En mijn eene kock-mes met silv'ren beslach,
Of ick gae van hier niet, vanden hielen dach.
Gans lyden hoe gatet een mensch uyt zijn mienen,[619)]
Ick docht gelt ande hoenderen, en de Barbier selt an my verdienen.[620)]

Derde toonneel.

602) *roert*, raakt.
603) wel, dat loopt de spuigaten uit, welzeker, jij wou den baas spelen over mij.
604) *gastebot*, gastmaal.
606) ik vraag je wie je ook maar een gruis, een zier in je rechten verkort.
607) *moeten*, mogen.
608) *stucke schelms*, gemeene schelm.
609) *binnen-haert*, de achterkamer.
610) men zal het je wel afleeren.
611) *e moeyt*, bemoeid.
613) *staet of*, blijf op een afstand staan.
614) *poot*, hoofd.
615) *gaet met deur*, ga niet door; Teeus wil in huis gaan om zijn mantel en zijn gereedschap te halen, dat hij op de vlucht voor Warenar heeft in den steek gelaten; *ter plaetse voorschreven*, op dezelfde plaats.
616) *past*, er voor zorgt.
619) *gans lyden*, vloek; *mienen*, rekenen.
620) *Barbier*, hier in zijne betrekking van heelmeester.

WARNAR.

Neen by gort, soo lang as het daer leyt en heb ick gien vree:[621)]
Waer ick gae, waer ick stae, het kats-hooft moet mee,[622)]

621) *by gort*, bij God; *het*, het geld.
622) *kats-hooft*, pot met geld.

Ofmen dat ghespuys daer eens ging inde aerde ‘wroeten[623)]
Men loerd'me soo niet, het moest uyt de paerde ‘voeten,[624)]
Raecktenser after het was voorseecker hor.[625)]
Loopt nou binnen, wilje kock, mit al jou ghesnor,[626)]
Ick gheefje oorlof, en denck datje blijt toe ‘sint.[627)]
Koockt en smoockt, klad en knoeydt nou so lang totje moe ‘bint:
Loopt in kamer en koocken, en waerje begeert.

TEEUS.

Schoon bescheyt, nouje ongs soo schendich of hebt e smeert,[630)]
't Hooft doet my soo seer dat ickme niet weet te laten.[631)]

WARNAR.

Jy sint e huert om te koocken, en niet om te praten,
Wiljet niet doen, gaet deur, ick passer niet veel op.[633)]

TEEUS.

Je selt het miester-loon betalen van mijn gheblutste kop.[634)]

WARNAR.

Ick segje niet veul, maer ick raedje te swyghen.

TEEUS.

Fijn-man, ick bin e huert om te koken, en niet om slagen te krygen,[636)]
Verstaeje dat?

WARNAR.

Wilje wat hebben roeptme veur recht,[637)]
Of loopt en haelt jou maets, en weest een goet knecht.[638)]

Vierde toonneel.

WARNAR.

Hy gaet deur, wat sou hy rechten, zijn bewijs heeft gien klaerheyt:[639)]
Maer blommerhelten wat steect hem een arm man in swaerheyt,[640)]

623) *ofmen*, als me.
624) *loerd'me*, zou me zoo niet beetnemen; te pakken hebben; *uyt de paerdevoeten*, uit de voeten, weg.
625) *hor*, weg, verloren.
626) *gesnor*, gespuis.
627) *sint*, bent.
630) *of hebt e smeert*, afgeranseld hebt.
631) *te laten*, te bergen.
633) *passer niet veel op*, geef er niet veel om.
634) *miester-loon*, loon voor den heelmeester; *gheblutste*, gekneusde.
636) *fijn man*, mijn goeje man.
637) *veur recht*, voor het gerecht.
638) *een goed knecht*, een verstandige vent.
639) *bewijs*, poging tot bewijs.
640) *blommerhelten*, basterdvloek.

Die mit een rijck man anspant, men is voor-seecker inde ly,[641)]

641) *anspant*, aanspant, samendoet; *inde ly*, er slecht aan toe, de minste.

Ofjer an hylickt, of zijn compeer wort, of maetschappy[642)]
Van eenighe komenschap me soeckt te maken,
Je selt voor-seecker in't onderspit raken.[644)]
Dat blijckt an dese Rijckert, die staet as kacx nae de mayt,[645)]
Maer hy heeftet'er voor-seecker op toe e leyt
Om me de Pot behendich t'ontmorssen.[647)]
Ick wed' hy dit volck, 'twelck hem verstaet op lorssen,[648)]
Expres e huurt had, en opghespeurt met vlijt,[649)]
Om datseme de buyt souden maken quijt.[650)]
'tWas quansuys om mijn swager te worden: ay lieve hoe druych ‘maet:[651)]
Maer Warnar is soo slecht niet, as hem 'thooft wel ruych ‘staet:[652)]
Hy is dicht op s'en penninghen, dat meuchje verstaen;[653)]
Daer heb ick noch een bataelje ghehadt met onse haen,
Die leydt ter doodt ghewont, ghesteecken en ghekurven;
O! die schelm hadd' my oock ten naesten by bedurven,[656)]
Maer de kop worde me kroes, in ick gaf hem sucken lap,[657)]
Hy was daer inde vloer doende met zijn klaeuwen, schrap, schrap,[658)]
Daer de Pot stondt begraven, by gans eleweecken,[659)]
Ick loof niet of de kocks haddent hem inne steecken.[660)]
Gans lyden ick was soo op men peertjen: ick was soo quaet.[661)]
Souw ick niet? daer een dief te vynen op hieter daet?[662)]
Terwijl dat hy int breecken was, ick lietme van de noot, raen,[663)]
Die een dief in zijn huys vijnt, mach hem sonder ommesien doot, slaen.[664)]
Maer holla, daer komt mijn toekomende Swagher aen,
Dat ick hem soo sonder spreecken verby souw gaen,
Waer in dese gheleghentheyt een saeck die niet en dienden.[667)]

Vijfde toonneel.

642) of je door een huwelijk van een bloedverwant of een kind met hem in betrekking komt, of zijn vriend wordt of een vennootschap met hem sluit.
644) *in 't onderspit raken*, in 't ongeluk raken.
645) *as kacx*, quasi.
647) *ontmorssen*, ontfutselen.
648) *lorssen*, bedriegen.
649) *met vlijt*, opzettelijk.
650) *om dat*, opdat.
651) *swager*, schoonzoon; *druych*, slim.
652) is zoo dom, zoo onnoozel niet als hij er wel uitziet.
653) *dicht*, gierig.
656) *bedurven*, in 't verderf gestort.
657) *de kop worde me kroes*, ik werd dol.
658) *doende*, bezig.
659) *by gans eleweecken*, basterdvloek.
660) ik geloof stellig dat de koks het hem hadden ingestoken.
661) *gans lyden*, basterdvloek; *op men peertjen* (op mijn paardje), boos.
662) *vynen*, betrappen.
663) *int breecken*, aan het opbreken, opgraven.
664) *sonder ommesien*, zoo maar.
667) *gheleghentheyt*, stand van zaken; *dienden*, diende, goed zou zijn.

RIJCKERT.

Somma daer heb ick e sproken mit al de Vrienden,[668)]
Zy prysen de Vryster, sy prysen de Vaer,
Me dunckt oock dattet wel dapper orber waer,[670)]
Dat de rijcke Vryers altemet een arme Dochter gingen trouwen,[671)]

668) *somma*, kortom.
670) *dapper orber*, zeer nuttig.
671) *altemet*, soms.

'tSou dienen om de Stadt in beteren eendracht te houwen.
Voorseecker wy souwen min ghequelt zijn vande nijdt,
En als zy hoopte van Rijckeluy kinderen te worden ghevrijt,
Sy zouden haer dan zoo lichtelijck niet begheven,
Als zy nu wel doen tot een oneerlijck leven,[676)]
Wy souwent oock met de kostelijckheyt niet maken so bondt.[677)]

WARNAR.

Wat een Swager sel ick daer krygen, hoe wel is hy ter mondt,
Hoe kan hy vande suynicheyt kallen, wat frayer reden.[679)]

RIJCKERT.

Dat men al de Dochters sonder goedt ten huw'lijck besteden,[680)]
Zoo zouden zy altesamen daer na moeten legghen an,
Om mit haer goe manieren te raecken an een Man.
Dan waer uyt het gheen men nu daghelijcks hoort snappen,
Waerom souw ick niet, 'tzijn mijn schyven die 'er klappen,[684)]
Ick hebber soo veel in-ghebrocht, of mier as jy,
'kWil sondaechs int Tamast gaen, en 'swerckedaechs in Armozy.[686)]
'kBegeer een kettingh as mijn nicht, je meuchter jou lijf na setten,[687)]
Ons ghebuerken het een nieuw fatsoen van Braseletten,[688)]
Die weghen ontrent hondert daelders an gout;[689)]
Ick heb stoelen laten maecken van ebben-hout,
Het stuc kost slechs vijf pont-groot, ic en geeffer niet meer ‘veur.[691)][691)]

WARNAR.

Gans lichters hy kan de rijcke wyven deur en weer ‘deur,[692)]
Men mocht hem wel maecken toesiender daer op.

RIJCKERT.

Een heelen dach hebje an de deur sulcken gheklop,
Oft altijt stater volck int voorhuys te tranten,[695)]
Dan isser de Neyster mit dundoeck en kanten,[696)]
Ten baet niet, al sitter staech een op de vloer.[697)]
Dan isser de Bontwercker met sabelen voer;[698)]
Schuersters en schoonmaecksters, schijnt datter schier woonen.

676) *oneerlijck*, onfatsoenlijk.
677) *kostelijckheyt*, kostbare levenswijze.
679) *wat frayer reden*, wat mooie woorden.
680) *dat*, als, indien; *ten huw'lijck besteden*, uithuwelijkte.
684) *schijven*, geldstukken.
686) *tamast*, damast; *armozy*, zijde.
687) *je meuchter jou lijf na setten*, je moet er je maar in schikken.
688) *ghebuerken*, buurvrouw.
689) die zijn van goud en wegen zooveel als honderd daalders.
691) *vijf pont-groot*, 30 gulden.
691) *ic en geeffer niet meer veur*, zij zegt dit om het goedkoop te laten voorkomen.
692) *gans lichters*, basterdvloek.
695) *tranten*, drentelen.
696) *dundoeck*, neteldoek.
697) het is niet voldoende, dat er eene naaister den geheelen dag over den vloer is.
698) *sabelen voer*, voering van sabelbont.

Dan isser de Borduerwercker met al zijn patroonen,
Dits een nieuw werckjen, ick hebt eerst met houtkool ghemorst,[701)]
Dat aer heeft Grietje Goossens af, het is haer Bruydts Borst,[702)]
'tBloemtjen sal binnen gout wesen, en men sal om de rant, groenen.[703)]
Dat Patroon heeft jou Truytje Nicht aen een paer hantschoenen.
Als die een wijl gheteemt heeft, en noch niet hiel uyt,[705)]
So komter een Pot Aerd'beyen uyt de Leytse schuyt,
Die heeftse daer al op voordeel laten koopen.[707)]
Dan komt de Goutsmits knecht uyt zijn naem gheloopen,[708)]
Om noch eens te deech te vraghen na 'tfatsoen vande ringh,
Niet anders dan offer de zalicheyt aen hingh.
Dan brenghter een 't Linnen van styven en recken.
Dan komter de Schoenmaecker nieuwe schoenen an trecken.[712)]
Dan brenghter een proefjens van Wijn, of uytheemsch bier.
Dan kompter een reeckeningh t'huys van drie vier vel Pampier,
By den Snyer gheschreven op lest leden Maendach,[715)]
Mit Itemptje, by Itemtje, so dicht alse gaen, mach,[716)]
Een Mensch die 't aensach kreech de koorts op het lijf.
Dan worter garen t'huys ghebrocht van een oudt Wijf.
Of dit ghelt kost, 'k wed men 't niet om een weldighe somme, koopt.
Dan heeftse noch zoo veel larysters an haer snoer, dat jer 't hooft of omme loopt,[720)]
Ick weet niet waer zyse al opsteecken uyt de gaet.[721)]
Se hebben vier Burghermeesters en een hiele Raet,
Mit sulcken ordonnancy datjet nimmermeer vol loven, zout,[723)]
Lijs labbekacx is ongder, en haer snaer is boven, Schout.[724)]
Wyb'rich weet wel Pensenaris; wat mienje bylo?[725)]
Reym'rich kaeckels Procureur, en Niesje neuswijs Steebo.[726)]
Sy wetent beter as de mans, wy zijn maer een diel knollen, dom.[727)]
Gans sacker lijsjes daer gaen sucke tollen ‘om.[728)]
Tweemael ter weeck leestmer van bladt tot bladt,

701) hier wordt de borduurwerkster sprekend ingevoerd; *gemorst*, geschetst.
702) van dat andere heeft Grietje Goossens; *bruydts borst*, borststuk, vest van haar bruidskleed; dikwijls was dit gedeelte fijn geborduurd en soms zelfs bezet met zilveren knoopjes of edelgesteenten.
703) *groenen*, met groene zijde bewerken.
705) *en noch niet hiel uyt*, en nog niet geheel uitgesproken heeft.
707) *op voordeel*, om anderen voor te zijn.
708) *naem*, adem.
712) *an trecken*, aanpassen.
715) *op lest leden Maendach*, omdat de kleermaker dan niet werkt en al den tijd heeft om rekeningen te schrijven.
716) *itempje*, post; *dicht*, veelvuldig, zoo talrijk als maar eenigszins mogelijk is.
720) *zoo veel larysters an haer snoer*, zoo veel babbelaarsters, die haar komen bezoeken, haar kennen; *jer'thooft*, t. *jer' hooft.*
721) *opsteecken uyt de gaet*, van de straat vandaan haalt.
723) *ordonnancy*, gevolg; *nimmermeer vol loven*, nooit volprijzen.
724) *snaer*, schoonzuster; *ongder*, onderschout.
725) *wat mienje bylo*, wat denk je wel, bij God! van haar.
726) *steebo*, deurwaarder.
727) *een diel knollen dom*, een hoop domme knollen.
728) *gans sacker lijsjes*, basterdvloek; *daer gaen sucke tollen om*, daar wordt zoo wat moois behandeld.

De courante nouvellen uyt de vier hoecken van de stadt,[730)]

730) *courante nouvellen*, de nieuwtjes; vertelt men elkaar welke nieuwtjes in de stad omloopen, alsof men de courant las.

Ghetrouwelijck vergadert door Secretaris snap, al,[731)]
Daer hoorje wie dat broets is, en wie'er inde kap, sal:[732)]
Waer Harmen bot ghevanghen heeft, waer Goris vrijt.[733)]
Dat Jan onder de pels moet, en dat Krijn zijn Wijf smijt.[734)]
Dat Heymetjen een storting gehadt heeft, en Dibberich swaer, is,[735)]
Wie dat de wurp sel kryghen, en wie dat de Vaer, is:[736)]
Daer houdtmen pertinent Register en neemt naerstelijck acht,
Hoe veel Banckerottiers dat *Granmerchand* heeft in zijn gheslacht.
Wat Snorcker lijt jaerlijcx an zijn schepen, swaer ghelane, ramps,
Hoe veul bastarden dat Groote Broeck heeft, hoe veul pollen Trijn hanecams.[740)]
Wat elcke Bruyt veur klieren en veur juweelen al heeft.
Hoe veul duysenden elck ten hylijck mit zijn kyeren gheeft.[742)]
En sy weten't mit sulcken gracy allemael, en soo kloeck ‘te seggen,[743)]
Ick laet de Hollanders staen, de Brabandtsche Rederijckers moghender heur broeck ‘by legghen.[744)]
'tBeleydt van Lant-saken en vanden Oorloogh wort daer op een prick e schat.[745)]
Men disputeerter uyt de Schrift, ergo dit, ergo dat.[746)]
De droeve questien diemen soo seer ‘beschreyt,[747)]
Zijn in dat collegie al lang al neer ‘geleyt,[748)]
Sy konnen resolveren, al is de saeck noch so swaer:[749)]
Sy gaender mee deur of het klock-spijs waer.[750)]
Komter dan Kock, Hofmiester, bestay of bancket-maker, die moet soo lang bayen,[751)]
Tot dat de besoingien of is, en den raet e schayen.[752)]
Somma sommarum daer is soo veul dat icker schier of koock.[753)]

WARNAR.

Elementen, toekomende swagher, hoe keunje oock.[754)]

RIJCKERT.

Hebjet e hoort?

731) *ghetrouwelyck*, zorgvuldig.
732) *broets*, manziek; *wie'er in de kap, sal*, wie onder de huik gaat trouwen, d.i. met een onecht kind onder den mantel.
733) *bot ghevanghen*, een blauwtje geloopen.
734) *onder de pels*, onder de pantoffel; *smijt*, slaat.
735) *storting*, miskraam.
736) *de wurp*, de beschuldiging van ‘vader’ van het kind te zijn.
740) *pollen*, ongeoorloofde minnaars.
742) *kyeren*, kinderen.
743) *kloeck*, verstandig, flink.
744) *moghender heur broeck by legghen*, moeten voor haar onderdoen.
745) *op een prick e schat*, zeer nauwkeurig beoordeeld.
746) *uyt de Schrift*, met argumenten aan de Schrift ontleend.
747) *droeve questien* (t. *questie*) het geschil tusschen de Remonstranten en Contra-Remonstranten.
748) *neer geleyt*, beslecht.
749) *resolveren*, de moeilijkheden oplossen.
750) dat is voor hen heel gemakkelijk.
751) *hofmiester*, die voor de bediening enz. zorgt; *bestay*, pastei; *bayen*, beiden, wachten.
752) *de besoingien of is*, de zaken zijn afgedaan; *e schayen*, gescheiden.
753) *schier of koock*, bijna misselijk van word.
754) *elementen*, basterdvloek; *hoe keunje oock*, jij kunt er wat mee.

WARNAR.
Van stuckjen tot beetjen.

RIJCKERT.
Wie soud' niet veur sucken last ‘grouwen?

WARNAR.
Ick heb staen lachen dat ick mijn buyck mit bey mijn handen most vast ‘houwen.
Jae vaer, trouwen je keunt ondieft.[757)]

RIJCKERT.
Noch heb ickje het duysenste deel niet van haer rancken verbrieft.[758)]
'k Lach liever in vijf en twijntich Veghevieren, dan ick gingh mit een rijck wijf ‘brallen.[759)]

WARNAR.
Wat hettet te beduyen, je soud' een mensch een jeught in 't lijf ‘kallen,[760)]
Ick heb een welghevallen an jou suynighen aert.

RIJCKERT.
Hoor hier, evenwel raed'ickje datje de eer opje Dochters Bruyloft bewaert.
Zijn jou Bruygooms klieren al of?

WARNAR.
Of vaer? neense trouwen.[763)]
'k Heb daer een grofgrayne kasjack legghen, mit een paer versette mouwen,[764)]
Daer sel ick hetje wel mee aftouwen ‘den eersten en tweeden dach,[765)]
Een yeghelijck moet het anlegghen nae dat zijn staet vermach.
Die niet heeft, mach niet te werck gaen oft rosenobels sou regenen.[767)]

RIJCKERT.
Neen, je hebt noch al wat, en God kent meer seghenen,[768)]
En maken het kleyntje tot een grootje.

757) ja vriend, voorzeker jij kunt machtig mooi praten.
758) *van haer rancken verbrieft*, van haar streken verteld.
759) *brallen*, pronken.
760) het heeft wat te zeggen! je zoudt een mensch heelemaal weer jong maken, opvroolijken, zoo aardig praat je.
763) *of*, af, klaar; Warenar meent dat R. vraagt of ze reeds versleten zijn; *neense trouwen*, neen, voorwaar.
764) *grofgrayne kasjack*, een jas, overrok van kamelot; *versette*, zijden (?).
765) *aftouwen*, klaar spelen; *den eersten en tweeden dach*, bij het beschrijven van het huwelijk en op de bruiloft.
767) *mach*, kan; *rosenobel*, ongeveer 8 gulden.
768) *noch al wat*, toch wel iets; *seghenen*, doen gedijen.

WARNAR.

Dat woort staetme niet aen.
Hy weet vande Pot, de mayt heeftme verraen.
Ick wod byget datse mit haer naers op een heeckel ‘voer.[771)]

RIJCKERT.

Wel hebje de praet allien?

WARNAR.

Die verbrantste peeckel ‘hoer.[772)]

RIJCKERT.

Op wien hebje te preutelen? hoe hebben wy 't nou?[773)]

WARNAR.

Op wien sou ick preutelen aers as op jou?[774)]

RIJCKERT.

Waer heb ick anders ghesocht as jou wel te believen?

WARNAR.

Dat meuchje wel vraghen, je sondme daer 't huys vol dieven.
Wat had ick daer ien krioel, wat wasser ghewauwels,
Een hiele galgh mit Cocks, en drie vier hondert krauwels,[778)]
Al eerloose schelmen, overgheven en stout,[779)]
Elck mit twie paer handen, nae mijn beste onthout,[780)]
Sy grepen slech toe, niet iens datse om ien pot of pan ‘badden.[781)]
In somma, 'twas al diefachtich tot de klieren toe diese an ‘hadden;
Die besmeert van kladden en kliecken, waren soo grof,[783)]
Dat, watter iens anraeckte, dat kreeghjer niet of
In de eerste drie weecken, of ten minsten viertien daghen:
Al hadjer oock ien dreg of ien ancker ingheslaghen,
En spandemer vier paerden an van iender haer.[787)]

RIJCKERT.

Hoe gheefjer wat after.[788)]

771) ik wou, bij God! dat ze met haar aars op een hekel kwam te zitten.
772) *verbrantste peeckelhoer*, vervloekte oude hoer.
773) *preutelen*, pruttelen, mopperen.
774) *aers*, anders
778) *een hiele galgh*, d.i. zeven; *krauwels*, koksjongens.
779) *overgheven*, doortrapt.
780) *onthout*, weten.
781) *slech*, maar
783) *kladden en kliecken*, vlekken.
787) *van iender haer*, van één soort.
788) *hoe gheefjer wat after*, hoe geef je er hun van langs; wat sla je door.

WARNAR.

Ick segje 'tis waer.

RIJCKERT.

Nae dat ick dan hoor soo heb jyse al late ‘gaen.

WARNAR.

Al hadmen 't hiele lijf vol oogen, 't was heur niet meugelijck gae ‘te slaen:
Sy waren geduymt en gevingert, als ien raven gebeckt.[791)]

RIJCKERT.

Wat dunckje vande Wijn, heeft de kraen al iens gheleckt,[792)]
Of wasse, doenje uytgingt, noch niet inghekomen?[793)]

WARNAR.

Dat sel ickje niet segghen, ick heb gien Wijn vernomen,[794)]
Ick ghever oock niet om, sy komt ien hiel jaer niet tot mynent in huys.

RIJCKERT.

Evenwel moet ick jou t'avont iens maken buys:[796)]
'tEn past niet met allen datmen ien hylijck so droogh ‘sluyt.[797)]

WARNAR.

Ick houwer niet of.

RIJCKERT.

Ghy moet, of puys waer 't oogh ‘uyt.
Jy moet het welvaren van 't hylijck drincken, binje jou dochters vrunt.[799)]

WARNAR.

Ick houwer mijn geck me: 'kweet waer hy't op het e munt,
Hy meenme mit ien abelheyt droncken te maken,[801)]
Om moytjens en mackelijck after de duyten te raken:
Maer lieve Broer jy loerme soo niet,[803)]
Ick seller ien schot veur schieten, so ick aers Warnar hiet.[804)]
Ick sel't buytens huys erghens, daer't niemant en rooft ‘steken,

791) *ien raven*, een raaf.
792) *heeft de kraen al iens gheleckt*, heb je al eens getapt
793) *inghekomen*, binnen, thuis.
794) *sel*, kan; *vernomen*, gezien.
796) *buys*, dronken.
797) *niet met allen*, in 't geheel niet; *droogh*, zonder te drinken.
799) *ick houwer niet of*, ik houd er niet van; *of puys waer 't oogh uyt*, of anders zou het mis zijn, anders haperde er iets aan.
801) *abelheyt*, handigheid, slimme streek.
803) *lieve Broer*, beste maat; *jy loerme*, jij zult me zóó niet beetnemen.
804) *so ick aers Warnar hiet*, zoo ik tenminste W. heet; zoo waar als ik W. heet.

Soo sel zijn Wijn uyt wesen, en hy vergheefs zijn hooft ‘breken.[806)]

RIJCKERT.

Wat segjer toe, selje duyts wesen van daech?[807)]

WARNAR.

Alle wesen moet wesen, seyd' de man, en ick moet nae den Haech,[808)]
Wy sullen jens ompoyen as alle dingh klaer ‘is.[809)]

RIJCKERT.

Adieu dan tot t'avont, ick gae om ien Notaris.

WARNAR.

Wat worden jou laghen e leyt, ó ronde schijf.
O Pot! wat gater mennich man op jou lijf.[812)]
Wel mocht ick het dencken dat dese knecht niet veul ziels ‘hadt.[813)]
Waer schuyl ick de Pot nou best? laet iens sien; int kniels ‘vat.[814)]
Bay saft, ick moet veurme sien wat ick bedrijf.[815)]
Lest ging ien Barbier inde Maneschijn wangderen mit zijn wijf,[816)]
'tKerckhofjen om, tot datset an't groot-school schier brochten:[817)]
Doe seyd hy, wijfjen of we hier ien doots-hooft uytsochten,[818)]
Dat kars inne vars was, inne gaef inne goedt.[819)]
Ien doodts-hooft seydse, ien doots-hooft, wat binje ien nuwelijck bloedt?[820)]
Jae ien doots-hooft seyd' hy weer, dunckt het jou jen gril ‘sot?
'tSou proncken inde winckel as ien becken in't mil ‘schot,[822)]
Jy meucht soo lang wachten: mits klom hyer in.[823)]
Sy begon te roepen, miester Wybrant wat hebje inje sin?
Komt ras of. Wacht, seyd' hy, dat icker ien sonder mortel, soeck.[825)]
Doen hy't had, quam hy, daer isser ien, draechtet onger jou schortel-doeck.[826)]

806) *uyt*, uitgedronken.
807) *duyts*, vroolijk (tengevolge van het drinken).
808) *alle wesen moet wesen*, wat moet, dat moet. R. verstaat de woorden *uyt wesen* maar half; *en ick moet nae den Haech*, een later komisch toevoegsel.
809) *jens ompoyen*, eens omdrinken, den beker eens rond laten gaan
812) *gaet op jou lijf*, loert op jou leven.
813) *knecht*, jong mensch; *ziel*, deugd.
814) *knielsvat*, knekelhuisje
815) *bay*, wacht, zacht; *veurme sien*, voorzichtig zijn.
816) *wangderen*, wandelen.
817) '*t kerckhofjen*, bij de Nieuwe Kerk; '*t groot-school*, de Latijnsche school tegenover de Nieuwe Kerk.
818) *of*, als.
819) *kars inne vars*, kersversch; *inne gaef inne goedt*, en gaaf en goed.
820) *ien nuwelijck bloedt*, een vreemde sinjeur; *jen gril sot*, een zotte gril.
822) '*t milschot*, het middelschot, waarschijnlijk een schot, dat midden in de kamer staat; vgl. Sartorius III, 9, 17: ‘een goet vyer aen den haert verciert een huys meer dan een becken in't middel-schot’.
823) *mits*, meteen, op hetzelfde oogenblik.
825) *mortel*, gruis, stof.
826) *quam hy*, zeide hij; *schortel-doeck*, boezelaar.

Doe ginghense 'tgravestraetje deur, de nuwedijck over, soo langh wast te deech.[827)]
Maer mits asse op het water komen, recht veur de sout-steech,[828)]
Daer ien diel jongens liepen bochten, komt de wijnt en blaester[829)]
Het schorteldoeck op; daer wast tovenaester,
Tovenaester, van roepen en mit goyen in't til.[831)]
Somma se haddet soo quaet ast diende datse 'tlijf behil.[832)]
Neen, school ickje daer Pot, de droes mochtje moeten.[833)]
Quamen de Barbieren daer onder de doots-hoofden te wroeten,
Sy trapanneerde jou, sy annatomiseerde jou van leen tot leen.[835)]
Die ong'er heur hangden komt daer is toch al veur e been.[836)]
Vloochse die wech op, ich sacher noyt veer of ien vlerck ‘of,
Ick gaese liever begraven op 't ellendighe kerck ‘hof,[838)]
Daer wort niemant begraven as verwesen lien,
En daer sel tusschen dit en morghen gien Justicy gheschien.[840)]

Vierde bedrijf.

Eerste toonneel.

LECKER.

Souter byget soe toegaen mit loopen mit ritten,[841)]
Ick wod niet datmer alle daech op ien hylijck sou sitten.[842)]
Daer heb ick ongse Ritsert esocht om heynd en om by,[843)]
Ten lesten sey my ien van zijn speulnoots, hy was inde Libry.[844)]
Daer vond ick hem legghen mit de neus inde boecken;
Gans lyden Ritsert, seyd' ick, hoe heb ickje loope soecken,[846)]
Tot Peteweynen, tot Heermans, tot de Waert inde Luyt,[847)]
Op de dans-kamer, op 't scherm-school; kaets-baen in, kaets-baen uyt.[848)]

827) *te deech*, goed, in orde.
828) *mits asse*, met dat ze.
829) *ien diel*, een hoop; *bochten*, een ketting vormen en dan rondslingeren.
831) *van roepen en goyen in't til*, en begonnen ze te roepen en te gooien.
832) kortom ze had moeite genoeg om het leven te behouden.
833) *school*, verborg; *de droes mochtje moeten*, de duivel mocht je ontmoeten.
835) *sy trapanneerde jou*, zij zouden je de hersenen doorboren en uit elkaar halen.
836) *daer is toch al veur e been*, die is opgegeven, met hem is het gedaan.
838) '*t ellendige kerckhof*, het kerkhof, waar de misdadigers begraven werden; eveneens grenzende aan de Nieuwe Kerk.
840) *dit*, nu; *justicy*, terechtstelling.
841) indien het er bij God! altijd zoo zou toegaan met loopen en draven.
842) *op ien hylijck sitten*, over de huwelijksvoorwaarden spreken.
843) *om heynd en om by*, overal.
844) *Libry*, openbare bibliotheek (in de Nieuwe Kerk).
846) *gans lyden*, basterdvloek.
847) *Peteweyne* en *Heerman* zijn herbergen.
848) zie De Vries, *Warenar*, bl. 187; *'t schermschool*, boven de kleine vleeschhal in de Nes; *kaets-baen*, hier werd toen niet gekaatst, maar geraket, gespeeld en gedobbeld.

Wel, seyd' hy, hoe dus nechtich? wat isser? laet hooren.[849)]
'kSeyd hem van zijn ooms hylick, 'twas sucken donderslach in zijn ooren,
De kaerl besturf, so veranderd' hem zijn bloedt.[851)]
Dat looft, hy had zijn mongt alle maeckt op het goedt.[852)]
Rijck-oom miend' hy sout hylicken wel voort staken.[853)]
Maer byget op jen ouwe Petemoey machmen reeckening maken,
Met de Nooms gaet het dickwils uyt de gissing goe luy.[855)]
Al zijnse out en of, sy kryghen wel ien buy
Somtijts alsoo licht as de ierst ankomende vryeren.[857)]
En ien oud' man mit ien jonge vrouw, wisse kyeren.[858)]

Tweede toonneel.

WARNAR. LECKER.

WARNAR.

Ick moest bylo behendich te werck gaen dat het niemant en siet.
Is hier oock volck inde vaynsters? neen, daer is niemant niet.
Hier sel ick mijn hert en mijn nieren begraven.
O Kerckhofje, Kerckhofje, bewaert de haven[862)]
Datse niet in handen en val van ien aer.

LECKER.

Wie is daer op 't ellendige Kerchof? 't is biget de Bruyts Vaer.
't Is duere tijt graven, se ghelden ghelt mit hoopen.[865)]
Ick gis dat hy de Kerck dit hoeckjen in 't gros of wil koopen,[866)]
Ommer ien graf voor zijn self te bouwen nae zijn staet,
En de rest onder de vrienden uyt venten by de kleyne maet.
Hy doet wel en wyselijck dat hy deynckt om sterven;
En hout hy 't al, hy laet zyn nakomelingen groot goet na an erven,[870)]
Sy slaen gheweldich op, en rysen van dach tot dach.
Wel, hy wroet inde aerd', wat of dit wesen mach?
Ick deynck immer niet dat hyer yet het verloren,[873)]
Ten waer yemant van zijn voor-Ouders daer hy uyt is e boren.
Dit moet ick nae sporen, wat dat het beduyt.
Ick souwer wel haest in wesen, waer hyer maer uyt.

849) *nechtich*, haastig.
851) *so veranderd' hem zijn bloedt*, zoo bleek werd hij.
852) dat kun je denken, want hij had al op het geld gerekend.
853) *'t hylicken staken*, van het huwelijk afzien.
855) *nooms*, ooms.
857) *alsoo*, nog wel zoo.
858) *wisse kyeren*, die krijgen zeker kinderen.
862) *de haven*, den schat.
865) *t'is duere tijt graven*, de graven zijn tegenwoordig duur; *ghelden*, kosten.
866) *in 't gros*, in 't groot.
870) *hout hy 't al*, indien hij alles zelf houdt; *erven*, grond, grondbezit.
873) *immer*, toch; *hyer*, hij er.

Wat blinde Gerrits grepen zijn dit, hy maeckten 't noyt grover.[877)]
Hy stamp-voet of hy turf trat. daer klimt hy over.
Deur is hy, nu ist mijn beurt. soo de luy my hier sien,[879)]
Sy meughen deyncken dat ick erghens by ien tovenaer dien.
Den ouwen en ick bey dunckme dat we zin ‘mal.

WARNAR.

O mijn hert begint te popelen, daer krijch ick ien in-val,
Offer yemant mocht hebben staen kijcken deur ien glas.[883)]
Het hert dreunt inme lijf oft ien dans-kamer was.
Jy schelm, wat doeje op de muur? de kop sel ickje breken.
Flucx, segickje, gheef over.

LECKER.

Wat hebje opme te spreken?[886)]
Wat brabbelde dese geck, wie doetje te kort?[887)]

WARNAR.

Ick seghje stuckediefs geeft over.[888)]

LECKER.

Ick weet niet watje schort.

WARNAR.

Flucx segh ick je gheeft weer, ten sinnen gien leuren.[889)]

LECKER.

Wat hebje te trecken, te stooten, te scheuren?
Ick seghje by gans honden je seltme laten gaen.[891)]

WARNAR.

Hout dat, en dat, en dat.

LECKER.

Wat letje te slaen?[892)][892)]
Wilje slaen, loopt heen, inne slaet jou eyghen.

WARNAR.

Gheeft weer, of je selt noch bet anloopen.[894)]

877) *blinde Gerrits grepen*, gekke streken, malle kuren; *grover*, dwazer.
879) *deur is hy*, weg is hij.
883) *glas*, venster
886) *wat hebje opme te spreken*, wat moetje van me.
887) *brabbelde*, leuterde.
888) *stuckediefs*, gemeene dief.
889) *leuren*, gekheid
891) *by gans honden*, basterdvloek.
892) hier geeft Warenar Lecker een pak slaag; *letje*, mankeert je.
892) *inne*, en.
894) *bet anloopen*, er nog meer tegen aanloopen.

LECKER.

Wat letje te dreyghen?
Heb ick jou ghedaen eenich ongherief?

WARNAR.

Vraechje dat jou kerck-roover, jy driedubbelde dief?
Flucx gheeftet my weer, of je krijcht noch mier slaghen.

LECKER.

Wat, wiljeme voor een dief schelden, wat heb ickje ontdraghen?

WARNAR.

'kWiltje niet segghen, jy schelm, jy Judas ghelijck.

LECKER.

Jy raest, Godt betert, of je bint fantastijck,[900)]
Of 'tverstant is op ter tril, dat jou sinnen soo los ‘speulen:[901)]
Of de kay leutertje, ofje hebt jou hooft verhuert tot een ros-meulen,[902)]
Wat laetje jou duncken: Ick bin een eerlijck mans kijnt;[903)]
Besoecktme vry over al, en siet ofje wat vijnt.[904)]

WARNAR.

En gheefjet niet weer gauwedief, voor jou zijn de gerde, ree:[905)]
Waer zijn jou hanghden?

LECKER.

Daer is de een, en daer is de aer.

WARNAR.

Flucx de derde, mee.

LECKER.

Gaet in jou consciencij sien of die niet en wroech.[907)]

WARNAR.

Jaes', want ick en slae jou niet half ghenoech;[908)]
Maer ick selt stracks verbeteren, of seght, wat hebje stolen?

900) *fantastijck*, krankzinnig.
901) *op ter tril*, op den loop; *jou sinnen soo los speulen*, je hoofd op losse schroeven staat.
902) *de kay leutertje*, je bent gek; je loopt met molentjes.
903) *laetje jou duncken*, denkje, verbeeldje je wel.
904) *besoeckt*, onderzoekt.
905) *de gerde ree*, de garden, roeden gereed, waarmede men gegeeseld werd.
907) *niet en wroech* niet aanklaagt; of je je zelf niets te verwijten hebt.
908) *jaes'*, ja.

LECKER.

Waerachtich niet, ick sweert.[910)]

WARNAR.

Waer hebjet e scholen?
't Manteltjen of.

LECKER.

Ick heb seecker gien schult;
Tast vry waerje wilt.

WARNAR.

Waer is de broeck me e vult?
Wat steeckter in die sack? 'kwed nou de rabout, swicht.[913)]

LECKER.

Je meuchtse wel open doen, daer is niet in as een Goutwicht.[914)]

WARNAR.

Schut uyt, hockeltje veur, en hockeltje nae.[915)]

LECKER.

't Is den Baesen sack, daer ick om ghelt me gae.

WARNAR.

Inde diessacken.[917)]

LECKER.

Daer is niet van 't jou, tast vry wat lagher.

WARNAR.

Wie is jou Baes?

LECKER.

Jou toekomende Swagher.
Die heb ick wel anderhalf jaer gheweest zijn Cassier.

WARNAR.

En as je ghelt ontfanghen zoudt, wat doeje dan hier?

LECKER.

Ick zou voort e gaen hebben, hadd' jy me niet bejeghent.[921)]

910) *niet*, niets.
913) *rabout*, schelm.
914) *gout-wicht*, schalen en gewicht om goud mede te wegen.
915) *hockeltje*, hoekje.
917) *diessacken*, broekzakken;
921) *bejeghent*, ontmoet.

WARNAR.

Loop al jou best aen een galgh.[922)]

LECKER.

Dats moytjens e seghent.

WARNAR.

Daer laet ick de Pot niet, ick gae en graef hem weer op;
Flucx deur, sonder om te zien, of ick breeckje de kop.[924)]

LECKER.

Wel ick gae immers deur, ganslyden hoe vloeckje.[925)]
Nu sel ick dit soetgens langes sluypen, en kijcken om 'thoeckje,
Me dunckt veurseecker dat de gierighe bloedt
Hier een knoppeldoeck met ghelt begraven hebben moet;[928)]
Ken ickse vynen, hy had van zijn leven gheen snoor, lot:[929)]
Get sacker willighen daer het hy een hiele smoor-pot;[930)]
Is die boorde vol ghelts so ben ick e redt.
Ick heb de kas een vier vijf hondert gulden ten afteren e set;
Hier kon ick het me boeten, 'kword' van vreuchd' schier een zanger.[933)]
Get hy gaeter me deur, hy betrouwtse hier niet langher.[934)]
Maer nu hyse t'huys niet verseeckert hout, denck ick evenwel
Dat hyse noch erghens al versteecken sel.[936)]
Ick sel hem op 'tspoor volghen, sonder eenich sammelen,[397)]
Hoe sel ick in grasduynen gaen, raeck ick daer after te rammelen.[398)]

Derde toonneel.

GEERTRUYD. RITSERT.

GEERTRUYD.

Maer Ritsert, wat hoor ic, ghy Warnars Dochter verkracht?
Wat is de jeucht reuckeloos, dom en onbedacht:[940)]
Wat looptme al perijckels die kinderen te vryen, hebben.

922) *al jou best aen*, zoo gauw je kunt naar; *dats moytjens e seghent*, dat is ook een mooie zegenwensen.
924) *flucx deur*, nu gauw weg; maak dat je weg komt.
925) *vloeckje*, raasje.
928) *knoppeldoeck*, samengeknoopte doek.
929) *snoor lot*, slechter lot.
930) *get sacker willighen*, basterdvloek; *smoorpot*, doofpot.
933) *boeten*, herstellen; *'kword' van vreuchd' schier een zanger*, ik zou van vreugde haast gaan zingen.
934) *get*, God.
936) *noch erghens al*, toch ergens wel.
397) *sammelen*, dralen.
398) *in grasduynen gaen*, mij te goed doen; *raeck ick daer after te rammelen*, als ik daar achter kan komen en er mee kan rammelen.
940) *reuckeloos*, roekeloos.

Soo dit anden dach komt, wat selmen te lyen, hebben?
Verkrachten, verkrachten; dits te ver buyten re'en.

RITSERT.

Verkracht of niet verkracht, het ginck soo wat heen;[944)]
Sy riep nietste luyd' tot haer Vaer of haer Bueren.

GEERTRUYD.

Hoe quamtje inje sin? hoe dorstjet avontueren?
En dochtje niet datje jou brenghen zoud' in groot verdriet?[947)]

RITSERT.

Het quam al anders by, siet dus ist gheschiet.[948)]

GEERTRUYD.

Jae wel 'tis te wonder, wat rancken datter om ‘gaen.[949)]

RITSERT.

Grietje Go(*o*)ssens was de Bruyt daer zou ick veur mom ‘gaen:[950)]
'kHad een Poolsche rock aen, een booch, en een koocker vol schuts,[951)]
Een sabel op zy, een Haneveer op mijn muts:[952)]
'tLangh hayr boven t'samen gebonden, of ick het op soud' wennen,
Al hadd' ic de grijns aen mijn riem, de droes mochtme niet kennen.[954)]
Dus quam ic met mijn kammeraets uyt de kroech die 't moerjaens hooft hiet;
En terwijl datwe ons daer t'samen hadden ghekliet
Wasser een weldige dronck omgegaen, 't quammer op geen kroes, aen.
Somma leeck ick van buyten wilt, ick was van binnen noch wilder snoeshaen.
Dus gestelt, met het selschap ic na de Bruyloft ging,
Daer binnen wast mit poyen te doen, offer Holland aen hingh,[960)]
Soo quam dat de Tafels noch niet op waren ghenomen.[961)]
Doen me nou sagen dattet noch te vroech was om binnen te komen,[962)]
Soo teghenwe weer mit mekaer op de bien,
Om soo langh de tijdt te verdryven, en neringh te bespien.[964)]
Het selschap ontginghme, terwijl ick wat toef in een straetje;
Doe vijn ick Claertjen ande deur, ick gae en maeck een praetje.
Ick raeck in huys, we waren al moerlijck allien,[967)]

944) *het ginck soo wat heen*, hoe zal ik het noemen.
947) *dochtje*, bedachtje.
948) *al anders*, heel wonderlijk.
949) *te wonder*, zeer wonderlijk; *rancken*, streken.
950) *veur mom gaen*, gemaskerd mededoen in een tooneelstukje, een mommerij.
951) *rok*, jas; *schuts*, pijlen.
952) *opwennen*, opwinden, een hoog kapsel dragen.
954) *grijns*, momaanzicht, mombakkes.
960) *wast mit poyen te doen*, waren ze bezig te drinken.
961) *op ghenomen*, weggenomen, nl. de tafels op schragen.
962) *doen me*, toen we.
964) *neringh te bespten*, zien of we niet een meisje konden vinden om wat te vrijen.
967) *al moerlijck allien* moederziel alleen.

'tMeysje was moy, ick haddet altijt wel moghen zien.[968)]
De Wijn was int hooft, diemen wel half deed' rasen,[969)]
't Wasser van passen doncker, de Maen scheen deur de glasen.
Ick was noch onbekent, hoe nau se mijn bekeeck,[971)]
Doch sachse wel dat ick gien Boots-ghesel leeck.
Doen schootme in mijn sin dat ic wel had voort hooren bringhen[973)]
Dat haer Vaer haer ghedreycht hadd' den hals af te wringhen,[974)]
Indiense de deur op deed' na dat hy te bedd' waer ghegaen,[975)]
Daerom salse eer sterven, eer gheluyt derven slaen.[976)]
En of de Vaer al quam, die acht ic so veel as een kabouter,-man:
Dit docht ick inme zelven, en daer op ging ick te stouter, an.[978)]
'tStuck is niet moy, dat beken ick, maer ick hebt volbracht.

GEERTRUYD.

Hoe weetje datse swaer is?[980)]

RITSERT.

Maer ick heb naerstelijck acht
Van die tijdt af, staedich op haer gheslaghen,
En gesien datse grover en grover worden, daerom moetse dragen.[982)]
En ten sel niet veel daghen aen loopen, soo ick raem,
Of sy moet komen te bevallen inde kraem.

GEERTRUYD.

Wat sel ickje seggen? ick schaem me datje vanme zint e boren.

RITSERT.

Ick bidd' u Moeder versteurt u niet, want dats doch verloren.[986)]
Maer indien by u dit feyt soo lelijcken stinckt,[987)]
Soo doet so wel dat jijt te rechten brinckt,
Consenteert dat ickse trouw, en helpe ter eeren.

GEERTRUYD.

Als wy een ander doen sellen ghelijck we begheeren
Dat ons gheschiede, soo waert wel recht.

968) *zien*, lijden.
969) *diemen*, die mij; *rasen*, dol zijn.
971) *onbekent*, niet herkend.
973) *voortbringhen*, vertellen.
974) *afwringhen*, omdraaien.
975) *op*, open.
976) *gheluyt slaen*, roepen, schreeuwen.
978) *ging-an*, drong-aan.
980) *maer*, wel.
982) *grover worden*, dikker werd; *dragen*, zwanger zijn.
986) *verloren*, verloren moeite, tevergeefs.
987) indien gij deze daad zoo laag, gemeen vindt, wees dan zoo goed en breng de zaak terecht.

Maer sulcken hylick? wat het is al te slecht.[992)]
Datje een Perl waert van een knecht, had ick ghelooft te met,[993)]
Nou hebje jou te lelicken hoed op het hooft e set,[994)]
Dus, dus, te verhylicken jou schoone goedt.

RITSERT.

'tIs een dingh daer klaghen gien deucht in en doet:[996)]
De persoon is eerlijck, 'tis noch niet van 'tbooste.[997)]

GEERTRUYD.

Dats waer, men moet hem altijt met een argher troosten:[998)]
Ghy hadd' Jannetjen Joosten wel ghekreghen tot u diel,
Met 20 duysent gulden, 'tis seecker een hiel
Suyverlijcke dochter, die altijt de kamer, hout.[1001)]

RITSERT.

'tIs een quijlbab.[1002)]

GEERTRUYD.

Of Weyntje wispeltuers.

RITSERT.

Dats een rechte stamerbout.

GEERTRUYD.

So trouwen, een stamerbout, deynckt iens watten boel[1003)]
Dat sy te verwachten heeft, de Moer sit noch op stoel,[1004)]
As die komt te sterven, wat selse menighen duyt sacken.[1005)]

RITSERT.

Sitse noch op stoel, se mach mit vre'en uyt, kacken.

GEERTRUYD.

Ten is mit gien quacken te raecken ande kost:[1007)]
Had ick jou daer ghelaten, 'khadje wel ghelost,[1008)]
Ick segh je waert niet veer verloren as sy jou ghevonghden, hadt,
O die kan immers kallen.[1010)]

992) *slecht*, min.
993) *knecht*, jongeling; *te met*, zoo even, kort geleden.
994) nu hebje je zelf in groote schande gebracht.
996) *gien deucht in en doet*, niets baat.
997) *eerlijck*, fatsoenlijk; *'t is noch niet van 't booste*, het is nog zoo slim niet, het ongeluk is nog zoo groot niet.
998) *een argher*, iets ergers, dat had kunnen gebeuren.
1001) *suyverlijcke*, eerbare; *de kamer hout*, in huis zit, niet op de straat vliegt.
1002) *quijlbab*, kwijlbek.
1003) *so trouwen*, wat bliefje?; *stamerbout*, stotteraarster.
1004) *sit noch op stoel*, leeft nog. Ritsert maakt er eene aardigheid van en vat *stoel* op als bestekamer.
1005) *sacken*, in den zak steken.
1007) *quacken*, grappen.
1008) *wel ghelost*, goed uitgehuwelijkt.
1010) die kan nog eens babbelen!

RITSERT.

Ofser tangt vol mongden, hadt.[1010)]

GEERTRUYD.

Al me gien deech: wel wat dunckje van Meyns,[1011)]
Alle Rijckeluy Nichten haer?[1012)]

RITSERT.

Die is soo Puriteyns,
Al waerse om die ghesintheydt uyt Enghelant gheweecken.

GEERTRUYD.

Dat verstae ick niet, hoe seghje daer? wat isse?[1014)]

RITSERT.

Puursteecken;
Ay lieve, ick bidd' datjeme van gien malle luy en praet.

GEERTRUYD.

Ja 'tmacher nou niet in helpen, het is al te laet:
Maer seght iens wat raet, hoe wy 't mit jou Oom sullen klaren?
Om hem te beweghen dat hy de Vryster laet varen,
Nu de tijdt van 't hylick sluyten al is bestemt:[1019)]
Hoe sel hy willen konsenteren dat ghyse overnemt?

RITSERT.

Wat dat doet hy lichtlijck, soo hem 'tverstand niet blind, is.

GEERTRUYD.

Hoe soo?[1022)]

RITSERT.

Vraechje dat? om datse met kind, is.

GEERTRUYD.

Dat's waer, waer zijn mijn zinnen? 'thooft is mijn ontstelt.

RITSERT.

Hy staeter oock uyt gien Kalver-liefd na, noch om het ghelt;
Ay gatem slechs soetjens an, hy zal my niet een haer, letten.

1010) *ofser tangt vol monghden hadt*, komische omzetting voor: ‘of ze den mond vol tanden had.’
1011) *al me gien deech*, al weer niet goed.
1012) *nichten*, met nicht aanspreken.
1014) *puursteecken*, gek, dol.
1019) *bestemt*, bepaald.
1022) *met kind*, zwanger.

GEERTRUYD.

Blijft hy die hy is, en neem jy ien meyt mit niet, 'kmach 'tien teghen 'taer setten:[1026)]
En dencken word' ick erfghenaem van zijn ysere kist,
Datje daer haest soo veel uyt krijcht, asje aen 't hylick goed mist.

RITSERT.

Gaeje binnen, ick volghje, 'twaer gheen tijt dat ick sliep, wis.

LECKER.

Gans duysent popelency, nu bin ick soo rijck as 'twater diep, is.[1030)]
Waer is nu groote-broec, granmarchand, snorcop, en de signeurs?[1031)]
Kalevincken, kalevincken, al de Priemiers vande Beurs:
Quamense in mijn presency sy kreghen de grangen.[1033)]
Puf al de kleyne Coninckjens, ick bin de Coningh van Spangen,[1034)]
Die met verlof niet eens op de heymelijckheyt gaet,[1035)]
Of hy loost een Graefschap of een Marquisaet;
Die so dickwils als hy gaept, brocken gouts als boonen, spiet;[1037)]
En niet en snuyt dan Scepters, en niet dan Kroonen, swiet.[1038)]
Wel mach die Warnar zijn naem voeren, wat nar is dat?
Daer ging hy de Pot dreumelen onder een steyger inde nieuwe stadt,[1040)]
En stongh dus veer int water, mit kousen, mit schoenen:
Mit hy zijn hielen lichte, (ick her achter) s' is vol ouwe dubbeloenen:[1042)]
Gans sackerlijsjes, dit is by gort een streeck;[1043)]
'k Moetme wat uyt de weegh houwen, of hy'er weer na keeck.

Vierde toonneel.

WARNAR.

Och had ick het weer, en waer slechs e sturven ‘dan.
Wat komt my over, ick bin ien bedurven ‘man.[1046)]
Hout den dief, hout den dief: wat dief? 'kweet niet, hy is al deur.[1047)]
Zijn mijn ooghen oock ghestolen denck ick? hoe heb ick't? gae ick after of veur?[1048)]

1026) *mit niet*, zonder bruidschat; *'tien tegen 'aer*, het een tegen het ander.
1030) *gans duysent popelency*, basterdvloek.
1031) *snorcop*, eig. bluffer, snoever.
1033) *sy kreghen de grangen*, dan zou ik dien hun volle bekomst, hun portie geven; hun eens vertellen wat zij eigenlijk zijn.
1034) *puf*, ik geef niets om.
1035) *niet eens*, nooit.
1037) *spiet*, uitspuwt.
1038) *swiet*, zweet.
1040) *dreumelen*, wegstoppen; *steyger*, een houten stoepje aan den waterkant, waarop de vrouwen linnen uitspoelen.
1042) *mit hy*, zoodra hij: *dubbeloen*, gouden munt ter waarde van ongeveer 7 gulden.
1043) *gans sackerlijsjes*, bastaardvloek, eveneens *by gort; een streeck*, een klucht.
1046) *bedurven*, rampzalig, in 't ongeluk gestort.
1047) *al deur*, er al van door
1048) *denck ick*, wellicht.

Ick weet het warachtich niet, ontstelt zijn de pypen.[1049)]
Seg jijt mijn iens goeluy, keunjet beter begrypen?[1050)]
Heefter niemant de dief e sien? niemant niet? niemant niet?
Of hy gaet, of hy staet, of hy loopt, of hy vliet,
Ick sel hem nae schryven in alle langden.[1053)]
Vrome Burghers, ick biddetje mit ghevouwe hangden,
Vrome Burghers stae by, helpt mijn op dese tocht,
Dat ick de schelm mach vanghen die mijn om hals het e brocht:[1056)]
Dit's 'teerst mijn leven dat ick soo schendich bedroghen ‘waer.[1057)]
Wat segje? ick siet an jou neus wel, jy bint gien loghenaer.
Weetje waer hy e loopen is? ay! maecktet mijn bloot,
Ick sel dan maken dat mijn toekomende swager jou op zijn Bruyloft noot.[1060)]
't Is jou ien kleyntje, wilter mijn in gherieven.[1061)]
Wat grinnickje? onder jou luy is al mee verschiet van dieven.[1062)]
Ay betast me kaer daer iens, komtme soo veul te baet.[1063)]
Isser niemant diese heeft? och ick word desperaet;
Want den armen raeckt swaerlijk ten Hemel binnen.[1065)]
Jae wel, verlies ick het ghelt, ick verlies mijn sinnen.
Wat sel ick beginnen? 'thooft is mijn op het wilt,[1067)]
Al mijn moye Dubbeloenen allemael t' evens espilt?[1068)]
Mijn hert dat trilt as ien Joffers honckje.
Heefter niemant wat graft-waters? ay schenckme ien dronckje.
Macher van niemant wat of? och dit is te onheus.
Houtme dan ten minsten wat eecks veur mijn neus,[1072)]
Wangt ick sou wel koocken, ick bender soo quax ‘an.[1073)]
Heefter niemant provisy? ien pijpjen tabacx ‘dan,
Of ick schayer stracx’ van ‘ick kan't dus niet lang ‘harden.[1075)]
Siet daer, ick scheur schier mijn reusel an ‘flarden.[1076)]
Foey, noyt en benarde my sulcken schavuyt.[1077)]
Ick mocht wel legghen sparen jaer in jaer uyt,
En decken de tafel daer de Pot dan onger ‘lach,
As ick soo lang e vast had dat ick swart van honger ‘sach:
Nu denck ick ien jonger mach sitten speulen de gilt[1081)]
Mit de moye dubbeloenen: en noemen me vilt,[1082)]

1049) *ontstelt zijn de pypen*, het is geheel mis met mij.
1050) deze regels worden tot de toeschouwers gezegd; Vgl. Kalff, *Literatuur en Tooneel* bl. 311.
1053) *naeschrijven*, brieven nazenden om hem te pakken
1056) *om hals e brocht*, ongelukkig gemaakt.
1057) *schendich*, schandelijk.
1060) *swager*, schoonzoon.
1061) *jou* t. *nou; ien kleyntje*, een kleinigheid.
1062) *verschiet*, verschot
1063) *komt me te baet*, helpt me.
1065) Warenar keert in zijne wanhoop het bekende bijbelsche gezegde om; zie Matth. 19, 24.
1067) *op het wilt*, op hol.
1068) *espilt*, verloren.
1072) *eeck*, azijn
1073) *koocken*, braken; *ick bender soo quax an*, ik voel me zoo flauw
1075) *ick schayer stracx van*, ik ga zoo dadelijk om zeep.
1076) *ick scheur* enz., eene uitdrukking van de hoogste woede.
1077) *benarde*, bracht in het nauw.
1081) nu verkwist wellicht de een of andere jongen mijn mooie dubbloenen.
1082) *vilt*, gierigaard.

Hondt, gierigert, vreck, terwijl hy hem verblyen ‘gaet.[1083)]
Wat segjer of goe luy? duncktje dattet te lyen ‘staet?[1084)]
Om ien hayr soud' ick wel uyt mijn vel springhen van spijt.[1085)]

1083) *hem verblyen*, pret maken, zwieren.
1084) *of*, van.
1085) *om ien hayr*, het scheelt weinig of ik

RITSERT. WARNAR.

RITSERT.
Wat redjement is daer veur de deur? wie leyter dus en krijt?[1086)]
Hier moet een Otter int Bolwerck, of een baers te gallen, wesen.[1087)]
'tIs Warnar, (hier hebjet) zijn Dochter sal bevallen, wesen,
Hoe sal ick het in desen best stellen aen?[1089)]
Sel ick vertrecken? of blyven, of by hem gaen?
Wat zoudt passen dat ick hem hier liet staen karmen,
't Groote woordt moeter uyt.

WARNAR.
Wie heb ick daer?

RITSERT.
My ocharmen.

WARNAR.
Ocharmen mach ick segghen.

RITSERT.
En wilt niet schromen.

WARNAR.
Och wat is mijn ien swaricheyt over e komen:
Op aerden is niemant mijns ghelijck in ellendt.

RITSERT.
Hebt goe moet.

WARNAR.
Och hoe sou ic?

RITSERT.
Ic hebt gedaen, ic kent.[1096)]

WARNAR.
Wat segje daer?

RITSERT.
De waerheyt.

WARNAR.
Vryer wat gaetje an?[1097)]

1086) *redjement*, lawaai.
1087) hier moet wat bijzonders te doen zijn, wat aan de hand zijn.
1089) *stellen aen*, aanleggen.
1096) *kent*, erken het.
1097) *vryer wat gaet je an*, jongen wat mankeert je.

Ick heb jou Vaer zaligher e kent, dat was een angder man.
Waer heb ickt anje verdient? hoe quam't in jou ghedachten?
Datje mijn woud' bederven mit al mijn gheslachten?[1100)]

RITSERT.

'k Wasser toe ghedronghen, het heeft zoo willen zijn.

WARNAR.

Toe e drongen? dat's proper, ghy gheeftet een moye schijn.[1102)]
Ten deuch niet.

RITSERT.

Ick bekent, ick heb groffelijck misdreven,
En bidd' jou neemt het dus euvel niet, maer wilt het my vergeven.

WARNAR.

Foey jou datje soo na de mynen soudt staen.[1105)]

RITSERT.

Ick heb het uyt een dronckenschap en uyt liefden ghedaen,
'tIs mijn hertelijck leet, 'kbidje wil't int goe, slaen.[1107)]

WARNAR.

Soo trouwen? As de Vrysters nae de Bruyloft toe, gaen,[1108)]
Meuchje dan komen strijcken heur kettingen of, of nemen jou keur,
Van haer gouwe Braseletten, in gaen'er me deur?
En ist dat de Schout ghewaer wordt de voncken, knap,[1111)]
Segghen 'tis uyt liefden e schiet en uyt dronckenschap?
Moy ghepraet, daer hadjet; kostelijck bescheyt;[1113)]
'kHebber gien sin in (seyt Ouchert,) 'tis een schandelijck feyt,[1114)]
Ghy meucht wel ghelooven dat dat niemant beklyven, doet.[1115)]

RITSERT.

'tIs nu soo veer ghekomen dat het is alst blyven, moet,
'tVersteuren en helpt niet, dus set u hert te vreen.[1117)]

WARNAR.

So 't blyven moet? by get daer toe segh ick neen,
Jy seltse mijn weergheven, of ick draeyje de kraech, om.[1119)]

1100) *bederven*, in het verderf storten; *gheslachten*, nakomelingen.
1102) *dat's proper*, dat is wat moois; *schijn*, glimp.
1105) *na de mynen soudt staen*, naar het mijne moest staan.
1107) *int goe slaen*, niet euvel duiden.
1108) *soo trouwen*, wat bliefje?
1111) en zoodra de schout lont ruikt, er achter komt.
1113) *daer hadjet*, wel zeker!
1114) *seyt Ouchert*, een nietsbeteekenend tusschenvoegsel.
1115) *beklyven*, voorspoedig zijn; vgl. ‘gestolen goed gedijt niet’.
1117) *versteuren*, boos worden.
1119) *kraech*, hals.

RITSERT.

Wat wilje van mijn hebben? jou Dochters Maechdom?
Hoe soud' ickje daer aen helpen, 'tis immers te laet.

WARNAR.

Laet mijn Dochter, mijn Dochter wesen, dit is een snoo daet,[1122)]
Gy meuchje wel schamen voor de menschen te toonen.[1123)]

RITSERT.

Ick hebber berouw af, ay wiltet verschoonen,
Ick selt weer inde rechte brenghen soo veel als ick kan.

WARNAR.

Willens quaet doen, en dan om vergifnis bidden? ic hou'er niet van.
Jy zoud'se gelaten hebben, so jyse vongt, en gedocht dat het so niet zijn, sou.[1127)]

RITSERT.

Om dat ic dat niet en de, ist ree'n dat ickse veur de mijn, hou.[1128)]

WARNAR.

Veur de jou? daerse my toekomt, je meucht de moort.[1129)]

RITSERT.

Niet teghen uwen danck, maer my dunckt dattet soo behoort,[1130)]
Datse veur niemant aers as veur mijn is, kenje selver verstaen, wel.

WARNAR.

Veur niemant aers as veur jou? hoe of het hier gaen, sel?
Gans elementen gheefjet niet weer?[1133)]

RITSERT.

Wat?

WARNAR.

Ick ty na de Schout.

RITSERT.

Wat dingh sou ickje weer gheven?

1122) *een snoo daet*, eene schandelijke daad.
1123) *te toonen*, je te vertoonen.
1127) *zijn sou*, behoorde.
1128) *ree'n*, billijk.
1129) *je meucht de moort*, eene verwensching.
1130) *danck*, zin.
1133) *gans elementen*, basterdvloek; *ty na*, ga naar.

WARNAR.

De Pot mit het Gout:
Of ick sel terstont de Diefleyders omje sennen.[1135)]

RITSERT.

Ick weet van Pot noch 't Gout.

WARNAR.

Jy hebt hier stracx staen bekennen,
En wiljet nou aen de Pley hebben ondersocht?[1137)]

RITSERT.

Ick bekent van een Pot? ick en hebt niet ghedocht:[1138)]
'k Weter niet of te segghen, al waer ick gheketent, fel.[1139)]

WARNAR.

Niet of te segghen? al recht, jou ouwe schoenen die wetent, wel.[1140)]

RITSERT.

'k Weet van ghelt noch van Pot, noch van Pots ghelijck.

WARNAR.

Vaerjer nou weer uyt? dits een qua practijck:[1142)]
Het zou mijn niet jammeren al gaf jou de Beul een kerf.[1143)]

RITSERT.

Ic een Pot, waer van daen?[1144)]

WARNAR.

Van ginder by 'tmeulewerf,
Onder de steygher van daen, jy houtje soo slech.[1145)]
En begint nou te vraghen nae de bekende wech.
Maer hoor hier, gheefse mijn weer, en maeckt gien mallen,
Ick zel liever ien diel van mijn gherechticheyt laten vallen,
En maeckent mitje of, en meldenje niet.[1149)]

RITSERT.

Hoe heb ick het mitje Warnar? datjeme veur een dief ansiet.
Binje al wel by jou sinnen? O dit is te smalick.

1135) *diefleyders*, rakkers, politie; *sennen*, zenden.
1137) *pley*, pijnbank.
1138) *ick en hebt niet ghedocht*, daar heb ik geen oogenblik aan gedacht.
1139) *niet of*, niets van; *gheketent fel*, zwaar geketend.
1140) *al recht, jou ouwe schoenen* enz., wel zeker, jij doet maar alsof je er niets van weet.
1142) *vaerjer nou weer uyt*, ontken je nu weer.
1143) *al*, als.
1144) *meulewerf*, molenerf.
1145) *slech*, onnoozel.
1149) *melden*, verklappen, aangeven.

WARNAR.
Jy hebt het self bekent.

RITSERT.
Wy verstaen mekaer qualijck.

WARNAR.
'k Houw mijn an jou eygen confessy, 'kheb aers gien verstandt.[1153)]

RITSERT.
Ick miende dat ick om wat anders van u aen was gherandt,[1154)]
En dacht dat ghy vernomen had eenighe saecken,
Die u en mijn beyde ten hoochste raecken.
Daer sprack ick jou garen af, had jijt ande tijdt.[1157)]

WARNAR.
Seghtme de rechte waerheyt of jy de dief niet en zijt?

RITSERT.
Neen ic trouwen.[1159)]

WARNAR.
Wie dan?

RITSERT.
Ic en kant niet verclaren.

WARNAR.
En soo jy't te weten komt, seljet mijn openbaren.

RITSERT.
Van harten garen, dies u daer niet in quelt.

WARNAR.
En dat songhder eenighe kortingh van berrichghelt?[1162)]

RITSERT.
Sonder berrichghelt, op ghenot en wil ick niet dringhen.[1163)]

WARNAR.
En sonder vryicheyt voor de dief te bedinghen?

1153) *'kheb aers gien verstandt*, anders begrijp ik er niets van.
1154) *aengherandt*, aangeklampt.
1157) *had jijt aen de tijdt*, als je een oogenblik tijd hadt.
1159) *neen ic trouwen*, neen, waarlijk niet.
1162) *berrichgelt*, bergloon. Warenar vraagt hem of hij niets voor het bewaren van het teruggevonden geld zal eischen.
1163) *ghenot*, geldelijk voordeel.

RITSERT.
Songer dat asjem vijnt, vat hem vry by de kop.

WARNAR.
Beloofjeme dat by eede?

RITSERT.
Ja.

WARNAR.
Steeckje vinger op.

RITSERT.
Alreman.[1167)]

WARNAR.
't Is wel, wat hebje nou te segghen?

RITSERT.
Jy hebt mijn Vader wel gekent, gis ick, Dirck inde drie dreggen,[1168)]
Die een Man vande oude wet was, effen en goedt.[1169)]

WARNAR.
Soud' ick niet? wy zijn in een buert op e voet.
Doe hy dusschen Jongen was, droech hy al kammelotte aeps, rocken.[1171)]

RITSERT.
En mijn moeder Geertruyd?

WARNAR.
Die is vant gheslacht vande gaeps-stocken.
'k Was soo groot tot jou bestemoers, al by den Heer;[1173)]
't Was sucken suynigen wijfgen, sy backte boeckedekoecken mit smeer,[1174)]
Mit schijfgens van koolstruycken, inde stee van appelen en krenten.
Waerse een 25 gulden by mekaer had, terstonter me op renten.
Soo maecktmen de groote kluwes, dat sparen dat wint.[1177)]

1167) *alreman*, al ree man; goed, met pleizier.
1168) *in de drie dreggen*, die stonden op het uithangbord.
1169) *van de oude wet*, ouderwetsch; *effen*, eenvoudig.
1171) *dusschen*, dus een, zulk een; *kammelotte aeps, rocken*, een nauwsluitende rok met korte panden, gemaakt van eene stof, die uit wol en kemelshaar geweven is.
1173) *tot jou bestemoers* enz., bij je grootmoeder zaliger.
1174) *boeckedekoecken*, boekweitenkoeken; *smeer*, vet, smout.
1177) *kluwes*, kluwens.

RITSERT.
Van dese twee goeluyden bin ick een eenich kint,
Soo datje voor mijn staet niet behoeft te vresen.

WARNAR.
'kHebt al wel hooren segghen, maer waer wilje wesen?[1180)]

RITSERT.
Jy hebt een Dochter.

WARNAR.
Ja, 'tis noch een jonghe meyt,
Ick hebse van daech jou Rijck-oom ten hylick toe e seyt,
t'Avont is de tijdt bestemt datme met de vrienden raet sluyt.[1183)]

RITSERT.
Dit quam ickje nou segghen, mijn Noom scheyter uyt.[1184)]

WARNAR.
Dat hem byget St. Felten schen, wel mocht icker vanne, schromen:[1185)]
Nu uytscheyen, nu uytscheyen, 'kheb 'tgheluck al anne, nomen.[1186)]

RITSERT.
Hebt doch paciency tot dat ick zijn reden ontbloot.

WARNAR.
'tHuys is schoon e maeckt, al de naeste vrienden e noot.
Door hem komt mijn ghelt verloren en al mijn druck, toe.[1189)]

RITSERT.
Hoor ick brenghje goe tydingh, seght daer slae gheluck, toe.[1190)]

WARNAR
Daer slae gheluck toe.[1191)]

RITSERT.
Amen, den Heer die gheeft.
Siet Warnar die een lelijck stuck aengherecht heeft,
En voelt hem in zijn ghemoet daer van overtuyghen,

1180) *waer wilje wesen*, wat wil je eigenlijk toch, waar wil je heen.
1183) *datme*, dat men; *raet sluyt*, beraadslaagt.
1184) *mijn Noom scheyter uyt*, mijn oom ziet van het huwelijk af.
1185) St.-Felten sehende hem! hij moge de vallende ziekte, een ongeluk krijgen!
1186) *'tgheluck*, de felicitaties.
1189) door hem raakt al mijn geld verloren en ontstaat al mijn ellende.
1190) *daer slae gheluck toe*, daar moge geluk op volgen; een gewone zegenwensch.
1191) *gheeft*, geve het.

Ist re'en dat om ghenade bid, en hem schick tot buyghen.
Daerom is op jou mijn hertgrondelijcke bee,[1195)]
Datje mijn vergheven wilt, 'tgheen dat ick misdee
Teghen u, en u Dochter, niet uyt vileynighe boosheyt;[1197)]
Maer uyt een heete min en droncken reuckeloosheyt,[1198)]
Ick selse te wijf nemen, indien jijt begheert:
Want ick moet het belyen, ick heb haer onteert,
En 'sis rechtevoort op 'tuyterste swangher.[1201)]

WARNAR.

Och wat komt mijn al over, waer toe leef ick noch langher?
Och 'tis te veel, 'tis te veel.

RITSERT.

Hoe schrey jy dus luydt?
Jy selt so rasch Bestevaer wesen as u Dochter de Bruydt.

WARNAR.

Op niemant en was de Fortuyn oyt grover, gram.

RITSERT.

Hierom was mijn Oom wel te vre'en dat ickse over, nam,[1206)]
Gaet vry in huys besien oft niet is als ick jou heb e seyt.

WARNAR.

Noyt ongheluck allien, noyt leydt songer leydt:
De voorspoet schijnt allemael van me te wijcken.[1209)]

RITSERT.

Jy sult het zoo bevinden.[1210)]

WARNAR.

Ick moet het bekijcken.
Och hoe bin ick? och hoe, och hoe is mijn hert beswaert.

RITSERT.

Ick selje volghen, 'kmach toeven tot dat hy wat bedaerdt,
En hem alles verclaert, de meyt heeft hy in dienste,[1213)]
De saeck is duncktme nu op 'tonghesienste.[1214)]
'tSaller voortaen op beteren, maer wat stae ick hier stil?
Best gae ick een straetjen om, en keer als ick wil.

1195) *op jou*, tot u.
1197) *vileynighe boosheyt*, lage gemeenheid.
1198) *droncken reuckeloosheyt*, onbezonnenheid, die voortkwam uit dronkenschap.
1201) *rechtevoort*, thans.
1206) *was wel te vre'en*, vond goed.
1209) *allemael*, geheel en al.
1210) *bekijcken*, onderzoeken.
1213) en de meid, die hij in dienst heeft, hem alles verteld heeft.
1214) *'tonghesienste*, het ongunstigst.

Vyfde bedrijf.

Eerste toonneel.

LECKER. RITSERT.

LECKER.
Gien Coning mijns gelijck, 'tsy Turck of Karsten.
Jae wel an dese blijtschap eet ick mijn buyck te barsten.
Een smoor-pot vol dubbeloenen: ó de groote geck,
'k Wed byget dat ickse ong'er gien steygher en steck,[1220)]
Soo moester mit den vreck worden om e spronghen.[1221)]

RITSERT.
Sie ick daer ongse Lecker niet? jae 'tis de jonghen,[1222)]
'tIs drie uren gheleen dat hy quam inde Lybry,
En hy sel noch niet t'huys gheweest zijn sint hy scheyde van my.

LECKER.
Soo hoortmen hem deur te strijcken die ouwe molijck.[1225)]

RITSERT.
Lecker gaet hier, hoe staet het aensicht dus vrolijck?

LECKER.
Gans lyden 'tis Ritsert, waer laet ick de buyt?[1227)]

RITSERT.
Hebje gien schaemt inje lijf?[1228)]

LECKER.
Hoe soo?

RITSERT.
Vraechje dat je guyt?

LECKER.
'kBin bespiet, hy weter of.

1220) *steck*, steek, wegstop.
1221) zoo moest het juist met dien vrek gaan.
1222) *Lybry*, zie vs. 844.
1225) *deur te strijcken*, bedriegen; *ouwe molijck*, oude leelijke kerel.
1227) *gans lyden*, bastaardvloek.
1228) *guyt*, schelm.

RITSERT.

Wat staeje en preutelt?[1229)]
Waer hebje soo lang e weest?

LECKER.

Men leyt en neutelt[1231)]
Mit het ghelt, om dese setting, 'tis seker gien ghemack.

RITSERT.

Hebjet ontfanghen?

LECKER.

Wat seg ick best? wast in ien sack,
Ick liet het hier soetjens glyen tusschen twie stoepen:
Maer dat de Pot brack, sy sou te luy roepen.[1234)]
Dus moet ick't sien hoe ick't hem best angders ontlegh.[1235)]

RITSERT.

Wel benghel sydy doof gheworden? hoorje niet wat ick segh?

LECKER.

Het ghelt? jae wel, jae, jae, ick hebt ontfanghen:
Maer hy deder mijn soo veul kleuter-gelts by langhen,[1238)]
Dat de propre som te draghen valt hiel swaer.[1239)]

RITSERT.

Swietje daerom soo? wat segje vande Wisselaer?[1240)]

LECKER.

Maer 'tsel wel ien reys te pas komen, dat wil ick hem sweeren.[1241)]

RITSERT.

Laet dan sien wat hebje jou al an laten smeeren.
Waer is de speceficacy?[1243)]

LECKER.

Ick hebse in mijn taflet.

RITSERT.

Laet lesen.

1229) *wat staeje en preutelt*, wat staje te mompelen.
1231) *men leyt en neutelt*, men ligt te zeuren, te zaniken met het geld, nu een nieuwe koers bepaald is; dat is een groote last. Onder eene *setting* verstaat men: ‘de vaststelling bij verordening van de waarde der verschillende muntstukken’.
1234) *dat*, als, indien; *te luy*, te luide.
1235) *ontlegh*, uit het hoofd praat, ontstrijd.
1238) *kleutergelts*, klein geld; *langhen*, geven.
1239) *propre*, geheele.
1240) *wisselaer*, kassier.
1241) maar ik zal het hem wel eens betaald zetten.
1243) *taflet*, zakboekje.

LECKER.
So ras as ick t'huys kom sel icse stellen int net.

RITSERT.
Ick heb elders te doen, toontseme: waer toe dit ghetrantel?[1245)]

LECKER.
Het taflet is uyt mijn sack.[1246)]

RITSERT.
Wat futselje mit de mantel?

LECKER.
Niet mit allen, ick heb sucken jeuckt inme sy.[1247)]

RITSERT.
Ick wedder bestaytjens schuylen of ander snoepery.[1248)]
De mantel op, men momter niet.[1249)]

LECKER.
Get Ritsert konjet heelen.
Ick souje de helft van't profijt me deelen,
Jy meucht al de Waerden betalen van de eerst tot de lest,[1251)]
En wesen noch ien wijl ien goedt knecht op de rest.[1252)]
'k Heb ien avontuertjen e hadt dat te byster nae mijn sin, is.[1253)]

RITSERT.
Je hebt ien doosjen e vonden (denck ick) daer ien juweeltjen, 'kmien ien jouwetjen in, is.[1254)]

LECKER.
Ick seg'er ien jouwetje teughen, 'tis niet qualijck ejout.[1255)]

RITSERT.
Je hebt ien glaesjen by 'tboshuys geraept.[1256)]

1245) *ghetrantel*, gezeur.
1246) *futselje*, frommelje.
1247) *niet met allen*, niemendal.
1248) *bestaeytjens*, pasteitjes.
1249) *op*, open; *momter niet*, gaat nu niet voor mom; er valt nu niets te verstoppen; *get*, enz. God, R. indien je het wou verzwijgen.
1251) *waerden*, kasteleins, bij wie hij schuld had.
1252) *ien goedt knecht op de rest*, een heel heer van het overblijvende geld.
1253) *avontuertjen*, buitenkansje; *te byster*, bijzonder.
1254) *jouwetjen* (t. *jouwetten*), de eene of andere minder aangename surprise, bijv. vuiligheid in een doosje.
1255) 'noem jij het maar een jouwetje en spot maar met mij, ik heb den buit en lach op mijn beurt om jou; dan kunnen we mekaar uitjouwen.'
1256) je hebt een borreltje gedronken bij het 'boshuys', dat op den hoek van de Hoogstraat en den Kloveniersburgwal lag en oorsponkelijk arsenaal was. Later werd het verhuurd aan de O.I. Compagnie. Naast dit boshuys lag het Dolhuys, zoodat Ritsert wellicht wil zeggen: jongen, je bent niet goed wijs!

LECKER.

Segt ien Pot mit gout.
So vol dobbeloenen as ick pas weet te draghen.

RITSERT.

Ick verschiet, gans lyden, hier komt het varcken onder sijn magen.[1258)]
Waer hebjet van daen e haelt? 'tis zijn leven niet e hoort.

LECKER.

Ginder ongder ien steygher, by de heylighe wechs poort,[1260)]
Daer lach het wel dus diep inde modder e weken.[1261)]

RITSERT.

Jy deuch niet, daer hebjet ongse Warnarbuur sien steken,
Die mijn toekomende schoon-Vader is.

LECKER.

Wat segje is hy?

RITSERT.

Mijn toe-komende schoon-Vaer.

LECKER.

Dat komt suyverlick by.[1264)]
'kWilme laten hanghen verstae ick me die saken,
Wel jy en je Noom wilje compagny maken?

RITSERT.

Mijn Noom is te vreen dat ick Bruydegom bin.

LECKER.

Wilje elck wat toelegghen en reden t'samen in,[1268)]
Ghelijck de kleyne kometjes op de groote vaerten?[1269)]
Ay segme doch iens hoe verdielje de paerten?[1270)]
Ick bin om te lieren tot uwent besteet.

RITSERT.

Ten is niet quaet datmen van alles weet.
Maer 'tis niet goet hem alles t'onderwinden.[1273)]

1258) daar schrik ik van, lieve hemel daar komt het weer te recht.
1260) *heylighe wechs poort*, deze stond, waar nu de Heerengracht is, voor het Koningsplein, dat in dien tijd ook een gracht was.
1261) *e weken*, weggezakt.
1264) *dat komt suyverlick by*, dat is wat fraais.
1268) eene zegswijze aan de reederij ontleend: wil je ieder wat bijdragen en samen het schip uitrusten?
1269) *kometjes*, kleine kooplui.
1270) *paerten*, gedeelten van het schip, waaraan een reeder eigendom heeft.
1273) *hem alles t'onderwinden*, zich met alles te bemoeien.

LECKER.

Dit staetme te selsaem veur, ick kent slot niet vinden.[1274)]
Jy de Bruygom mit Claertje, wie droes sou dat raen?[1275)]

RITSERT.

'tIs soo ickje seg, Rijck-oom heeftse of e staen,
Door dien datse swaer by my gaet, om mynent willen.

LECKER.

Gans lyden men gheeft groot ghelt veur dese nuwe brillen,[1278)]
Maer ick gaffer mijn leste ghelt veur wist icker ien,
Daer ick inde luy haer boesem of deur heur lenden kon sien,
'k Souwer mijn lijf na setten, gelijck de wayluy op het wilt, loeren,[1281)]
En sien van stuckje tot beetje watse in heur schilt, voeren.

RITSERT.

Jy meucht jou mongt wel snoeren, deynckt iens wat het lijckt,
Van ien jonghen as jy, die maer ierst inde Werelt komt en kijckt,[1284)]
Ick wed er niet veul luyden vermaeckt met jou klap, sin.[1285)]

LECKER.

Ho, ho, zijn mongt te snoeren dat heeft lydich veul snaps, in.[1286)]
Men vintse die haer niet en verstaen op dat stick,
Die wel de helft te langer school ghegaen hebben as ick:
Ien benaude tong is soo bitter as bakelaer.[1289)]

RITSERT.

Jonghen gaeje soo voort ghy wort ien aerts kakelaer,
En dient bet ien makelaer, as ien Coopman by nae.[1291)]

LECKER.

Neen seker, 'tpraten komt de Coopluy oock al te stae,
Om te vercleynen haer scha, en haer winst breedt uyt te meten.

1274) *ick kent slot niet vinden*, ik begrijp er niets van.
1275) *droes*, duivel.
1278) *nuwe brillen*, verrekijkers.
1281) *'ksouwer mijn lijf na setten*, ik zou er een houding naar aannemen, mij er toe zetten; *wayluy*, jagers.
1284) *maer ierst*, nauwelijks.
1285) *vermaeckt met jou klap sin*, met jou praatjes veel op zouden hebben.
1286) *dat heeft lydich veel snaps in*, dat wil heel wat zeggen, dat is zoo gemakkelijk niet.
1289) *bakelaer*, laurierbes.
1291) *bet*, beter.

RITSERT.

Je diende somtijts wel wat op de huyt e smeten,[1294)]
Of ien wijltje beschuyt te eten op de Spaensche galey.
Kom, gaet mitme nae Warnars toe.[1296)]

LECKER.

Nae Warnars toe? ey.
Wat sel dat doch beduyen? ick hebt rains e vonghen.[1297)]

RITSERT.

Vynen is stelen: wat brabbeltme deuse jonghen.[1298)]

LECKER.

Jae nouje de dochter hebben selt; maer steltje iens in mijn graet,[1299)]
Tum casus mutatur, 'kwedjet dan anders verstaet,[1300)]
Indien datje gaet in jou consciency.[1301)]

RITSERT.

Gaet me seg ick, en maecktme van sulck gien menty.[1302)]

Tweede toonneel.

REYM.

Nu ken icker deursien, deur al't beswaer,
Al komter ien kijnt 'theeft ien rijcke Vaer,
't Mach nou gien quaet, gans eele weken:[1305)]
Maer wat hebben wy in ien benautheyt e steken.
Nu hy van haer te trouwen heeft ghegheven zijn woort,
Hoe willen wy schransen, gaet dit hylick slech voort,[1308)]
Ick krijgh uyt den hoop oock moghelijck ien vryer ‘dan.
O 'tsel ien dubbelde Feest zijn, Bruyloft en kyer ‘man.[1310)]
Al de suynighe luy sellen ons nae-doen wel knap,
'tKomt profytelijck uyt, men slaet twee vlieghen mit ien lap.
Get as icker om denck, ick wod ick al an't pypen, was.[1313)]
'tIs te veul op ien dach, kandiel en ypen-kras.[1314)]
Ick wodmen mes al te slypen was, soo versuymden ick niet,[1315)]

1294) *e smeten*, geslagen.
1296) *nae Warnars*, naar het huis van Warenar.
1297) *rains e vonghen*, eerlijk gevonden.
1298) *brabbeltme*, kletst me.
1299) *graet*, positie.
1300) *tum casus mutatur*, dan verandert het geval.
1301) als je met je geweten te rade gaat.
1302) *maecktme van sulck gien menty*, houd daarover je mond.
1305) *gans eele weken*, basterdvloek.
1308) *slech*, slechts.
1310) *kyerman*, tractatie aan de vrouwen die bij de bevalling diensten bewezen hadden?
1313) *pypen*, drinken.
1314) *kandiel en ypen-kras*, kandeel, dat op kraamvisites gedronken werd en hypocras, dat men op eene bruiloft dronk.
1315) men nam zijn eigen mes mede op een gastmaal.

Op daen werck is goet rusten, soo was mijn tuygjen riet.[1316)]
Mijn tangden wat'ren soo, ick ken nau teuven, later.[1317)]

1316) *op daen werck*, na gedanen arbeid; *mijn tuygjen riet*, al wat ik als sieraad draag, gereed; dan waren mijn spullen in orde.
1317) *ick ken nau teuven, later*, ik kan nauwelijks langer wachten.

Ick win nou vijf gulden s'jaers, en ien paer nuwe clompen tot men deuvekater.[1318)]
En krijch ien schrickenburger tot men kermis maer,[1319)]
En ien Engelsche vijf tot men nuwe Jaer:[1320)]
Nu voortan soo win ick wel al de preutel, s'weecx.[1321)]
En wat sel ick ien Bruylofts stuck krygen, ten minsten ien sulvre sleutelreecx,[1322)]
Mit ong'eriem, mes en schie: maer wat ga ick dralen[1323)]
Ick soud' Giertje gaepstocx as mans moer in den arbeyt halen,[1324)]
Die hoorter voor al te wesen, jaese seper wel.[1325)]
De Deur is toe; waer vijn ick hier de bel?
Maer bayt wat, hier hangt ien ring daerme me, clopt.[1327)]

Derde toonneel.

GEERTRUYD. REYM.

GEERTRUYD.
Hola daer, datjet huys niet van zijn ste, clopt.
Wat cloppen is dat? o clopt doch mit bescheyt.[1329)]

REYM.
Goen dach.[1330)]

GEERTRUYD.
Begeerje yet?

REYM.
Ja, ic bin hier-by Warnars mayt;
Jy weet vande saeck wel, jy moetje wat spoeyen,
De schuyt wil nae de volewijck, je sout komen helpen roeyen.[1333)]
Kijck je bint mans moer, soujer niet in worden e kent?

GEERTRUYD.
Warnarbuur doet wel dat hy om me sent.

REYM.
Dat loof ick wel, wy souwen't song'er jou niet keunen maken.

1318) *tot men deuvekater*, tot goospenning?
1319) *schrickenburger*, vier stuivers.
1320) *ien Enghelsche vijf*, ongeveer vijf stuivers.
1321) *al de preutel*, den geheelen rommel.
1322) *bruylofts stuck*, fooi ter gelegenheid van de bruiloft; *sleutelreecx*, een zilveren ketting, waaraan sleutels, een schaartje, een mesje en ander ‘tuygjen’ hing.
1323) *ong'eriem*, onderriem, een ceintuur, soms met zilver beslagen; *schie*, scheede.
1324) *in den arbeyt*, bij de bevalling.
1325) *jaese seper wel*, voorzeker, ja.
1327) *bayt*, wacht.
1329) *mit bescheyt*, bedaard.
1330) *hier-by Warnars mayt*, meid bij Warnar, die hier dichtbij woont.
1333) *volewyck*, aan de overzijde van het Y, waar de kindertjes heetten vandaan te komen.

GEERTRUYD.

Ick set mijn huyck op en ga me, wannier hetse begonnen te kraken?[1336)]
Sy het wel uyt e gaen de maenden hares tals.[1337)]

REYM.

Och sy kreech van angst den arbeyt op den hals,
Doe haer vaer huynuchtent sey, dat hyse an Rijckert besteet, hadt.[1339)]
Och dat verholen kijnt draghen dat weet, wat;
'kSout mijn vyanden niet toe wenschen, so bin icker veur bevreest.

GEERTRUYD.

Isser de Vroe-moer al?

REYM.

Die hetter al lang e weest:
Want eer haer Vaer de waerheyt uyt jou seun had vernomen,
So had ick al ien Vroe-moer ter sluyck laten komen
Van afteren deur't kelder veynster, daer niemant op gist.

GEERTRUYD.

Maer hoe soutmen 't bedencken?[1346)]

REYM.

Maer je seun heeft niet qualick e vist.

GEERTRUYD.

Mach dat slech waer, wesen.[1347)]

REYM.

Heer 'tis sucken dochter, en 'tsel jou sucken snaer, wesen,[1348)]
Se kan alle ding verbet'ren watter in huys gheschiet.[1349)]
Ick hebse op mijn arm e dragen, en anme hangt e liet,[1350)]
Dat het dusschen kleuter was: ick selje niet vals, spreken.[1351)]
'tWas ient kijnt as ien aep, 'tkon hondert deuntjens den hals, breken.[1352)]
Heer 'thad sulcke grepen, ien mensch worde schier aers.[1353)]

1336) *wannier hetse begonnen te kraken*, wanneer zijn de barensweeën begonnen?
1337) het kind komt goed op tijd.
1339) *huynuchtent*, hedenochtend; *besteet*, uitgehuwelijkt.
1346) *maer*, wel; *maer je seun heeft niet qualick evist*, wel, je zoon heeft eene gelukkige keus gedaan, het goed getroffen.
1347) *slech*, slechts.
1348) *snaer*, schoondochter.
1349) van alle huishoudelijke zaken is zij op de hoogte.
1350) *anme hangt e liet*, aan mijne hand geleid.
1351) *ick selje niet vals spreken*, ik spreek de zuivere waarheid.
1352) het was een echt grappig kind, het radbraakte honderd deuntjes; het kon honderd deuntjes.
1353) *grepen*, streken *ien mensch worde schier aers* je stond er versteld van.

Wat sel ick seggen? ick bin wel te helfte beter Claertjes as Vaers.[1354)]
Asje 'tascat op zijn sier trat, het wistje so dra te grauwen;[1355)]
En watter langes straet e roepen worde dat wist het na te bauwen.
As icket dan sou kauwen beschuyt of angders wat,
Het aerde beetjen wod het hebben dat ick selver at.[1358)]

GEERTRUYD.

Maer ofje trat over jou voeten wat styver,[1359)]
Jy vergeetje altemael in jou goeden yver,[1360)]
We souwen de tijt wel verpraten alhier.

REYM.

Dat moet ickje noch segghen, en dan niet mier,
'tWas sucken soeten dier, 'tbedreef sucke rancken.[1363)]
Doet nou begon te loopen by stoelen, by bancken,
Dan wast after de garzynen, dan after de bom[1365)]
Daer de suycker in was: kijck, 'tquammer al ruymer om[1366)]
By haer Moertje saligers leven; o dats ien wijt, schiel.[1367)]
Pete Mains was ien vrou die goet huys in heur tijt, hiel.
De Heer heb heur ziel, wy warent soo wel iens,
We villen nimmermeer beschaemt quammer ien mensch onversiens.[1370)]

GEERTRUYD.

Maer wat seyd'er Warnar-buur toe datje soo grof, gongt?[1371)]

REYM.

Och as hyer noch om deynckt hy huylt as ien hof, hongt,
Mit sulck steenen en suchten dattet hem schier vermoort
In nocken en gaeuwen.

GEERTRUYD.

Gauwe? wel, ick miende jy wout voort.[1374)]

REYM.

Hoor hier ien woort.[1375)]

GEERTRUYD.

Wat soumen dus lang tuylen.

1354) *ick bin*, enz. ik houd wel de helft meer van Klaartje dan van haar vader.
1355) *ascat*, kleuter, *sier*, zeer; *grauwen*, een bits antwoord geven.
1358) *aerde*, andere.
1359) maar ik wou wel dat je wat vlugger liep.
1360) *jy vergeetje je*, je houdt je op, je verpraat je tijd; *goeden yver*, ingenomenheid.
1363) *soeten dier*, aardig dier, lief kind; *rancken*, streken.
1365) *garzynen*, rozijnen; *bom*, trommel.
1366) '*tquammer al ruymer om*, het ging er royaler toe.
1367) *wijt schiel*, groot verschil.
1370) *villen*, vielen; wij behoefden ons nooit te schamen als er iemand onverwacht kwam.
1371) *grof gongt*, royaal huishieldt.
1374) *nocken en gaeuwen*, zuchten en stenen; Geertruid vat het laatste woord van Reym op als ‘gauwe’, spoedig.
1375) *tuylen*, dralen, treuzelen.

REYM.
As icker oock an deynck, ick kanme niet onthouwen van huylen.
Mocht ick miester verruylen, dat vrou weer quam, en hy voer.[1377)]

GEERTRUYD.
Hebje uyt?[1378)]

REYM.
Luyster.

GEERTRUYD.
Wel.

REYM.
Claertje is op ind' op ghelijck de Moer,
Of ick het al swoer, wat sout veul baten?
Op mijn simpele woorden meuchje jou wel verlaten.

GEERTRUYD.
Get seghen ongs, is dat praten? ick gae liever veur heen,[1381)]
Laet mijn huyck gaen.[1382)]

REYM.
Ick seg me ja isme ja, en me neen isme neen,
Jy seltet so bevynen, ick weet niet van veul snackes.
Kijck ick ken niet kallen.

GEERTRUYD.
Soo speult de droes mitje backes.[1384)]

REYM.
Noch had ick wat vergheten.

GEERTRUYD.
Ist al weer an? wat nou?[1386)]

REYM.
Maer je dient jou seun te segghen dat hy heur wel in eeren houw',
Sy sel hem ien vrou (dat verklaer ickje) strecken.[1387)]

1377) *voer*, ophoepelde (naar de andere wereld).
1378) *hebje uyt*, ben je klaar; *op ind' op*, opentop.
1381) *veur heen*, vooruit.
1382) *huyck*, lange vrouwenmantel, waarbij Reym Geertruyd vast wil houden.
1384) *ick weet niet van veul snackes*, ik hou niet van veel praten; *droes*, duivel. Bijna dezelfde woorden bij R. Visscher, *Brabbelingh* (1614), bl. 50.
1386) *ist al weer an*, begin je al weer.
1387) *ien vrou*, eene uitstekende vrouw.

GEERTRUYD.
Laetme los, 'tis van't mal.

REYM.
'tIs de tweede Rebecke,[1388)]
So selse op heur man passen, 'tIs waer dat ickje sech.
O Heer! ick en sy keunen so wel over wech.

GEERTRUYD.
Loop, loop.

REYM.
'kHeb terstongt uyt, noch ien lutjen patiency.
'tIs ien meyt veur ien Coning, veur ien Excellency,
Veur ien Graef, veur ien Hertoch, ja veur ien Bander Heer,
Veur ien Prins, veur ien Keyser, ick segje niet meer.

GEERTRUYD.
Staeje woort.[1395)]

REYM.
Jae ien Keyser, ien Keyser, seg ick, souwer zijn seun an gheven,
Sucken preussen dier ist, soo weetse te leven,[1396)]
Se kan nayen, se kan brayen, mit garen en mit zy.

GEERTRUYD.
'kHebber de buyck al vol of.[1398)]

REYM.
Dit hoorter noch by:
Van vaten wassen, van ketelen schueren; je souje wel stom, sien.

GEERTRUYD.
Hebje daer jou spraeck verloren?[1400)]

REYM.
Sy ken ryen en om, sien.
Van mueren te witten, van vloeren te faylen, niemant haers gelijck,[1401)]
Soo weetser te behelpen; 'twaer scha waerse rijck:[1402)]
Die't iens siet moet bekennen datset altemael, is.[1403)]

1388) *'tis van't mal*, 't is al te gek; *t'Is de tweede Rebecke*: in den Bijbel staat niets van de goede zorgen, die Rebecca voor haren man had; wèl dat zij hem bedroog. Volgens Tuinman II, 208 beteekent *t'is een Rebecca*, het is eene snapster (woordspeling met *bek*). Indien in Hooft's tijd ook deze beteekenis gold, dan heeft hij wellicht om het comisch effect te verhoogen Reym zich laten vergissen in het vuur harer redeneering.
1395) *staeje woort*, nl. van niets meer te zeggen.
1396) *preussen*, fier, flink; *soo weetse te leven*, zoo weet zij zich te redden.
1398) *of*, van.
1400) *daer*, bij dat zien.
1401) *faylen*, dweilen.
1402) *behelpen*, redden; *'t waer scha waerse rijck*, het zou jammer zijn, dat ze rijk was, daar ze dan al die bekwaamheden niet zou kunnen toonen.
1403) *datset altemael is*, dat zij alles is, wat ik van haar vertel; dat ik de waarheid spreek.

GEERTRUYD.

Hoor hier, geeft ien gebreckelick mensch de helft van jou tong tot ien aelmis,[1404)]
En stooct ergens noch jen paer ooren uyt de gaet.[1405)]

REYM.

Houtet me ten besten Joffrou, hou ickje wat lang mitte praet,[1406)]
Ick en ken ongse Dochters deuchden niet volprysen.

GEERTRUYD.

De deur is t'uwent open.[1408)]

REYM.

Dat's veur, mit oorlof, omje de wech te wysen.

Vierde toonneel.

RITSERT. LECKER.

RITSERT.

Wat is het gherucht oock ien snelvlieghend' ding,[1409)]
Gister wist niemant as ick en de mayt dat Claertje swanger ging,
En teghenwoordelijck ist inde mont van al de lieden.
'tHeeftme vry wat verlet dat gheluck te bieden,[1412)]
Men had anders tot Warnars my soo lang niet e wacht.

LECKER.

Ay Ritsert bedenckje noch wat, beslaepter u op te nacht,
'tWeer gheven comt vroech ghenoech.

RITSERT.

Waer toe soud' ick beyen?

LECKER.

Een geck en zijn ghelt zijn haest e scheyen:[1416)]
Men sal ongs veur nesck houwen; veur ien paer malle bloen.[1417)]
Latet ien half jaer op wissel loopen, dat meuchje mit eeren doen.[1418)]

1404) *gebreckelick*, arm.
1405) en schommel ergens van de straat nog een paar ooren op.
1406) *mitte*, aan den.
1408) ik zal je, met je verlof, maar voorgaan.
1409) *oock*, toch.
1412) dat feliciteeren heeft me heel wat opgehouden.
1416) een gek verliest zijn geld immers toch weer spoedig.
1417) *nesck*, gek; *bloen*, bloeden, sukkels.
1418) *op wissel*, op prolongatie; *mit eeren*, zonder oneerlijk te zijn.

RITSERT.
Profijt van angder luy ghelt te trecken, hoe sou dat betamen?

LECKER.
Wel waerom niet? daer zijn wel rijcke luy t' samen
In compangny, daer den ien kan houwen vanden aer,
Thien, twijntich duysent gulden ongder hem jaer op jaer:
Wat mienje datse die stil laten legghen? soo waren 't wel uylen.

RITSERT.
Sulck volck macher wel ongder luy mit eeren schuylen,[1424)]
Maer scheelener vry wat van, al draghense de selve teeckenen,
Sy moghen wel vry gissing maken datmen 't haer wel nae weet te reeckenen.

LECKER.
Wat gevense daer toch om: o lieve man.

RITSERT.
Maer ast iens op ien sterven gaet, hoe varewe dan?[1428)]
Dan wilt haer ten etter en ten bloedt uytsweeren:[1429)]
Oock as de goederen zijn ghewonnen mit eeren,
Soo blyvense in 't gheslacht, het angder vergaet,
En erft niet voort tot inden derden graet:[1432)]
Selden dat sulck volck haer Groot-vaers huysen bewoonen.

LECKER.
Die reghel mach ghelden by ghemeene persoonen.[1434)]

RITSERT.
En groote Potentaten zijnse ontwossen de roe?

LECKER.
Wel jaes', en daerom legghen 't de luyden daer op toe,[1436)]
Om in ien korte tijdt an soo veul goets te raken,
Datse al hun kyeren tot Coninghen meughen maken.
Klaer zijn haer saken, soo de Fortuyn heur dat jont.

1424) *luy mit eeren*, fatsoenlijke menschen.
1428) *hoe varewe dan*, wat zal er dan met ons gebeuren.
1429) dan zullen wij het duur moeten bekoopen (hier namaals).
1432) *erft niet voort*, gaat niet door erfenis over.
1434) *ghemeene*, eenvoudige, gewone.
1436) *wel jaes'*, wel zeker.

RITSERT.

Soo niet, soo raecktmen wel mit het ware goet nae de gront,[1440)]
Ghelijck Robert met het ancker, dat hy docht te kabassen.[1441)]

LECKER.

Nochtans die huyden wat hebben wil moet op den haspel passen,[1442)]
'tGoet wil te qualijck wassen, houdtmen zijn handen stil.

RITSERT.

'tMach blyven ast is, soo't niet wassen en wil.
Meenjeme te verleyen? wat selme van dese guyt ‘schien?[1445)]

Vijfde toonneel.

WARNAR. RITSERT. LECKER.

WARNAR.

Men seyt altemet, daer komt niemant van uyt ‘sien;[1446)]
Maer lijckwel sie ick Ritsart daer ginder komen.[1447)]

RITSERT.

Warnar-buur noyt hebje blyder tyding vernomen,
Al binje nou ien man by de tseventich jaer out.

WARNAR.

Hoe dat?

RITSERT.

Jou Pot is behouwen mit al het gout,
Dits immers een tijng om recht op te springhen.[1451)]

WARNAR.

Ast gheluck wil, soo wilt, ghy meucht het niet dwinghen,[1452)]
Het schijnt dat het my nu wil hebben verlost.
Waer isse?

LECKER.

Sie daer.

WARNAR.

O Pot! wat hebjeme hertseer e kost,

1440) op die manier verliest men het waarachtig goed, zijne ziel en zaligheid.
1441) *kabassen*, stelen.
1442) *op den haspel passen*, op zijne zaken passen.
1445) *schien*, geschieden, overkomen.
1446) *altemet*, wel eens.
1447) *lijckwel*, evenwel.
1451) *tijng*, tijding.
1452) *meucht*, kunt.

'k Wil niet weer an den dangs, 'khebber qualijk by e varen,
'k Sel mijn leven gien Potten mit ghelt mier bewaren.
Ick bin dat spul al moe, dats rayn uyt e seyt.[1457)]

1457) *rayn*, eerlijk, oprecht.

RITSERT.
Wel hoe dan toe?[1458)]

WARNAR.
Maer ick danckje van jou trouwicheyt,
Ick heb genoech om of te leven, en om dat ick voor dat kruys, grou,
Schenck ickje al 'tgelt ten hylick mit je toekomende huysvrou.

LECKER.
Get Ritsart dat lockje te jammerlijcke wel,[1461)]
Hy mocht noch dertich jaer leven; hy heeft sucken tayen vel.

RITSERT.
Dewijl't jou is ghequel met het goedt der aerden
U veul te bekommeren, soo sel ickse anvaerden,
En in uwen ouderdom u strecken tot ien steun.

Seste toonneel.

REYM. RITSERT. WARNAR. GEERTRUYD. LECKER.

REYM.
Veul gelucks Bruygom Heer; veul gelucks mit jou jonge seun,
Siet, dat is ien kloeck kijnt; siet dat is ien vuyser,[1467)]
Hy het ien paer wanghen as ien Katuyser.[1468)]

RITSERT.
Hier, laet ick hem mee soenen.[1469)]

WARNAR.
Van blyschap ick ween.
Hy lyktme al waer hy uyt mijn aensicht e sneen.

LECKER.
Bylo ick moest allien niet inde peeckel blyven steken,[1471)]
'k Moet het yser smeen t'wijl 't heet is. mach ick oock iens spreken?

REYM.
Boon broot.[1473)]

RITSERT.
Segje nou op watje schort.

1458) *hoe dan toe*, wat dan, wat zal er nu gebeuren; *trouwicheyt*, eerlijkheid.
1461) bij God, Ritsert, dat is een groot geluk, een verbazend buitenkansje voor je.
1467) *vuyser*, een flinke klant?
1468) *Katuyser*, Carthuiser monnik.
1469) *mee*, ook eens.
1471) *bylo*, basterdvloek.
1473) *boon broot*, fooi voor het brengen van eene goede tijding.

LECKER.

Maer ick koom vijf hondert gulden ande kas te kort,[1474)]
Die ick onnosel verloren heb.[1475)]

RITSERT.

Liecht niet, hoe?

LECKER.

Inde kaets ‘baen:
'k Looft ick sel mijn leven niet mier by sucke maets ‘gaen,[1476)]
Maer passen voortan op mijn dinghen altijt.

RITSERT.

Had hy de Pot niet ghevonden, men waerse moghelijck quyt,
Maer om zijn eyghen profijt docht hyse te bewaren.

WARNAR.

Ick bid voor hem, en laet hem allien niet in 't beswaren,
Nu onghelucks stormen en baren over al zijn gheslecht.[1481)]

RITSERT.

Ick schenckje de vijfhondert gulden, en weest voortan ien goedt knecht.

LECKER.

Danck hebt: inden echt moetje veul vreuchts gewinnen.[1483)]

RITSERT.

Mijn verlangt naede Craem-vrou.[1484)]

GEERTRUYD.

s'Is kloeck nae den tijd.

WARNAR.

Kom binnen.

LECKER.

Wt luchtighe sinnen in mijn handen ick slae:[1485)]
Heeft het jou wel behaecht soo clapt my allegaer nae.[1486)]

EYNDE.

1474) *maer*, wèl.
1475) *onnosel*, buiten mijn schuld.
1476) *looft*, beloof het.
1481) *gheslecht*, bedaard.
1483) *moetje*, moogje.
1484) *mijn verlangt*, ik verlang; *kloeck*, flink.
1485) *wt luchtighe sinnen*, uit vroolijkheid, uit pleizier.
1486) deze woorden zijn tot de toeschouwers gericht.

Van den Baeto bestaan de volgende drukken:

P.C. Hóófts // Baeto, // oft // Oórsprong der Hóllanderen. // Trevrspel. // [Wapen van Amsterdam] // t' Amsterdam, // Gedruckt by Willem Jansz. Blaeuw, op 't Water, // in de vergulde Zonnewyzer. // M DC XXVI.

In de uitgave der Gedichten van 1636 wordt de Baeto aangetroffen op bl. 121-170.

P.C. Hoofts // Baeto, // Oft // Oorsprong der Hollanderen. // Treurspel. // [Blazoen der Academe] // t' Amsterdam, Gedrukt by Paulus Matthijsz. // Voor Dirck Cornelisz. Houdt-haeck, Boek, verkooper op de Nieuwe- // zijdts Kolck, Anno 1642,

In de uitgaaf van 1644 met afzonderlijk titelblad: P.C. Hoofts Baeto, // oft // Oorsprong der Hollanderen. // Trevrspel. // Met de dood van zijn gemaalin // Rycheldin. // [Wapen van Amsterdam] // t' Aemsteldam, Gedrukt by Jacob Lescaille. // Voor Joost Hartgers, Boekverkooper in de // Gasthuissteeg, in de Boekwinkel, in 't jaar // CI□ I□ C XLIV.

Verder wordt de Baeto aangetroffen in de uitgaven van 1657, 1668, 1671, 1677, 1704, 1823 (Bilderdijk). In 1847 is dit treurspel nog eens afzonderlijk verschenen te Haarlem, Bij De Erfen F. Bohn; in 1853 en 1886 in het Pantheon, de laatste druk bewerkt door A.W. Stellwagen.[1)]

1) Eene Fransche vertaling van Jean Cohen verscheen in 1824 te Brussel in de Chefs-d'oeuvre des Thétres Etrangers, tome 1 met den titel: Bato ou l'origine des Hollandais, tragédie en cinq actes avec la mort de son épouse Rycheldin, par P.C. Hooft.

Baeto,
oft oorsprong der Hollanderen.
treurspel.

Inhoudt.[+]

[1] Penta dochter van Vinlandt tweede gemaelin van Catmeer
[2] Coning der Catten nu Hessen genaemt, nae 't mislucken
[3] van verschejde verraederyen aengelejdt om den vorst[3)]
[4] Baeto voorsoon haers mans ende Richeldin sijne gemaelinne
[5] haere stiefsnaer, in 's Coninx haet ende voorts wt[5)]
[6] den weghe te helpen, zich vindende met swaer vermoeden[6)]
[7] belast ende van ijder mistrouwt, ende oversulx met valsch[7)]
[8] gelaet voorgeslaeghen hebbende van vriendschap te maecken
[9] ende eenen dagh bestemt om die voor 't altaer des vujrs
[10] te besweeren, gaet des nachts te vooren, alsoo zij eene tooveresse[10)]
[11] was, met helsche geesten te raede, om tot haer
[12] opset te geraecken, ende leert een vujr toestellen, dat sekeren[12)]
[13] tijdt wren inde kleederen verborghen blijvende daer[13)]
[14] nae ontsteecken soude, ende doodtlijck bevanghen alle die[14)]
[15] 't genaeckte.

[16] De tijdt van 't besweeren der vernieuwde vrundschap
[17] gecomen zijnde soo spreeckte den vorsten Baeto ende
[18] Richeldin, op dat hunne doodt een straffe Gods schijnende,
[19] sij te gelijck om eer ende leven quaemen, dusdaenighen[19)]
[20] eedt voor:

21 Oprechte vrundschap sweer jck u van deser wr.
22 Oft meen jck 't anders slae mij 't helsch en 't hemelsch vujr.[22)]

\+ *Baeto.* Zie inleiding bl. xxv, xxvii, lxvi; tekst volgens hs. G.
3) *aengelejdt*, beraamd.
5) *stiefsnaer*, stiefzoons vrouw; *in 's Coninx haet*, bij den koning gehaat te maken en vervolgens uit den weg te ruimen.
6) *haer vindende*, zich ziende.
7) *ende oversulx hebbende*, en daar zij - had.
10) *alsoo*, daar, omdat.
12) *toestellen*, gereed maken.
13) *sekeren tijdt wren*, een bepaald aantal uren.
14) *ontsteecken*, ontvlammen; *ende doodtlijck bevanghen*, en doodelijk zou aangrijpen allen waarmede het in aanraking kwam.
19) *om eer ende leven quaemen*, eer en leven zouden verliezen.
22) *slae*, treffe.

[23] Met welcke woorden haer de vorsten niet conden laeten[23)]
[24] te volghen.

[25] Daer op gesonden hebbende het helsche konstvier beswooren
[26] in eenen slujer aen gouden toppet tot Richeldin,[26)]
[27] ende in eenen hoedt met vederbos tot Baeto, nevens versoeck
[28] dat zij daermede haer ter eere op den avontfeest te
[29] seven wren wilden verschijnen, geviel het jujst dat Baeto
[30] verhit op de jaght soo laet wt het veldt quam, dat het
[31] vujrwerck aende perrujck van Richeldin ontstack, eer hij[31)]
[32] den hoedt had opgeset, ende deselve daerse op een taefel
[33] stondt, mede aen brandt vlieghende hem ergh deed dencken,[33)]
[34] doen nu Richeldin doodt lagh. Waer van de toveres verwittight[34)]
[35] doet den Coning boodtschappen, dat Richeldin als
[36] meineedigh van hemelsch vier verdelght was, ende Baeto[36)]
[37] sich even halssterck in waepenen gaf. Sulx Catmeer, door[37)]
[38] haer aenhitsen beveelt den vorst in versekering te stellen.

[39] Baeto sich besprongen vindende, ende ongeraeden in
[40] hechtenis te gaen biedt weer, ende jaeght 's Coninx volck[40)]
[41] tot in 't hof. Voorts verstaende de saecke in punt te wesen,[41)]
[42] dat een van bejden nootlijck rujmen moest, soo verkiest[42)]
[43] hij ballingschap voor 't rijck, ende wijckt daetlijck met een
[44] goedt deel des adels ende der burgerije tot op de landt-
[45] schejding.

[46] Aldaer terwijl hij wat bestaet te rusten, verschijnt hem[46)]
[47] Richeldin, in sijnen slaep, aenwijsende hem voor sijn erfdeel
[48] ende have eenen onbewoonden hoeck lands die nu
[49] Hollandt heet. Dies neemt hij derwaerts sijnen wegh, ende
[50] de grensen der Catten gepasseert wesende, wordt tot Coning
[51] gehult vande zijne, ende noemtse Baetauwers nae sijnen
[52] naem.

23) welke woorden de vorsten niet konden nalaten haar na te zeggen, waarmede de vorsten het wel geheel eens moesten zijn.
26) *gouden toppet*, van gouddraad gemaakte muts, een soort kapsel.
31) *perrujck*, hoofdhaar (echt).
33) *hem ergh deed dencken*, hem argwaan deed koesteren.
34) *doen*, toen; *waer van de toveres*, toen de toovenares hiervan verwittigd was, liet zij den koning weten.
36) *ende Baeto sich even halssterck in wapenen gaf*, en dat Baeto, even volhardend in het kwade als zij, zich wapende (vgl. vs. 892).
37) *sulx*, zoodat.
40) *weer*, weerstand.
41) *voorts verstaende* enz., verder inziende, dat het zoo met de zaak gesteld stond.
42) *nootlijck rujmen*, noodwendig het land ruimen.
46) *wat bestaet te rusten*, het waagt wat te rusten.

[53] Het treurspel begint ontrent des middernachts ende
[54] eindight met het etmael.[54)]

[55] Het tooneel is 't hof der Catten.

54) *met het etmael*, den volgenden dag omtrent middernacht.

Personagien.

BAETO. Vorst der Catten.
RIJCHELDIN. Baetoos gemaelin.
CATMEER. Coning der Catten.
PENTA. Coningin der Catten.
HES. Soontjen van Baeto.
SEGHEMOND. Paepin.
PROSERPINA. } Geesten.
MEDEA. } Geesten.
CIRCE. } Geesten.
LUJDEWYK. Heer van 's Coninx bloede.
BURGERHART. Heer van 's Coninx bloede.
OT. Vinlandsch joncker.
REY VAN JUFFROUWEN.
REY VAN NONNEN.
REY VAN SOLDATEN.

Eerste bedrijf.

PENTA.

Dus lang onwaerdelijck versmaedt, en op het schotst[1)]
Bejegent met de neck, getergh t, getreên, getrotst,[2)]
Door dwang geduldich, 't leedt verkropt, met ydel pratten,[3)]
Heb jck Vinlandsche Vrouw, en Coningin der Catten:
Oft bromt dat niet genoegh; Ick die voor Pluto stel[5)]
De wetten die 't mij lust, vervoochster van den hel.[6)]
Nu schijnt de minst des volx mij over 't hooft te wassen.
Maer elx eerbiedichejt men siet met aendacht, passen[8)]
(Dies wringt de spijt het hart) op het vervloeckte paer,[9)]
Den stiefsoon haetelijck en haetelijcker snaer.[10)]
En wat jck onderwond tot baet, 't is niet bedeghen.[11)]
Dat argher is, mij self mijn konsten vielen teghen;[12)]
En stonden nae mijn hooft. Want soo mijn kaemerling,[13)]
Die van mij opgemaeckt, had toegestelt den spring[14)]
Waer onder 't was gemeent mijn vijandt te beknellen
Gemart had, tot de twee gevangens aen het mellen[16)]
Geraeckten door de pijn, en brachten in het licht
Hoe Baetoos staen nae 't rijck bij henliên was verdicht
Op sijn versoeck, misschien nu werden waere woorden
Ten hals' hem wt gereckt, en jck gedreight met koorden.[20)]

1) *onwaerdelijck versmaedt*, smadelijk veracht; *schotst*, lompst.
2) *getrotst*, getrotseerd.
3) *pratten*, wrokken.
5) *bromt dat niet genoegh*, klinkt dat niet weidsch genoeg.
6) *vervoochster*, beheerscheres.
8) maar men ziet ieder met eerbied en onderscheiding het vervloekte paar behandelen.
9) *dies wringt de spijt het hart*, daarom wordt het hart door verbittering gekweld.
10) *snaer*, schoondochter.
11) en wat ik ondernam om hierin verandering te brengen, het heeft niets gebaat.
12) *mij vielen teghen*, richtten zich tegen mij.
13) *stonden nae*, muntten het op.
14) *van mij opgemaeckt*, door mij opgestookt; *had toegestelt den spring*, den klem had gezet.
16) *gedraald*, getoefd; *mellen*, verklappen.
20) *met koorden*, met de pijnbank.

'Tis oevler noch als 't dient. Elck van mij af sich drejt,[21)]
Gluirt over dwers, en swijght: maer dat 's genoech gesejdt.[22)]
Ick leg te laegh: en vind mij (laes!) van alle syen[23)]
Verlaeten en mistrouwt. Wat sal jck dan? mij vlijen
Tot dujcken hangends hoofts, en met gebooghe neck,[25)]
Ten ejnd jck opgejuckt een kortswijl schoon verstreck[26)26)]
Aen d'opgeblaesenheit; neem aen, met swichten, 't drejghen,
En alle trots in danck, en alle schimp met nejghen?
't Waer best. Op dat, indien jck bij mijn' man begordt[29)]
Een' wenschelijcke vrucht tot mijnen schoot wtstort,
De bloem des Adels van twee Coninckliјcke strujcken
Sich setten leer' van jonx tot dienen en tot dujcken:
Oft, datmen (sterft mijn man en blijf onvruchtbaer jck)
Mij fraeye Coningin te rug nae Vinlandt schick,[34)]
Om in een barren hoeck schier eensaem te verouwen[35)]
En sonder inkoomst vanden afkoomst hof te houwen.[36)]
Neen Rijcheldin, doen jck u vree versoecken liet,
Ick had wat inden sin; maer dat en was het niet.
Ten daegh' aenstaende sal mijn' tong de vruntschap sweeren,[39)]
Maer 't onbeëedicht hart sijn opset niet verkeeren.
Dewijle dat mij dan geen dienst te wachten staet[41)]
Van 't menschelijck belejdt, en maer quae toeverlaet[42)]
Hun suffe bijstandt viel slechs hangend' aen 't gelucken:
Soo sal jck al de list des hels te hulpe rucken,
En rijden soo 't geval ten honck door weghen wis:[45)]
Oft dwinghen 't Noodlot oock, jndien 'er Noodlot is.[46)]
Daerom is 't dat jck dus in eenicheit mij pijne[47)]
Wt Coninckliјcke koets opstaende dees' woestijne[48)]
Te soecken barrevoets, bij ontijd en bij nacht,
Terwijl mijn grijse man lejdt vanden slaep verkracht
Door mankop in het hooft, en prevelen in d'óóren.[51)51)]

21) '*t is oevler noch als 't dient*, het is al te erg.
22) *gluirt over dwers*, kijkt mij over den schouder, met den nek aan.
23) *ick leg te laegh*, ik ben geheel onmachtig, mijne krachten schieten te kort.
25) *dujcken*, toegeven, berusten.
26) *opgejuckt*, met het juk beladen.
26) *een kortswijl schoon* enz., tot spot strekke aan den overmoed en door deemoedig te buigen het dreigen verdrage, allen hoon in dank en allen schimp gelaten aanneme.
29) *begordt*, zwanger
34) *schicke*, zende.
35) *barren*, onvruchtbaren.
36) *sonder inkoomst*, zonder inkomsten; *vanden afkoomst*, van mijn' rang.
39) *ten daegh' aenstaende*, morgen.
41) maar het hart, dat geen eed gedaan heeft, zijn plan niet veranderen.
42) *en maer quae toeverlaet*, maar slechts een niet te vertrouwen hulp (immers hun bijstand hing af van het geluk).
45) en zoo langs wisse wegen het geluk naar mijn doel voeren of het geluk opzoeken?
46) *oock*, zelfs.
47) *in eenicheit mij pijne*, in de eenzaamheid mij inspan om te zoeken.
48) *woestijne*, wildernis.
51) *mankop*, maankop, heulsap.
51) *prevelen*, het uitspreken van tooverwoorden.

Self uenjer koom jck hier om uenjers raedt t'aenhóóren.[52)]
Want dit onsaelich dal dat is van aller tijdt
Den vyanden des lichts en ongoôn toegewijdt.[54)]
Van alle kanten hier versaemelen de kollen
En voeren slordich veer met onderaerdsche pollen[56)]
Bij 't schemeren der maen', als 't op een' fluistren gaet,[57)]
En ijder om een' hoeck van dese bossen slaet.[58)]

52) *selv' uenjer*, ik die zelve toovenares ben.
54) *ongoôn*, helsche geesten.
56) en gedragen zich liederlijk met onderaardsche, gemeene vrouwen, boelen.
57) *fluistren*, geheimzinnig lispelen.
58) *en ijder om een' hoeck van deze bossen slaet*, en ieder deze bosschen vermijdt, ontwijkt.

Hier met ontvlochten hayr, omgordt met slangekranssen,
Men leidt verkeerde lust en ave'rechtse danssen.[60)]
Ter dachvaert komtmen hier om in 't gemeen te raên:[61)]
Een ijder heeft sijn steê daer Icker boven aen[62)]
Sit rechter van 't beleedt in hoochverheve stoelen;[63)]
Neemt alle saecken op en ijdereens gevoelen:
Maer doet nae sijnen wil. Wie dat hier wordt verdaeght
Der konstgenoten, ('t zij dat haer het Aerdrijck draecht,[66)]
Oft dat zij door de lucht van eenen geest beschreden
Gevoert wordt over berch, en dal, en groote steden)
Is 't nodich dat terstondt den daeghenden verschijn:[69)]
Deess' handtvest' heeft de plaets, van den verbôon Juppijn.[70)]
Doch sulck' en soeck jck niet, sij sijn mij t'onervaeren,
(Het lijf beleeft geen eindt vande leerende jaeren)
Maer sulcke die besteend' haer sinnen en haer vlijt
In 't gronden van de konst, gescheiden wt der tijdt,[74)]
Daer 't lichaem traegh den geest te luttel laet verslimmen,
Op 't oevelst afgerecht sijn bij de bleecke schimmen.[76)]
Dees', en al 's afgronds hayr sijn oock gebonden met[77)]
Hier te verschijnens noot, als een' gemeene wet.
Komt voorts dan wt het rijck met neghen vloên beslooten,[79)]
Geen uenjers wt den hoop, van onêel bloedt gesprooten,
Gelijck 't geselschap dat om nooddruft konst verhujrt,
Wiens naemen wijder niet bekent sijn als haer' bujrt;
Maer sulcke, die geen eeuw den gloor haers roems sal lessen,
En mij gelijck van staet, Vorstlijcke toveressen.
Hecate self voor al, rijst wt het helsche graf,[85)]
Met uw' beswalckte kroon, en bleecken schepterstaf:
En ghij die levend' sworft van d'een tot d'andre stranden,
Prinsses van Colchos, en verschrickte liên en landen[88)]
Met uwe wetenschap: dewelk' in moede gram
Te trotsen oft versmaên, noyt vyandt wel bequam.[90)]
En ghij, die, met het sap van heftighe venijnen,
O dochter rijck des Sons, in wolven, leeuwen, swijnen,[92)]
Eertijds verschepte 't volck wt menschelijcke stal;[93)]
Kom inde derde plaets, en slujt het haylich tal.

60) *averechtse*, gemeene, onbehoorlijke.
61) *in 't gemeen te raên*, gemeenschappelijk te beraadslagen.
62) *Icker*, de duivel.
63) *sit rechter*, zit als rechter over de uitvoering, de behandeling.
66) *konstgenoten*, toovenaressen.
69) *is 't nodich dat verschijn*, moet verschijnen.
70) *handtvest'*, recht; *den verboôn Juppijn*, Pluto.
74) *gronden*, doorgronden; *wt der tijdt*, uit het leven, waarin het trage lichaam den geest te weinig in boosheid laat toenemen.
76) *op 't oevelst*, op het euvelst, het slechtste.
77) *hayr*, leger; *gebonden met hier te verschijnens noot*, zijn verplicht hier te verschijnen.
79) *komt voorts dan*, komt dan te voorschijn.
85) *Hecate*, zie bl. 253.
88) *Prinsses van Colchos*, Medea.
90) *versmaên*, verachten, geringschatten.
92) *o dochter rijck des Sons*, o machtige dochter der Zon, Circe, dochter van Helios.
93) *stal*, gedaante.

PROSERPINA.

Hier koom jck opgeprest door 't vloecken, van beneênen[95)]
Wt het swaermoedich dal, en kerker onbescheenen
Van 't helle licht der Zonn': wt den bedroefden kolck[97)]

95) hier kom ik, gedrongen door het bezweren, van beneden uit het droeve dal.
97) *bedroefden*, duisteren.

Alwaer mijn Pluto streng het tzaechachtighe volck[98)]
Doet poplen met sijn' stem, jae braefstgewese riddren,[99)]
Gelijck den popelboom sijn' blaedren staen en tziddren.[100)]
Wat port u, Coningin, der Catten, onbemindt,[101)]
Om mij te steuren in het drockste van 't bewindt
En moeylijckheên des rijx? die besich sit met schiften
Der sielen wt elckaêr; die wij daer nae, bij driften,[104)]
(Alsoo tot elcke peen een óórd besonder is)[105)]
Afvaerden, ijder hóóp nae sijn verdoemenis.[106)]

PENTA.
Waer blijft Medea?

MEDEA.
Siet mij hier. Ick, die te swichten
Voor hel nocht hemel plach, gehoorsaem nu uw dichten:[108)]
En stel mij aen het recht der plaetsen onderdaen.[109)]
De hemel is 't alleen die sonder wet kan staen.
Maer d'ysselijke vrees, het ongenaedich dwingen,
De peenen overwreedt hanthaeven onse dingen
En al den staet der hel. Hier om een ijder past[113)]
Te doen het geen dat wordt van hoogher handt belast.

PENTA.
En Circe'?

CIRCE.
Hier ben ick die verleyende de vreemden
Aen mijne kust versejlt, door buitenweeghsche beemden[116)]
Nae mijn gemarmort hof vervult met schat en pracht,[117)]
Gedujrich met mijn sang deed galmen over nacht
De wouden droef van groen, en schittren door het blaecken[119)]
Der toortsen soet van reuck van onder gulde daecken.
Indien oyt yemand mocht ter wereld munten wt
In kennisse der cracht van droggen en van crujdt,[122)]
Van wortelen, van saet, van waetren, gommen, sappen;
En die te mengen naer hun' aerdt en eyghenschappen
Met steenen en met stof, met woorden en met schrift,[125)]
Met smettend slangebloedt van allerley vergift;

98) *tzaechachtighe*, vreesachtige.
99) *braefstgewese*, die vroeger het dapperst waren.
100) *staen en tziddren*, staan te sidderen, te trillen.
101) *port*, drijft.
104) *driften*, troepen.
105) daar voor elke straf een afzonderlijk oord is.
106) *nae sijn verdoemenis*, naar het oord zijner straf.
108) *dichten*, tooverspreuken.
109) *stel mij onderdaen*, onderwerp mij.
113) *past*, zorgt er voor.
116) *buitenweeghsche beemden*, afgelegen velden
117) *gemarmort*, marmeren.
119) *droef van groen*, donker door het dichte gebladerte.
122) *droggen*, kruiden.
125) *met woorden en met schrift*, met het prevelen en lezen van tooverspreuken.

Ick ben 't. Daerom, is 't dat u yemand mach gebreecken[127)]
In wolf oft beyremujl, oft borstligh swoort te steecken,[128)]
Soo luistert nae mijn raedt, en andre gaet voorbij.

127) *is 't dat u yemand mach gebreecken* enz., indien gij iemand in een wolf, een beer of een zwijn mocht willen veranderen.
128) *swoort*, huid.

PENTA.

Helaes! 't Geluck en is soo dartel niet met mij
Dat het mij beuren laet om kortswijl wraeck te pleghen.[131)]
Maer hebbend' al den hoop van mijn' gemeente tegen
Met stiefsoon ende snaer, ist daer gecomen toe,
Dat, als jck mij maer wreeck, jck kreun's mij wejnich hoe.[134)]
Soo kiesch een honger niet en heeft mijn haet onmenschlijck.[135)]
Dan alle middel, die maer wis is, is mij wenschlijck,[136)]
Om te verdelghen 't paer, dat op mijn' eere gaet,[137)]
En draeyboomt mij den wech nae moghenheit en staet.[138)]

MEDEA.

Hist op des ouwden mans gemoed om hun te hindren.[139)]

PENTA.

De vaeder is verdwaest, en siet geen leedt aen kindren.

PROSERPINA.

Het yser en geweldt uw' vijand help 'er ujt.[141)]

PENTA.

Maer ope vyandschap de poort voor schaede slujt.[142)]

CIRCE.

Sij slaet haer' meester, en schikt wederzij ter weere.[143)]

MEDEA.

't Verraed is trouwer, dat en dient maer eenen heere.

PROSERPINA.

Men leg te wercke dan de laeghen en de list.

PENTA.

't Is al geschiedt maer al te schendelijck gemist.

CIRCE.

Soo sal uw vyandt dan gewaerschouwt sich wel hoeden.

131) *beuren*, gebeuren; *om kortswijl*, uit scherts, zooals Circe gedaan had met de tochtgenooten van Ulysses.
134) *jck kreun's mij wejnich hoe*, het mij weinig kan schelen op welke wijze.
135) *kiesch*, kieskeurig.
136) *dan*, doch.
137) *op mijn' eere gaet*, het op mijne eer gemunt heeft.
138) *draeyboomt*, verspert.
139) *hindren*, benadeelen.
141) *help 'er ujt*, verdrijve, doode.
142) openlijke vijandschap maakt dat de tegenpartij op zijne hoede kan zijn voor schade.
143) openlijke vijandschap treft hem, die haar toont, omdat de tegenpartij zich dan ter verdediging kan wapenen en zich tegen hem kan keeren.

PENTA.
Ick vind mij om end' om beset met quaedt vermoeden.[148)]

MEDEA.
Geveinsde vriendschap voeghe' uw' bittren haet een' slagh.[149)]

PENTA.
Dit brouw jck: en heb dies doen handlen van verdragh.[150)]

PROSERPINA.
't Wantrouwen eens verweckt is swaer in slaep te wieghen.

CIRCE.
Wie ist, dien vleyerij en eeden niet bedrieghen?

MEDEA.
Soo die noch niet bestaen, set hen schenkaedje bij.[153)]

PROSERPINA.
In volle rusting treedt dus de verraederij.[154)]

PENTA.
Ick sie 't. De wegh is goed om in 't geloof te raecken.[155)]
Maer om mij voort dit paer behendigh quijt te maecken,[156)]
Met Hes hun' jonghen soon, alsoo dat, voor noch nae,
(Hier wacht jck uwen raedt) mij sulk een aenslagh schae.

PROSERPINA.
Ghij wist, Medea, met verbloemde valscheids treecken
U op uw' vyandt door sijn' eighen handt te wreken.
Soo hielpen Pelias sijn' dochters in het graf,[161)]
Die haere deeghlijckheidt wt liefd den moortsteeck gaf
Op ydel toeverlaet van 't deisen sijner jaeren.[162)]

148) *beset met quaedt vermoeden*, omringd door wantrouwen.
149) *voeghe' een' slagh*, helpe, zij van dienst.
150) *handlen van verdragh*, onderhandelen over eene schikking.
153) *bestaen*, voldoende zijn; *schenkaedje*, geschenken.
154) *rusting*, wapenrusting.
155) *in 't geloof te raecken*, om het vertrouwen te winnen.
156) *voort*, vervolgens.
161) Pelias, koning van Iolcos, werd op aanraden van Medea door zijne dochters in stukken gesneden en gekookt, daar zij meenden dat op die wijze hun oude vader weder jong zou worden. Medea had haar dit wijs gemaakt op verzoek van haren man, Jason, die Peleus van den troon wilde stooten.
162) dien hare deugdzaamheid vermoordde uit liefde in de ijdele meening, in het valsche vertrouwen, dat zijne jaren dan zouden verminderen.

CIRCE.

In schijn van pajs, en als begaen om danck te baeren,[164)]
Gingt ghij den Coning van Corinthen randen aen,[165)]
En 's Coninx dochter, soo sij soud te trouwen gaen:
En op een ooghenblick hebt haer bekoort door gaeven
Gedoodt, gebrandt, en met den val van 't slot begraeven.

PENTA.

Dat is, tot daer toe, schóón. Maer, wie 't gedaen hadt, bleeck.

MEDEA.

En soud het niet? dat is mijn wit wanneer jck wreeck.[170)]
Dat 's 's harten leckernij. Geen ding en maeckt mij blijder
Als dat, tot spijt en schae mijns vyands, leer' een ijder,[172)]
Wie dat Medea zij. Doch soo met u de stond[173)]
En de gelegenheidt vereischen sulcken vond
Van schelmerij, om uw wraeckgiericheidt te koelen,
Dat wel uw vyand magh, van waer 't hem comt gevoelen;
Maer vorder niet en blijck uw onbewijsbre schuldt:
Soo luistert toe. Wt mij een treck ghij leeren sult
Van helsche schallickheit soo boos als noyt versierden[179)]
Die in een levend lijf den vorst des afgronds vierden.
Maer sint mijn strenge geest 't belemmerende kleedt[181)]
Der aerdsche leden lomp wtschuddende versmeet,
En jck noch stadich, om mijn lust ter konst te slissen,[183)]
Omwroet al wat'er is van de gehaymenissen
Der wonderbaere leer'; is van mij oock doorsnuft
De onderwindalgeest, en 't werckelijck vernuft[186)]
Van hem wiens lever door den graeghen gier verslonden,
Stof levert tot zijn' pijn, en aenheelt tot zijn' wonden;
Prometheus seg jck. Dees heeft mij geleert een vuyr
Soo te berejden, dat het in een kleedt, ter wr
Toe die men 't stellen wil, onsichbaer sich verberghe:
Dan blaeck', en slae door vleesch en been tot in den merghe
Op eenen oghenblick. Stelt ghy schenckaedjen toe[193)]
Voortreffelijck in 't oogh. En, daermen 't minst vermoe,
Laet sitten dese pest behendelijck gedoocken.
Voorts om u bujten's scheuts en t'houden onbesproken,[196)]
Dus sult ghij 't leggen aen. Soo ras als het verdragh

164) *begaen om danck te baeren*, verlangend om dankbaarheid te toonen.
165) Medea schonk aan Creusa, dochter van Creon, koning van Corinthe, bij haar huwelijk met Jason, die haar verstooten had, een bruiloftskleed, waardoor zij levend verbrandde en het paleis met Creon een prooi der vlammen werd.
170) *wit*, doel.
172) *spijt*, verbittering.
173) *stond*, tijd.
179) *schallickheit*, slimheid; *boos*, gemeen, laag; *versierden*, verzonnen.
181) *strenge*, krachtige.
183) *stadich*, steeds; *slissen*, voldoen.
186) *onderwindalgeest*, de geest die alles onderneemt; *werckelijck*, werkzaam, arbeidzaam; vgl. voor dezen en de volgende regels Seneca's *Medea*, vs. 817 vlgg.
193) *op eenen oghenblick*, ineens, plotseling; *stelt - toe*, maak gereed.
196) *buitens scheuts*, buiten schot.

Geraemt magh wesen, doe versoecken sekren dagh[198)]

198) *geraemt*, vastgesteld; *versoecken*, zoeken.

Om t selve voor 't altaer te vestighen met eeden.
Dan past met eenen vloeck uw' vyandt voor te treden,[200)]
Vrij roepend' op uw hooft helsch vujr en hemelsch aen,
Indien ghij valschlijck swoert. Het selve sij gedaen
Van uwe haeters oock: opdat sij nae verslaeghen[203)]
Van d'onversienen brandt, verraeders naeme draeghen,
Als door der goden wraeck op valscheidt achterhaelt.[205)]

PENTA.

Geen wegh soo duister, o Medea, daer ghij dwaelt.
De dagh is al gestelt. Soo ras de blancke morghen
Versteurt het rijck der rust, en oprecht 't rijck der sorghen,
Is het bestemt te gaen met onderlingen mondt,[209)]
In 't aengesicht der Goôn, becrachtighen 't verbondt
Der nieuwe vrundschap. Nu schort mij alleen te leeren
'T berejden van het vujr: en gaeven te stofferen
Aenminnigh, en van schijn soo schoon dat d'achterdoght
Mijns vyands daer door in bekooring werd gebroght.

PROSERPINA.

De giften staen u licht, daer aen en sal 't niet letten.[215)]

CIRCE.

Maer 't is Medea' uw beurt de const haer bij te setten.
Dus de verborgentheên ontslujt, en ons bedjedt[217)]
Te recht van als.

MEDEA.

Die saeck is soo geringe niet:
Nocht mij hier bij der handt voorsien haer toebehooren.[219)]
De grootste Raserij in haer geterghden tooren,[220)]
Wanneer sij wraeck, en moordt, en woede wreethejt brult[221)]
De blicken openspalckt, de lippen ommekrult,
Soo doet met knarssen 't vujr zij wt haer' tanden springen.[223)]
Sorghvuldigh queecktmen dat in doecken die 't ontfingen;[224)]
In doecken eens gebrandt, en tonder van het kleedt[225)]
Besmet met Hydraes gift; waer mee dat ghij verdeedt[226)]
O Dejanira' uw man. Noch moetmen hebben voncken

200) *past*, zorg er voor.
203) *nae*, daarna, later; *vloeck*, vervloeking.
205) *op valscheidt achterhaelt*, op valschheid betrapt, van valschheid overtuigd.
209) *bestemt*, vastgesteld; *met onderlingen mondt*, met een gezamenlijken eed.
215) *staen u licht*, vallen u gemakkelijk.
217) *ons bedjedt terecht van als*, en verklaar ons alles zooals 't behoort.
219) en ik ben ook niet voorzien van wat er toe behoort.
220) *raserij*, furie; zie voor de volgende regels *Medea*, vs. 684 en vs. 771 vlgg.
221) *woede*, verwoede.
223) *soo*, dan
224) *queeckt*, onderhoudt.
225) *tonder*, gebrand linnen.
226) *besmet met Hydraes gift*, Deianira zond aan haren man Hercules een in het bloed van Nessus (den door Hercules gedooden centaur) gedoopten mantel, welks gif hem in zijn lichaam drong en hem deed sterven; *verdeedt*, dooddet.

Wt Sisyphs keyselsteen met Plutoos staf gecloncken:[228)]

228) *wt Sisyphs keyselsteen.* Sisyphus was door Zeus veroordeeld om in de onderwereld een groot rotsblok tegen een berg op te wentelen, dat telkens als het boven was, weder naar beneden rolde; *gecloncken*, geslagen.

En wt Cocyt geruckt steenkallek ongeslist:[229)]
En swaevel wt het diepst des jammerpoels gevist:[230)]
En van Megeraes toorts in Styx gedoofde koolen:[231)]
Al vyer dat veinsen kan en houden sich verhoolen.
Dit moetmen roeren, en vermengen op sijn maet;
En lerpen met een' windt die snel en scherrep slaet;[234)]
En jaeghen vlam door vlam, tot dat sij t'saemen heelen,[235)]
Door tochtigh swoeghen van kortaemde slangekeelen.[236)]
In voorraedt heb jck dit vergaedert al bij een.[237)]
Dus laet het op mij staen: 't en schort maer aen 't bereên.[238)]
Eer dat de Sonne komt het middaghpunt te naecken,
Sal jck 't u schicken toe, door eenen mijner draecken.[240)]
Maer op wat wre wilt ghij dat sich 't vujr verbree?

PENTA.

De Koning is gesint den ingang van de vreê[242)]
Te vieren met bancket: om door het heughlijck woelen[243)]
Het overschot des haets wt de gemoên te spoelen
Nae gissing die hy maeckt. Beginnen sal die feest[245)]
Wanneer soo dat de Son aen 't daelen sij geweest[246)]
Vier wren over drjen. Dus dunckt mij niet te wachten.
Met het ontspringen van het vujrwerck over achten.[248)]
En soo 't ons dan geluckt, te lichter sal geschiên
Dat het werd voor een straf der goden aengesien:[250)]
Om tegens hunne faem al 's werelds haet te stercken.[251)]

MEDEA.

Dat neemt ghij wel. Ick sal dan op acht wren wercken.[252)]

PROSERPINA.

Sijt ghij voldaen?

PENTA.

Ick ben 't.

CIRCE.

'T is tijdt dan ons t'ontslaen.

229) *Cocyt*, een zijrivier van de Styx; *ongeslist*, ongebluscht.
230) *des jammerpoels*, der hel.
231) *Megera*, een der wraakgodinnen.
234) *lerpen*, geeselen.
235) *heelen*, één geheel worden.
236) *tochtigh*, driftig.
237) *in voorraedt*, bij voorbaat.
238) *bereên*, bereiden.
240) *schicken toe*, zenden.
242) *gesint*, van plan.
243) *het heughlijck woelen*, het vroolijk feestgedruisch,
245) *nae gissing die hy maeckt*, naar zijne meening, zooals hij denkt.
246) *wanneer soo dat*, zoodra als.
248) *het ontspringen van het vujrwerck*, het ontvlammen der brandbare stof.
250) *werd*, wordt.
251) om hun goeden naam bij de wereld gehaat te maken.
252) *dat neemt ghij wel*, dat overlegt, beraamt gij goed.

MEDEA.
Soo trecken wij ons' weeghs te saem.

PENTA.
Ick laet u gaen.

REY VAN JOFFREN.

Ten laesten heeft het edel hóf
Der brave Katten hoogh van lóf
Geset sijn' moed verbolghen neêr.[257)]
De vaeder siet den soon niet meer[258)]
Met achterdochtighe' óóghen door.
De soon en ducht niet langer voor
Des vaeders driegende' ongenae.[261)]
'T is tijdt eens dat de neve gae[262)]
En smeeckend grootvaêrs sorghen red.[263)]
Help goôn! wat brengt het tweede bed
Al onrusts en al scheurings in,
Daer een voortreflijck hujsgesin
Sich vlijen moet als onderdaen
Van heerscheit nieuw? Gemeenlijck staen[268)268)]
Den kindren oock goê stiefmoêrs dujr.
Maer als zij, met een grimmend vujr,
Door forssen nijd aen 't woên gebracht
Ontsteken op haers mans geslacht:[272)]
Wen Leeuw oft Tyger leedt geschiedt[273)]
En sijn sij soo verbolghen niet.[274)]
Dus quam ten hove' aen tween gesplist,[275)]
In swang te gaen de swaere twist,
Die ijder zijde kiesen dee:[277)]
En afkeer nemen van de vree
De best' en de gemeene liên.
De moeders gosten om te sien,[280)]
Met deernis en verslegenheidt,
Naer 't wit van haer' genegenheidt.[282)]
Een ijder sagh nu coomen aen
Inlandschen crijgh bron aller quaên:[284)]
Bujr tegen buir; bloedt tegen bloedt:
Verraedt, verrassing, arremoedt,[286)]
Smaed, ballingschap, aen allen oordt
Verwoesting, vangenis, en moordt.
Wat souden menigh wees en weeûw

257) *geset sijn' moed verbolghen neer*, zijn toorn, gramschap afgelegd.
258) de vader wantrouwt de gezindheid, de bedoelingen van zijnen zoon niet meer.
261) *driegende'*, dreigende.
262) *neve*, kleinzoon.
263) *en smeeckend grootvaêrs sorghen red*, en door zijn gevlei grootvaders zorgen verdrijve.
268) *heerscheit*, heerschzucht.
268) *staen*, komen te staan.
272) *ontsteken op*, beginnen te woeden tegen.
273) *wen*, wanneer.
274) *en sijn zij soo verbolghen niet*, nl. als stiefmoeders.
275) *quam in swang te gaen*, ontstond.
277) die ieder partij deed kiezen, en die de voornaamste zoowel als de gewone menschen van den vrede afkeerig maakte.
280) *gosten*, begonnen.
282) *nae 't wit van haer' genegenheidt*, naar de voorwerpen harer liefde, hare kinderen.
284) *quaên*, rampen.
286) *arremoedt*, ongeluk, ellende.

O goôn! bedroeven onsen eeuw,[290)]
Hing over 't menschlijck saet onvroedt[291)]
Uw hart niet bet, als 't eighen doet?
Ons levens tijdt spoejt haeren baen,[293)]
En suckelt t'geenen herbergh aen.[294)]

290) *bedroeven*, droevig maken.
291) *hing over* enz. waart gij het onverstandig menschdom niet meer genegen dan het zichzelf is.
293) *spoejt haeren baen*, gaat snel haren weg, spoedt zich voort.
294) *en suckelt t'geenen herbergh aen*, zonder rust.

Sij, die wel breedt zich open doet[295)]
Wanneermen haer siet in 't gemoet,
Is alsmen haer van achtren siet
Een stip, een ooghenblick, een niet.
Noch pijntmen sich (o blinde keur!)[329)]
En 't moet'er af dat het ons beur,[300)]
In plaets van soete' aenminnicheidt,
Te soecken, met scherpsinnicheidt,
Tot eyghen quelling 's anders quaedt.
Men voert met staetigh opset haet.[304)]
'T lust, om sijn vyand eens te slaen,
Met onlust staegh geplaeght te gaen.
O dwaesheidt, segt mij doch, wanneer
Ist in een wrijtend hart moey weêr?[308)]
De geest bewerpende' anders crujs[309)]
Vol donders is, vol haeghelbujs.
Zijn stormen sonder poosen sijn.
Zijn nevels breeckt geen sonneschijn.
Noch korten wij, met sulck verdriet,[313)]
Dees stip, dit ooghenblick dit niet.
Gaet heen, en vrij uw wreecklust boet
Met stoopen van vergooten bloedt:[316)]
Indien geen sang uw ooren vlejt
Soo zeer als klaght en jammerheidt:
Indien uw neus den amber rijck
Verfoejt bij reuck van vyands lijck:
Indien uw' ooghen steeckt de walgh[321)]
Van als behalven rad en galgh;
En nemmermeer uw aêr en swelt,[323)]
Als daermen stroopt 't gedoste veldt[324)]
Wen 't in sijn volle rijckdoom staet;
En met hoefijsers maelt het saet:
Oft daermen vossen t'saemen bindt:[327)]
Oft, met een stoockert van een windt,[328)]
De vlammen door het kooren ‘jaeght;
Dat, als ghij 't van een' tooren ‘saeght,
Verdroncken in een zee van brandt
Soud leggen al het platte landt;
Soo brujst het vujr 'er door, en stroomt
Ten laesten over 't hoogh geboomt:

295) *breedt haer open doet*, zich uitgestrekt vertoont, lang schijnt.
329) *pijntmen sich*, spant men zich in.
300) *en 't moet' er af dat het ons beur*, wij rusten niet voordat wij het bereikt hebben.
304) *men voêrt met staetigh opset haet*, men draagt voortdurend op zettelijk haat.
308) *wrijtend*, verbitterd.
309) *bewerpende' anders crujs*, eens anders leed beramend.
313) *noch*, bovendien.
316) *stoopen*, kannen.
321) *uw' ooghen steeckt de walgh van als*, uwe oogen van alles walgen.
323) *uw aêr en swell*, uwe aderen zwellen van genot.
324) *'t gedoste veldt*, het met den oogst beladen veld.
327) *vossen t'saemen bindt*, zooals Simson deed; zie Richt. XV.
328) *een stoockert van een windt*, een stormwind.

En wejdt, met eenen veegh, temael[335)]
'T gewest van dorp en daecken kael.

Hebt in dees' helscheidt uw vermaeck:
Maer vroegh oft laet wacht wederwraeck.

335) *met eenen veegh*, in één oogenblik, ineens; *temael*, geheel en al.

Oft nu fortuin de waepens nemt
Partijdigh in uw eedt: 't is vremdt[340)]
Soo eerloos als zij overloopt;
En licht uw eighen benden sloopt:
En doet u suchten nae de soen.[343)]
De leeuw die krijght de mujs van doen.[344)]
Wat schepsel heeft soo cleen gewaldt,[345)]
Dien quaedt doen groote moejte valt,
Wanneer 't gesteken is van spijt?[347)]
Een worrem neemt tot sijn ontbijt[348)]
Het harte van een groot Tyran.
Een Spaensche vliegh vermoordt een man.
Swight yder nu voor uw geslacht,
'T word eens verneert en wtgelacht.
En maghmen dan sijn haet verhit[353)]
Wel laeten niet, van lidt tot lidt,
Als heerlijck goedt ten errefdeel?
Oft houden een' gehuirde keel,
Die staegh uw leedt ophaelend gaep;
En steur der wrevelheidt haer slaep,
Soo ras maer als zij óóghe luickt?
Ick prijs den vorst die zeeghe bruickt
Tot noodweer; en met sulcke maet,
Dat hij bij vyandt danck begaet:[362)]
Die alle toegedreven lejdt,[363)]
En trots, en wederwaerdichejdt,[364)]
Kan rustigh stellen aen een' zij,
Ter liefde van sijn' burgherij.
Met eenen Prins soo wel geleert[367)]
Heeft nu de hemel ons vereert:
En 't hart van onse Coningin
Bestort met vredelijcker sin.
Ach! moeder, sonder 't hart, genaemt[371)]
Te wesen, sich te leelijck schaemt.[372)]
Maer wie zich quijt in stiefmoêrs staet,[373)]

340) *in uw eedt*, in uwen dienst.
343) *suchten nae de soen*, verlangen naar den vrede.
344) *de leeuw die krijght de mujs van doen*, de leeuw zal de muis noodig hebben; vgl. Appendix 1 fab. *Phaedri* no. 4.
345) *gewaldt*, macht.
347) *spijt*, verbittering.
348) *ontbijt*, maaltijd.
353) mag men dan niet zijn fellen haat als erfelijk goed nalaten van kind op kind, van na komeling op nakomeling, of eene gehuurde keel er op na houden, die u voortdurend den geleden hoon herinnert, en die de verbittering wakker houdt, zoo zij dreigt in te slapen? Hooft denkt hier aan Darius Hystaspis (521-485), die een slaaf bevolen had hem telkens als de maaltijd werd opgediend driemaal te zeggen: Heer denk aan de Atheners, zie *Herod.* v. 105.
362) *begaet*, inoogst
363) *toegedreven lejdt*, alle aangedane smaad, hoon.
364) *trots, en wederwaerdichejdt*, beleediging en smadelijke bejegening.
367) met een vorst die van zulk een inzicht is.
371) *sonder 't hart*, zonder het hart eener moeder.
372) *sich te leelijck schaemt*, is een te smadelijke, deerlijke schande.
373) *zich quijt*, zijn plicht doet.

En niemand onvernoeght en laet,
Met eenen set zij opwaerts streeft,
Tot lof, die wenigh weergaes heeft.
'k Weet nauw, die hayrcracht lejden ‘wejds,[377)]
Oft z'hoeven meer beschejdenheids.

377) ik ken bijna niemand onder hen, die groote legers aanvoeren, onder de machtige vorsten, of hem ontbreekt meer verstand, gezond oordeel dan onzen Vorst, dus: of hij staat bij onzen vorst in verstand achter.

Tweede bedrijf.

SEGEMOND.

'T zij veel oft luttel hun vernuft de menschen slijpen[379)]
Sij vinden dat'er meer is dan men kan begrijpen:
En dat'er is yet goeds gewoon te nemen acht[381)]
Met hartelijcke sorgh op 't sterffelijck geslacht.[382)]
Ooght op u: ghij sult licht bevroeden hoe uw leden[383)]
Soo t'saemen sijn gevoeght en op alsulcke steden;
Dat die de maght had, en veranderde van plaets[385)]
Een lidt alleen, hem soud berouwen sijnes raedts:[386)]
En blijcken hoe al 't best, dat zijn verwaent bedillen
Wist wtterechten, was gemack oft maxel spillen.[388)]
Dus niemands reên voor dees geschikthejt danken sal[389)]
Het ongebonden lót van eenigh wilt geval.[390)]
Nochtans uw vaeder, doen hij u besloot te teelen,
Geen overleg en maekt' hoe dat hij dese deelen
Toereden soud' van minst tot meest, en soo bequaem[393)]
Dat geen den andren let, soud' moghen voeghen t'saem.[394)]
Daer moet dan wesen kracht van wijsheit, die met naeder[395)]
Goedtgunsticheidt, uw nut bevordere', als uw vaeder:
En de gedaent' ontwerpe', en soo de stoffe vlij,
Dat het in 't laest tot dus een meesterstuck gedij.
Dits Godthejt. Geen verstandt magh dit verstandt bekrijghen,[399)]
'T en zij misschien een mensch verkeert wild' heeten swijghen[400)]
Sijns harten stercke stem, die lujde roept hiervan:
En dat hij gaeren soud' zijn booser als hij kan.[402)]
Dies weet mijn toeversicht geen gissinge te maecken,[403)]
Dat Godtheidt emmermeer wt het geloof sal raecken.[404)]
Want d'yvrighe gemeent met bidden, brandt en roock,[405)]
Voor goden vieren soud' veel eer ayuin en loock,[406)]
Als sorghelooselijck verwerpen 't innigh tzaeghen[407)]

379) *hun vernuft slijpen*, hun verstand scherpen.
381) *te nemen acht*, acht te slaan op.
382) *sorgh*, deelneming.
383) *ooght op u*, let eens op u zelven.
385) *die de maght had*, indien iemand de macht had.
386) *berouwen sijnes raedts*, berouw gevoelen over zijne daad.
388) *gemack oft maxel spillen*, het lichaam minder bruikbaar of minder schoon maken.
389) *reên*, verstand; *geschikthejt*, orde, schikking.
390) het blinde toeval.
393) *toereden*, in orde maken; *bequaem*, geschikt.
394) *let*, lette, hindere.
395) *met naeder goedtgunsticheidt*, met grooter liefde; vgl. dl. 1, bl. 272, vs. 54.
399) *dit verstandt bekrijghen*, dit inzicht, deze meening bestrijden.
400) *verkeert*, ontaard.
402) *booser*, slechter.
403) *toeversicht*, verwachting, vertrouwen; dus kan ik niet onderstellen.
404) *emmermeer*, ooit.
405) *yvrighe*, godvruchtige; *brandt*, offerande; *roock*, reukoffers.
406) *vieren*, aanbidden.
407) *t'innigh tzaeghen*, het innig vreezen, eerbiedig ontzag.

'T welck rekent alle luck voor loon, en ramp voor plaeghen.
Maer op wat zeede dat de Godtheidt wesen wil[409)]
Met eer en lof gedient; hier in is groot verschil;
En schier soo menigh volck, soo veelerley gesintheidt.[411)]
Wien wijsheidt het verstandt genesen heeft van blintheidt,
Die stemmen over een dat geen ding bet gevalt[413)]
Aen 't eeuwigh Wesen, als de deftighe gestalt[414)]
Van een oprecht gemoedt: En God niet aengenaemers

409) *zeede*, wijze.
411) *gesintheidt*, geloof.
413) *bet gevalt*, beter bevalt, meer behaagt.
414) *deftighe gestalt*, braafheid.

Heeft als het hayligh hol en suivre binnecaemers[416)]
Van vroomer borst, daer sich een hart houdt metter woon[417)]
In d'eedel eerlijckheit der deughden opgesoôn.[418)]
Maer dwaesheit algemeen slaende' inden windt de reden,
Soeckt God te paeyen met een pracht van staetlijkheden.[420)]
'T welck nutter is nochtans, en bet de sinnen schujmt[421)]
Als woestheit die den dienst der Godtheit heel versujmt.[422)]
Doch naedemael men niet komt overeen in desen
(Hoewel elck heftigh houdt sijn' zede best te wesen)[424)]
Soo kan 't geloof des volx gegrondt op wankle waen
Wel lichtlijk waelen, en geraeken om te slaen[426)]
Door satheidt van het ouwd, oft door het kloeck bekleden[427)]
Van eenigh nieuw gebrujck met schijn van betre reden,
Die list oft ijver dicht. In dit deel hangt de staet[429)]
Des priesterdooms voorwaer aen eenen fijnen draedt.
Nochtans indien het wil zijn konst te werke stellen
Het sal, met desen draedt, soo teêr, om verre vellen
De tróónen hoogh gebouwt en standers vast geplant:
En brujcken tegens 't landt de waepens van het landt.
Wt dit bedencken quam 't in Duitschlandt dat'er d'ouwden[435)]
De kraft des priesterdooms den mannen niet betrouwden:
Maer 't opperste gesagh in 't geestlijck stonden toe
Aen 't vrouwlijck saet. Op dat de flaeuwte van gemoe[438)]
Haer moght ontraên den staet der heerschappij te schaeden,
Het welck lichtdoenlijckheit een stout hart' aen moght raeden.
De Vorsten boven dien noch niet gerust van geest[441)]
In d'onderpriesters, die men veel wt mannen leest,[442)]
Behouwden aen zich self 't bewijsen der genaeden,
En willen dat zij straf doen over de misdaeden.[444)]
Soo dat van hunner handt geen mensche vordring smaeckt;[445)]
En yder Paep ontsich maer niemand aenhang maeckt.[446)]
Dit rijck houdt desen voet. 'T naestgoddelijck vermoghen[447)]
Des Coninx heeft daerom mij dus hóógh opgetooghen
Tot segsvrouw van den sin des hemels. Dit belejdt

416) *suivre*, reine.
417) *van vroomer borst*, van een vrome borst.
418) *eerlijckheit*, heerlijkheid; *opgesoôn*, er van doortrokken, er mede vervuld.
420) *pracht van staetlijckheden*, pracht en praal.
421) *bet de sinnen schujmt*, beter de sinnen reinigt.
422) *versujmt*, verwaarloost.
424) *houdt*, staande houdt, beweert.
426) *waelen*, wankelen.
427) *kloeck*, listig, slim.
429) *yver*, godsdienstijver; *dicht*, verdicht.
435) *bedencken*, overweging.
438) *flaeuwte van gemoe*, flauwhartigheid.
441) *niet gerust in d'onderpriesters*, de onderpriesters niet vertrouwende.
442) *leest*, kiest.
444) *zij*, de onderpriesters; zie Tacitus, *Germ.* VII.
445) *vordring smaeckt*, voordeel ondervindt.
446) *Paep*, priester.
447) *houdt desen voet*, volgt deze wijze van doen; '*t naestgoddelijck vermoghen*, de het meest die van God nabijkomende macht; *opgetooghen*, verheven.

Drijf jck, mijn best, nae reên, met d'andre geestlijckheidt.[450)]
De goedtheên die zich self ons oyt te nut wtdeelden,[451)]
Verheffen wij als goôn; maer eeren s'in geen' beelden.
Want sterflijck hooft versiert (hoe diep het sich berae)[453)]
Geen maxel of 't en gaet hunn' heerlijckheidt te nae.
Oock sijn wij ongewoon, 't geen, dat sich niet begrijpen[455)]
Van al de wereld laet, in tempels te benijpen:[456)]

450) dit ambt neem ik, zoo goed ik kan, volgens recht en billijkheid met de andere geestelijkheid waar.
451) de weldadige machten, die ooit zich zelf ons tot ons nut hebben geschonken.
453) *versiert*, denkt uit.
455) *begrijpen*, omvatten,
456) *benijpen*, beperken.

Maer wijen wel tot eer der heilicheên in 't woudt
Een' levendighe kerck van ongekorven hout,[458)]
'T welck met sijn telgen breed en hemelhoghe toppen,
Het dartelmakend licht bestaet den wegh te stoppen:[460)]
En stelt van binnen toe een' aeckelijcken dagh,
Die 's menschen hart bestelpt met ootmoed en ontsagh.[462)]
Wat marmorsteene vloer oock soud' zich connen roemen[463)]
Bij voettapeet van cruidt gespickelt met haer bloemen?
Wat wanten rijck vermaelt, oft wat beeldthouwerij[465)]
Wat orde van gebouw is sulcke, dat het bij
Een' schaeduwrijcke beemd in maejestejt magh haelen?
Al deden porfir, jasp, en goudt des hemels straelen[468)]
Met spiegelgladde glans afstujten, en de Son
Daer, met sijn hel gesight geen óógh op houden kon:[470)]
Wat soud het wesen bij de pijlers der bosschaedjen
Zoo reisigh en gekapt met weelighe pluimaedjen
Van aerdigh vloeyend lof? bij stammen nemmer los
Van klimop gebordujrt op groenfluweelen mos?
Het kostelijcke koor sal d'óóghen haest verveelen;
Maer nemmermeer het frisch der scheemrighe prjeelen,
Welcke' als ghij dujsendmael en dujsendmael besiet,
Van dujsendmael aenschouwt op een gestalte niet.[478)]
Want waer ghij opkijckt, oft daer is nieuw groen gesproten:
Oft vogel schudt de blaên; oft windt verschiet de looten.[480)]
Maer toeft. Hier komt de Rey van nonnen, die zich spoên,
Met voorberejdt gemoedt, om offerandt te doen
In dit bejaerde bos der opgeschoten eicken,
Van welcke 's menschen oogh den kruin nauw kan berejcken,
Aen de godin des vujrs: En, volghens de geboôn
Van onsen Coning oudt, in 't aengesight der goôn,
Als t'hunnen overstaen, en dat sij's draeghen kundschap,[487)]
Te leggen vaste vreed', en stichten trouwe vrundschap,
Daer de gemeent om wenscht, in 't heerschende geslacht.
Comt voorts gewijde schaer, een ijder met uw dragt,[490)]
Dien ghij godtvruchtigh hebt in handen pujr gelaeden:[491)]
Ghij met den haemer: en ghij met de drooghe blaeden:
Ghij met het wieroockvat: ghij met het hajligh sout:
Ghij met de soete meed: ghij met het vujrenhout.
De goedighe godin des vujrs heeft geen behaeghen[495)]
In 't reutlen van het bloedt der dieren neêrgeslaeghen,[496)]

458) zie *Noord en Zuid* IV, bl. 273 vlgg. en vgl. Tacitus, *Germ.* IX.
460) dat het vroolijk licht verhindert door te dringen en van binnen eene somberheid veroorzaakt.
462) *bestelpt*, vervult.
463) *soud' zich connen roemen bij*, zou kunnen vergeleken worden, zou in pracht halen bij.
465) *wanten rijck vermaelt*, sierlijk beschilderde wanden.
468) *porfir*, een soort van graniet; *jasp*, jaspis.
470) en al kon de zon de schittering er van niet verdragen.
478) van de duizend maal geen enkelen keer in denzelfden vorm aanschouwt.
480) *verschiet*, beweegt, verschikt.
487) *dat sij's draeghen kundschap*, dat zij er kennis van dragen.
490) *uw draght*, wat gij draagt.
491) *hebt gelaeden*, draagt; *pujr*, zuivere.
495) *goedighe*, liefderijke, barmhartige.
496) *neêrgeslaeghen*, gedood.

Door het moorddaedigh woên van scherpe bijl oft knijf:[497)]
Het steenen moedeloos, in scheên van siel en lijf,[498)]
En kan in haer gemoedt geen heughlijckhejdt ontsteecken:[499)]

497) *knijf*, mes.
498) *in scheên*, bij het scheiden.
499) *heughlijckhejdt*, blijdschap, vreugde.

Maer s'is van aerd, als liefd, waer bij sij wordt geleecken:
Die alles wat'er is, in goedtheidt, overtreft.
Om 't outer dan uw' keer doet en haer' lof opheft.[502)]

REY VAN NONNEN. PENTA. RYCHELDIN. REY VAN JONKVROUWEN. CATMEER. BAETO. HES.

REY VAN NONNEN.

O edelste Godin gebooren alsoo ras
Als van dit groot heelal de schets ontworpen was.
Noodigh is het dat in schoonheit wijck
Alles voor uw schoonheidt sujverlijck.
Niet soo claer, niet soo braef, niet soo streng, niet soo fier,[507)]
Niet soo blij, niet soo mild, niet soo lief als uw vier,
Naer het wtert sijn cracht.[509)]
Dies singt u hooghen lof het Duitsch geslacht.

O grootste vyandin der doodt, ghij schut alleen[511)]
Haer toght bij wintertijdt, en laet ons niet vertreên
Door 't geweldt van sneeuw, en haeghel coudt
Die sij met een noorschen moed wtspouwt
Over duin, over del, over veld, over vlack,[515)]
Over bos, over broeck, over den, over dack,[516)]
Over zee, over sandt;
En jaeght een' bleeckheidt aen 't bestorven landt.

T'hans neemt ghij d'overhandt, en doet ontspringen wt[519)]
Hun' diepen doffen slaep, de boomen en het crujdt.
Lover en gras weêr winnen 't veldt.
En de trotse Rijn van moede swelt,[522)]
Door het peklen der sneeuw op de berghen vergaerdt,[523)]
Door het smelten van 't ijs, dat hem schorste sijn vaerdt:[524)]
Des hij stort ongetóómt,
En schuirt de stranden wt waer heen hij stróómt.

Door 't speelsieck windekijn Wekleven bijgenaemt[527)]
Wt den westen dan met laeuwe blaesiens aêmt,
Minnevieren ghij alomme stoockt:
En de raeuwste harten murruw kookt.[530)]
Des de tierende wolf over soo soete pijn
Set het woudt over end; en de leeuw de woestijn;
En de walvisch de zee;

502) doet uwen ommegang om het altaar en zingt haren lof.
507) *niet soo*, niets is zoo; *braef*, edel, voortreffelijk; *streng*, krachtig, machtig.
509) *naer het*, naarmate het; *wtert*, uit, toont.
511) *schut*, keert.
515) *del*, dal.
516) *broeck*, moeras.
519) *t'hans*, straks; *ontspringen*, wakker worden.
522) *van moede*, van trots.
523) *peklen*, pekel worden.
524) *schorste*, tegenhield.
527) *Wekleven*, de gewone naam voor den westenwind; zie Huydecoper, *Proeve* II, bl. 537.
530) *murruw*, murw.

En al het kleen gediert dat volleght mee.

Dan bloeyt en sich verheught al waer een geest in speelt.
Elx bloejsel volght het saet, dat sijns gelijck dan teelt.

U, Godinne, comt de danck hieraf.
Sonder u de wereld waer een graf.
Wat soudt sijn met den staet van het menschelijck gildt,[539)]
Soo ghij daer, o Godin, niet uw' handt aen en hildt[540)]
Och 't verging alte knap,[541)]
Door flaeuwt van min en kraft van vyandschap.

Wie doch, Godinne groot, soud' opwaerts ooghe slaen
Hadt ghij niet 's hemels pel vernaejt met gouden draên,[544)]
Dat zij met soo menigh beeldt bemaelt
Als een voettapeet der Goden praelt?
Och de Son en de maen stonden sonder gesicht,[547)]
Sonder glans, sonder gloor, sonder lust, sonder licht,
Waer 't dat ghij 't niet en deedt:
En al de starren in de rouw gecleedt.

ZEGHEMOND.

O saelighe Godin, die niet in ope lampen
Wilt hebben, op genaed van reghen, windt, en dampen,
Bewaert het eeuwigh vier, naer andre volcken zeên;
Maer het onleschbaer houdt in desen kejselsteen[554)]
Van 't overoudt altaer: wilt jonstelijck ontslujten[555)]
De korst, die 't licht verschuilt, en laet de voncken sprujten.[556)]
Lof dij, Godin. Het vujr vat in de drooghe blaên.
Rejckt nu het suiver sout, en vujren sporten aen,[558)]
Om de krujpende vlam tot blaeckren op te stoocken.
Daer is geglommen kool. Reickt wieroock om te smoocken.[560)]
O salighe Godin, wij blaeckren tot uw eer,
Wij roocken tot uw lof; slaet goedertieren neêr
De straelen van uw oogh, 't welck alles kan doordringen
En voeren sijne cracht tot in het diepst der dingen.
Slaet neêr, slaet neêr uw oogh op 't Coninclijck geslacht:
En met uw gloedt vermurwt van wederzijd 't gedacht,[566)]
En hecht te saemen 't hart van onse Coninginne
Door vaste vriendschap met het harte der Vorstinne.
Dat d'eendraght van het hof tot 's vollex heil gedij.
Mevrouwen, u gelief te komen naeder bij,
En looft elckander trouw te geener tijdt te breecken.[571)]

PENTA.

Maer ghij Paepinne moest den vloeck des viers wtspreecken,[572)]

539) *het menschelijck gildt*, het menschdom.
540) *aen en hildt*, aan hieldt.
541) *alte knap*, zeer spoedig.
544) *pel*, kleed; *vernaejt*, geborduurd
547) *gesicht*, glans.
554) *onleschbaer*, onbluschbaar.
555) *jonstelijck*, genadig.
556) *sprujten*, uitschieten.
558) *vujren sporten*, twijgen van vurenhout; zie Kiliaen i.v. *sprot*, pullus, germen.
560) *geglommen kool*, glimmende kolen, doove kolen.
566) '*t gedacht*, het gemoed.
571) *looft*, belooft.
572) *Paepinne*, priesteres.

Tot doemenis van die sal quetsen het verbondt.[573)]

573) *quetsen*, verbreken.

ZEGHEMONDT.
Grootachtbre Coningin mijn naem is Zeghemondt.
Ick bid, gebiedt mijn ampt niet dat het overtreede,
De misdaedt doemt zich self, en brengt zijn' vloecke mede.
Die keert des hemels jonst van de misdaeders af,[577)]
En drijft hun heftigh toe de vreese van de straf.
Maer wij sijn tusschen God en mensch gestelt in 't midden,
Om, als de misdaedt vloeckt, de peenen af te bidden.[580)]
En 't sterffelijck geslacht te lichten hun ellendt.[581)]

PENTA.
Nochtans op dat alhier mijn ijver werd bekent,[582)]
Soo sal jck vloecken self, als die mijn trouw wil gae ‘slaen.[583)]

RYCHELDIN.
Gelijck uw Maejestejt mij voorgaet sal jck nae ‘gaen.

PENTA.
Oprechte vriendschap sweer jck u van deser wr:
Oft meen jck 't anders slae mij 't helsch en 't hemelsch vujr.

ZEGHEMONDT.
Tot dees' beloften, o Godinne geef uw' zeghen.
En doet ghij, o Vorstin, hier uw beloften tegen.

RYCHELDIN.
Oprechte vrundschap sweer jck u van deser wr:
Oft meen jck 't anders, slae mij 't helsch en 't hemelsch vujr.

ZEGHEMONDT.
Tot dees' beloften oock, Godinne, geeft uw zeghen.

BAETO.
Al wat mijn vrouwe doet grijpt plaets van mijnen 't weghen.

ZEGHEMONDT.
Op datmen dit verbondt ten crachtighsten volvoer,
Uw rechter duimen rejckt, dat jckse t'saemen snoer
Om 't laeuwe bloedt daer wt van wederzij te pricken:
'T welck u gelieven sal elck 's anders in te slicken.
Ghij o Godinne, ghij die hebt in uw bestier
De werking van het wt- en van 't inwendigh vier,

577) *jonst*, gunst.
580) *vloeckt*, zie vs. 576; *peenen*, straffen.
581) *lichten*, verlichten.
582) *ijver*, vurig verlangen om vriendschap te houden.
583) *mijn trouw wil gae slaen*, mijn woord van trouw wil houden.

Verduwt soo met uw warmt dees' droppelen van bloede
Dat ijdre deser twee van 's anders bloedt sich voede:
En elx gemengde bloedt met jonst nae 's anders treck:
'T welck haer tot salicheidt en 't Landt tot welvaert streck.

CATMEER.

O heughelijckste dagh, die mij oyt quam te vooren!
Mij dunckt jck wt het graf verrijs, en word herbooren
Ten leven van nu aen. O gemaelin, uw deughdt
Mij in dees' dorre schors herscheppen doet een' jeughdt,[606)]
Bedauwt met vreughden die de geest nauw kan verswelghen.[607)]
'T sal nu eens sijn een endt van steuren en van belghen.[608)]
Mijn geest (die alsoo lang als vrouw, en kindren streên,
Sich gaf te recken twee verscheide weghen heen,[610)]
En deerlijck scheuren liet om geen van bejde deelen
Te vallen af) gevoelt alreê sijn' breucken heelen,
Mits uw' vereeniging. Waerdoor dat jck verwacht[613)]
'T geluck voortaen gevest te sien in mijn geslacht.

PENTA.

Tzint ghij mij dese kroon, mijn Heer, op 't hóóft deedt voeghen,
Voeghd jck mijn sinnen om in alles te genoeghen[616)]
Mijn man en opperheer. Wat uwer harte smaeckt,
Daer heeft mijn hart wel haest sijn' wellust af gemaeckt:
En al mijn' eersucht is uw' grootheidt te believen.[619)]

CATMEER.

Mijn' kindren, nemmermeer laet dese vrundschap klieven
Van eenigh misverstandt. Maer dat vergolden zij
Door u, dit harte van de Coningin tot mij.[622)]

BAETO.

Voor trouw van onser zijd', heer Vaeder wilt niet vreesen.

RYCHELDIN.

Heer Vaeder 't wit van ons gemoên sal stadigh wesen[624)]
Uw en haer' Majesteit, op 't nedrighst, dienst te biên.
Gelieve 't maer voor goedt te dujden, soo misschien
Yet tegens onsen sin moght onverhoeds gebeuren.

CATMEER.

Die sonder opset quetst, die quetst licht sonder steuren.[628)]

606) *in dees' dorre schors*, in dit oude lichaam.
607) *nauw*, nauwelijks.
608) *steuren*, verstoord zijn.
610) *sich gaf te recken*, twee verschillende wegen poogde uit te gaan.
613) *mits*, door.
616) *genoeghen*, genoegen geven aan, behagen.
619) *uw' grootheidt*, uwe Hoogheid; Majesteit.
622) *harte*, genegenheid, liefde.
624) '*t wit van ons gemoên*, het doel van al onze gedachten.
628) *sonder steuren*, zonder gramschap te verwekken.

ZEGHEMONDT.

Mevrouwen, eer dat ghij vertreckt van deser stee,
Soo drinckt wt eenen kop bej' van dees' soete mee:[630)]
Die met haer krachten u de sinnen sal verluchten.[631)]
Dit leer' u, maetschappij te maecken van genuchten.[632)]
Godin, op dat uw brandt van geen onhajligh nat
Des regens last en lijd', soo stort jck hier dit badt
Van warmmaeckenden dranck, wt de gewijde vlesschen,
Op het gewijdt altaer; om haylighlijck te lesschen[636)]
Het hayligh sighbaer vier. Blijft jonstigh, en betracht[637)]
Altijdt den welstandt van het heerschende geslacht.
Ghij Coninclijck gesin versuft door 't anxtigh duchten,
Kleedt uw gemoên in vreughdt, en doet de sorghen vluchten.

REY VAN JONFROUWEN.

Waer sijt ghij vorsten, die, alleenlijck om te woeden
Met bloedtvergieten staegh, uw nemmersatte swaerdt
Voert in der vujste? daer 't
Gegeven is tot dwang der mujtighe gemoeden?[644)]

Leert helden eens, leert eens en prent u in te stroopen[645)]
Het yser gebrujneert, om geenerhande ding,[646)]
Als, daermen, met een kling,[647)]
Door hooghe parssing, vreê genootsaeckt is te koopen.[648)]

De vreê, de vreê, de vreêde' is, Vorsten, u bevoolen.
Te waeren ongeschent, voor 't sterffelijcke saet.[650)]
Wie vree te bujten gaet,[651)]
(Ten zij om vreedes wil) set bujten 't spoor sijn soolen.[652)]

Oft, tot onwaerdighejdt der hooghwaerdighe wetten,[653)]
Al schoon gebeurt, dat d'een met onrecht d'ander deer:
Noch is het niet soo zeer
Uw ampt op 't billijck recht, als wel op vreê te letten.

'T is kleene last het recht te kreucken oft te vlijen.
Als 't het beloop der tijdt, tot vreedes steun, begeert.[658)]

630) *mee*, een honigdrank.
631) *verluchten*, vervroolijken.
632) *maatschappij te maecken van genuchten*, uwe genoegens met elkander te deelen.
636) *lesschen*, blusschen.
637) *jonstich*, genadig; *betracht*, denk aan.
644) *dwang*, bedwang.
645) *stroopen*, ontblooten.
646) *het yser gebrujneert*, het blinkend zwaard.
647) *kling*, zwaard.
648) *parssing*, nood.
650) *waeren*, handhaven.
651) *wie vree te bujten gaet*, wie den vrede verbreekt.
652) '*t spoor*, het goede spoor.
653) *oft - al schoon*, of het ook al gebeurt, ofschoon het wel gebeurt; *tot onwaerdighejdt van*, uit verachting van.
658) *het beloop der tijd*, de tijdsomstandigheden.

Maer wordt de vreê bezeert,[659)]
De wijse wetten sijn wel haest in bitter lijen.

Want, onder 't Crijchsgedrujs, daer 't scherpe schichten haegelt,
De woestmaeckende trom, d'aenschennende trompet[662)]

659) *bezeert*, geschonden.
662) *woestmaekende*, vgl. *dulle* in de Granida vs. 623; *aenschennende*, aanvurende, aanhitsende.

En hooren nae geen wet:
Met ijsre punten wordt de mondt des rechts vernaegelt.

Die thans stip op sijn saeck geen voordeel wilde rujmen[665)]
Van eer oft van genot, waeght dan sijn' heelen staet
Naem, rijckdoom, siel en saet,
Als 't opgeweckt geweer beknelt is vande dujmen.[668)]

Helaes, en waeghd' hij maer niet anders dan sijn eighen!
En dat de landtman arm het rieddack van zijn kot
Niet af waer, eer men 't slot
Van sijnen heere met den brandt begost te drejghen.

Als Oversten verwaent de heilghe Vreed' onteeren,[673)]
Eer dat de nooddwang op komt; wat ontgelt 'er dan[674)]
Helaes al menigh man
Dien 't scheel niet aen en gaet, den schuldt van wenigh heeren![676)]

Derde bedrijf.

BAETO. BURGHERHART. LUJDEWIJCK. RYCHELDIN.

BAETO.
Men gae 't gevangen wildt der Coningin vereeren.
Vergist de Son zich niet, soo was 't hoogh tijdt te keeren.

BURGERHART.
Sij nijght nae 's aertrijx kim geheelijck het aenschijn.

LUJDEWIJCK.
Veel laeter diend' het niet.

RYCHELDIN.
Mijn Heer die zal daer zijn.
En hoor jck geen gelujdt, en 't baffen van de honden?
Welckoom mijn Heer.[682)]

BAETO.
En ghij me Vrouwe welgevonden.

RYCHELDIN.
Ist niet te lang getoeft? de sevenst' wr geset[683)]

665) *thans*, zoo even, kort geleden; *stip*, stipt; *rujmen*, opgeven.
668) *opgeweckt geweer*, te voorschijn gehaalde wapen.
673) *verwaent*, overmoedig.
674) *ontgelt*, betaalt.
676) '*t scheel*, het geschil, de twist.
682) *welgevonden*, ik ben blij, dat ik u wedergevonden heb, u weer zie.
683) *geset*, bepaald.

Om ons te vinden op het Coninclijck bancket,[684)]
Is al voorbij.

684) *vinden*, bevinden.

BAETO.
'ck gelooft. Maer die de jaght beminnen,
Sij stellen in het veldt te werreck hunne zinnen
Met sulck een' ijver, en soo onvermoejbr' een vlijt,
Dat hun de tijdt ontbreeckt om letten op den tijdt.
Vergeeft dees' misdaed aen de heete lust van 't jaeghen.

RYCHELDIN.
De Coningin ist, die ick duchte te mishaeghen;
Die ernstigh dat men op het wr past, had begeert.

BAETO.
Wij hebben met de vangst haer' Maejestejt vereert.

RYCHELDIN.
Sij mij met dit toppet en ingekaste steenen;[693)]
U met dien hoed en pluim: ten eind, dat wij verscheenen
Met dees' schenckaedjen haer ter eeren op de feest.

BAETO.
Voorwaer mijn' gift is dees' seer ongelijck geweest.
Dit goudt is hier te land soo konstigh niet gedreven.

RYCHELDIN.
De slujer aen 't toppet is oock wtheemsch geweven.

BAETO.
Dit sal t'erkennen staen altoos met daedt en danck.[699)]

RYCHELDIN.
'T is over tijdt te gaen. Doch van den frisschen dranck[700)]
Gelief mijn' heere, tot verquicking, eerst te proeven.

BAETO. RYCHELDIN. LUJDEWIJCK. BURGHERHART. OT.

OT.
Genaedighst' Heer, me Vrouw verveelt het lang vertoeven,
En schickt mij herwaerts om te porren uw vertreck.[703)]

BAETO.
Men drinckt eens, Joncker, meer is aen ons geen gebreck.[704)]

693) *toppet*, kapsel, diadeem; zie bl. 363.
699) *dit sal t'erkennen staen*, hiervoor zullen we erkentelijk moeten zijn.
700) *over tijdt*, meer dan tijd.
703) *schickt*, zendt; *om te porren uw vertreck*, om u die draalt, aan te sporen.
704) *meer is aen ons geen gebreck*, dan is er niets meer dat ons ontbreekt, wat ons verhindert te gaan.

OT.

Tot dat mijn' Heeren gaen, sal jck mij hier onthouwen.[705)]

BAETO.

Neef Lujdewijck, geluck.[706)]

RYCHELDIN.

Zijt bij der handt Jonckvrouwen.

LUJDEWIJCK.

Ick danck mijn' Heer' op 't hooghst.

RYCHELDIN.

Ach, brandt in mijn' perrujck![707)]

BURGERHART.

Wae, waeter Joffren.

BAETO.

Hoe?

LUJDEWIJCK.

Rasch lescht maer met de krujck.

BAETO.

Staet af.[709)]

RYCHELDIN.

Aymij!

BURGERHART.

Zij sterft.

BAETO.

Houdt. Niemandt en besmette
Sich met d'heylloose schult eens anders; en versette
Zich tegen 's hemels wil. Dewijl die kundight af
Haer' swaere zond', laet hem gewerden met de straf.[712)]
Van boven komt de plaegh. Der Goden recht te stooren,
Waer alle moejten en noch hun' genae verlooren.[714)]
O al te blindt verstandt! Waer heb jck op vertrouwt?
O lóghrijck menschen hart wat zijt ghij lóós gebouwt[716)]
Vol achterwinklen en verborgene vertrecken[717)]

705) *mij hier onthouwen*, hier blijven.
706) *neef Lujdewijck, geluck.* Baeto brengt hem den beker toe.
707) *perrujck*, hoofdhaar.
709) *staet af*, houdt op
712) *gewerden*, geworden.
714) *en noch*, en bovendien.
716) *lóghrijck*, vol gaten.
717) *achterwinklen*, verborgen hoeken.

Om uw' ontoonbre quaê gesintheên te bedecken!
De lieve Rycheldin (geweest lief. Oock niet. Geen
Liefd droegh jck haer oyt toe; maer sulck een' die zij scheen.)[720)]
Heeft nu op vroomhejds proef bestaen soo vele jaeren.[721)]
En geen' genegentheên in haere borst en waeren[722)]
Mij (waende' jck) onbekent. Nu komt des hemels slagh
Beschuldight, en verdoemt, en wreeckt op eenen dagh.
Acht echter nu geen trouw soo trouw in man oft vrouwe,[725)]
Dat sonder ommesien uw hart daer op betrouwe.[726)]
Onwetend handthaefd' jck een goddeloos bestaen.[727)]
Indien zij sonder klad door 't leven waer gegaen;
En haer' gedachten noyt de valscheidt lief en hadden
Zij soud haer' doodt niet met meineedicheidt bekladden.

BURGERHART.
De geest is heenen.

LUJDEWIJCK.
Ach! 't is met haer al gedaen.

BURGERHART.
Daer brandt de vederbos: en niemandt steeckt hem aen.

LUJDEWIJCK.
Wat wonderheên sijn dees!

BURGERHART.
O Goden wilt de zielen
Van 't Coninclijck geslacht niet t'eenemael vernielen.
Hier houd' de wraecke stal.[735)]

BAETO.
Heeft de drievouwde punt
Des fellen blixems het op mijn hooft oock gemunt?
O Goôn waer loogh jck u, dat ghij mij dus komt dreighen?[737)]
Is 't hart soo duister dat jck niet sie in mijn eighen
De schuldt die 'r schuilen magh? of heb jck mijn gedaght
In 't sweeren van den eedt, niet suiverlijck gewacht[740)]
Voor arghen inval, die de Goden moght vergrammen?[741)]
Indien jck schuldt heb, komt noch slaet mij 's hemels vlammen,[742)]
Mij en niet desen hoedt. Maer neen jck sie niet mis

720) *sulck een' die zij scheen*, zoo iemand als waarvan zij het voorkomen had; in haar heb ik een ander bemind.
721) *bestaen*, doorstaan.
722) *genegentheên*, neigingen.
725) *echter*, voortaan.
726) *sonder ommesien*, zonder omzichtigheid.
727) *bestaen*, leven.
735) *hier houd' de wraecke stal*, hier moge de wraak ophouden; *de drievouwde punt des fellen blixems*, de Grieken stelden Zeus voor met den bliksem in de hand, die in drie punten uitliep.
737) *loogh*, bedroog.
740) *gewacht*, behoed.
741) *arghen*, boozen, slechten.
742) *komt noch slaet*, komt nog en treft.

In mijn geweten self, dat hier onscheldbaer is.[744)]

744) *hier onscheldbaer*, in dit opzicht niet te beschuldigen, onlaakbaar.

Ick was nochtans gemeent. Verdelghtmen soo de braeven?
'ck bevroê wat 'er af is. Ha moorddaedighe gaeven![746)]
Al wat der Coningin was momplend nae geseidt[747)]
Heb jck gestaedelijck met yver wederlejdt,[748)]
Soo lang zij bitter viel. Nu dwingen mij haer jonsten[749)]
Verhonight met fenijn op de Vinlandsche konsten[750)]
Het quaedste te vermoên. Niet langer kan 't gemoedt,
Dewijl't het boost gevoelt, sich 't beste maecken vroedt.[752)]
Weet van sijn' oorsprong af tot daer hij 't hayr gaet doopen,[753)]
De Son yet mijns gelijck in onspoedt te beloopen?[754)]
Oft is de dagh tsint hij besweven quam de locht,[755)]
Ontsuivert met een stuck dat hier bij haelen moght?
Daer lejt, daer lejt verdelght door des beveinsden haets ‘laeghen[757)]
Sij die aen argelist nojt stem gaf in haer raedtslaeghen.
D'onnosele, d'oprechte, d'onbevleckte deught
Leidt daer geworpen neêr in 't bloeyendst van haer jeughdt,
En siet zich onversiens met helsch bedrogh verrassen:
Nu sij soud sien, tot steun des rijx de vrucht opwassen,
Wt haere borsten die sijn lijftoght onlanx soop.[763)]
O blinde zorghen! o quaê gissingmakende hoop![764)]
Hadt ghij 't hier nae gemaeckt, dat u niet wordt gegeven,
O klaere spiegel van getrouwheidt, te beleven
Dat ons' gemeene weeld' uw soontjen, over wien[767)]
Zoo zeer hangt 's vollex hart, met deughd, en daedt verdien'
Dees overgeve goê genegenhejdt der Katten,[769)]
Waer mee s' hem als een kindt vande gemeent omvatten?
Dat meer is (ay mij! o verfoejde snoodtheidt van 't
Rampsaligh Luck, 't welck met den afgrondt t'saemen spant[772)]
En dient hem schooner dan hij wenscht, en feller krencken
Komt, als de toveres heeft weten te bedencken,
Wien ras eindende pijn voldeed!) mij wordt het graf[775)]
Mij wordt de doodt benijdt, mij spaertmen voor de straf,
Op dat zij ommespring met mij van liever leede:
Op dat jck de heylloose konsten bijstandt deede:[778)]

746) *wat 'er af is*, wat er van aan is, wat er achter schuilt.
747) *nae geseidt*, te laste gelegd.
748) *gestaedelijck*, altijd.
749) *bitter viel*, bitter was, zich hatelijk betoonde.
750) *op de Vinlandsche konsten het quaedste te vermoên*, van de Finlandsche kunsten het slechtste te denken.
752) *het boost*, het ergste.
753) *tot daer hij 't hayr gaet doopen*, het hoofd in zee steekt, tot waar zij ondergaat.
754) *in onspoedt te beloopen*, in tegenspoed te vinden.
755) *besweven*, zweven langs.
757) *door des beveinsden haets laeghen*, door de lagen van den door veinzerij bedekten haat.
763) die nog kort geleden uit hare borsten zijn voedsel zoog.
764) *quaê gissingmakende hoop*, hoop, die slechte berekening maakt, die verijdeld wordt.
767) *gemeene*, gemeenschappelijke.
769) *overgeve*, groote.
772) *luck*, noodlot.
775) *wien*, wie.
778) *de heylloose konsten bijstand deede*, nl. toen hij het blusschen van de brandende ‘perruyck’ belette.

Op dat jck ontrouw werd' door trouws te groot een' min;[779)]
In spijt mijns harten wreedt, en schellemsch tegens zin.
En in den doodt verliet de deughtsaemhejdt verheven,
Voor wie jck vaerdigh staen moest om te laeten 't leven.
Is dit, fortuin, het spel daer ghij uw lust meê boet?[783)]
De bitste bitterheidt is die u 't soetste soet?

779) *door trouws te groot een min*, door te groote liefde tot, te groote prijsstelling op trouw.
783) *boet*, bevredigt.

O mijn verlooren troost! ten reuckeloosen wangen
Spoogh jck scheldwoorden wt, en lasterde de gangen
Van uw gemoedt, dat noyt een' scheeven wegh insloegh.
Schuldt ken jck veel te laet, schuldt gaf jck veel te vroegh.[788)]
Thans willen waeghen van dees' grouwel alle taelen.[789)]
En waer men 's ramps gedenckt daer salmen mij ophaelen[790)]
Als medestander in d'oorsaecken van uw smart:
Gelijck een sujpbloedt dien noyt jammer roerde 't hart.[792)]
Wat sal jck seggen: Goôn, aenschouwt dit wt den hóóghen?
Oft: keert uw aenschijn af, en sluit al 's hemels ooghen
Voor 't deerelijck toonneel van 't weergaeloose lejdt;
En, schendt uw lichten niet aen dees' afgrijslijckheidt?
Maer ghij mijn lief, indien de siel des lijfs ontsleghen[797)]
Wat wesens heeft van ons, en zij zich magh beleghen[798)]
Om nederwaerts te sien, en acht slaen op het geen
Dat van het aerdsch geslacht met yver wordt gebeên,[800)]
U bid, u bid jck, ghij wilt mij de schuldt vergeven
Van 't godloos quaedt door mijn' Godvruchtichejdt bedreven;
Ick sagh voor 's hemels straf des hels verwoedthejdt aen.
Soo wondertejcken lieght, waer sullen wij op staen?[804)]

LUJDEWIJCK.

Mijn Heere, waer is uw manhafticheidt gebleven?
De sinneloose rouw dus veele toe te geven,
Daer meê men niet en wint, is immers geen beschejdt.[807)]

BAETO.

Rouw sonder endt wordt van den tijdt mij opgelejdt.

BURGERHART.

De tijdt, in groot gevaer, eischt sorghe van de vroomen.

BAETO.

Hij sorgh', die hoopt of vreest, dat ben jck overkomen.[810)]

LUJDEWIJCK.

In noot is uw persoon.

BURGERHART.

Gewislijck iss' 'er in.

BAETO.

788) *ken*, beken.
789) *waeghen*, gewagen.
790) *ophaelen*, vermelden.
792) *sujpbloedt*, bloedzuiper, bloedvergieter.
797) *des lijfs ontsleghen*, van het lichaam verlost.
798) *wat wesens heeft van ons*, met ons eenigermate in wezen overeenkomt; *zich beleghen*, zich verledigen.
800) *met yver*, vurig.
804) *op stam*, op staat maken, op vertrouwen.
807) *niet*, niets; *beschejdt*, verstandige handelwijze.
810) *dat ben jck overkomen*, daar ben ik overheen.

Daer maght niet quaeder mee, die storf met Richeldin.[812)]

812) *daer maght niet quaeder mee*, daar mede (met mijn persoon) kan het niet slechter.

LUJDEWIJCK.
Die is, mijn Heere, noch voor een goedt deel, in 't leven.

BAETO.
Helas! daer lejdt het lijck, en heeft den geest gegeven.

LUJDEWIJCK.
Sij leeft in uwen soon haer eenigh overschot.

BAETO.
Ach alte jonge wees! een momber streck u Godt.[816)]

BURGERHART.
God wil, en 't is uw plicht, dat ghij hem, heer, verdaedight.

BAETO.
De toveres sal met twee sielen sijn versaedight.

BURGERHART.
De wreede bloeddorst wordt door 't suipen niet geslist.[819)]

LUJDEWIJCK.
'T geweldt sal wten 't geen te cort quam aen de list.[820)]

BAETO.
O Goden! souds' er meer gemeent sijn te verdelghen?[821)]

BURGERHART.
Al wat sich deses heeft te klaeghen oft te belghen.[822)]

LUJDEWIJCK.
Een hart dat tocht nae 't rijck, heeft onlijdsaemen jacht.[823)]

BAETO.
Wie woelt 'er om?

BURGERHART.
Doorgaens de naest die 't niet verwacht.[824)]

816) *alte jonge*, zeer jonge; *momber*, voogd, beschermer.
819) *geslist*, gelescht.
820) het geweld zal volvoeren, waar de list te kort schoot.
821) *souds' er meer gemeent zijn*, zou zij van plan zijn meer te verdelgen.
822) *deses*, over dit geweld.
823) *tocht nae*, verlangt naar; *onlijdsaemen jacht*, ongeduldigen, onbedwingbaren hartstocht.
824) *die 't niet verwacht*, die het niet te wachten heeft.

BAETO.

Sij, die de kroone draeght, en hoeftse niet te werven.

LUJDEWIJCK.

De staetsucht streckt zich wt tot alderachterste' erven.[826)]

BAETO.

Om wettigh oyr te sien sij noyt veel hoops en sagh.[827)]

BURGERHART.

Die heerscht, die hoopt en doet om oyr meer dan hij magh.[828)]

BAETO.

Het onderwindt de mans, de stilte past de vrouwen.[829)]

LUJDEWIJCK.

'T is een moeysieck geslacht, dat quaelijck rust kan houwen.

BURGERHART.

Ontdeckte schelmerij soeckt hejl aen stout bestaen.

LUJDEWIJCK.

Laet u geseggen heer, en schiet het harnasch aen:
En waepen uw gesin eer dat zij ons verrassen.[833)]

BAETO.

Ick volgh u. Yder schick' op zijn geweer te passen.[834)]

LUJDEWIJCK.

Flux waepent mannen, flux, eer dat de vyandt kom.

BURGERHART.

'K gae setten schildwacht wt, en slujten 't hof rondom.

LUJDEWIJCK.

Ick ondersoecken, oft oock eenigh' andre laeghen
Hier binnen schujlen noch.

OT.

En ick dit overdraeghen.

826) *alderachterste' erven*, allerverste bloedverwanten.
827) *oyr*, nakomelingschap.
828) *magh*, kan.
829) *onderwindt*, ‘de handeling van zich met iets te bemoeien’.
833) *gesin*, uwe dienaren.
834) *yder schick' op zijn geweer te passen*, ieder zorge voor zijn wapen.

PENTA.

Balstujrighe geluck! wat batser tegenspoedt,[839)]
Wat ramp weerspannigh is dit die soo spijtigh doet
Mijn konsten hoon op hoon? D'wr is alree verloopen
En niemand is noch hier. Hoe dujr sal jck bekoopen
Den aenslagh, bij aldien zij t'ontijd is ontdeckt!
Misschien ist dat alreed mijn vyandt herwaerts treckt,
Om eer jck 's Coninx oor gewin, mij t'overstelpen.[845)]
Kan alle d'afgrondt met sijn' boosheidt bet niet helpen?
Oft raes' jck?[847)]

PENTA. OT.

PENTA.

Joncker Ot. Hier. Herwaerts. Wat voor mie?

OT.

Van batser ongeval, me vrouw, en hoordmen nie.[848)]

PENTA.

Wat seght ghij?

OT.

Zij is doodt. Hij quam soo laet van jaeghen
Dat zij door kracht des vujrs ter neder was geslaeghen,
En oock de hoedt ontstack, eer hij dien had aenvaerdt.

PENTA.

Hoe lejdt hij 't over nu?

OT.

Hij heeft geraeden, waer 't[852)]
Hem herkomt: En bevreest oft hem geweldt moght deeren,[853)]
Geboôn dat yder denck op overlast te weeren.[854)]

PENTA.

'T is nu geen suffens tijdt. Let hier op. Ick sal gaen.

OT.

Om wat te doen, mê vrouw?

PENTA.

Den Coning randen aen,[856)]

839) *balstujrighe geluck*, grillige fortuin; *wat batser tegenspoedt*, wat een brutale, weerspannige tegenspoed.
845) *'s Coninx oor gewin*, 's konings vertrouwen win, den koning op mijne hand krijg; *t' overstelpen*, met groote macht te overvallen.
847) *raes' jck*, weet ik niet, wat ik zeg; *mie*, tijding.
848) *batser*, zie vs. 839; *nie*, nooit.
852) *waer 't hem herkomt*, vanwaar het hem komt.
853) *oft*, voor het geval dat, of misschien.
854) *overlast*, geweld.
856) *randen aen*, aanspreken.

Met onvertsaeght gelaet, zoo dat hij niet bevroede

Dat jck 's met u verstae. Ghij in verbaesden moede[858)]
Schickt dan te coomen voorts met d'onverwachte maer.[859)]
Stoffeert d'omstandigheên met wtspraeck en gebaer[860)]
Op 't haetelijckst: en vult des Coninx borst met vreesen.
Flux aen een' zijd. Ick hoor gerucht. Daer sal hij wesen.[862)]

PENTA. CATMEER.

PENTA.

Wat traeghejdt oft het zijn magh, Heere, die dus laet
De vorsten achterhoudt?[864)]

CATMEER.

't Besorghen van 't cieraedt[864)]
Heeft sulck een yver in, dat vaeck de jonge vrouwen
Haer tijdt vergissen, oft haer wr niet wel onthouwen.[866)]
Doch t' is wel porrens noodt, en al te lang gebejdt.[867)]

PENTA.

Ick heb 'er om geschickt: en krijgh oock geen beschejdt.[868)]
Daer komt mijn boode.

CATMEER.

Wat verbaestheidt magh hem jaeghen?[869)]
Hoe gaet het Joncker?

OT.

Ach! mij smart dat jck moet draeghen
Een' tijding, Heere, soo droef voor uw Maejestejt.

CATMEER.

Wat is 'er?

OT.

Wonder: ongehoorde schricklijckhejdt.
O ramp, dat mij de goôn ten quaeden boode naemen!

CATMEER.

Spreeck wt. Twijfflende vrees vreest alle quaeden t'saemen.

PENTA.

Wat is 'er dat u dus beteutert houden magh?

858) *dat jck 's met u verstae*, dat ik het met u afgesproken heb; *in verbaesden moede*, geheel ontsteld.
859) *schickt*, zorgt er voor; *te coomen voorts*, voor den dag te komen.
860) *wtspraeck*, woorden.
862) *flux aen een' zijd*, ga vlug ter zijde.
864) *de vorsten*, Baeto en Rijcheldin.
864) '*t besorghen van 't cieraedt heeft sulck een yver in*, de zorg voor haren tooi vervult de jonge vrouwen zoo geheel.
866) *haer tijdt vergissen*, zich in haren tijd vergissen, zich verlaten.
867) *wel porrens noodt*, noodig hen tot spoed aan te sporen.
868) *geschickt*, gezonden.
869) *verbaestheidt*, ontsteldheid.

OT.

'T geen ongelooflijck schijnt jck met dees' ooghen sagh.
'T geen ongelooflijck schijnt, en waerlijck doch geschiede,
Ist noodigh dat jck breng tot alte droef een' miede.[878)]
Dan 't is soo 's Hemels wil; die lange wordt begeckt
Die lange wort versmaedt eer hij 't sich annetreckt:
En laetende haeren loop vol wt de booshejdt rennen
Soo dat de boose tot de voorspoedt heel gewennen,
Om de verweende bet te treffen met de smaeck[883)]
Der droefhejdt, spaert ten langen laesten toe de wraeck.[884)]
Sijn en des Conings leedt dees in het endt gewroocken;
En met een wonderdaedt het vonnis wtgesproocken
Heeft over de meineedt der dubbelde vorstin.[887)]
Ick heb sien branden 't hooft der loose Rycheldin:
En met de vlamme, die 't vervloeckt bedrogh verklaerde,
Haer lichaem staen omringt; tot dat zij seegh ter aerde.

CATMEER.

O Goden! en mijn soon wat sejdt hij nu hier af?

OT.

Hij even halssterck wijt zijn' oudren 's Hemels straf:[892)]
En rust zich (geeft hij voor) om overlast te weeren.[893)]

PENTA.

Die sich niet en ontsiet sijn' ouders self t'onteeren[894)]
Met opspraeck van verraedt, wilt twijfflen niet oft hij[895)]
'T ontsigh van eer en deughdt heel overkoomen zij.[896)]
Wat hoefd' hij rechts getroost sich met geweldt te stijven?[897)]
En, vreest hij 't recht, soo sal 't bij geen verweeren blijven.[898)]
Waer toe gesuckelt dan tot hij beleger 't hóf?[899)]
Tot hij breng op de been de schuim en lichtste stóf
Van 't reuckeloose volk, dat geen verlies van haeve
Bij oproer vreest? en troon' met vrijjcheidt de slaeve'?[902)]
Men loop' hem flux op 't lijf en kerf sijn opset spoêgh:[903)]
En help de croon wt vaer. Ist maer noch tijds genoegh.[904)]

878) *miede*, tijding.
883) *verweende*, door voorspoed overmoedigen.
884) *ten langen laesten toe*, tot het allerlaatst.
887) *dubbelde*, dubbelhartige.
892) *halssterck*, halsstarrig.
893) *rust zich*, rust zich toe.
894) *self*, zelfs.
895) *met opspraeck van*, met beschuldiging van.
896) gevoelt geen eerbied meer voor eer en deugd.
897) *rechts getroost*, indien hij niet vreest zich aan het recht te onderwerpen; *sich met geweldt te stijven*, zich te wapenen, zijn toevlucht te nemen tot geweld.
898) *soo sal 't bij geen verweeren blijven*, dan zal hij aanvallender wijze te werk gaan.
899) *gesuckelt*, gedraald, getalmd.
902) *en troon' met vrijjcheidt de slaeve'*, en verlokke de slaven door hun de vrijheid voor te spiegelen.
903) men ga hem fluks te lijf en vernietige, verijdele spoedig zijn plan.
904) *vaer*, gevaar.

OT.

Hoogh tijdt voorwaer. Hoogh tijdt.[905)]

PENTA.

Men redt met lanterfanten
Geen oproer.[906)]

OT.

Daer dient in versien.

PENTA.

Schaf raedt.

CATMEER.

Trauwanten,
Flux in uw vol' geweer.[907)]

PENTA.

Hun hopman draeght de zij
Van Baeto. Let 'er op.

CATMEER.

Ick, Jonker, wil dat ghij
Den last op u neemt van hun heden te gebieden.
Dit wil jck, gasten, hoort; ghy oock mijn edellieden,
Dat Joncker Ot van daegh heb over u bevel:
En datmen daetelijck Baeto gevangen stel.
Dies waepene' al wat nut is waepenen te draeghen;
En maecke sich op wegh.[914)]

OT.

Schie 's Coninx welbehaeghen.
Ras, jonghen, bij der handt mijn harnasch, speer en helm![915)]

PENTA. OT.

PENTA.

Me Joncker hoor.

OT.

Me vrouw.

905) *lanterfanten*, niets doende rondloopen.
906) *trauwanten*, trawanten, dienaren.
907) *geweer*, wapenrusting; *draeght de zij van*, is op de zijde van.
914) *schie*, geschiede.
915) *jonghen*, schildknaap.

PENTA.

Mick ghij maer op den schelm,
Indien 'er valt gevecht. Soo niet; en hij sich geven
Wil sonder weer gevaên; nemt hem allijckwel 't leven.[918)]
De noodt doch dwingt dat wt.[919)]

OT.

Ick vat het.

PENTA.

Ick weet raedt
Om goedt te maecken bij mijn man t' onrechtbaer quaedt.[920)]

REY VAN JOFFREN.

Wat gedrujs, wat drockheidt woelt 'er door het slót?
Ach ach wat is mij t hart beswaert!
Ach wat looptmen met alsulck een' yver tot
De waepens, die ras sijn aenvaert,
Maer af te leggen als s'hebben smaeck van 't bloedt,[925)]
Vallen niet even goedt?

Wat voor dulhejdt, mannen, heeft uw borst gevat[927)]
Die op doet wellen uw gemoên?[928)]
Wat voor raeserij bevangt uw harten, dat
Ghij onvoorsightigh slaet aen 't woên?
Als oft van binnen de toveres u met
Helgeesten had beset.

Soudt wel wesen dat de quaê verstandelheên[933)]
Uw' harten hebben opgevult?
Waerdigh zijt ghij dan dat jck uw ramp beween
Die schelmen wordt bij hunne schuldt.
Oft heeft de vaeder u self door stiefmoêrs list,
Op eighen bloedt gehist?

D'eeden hooghgeswooren voor de goê godin,
'T bancket zoo koninglijck berejdt,
't Sieren van de saelen, en van 't hofgesin,[941)]
Ist alles hier op toegelejdt?
Brujcktmen de goden, de vreughdt, en vrundlijckheên,
Tot schelmerijekleên?

O bedrogh gepronckt van praet en van gelaet,
Oneens van hart en van aenschijn,
Geen penceel kan maelen af 't verhoolen quaedt

918) *sonder weer*, zonder tegenstand; *allijckwel*, evenwel, toch.
919) *dat wt*, daar toe.
920) *onrechtbaer*, onherstelbaar.
925) *maer af te leggen vallen*, maar niet even gemakkelijk af te leggen zijn.
927) *dulhejdt*, dolheid.
928) *op doet wellen uw gemoên*, uwe hartstochten doet koken.
933) *soudt wel wesen*, zou het ook wezen; *de quaè verstandelheên*, misverstand.
941) *hofgesin*, hofhouding.

En etter vujl van uw venijn.
Onder de pijlen die 't gram geluck wtschiet,
Weet ghij uw feller niet.[950)]

Wij, door u, sijn op een ooghenblick gevelt[951)]
In der ellenden diepste poel.
Wij, die 't Luck voldoende scheen dat had gestelt[953)]
Op heden in zijn eyghen stoel,
Om te genieten de vredevruchten tijgh,[955)]
Steecken in d'arghste krijgh.

Groote Goden, die het sterffelijck geslacht
Hebt onder dwang van uwe roe;
Om den mensch te geven 't hooghst daer hij nae tracht,
Hoe zijt ghij zoo gereedt daer toe?[960)]
En om hem t'handthaeven in sijn' voorspoedt breedt[961)]
Soo bijster ongereedt!

Vierde bedrijf.

OT.

Een groote stadt waer af te loopen met een' drommel[963)]
Soo toegerust als dees. Men roer trompet nocht trommel.
In orden. Schejdt u hier. Ghijliên treckt omme dit.
Beset van achtren 't hof. Houdt ghij u in 't gelit,
En volleght mij om aen de poort geweldt te baeren.[967)]

OT. BAETO. BURGERHART. LUJDEWIJCK.

OT.

Daer is de vyandt.

BAETO.

Laet, mijn' Heeren, dese schaeren
(Bid jck) geen' proeve doen elck van des anders moedt.
Schouwt (bid jck) arghernis, en stortinge van bloedt.[970)]
Indienmen niet en acht verdiensten menighvuldigh,
Men is soo veel mijn' staet wel en mijn' afcoomst schuldigh,
Dat jck aen vaylighhejdt en eere lijd geen schae,
Tot dat de Coning recht des handels grondt verstae.[974)]

950) *weet ghij uw feller niet*, weet gij er geen die feller is dan gij.
951) *op een ooghenblick*, in eens, eensklaps.
953) '*t Luck voldoende*, de gunstige, ons genegen fortuin.
955) *tijgh*, rijp.
960) *gereedt*, bereidwillig,
961) *sijn' voorspoedt breedt*, zijn grooten voorspoed.
963) *af te loopen*, te overmeesteren; *drommel*, drom, troep.
967) *geweldt te baeren*, geweld te doen; de poort te verdedigen.
970) *schouwt*, vermijdt.
974) *des handels grondt*, de oorzaak van onze handeling.

LUJDEWIJCK.

Waer heenen mannen? in een enckel ooghverdreyen
Kan 't zijn dat Catmeer wt het leven koom te scheyen,

Soo naer is koning dees: En het en scheelt niet meer,[977)]
Oft ghij en velt uw spits op uwen opperheer.

BURGERHART.
Onthoudt u van geweldt. Is anders u geheeten
Dat was door misverstandt.

OT.
Is dit sich wel gequeeten?
Gesellen hoe? ghij suft? oft comt het yemandt toe[981)]
Dat recht hij tussen den persoon des koninx doe.
En tussen 's Conings soon? Der saecken reên te weghen
Is den Landsheeren toe vertrouwt: uw plicht geleghen
In de gehoorsaemhejdt. En twijffelt evenwel
Niet aen de billickhejdt van 't Coninclijck bevel.
Valt d'oproermaeckers aen, en weder velt uw speeren.

LUJDEWIJCK.
Rechtvaerdigh strijdt hij, dien de noodt dwingt sich te weeren.

BURGERHART.
Moedt, mannen, moedt, ons valt te baet de burgerij.[989)]

OT.
Te rug. De hoop die wordt te groot aen 's vyands zij.

BAETO.
Houdt, burgers, hoogher niet. Mijn vaylighejdt is heden[991)]
Genoegh besorght. Om lof nocht eere wordt gestreden[992)]
Wanneer men heeft te doen met vader en met heer.
Op voordel dencken waer van vroomhejdt veel te veer.[994)]

LUJDEWIJCK.
Houdt mannen, staeckt de jaght en 't al te woedigh moorden.

BAETO.
Keert burgers.

BURGERHART.
Mannen staet, en luistert nae de woorden.
Van uwen vorste.

977) *soo naer is koning dees*, zoo weinig scheelt het of deze is koning.
981) *ghij suft*, zijt gij lafhartig.
989) *ons valt te baet*, ons komt te hulp.
991) *hoogher niet*, niet meer, niet verder.
992) *besorght*, er is genoeg gezorgd voor.
994) *vroomhejdt*, dapperheid.

LUJDEWIJCK.

Bloedt is sonder noodt gestort
's Verwinners naeme' een vleck die niet verwonnen wordt.[998)]

BAETO.

Dewijl 't gekomen is hier toe, dat bij den vaeder
De zoon wordt aengesien (o ramp!) voor een' verraeder;
En d'een in sekerhejdt niet blijven met ter woon
Kan bij den andren wijck, als billijck is, de zoon.
Wilgh rujmen sujvre mijn' noodweer van alle smetten.[1003)]
Wie sijn geluck bij 't ons getroost is op te setten,[1004)]
En aen te gaen een' rejs, om neêr te slaen ter steê,[1005)]
Daer 't zij des noodlots wil ons te beleenen meê:
Die gae, beweegh de zijne', en daetlijck schick zijn' saecken
Om sich te mijwaert, en ons voort op wegh te maecken.[1008)]
Wien sijn geleghenheidt is anders, sulx dat hij[1009)]
Gedooghen kan, oft moet de Vinlandsch' heerschappij,
En 't juk der loose vrouw, die spoey ter ijl sijn' treden
Van hier, en steeck' sich niet in ons' gevaerlijckheden.
Dees' klaerbewese trouw, dees' jonst die ghij mij draeght,[1013)]
En wat ghij yvrigh hebt voor uwen Vorst gewaeght,[1014)]
Ick tegens d' eene wil verschulden: tegens bejde,[1015)]
Soo die mij volghen, als de geen' daer jck af schejde,[1016)]
Erkennen, alsoo lang mij kennis overschiet.[1017)]

BURGERHART.

Hier blijft het beste heel der burgerije niet,
O goedertieren Vorst, indien ghij onverkeerlijck[1019)]
Beslooten hebt de kroon, en 't rijck der Katten heerlijck
Te missen liever als de kroone van de deughdt,
Die (sonder vlaeyen) ghij in top wel voeren meught:
Een kroon wiens edel lof ontwossen is 't verdorren.[1023)]

LUJDEWIJCK.

Dit droef gelaet des volx, dit overdroevigh morren
Wil seggen: vaeder 's lands, wij zijn geneghen om
Te volghen waer ghij voert. De rouw die maeckt hen stom.[1026)]
Het onrecht, dat u schiedt, wringt traenen wt hun óóghen.

998) *niet verwonnen*, niet uitgewischt.
1003) *wilgh rujmen*, gewillig heengaan
1004) wie den moed heeft zijn geluk bij het onze op het spel te zetten, te wagen.
1005) *aen te gaen*, te ondernemen; *neêr te slaen ter steê*, zich ter plaatse te vestigen.
1008) *om sich te mijwaert*, om zich tot mij en ons vervolgens op weg te begeven.
1009) *wien sijn geleghenheidt is anders*, met wien het anders gelegen is; *sulx dat*, zoo dat.
1013) *jonst*, genegenheid, liefde; *draeght*, toedraagt.
1014) *yvrigh*, vol vuur, moedig.
1015) *ick tegens d'eene wil verschulden*, zal ik hun vergelden, die met mij wegtrekken.
1016) *soo - als*, niet alleen - maar ook.
1017) *erkennen tegens bejde*, erkentelijk zijn jegens beide partijen; *kennis*, erkenning.
1019) *onverkeerlijck*, vast.
1023) *lof*, loof.
1026) *rouw*, smart.

BURGERHART.

Wij volghen onsen vorst om met hem te gedóóghen
'T onschuldigh ballingschap, en al wat meer voor ramp
De hemel seinden wil.

LUJDEWIJCK.

Ons' eenigh licht en lamp
In dees' starloosen nacht van steuringe der vreden,
In dees' holgaende zee, in dees' onstujmigheden
O goedertieren vorst en heere, die zijt ghij.
Het zij dat ghij te land soeckt uw geluck, oft 't zij
Dat ghij te waeter hebt uw rejs te doen beslooten
Voert ons te lande med' oft waeght ons op uw vlooten:
Al waer 't ter wereld wt in 't noorden ongesondt
Daer 't grondeloose diep lejdt als een hooghe grondt
Gestaepelt door de vorst: Indienmen slechts de kusten
Van Vinlandt schouwen magh. 't Zal alleding ons lusten
Te lijden; overal te leven wel; mitsdien[1041)]
Het zij daer wij maer niet alsulcke grouwlen sien.

BAETO.

Het volck verschooyt te met.[1043)]

BURGERHART.

Ten hoof wilt spoedigh keeren,
O burgers die gesint zijt meê te gaen.

BAETO.

Mijn' heeren,
Wie neemt op hem den last dat hij de stadt door treck
Met dese troep: en 't slapst der burgerij verweck[1046)]
Tot onse gunst; en hoed' den yver voor 't verkouwen;
En soo de quaên verbluf', dat stille zij zich houwen,[1048)]
Ter tijdt toe dat de hóóp sij aen mijn hof vergaert.

BURGERHART.

Dat neem jck aen mijn vorst. Komt mannen.

BAETO.

't volck te paerdt
Dient oock bij een geruckt; om stal tot aen den morghen[1051)]
En 's vyands vollek op te houden, dat wt sorghen[1052)]
Een stuck voorheen geraeck' ons' weereloose schaer[1053)]
Met d'oorlogsliên te voet: en bij aldien het waer'

1041) *mitsdien*, mits.
1043) *verschooyt te met*, zal aanstonds verloopen.
1046) '*t slapst*, het flauwste deel.
1048) *verbluf'*, overbluffe, door vrees in bedwang houde.
1051) *stal te houden*, stand te houden.
1052) '*s vyands vollek op te houden*, de troepen van den vijand tegen te houden.
1053) *dat wt sorghen* enz., opdat onze weerlooze schare een goed eind weegs vooruit gerake en zoodoende uit de vrees kome, waarin zij nu verkeert.

Men ons door bijwegh socht op 't swaxste t'onderscheppen,[1055)]
Daer voor te wesen; oft de spooren wel te reppen[1056)]
Om ons daer kundschap af bijtijds te brengen aen.

LUJDEWIJCK.
Soo 't u gelieft, mijn vorst, laet dit op mij slechts staen.

BAETO.
Ick danck u neef.

LUJDEWIJCK.
Ick gae vergaedren de gesellen.

BAETO.
En jck naer binnen toe, op alles orden stellen.

PENTA.
O hoon! hier stae jck fraeygediende Coningin.[1061)]
Soo schoon een' hoope volx, en niet een man daer in,
Die 't spel van 't gladde stael kan in 't gesicht gedóóghen,
Oft sien dar onvertsaeght sijn' vyandt onder ooghen?[1064)]
O de manhafthejdt van den dappren Joncker Ot!
De hoop die was te groot. En oftse? ghij moest tot[1066)]
Mijn vyandt, met uw' dag, door spiets heen, inneloopen.[1067)]
'K heb u van doen noch. Maer ghij sult het mij bekoopen,[1068)]
En niet ontvliên (hoe zeer oock ghijse vliedt) een kling;
Soo jck in vajligheidt mijn saeken eenmael bring.
Dat ghij voor u meer als voor mij bevreest zijt, reecken
Ick even als verraedt: En hier in 't harte teecken[1072)]
Dees mij gespeelden treek. Hoe nu toe? dochter van[1073)]
Aëtes, vrouw in drogh, in stout bestaen een man,[1074)]
Ick heb beslooten hoop op u alleen te stellen:
Bij wien geleecken suf zijn alle goôn der hellen.
Komt handhaeft uwen raedt. Segt mij wat Baeto brouwt,[1077)]
Die ons genoeghsaem hier in 't hof gevangen houdt,[1078)]
En hoe jck sijner word, en sijnes zoons ontsleghe'.
Kunt ghij in desen noodt mij helpen aen de zeghe,
Ick sal (en bij uw hooft djes loftenisse doe)[1081)]
Een staetsy naer, met pracht vol grouwels, rusten toe,[1082)]

1055) *op 't swaxst*, op ons zwakste punt.
1056) *daer voor te wesen*, dat te voorkomen.
1061) *o hoon* enz. Penta staat gedurende dit en de volgende tooneelen op eenen toren, vanwaar zij, zonder door Baeto en de zijnen gezien te worden, hoort en ziet wat er geschiedt.
1064) *dar*, durft.
1066) *en oftse*, en al ware dat zoo.
1067) *dag*, dolk.
1068) *van doen*, noodig; ik zal u nog spreken.
1072) *teecken*, teeken ik op, grif ik.
1073) *hoe nu toe*, hoe!; *dochter van Aetes*, Medea.
1074) *drogh*, bedrog.
1077) *handhaeft uwen raedt*, blijf mij met uwen raad bijstaan.
1078) *genoeghsaem*, vrij wel, zoo goed als.
1081) *djes loftenisse*, deze belofte.
1082) *een staetsy naer*, een nare, droeve optocht.

Ter eeren u, o braef sieraedt der helsche rijcken;[1083)]
Met dese naeghels self ontwayen al de lijcken[1084)]

1083) *braef*, heerlijk, schoon.
1084) *ontwayen*, ontweien, de ingewanden uithalen.

Van Baeto, Rycheldin, en Hes; en scheuren fel
T'hart onder rib van daen; en stroopen 't taeje vel
Der spieren blaeuw; en booren d'ooghen wt hun winckels;[1087)]
En schillen 't vleisch van 't been; en bouwen van de schinckels
Voor u een trots altaer; behangen 't met de pronck
Des afvals; smelten t'saem het mergh wt elcke schonck;[1090)]
En branden 't met gedrooghde strotten hunner keelen,
In lampen van hun' afgerukte beckeneelen.
Dan sal ick uwen lof den kollen aenbesteên[1093)]
Te toeten over nacht in 't holle menschebeen;[1094)]
En sellef, ongeschoeyt, ontgort, en ongevlochten
U dienen voor paepin, en met oneeve bochten[1096)]
Omvoeren aerseling de rey; en uw gemoedt[1097)]
Verfróyen met den offer van 't geronnen bloedt.[1098)]
O grootste toveres, jck heb geraeckt uw óóren.
Ick ken den grooten draeck. Ick sie, nae deesen tóóren
Uw' afgesonden bood' jck nemen sie zijn' vlucht.
Zijn wiecken gieren, hij vergiftight al de lucht.[1102)]
De krujden, daer sijn schaeduw over sweeft, beswijmen.
Komt naeder felle dier getemt door maghtigh rijmen,[1104)]
Komt rust op dees kanteel 't gevlackte lichaem bondt,[1105)]
En levert mij den brief, dien ghij voert in den mondt.

Dat dese letter dij verklaer',
Het geene veel te spijtigh waer
Om te belijden mondeling.
De konst vermagh niet alleding.
Dat yemandt Baetoos leven heb
Oft zijnes soons, ons weighert 't web
Geweven van oorsaecken t'saem,
Het welck heeft noodlot tot sijn naem;
En 's Heelals vooghdt die 't selve weeft.[1115)]
Uw vyandt al de starren heeft
Eendragtigh op zijn voorstandt wt.[1117)]
Alleene tegens alle mujt,
En blijft van uwer zijde staen[1119)]
De wisselstaetvermoghe maen.[1120)]
Dees' (nu zij niet te vinden weet
Aen al' den hemel een komeet,
Die 't heeft op 's vorsten hooft gemunt)

1087) *winckels*, kassen.
1090) *afval*, ingewanden.
1093) *aenbesteên*, opdragen.
1094) *toeten*, blazen; *over nacht*, in den nacht.
1096) *oneeven*, ongelijke.
1097) *aerseling*, achteruit.
1098) *verfroyen*, vervroolijken.
1102) *gieren*, zwaaien.
1104) *rijmen*, tooverspreuken.
1105) '*t gevlackte lichaem bondt*, het bonte, gevlekte lichaam.
1115) *vooghdt*, heerscher.
1117) *heeft op zijn voorstandt wt*, alle sterren zijn er op uit om hem te beschermen.
1119) *van uwer zijde*, van uwe partij.
1120) *wisselstaetvermoghe*, die van staat kan verwisselen.

Genootsaeckt oock hem 't leven gunt:
Maer, wat zij magh, zich pijnen gaet[1125)]
Om om te keeren sijnen staet.

1125) *maer, wat zij magh, zich pijnen gaet*, maar zij doet haar best (wat zij kan).

Sulx, hij beslujt met moede slap,[1127)]
Te trecken wegh, in ballingschap:
En ghij (oft hij al schoon ontlijft[1129)]
Niet worden kan) verwinster blijft.

Nu fors. Het zij soo. Danck hebt boode voor uw' tijding:[1131)]
Ick sal, van hier om hoogh, aenschouwen met verblijding,
Hoe dat mijn' vyand vlucht met all' de zijn'. Aenvaert
Ghij weêr de rejs te rug, en t'uwer vrouwewaert.[1134)]

ZEGHEMOND. REY VAN NONNEN. PENTA.

ZEGHEMONT.
O groote gooden, ghij siet alles wt den hooghen,
En neemt op alles acht.

REY VAN NONNEN.
En kunt ghij dit gedóóghen?
En wanckt uw blixem niet? Ist u geleghen 't quaedt[1137)]
Alleen te straffen, in geringe liên van staet?[1138)]
Siet door de vingren dan uw' wraeck om te verschóónen
De grooten die 't geluck verheven heeft op tróónen?
Oft lejdt zij op haer' luim, om met een' wissen slagh
Te treffen eens voor al, dat werreck strecken mach,[1142)]
En van den val 't gedrujs alomme te doen hóóren?

ZEGHEMOND.
Juppijn vergrimt met raedt. Traegh is des hemels tóóren.[1144)]

REY VAN NONNEN.
O grouwel!

ZEGHEMOND.
O ellend! o onverwachte druck!

REY VAN NONNEN.
O valscheidt fel! o godvergeten schellemstuck!

ZEGHEMOND.
O deerenis! o rouw! o schae voor de gemeente!

1127) *sulx*, zoodat.
1129) *oft hij al schoon*, zoo hij al niet van het leven kan worden beroofd.
1131) *nu fors*, enfin; eng. nevermind.
1134) *t' uwer vrouwe*; naar uwe meesteres.
1137) *wanckt*, trilt; *ist u geleghen*, bekommert gij er u over.
1138) *in geringe liên van staet*, in lieden van geringen staat.
1142) *dat werreck strecken mach*, zoodat het de moeite waard is; dus flink.
1144) *vergrimt met raedt*, wordt met overleg boos; straft niet onbezonnen.

REY VAN NONNEN.
O onvermurwbaer hart, en harder als 't gesteente
Dat nocht op aenbeeldt, nocht op swaere moockers past![1149)]

ZEGHEMOND.
O jammer! o verlies! o ramp die ons verrast!

REY VAN NONNEN.
O wreedtheidt wreêr als wreedt moorddaedelijck bedreven!

ZEGHEMOND.
Gaet burgers, gaet u aen de beste zijde geven.
Voeght u bij uwen Vorst. De gooden in verdriet
En sullen eeuwelijck die vroomhejdt laeten niet.[1154)]

REY VAN NONNEN.
O ijsselijck bestaen! o list! o goddelooshejdt!

ZEGHEMOND.
Lijdt liever met de deughdt, dan dat ghij smeeckt de booshejdt[1156)]
Die altars, offerhand, eedtsweeringe, gebedt,
Kerckzeden, 't geestelijck en 't werrelijck besmet.
Hoewel groot onrecht drijft den vorste toe dit lijden,[1159)]
Indien dat hij nochtans bestonde te bestrijden
Sijn vaeder en sijn heer, jck soude niemandt raên
Om yemandt tegens zijn landtoverst' op te staen,[1162)]
Nocht met de voet te treên 't ontsach der aerdsche Goden.
Dat's t'onrecht recht gesocht. Nu wort 'er maer gevloden:[1164)]
'T welck sonder onrecht kan geschieden van het rijck.
Wie magh, dan volghe mij die met den vorste wijck,[1166)]
Om in een ander landt te soecken 's hemels zeghen.

PENTA.
Wijckt heenen daer dij smaed en alle ramp bejegen![1168)]

PENTA. BURGERHART. ZEGHEMOND. REY VAN NONNEN. BAETO.

BURGERHART.
Eerwaerde moeder vind jck u nu hier ter steê?

1149) *op - past*, om - geeft.
1154) *laeten*, verlaten.
1156) *smeeckt*, vleit.
1159) *drijft - toe*, berokkent.
1162) *op te staen*, op te zetten, op te doen staan.
1164) *recht*, juist.
1166) *magh*, kan.
1168) *bejegen*, overkome, treffe.

ZEGHEMOND.

Mijn heer, wij zijn gesint den vorst te volghen meê;
Ick en al dese schaer van onbesmette nonnen.

BURGERHART.

Ter goeder wre met den Godsdienst wordt begonnen,[1172)]
En welck een troost zal dit den vorste zijn dat ghij
Sijn' saeck rechtvaerdight mits u voeghend' aen sijn' zij,[1174)]
In tegenspoedt?

ZEGHEMONDT.

Dewijl dat hayligh nocht onhayligh,
Mits d'wtlandsche' heerschappij, is hier te lande vayligh,[1176)]
Soo soecken wij een plaets daer ons werd' toegelejdt[1177)]
Den Godsdienst gae te slaen in zijne sujverhejdt:[1178)]
Sulx ons vertrouwen is met Baeto te bekomen.[1179)]

BURGERHART.

Siet daer den Vorst. Het schijnt hij van u heeft vernomen
En sich u maecken gaet eerbiedigh te gemoet.[1181)]

BAETO.

Eerwaerde moeder weest met aller eer gegroet.

ZEGHEMONDT.

God gunne dat mijn vorst magh alle weêrspoedt doorstaen.
Wij sullen volghen hem.

BAETO.

Niet volghen dan, maer voorgaen.
De Godskund 's hemels gaef bejd nut voor best' en boost'[1185)]
In voorspoedt 's menschen toom, in onspoedt 's menschen troost
Bekoomen wij door U. Dat d'heilsaeme Godvruchticheidt
De geene die op wet niet passen, houdt in tuchtichejdt,[1188)]
Erkentmen van uw ampt. Dies jck, met groote reên,[1189)]
U hoogher eere geef.

1172) *ter goeder wre*, terecht.
1174) *mits*, doordat gij u voegt.
1176) *mits*, wegens; *wtlandsche*, vreemde.
1177) *toegeleidt*, toegedacht, toegestaan.
1178) *gae te slaen*, waar te nemen.
1179) *sulx ons* enz., hetgeen wij, naar we hopen, met Baeto zullen verkrijgen.
1181) *en sich u maecken gaet*, en zich gereed maakt om u eerbiedig te gemoet te komen.
1185) *godskund*, kennis aangaande God; *boost'*, slechtsten.
1188) *op wet niet passen*, om de wet niet geven; *tuchtichejdt*, bedwang.
1189) *erkent men van uw ampt*, is iets dat in uw ambt gewaardeerd wordt.

ZEGHEMONDT.

Voor onsen vorst te treên
En leggen wij ons self' niet toe. Van de gerechten[1191)]
Is de voorschepen 't hóóft: de veldtheer van de knechten[1192)]
Des krijghs: de Toppaepin gelijck des hemels tolck[1193)]
Van 't geestelijcke gildt: De Vorst van 't heele volck.
Daeromme wie dat macht tot godsdienst heeft verkreghen,
Zij seker, en gedenck' hoe dat hij die, van weghen
Der hoogher Ovrichejdt, te voeren heeft aenvaerdt:
Gelijck wt dien naem, wet en waepen zijn bewaert.[1198)]
De mijter, 't rechtboeck, 't swaerdt en dienen niet geschejden.
De derde pijler vest: en d'andre met hun bejden,[1200)]
Wanneer hun d'een begeeft, en weeten geenen raedt
Om staende 't swaer gebouw te houden van den staet.
Sulx, best den Vorste past het hoogh gesagh in allen;[1203)]
Dat hij hen t'saemen bind en ijder hoed' voor vallen:
Gelijck, van oudthejdt af, den Katten heeft behaeght.

BURGERHART.

Verandring in een staet zeer selden wel beslaeght.[1206)]

ZEGHEMONDT.

Mijn' vorst gelieve d'eerst te zijn.

BAETO.

Uliên, de naeste.[1207)]
't Lijck gae voor aen. Dan volgh de schaer: het krijghsvolck 't laeste.

PENTA.

En rujmt ghij noch niet? hoe dan heeftmen 't in den sin?[1209)]

PENTA. BAETO. ZEGHEMOND. REY VAN NONNEN. REY VAN JOFFREN.

PENTA.

Daer komt het lichaem van mijn doode vyandin.
Daer komt mijn vyandt met den balling van twee jaeren.

1191) *leggen wij ons niet toe*, daaraan denken wij niet, dat is niet zooals 't behoort; *gerechten*, rechtbanken.
1192) *voorschepen*, Kil.: veur-schepen, primus sive summus senator.
1193) *toppaepin*, opperpriesteres.
1198) *gelijck wt dien naem*, evenals ook uit dien naam (nl. der hooge overheid); *wet en waepen*, hetzelfde als: door den voorschepen en den veldheer.
1200) *de derde pijler vest*, hetzelfde als; de derde streng houdt den kabel.
1203) *sulx*, daarom.
1206) *beslaeght*, beslaat, uitvalt.
1207) *uliên, de naeste*, het gelieve ulieden onmiddellijk na mij te volgen; zie over de hier uitgesproken zienswijze Breen, bl. 155.
1209) *rujmt ghij*, vertrekt gij.

ZEGHEMONDT.
O goôn, op dese tocht, wil volck en vorst bewaeren.[1212)]

REY VAN NONNEN.
O Goden zeghent ghij dees toeleg, bidden wij;
Soo dat dit droef begin ten goeden eindt gedij.

PENTA.
Mij blijft het veldt. Ick heb mijn' wil, en niet te schroomen.
Soo licht als ghij vertreckt, en sult ghij weêr niet koomen.
Nu slujt mijn kroon op 't hooft.

BAETO.
O hof! o hooghe slot!
O overouwdren erf! O wooninge van Godt
Verkooren om 't gebiedt der Katten op te vesten!
Was 't dan, was 't dan uw lot in vreemd geweldt ten lesten[1220)]
Niet storremender handt door wijdtgebroocken logh,[1221)]
Maer, door de treecken slim van 't vrouwelijck bedrogh,
Te vallen staendes mujrs? dat jammere de goden.
Dit bid, dit bid jck, dat van hunliên werd' geboden[1224)]
Eenmael, te sijner tijdt, tot uw' verlossing, handt.
Dit's 't laest dat jck u sie: en ruim mijn vaederlandt.
Staet hooghe toorens. Lang moet u de hemel spaeren.

ZEGHEMOND.
O Goôn, op dese toght, wilt volck en vorst bewaeren.

REY VAN NONNEN.
O Goden, zeghent ghij den toeleg, bidden wij:
Soo dat dit droef begin ten goeden eindt gedij.

PENTA.
Treckt heen om alle leedt en kommer te betrappen.[1231)]

BAETO.
Onnosel soontjen, spoejt de kinderlijcke stappen.
Wat siet ghij deerlijck om naer uw Grootvaeders rijck?
Bróósch goedt is heerschen. Volght mijn' handt en moeders lijck.

1212) *bewaeren*, beschermen.
1220) *gheweldt*, macht.
1221) *wijdtgebroocken logh*, wijde, groote bres.
1224) *dat van hunliên werd' geboden handt*, dat zij de behulpzame hand mogen bieden, mogen helpen.
1231) *te betrappen*, vinden, op den hals te halen.

PENTO.

Door gaens'. Ick heb genoegh, en weet, van dit verwinnen,[1235)]
Nocht Crijgh, nocht Krijghsgod danck: maer 't spits van ejghen zinnen,[1236)]
En de vermoghe konst van u, Medea gróót.[1237)]
Vliedt heenen ghij. Ellend vervolgh' u tot der dóódt.

REY VAN JOFFROUWEN. REY VAN NONNEN.

REY VAN JOFFREN.

O soete maeghschap, o treckende bloedt!
Die tegens 't neyghen van uw gemoedt
Hier blijft in den strick!
O buirt daer jck
Ben opgevoedt!

REY VAN NONNEN.

O Goden, zeghent ghij den toeleg, bidden wij,
Soo dat dit droef begin ten goeden eindt gedij.

REY VAN JOFFREN.

Ons vreughd wij pleeghen te brengen bij een.
Nu is 't vergaêren ons afgesneên.
Het Noodlot ons schejdt
Van u, en lejdt;
Wie weet waer heen?

REY VAN NONNEN.

O Goden, zeghent ghij den toeleg, bidden wij,
Soo dat dit droef begin ten goeden ejnd gedij.

REY VAN JOFFREN.

De blijde feesten nae tijde van 't jaer,
Daer met verlangen wij wenschten naer,
Ach! koomense weêr,
Verwacht niet meer
Dit selschap daer.

REY VAN NONNEN.

O Gooden seghent ghij den toeleg, bidden wij,
Soo dat dit droef begin ten goeden eindt gedij.

1235) *door gaens*', daar gaan zij heen.
1236) '*t spits van ejghen zinnen*, eigen scherpzinnigheid.
1237) *vermoghe*, machtige.

REY VAN JOFFREN.

O burgh! o saelen! o Coninglijck hóf!
Die met festoenen van ooft en lof
Wij sierden met vlijt,
Als 't was de tijdt.
Nu is het óf.[1264)]

REY VAN NONNEN.

O Gooden zegent ghij den toeleg, bidden wij,
Soo dat dit droef begin ten goeden eindt gedij.[1267)]

REY VAN JOFFREN.

O soete beecken! waer nevens in swang
Te gaen eendraghtigh plagh onse sang.[1269)]
Hooghheffende 't doen
Der helden koen
Van overlang.[1271)]

REY VAN NONNEN.

O Goden, zegent ghij den toeleg, bidden wij,
Soo dat dit droef begin ten goeden eindt gedij.

REY VAN JOFFREN.

Wij sullen echter, met lieffelijck liedt,[1274)]
Uw momplend rujsschen verdooven niet:
Nocht, met ons gerucht,
Slaen op de vlucht
'T wildt wt uw riedt.

REY VAN NONNEN.

O Goden, zegent ghij den toeleg, bidden wij,
Soo dat dit droef begin ten goeden eindt gedij.

REY VAN JOFFREN.

Men plagh, o bosschen, o vroolijcke blaên,
In uwe schaeduw, ter Rey te gaen,[1282)]
Elck met zijn gespeel.[1283)]
Dat is nu heel
Met ons gedaen.

1264) *nu is het óf*, nu is dat alles voorbij, houdt het op.
1267) *waer nevens in swang te gaen* enz, waar wij gewoon waren eenstemmig een lied aan te heffen, te zingen.
1269) *hooghheffende*, lovende, prijzende.
1271) *van overlang*, van vroeger.
1274) *echter*, hierna, voortaan.
1282) *ter Rey te gaen*, te dansen.
1283) *gespeel*, speelgenoot.

REY VAN NONNEN.

O Goden zegent ghij den toeleg, bidden wij,
Soo dat dit droef begin ten goeden eindt gedij.

REY VAN JOFFREN.

Staet lang, o tomben, waer inne gevelt[1298)]
Sijn onse Coningen hooghgemeldt.
Die hebben gewejrt,
Met schildt en swejrt,
'T wtheemsch geweldt.

REY VAN NONNEN.

O Goden, zegent ghij den toeleg, bidden wij,
Soo dat dit droef begin ten goeden eindt gedij.

REY VAN JOFFREN.

O ouwde' altaeren der haylighen gróót,
Om u te laeten drijft ons de nóódt.
De hemel bevrij[1297)]
Ons' Burgerij,
Voor wederstoot.

REY VAN NONNEN.

O Goden zegent ghij den toeleg, bidden wij,
Soo dat het droef begin ten goeden ejndt gedij,
En hoedt ons eeuwelijck voor twist en tierannij.

REY VAN JOFFROUWEN.

Wien sit de wreedthejdt in t gebeent
Soo diep nu, dat hij niet en weent,
En met versleghen hart betreurt
De droefhejdt die ons valt te beurt?
Die dees' versufte schaer siet gaen
Met sorgh, met rouw, met anxt belaên,[1308)]
Schoorvoetend wt haer vaederlandt:
Wel heeft hij 't hart van diamant,
Siet hij 't met onbewoghen oogh.
Houdt yemandt wang van traenen droogh,
Geen mensch maer eenigh woedigh dier
Moet hem gewonnen hebben. Hier[1314)]
Voeteert de vrouw van kinde gróót.[1315)]

1298) *gevelt*, neergelegd.
1297) *bevrij voor wederstoot*, behoede voor tegenspoed.
1308) *rouw*, smart.
1314) *gewonnen*, voortgebracht.
1315) *van kinde groot*, zwanger.

Dees' draeght den suighling in haer schoot;
En tziddert, duchtende' even zeer
Voor man, voor kindt, voor lijf, voor eer,[1318)]
Waer dat sij hoort den minsten schreeuw.
Hier gaet de naegelaete weeuw
Soo kinderrijck als sonder kindt:[1321)]
En elck sijn' staet bekommerst vindt.
Hier gaet de rijpe maeghdt verlooft,
Die minnewalmt den bosem stooft:[1324)]
En treedt voor haeren brujdgoom wt,
In plaets van ingehaelde brujdt.
Hier gaet de dejrne vol van vrees
Ter wereldt onversocht: de wees[1328)]
Onmondigh voor sijn' vooghden heen.
Hier streckt de stock het derde been
Den ouden man, die niet als slaef
Gesint te vaeren is te graef.[1332)]
Soo groen is 't hart in dorre borst,
Dat onversaedt nae vrijhejdt dorst.
Hier schejden d'ouwders van hun kindt,
'T welck eedt in 's Coninx dienst verbindt.
De broeder van de suster sprejdt.[1337)]
De vriendt van ouwde kennis schejdt.
De burger hujs en hof verlaet:
De heer sijn ampt: de Vorst sijn' staet;
En sleept zijn soon tweejarigh met.
Onschuldigh balling! dien de wet
Al had hij schuldt verschoonen souw.
Nu blijckt het dat wij t' onrecht rouw
Bedreven om de helden gróót
Die aen een loffelijcke doodt
Geraeckt zijn door huns vyands weer.[1347)]
Geluckigh driemael, die een' speer[1348)]
Met ysre punt, oft houten staf
Door 't vier gescharpt in 't vayligh graf
Geborghen heeft voor alle' ellendt.
Ulieden is het onbekent,
Hoe bitter dat de keure zij,
Van ballingschap oft slaevernij.
Wij trecken in een ommering[1355)]
Van droefhejdt en bekommering,
Anxtvalligh self, anxt jaeghende' aen[1357)]
'T volck daer wij sullen neder slaen.[1358)]

1318) *lijf*, leven.
1321) *soo*, zoowel.
1324) *minnewalmt*, minnegloed.
1328) *ter wereld onversocht*, onervaren in de wereld.
1332) *te graef*, ten grave.
1337) *sprejdt*,gaat weg.
1347) *weer*, tegenweer.
1348) *die*, dien; vgl. met deze regels Virg. *Aeneïs, 1*, vs. 94 vlgg.
1355) *ommering*, kring.
1357) *anxtvalligh*, beangst, bevreesd.
1358) *daer wij sullen neder slaen*, waar wij ons zullen vestigen.

Vijfde bedrijf.

BAETO. BURGERHART. ZEGHEMOND. REY VAN NONNEN. REY VAN JOFFROUWEN.

BAETO.

O mannen kloeck, in wien men vrijhejds liefd bespoort gewis,
Meebroeders van geluck, meeborgers van geboortenis,[1360)]
Siet hier de grensen 's lands, en de vermoeytheidt van
Den hoop belemmert, die niet langer voorts en kan.
'T is tijdt dat zij, en al die hebben thans gestreden
Verversschen met een poos van rust hun' loove leden.[1364)]
God geef' dat vredigh van hun over werd' gebracht[1365)]
In 't vaederlandt, een kleen deel van de laeste nacht.
Die nae den strijdt is bijgecomen, waeck' in waepen;[1367)]
En loon' voor 't vechten soo de geen' die sullen slaepen.
De weereloose schaer zich in het midden vlij.

BURGERHART.

'T besetten van de wacht, mijn vorst neem jck op mij.
Al wat ghij goedt vindt daer sal niemandt tegen momplen.

BAETO.

Godt hoede mijn' gemeent voor 's vyands overromplen.

REY VAN JOFFEREN.

God zij met onsen vorst, en seghen' sijn bestaen.

REY VAN NONNEN.

De hemel vorst en volck bewaer voor alle quaên.[1373)]

BAETO.

Ghij jonxken, dien 't geluck onvruntlijck komt begroeten,
Vroemorghens uwes tijds, suit harden leeren moeten[1376)]
En rusten in mijn schildt.[1377)]

ZEGHEMONDT.

God wouds! 'T voorspoock is goedt.

1360) *meebroeders van geluck*, lotgenooten.
1364) *verversschen*, verkwikken; *loove*, vermoeide.
1365) *over werd' gebracht*, doorgebracht worde.
1367) *in waepen*, in de wapenen, gewapend.
1373) *bestaen*, daden.
1376) *vroemorghens uwes tijds*, in den morgen van uw leven.
1377) *in*, op; *God wouds*! God geve het! God doe het gelukken! *voorspoock*, voorteeken.

REY VAN JOFFREN.

Hij achterhael, in deughd en onverwonnen moedt,
Den vroomen Hercules. Wiens kindshejdt nieuwgebooren[1379)]
Zich in gelijcke wiegh, tot slaepen liet bekooren.[1380)]
Wiens wackre manhejdt zoo veel aenslaghs nae volbraght.[1381)]

BAETO.

O moeylijck etmael! Ick gevoel aen 't ejndt gewraght[1382)]
Mijn lichaem en mijn geest.

REY VAN JOFFREN.

Niet vreemdt is 't. Offren, jaeghen,
Berooft te worden van sijn lief; vergrammen, klaeghen,
Te duchten voor verlies van alls; ten strijde treên;
Beslujten tot een' rejs als dees; die toe te reên;
En koomen dus een einde weeghs te voet getooghen,[1386)]
Was, onverwinbaer heldt, alleen in uw vermoghen,
Om wt te staen in soo een korten tijds besteck.

BAETO.

'T sal goedt zijn dat jck mij gewaepent neder streck.
Rust ghij mij 't hooft, o baer bekleedt met brujne doecken
Die hebt gelaeden, daer jck rust aen plagh te soecken.[1391)]

REY VAN JOFFROUWEN.

De wouden sijn in slaep, daer rept nocht vee nocht wildt.
De starren stróóyen vaeck. Het leger raeckt in stilt.
De vorst heel afgemat schijnt van den slaep beschooten.[1395)]
Hij plujckt geen pujre rust met ooghen half geslooten.[1396)]
Rust gesellinnen oock een korte wijl. Ick acht
Het wel ontrent een wr is over middernacht.

RYCHELDIN. BAETO. ZEGHEMONDT. REY VAN NONNEN. BURGERHART. REY VAN JOFFREN. REY VAN SOLDATEN.

RYCHELDIN.

O eegae waerdt, wat lust u 't hart[1399)]
Soo seere tot den rouw te terghen?
En wilt met duldeloose smart
'T gemoedt soo veel niet langer verghen.
Uw' borst van alle der quellingen stoet[1403)]
Oprujmen doet.

1379) *vroomen*, dapperen; *nieuwgebooren*, pasgeboren, die zich in zijne prille jeugd.
1380) *in gelijcke wiegh*, in dezelfde omstandigheden.
1381) *manhejdt*, mannelijkheid, kloekheid; *nae*, daarna.
1382) *aen 't ejndt gewraght*, afgetobd.
1386) *die toe te reên*, de toebereidselen tot die reis te maken.
1391) *brujne*, donkere, zwarte.
1395) *beschooten*, overvallen
1396) *plujckt*, plukt, geniet; *pujre rust*, algeheele rust.
1399) *eegae waerdt*, geliefde eega.
1403) *alle der quellingen stoet*, de geheele drom, de massa uwer kwellingen.

Benevelt niet met weenen naer
Den glans manhaftigh van uw' óóghen.
Vergeefs bewaert ghij dese baer.[1407)]
Men moet mij soecken in den hóóghen.
Mijn geest ontslaeghen van 't sterffelijck pack
Leeft in gemack.[1410)]

Mij sal de dochter van den Vin
Voor haer staetdochter meer niet houwen,
Het voorhooft van de Tierannin
En sal jck echter niet aenschouwen[1414)]
Nocht list, nocht leughen, nocht laeghen mijn eer
Bekladden meer.

Haer staet haer straffe vast. Ghij sult
Dit met een ander rijck vergeten.
Het volck sal siende' u bujten schuldt
Eens 't rijck der Katten Hessen heeten,
Ter eeuwigher eere van 't edele bloedt[1421)]
Dat ghij opvoedt.

Voor u, de goden onbelaên[1423)]
Een leêghgelaete pleck bewaeren,
Die Maes, en Rijn, en Oceaen
Omhejnen met hun fiere baeren.
Aldaer een achtbaere kroone verwacht
Voor uw geslacht.

Daer zult ghij stichten volck bequaem[1429)]
Om alle eeuwen door te dujren.
Baetauwers eerst sal sijn hun naem:
Hollanders nae met hun' gebujren;[1432)]
Het welck in vreeden, in oorlogh, in al
Wtmunten sal.

Vaer wel. Van onzen zoone jonk
En wilt uw harte nemmer scheiden.
U, en uw volck, de hemel pronck'[1437)]
Met lof van sulcke vroomichejden,[1438)]
Dat faem wijdtluchtigh uw gloory wtbrom[1439)]
Al 't Aerdtrijck om.

En mart soo lang niet hier ter plaets,

1407) *bewaert*, bewaakt.
1410) *gemack*, rust, vergenoegdheid.
1414) *echter*, voortaan.
1421) '*t edele bloedt*, Baeto's kind, dat Hes heette.
1423) *onbelaên*, onbezorgde.
1429) *bequaem*, geschikt, in staat.
1432) *nae*, later.
1437) *pronck'*, versiere.
1438) *vroomichejden*, dappere daden.
1439) *wijdtluchtigh*, schitterende; *wtbrom*, verkondige.

Tot datmen u belemmert vinne.[1442)]
Op schennis, en veel droevigh quaeds
Is 't hart wt van uw' vyandinne.
Treck voort, en over de grensen u geeft,[1445)]
Die Katten heeft.[1446)]

1442) *vinne*, vinde.
1445) *u geeft*, u begeeft.
1446) *Katten*, het land der Katten.

BAETO. HES. BURGERHART. ZEGHEMONDT. REJ VAN NONNEN. REJ VAN JOFFREN. REJ VAN SOLDAETEN.

BAETO.

O sujverlijcke siel ghij die zijt opgevloghen
Ter hejlsaem helle pleck: en smet en smart onttooghen,
Met trotser schoonhejdt dan een sterffelijcke brujdt,
In 't nijd der starren steeckt ten hooghen hemel wt:[1450)]
Voor wiens vergoodt aenschijn de glooryrijcke lichten
En sprencklen tintelgouds aen 't blaeuwe welfsel swichten:[1452)]
Wiens eerelijk gelaet dat menschen harten kon[1453)]
Verslaen op aerdtrijck hier, daer suffen doet de Son:[1454)]
O eedle Rycheldin, hoewel wij sijn verschejde[1445)]
Soo menigh eeuwigh mijl, en datter tusschen bejde
Een eindloos midden lejdt van zoo veel leêghe lochts,
Van soo veel helder viers, van soo veel mistigh vochts;
Hoewel, in 't selschap van de lichaemloose beelden,
Uw rejne geest deurgalmt wordt met de waere weelden
Van 't onverkeerlijck hof, ghij neemt de moejten aen[1461)]
Van, wt den hooghen, hier in dese diept te slaen
'T verquickend spel uws ooghs: en laet meêwaerigh daelen[1463)]
Op dees' verdoemenis die lucksaelighe straelen.[1464)]
Sulx, dat het flonckren van soo troostelijck een licht,[1465)]
In mijn versoncken hart een' hooghen hemel sticht.[1466)]
Wilt, ooren, dit gelujdt bemujren; en doet stremmen[1467)]
Soo stijf als djamant de goddelijcke stemmen;
En naegheltse' in mijn borst: op dat jck, met haer kracht
In spoedt en tegenspoedt, gewaepent houw 't gedacht.
Ick volgh, Godinne, daer ghij heenen raedt te trecken.
Men steecke de trompet om 't legher op te wecken.

BAETO. HES. BURGERHART. ZEGHEMOND. REJ VAN NONNEN. REJ VAN JOFFREN. REY VAN SOLDAETEN.

BAETO.

O trouw geselschap, hier te marren is niet goedt.[1473)]
Den Vaderlande geef' nu elck de laeste groet,
En sich aen geen' zijd' van dees grensen. Eeuwigh dujren[1475)]
De hemel doe uw roem, bij vreemden en gebujren,
Landouwe lief. Dit is 't lest dat jck u betreê;

1450) '*t mjd*, het midden.
1452) *sprencklen tintelgouds*, de sterren.
1453) *eerelijk*, edel, lat. *honestus*.
1454) *suffen*, dralen.
1445) *verschejde*, van elkander gescheiden.
1461) *onverkeerlijck*, onveranderlijk; *ghy neemt aen*, gij neemt.
1463) *meêwaerigh*, medelijdend.
1464) *dees verdoemenis*, deze hel, dit oord van rampen.
1465) *sulx dat*, zoodat.
1466) *versoncken*, droevig; zie dl 1, bl. 232.
1467) *bemujren*, met een muur omgeven, insluiten, zoodat het daarin blijft.
1473) *marren*, toeven, dralen.
1475) *en sich aen geen' zijd'*, en elk begeve zich aan deze zijde.

En laet u op dat u niet laet d'inlandsche vreê.[1478)]
Ghij jonxken volghtme', en wenscht dat nemmer gae verlooren
De kroon die ghij verliest; al wasse' u aengebooren
Van aver t'aver. Segt Godt hoed' mijn grootvaêrs rijck.[1481)]

1478) *en laet u op dat u niet laet*, en verlaat u, opdat u niet verlate.
1481) *van aver t'aver*, van ouder tot ouder,

HES.
Godt hoed mijn grootvaêrs rijck.

BURGERHART.
Wij wenschen 't al gelijck.

ZEGHEMONDT.
De hemel, vaederlandt, sprejd' over u sijn' zeghen.

REJ VAN NONNEN.
De hemel houd zijn' jonst altijdt tot u geneghen.

REJ VAN JOFFREN.
O plaets van ons' geboort, die hoed' u voor gequel.[1485)]

REJ VAN SOLDAETEN.
O vaederlandt, wij gaen. Het gae u eeuwigh wel.

BURGERHART.
Grootmoedigh vorst, wij sijn nu van de plaets begeven[1487)]
Die met den eersten aêm opblies ons' aller leven;[1488)]
Die met haer' vruchten eerst ons heeft altsaem gevoedt;
Wt wiens gewas ons is gewassen vleesch en bloedt.
Wij hebben nu gerujmt, mijn vorst, en zijn hier bujten[1491)]
De grensen van het rijck, en paelen die beslujten
De koninckklijcke maght daer onser kleen en gróót[1493)]
Aen onderworpen werd zelf van zijns moeders schóót:
En vinden ons ter pleck, daer niemandt te gebieden
Heeft over ons. Dies staet u vrij ons vrije lieden
T'ontfangen in vooghdij: en ons te kiesen, wien[1497)]
Wij toevertrouwen dat oorbaerlijxt sal gebiên.[1498)]
Het openstaende rijck wilt over ons aenvaerden.

REY VAN SOLDAETEN.
'T is onse wil.

ZEGHEMONDT.
Verstreckt den volcke' een Godt op aerden.

BAETO.
Ick heb de maght niet om te weigren 't geen ghij wilt.

BURGERHART.
Laet ons ontfangen dan den vorst op desen schildt.

1485) *die hoed'*, die hemel hoede.
1487) *grootmoedigh*, dapper, edel; *wij sijn nu van de plaets begeven*, wij hebben nu de plaats voor goed verlaten.
1488) *met den eersten aêm* enz., waar wij het leven hebben ontvangen.
1491) *wij hebben nu gerujmt*, wij zijn nu heengegaan uit het land.
1493) *onser klein en groot*, ieder onzer, zoowel kleinen als grooten.
1497) *vooghdij*, onder uwe heerschappij.
1498) *wien wij toevertrouwen*, van wien wij vertrouwen, dat hij op de nuttigste en heilzaamste wijze het bewind zal voeren.

Hef op.[1503)]

1503) *nae wijz*, volgens gewoonte, de costumen.

BAETO.

Ick sweer nae wijz en wetten d'heerschappije
Bij raedt van d'edelst' en de best' der burgerije
Te voeren over u, mijn' lieden; dien naer mij,
Met wien ghij 't houdt, voortaen uw naem Baethauwers zij.[1506)]
Godt hoed' mij voor 't aenstaende', en boete mij 't vervloghen 'lejdt,[1507)]
Soo waer als dit is.

BURGERHART.

Hier is der Baethauwers moghenheidt.

REJ VAN SOLDAETEN.

Lang leef' de Coning.

REJ VAN JOFFREN.

Lang gesondt.

REJ VAN NONNEN.

Altijdt in Eer.
En 't mangel zijner stam aen sprujten nemmermeer.[1510)]

BAETO.

In vreede kloeck als byên, in oorlogh kloeck als leeuwen,
Doorleef' mijn volck, met hun' naekomelingen, d'eeuwen,
En nemmermeer en nijp' hen een te straf belejdt.

ZEGHEMONDT.

En nemmermeer en sloop hen d'ongebondenhejdt.

REY VAN JOFFREN.

Vorsten hoogh, die wilt bekleeden
Met gloory eerlijck uw' haylighe thróónen;[1516)]
Weten moet ghij, dat reden
Sinnelijck heeft, met uw' glansrijcke króónen,[1518)]
Naegekuist des Sons cieraeden;[1519)]
Om u haer' zeeden[1520)]
Nae te doen yvren, en tóónen[1521)]
Uw' genaeden,
Aen goên en quaeden.

EINDT.

1506) *met wien ghij 't houdt*, wiens partij gij gekozen hebt.
1507) *boete*, vergoede; *lejdt*, leed.
1510) *mangel*, ontbreke; *nemmermeer*, nooit.
1516) *eerlijck*, eervolle.
1518) *sinnelijck*, op allegorische wijze;
1519) *naegekuist*, nagebootst.
1520) *haer zeeden*, hare wijze van handelen.
Deze rey van joffren is er later, vóór 1626, aan toegevoegd, daar Hooft eerst na vs. 1514 schreef EINDT, 29 maj a^{o} 1617.
1521) *nae yvren*, nastreven.

Isabelle.

De Isabelle is het eerst naar het hs. uitgegeven door Dr. J. v. Vloten in Hooft's *Brieven*, dl. 1, bl. 395-407.

Van de geheele Isabella, het werk van Hooft en Coster, zijn de volgende uitgaven bekend:

S. Costers // Isabella // Treur-spel. // Vertoont in de Nederduytsche // Academie. [vignet: een schildpad met onderschrift: over. al. thuys. // t'Amsterdam, // Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plassen, aan // de Beurs, inden Italiaanschen Bybel. 1619.[1)]

S. Costers // Isabella // Treur-Spel. // Vertoont in de Nederduytsche // Academie. // [vignet: een schildpad met onderschrift: over al thuys.] // T'Amsterdam, // Voor Cornelis Lodowijcksz vander Plasse, aan // de Beurs, inden Italiaanschen Bybel. 1627.

S. Costers // Isabella // Treur-Spel, // Vertoont in de Nederduytsche Academie. // Ende hervat op de Amsterdamsche Camer, op Kermis, A^{o} 1634. // [vignet: schildpad met onderschrift: over al thvys.] // t'Amsterdam. // Ghedruckt by Jacob Thomasz Sergeant, woonende inde // Thuyn-straet // in S. Joris. Anno 1634.[2)]

Er bestaat uit hetzelfde jaar van denzelfden drukker ook eene editie: voor Dirck Cornelisz Houthaeck, Boeckvercooper op de Nieuwe-zijds Kolck, in 't Bourgoens Cruys.[3)]

S. Costers // Isabella // Treur-Spel. // Vertoont op de Amsterdamsche Schouburgh. // [vignet: een bijenkorf met onderschrift Over al Thuys.] // t'Amsterdam. By Paulus Matthijsz. Ghedruckt. // Voor Dirck Cornelisz. Houthaeck, Boekvercooper op de // Nieuwe-zijds Kolck // in 't Bourgoens Cruys. Anno 1644.

S. Kosters // Isabella // Treurspel. // Vertoont op d'Amsterdamsche Schouwburg. // Den laatsten Druck, van vele misstellingen // verbetert // [vignet: een Phoenix in de vlammen met onderschrift: Perseveranter] t'Amsterdam, // By Jacob Lescaille, Boeckverkooper op de Middel- // dam, naast de Vismarckt, in 't jaar 1666. Van dezen druk bestaan twee soorten van exemplaren.[4)]

In de volledige uitgave van S. Coster's werken, uitgegeven door Dr. R.A. Kollewijn, Haarlem 1883, komt de Isabella voor op bl. 299-370.

1) Aan het slot staat: In 't Jaar 1618 is dit Spel ghespeelt op den huyse tot Muyden in de groote zaal, tot onthaal van zijn Excell. Prince van Orangen.
2) Nederl. Spectator, 1883, bl. 133.
3) Zie *Bibliotheca Belgica*, bl. 150, waar aangaande dezen druk gezegd wordt: ‘c'est l'édition d'Amsterdam, Jacq. Thomasz. Sergeant, 1634, avec une autre adresse.’
4) *Bibliotheca Belgica*, bl. 152-153: il existe de cette édition deux espèces d'exemplaires, ne différant entre elles que par le titre. Dans le titre, réim primé, de la seconde espèce toute marque fait défaut; un point virgule (;) suit le mot *Druck*, et la deuxième ligne de l'adresse se termine par la syllabe *Mid*-, et non plus par le mot *Middel*-.

[Isabelle]+

DE MIN.

Hoort heeren hoort, hier coom ick aen,
En moet je een nuwetje verslaen,[2)]
Hoe dat jck onlanx ben gevaeren:[3)]
Ken jck soo lang mijn lachen spaeren.[4)]
Wat? vraeght daer jemandt hoe jck hiet?
D'een noemtme; krujtje roermeniet:
D'aêr; wt me schujt, je schent me vraghje.[7)]
Ick heeten al; laet leggen 't haghje:[8)]
Eer moertje noch was wt de kraem.[9)]
Maer Min dat is mijn Paesdaeghs naem:[10)]
En, bij de geen die 't beter wisten,
Cupido. dat sijn Latinisten.
Wie dat maer t'Amsterdam eens was
Die hoorde wel van een Pinas,[14)]
Hoe dat hij met pençeel kan leven.[15)]
Dees vleugels heeft mij die gegeven.
Recht oft jck niet genoegh en vloogh.
En dese mooye kermisboogh
Die liet hij mij al willens grijpen.
Hij gaf me' een wetsteen, en te slijpen
Al dese pijlen hardt verstaelt
Soo scherrep als een linnenaeldt.
Hij sej: noyt jongen sagh jck wilder.

+ *Isabelle.* Volgens hs. A. Zie Inleiding dl. 1, bl. XLIV en Tijdschrift XVII, bl. 176.
2) *een nuwetje verslaen*, een nieuwtje vertellen.
3) *hoe dat jck onlanx ben gevaeren*, wat mij onlangs overkomen is.
4) *ken jck*, als ik tenminste mijn lachen zoo lang kan bedwingen.
7) *schent*, maakt te schande, bederft.
8) *laet leggen 't haghje*, blijf daar af met uwe handen; dat is geen katje om zonder handschoenen aan te pakken.
9) *wt de kraem*, uit het kraambed opgestaan.
10) *Paesdaeghs naem*, mijn Zondagsche naam.
14) *Pinas*, Jan Symonsz. Pinas werd omstreeks 1581 te Haarlem geboren, werkte eenigen tijd met Pieter Lastman, den leermeester van Rembrandt, te Rome, en keerde later naar Amsterdam terug, waar hij 27 Dec. 1631 in de Nieuwe Kerk begraven werd.
15) *leven*, omgaan.

Daerom terwijl jck hem wtschilder
Soo moet hij hebben tijdtverdrijf,
Om stil te sitten met sijn lijf.
Aers lejdt het staegh te wispeltujren,[27)]
En kan sijn wesen niet bestujren,[28)]
Het dartelgat. Ick magh mij spoên.
Siet. Hierom was het al te doen.
Want kan jck hem eens (sejd hij) raecken,
Ick sal een hoop copjen maecken.[32)]
In groote meesters is goê treck.[33)]
En dit en is geen klejne geck.
Hij meende', jck niet verstond sijn koutje.[35)]
Maer, wachtje voor bedorven houtje.[36)]
'K heb kattequaeds genoegh, en lang[37)]
Geweten, wat Paep Marten sang.
Ick sat een ommesien te futselen.[39)]
Daer quam een bujtje. 'K sej loop hutselen.[40)]
Oft wilje malen? maelt wat aêrs.
Want jck heb geen sittende naers.[42)]
In 't aldereerst soo smeeckte' en vlejd' hij.
Slechs een kleen hallef wrtje, sejd' hij.
Wegh, wegh, een hallef ooghenblick
Niet dat jck langer sit; sejd jck.
O ghij rechte' afgerechte gujtje!
Begon hij doe; hoe weinigh stujtje?[48)]
Soo komt, datmen u nergens kijckt
Op bord oft doeck dat wel gelijckt.[50)]
Wat kujren? ofter wel een dropje
Van reên is in uw korsle kopje?[52)]
Oft komt, als die steckt in uw hujt,[53)]
Een averechtser bengel wt?
Ick magh 't nu bij de gis voortknoeyen.
Maer hoe sal 't eens uw moertje moeyen,[56)]
(Gebeurt het datse' u overleeft)
Dat niemandt u getroffen heeft?
Dus gaeje 't over al verkerven.

27) *aers lejdt het staegh te wispeltujren*, anders ligt het ‘dartelgat’ voortdurend zich heen en weer te bewegen.
28) *en kan zijn wesen niet bestujren*, en kan zich niet bedwingen.
32) *een hoop copjen*, een groot aantal copieën.
33) *in groote meesters is goê treck*, groote meesters vinden veel aftrek, worden goed verkocht.
35) *koutje*, praatje.
36) *bedorven houtje*, een deugniet, waaruit niets goeds kan komen.
37) *en lang geweten, wat Paep Maerten sang*, en al lang geweten, waar Abraham den mosterd haalt.
39) *ick sat een ommesien te futselen*, ik zat een oogenblik te beuzelen.
40) *loop hutselen*, loop hoepelen; ik groet je, of iets dergelijks.
42) *sittende naers*, ik kan niet lang zitten.
48) *hoe weinigh stujtje*, hoe weinig blufje; daar zeg je de waarheid, je hebt gelijk.
50) *bord*, paneel.
52) *reên*, reden.
53) *oft komt*, of komt, als werkelijk reden in u zit, een slechter bengel er uit (dan gij in werkelijkheid zijt).
56) *moeyen*, spijten.

Ick sej; jck heb geen haest met sterven
Ick banck, hier boven, sujckerbroodt.[61)]
Op sulleck volleck heft geen doodt.[62)]
En wacht (ick raed 't je) me te steuren.[63)]
Sit, sejd' hij, dan. 't magh me niet beuren:[64)]

61) *ick banck*, ik eet.
62) *heft geen doodt*, heeft de dood geen vat.
63) en wacht je er wel voor mij verstoord te maken.
64) '*t magh me niet beuren*, daar zullen we niets van hebben; dat gebeurt niet.

Sejd' jck; en licht met een mijn voet.
Laet leggen, riep hij, 't poppegoedt;[66)]
En loopt dan over hondert mijlen.
Wat hebje eigens aen de pijlen[68)]
En aen de boogh van walvischbien?
De vleughels, laet die oock betiên.[70)]
De vleughels? sejd' jck; die verkeeren
Met mij wil, laet 'er van sijn veêren.
Oock scheide' jck liever van mijn vel.
Dit paertje staet me veel te wel.
Het booghjen met de pijlen brandigh:[75)]
Ick sal 't beproeven. Valt het handigh,
Een pijltje krijghje tot goen dagh.[77)]
Soo niet, jck laet er al den pragh.[78)]
Hij, doen hij hoorde sulcke dingen,
Begon schier wt sijn vel te springen.
Hij sackermente', hij snauwde', hij keef,[81)]
Alliensendiens een appelteef:[82)]
Schuddetje, fieltje', onreinigh geesje,[83)]
'T is dieverij. Ick trock het peesje
Tot aen mijn rechter oor toe, fris.[85)]
Wat duncktje speelnoot? Was dat mis?[86)]
Ghij kundt voor 't zelve geldt meer krijghen
Van die slagh; monden u de vijghen.[88)]
Ick ley noch om de leus eens an.
Soo je wat lust, haelt het daer van.
Daer stond hij. Wt was al sijn teemen.
Mijn hóóftjen is quaed waer te neemen.[92)]
Die mij verheft, jck neder bongs:[93)]
En soogh die potterij van jongs[94)]
Wt mijn brooddroncken moertjes speentje.
Veel loof jck 'er, en meen niet eentje.[96)]
En oft jck altemet een rajs[97)]
Mij stel goedt schick, en dat het pajs

66) *poppegoedt*, speelgoed.
68) *wat hebje eigens*, welken eigendom heb je.
70) *laet die oock betiën*, bemoei je daar ook niet mede; laat die ook rusten.
75) *de pijlen brandigh*, de pijlen die liefde doen ontsteken.
77) *tot goen dagh*, tot afscheid.
78) *al den pragh*, den geheelen rommel, al dat mooie goedje.
81) *sackermente*', vloekte.
82) *alliensendiens een appelteef*, al eens ende eens, evenals een appelwijf.
83) *schuddetje*, schelmpje; *onreinigh geesje*, oneerlijk ventje.
85) *fris*, flink, ferm.
86) *speelnoot*, vrind.
88) *monden u de vijghen*, als u die vijgen smaken; als u ‘die peer’ smaakt.
92) *mijn hóófdjen is quaed waer te neemen*, het is mij moeilijk naar den zin te maken; vgl. vs. 52.
93) *bongs*, bons.
94) *potterij*, schelmerij.
96) *loof*, prijs, vlei.
97) *altemet een rajs*, soms eens.

Jae heel ondieft schijnt: met een vaertje,[99)]
Soo ben jck weêr heel op mijn paertje.
Zoo ras men mij gestilt dan gist;[101)]
Daer hebje 't spel: t'ondeghen is 't.[102)]
Ick ben (wat meenje?) geen noomkóóltje,[103)]
Oft neskebolletjen, oft jooltje;[104)]

99) *heel ondieft*, heel mooi; *met een vaertje* enz., in een oogwenk, dadelijk ben ik weer boos.
101) *zoo ras men mij gestilt dan gist*, zoodra men meent, dat ik weer bedaard ben.
102) *daer hebje 't spel*, daar heb je de poppen weer aan het dansen; *t'ondeghen is 't*, het is weer mis.
103) *noomkooltje*, sukkel, stumperd.
104) *neskebolletjen* (zwakhoofd), een dwaas; *jooltje*, onnoozele hans.

Maer nicker en sijn moêr te snoo.[105)]
Al waer jck koom, jck maeck het soo.
O wat een pret, die groote schalcken[107)]
Soo mal te broên, datse staen balcken
En hujlen, aen een deur oft stijl,
Gelijck een hofhondt, snot en quijl,
En doen met reên de vrijsters walghen!
Oock is 't een deun van dujsendt galghen,[112)]
Te sien een spijtighe malloot,[113)]
Die 't hooft comt leggen inde schoot
Van vrijer, die haer schampre streecken
(De wittebroods nieubacken weecken
Wtsijnde) haer louter brengt te pas.[117)]
Dan koom jck Santjen om mijn was.[118)]
Maer maller sijn, die laeten proeven
Haer waer te vooren aen de boeven[120)]
Diese dan schoppen met de voet.[121)]
Ick lagh me slap om 't goore goedt.[122)]
Te ringelen een venusjancker,[123)]
Dien alledaegh de cop wordt krancker,[124)]
Tot dat hij dol daer heenen holt:
Het is te bijster hoe 't me bolt.[126)]
Hoe koddigh is 't (jck weet niet seuters)[127)]
Als ouwe klujvers jonge kleuters,[128)]
Oft ouwe totebellen gaen
Slaen jonge melleckmujlen aen.
Want quaelijck kan het anders vallen,
(Hoewel se' in 't eerst het meeste mallen)
Oft, op den derden morghenstondt,
Is 't hijghjen over, en maet hondt.[134)]
Als oock een paertjen wtgelesen
Wel eens op 't hooghste meent te wesen
Soo speel jck haer een dwarssen treck:[137)]
En groey, daer in, een handtdick speck.[138)]

105) *maer nicker en sijn moêr te snoo*, maar den duivel en zijn moer te slim.
107) *schalcken*, gekken.
112) *een deun van dujsendt galghen*, een onbetaalbare pret.
113) *malloot*, onnoozele vrouw.
117) *haer louter brengt te pas*, haar netjes betaald zet.
118) *dan koom jck Santjen om mijn was*, dan kom ik, heiligje, om mijn loon; vgl. Tuinman 1, 22: '*de Heiligen komen om hun wasch*, dit zegt men, als ymand na lang uitstel voldoen moet.'
120) *boeven*, schelmen.
121) *schoppen met de voet*, verschoppen.
122) *goore goedt*, gemeene goed; laag volk.
123) *te ringelen een venusjancker*, een minnaar te kwellen.
124) *krancker*, zwakker.
126) *het is te bijster hoe 't me bolt*, ik kan niet zeggen welk een pret ik daarin heb, hoe me dat bevalt.
127) *niet seuters*, niets zoeters, aardigers.
128) *ouwe klujvers*, oude gekken; *slaen - aen*, nemen ten huwelijk.
134) '*t hijghjen*, de begeerte, liefde; *is 't maet hondt*, is men in onmin; vgl. Tuinman 1, 299: ''*t Is maat hond*, dit zegt men van die onvrienden zyn.'
137) *een dwarssen treck*, een leelijke poets.
138) en heb daar machtig veel pleizier in.

Wat wil jck rancken meer vertellen?[139)]
De wanten lust het mij te stellen.[140)]
Geloofje 't niet? soo wacht goê liên.
Ghij sult het in een spiegel sien.[142)]

EINDT.

139) *wil*, zal; *rancken*, streken.
140) *de wanten stellen*, de beest spelen.
142) *in een spiegel*, nl. in het nu volgende tooneelstuk.

ISABELLE. ZERBIN.

ISABELLE.
Mijn Heer.

ZERBIN.
Mijn Vrouw.

ISABELLE.
Oft ghij schoon meenigh heldt verwant
In desen strijdt nochtans behoud' jck d'overhandt.

ZERBIN.
Oorlooghsvrouw als ghij zijt.[145)]

ISABELLE.
En staend' houw t geen jck drijve,
Dat van ons bejden jck wel ver de minste blijve
In dienst en in verdienst. Alleen jck reken niet[147)]
Al wat ghij deed om mij, maer oock al wat ghij liet.
'T verwerpen meld' uw liefd soo zeer als het verkiesen.

ZERBIN.
Een yder strijdt om winst, uw hoogheidt om 't verliesen.
Maer heeft daer toe geen kans. Haer knaep is te gering.[151)]

ISABELLE.
Zerbin was het, Zerbin die sulcken eer ontfing
In 't hof van Engelandt, dat hem de Coninclijcke
Welopgetoghen maeght, en erve van het Rijcke
Met kennisdraeghend oogh, verkoos tot d'hooghste trap,
Wt soo veel vorsten en soo preusschen Ridderschap.[156)]
De bloem van Christenhejdt, diemen magh heeten vrijlijck
De bloem des Aerdtrijx, lagh op hoop van sulcken hijlijck,[158)]
Tot Londen doen ter tijdt. Daer magh geen Landschap sijn
Oft 't had daer adel heen. Daer wasser van den Rijn,
Daer wasser van de Poo, van Napels en van Roomen
'T was met den glans des hofs van Vranckrijck omgecomen[162)]
Waer zij geweest van jeughd en Jonferlijcke staet
Soo onvergancklijck als haer minnaers onversaet.

145) *drijve*, beweer.
147) *alleen - niet*, niet alleen, niet slechts.
151) *knaep*, dienaar.
156) *preusschen*, dappere.
158) *lagh*, hield haar verblijf.
162) *omgecomen*, mis, gedaan.

Elck quam te voortschijn met wtheemsche prachtigheden.[165)]
De dienaers wtgedost in Coninclijcke cleeden
Die waeren sonder tal. Nocht de trompetten hel
En hadden rust des daeghs, nocht 's nachts het snaerenspel.
Men hielder feest op feest, bancketten bij bancketten.
Der pracht van mommerij, der noytgesien balletten[170)]
En was 't er nemmer ejndt.

ZERBIN.

De paerden afgerecht
Wanneer men rende' om eer, naebootsende' het gevecht,
Die gingen in haer goudt. Het brammend dier sijn teughels[173)]
En saedel sijn met goudt vermaelt: fijn goudt de beugels[174)]
En 't leuterigh gebit, dat het schuimbeckend knouwt[175)]
En de luchtighe hoef die klept met klincklaer gouwt.
Zijn minnelot elck wtgebeeldt had in de schilden
Met tekens en bedujdt wat datse seggen wilden:[178)]
Wanneermen quam ter baen. De haylighe Poësij
Sujghende' wt alle vreughd, der vreughden leckernij,
In haer vernuftrijck hart ontfonckt met geestighe' hetten
Verscheen daer in den vleesch; bij toerssen en lampetten,[182)]
Toerustende, met meer als vorstlijcke' overdaedt,
D'aensienelijcke prael, en 't blaeckende cieraedt
Vol hooghe maejestejts en geurs, van haer tooneelen:[185)]
Om stemmigh treurspel, klught, oft minneranck te speelen.[186)]
D'edle godin het hooft met klimoptelghen klem[187)]
En laurenlof ombrejdt, deed galmen, van haer stem,[188)]
De sitsteên dicht bestuwt, om 't soetst van alle dingen[189)]
Haer hemelsch' honigh, elck ten sielen in, te singen.
Een yghelijck baroen socht wt te munten meest:[191)]
En verreghde sijn staet, sijn fluxhejdt, kracht en geest,[192)]
Meer als het lijden moght.

ISABELLE.

Maer niemandt van haer allen,
Hoe seer zij 't pijnden, den Prinssesse' en is gevallen[194)]
Behalven mijn Zerbin; dien daer, op 't selve pas,[195)]

165) *wtheemsche*, buitengewone, schitterende.
170) *mommerij*, maskerade.
173) *brammend*, moedig, trotsch, fier (eig. pralend).
174) *vermaelt*, versierd.
175) *leuterigh*, heen en weer bewegende.
178) *bedujdt*, uitleg, verklaring.
182) *toerssen en lampetten*, toortsen en lampen.
185) *vol geurs*, vol pracht, vol luister.
186) *minneranck*, liefdespel.
187) *klem*, klevende, zich vasthechtende.
188) *ombrejdt*, omvlochten.
189) *de sitsteên dicht bestuwt*, de dicht bezette zitplaatsen.
191) *baroen*, edelman.
192) *fluxhejdt*, kloekheid.
194) *hoe seer zij 't pijnden*, hoe zeer zij hun best er voor deden; *gevallen*, bevallen.
195) *op 't selve pas*, op denzelfden tijd, toen; *dien daer sijn boodschap was*, die daar was gekomen om; wien het daar te doen was.

Om geen vrijaedje, maer om eer sijn boodschap was.
Dien picktese' wt het pujck van helden en van heeren,
Daermen een paerdt van Troje' had konnen meê stofferen,
Tot koffer van haer hart, tot kussen van haer siel.
Dien droeghse' haer aelijck op, datse niet eighens hiel.[200)]

200) *dien droeghse' haer aelijck op*, dien gaf zij zich geheel over; *datse*, zoodat ze.

ZERBIN.

Mijn Overste, bij u, en kan jck niet ontkennen,[201)]
Dat dien Prinssesse' het heeft gelieft haer jonst te wennen[202)]
(Hoewel dat het verdroot veel riddren braef) op mij:
Door haer heussche genaede', en niet door mijn waerdij.
Oock is zij van Natujr als quistsieck schier beschoncken[205)]
Met al de fraejheidt, die becooring kan ontfoncken,
En heeft aen elcken kant een minnestrick gereedt;
'T zij datse spreeckt oft singt, oft lacht, oft tree vertreedt.[208)]
Maer uw geneghenhejdt vergroot de grootste saecken,
Om mijn verdiensten meer als al te groot te maecken.
Want datse' als erfprinsses de kroon te wachten heeft,
Gaet onwis soo lang als Astolf haer broeder leeft.[212)]

ISABELLA.

Astolf, helas! Astolf is ergher als om 't leven.
De snoode toveres Alcine' heeft hem vergeven
Met woorden en met krujdt. Hij staet gewortelt vast
In haer lustgaerde', om 't lijf beschooten met een bast.[216)]
Die eenmael heel ende' al vergeet het reedlijck wesen,
Indien hij sich bekeert, jck houd hem voor verresen.
En oversulx beslujt, mijn soete sorgh, dat ghij[219)]
Niet haer persoon alleen en zijt gegaen voorbij:
Maer een croon overrijck van landen en van lieden,
Om uw persoon, en kroon van Schotlandt aen te bieden
Mij staeteloose maeghd. Aen wien (ten sij men acht
Wil nemen op den stam en koninclijck geslacht,
Het welck fortujn alleen mij van al 't mijn liet houwen)
Wat hebt ghij meer als een van de geringste vrouwen?
Want de kleenoodje', en al den schat die 'ck voerde mee
Doen jck mij t' scheepe gaf, houdt onder hem de zee.[228)]
Het rijck mijns vaeders eert van Mahumet de wetten.
Had jck het niet verset, soo soud' het mij versetten,[230)]
En houden voor met recht vervallen van het recht
Dat mij komt aen de kroon: om dat jck inden echt[232)]
Met eenen Christen treede'; en vliende' het hajlloos duister
Des Moorschen ongeloofs, nae waere leere luister.
Waer toe ghij door uw deughdt en claere reên, mij kreeght,
Een weldaedt die soo ver alle' andere' overweeght,[236)]
Als de genaede gaet voor eeuwlijck onder straf ‘blijven.

ZERBIN.

201) *overste*, meesteres.
202) *jonst*, liefde; *wennen*, wenden.
205) *als quistsieck schier*, bijna op verkwistende wijze.
208) *tree vertreedt*, zich beweegt.
212) *gaet onwis*, is onzeker.
216) *beschooten*, bedekt.
219) *en oversulx beslujt*, en daarom besluit ik, maak ik de gevolgtrekking.
228) *onder hem*, onder zich.
230) *verset*, verworpen.
232) *komt*, toekomt.
236) *overweeght*, zwaarder weegt dan, overtreft.

Die weldaedt moetmen mij en allen menschen afschrijven,
En Gode schrijven toe. Gemerckt jck voor een glas[239)]

239) *gemerckt*, aangezien; *glas*, bril.

Alleenlijck heb gedient, daer uw vernuft door las
Des hooghen hemels sin in aerdsche tael geschreven.[241)]
Aen bril nocht letter wilt den lof des dichters geven.[242)]
Maer isser lieflijck lof in hart van minnaer heet,
In mondt van hoveling, in penne van poëet,
Ick bense' u schuldigh. 'K weet, en lijd het overgejrne.[245)]
Die vervallen vorstin, die haeveloose dejrne[246)]
Zijt ghij geworden, om door dat grootdaedigh stuck[247)]
Mij heer te maecken van 't onhandelbaer geluck.[248)]
Het woede' en wroete', en woele' en waele' al sijn vermoghen.[249)]

ISABELLE.

Ick hoop, het heeft sijn gift en gal heel wtgespooghen,
In soo veel strijds, als 't ons gelevert heeft voorheen:
En al sijn tanden bot gebeten op ons tween.

ZERBIN.

Dat zij soo 't zij. Maer dit gaet seker, gloor der vrouwen,[253)]
Dat, soo lang ghij mij in uw scherm en schut sult houwen,
Nocht rouw, nocht ramp, en sal doorwonden mijn gemoedt,
Niet meer als speer oft swaerdt den vroomen Roelandt doet.[256)]

ISABELLE.

O Roelandt! daer en leeft niet vroomers of versochters.[257)]

ZERBIN.

Hij alle ridders; en ghij alle Coninx dochters
(O schoone!) maeckt beschaemt: gelijck gewilde Róós,
Met reuck, en bloosen breedt, onwaerde Tijdeloos.[260)]
Mijn lieve leven, wat verdienste kan 't dan wesen
In uwen dienaer doch, dat jck, om wt te lesen[262)]
Dees sujverlijckhejdt daer niets aen en is gebreck,[263)]
Handt hield van al wat eenigh mangel had oft vleck?[264)]

ISABELLE.

De bron des heushejds mijn Zerbin kan niet vergeeten
Met sulcken overmaet de gaeven wt te meeten

241) *sin*, wil, begeerte.
242) evenmin als men aan bril of letter den lof moet geven, die alleen den dichter toekomt.
245) *lijd*, beken.
246) *die haeveloose dejrne*, dat meisje zonder bezittingen; vgl. vs. 223: *staeteloose maeghd.*
247) *dat grootdaedigh stuck*, die moedige, kloeke daad.
248) *geluck*, de fortuin.
249) *waele'*, bewege zich; *al sijn vermoghen*, zooveel het kan.
253) *gloor*, glans, roem.
256) *vroomen*, dapperen.
257) *niet vroomers of versochters*, niets dat hem in moed en ervaring overtreft.
260) *bloosen breedt*, heerlijk blozen; *tijdeloos*, tijloos.
262) *om wt te lesen*, om uit te kiezen.
263) *dees sujverlijckhejdt* enz., deze schoonheid, deze reine maagd, waaraan niets ontbreekt.
264) *handt hield van*, de hand afhield van.

Van sijn slaevinne'; en die gelijckenisse brujckt[267)]
Als oft hij had, en niet veel eer en waer geplujckt[268)]
Voor 's werelds beste bloem volslaeghen staende' in blaeden
Van deughden onbesmet, en lof van frissche daeden.
Mijn licht, daer voor nam jck u vander tijdt af, doe
Ghij in mijns vaeders hof wondt alle prijsen.[272)]

ZERBIN.

Hoe?
Mijn inborst gloejde door de vriendelijcke voncken
Gesnoept wt uw gesicht. De moedt die was versoncken;
Het hart een enckle kool, verteerende' an ende' an;[275)]
De schinckels hol van mergh; den hujt van spieren wan;[276)]
De smaeck soo smaeckeloos, datse geen spijs moght luchten;[277)]
De milt als steen; de long verslingert op het suchten;
De slaep als niet; de gang slapper van dagh tot dagh;[279)]
De geest ten ejnden aêm; de siel in onmaght lagh.[280)]
Doe komt uw antwoordt vol van minnelijck ontfarmen,
En stort, van boven neêr, de cracht weêr in mijn armen;
Het bloedt weêr in mijn hart; weêr in mijn been den keest;[283)]
De moed weêr in mijn borst; de vaegh weêr in mijn geest;[284)]
Weêr in mijn siel haer plicht. Wanneer, door swaeren reghen,
Den hals des mancops is met haeren bol verleghen,
En 't hooft laet hangen, zij soo gauw niet luistren kon
Nae 't minlijck stooven van nieuw doorgebroocken Zon;[288)]
Als jck nae de' heushejdt hoogh, en meer als rype reden,
Die 't u, in dierbaer dicht, gelieft had wt te breeden.[290)]

ISABELLE.

Hoe kond jck min, mijn lief? terwijl ghij gingt soo bleeck,[291)]
Verdween jck.[292)]

ZERBIN.

Ach! soo smelt een perrel in den eeck,
Die Coninginnen oor kon, met haer pracht, stoffeeren.

ISABELLE.

Mijn hart onthaelde' u wel met staetelijcker eeren[294)]
Als 't hof mijns vaeders deed.

267) *en die gelijckenisse brujckt*, en de ‘bron des heushejds’ gebruikt dat beeld.
268) *geplujckt*, geplukt.
272) *wondt alle prijsen*, aller lof verdiendet, wont.
275) *an ende' an*, geheel en al.
276) *van spieren wan*, zonder spieren.
277) *moght luchten*, kon ruiken.
279) *als niet*, gelijk niets.
280) *ten ejnden aêm*, zonder adem, uitgeput.
283) *keest*, pit, merg.
284) *vaegh*, kracht, frischheid
288) *nieuw*, pas.
290) *wt te breeden*, ten toon te spreiden.
291) *min*, minder, anders.
292) *verdween jck*, kwijnde ik weg; *eeck*, azijn.
294) *onthaelde*', bejegende; *met staetelijcker eeren*, met schitterrender eerbewijzen.

ZERBIN.

Ick nam geen eer in acht,
Als d' eere van ontfaên te sijn in uw gedacht.

ISABELLE.
Tot herbergh soo gering deed u uw deughdt vercleenen.[297)]

ZERBIN.
'k Heb hovaerdij daer in, dat kan jck niet beneenen.[298)]

ISABELLE.
Mijn waerde wellust, hoe vergeld' jck dese jonst?

ZERBIN.
Daermen niet schuldigh is, waer het vergelden konst.[300)]

ISABELLE.
Deed niet uw trouwhejdt mijn geswollen kommer slancken?[301)]

ZERBIN.
Uw ziel die drijft de mijne'. Haer moetmer af bedancken.[302)]

ISABELLE.
Uw ziel heerscht inde mijne', en al 't goedt komt van daer.

ZERBIN.
Mijn siel, soo wilde' jck, dat uw ziel de mijne waer.

ISABELLE.
Uw wensch geschie. Daer heeftse lang om leggen hengelen.

ZERBIN.
Wat laeten wij haer t'saem dan?[306)]

ISABELLE.
Mangelen.

ZERBIN.
Neen, mengelen.

ISABELLE.
Ach, wat vermaecklijckhejdt van siel is dit! jck proef 't.[307)]

ZERBIN.
Vermaecklijckhejdt die geen vermaeckens meer behoeft.[308)]

297) *vercleenen*, vernederen.
298) *beneenen*, ontkennen.
300) *niet*, niets.
301) *slancken*, verminderen.
302) *er af bedancken*, dank weten.
306) *mangelen*, ruilen.
307) *proef 't*, smaak het.
308) genot dat niet beter, grooter kan zijn.

ISABELLE.
O God! het hart mij swelt van hevighe' heughlijckheden.[309)]

ZERBIN.
En jck gae groot van vreughd gestort door al mijn leden.[310)]

ISABELLE.
Van blijdschap galmt mijn borst. 'T bloed in mijn bosem jujght.

ZERBIN.
Mijn geest, met blij geschal, mij van uw liefd getujght.

ISABELLE.
Mijn hartenheeler, wie kan min als u beminnen?[313)]

ZERBIN.
De straelen deser jonst doorstroocken al mijn sinnen.

ISABELLE.
Mij is soo sacht.[315)]

ZERBIN.
Ick sujgh, wt uw geneught, het not.

ISABELLE.
Genjet, oft jck heb niet.[316)]

ZERBIN.
Hoe vast sijn nu jn 't slot,
Mijn moghende godin, voor droefhejdt, alle deuren?

ISABELLE.
Liefd heeft ons ver gevoert; een heel ejnd wt den treuren.

ZERBIN.
Schittrende schoonhejdt, ach hoe blaecktme' uw lieve licht!

ISABELLE.
O glans van onse tijdt, hoe smaecktghe' in mijn gesicht![320)]

309) *heughlijckheden*, blijdschap.
310) *gae groot*, ben zwanger, geheel vervuld van.
313) *min als u*, anders dan u.
315) *mij is soo sacht*, ik gevoel mij zoo aangenaam; *not*, genot, vreugde.
316) *oft jck heb niet*, of anders heb ik geen genot.
320) *hoe smaeckt ghe*, welk een genot verschaft ge.

ZERBIN.
O mijn welwackre wil, hoe volght u het vermoghen
Soo quaelijck, om mijn ljef te dienen?

ISABELLE.
Opgetoghen
Ben jck in uwen lof.

ZERBIN.
Van danck op danck gehoopt
Is vol mijn gansche moedt.

ISABELLE.
De mijne' al overloopt.

ZERBIN.
Ach, jck voel vloeyen in mijn siel die soete beecken.

ISABELLE.
Magh aen voltoyden troost ons nu wel yet gebreecken?[326)]

ZERBIN.
Een kusjen.

ISABELLE.
Die u dat ontsejde waer een block.

ZERBIN.
Wat's dit?

ISABELLE.
Het schijnt gescheurt van eenen waepenrock.

ZERBIN.
Hier lejdt een ander stuck.

ISABELLE.
Daer noch een.

ZERBIN.
Mij mishaeghen
De verwen.

ISABELLE.
't Zijn de geen die Roelandt plagh te draeghen.

326) *gebreecken*, ontbreken.

ZERBIN.
'K en weet niet hoe jck 't heb. Wat blinckt daer in het gras?

ISABELLE.
O God wat sie jck!

ZERBIN.
't Is des graeven harrenas.
Indien wij droppe bloeds te deser stede saeghen,
Men moght vermoên, hij waer verraedelijck verslaeghen,
Oft, waer, met voeten, 't krujdt, hier t'eenemael verplet,
Dat hij met groot getal van vyanden beset
Eer hij sich vallen liet in handen, dese kleuren
En alle sijn geweer van 't lijf had laeten scheuren.[338)]

ISABELLE.
Dit 's dujrindal zijn swaerdt, het welck in punt oft sneê
Geen sijns gelijck en heeft.

ZERBIN.
Daer lejdt de leeghe scheê.

ISABELLE.
Laet het ons berghen.

ZERBIN.
Dat waer ontrouw te versujmen.[341)]

ISABELLE.
Hier lejdt de blancken helm, en krijghkraejende plujmen.

ZERBIN.
En hier het swaere schildt.

ISABELLE.
Den halsbergh sie jck daer.[343)]

ZERBIN.
O God, die weten moght wat vanden graeve waer![344)]

ISABELLE.
Soud hij wel elders hier, om met gemack te slaepen,[345)]
Ontwaepent hebben, en het wildt gediert sijn waepen
Aldus versleept?

338) *geweer*, wapenrusting.
341) *dat waer ontrouw te versujmen*, het zou ontrouw zijn dit na te laten.
343) *halsbergh*, maliënkolder.
344) *wat vanden graeven waer*, wat er met den graaf gebeurd is.
345) *soud hij wel elders hier ontwaepent hebben*, zou hij wellicht zich ergens anders ontwapend hebben.

ZERBIN.

Dat 's niet. Ick ken dien harden heldt[347)]
Sijn wijse wel. Wanneer hij schoon soekt op het veldt[348)]
Te rusten, streckt hij sich in volle rusting, neder.

ISABELLE.

Ick vlay mij selve'. Ick dut. Geen wolf en kon de kleeder[350)]
Hem immer scheuren van het lichaem, waer hij lagh,[351)]
Oft 't alderslaeprighste' oogh vernaem terstondt den dagh.[352)]

ZERBIN.

Had moorder hem verstickt in waeter oft met koorden,
Hij liet hier niet den bujt die noodight tot het moorden.[354)]
O mijn verlosser! waer vind jck u oft wanneer.

ISABELLE.

O roemrijck ridder, die mijn lief, mijn lijf, mijn eer
In d'wr des ondergangs, wt deughde, quaemt ontsetten,
Wien heeft het vrij gestaen uw dapperhejdt te letten?[358)]
Is 'er op aerdtrijck oock ander geweldt soo groot
Dat u con rujmen doen de wapens, als de doodt?

ZERBIN.

'K bevroe niet, hoe hij die kon levend laeten leggen.

ISABELLE.

Daer komt een harder aen. Oft die yet weet te seggen?

347) *dat 's niet*, dat is het niet.
348) *wanneer hij schoon*, wanneer hij ook.
350) *ick dut*, ik weet niet, wat er van te denken.
351) *immer*, ooit.
352) *oft 't alderslaeprighste' oogh*, of hij zou, al was hij nog zoo slaperig, onmiddellijk wakker geworden zijn, de oogen geopend hebben.
354) *noodight*, uitlokt.
358) *uw dapperhejdt te letten*, uwe dapperheid te bedwingen.

Senecaes Medea.

Personadien.

MEDEA.
CREON.
REY.
JASON.
VOESTER.
BOODE.

Eerste bedrijf.+

MEDEA.

O Huwlijksgoôn; en ghij Lucjna schutsgodinne[1)]
Van 't brujoftbed; en ghij djie Tiphys eersten temmer[2)]
Der baeren, hebt geleert de nieuwe steven toomen;
En ghij o strenge vorst der grondeloose meeren;[4)]
Ghij Titan ook, die brengt den klaeren dagh ter werelt;[5)]
En ghij die laet uw glimp gaen over 't swijghend offer,[6)]
En weezen van den raedt der fluistertoverijen,
Driedaenigh' Hecate; en gooden daer m' Iäson[8)]
Zijn lichte trouw bij swoer; En ghij die uw' Medea[9)]
Met meerder reden heeft t'aenbidden, woeste bajert
Van nacht die eeuwigh dujrt, ghij averechtschen hemels[11)]
Godlooze schimmen, ghij tieran der droeve rijken,[12)]
En koningin die zijt geschaekt op beter trouwe,[13)]
U, alle, aenroepen mijn' rampzaelighe gebeden.
Staet bij staet bij o ghij godessen die behartight[15)]
Der schellemstukken wraek, die 't slordigh hajr der slangen[16)]
Hangt slingrend' om 't hooft, die met bebloede klaeuwen
Gevat hebt, en bekladt de rookerighe toortsen:
Komt voor den dagh in schijn, gelijk ghij hieldt de kaersse,[19)]
Op mijne brujloftfeest met een heylloose staessy;
Schikt dat de nieuwe brujdt daer Jason aen verlooft is,

+ Volgens hs. A. Zie Inleiding bl. LII.
1) *huwlijksgoôn*, Jupiter en Juno; *Lucjna*, bijnaam van Diana.
2) *ghij*, Minerva; *Tiphys*, stuurman van het schip der Argonauten.
4) *ghij*, Neptunus; *strenge*, geweldige.
5) *Titan*, Sol, de zon.
6) *glimp*, glans.
8) *driedaenigh' Hecate*, Hecate (de maan), die drie gedaanten heeft.
9) *lichte trouw*, omdat hij Medea verliet.
11) *averechtschen hemels*, van de onderwereld.
12) *tieran*, bedoeld is Pluto.
13) *koningin*, Proserpina; *op beter trouwe*, dan Jason aan Medea betoonde.
15) *ghij godessen*, bedoeld zijn de wraakgodinnen, de Eumeniden.
16) *slordigh*, loshangend; de wraakgodinnen worden voorgesteld met adders om het hoofd en een fakkel in de hand.
19) *in schijn*, in die gedaante; *kaersse*, toorts, fakkel.

Schikt dat zijn schoonvaêr, schikt dat al 't geslacht de moort slae.[22)]
'K heb ijsselijker vloek voor hem; dat hij zijn leeven
In onbekende steên, in armoe doolend sleepe,
En balling 's lands, bedeest, benijdt, en onversekert[25)]
Van blijfplaats; wanhoop leer' hem mij te wijve wenschen;
Zoo ras hij intree doet om yewers t'hujs te leggen
Hij zie daer zijn verdriet, en om een ander suchte.[28)]
En 't geen het allersnoodst is dat jck weet te vloeken,
Dat zijne kinderen naer hunnen vaeder aerten,
En volghen naerstelijk de voetstap hunner moeder.
Raedt weet jck, jck weet raedt om ijsselijke wraeke.
Ick heb gebaert. Wat spil jck klaght en ydle woorden?
Zal ick mijn vyandt niet aenvlieghen? 'k Sal de toortsen[34)]
Den draeghren wt der handt gaen slaen, den hemel 't schijnsel.[35)]
De son, de zon wt wien mijn afkoomst heeft haer' oorsprong,[36)]
Aenschouwt hij dus een stuk, en laet zich noch aenschouwen?
En vaert met zijn karros door 't oude spoor vol klaerheits?[38)]
En rukt hij niet te rug, en wentelt achter over
Nae 't oosten toe den dagh? laet mij begaen, me grootvaêr,
Laet mij uw nicht de lucht doormennen met dien waghen,[41)]
Stae mij den teugel toe; veroorloft mij den handel
Van 't brandend snoer, tot stujr der vierbaerende jukken:[43)]
Corinthen, 't welk belet des dobblen strandts vereenen,
Zal branden, en de zeen op 't lijf elkander schennen.[45)]
Het schoone spel dat zal volmaekt zijn, mits jck draeghe[46)]
De plechtigh' huwlijxtoorts en licht de brujd te bedde,
En, als 't gebedt zal zijn ter offerhandt gelezen,
Het offer slaghten magh aen de gewijd' altaeren.

Door eighen ingewandt, baent u, een wegh ter straffe,
Zoo 'r leven in u is, mijn moedt en d'oude strengheit
Niet t'eenemael versuft, wegh met het wijflijk vreezen,
En harnast uwen geest, met d'ongenaedigheden[53)]
Van Caucasus; dien bergh past van uw hart te maken,[54)]
Daer alle menschlijkheit verboôn is en verbannen.[55)]

22) *schikt dat de nieuwe brujdt*, zorgt, dat Creusa, waarmede Jason verloofd is, dat zijn schoonvader Creon en zijn geheel geslacht sterve.
25) *bedeest*, angstig.
28) *om een ander*, nl. verblijf, tehuis.
34) *de toortsen*, bij den huwelijksoptocht.
35) *den hemel 't schijnsel*, lat. coeloque lucem excutiam, ik zal de duisternis doen heerschen (door het uit de handen slaan der fakkels).
36) *wt wien mijn afkoomst heeft haer oorsprong*, Medea was de dochter van Aeëtes, den zoon van van Helios (de zon).
38) *met zijn karros*, men dacht dat de zon, Helios, later verward met Phoebus Apollo, op een gouden wagen met een vlammensnuivend vierspan langs den hemel reed.
41) *nicht*, kleindochter.
43) '*t brandend snoer*, de teugel; lat. flagrantibus ignifera loris tribue moderari juga.
45) *op 't lijf elkander schennen*, zal de twee zeeën (de Jonische en de Aegaeïsche) tegen elkander aanhitsen.
46) *mits*, als.
53) *geest*, gemoed, hart.
54) *met d' ongenaedigheden van Caucasus*, met de hardheid, ongevoeligheid van den Caucasus.
55) *dien bergh past*, maak van uw hart dien berg.

De zelve grouwelen die 't koninkrijk van Pontus,[56)]
De zelve die de stroom van Phasis zagh bedrijven,[57)]

56) '*t koninkrijk van Pontus*, het kustland aan de Pontus Euxinus, waarin zij haar broertje Absyrtus had stuk gesneden, toen zij door haren vader achtervolgd werd.
57) *de stroom van Phasis*, die langs Colchis stroomt, het rijk van Medea's vader, dat aan Pontus grenst.

Die zal de lanthals van Corinthen ook aenschouwen.[58)]
Verwoed' en ongehoord' en schrikkelijke stukken
En quaeden die zoo wel den hemel staen te vreesen[60)]
Als zij der aerde doen, die brouwt mijn geest van binnen.
Quetsujren, moordt, een lijk gehakt aen hondert stukken
En alles weeghs verstrojt. In maeghdelijken staete[63)]
Had jck zulk kinderspel. De spijt bet op moet geeven,[64)]
En woeden, mij misstaen zoo gringe schelmerijen[65)]
Nu jk gekindert heb. Alarm, alarm, me gramschap.
Prest all' uw raeserij, en rust u toe op schennis.[67)]
Uw huwlijkscheiding zij op aller volken tongen,
Gelijk 't verzaemen deed. Hoe zult gh' uw' man verlaeten?
Gelijk gh' hem zijt gevolght. Hak af het traeghe marren.
Het hujs waer aen jck werd, door oeveldaedt, verbonden,
Past mij door oeveldaedt, ook weder af te snijden.

REY.

Goôn die de hemelen, goôn die de golleven
Met uwe moghenheit, houdt in bestieringe,
Zeghent het huwelijxbedde der koningen;
Gunstighe burgheren, zeghent het plechtelijk.[76)]
Laet een' withajrighen stier in den eersten voorts[77)]
Met een' verheeven hals koomen ten offere,
Voor hun, die dondren rijkstaeven voerende.[79)]
'T sneeuwitte wijf 'er van, nojt onder juk geweest
Val tot Lucinaes eer. Zij die den wrevelen[81)]
Mars zijne bloedighe handen bedwingen kan,
Die met de vreede bindt strijtbaere volleken,[83)]
Ende den overigh vloeyenden hooren houdt,[84)]
Heb, als zachtmoedigher, teederer offerandt.[85)]
Ghij ook die 't wettighe licht van de bruilofttoorts[86)]
Voert inde rechterhandt, salighlijk spookende,[87)]
Doônde de duisternis, gange maek herwaert
Met een beschonken hooft, swierende losselijk,[89)]
En om uw ooren bindt snoeren van verrewe

58) *lanthals*, op den kant schreef Hooft: *Isthmos.*
60) *quaeden*, onheilen; *vreesen*, sidderen, beven, vgl. lat. mala tremenda.
63) *alles weeghs*, allerwegen.
64) *de spijt bet op moet geeven*, lat. gravior exsurgat dolor, de verbittering moet zich meer verheffen (tegen mijne vijandin, om mijne vijandin nog erger te treffen).
65) *gringe*, geringe; *schelmerijen*, lat. scelera.
67) *prest*, dwing tot uwen dienst; *schennis*, verderf.
76) *gunstighe*, goedgunstige, wèlgezinde.
77) *in den eersten*, eerst.
79) *voor hun, die dondren rijkstaeven voerende*, lat. sceptiferis Tonantibus, voor Jupiter en Juno.
81) *zij*, de vrede, Pax of Concordia.
83) *strijtbaere*, oorlogvoerende.
84) *overigh vloeyende hooren*, overvloeienden horen, horen des overvloeds.
85) *teederer offerandt*, nl. een schaap.
86) *ghij*, Hymen, de god van het huwelijk.
87) *salighlyk spookende*, lat. auspice dextera, dus: als heilspellende huwelijksstichter.
89) *losselijk*; lat. marcidus, onzeker, waggelend.

Sweemend' het roosenroodt. Ghij ook o starre die[91)]
Voor bey de tijden loopt, die nemmer tijdelijk[92)]
Keert nae de minnaers zin, alle de moeders zijn

91) *ghij ook*, ster van Venus, avond- (Hesperus) en morgenster (Lucifer). Deze werd in den Griekschen bruiloftszang gevierd als de geleider van den optocht, die de bruid 's avonds naar het huis van den bruidegom voerde.
92) *tijdelijk*, vroeg, vlug.

Alle de snaeren u vierighlijk biddende,[94)]
Dat ghij uw' blinkende straelen te sprejen spoejt.

De maeghd met haer bevallijkheit[96)]
Beschaemt d'Atheensche snaeren heel,[97)]
En 't vrouwvolk, die zich oeffenen
Gelijk de jongelingen doen
Op Taygetus heuvelen,[100)]
Ter stede, die geen mujren heeft;[101)]
En haer die in t Aönisch nat[102)]
Oft heilghen Alpheus baeden gaen.[103)]
Bij AEsons zoon den braeven heldt,[104)]
Zoo hij met schoonheit monstren wil,
En magh de zoon niet haelen, dien[106)]
De boose blixem heeft gebaert,
Die tijgers in gareelen slaet;[108)]
Hij ook niet, die den drievoet roert[109)]
Een broeder van de strenge maeghd:
Hem Pollux worstelkonstenaer
Met zijnen Castor wijken moet.
Alsoo bid ick, o hemelliên,
Als onse brujdt getrouwt zal zijn,
Datz' alle vrouwen, dat haer man[115)]
Ver alle mannen overtref.

Deez', in de maegdenrey, alsze t'aenschouwen staet
Munt, onder all den hoop, haer eenigh aenschijn ujt.[118)]
Zoo loopt der starren glimp voor vande zonneschijn;
En dujken onder de dichte Pleïaden,[120)]
Als, nae gewoonte, de maen haere hoorenen[121)]
Met het geleende licht, krommende t'saemenbindt.
Purpere verrewen over de sneeuw gestort,
Hebben die aerdigheit. Zoo vindt de dauwighe[124)124)]
Harder de blinkende klaerheit des daegheraeds.

94) *snaeren*, bruiden.
96) *de maeghd*, Creusa.
97) *d' Atheensche snoeren*, lat. Cecropias nurus, de Attische maagden.
100) *Taygetus*, gebergte in Laconië.
101) *stede*, Sparta.
102) *haer*, de Thebaansche maagden; *t' Aönisch nat*, de Dirce, eene bron bij Thebe; Aönia was de oude naam voor Boeotië.
103) *heilghen Alpheus*, eene rivier in Elis.
104) *Aesons zoon*, Jason.
106) *de zoon*, Bacchus; Zeus verscheen met donder en bliksem gewapend aan Semele, waardoor zij verbrand de en haar onvoldragen zoon, Dionysus (Bacchus) baarde, die door Zeus drie maanden lang in zijn dij bewaard werd.
108) *die tijgers in gareelen slaet*, Bacchus. reed op een wagen getrokken door tijgers.
109) *hij*, Phoebus, broeder van Diana; *die den drievoet roert*, die het orakel doet spreken.
115) *datz'*, dat zij, Creusa.
118) *eenigh aenschijn*, lat. unius facies.
120) *dichte Pleïaden*, de dicht bij elkander staande Plejaden, zevengesternte.
121) als het volle maan is
124) *aerdigheit*, bevalligheid, sierlijkheid.
124) *de dauwighe harder*, lat. pastor roscidus, vochtig door den dauw.

Ghij die ontkoomen zijt 't schrikkelijk houwelijck
Van de besweerstere, die uwe rechterhandt[127)]
Nojt in haer' bosem sloeght, anders als trillende,
En tegen wil en dank, slaet nu de maeghet aen[129)]
Inlandsch van ouderen; nojt voor dit huwelijk
Trouwde ghij met uw' sin. Dit's ook haer' vrunden raedt.[131)]

127) *de besweerstere*, de toovenaarster, Medea.
129) *slaet - aen*, trouw.
131) *raedt*, gevoelen.

Nu, jongelingen, boert; vrij staet de schamperheidt.[132)]
Schiet met uw dichten nu herrewaert derrewaert.[133)]
Zelden vergunt de wet schertzen met overheer.[134)]

Blanke weleedele zoon van den Thyrsvoerdere Bachus,[135)]
Tijd is het overlang t'ontsteeke' de spleetighe toortse.[136)]
Doetme de plechtighe vlam met doddighe vingere' drillen.[137)]
Met zijne feestschimp koom de klappighe Fescenniner.[138)]
Valt aen 't jokken geselle'. Zij houd' met swijghen brujloft[139)]
Ende bij donkre, te slujk die met een' vreemde 'er doorgaet.[140)]

Tweede bedrijf.

MEDEA. VOESTER.

MEDEA.

'k Ben doodt. Het brujloftdicht mijn' ooren heeft getroffen.
Ick self, jck self geloof noch nauw zoo groot een' snootheit.
Moght Jason dit van 't hart? nae dat jck heb verwaerloost[143)]
Mijn vader, vaderlandt, en kroon, om zijnent wille,
Mij dus voor schoveling onwaerdelijk verstooten,[145)]
In vreemden land', alleen alleen te laeten zitten?
Kond' hij mij zoo versmaên, die wreedaert, die bevonden
Heeft, dat mijn oeveldaedt kon vier en water dwingen?[148)]
Wat waent hij, dat jck heel ben door mijn gruwlijkheden?[149)]
'K en weet niet wat jk wil. 'K word zinneloos gedreven
En, met een los verstandt, nu hier, nu daer gesmeeten,[151)]
Daer de geleghenheit mij dienstigh schijnt ter wraeke.
Had hij een broeder doch! Hij heeft een vrouw; op deeze

132) *schamperheidt*, lat. jurgium.
133) lat. hinc illinc, juvenes, mittite carmina; de bedoeling is: zingt nu, jongelieden, bij beurten uw bruiloftslied (voor de slaapkamer der jonggehuwden); men deed dit: ‘ne compressae a viro puellae audiretur vox’.
134) *overheer*, gebieder, vorst.
135) *thyrsvoerdere*, lat. thyrsiger; *thyrs*, een met eikeloof en wijngaardranken omwonden staf.
136) *spleetighe*, lat. multifidam, de staf was ingesneden op de wijze van korenaren, om vlugger vlam te vatten.
137) *doddighe*, slappe, krachtelooze; *vlam*, de fakkel ter eere van Ceres; lat. excute solemnem digitis marcentibus ignem.
138) kinderen zongen zoogenaamde ‘versus Fescenninos’, snaaksche, soms liederlijke deunen, opdat de jong gehuwden hunne ooren zouden dichtstoppen.
139) *zij*, Medea.
140) '*er doorgaet*, er vandoor gaat, op den loop gaat.
143) *verwaerloost*, trouweloos verlaten.
145) *schoveling*, verschoveling.
148) zij had de vuurspuwende stieren te Colchis bedwongen door toovenarij, en de zee door haren broeder in stukken te snijden.
149) *dat jck heel ben door mijn gruwlijkheden*, dat mijne gruwelijkheden zijn uitgeput.
151) *met een los verstandt*, lat. mente vesana, dus onzinnig, razend.

Trek het geweer; aen haer kan zich mijn wreeksucht boeten.[154)]
Heeft Griek oft Ongriek oyt vernoomen schelmerije
Die van uw' handen ging het kloek verstandt te boven,[156)]
Zij staet u nu te doen. Laet u een prikkel wezen[157)]
Uw eighen' oeveldaên. Laet alles u vernieuwen;[158)]

154) *geweer*, wapen, zwaard.
156) *die van uw' handen ging het kloek verstandt te boven*, lat. quod tuae ignorant manus.
157) *laet u een prikkel wezen*, enz. herinner u uwe vroegere misdaden en neem daar een voorbeeld aan voor die, welke gij nog wilt plegen.
158) *laet alles u vernieuwen*, roep alles voor uwen geest terug.

Denk hoe ghij roof begingt, aen 't achtbaer overheerlijk[159)]
Sieraedt des koninkrijx; hoe dat ghij oevle maeghet[160)]
Uw' kleenen metgezel gekapt hebt met den swaerde,
Zoo dat de vader niet en wist waer dat hij zoeken
Zoud 't lijk, en leên gestrojt door al het landt van Pontus,
Denk hoe ghij 't ouwde vlees van Pelias deedt zieden[164)]
In kooper over 't vier. Wat heb jck goddelooslijk
Moorddaedigh bloeds gestort? Maer jck heb geenen grouwel
In grammen moed gewrocht. Mislukte min wil woeden.
Maer evenwel wat schuldt kan jk Iäson geeven
Nu staende tot gesagh, en heerschappij van andren?[169)]
Hij moest zijn reede borst den dolk ten beste geeven.[170)]
O smart van raserij, wilt beter woorden spreeken.
Zoo 't moglijk is, aen mij verbonden Jason leeve
Gelijk hij plagh; zoo niet, dat hij gedachtigh mijner,
Gelijkwel houd' en spaer' het leven mijn schenkaedje.[174)]
All' is het Creons schuldt: die 't hoogh geluk van 't heerschen
Niet draeghen kunnende, zich onderwindt te scheiden
Den vasten huwlijxbandt, te scheiden moedr' en kindren
En trouwe die verknocht is door zoo diere panden.
Leg op hem toe alleen, laet hem zijn misdaedt boeten.
Ik zal van zijnen hujs' een hooghen ashoop maeken.
De kaep van Malea die met haer swaey den scheepen[181)]
Een lange reise maekt, zal d'wtgelaete vlammen
Zien plondren 't hooghe dak.[183)]

VOESTER.

Swijgh, en steek op uw klaghten
In 't harte, bid jck, bij uw smart. De geen die draghen
Kan met een effen moedt, en zonder zich t'ontstellen,[185)]
Het leedt dat hem geschiedt, is 't maghtigh te vergelden.
Verborghe gramschap is 't die kan den vyandt schaeden.
Verklaerde vyandschap verkijkt haer' kans ter wraeke.

MEDEA.

Licht is het leedt, dat zich nae raedt weet aen te stellen,[189)]
En dujken kan. Groot quaet en is niet in te kroppen.
Ick moet' er tegens aen.

VOESTER.

Zóóghdochter stujt die bujen
Van raserij: hoe stil gh'u houdt, nauw zijt ghij veiligh.[192)]

159) *achtbaer overheerlijk*, lat. inclytum, beroemd.
160) *oevle*, goddelooze.
164) *Pelias*, zie bl. 370.
169) *nu staende tot*, die nu hiertoe door Creon is gedwongen.
170) *moest*, had moeten; *reede*, gereede.
174) *gelijkwel*, evenwel.
181) *Malea*, een kaap die 5000 voet in zee steekt.
183) *steek op*, verberg; lat. manda
185) *met een effen moedt*, gelijkmoedig; lat. aequo animo.
189) *dat zich nae raedt weet aen te stellen*, qui capere consilium potest, dat luisteren kan naar raad.
192) *nauw*, nauwelijks.

MEDEA.

De vroomen vreest het Luk, en onderdrukt de blooden.[193)]

VOESTER.

'T luk te versoeken staet, daer vroomheit plaets magh hebben.[194)]

MEDEA.

Tot allen tijde kan de vroomheit hebben plaetse.

VOESTER.

D'ellenden zijn te groot; geen hoop en kan daer doorsien.

MEDEA.

Die geen ding hoopen magh, wanhoop van geene dingen.

VOESTER.

Ghij vindt u zonder sleep, uw' eegae zonder trouwe,[198)]
En van zoo groot een' schat en schiet u gansch niet over.

MEDEA.

Ick heb Medea noch. Hier siet ghij landt en water,
Hier yser, en hier vier, hier goden ende blixem.

VOESTER.

Een koning dient gevreest.[202)]

MEDEA.

Mijn vaeder was een koning.

VOESTER.

En vreest ghij 't wapen niet?

MEDEA.

Al sproot het wt der aerde.[203)]

VOESTER.

Men zal u doôn.

193) *de vroomen vreest het Luk*, het geluk dient de dapperen.
194) de fortuin is te beproeven, waar dapperheid kan worden betoond, en niet bij list en toovenarij.
198) *zonder sleep*, zonder aanhang, gevolg; lat. abiere Colchi, de Colchiërs zijn weggegaan.
202) *mijn vaeder was een koning*, en dien heb ik ook niet gevreesd, toen ik mij terwille van Jason tegen hem verzette.
203) *al sproot het wt der aerde*, al kwamen gewapende mannen uit de aarde, zooals dit geschiedde uit de in den grond gezaaide drakentanden, die door Jason met mijne hulp overwonnen zijn.

MEDEA.
Ick wil 't.

VOESTER.
Gaet vliên.

MEDEA.
Mij roud' het vlieden.[204)]
Medea zoudse vliên?

VOESTER.
Gh' hebt kindren.

MEDEA.
Van dien vaeder.

VOESTER.
Hoe? twijfelt gh' oft ghij hebt te vluchten?

MEDEA.
Vluchten zal jck,
Maer wreeken eerst.

VOESTER.
U zal de wederwreker volghen.

MEDEA.
Misschien dat jck hem sal doen marren.

VOESTER.
Schort het spreken.
O zinnelooz' en spaert het dreighen; uwen hoomoedt[209)]
Laet vallen; nae den tijdt is 't reden zich te voeghen.

MEDEA.
De middlen kan fortujn, maer niet den moed ontdraeghen.
Maer wie doet daer de deur van 's koninx hof gelujt slaen?
'T is Creo self verwaent door d'heerschappij der Grieken.

CREO. MEDEA.

CREON.
Dat schaedelijke pandt de dochter van AEetes[214)]
Medea, zetse noch haer voet niet t' mijnen rijk wt?

204) *vlieden*, met Jason.
209) *hoomoedt*, hardnekkigheid.
214) *schaedelijke pandt*, lat. noxium genus; *pandt*, een gewoon scheldwoord in de 17e eeuw.

Zij brouwt yet, ken jck recht haer handel ende listen.
Wien zoud zij schoonen? Wien doch zonder zorghe laeten?[217)]
Ick dacht de snoode plaegh ter ijl, door 't swaert, te dempen.
'T en waer mijn schoonsoon mij verbeeden had. Het leeven
Is haer gegunt. Dat zij mijn landt van vreez verlosse,
En willighlijk vertrek. De forsse komt hier aentreên[221)]
En dreighend van gelaet, schijnt mij te willen spreeken.
Trauwanten keert haer af, dat zij mij raek nocht bijkoom,
Gebiedt haer 't swijghen, laet zij eens ten laesten leeren
Gehoorsaem zijn den vorst. Wegh spoejt u op het snelste,
Ghij ondier, en vertrekt met uwe schriklijkheden.

MEDEA.
Wat misdaedt oft wat schult verdient de straf van bannen?

CREON.
D'onnoosle vraeght waer meê zij heeft verdient het vlieden.[228)]

MEDEA.
Draeght kennis, oordeelt ghij, gebiedt, indien ghij dwang brujkt.[229)]

CREON.
Doet dat een Coning heet 't zij billijk oft onbillijk.[230)]

MEDEA.
Onbillijk Coninkrijk nojt eeuwelijk en dujrde.

CREON.
Nae Colchos toe.

MEDEA.
Zeer wel. Maer dat hij mij daer voere
Die 'r mij heeft wtgevoert.[233)]

CREON.
Als 't raedslot is voltoghen
Zoo spreektmen te vergeefs daer tegens.

MEDEA.
Die een vonnis
Geeft, en alleen gehoort heeft d' eene der parthijen,
Toont zijn onbillijkheit al waer het vonnis billijk.

217) *schoonen*, verschoonen.
221) *forsse*, wreede, lat ferox.
228) *onnoosle*, onschuldige (ironisch gebruikt).
229) *draeght kennis*, onderzoek wat ik misdaan heb.
230) *heet*, beveelt.
233) *als 't raedslot is voltoghen*, als 't besluit is vastgesteld.

CREON.

Hoe hadt ghij Pelias gehoort, dien ghij deedt sterven?
Doch spreek. Men hoor u in uw kostele verwering.[238)]

MEDEA.

Hoe swaer het zij, den moedt, door gramschap aan het hollen,[239)]
Te schorten, en hoe schoon' hoe koninklijke saeke
Niet wt den wegh te gaen die eens is ingetreeden,
In 't oogh is van de geen', die d'heerschappij gewent zijn,
Dat weet jck wel, en heb 't in eighen hof ervaeren.
Want alhoewel jck ben ten droeven val gekoomen,
Verdreven, en verneêrt, verlaeten, zonder vrienden,
Bekommert omendom, jck heb eertijds geblonken[246)]
Als Coninx dochter, en mijn afkoomst van de Zonne[247)]
Gerekent; en al 't geen de stroom van Phasis vochtigt
Met maklijk swieren; al het geen de zee der Schitten[249)]
Ziet achter haeren rug, daer van het poeligh waeter[250)]
Het zoute wordt versoet; al wat de strijbre schaeren[251)]
Van vrouwen zonder mans voor akkers bouwen, binnen[252)]
De kanten Thermodons: al dat is d'heerschappie[253)]
En 't opperste gebiedt mijns vaeders onderworpen:
Welboorenheit, geluk, en koninklijk vermoghen
Voltoyden mijnen glans. En nae mijn huwlijk stonden
De mannen, daermen nu wel nae ziet staen van andre.
Het schendighe geluk lichtvaerdelijken heeftme[258)]
Ten rijk wt, op een bot, in ballingschap verstooten.[259)]
Verlaet u op uw staet; daer een geringe toeval
De maght u maekt t'onbrujk. Een Coning heeft dit heerlijks[261)]
En braefs, van 't wellek hem geen tijdt en kan berooven,
Dat hij ellendighen te baete koom, verneerde[263)]
Getrouwelijken hoof. Niet heb jck weghgedraeghen[264)]
Wt Colchos als de eer, en lof die niet kan sterven,
Dat jck behouden heb die wijdvermaerde helden,
Dien bloem van Griekenlandt, het heyl van all' Achyven,
Dat goddelijk geslacht. Mij heeftmen dank te weeten
Voor Orpheus, die de steen met zange kan vermorwen,
En bossen sleepen nae. Men heeft van mij ontfangen

238) *uw kostele verwering*, uwe kostelijke verdediging.
239) *den moedt schorten*, den hartstocht te bedwingen; lat. animum flectere.
246) *bekommert omendom*, aan alle kanten bezwaard, rampzalig, ellendig; lat. undique afflicta.
247) *mijn afkoomst van de Zonne gerekent*, zie vs. 36.
249) *met maklijk swieren*, lat. placidis flectibus; *de zee der Schitten*, de Pontus Euxinus.
250) *van*, door; door de vele rivieren, die er in uitstroomen, wordt het water van die zee minder zout; *poeligh water*, het water dat veel slib aanvoert.
251) *de strijbre schaeren van vrouwen*, de Amazonen.
252) *bouwen*, bebouwen, lat. exercet; andere tekst: *exterret.*
253) *binnen de kanten Thermodons*, binnen de oevers van de rivier de Thermodon.
258) *het schendighe geluk*, lat. rapida fortuna et levis, dus: de lichte fortuin.
259) *op een bot*, eensklaps.
261) *heerlijks en braefs*, lat. magnificum et ingens.
263) *verneerde getrouwelijken hoof*, lat. supplices fido lare protegere: smeekelingen opneme in zijn veilig hof.
264) *niet*, niets.

Het dubbele geschenk van Castor en van Pollux.
Doodt waeren, zonder mij, den noordenwint zijn zoonen:[272)]

272) *den noordenwint zijn zoonen*, Calaïs en Zetes, zonen van Boreas.

En Linceus, wiens gezicht aen geen' zijd' ook van Pontus,
Kan in het binnenst der verborghe dingen dringen:
En all de Mjnyaes. Den vorst der vorsten swijgh ik.[275)]
Ick reken, niemandt aen, hem daer mij niet voor toekomt.[276)]
De rest u lujden, hem berghd' jck mij te gevalle.
Schobbeert mij nu, en wijt mij hoope schellemstukken.[278)]
'K sal niet ontkennen. Al 't geen dat jk heb bedreven
Is dat jck Argo 't schip holp aen behoude rejse.
Indien mij maeghd de schaemt behaeght had, en haer vaeder,[281)]
Heel Grieken zal ten val met al zijn hopliên raeken.
En dees uw swaegher zal voor eerst om hals geraeken
Door den verwoeden stier zijn ijsselijke tanden.
'T geluk vrij, nae zijn lust, mijn recht tot onrecht maeke,
Mij rouwt het berghen niet van 't pujk van zoo veel vorsten.
Al 't loon dat jck voor all mijn misdaên heb bekoomen
Dat is in uwer handt. Indien ghij de misdoenster
Verwijsen wilt; het schiê: maer stelt haer weêr in 't onglijk,[289)]
En in haer' handen 't geen daer z'haer aen heeft vergreepen.
Misdaedigh, Creo, ben jck; jck beken 't. Ghij wist het,
Doen jk aenvaette uw' knie, en wel ootmoedigh uwe
Vorstlijke rechterhandt, om trouw en voorstant smeekte.[293)]
Ick bid om eenen hoek alleen in deesen lande
Daer mijn ellende schujl', om een gering verblijven.
Wilt ghij mij niet in stadt gedooghen, gunt ten minste
Mij ergens vander handt, een plaets in uwen rijke.[297)]

CREON.

Dat jk de geen niet ben, die mijnen rijxstaf voere
Als een geweldenaer, oft wt hoovaerdt, met voeten
D'ellendighen vertreê, dat heb jck wel doen blijken
Bescheidlijk, zoo mij dunckt, met kiesen van een balling[301)]
Vernedert en verdrukt met swaeren anxt, tot swaegher.[302)]
Acastus naemelijk, die de Thessalisch' akkers[303)]
Heeft onder zijn gebiedt, die vordert u ter straffe
En spreekt u aen den hals. Hij klaeght hoe dat zijn vaeder[305)]
Van hooghen ouderdoom, en tzidderende jaeren,
Is omgebraght, en hoe den ouden man zijn leden
Gesneên zijn in zijn doodt, wanneer de vroome susters[308)]
Door uw bedrogh verlejdt, het onvroom stuk bestonden.
Iäson kan zijn saek met reden staende houden

275) *de Mjnyaes*, de Minyers, een oud-grieksche volksstam, die de kern uitmaakten van de Argonauten; *den vorst der vorsten*, Jason.
276) lat. pro quo nihil debetur. hunc nulli imputo.
278) *schobbeert*, lat. incesse, smaad, scheld uit.
281) indien ik meer gegeven had om de schaamte en mijnen vader.
289) *stelt haer weêr in 't onglijk* enz. lat. sed redde crimen, geef haar weder, wat zij door hare misdaad verkregen heeft, nl. Jason.
293) *trouw*, lat. fides, hulp; *voorstant*, bescherming.
297) *vander handt*, verwijderd.
301) *bescheidlijk*, duidelijk.
302) Jason was beangst wegens de misdaad die Medea aan Pelias bedreven had.
303) *Acastus*, zoon van Pelias.
305) *spreekt u aen den hals*, eischt uw leven.
308) zie vs. 164.

Zich scheidende van d'uw'. Hij heeft sich noyt bezoedelt
Met het onnosel bloedt. Hij hield hand vande dagge;[312)]
En van uw' maetschappij gansch zujver is gebleven.[313)]

312) *dagge*, dolk.
313) *maetschappij*, bondgenootschap.

Maer ghij o brouwster van vervloekt' en oevle daeden,
Die met een wijvenlist, en mannenstoutheit, alles
U onderwinden dart, en zijt gansch eervergeeten,[316)]
Gae door; en reinigh 't rijk; de doodelijke krujden
Neem teffens meê; verlicht de burgherij van vreeze.
Zet u aen ander' oord, om daer de goôn te moeyen.[319)]

MEDEA.

Gebiedt ghij 't vlieden? geeft mij 't schip dan, om te vlieden,
Oft mijn gesel weêrom. Wat heet ghij mij alleene
Te vlieden? Ick en ben alleene niet gekoomen.
Indien ghij oorlogh vreest, zoo drijft ons bej' ten rijk wt.
Wat lejdt u aen de twee misdaedighen te schejden?[324)]
Niet mij is Pelias, maer hem te nut, gestorven.[325)]
Mijn doorgaen, rooverij, 't verlaeten van mijn vaeder,[326)]
'T verscheuren van mijn broêr, en alles wat de mannen
Haer bedgenooten in 't begin des huwlijx leeren,
Mijn werk en is het niet. Ick heb zoo meenigh schelmstuk
Begaen, maer nojt voor mij.

CREON.

Ghij moest nu lang al wegh zijn.
Wat zoekt ghij 't marren, en met praet mij op te houden?

MEDEA.

Ootmoedigh bid jck u, nu op het punt der rejse,
En voor de laeste mael, en laet de schult der moeder
Doch mijne kindren, die onnosel zijn, niet wijten.[334)]

CREON.

Gaet heen, als vaeder zal jcks' in mijn schoot ontfangen.[335)]

316) *u onderwinden dart*, durft ondernemen.
319) *te moeyen*, lastig te vallen.
324) *wat lejdt u aen*, wat leidt er u toe.
325) *hem*, Jason, om hem te wreken.
326) *doorgaen*, vlucht.
334) *onnosel*, onschuldig.
335) de vertaling is niet verder voortgezet.

Aanteekeningen.

Bl. 27 vs. 165-175. Deze regels, die verdeeld zijn tusschen Jupijn en Mercurius, zijn eene navolging van Tasso's *Gerus. Lib.* XVI, 25 vlgg., waar zij één geheel vormen.[1)]

Bl. 47. De hier gegeven tekst van het Berlijnsche hs. is ontdekt door Dr. J. Bolte, die er de aandacht op vestigde van Dr. G. Kalff. Deze heeft in het Tijdschrift van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, dl. XI, bl. 261 vlgg. het geheele hs. beschreven en een gedeelte van de eerste handeling medegedeeld, waaruit men reeds kan opmaken ‘dat Hooft's stuk wel gebrekkig is in menig opzicht, maar toch niet zoo gebrekkig als men het uit den druk van 1614 en ook nog uit Leendertz' uitgave zou opmaken.’

Bl. 57 vs. 361-389. Deze regels zijn door Coster met of zonder medeweten van Hooft gebruikt bij de 14de vertooning ‘tot Amsterdam ghedaan door de Nederduytsche Academie op de Inkomste van zijn Excellentie, Maurits, Prince van Orangien, etc. in 't Iaar 1618 op den 24en dach in Mey.’[2)]

Bl. 59 vs. 429. Deze en de derde strophe zijn door Edmund Gosse in een bundeltje *The Sonnets of Europe, selected and arranged with notes, by Samuel Waddington* vertaald en verwerkt tot het volgende sonnet:

Friendship.

This earth, embossed with mountains, laced streams,
Starred with fair cities ringed about with towers,
Whose face with hill and laughing valley gleams,
Whose shadowy woods are full of tender flowers,

The birds, the careless beasts beneath the moon,
And the conceited race of feeble man,
All hold their place by harmony, and soon
Sans friendship would sink out of nature's plan.

1) Dr. G. Kalff, *Literatuur en Tooneel*, bl. 280.
2) Dr. R.A. Kollewijn, *Samuel Coster's Werken*, bl. 592 en J.W. Unger in den *Spectator*, 1883, bl. 134.

From manly friendship cities take their root,
Their nurture and their life; from strife their death;
Thro' civil jars they pant with heavy breath;

So dangerous is division in the State!
In harmony the seeds of glory shoot,
And peace at home makes little kingdoms great![1)]

Bl. 61 vs. 489. Voor de aanteekening en voor alle andere, waarin verwezen wordt naar Seneca, zie vooral Dr. J.A. Worp, *De invloed van Seneca's Treurspelen op ons tooneel*, Amsterdam 1892.

Bl. 77 vs. 1036. Deze regel, eene vertaling van een regel uit een sonnet van Petrarca, wordt ook aangetroffen in een brief van Hooft aan zijn zwager Justus Baak (31 Juli 1636[2)], waarin hij o.a. zegt zich den Florentijn van de Academie der Builkist te herinneren, die een verken aen de zeuny (*trog*) voor zijn blaezoen voerde met het devies:

Ambrosia e Nettar non invidio à Giove
'k Benij Juppijn Ambrosi' en Nectar niet.

Naar aanleiding hiervan merkt Dr. A.S. Kok, *Van Dichters en Schrijvers*, 1. bl. 44 op ‘wanneer wij nu zien dat de herinnering aan den Florentijn van de Academie der Builkist,[3)] aan Justus Baak medegedeeld, blijkbaar uit Italië is meegebracht, dan wordt het duidelijk, dat de Achilles zoo niet nà de Italiaansche reis *geschreven*, dan toch stellig nà die reis *herzien* en gewijzigd is. Het aanhalen van de anecdote in een brief van 1636 en het gebruik van den regel in den Achilles leidt tot geen andere gevolgtrekking. Daar komt nog iets bij. De bedoelde regel is een aanhaling uit een Sonnet van Petrarca. De spotvogel van de “Builkist” bezigde een welbekend citaat van den dichter, in die dagen boven allen bewonderd en nagevolgd, om het komisch effect van zijn blazoen des te meer te doen gevoelen; een Italiaan of een die zich onder de Petrarchisten met hart en ziel bewoog kon alleen de aardigheid ten volle genieten. Na zesen-dertig jaren was ze Hooft nog levendig voor den geest en vergast hij er zijn zwager op.’ En op bl. 78 sprekende over den strophenbouw, waarin hetgeen het choor in de 2de handelinge, 5de wtcoompst zingt, is geschreven, merkt Dr. Kok op: ‘Het denkbeeld door het koor bezongen wordt door den dichter in zes strofen uitgewerkt van acht iambische regels met de verdeeling van het rijm *abababcc.* Deze strofe in hoofdzaak overeenkomende met de Italiaansche *Ottava Rima* of *stanza*, kan mede als bewijs strekken, dat ook de *Achilles en Polyxena* na de Italiaansche reis geschreven of althans herzien is.’

Bl. 126 vs. 809. Dit liedje vindt men ook in de *Emblemata*, bl. 84.

1) Zie Dr. A.S. Kok, *Van Dichters en Schrijvers* 1, bl. 77-79, die hierop het eerst de aandacht heeft gevestigd.
2) Van Vloten 111, bl. 150; editie Huydecoper, bl. 400.
3) Bedoeld is de *Academia della Crusca.* waarover Dr. Kok in bovengenoemd werk bl. 48 uitvoerig spreekt.

Bl. 145. Dr. Joh. Bolte heeft in zijne uitgave eener Duitsche vertaling van het Engelsch tooneelstuk *Mucedorus*[1] er op gewezen, dat Hooft hoogstwaarschijnlijk de fabel van de Granida ontleend heeft aan dat stuk, dat hij kan hebben zien vertoonen door Engelsche tooneelspelers hier te lande of misschien in Duitschland op zijne terugreis uit Italië.[2] De uitgever van de Granida in de Zwolsche Herdrukken 11, 2den druk, de heer J.H.v.d. Bosch is van meening, dat al moge de *fabel* van de Granida eene wijziging zijn van den Mucedorus, een Italiaansch, Engelsch of Fransch drama uit de Engelsche fabel ontstaan het origineel van Hooft's stuk kan geweest zijn.[3]

Bl. 153. Voor de bekendheid van dit liedje zie deel I, bl. 410. Dr. Kalff wijst in *Literatuur en Tooneel*, bl. 243-244 en bl. 282 op navolging van de Granida door Krul in zijn *Pastorael van Chloris en Philida* (anno 1631) en door Jan Soet in *Clorinde en Dambize* (anno 1640). Zie ook Lodensteyn, *Uytspanningen* (anno 1695), bl. 216:

> Het vinnig straelen van de Son
> Ontschuyl ick in dees' lommer:
> Oh! of dit bosje klappen kon
> Wat melden 't al een kommer.

Bl. 154 vs. 39. Voor de bekendheid van dit liedje zie deel I, bl. 411.

Bl. 155 vs. 75-80. Deze regels worden ook aangehaald in P. Bernagie's klucht van *De ontrouwe Voogd*, bl. 16. In ditzelfde stuk vindt men op bl. 15 vs. 108-132 uit de Granida.

Bl. 167 vs. 479-482 worden aangetroffen in Valerius, *Gedenck-clanck*, bl. 77 en luiden aldaar:

> Hoe cierlyck is in een schoon lichaem wel de deucht
> Hoe lieflick heusheyd in die geen die mach gebieden!
> En ghy die 't goet doen lust; daer ghy wel quaet doen meucht,
> Hoe heerlick is de strael des goetheyts in u lieden.

Vgl. hiermede Virgilius, *Aeneïs* v, 344: gratior et pulchro veniens in corpore virtus.

Bl. 183 vs. 1061. Hooft schreef eerst: *daer gaet Cephalo.* Tot welke gissing deze lezing den heer Leendertz aanleiding heeft gegeven, kan men lezen in den *Navorscher* XXIV, bl. 129-132; en Zwolsche Herdrukken II, 2de druk, bl. XLI.

Bl. 200 vs. 1520 vlgg. Deze regels komen ook voor in den *Apollo*, bl. 119; zie Inleiding op dl. 1, bl. XXII.

1) Mucedorus, ein englisches Drama aus Shakesperes Zeit, übersetzt von Ludwig Tieck. Berlin, W. Gronau, 1893
2) *Nederl. Spectator*, 1893, bl. 46.
3) Zwolsche Herdr. Inleiding XXXIX-XLIII, waar in verband met deze kwestie gewezen wordt op het door Bolte in *Tijdschrift* X, bl. 286-289 gepubliceerde fragment van een Engelsch drama, een dialoog tusschen *Diphilo and Granida.* Men vindt dezen dialoog ook in *Noord en Zuid* XIV, bl. 551-553.

Bl. 200 vs. 1540. Deze en de volgende strophe herinneren aan een liedje voorkomende in de 19de gheschiedenisse van

de Spaansche *Celestina*; zie Kalff, *Geschiedenis der Nederl. Letterk. in de 16de eeuw*, 1, bl. 433.

Bl. 207 vs. 1694 vlgg. Dit lied wordt ook gevonden in den *Bloemhof*, 1610 bl. 36.

Bl. 208 vs. 1722. Leendertz merkte hier op: ‘Ik vermoed dat dit en het volgende couplet (het eene vinden wij aan het begin van dezen, het andere aan het einde van den volgenden rei terug) er later zijn ingevoegd. Oorspronkelijk zal het dan één rei zijn geweest. Wij hebben hier toch eene doorloopende redenering, die door deze twee coupletten op ongeschikte wijze wordt afgebroken. Voorts heeft ‘Wild' hij sien’ in het volgende couplet, betrekking op den hemel, die, nemen wij deze twee coupletten weg, in de naastvoorgaande verzen genoemd is, maar dien wij nu eerst vinden als wij elf verzen teruggaan. Het vers ‘Des den hemel’ enz. zal dan oorspronkelijk eenigzins anders geluid hebben, b.v. ‘Des sijn keurich ooghe haer.’ Voor het eerste gedeelte dezer meening pleit, dat in den Bloemhof het eerste en laatste couplet van den rei van Harderinnen niet voorkomen.

Bl. 213. Het ‘Lied van Geraert van Velsen’, waarover Dr. R.C. Boer eene belangrijke studie geschreven heeft in de Gids, 1899, bl. 273-308[1)], luidt, volgens den tekst door Hoffman van Fallersleben gegeven in *Horae Belgicae* II, 19 vlgg.:

1 Wie wil horen een nieuw liet?
en dat sal ick u singhen,
hoe Gheraert van Velsen graaf Floris verriet,
't zijn wonderlike dinghen.

2 Graef Floris tot Gheraert van Velsen sprac:
‘Geraert van Velsen, ghi moet hijlicken
al aen een weeuwtjen, heeft goets ghenoech
en si is also suverlike.’

3 De schant en gheschiet mi nemmermeer’,
sprac Gheraert van Velsen tot sinen lantsheer,
‘eer ghi mi soudt brenghen in sulc verdriet,
uw verslaten[2)] schoenen en wil ic niet.’

4 ‘Gheraert van Velsen, mijn lieve neef,
hadt ghi dat woordeken ghesweghen!
ghi sultse draghen, tsi u lief of leet,
al hadt ghy 't bi uw ridderhals ghesworen!’

5 Een corte wijl en was daer niet lanc,
Gheraert van Velsen ghinc een huisvrou trouwen.
Graef Floris schreef Gheraert van Velsen een brief,
en dat hi bi hem comen soude.

6 Gheraert van Velsen dorst het laten niet,
hi reet aen gheen lantsouwe;

1) Zie ook Kalff, *Het Lied in de Middeleeuwen*, bl. 116-124; en P. Fredericq, *Onze historische Volksliederen van vóór de godsdienstige beroerten der 16e eeuw*, 's-Gravenhage, 1894, bl. 8.

2) *Tekst*: Oude versleten; zie ook Kalff, bl. 119, die wil lezen: *Uw sleete schoen en wil ic niet.*

terwyl sliep den grave van Hollant
al bi syn overschone vrouwe.

7 Sie riep so luit: ‘cracht en ghewelt!
wat doet ghi mi, lantshere?
Wasser een ander op mi ghestelt,
ghi soudt hem met uw swaert af keren.’

8 Cryten en kermen mocht haer baten niet,
haer eer moest si daer laten;
en doe hi syn willeken hadde ghedaen,
reet hi tot Utrecht al in der straten.

9 Gheraert van Velsen had een soete lief
van Woerden tot enen wive;
daer meende hi mee vrolick te syn,
maer 't moest graef Floris boeltje bliven.

10 Doe Gheraert van Velsen weer thuiswaert quam,
syn waerde vrou quam hem niet groeten:
‘wat isser mijn waerde vroutje gheschiet,
dat si mi niet en comt te moeten?’

11 ‘Gheraert van Velsen op de camer quam,
hi vant syn soete lief in rouwe:
“heeft u iemant groot leet ghedaen?”
secht mi, wel overschone vrouwe!’

12 ‘Gheraert van Velsen, myn lieve man,
nu isset al verloren
te slapen onder mijn groene sijd:
graef Floris heeft mijn eer ghenomen.’

13 ‘Dat hi uw eertje ghenomen heeft,
dat is u, soete lief, al vergheven;
ghister was hi mijn heer, nu ben ic de sijn,
en dat sal hem costen sijn leven.’

14 Hi sette een valc al op sijn hant,
of hi spanceren soude riden;
hi dede een spronc al van enen haes,
of hi graef Floris soude ontliven.

15 ‘Och Gheraert van Velsen, mijn lieve neef,
woudt ghi mijn leven laten,
ic sal van uw bastertdochterken
een gravinne van Hollant maken.’

16 ‘Dat en doe ic nu noch nemmermeer!
ken wilse gheen verrader gheven;
ghi hebt er mijn huisvrou ghenomen haer eer,
en dat sal costen uw leven.

17 Dat ghi mijn broeder hebt vermoort,
dat had ic u al vergheven:
nu hebt ghi ghenomen mijn huisvrou haer eer,
en dat sal costen uw leven.’

18 Hi wierp hem twee hantschoen voor sijn mont,

op dat hi niet en soude luiden;
Hi voerde hem van 't huis te Cronenburch
tot op dat hoghe huis te Muiden.

19 Snachts, omtrent de middernacht,
omtrent de middernachte,
doe lach de grave van Hollant
ghesloten in boeijen so vaste.

20 Smorgens doe het was schoon dach,
de heren souden daer wat eten,
doe docht de grave van Hollant:
'rijk god nu ben ic al vergheten!'

21 Si brochten hem een stuc berenspec,
syn swinenspec was onghebraden;
doe docht de grave van Hollant:
'rijc god, nu ben ic al verraden!

22 En haddic nu een schiltenecht goet,
die mi verloste van den bloede!
ic sou hem schenken mijn bruine schilt
en daer toe mijn iseren hoede.'

23 Gheraert van Velsen was rat ter hant,
hi wies graef Floris van den bloede:
'Secht mi, o grave van Hollant,
hoe is u nu te moede?'[1)]

24 'Hoe mi nu te moede is?
en ic moet immers sterven!
Had icker een wyf met een clein kint,
die icker mijn grote goet mocht erven!

25 Ic heb noch wel een soon, heet Jan,
hi is so ver in vreemde landen;
dat hi sijn goet niet regheren en can,
dat is hem also grote schande.

26 En daer toe minen bastertsoon,
het is noch jonc van weken,
al quaem hi noch over hondert jaer,
sijns vaders doot sal hi wel wreken.'

1) Dr. Boer teekent hierbij aan:
Deze strofe en de volgende maken sterk den indruk, een jonger toevoegsel te wezen. De hoonende vraag van Geraert van Velsen, hoe den graaf nu te moede is, is een gevariëerde repetitie van de vraag die str. 29 aan hem zelf gesteld wordt; zulke herhalingen zijn soms een stijlmiddel der volksliederen, maar zij kunnen ook lapmiddelen van een interpolator zijn; aan de kritiek komt in ieder bijzonder geval de beoordeeling toe. In dit geval wordt de vraag ingeleid door het onwaarschijnlijke bericht, dat Geraert van Velsen den graaf 'van den bloede wies' (aansluiting aan str. 22, 2), een vriendschapsdienst, die in strijd is met den geheelen toon van het gedicht. Daarop antwoordt de graaf met de klacht, dat hij geen erfgenaam heeft, om onmiddellijk daarop in de volgende strofe zijn zoon Jan te noemen en nog een strofe verder zijn bastaardzoon, een summum van nonsens. Het is duidelijk dat str. 25 en 26 een deel uitmaken van de alleenspraak, die str. 21, 4 begint. De graaf gaat zijn kansen op redding na. Een schildknaap heeft hij niet eens, om hem te reinigen! Ja, wel heeft hij een zoon, maar die is ver weg en een stumper. (Wat moeten str. 25, 3-4 in een aanspraak aan Geraert van Velsen?) Daar stijgt voor zijn geest het troostend beeld van zijn anderen zoon, zijn bastaard op; heeft hij dan geen helper, hij heeft een wreker.

27 Een corte wijl was daer niet lanc,
Gheraert van Velsen wiert ghevanghen,
hi docht so dicwils bi siner eer:
‘rijc god, nu sal ic moeten hanghen!’

28 Hanghen en was hem noch niet goet ghenoech,
hi moest noch sevenmael meer liden:
si deden een vat vol spikers slaen,
daer moest hi selve in gliden.

29 Si rolden hem drie daghen lanc,
drie daghen voor den noene:
‘Gheraert van Velsen, wel lieve man,
en hoe is u nu te moede?’

30 ‘Hoe mi nu te moede is?
Dat zal ic u wel segghen:
ic ben noch al de selve man,
die graef Floris sijn jonc leven nam.’

Bl. 225 vs. 194 vlgg. De Jager maakt in zijne *Frequentatieven* 1. 878, naar aanleiding van het woord ‘wayfelooch’ opmerkzaam op *Vlaerdings Redenryck-bergh*, t'Amsterdam, 1617, bl. 237, waar in een spel van de Ketelsche rederijkkamer De Sonnebloem door ‘bedroch’ o.a. deze regels gezegd worden:

De klare witten dach mijn duyster vlecken zien:
De Son mijn schadu dwingt: de Maen die moet ick vlien:
De klare noorde Pool haet mijn verdorven wercken:
De Nevels duysternis doet my op 't quade mercken:
Der valsche wayffel ooch gescherpt in nydich list,
De blinde lagenis tot die vervloeckte Twist,
De arge schallickheyt, en van verbloemde logen,
Wat tot meyneedigheyt dient, sich tot mijn vermogen
te leyden om den Thuyn, de kind'ren door het spel,
De Mannen door den eedt, en met het Vosse-vel
behendich aengenaeyt, te stoppen en vervangen,
Alwaer den Leeuwen huyt niet toe en mach gelangen,
Heb ick het Roomsche volck, Nasaten van dat vry
oprechte trots geslacht, 't welck tot verradery
te vroom, nau anders street als onder vliende vlaggen,
Doen keren tot vergift; en tot bedeckte daggen
Heb ick den Helschen Jood', bewaerder vande bus,
Sijn Meester en sijn Godt doen lev'ren door een kus.

Deze regels komen bijna alle letterlijk overeen met die van Hooft; ook elders in het ‘spel’ vindt men gelijkluidende uitdrukkingen en woorden, die blijkbaar aan Hooft ontleend zijn.

Op andere navolgers van Hooft's Treurspel, nl. Govert van der Eembd in zijn *Haerlemse Belegeringhs Trevr-Bly-Eynde-Spel* (1619) en in zijn *Sophonisba* (1620); van Nieuwelandt in zijn *Salomon* (1628) en Suffridus Sixtinus in zijn *Geraert van Velsen lyende* (1628), een vervolg op Hooft's treurspel, wijst Dr. Worp in *De invloed van Seneca's Treurspelen op ons tooneel*, bl. 144-149; 156-158 en 164-167.

Bl. 227 vs. 265. Dit couplet gebruikte Coster voor de vertooningen in 1617; zie Kollewijn's editie, bl. 587.

Bl. 239 vs. 573 Deze geheele rei is door Coster gebruikt; zie *Ned. Spect.* 1883, bl. 135 en vgl. Kollewijn, bl. 585.

Bl. 250 vs. 881 vlgg. Belangrijke mededeelingen over de echo-liederen doet Dr. A.S. Kok in *Noord en Zuid* XVIII, bl. 330 vlgg.

Bl. 266 vs. 1240. Voor dezen rei vergelijke men wat de heer P.H. van Moerkerken mededeelt in *Noord en Zuid* XVII, bl. 201-202.

Bl. 274 vs 1512-1521. Deze regels gebruikte Coster voor de vertooningen in 1617. Ook deed hij dit met vs. 1524-1588; vs. 1596-1611; en vs. 1702-1711. Vgl. Kollewijn, bl. 587-591.

Bl. 277 vs. 1616. Voor de verklaring van dezen regel zie Mr. C. Bake in *Noord en Zuid* XIX, bl. 354.

Bl. 282. Voor het vraagstuk of Hooft al dan niet met Coster den Warenar heeft gedicht, zij hier verwezen naar den *Navorscher*, 1876, bl. 555 vlgg.; Zwolsche Herdrukken, no. IX-XI, inl. XXVIII-XXXV; *Taal en Letteren*, VII, bl. 176-179; 364-370; VIII, 242-244; 246-248; en *Tijdschrift* XVII, bl. 255 vlgg. In deze jaargangen van *Taal en Letteren* zijn ook verschillende plaatsen uit dit stuk besproken. Voor *druych* in vers 651 vergelijke men wat Prof. Verdam in *Tijdschrift* IV, bl. 206 mededeelt, alwaar het verklaard wordt door ‘leuk’; en over *jouwetje* in vers 1254 *Tijdschrift* IV, bl. 210; VI, bl. 136 en Dr. H.J. Eymael in VIII, bl. 314[1)], in wiens artikel ook andere plaatsen worden besproken.

In de uitgave van den Warenar, anno 1626 en alle daarvan afhangende drukken vindt men op de laatste bladzijde:

Den drucker tot den leser.

Nu Leser seght, ick vraech het dy?
Hoe u behaeght dees boertery?
Of sy tot deughden u iets streckt
Of tot ondeucht de Jeucht verweckt?
Na mijn oordeel ick segh u dat,
Meenigh uyt boert oock Leeringh vat,
De Gier'gert merckt hoe seer hy vroet
Wat dat zijn kaerich spaeren doet.
En hoet de Vader dick beroudt
Dat hy te nau zijn Dochter houdt.
Niet dat daerom is mijn besluyt
't Sy Dans-school in en Dans-school uyt
Of over al sou zijn gebrocht
Neen dat en had ick niet ghedocht
En om niet varder nu te gaen

1) Vgl. ook Sewel, bl. 189: ‘Hy is zo blyde of hy een doosje gevonden had, *He is as glad as if he had found a purse.*’

Soo vraech ick u van stonden aen,
Hoe dat u dit ghedicht behaecht,
Of ghy u Gelt hier aen beklaecht.

Hier meed' wens ick u goedenacht
Wat anders haest van mijn verwacht.

Al om een.

Vondel dichtte voor de uitgave van den Warenar in Hoofts Werken, editie 1671, bl. 254, het volgende versje:

Op het kluchtspel van Ware-nar. met zijnen Pot.

Den Ridder HOOFT beving een zucht
Te volgen Plautus nutte klucht,
Op Warnars naem, een vrecke zot,
Beangst bekommert voor zijn' pot.
Vol goude schijven, lang gespaert,
En by geluk aen zijnen haert
Gevonden met dien rijken buit
Besteedt de vader Klaertjen uit,
Die, als zy vrolijk bruiloft hiel,
Van eenen jongen zoon beviel,
En was, het welk men zelden zagh,
Bruit, moeder, kraemvrou op een' dagh.

1670.
J. v. VONDEL.

In dezelfde uitgaaf komt ook de brief voor, dien Hooft 17 Januari schreef aan Hugo de Groot, waarin sprake is van den Warenar. Deze brief luidt:[1)]

Aen mijn Heer Huig de Groote.

Mijn Heer,

Dese is om aen U Ed. te richten de geringheyt daer nevens gaende, dien haer gelieve te aenvaerden met soo goeden harte alsse gesonden wordt. Met eenen sal seggen 't geen ick te Rotterdam niet bedacht, dat de klad van d'overige sotte[2)] *Aulularia* al over lange in Engelandt is gesonden daerse blijft:[3)] sulx 't eenig exemplaer in 't landt bij U Ed. is. Dewelcke daerom gebeden wordt, als hy dies zijn bekomste hebben sal, 't selve my weder toe te schicken ten huyze mijns Vaders: op hoope dat het noch eens mocht dienen om eenige armen t' Amsterdam oft hier wat voordeels te doen, en te vervallen een deel van de kosten noodigh om den Baeto uit te voeren. Want te dien

1) Volgens het origineel ter Koninklijke Akademie.
2) In alle drukken *d'overgesette.*
3) Aan zijn neef Willem Jansz. Hooft?

einde zijn er bynae neghen daeghen aen gespilt: in dewelcke het begonnen en voleyndt is: als hebbende in geen sinlijke handen te vallen, maer alleenlijck voor bij d'oogen des volx over een toonneel getrocken te werden. Oock had het te Rotterdam anders geen boodschap, als te koomen zien, oft U Ed. geest, sich beginnende te herhebben uit de sieckte, gedient mochte wesen met eenige afleydinge van haer wichtige gepeinsen. Maer dewijl 't U Ed. geliefde wat te behouden: heb sijn geliefte willen gehoorsaemen, als een gebodt van hoogher handt, gelijck ick altijdt doen sal: en U Ed. met mijn Joffr. zijn huysvrouwe, hiermede,

Mijn Heer, nevens hartlijcke groetenis ook van de mijne in Godes hoede bevoolen laeten; en in haer jonste
Muyder Huyse den 17en Jan. 1617.
U Ed.
onderdaenste toegedaenste
P.C. HOOFT.

De Groot antwoordde hierop den 24sten Augustus:

Myn Heere

Ick sende U.E. wederom de Aulularíam, een Translaet 't welck myns oordeels het origeneel in veele deelen overtreft. Ick heb het selve nyet eens maer meermael overlesen met zonderlingh plaisir, sulx dat ick het mede stel onder de instrumenten gedyent hebbende tot herneminghe van myne gesondtheyt. Het dyent ten eersten gemeen gemaeckt om veele te verlustighen ende met een te onderrechten, enz.[1)]

In de uitgave van M. de Vries, Leiden 1843, wordt bl. XLIV aangehaald:
Noli committere quin inspicias HOOFDII nostri Aulularíam, expressissimam verissimamque imaginem antiquae ac vernaculae festivitatis.
JANUS BROUKHUSIUS, *ad* TIBULLUM, p. 128.

Bl. 308 vs. 479. Misschien is, volgens de opmerking van P. Leendertz Wz., met dezen vrek bedoeld de rijke Amsterdamsche vrek Willem Barentsz; zie ook Ter Gouw, *Volksvermaken*, bl. 691 en J.H. Rössing in het *Nederl. Tooneel* 1874, bl. 109.

Bl. 262. Over den *Baeto* schreef J. Koopmans een artikel in *Taal en Letteren* v, bl. 285-298; in denzelfden jaargang bl. 298-310 vindt men een studie over den *Geeraert van Velsen* en in den VIden bl. 13-27 van denzelfden schrijver eene over de *Granida.*

1) Naar het origineel dat berust in de collectie *Papenbroeck* 2 te Leiden.

Bijlage I.
Voorbericht van den drukker van de Achilles ende Polyxena, anno 1614.

DEN DRUCKER TOT DEN LESER.

Beminde Leser, nademael de Konst van Reden-rijck in ons lieve VADERLANDT zeer bloeyende opgaet, ende met zulcke kracht ende snellicheyt oprijst, dat elck reed'lievend' hert hem met verwonderinge daer in verblijdt, dies te meer, om dat de Gheesten van onsen teghenwoordighen tijt inde Konst van Reden-rijck wederom oprechten de zuyvere Nederduytsche tael: in welcke oprechtinghe den Autheur deses Treurspels niet de minste en is, maer de meeste, naer het oordeel van veel treffelijcke verstandighe menschen, zoo dat ick niet en heb konnen naerlaten dit teghenwoordighe Treurspel van ACHILLES en POLYXENA door den Druc gemeen te maken, eensdeels om de overgroote vloeyentheyt vande Poëtsche dichten, ten anderen om de heerlijcke leeringhen ende sententien die den Autheur hier in aenwijst, ende hoe naectelijck hy hier af-beelt de begheerlijckheyt des menschen, ende de veranderinghen van dien, alsoo dat hy ons die naectelijck in een Tafereel afghebeeldet heeft: om ten kortsten te zegghen, synen naem brenght mede tghene hy is, ende waer toe hem de NYMPHEN ghestelt hebben, te weten, te wesen t' HOOFT vande POËTEN t' onsen tijden, zoo dat de MUSEN die drymael dry in ghetale zijn, door haren bode FAMA hem hebben doen voeren door gantsch NEDERLANT; zoo dat meer dan billick ende recht is, dat de ghene die FAMA met haer gheluyt heeft wacker gemaect ende oock eenich werck desselven HOOFTS aen den dach ghekomen is, dat oock dese uytnemende Bloeme aen synen Krans ghevlochten werde. Verhopende dat den Autheur deses wercx, my mynen arbeit ende kosten van dit Treurspel int licht te gheven, ten besten nemen zal, ghelijck ick wel weet dat alle konstlievende herten daer in een vermaken scheppen zullen. VAERT WEL.

Bijlage II.
Voorbericht van den drukker van de Theseus ende Ariadne, anno 1614.

AEN DEN CONST-LIEVENDE LESER.

T'is een spreeck-woordt, zo warachtich als ghemeen, *Goede waer prijst sich selven.* Daerom dunct my gantsch onnodich, langhe ende verre gesochte tytelen van lof, voor dit stuck wercks te stellen, van welcken den Autheur, nu overlang, by allen die een onvervalschte smaeck van riicke, soetvloeyende, gheleerde dichten hebben, ontfangen is voor 't Hooft, ende d'Eere van ons Vaderlant in desen; jae dat meer is van onser Ewe. Ick vrese dat dese vermeerderende geliickenisse hatich soude mogen wesen, miins bedunkens nochtans isse warachtich. De Venusiinsche *Flaccus* aenwysende in zijn Dicht-kunst wien onder de dich(t)eren den hoochste lof toecomt, secht aldus:

Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci.

DAT IS:

Dees sal wech-draghen van all' d'hoochste lof,
Die 't nut vermenght met 't zoet in 't schryvens stof.

Maer wien sult ghy my gheven welcken hier inne de onse niet verre overtreffet? Wat heeft den hooch-vermaerden *Virgilium*, tot een Prins onder de oud-beroemde Latijnsche dichters ghestelt, anders, dan dat hy de voornaemste der Grieckscher dichteren *Homerum*, met suyvere woorden zijns taels, eygentliic, seer nau ende stateliick uytghebeeldt heeft? So sal dan oock onsen *Hooft* boven de dichters van onsen tyden ende tale uytstekende blyven, overmidts dat hy op 't naeste, eygentliickste ende statichste, immers so gheluckeliick, als wel sonder voorgangher, den Prins der Latiinsche dichteren *Virgilium* nageboost heeft. Nu en reppe ick niet een woord van *Horatius*, die sin-riicke sonde-straffer ende zede-vormer, wiens sententien als ick in deses schriften lese, geliickser veel, dick ende bol, niet te min wel gheschickt als een blinckende diamant in 't rode goud, te vinden ziin, dan dunckt my twyfel waerdich te wesen (ist dat miin de liefde van ons Moeders-tale niet en verblindt) ofter niet een meerder guer ende cracht in des onses vertalinghe is. Anderen, die nochtans niet als kinderen in dese saecke oordelen, vergheliicken ziin Spelen met de Spelen van den hoghen *Sophocles*, die seer Princeliick, ende met eenderhande majesteyt, om so te spreken, in ziin dichten voorttredende is. In 't cort, daer en is nauweliick yet bysonders ofte ghedenckwaerdichs hier ende daer ghespreydt in verscheyden oud-beroemde dichters, waerduer sy so veel verleden tiids ende verghetelheyds geovert hebben, 'twelck niet by den onsen neffens een vergadert is, ende dat met een sonderlinghe bevallicheydt. Daerom so en ist gheen wonder, dat ick hem het Hooft ofte d'Ere noeme van de dichteren onses Vaderlands, jae van onser Ewe, die van de voorgaende de eerste, ende van de volghende de beste is, welcken oyt bestonden de verscheyden colueren, soete betreckselen, eygentliicke bewoordinghe der ouwling naemhaftighe dichteren in ons Moeders tale uyt te drucken. Dat wy dan warachtich toonen te wesen, en behoort gheensins hateliick te ziin: Want des bekende waerheyds glans so crachteliick aenlockt, dat een yder ziins minnaer worden moet, uytghenomen alleen de bose ende gantsch verkeerde, den welcken dan oock ten lesten ziin eyghen boosheyd verblindt. Niemand behoort sich oock te bedroeven dat de voorgaende dichters nu te langhe lesten een Hooft (geliick haer volmaectheyd) van miin aengewesen wordt, dat de volgende een oorspronck ontfangen bij den welcke sy blyvende, des beweeghliickheyds alrede, ende des levens in toecomende tyden soude moghen deelachtich wesen.

Leest beminde Leser dit Spel van Theseus ende Ariadne, dat wy aen alleman nu eerstmael duer den druck ghemeen maecken (ick verhope met goede gunst en believen des Authuers, ten minsten met duldich ghedoghen, want wy den toesicht des naedruckens hoogheliick aen den Drucker belast hebben) leest segge ick aendachteliick, ende ghy sult met ons van een gevoelen worden.

Vaert wel, in Amsterdam den 30 Iulii, Anno 1614[1)].

1) Deze regel is in den druk van 1628 weggelaten.

Vroegere lezingen van het handschrift.

Deel I. * beteekent, dat het eerste niet is doorgeschrapt.

Bl. **2**, 5: voorhooft, *aenschijn*, 10: t selve, *t harte**; 2: can singen, enz., *oyt sang van onse eeuw oft van voorleden tye*; 3: t'en sij dat hij, *behalven die.* -; **3**, 10: een mal brooddroncken kalf, *brooddroncken opgevoet.* - **5**, 24: laet ick, enz., *dit ongehavent dicht laet ick tot u waerts gaen.* -; **6**, 41: en ginck nae mijne lust, *dus ginck ick nae mijn lust*; 45: t heftich peysen, *t peysen heftich*; 51: van lip en kaken root, *van kaken wasse root*; 52: gentile vont, *wtheemsche vont**; 63: vermompt s.v.g.v.v. M., *hebbend een deel t gesicht vermomt, vertrocken 's Mins.* - **7**, 85: wyckt o. T. m., *wijckt de Latijnsche nu*; 92: *schijnt dat geschapen leyt tot swerelts heerschappije*; 100: het f.e.s.c., *fransoys en spaengaerts twist*; 107: een P.w.d.t.g.t.R. v., *van hier was, die al t geen Rome.* - **8**, 120: ridders e.b.v., *cavaliers en vrouwen*; 128: *door berch oft seen daer haer noemen niet verbreyden*; 130: aenmerckt, *aensiet*; 139: beweechlijck, *wel waerdich.* - **9**, 156: door t hooren v.n.m., *door sijn gedicht op n.m.*; 161: t. N. t.o.v., *het edel Napels leyt verdruckt*; 163: paerden, *ridders*; 169: waere, *hete*; 172: las d.m.e.h., *dan van sijn eigen*; 179: *wiens marmorstenen schoon cieren de schoonste straten*; 188: getemt, *gestilt.* - **10**, 194: liefd, *wil*; 198: tot h.d.s, *tot grootsche d.s.*; 195: soo d. s, *soo dan de lichste*; 209: hier m.a.v.e.e., *dus sey de grootsche vrouw*; 214: overtogen, *gansch betogen*; 221: in A. m.v., *in mijn lant vintmen oock*; 226: nut, *recht*; 232: lievenswaert, *minnenwaert.*

11, 2: k'en l.u.d., *k'en blasphemeer daerom**; 3: tedersachte, *delicate**; 29: drang o.b.i.w.d., *eng, en woelige canalen**; 30: het bosch, *de zee**; 31: aen e.i.a., *ick op de stille vloedt**; 33: jager, *visscher**.[1] - **12**, 7: een, *maer*; onvergolden, *ongeloont en*; 12: coosse, *coos haer**. - **13**, 29: *ghij en cunt mij niet v.*; laatste regel: heeft geen r.o.t.c., *sich van niemant can beclagen, dewijl men niemant dwingen can tot min te dragen.* - **14**, 5: swaerder, *meerder**; 7: als ick h., enz., *nochtans mijn hart aen sulcke smart gedwongen t' onderdanen.* - **15**, 18: siel, *hart**; 25: of, *maer*; 36: trouw, *tong*; 45: s' werelts, *alle**. - **16**, 70: omdat de v. enz., *en dat geen vreucht duirt als de deucht is van een mensch geweken**; 81: u gemeine, *algemeine.* - **17**, 12: dat wij bleven, *vreestse dat wij*; en hierboven, *dat wij vrolijck*; 13: bleven vrolijck, *blijven souden*, en hierboven: *mochten*; 21: och mijn leven, coomdij, *Galathea, coom ick*; 22: las u, *och mijn*; 22: maer al, enz., *och sy mocht het hooren maer comt even seer*; 23: hart, *troost*; eerst: *Galathea hoe raeck ick van u hals.* - **18**, 1: vluchtige, *wackere*; 17: verwerven, *verruilen**; 19: al even stuirs, hiervoor aan den kant: *al even snel*, dat dus in den tekst had moeten worden opgenomen; 20: voor dezen regel aan den kant: *en mijn hart is vol gequel*, dat dus tekst had moeten worden; 22: blusge, aan den kant *susge*, dat dus in den tekst had moeten staan. - **19**, 1: boeverij, aan den kant: anders *potterij*, dat dus in den tekst had moeten staan.

1) Hooft teekent bij deze veranderingen op: ‘dus verandert en wtgegeven tot Amsterdam.’

19, 1: mijns avontuirs voorspoock, *niet te vergeefs sijt ghij*; 2: beeldrijck, *aldus*; 3: ghy, *maer*; 12: onseker, *en valschen*; 13: vergeefsche, *verloren*; 4: mij, *dat*; 14: mijns siels, *van mij.* - **22**, 7: brandt, *cracht.* - **23**, 2: *de minne niet en vliet*; 37: is dunckt mij, enz.: *niet docht mij was, by u manieren fraey, dies ick helas, mijn ongeluck beschrey.* Het volgende couplet is evenals het achtste door Hooft bij de uitgave in den Bloemhof weggelaten; beide zijn evenwel in het hs. niet doorgehaald. Ze luiden:

Afwesens pijn
Mij niet soo seer verdroot,
Doen wanhoop mijn
Begeerten niet verboot,
Las! maer wanneer
Mijn hoop opt schoonste stont,
Wertse ter neer
Geworpen op den gront.

Tot gener tijt
Werd' ick u liefde moe,
Beleeft ghij sijt
Ten quam bij u niet toe,
Soo aen mijn dorst,
Het voetsel oyt ontbrack,
T'sint in mijn borst
Der minnen brant ontstack.

25, 2: wanckelbaer geluck, *wanckel aventuir*; 6: grootheit v.m.q., *droef heit van mijn staet.* Na vers 20 volgt in het hs. dit doorgeschrapte couplet:

Een vrouw, een teder vrouw heeft die mijn moet gedwongen
Vercracht die de Natuir? Diana geensins ghij,
Maer eenen vluggen glans wt u vertooch ontsprongen.
Verbluft mijn moedich hart met blixemtyrannij.

In de plaats van Diana schreef H. eerst *neen geensins.* - **26**, 20; soo comt den ouderdom, enz. In hs. *G.* eerst: *soo coomen onse dagen oock gevloogen.* Het onderschrift ontbreekt. - **27**, 3: is soo vol v.n., *is soo voorspoedich niet*; 5: die t' garen s.g., *die t weerstaet ongeblust**; 5: maer t was alleen stof, enz., *maer t cond' alleen tot meer vernaemtheit strecken des stadts die t bey tegens haer danck bequam**. - **28**, 2: is felheits d. n., *de felheit hout sijn nest.* - **29**, 9: mijn vrouw, enz., *mijn vrouw ick ben u slaef volcomen ghij verwant, t weerspannich deel mijns harts, dat noch deed wederstant*; 22: leden stroockt, *leên bestreelt.* - **30**, 7: vruchtbaer, *swanger**; 13: helas d.m. G, *dat Dia mijn Godinne*; 14: mijn, *dijn** (dit had dus moeten worden opgenomen in den tekst); 18: hielden, *achten**; veel meer, *meerder**; aan den kant: *beter**; 8: rijckdoom, *rijck sijn.* - **31**, 9: met, *van*; 13: saletten, *vertrecken**; 32: *het schoon gesicht vermaeckt, maer sien en cost geen gelt**.

32, 46: eener, *de geen** (dit aan den kant); 48: noyt quam h.r.b., *noyt r.h.q.b.*; 55: *soo ist een misverstant om d'eere van de menschen om staet of grote schat versuimen eenich goedt.**; in de plaats van *eenich* aan den kant *wenschlijck**; 58: *soud ick door mijn versuim vercrijghen niet dan rouw*; 59: *liet ick om faem, om staet, om overvloet van haven*; 60: *om heerschappij of* enz. Met deze verandering was Hooft nog niet tevreden, zoodat hij deze strophe nog eens omwerkte tot:

Soud ick in plaets van een van Godes beste gaven,
Dan anders vinden niet als ijdelheit en rouw
Soo sal mij faem, noch staet, noch overvloet van haven,
Doen laten emmermeer mijn waertvercoren vrouw.

32, 12: och t' is, *och t' is een sieckte vol swaer ellenden.* - **33**, 28: gingdij, *gingt ghij*; 33: t' sal soo g. enz., *wat schaet haer kallen, t is niet als mallen, dat sal u gesontheit roven, mijn moeder sey ick moest haer niet g.*; 40: sing: *spreeck**; 49: dus w.n., *niet schu vliet*; 51: smerten, *suchten.* - **34**: werelt, *starren**; 12: biedt haer dienst, *presenteert**; strophe 3 en 4 luidden oorspronkelijk:

Maer sij driecht mij soo ick drae
  Niet en gae
Achtert luwe wout te duicken
Daer s'een wltge vangen sal
  Met geval
In de bolle rosen struicken.

De drie laatste regels schrapte H. weder en schreef aan den kant:

daer de coele wint niet let
  salse een bedt
Van de bolle rosen pluicken.

De volgende strophe luidde oorspronkelijk:

Sal ick al de wech alleen
  Dan betreen
In de naere duisterheden?
Neen ge, seij mij doe de min,
  T' is mijn sin
U te leijen weest te vreden.

De drie laatste regels werden later gewijzigd tot:

Neen ge (sey de min) ick sal
  U vooral
Gaen geleyen, weest te vreden.

36: hoe verdrietich, enz., *lijdsaem int verdrietich wachten**. - **35**, 52: dat ick u enz., *Tgeen dat ick had in mijn sin denckt, dat Min vlugge boo de tijding brachte**; 4, dan, *maer*; ach mindje, *bemindje*; 10: u, *dat** (kantteekening). - **36**, 24: gladt, *net*; 48: elckander, *malcander.*

37, 58: soo soud ick, enz. Hooft schreef er onder: *soo weet ick, hiel, ick niet mijn siel, maer souse' in u gaen senden*, dat hij later weer schrapte; 75: plecken, H. schreef aan den kant *delen*, en voor trecken (78) *stelen*, dat hij evenwel weer schrapte; 1, charife, met een andere hand op den kant: *mevrouwe*; evenzoo op bl. 38, 9. - **39**, 17: sijn haeren, *sijn u haer**. - **40**, 55: vindt, *siel**. - **41**, 3: haer suiverlijck onthiel, B. s.z., *herbergend haer onthiel een suiverlijcke siel**. - **42**, 2: groen v.j. grijs v. z, *wrang* v.j., *rijp* v. z.; 4, goelijk, *eerlijk*; 1, mijn vrouwe enz., aan den kant staat, zonder dat het oorspr. is doorgehaald: *siet twee narcissen hier mijn vrouw op eenen stam*, met de mededeeling: *dus verandert om Electra te geven*; 4 en 5: lieft, *mindt*; zie ook Inleiding LIV. - **44**, 6: oock, *mee**. - **45**, 33: die met crijch, *hij die daer**; 5: Rosemont, *schrander óóch**. - **46**, 5: ontroert. *ontsteldt*; 8: handen aen om, *hant aen, elck**; 9, daer soo dicht bij, *soo dicht bij haer**. - **47**, 9: isser al gediert, *sijnder dieren al**; 19: boel, *lief**; 30: maer al, enz., *maer waer mijn lichaem al b.m.p.* - **48**, 12: clemmend, *levend.* - **49**, 10: wat blije daegen, *van d'ouwde daegen**; 11: soo, *die**. - **50**, 14: hout vry, *besit**; 16: waert gepaert, *hadt u lief**; 22: lepten, *droncken**; 4: van allen oort besprongen, *en sijne spraeck bedwongen*; ook aan den kant: *en lieffelijck besprongen*; 5: door de wolcken heen gedrongen, *schier ten hemel hooch gesprongen**; 8: de, *sijn**; 11: t haerwaerts, *derwaerts.* - **51**, 2; dan, *als**; 10: gesteurt, *versteurt**; 18: dan, *maer**; 20: maer en, *kallen**.

52, 7: t'sijnewaerts, *op sich*; glooren, *glory*; 11: vader, *teler**; 12: bekent, *gekent**; 13: nijvre, *gauwe*; 14: op, *van*; 18: schickt, *voecht**; ook aan den kant *naet betaemt*; 22: vroome, *heldre*; onvroome, *onsuvre.* - **53**, 25: liefs, *waerdts**; 32: smakent, *proevent*; 33: vrouw, *ziel**; ook aan den kant: *hoochloflijcke godin*; 35: bedenckt, *versiert**; 36: licht, *rijst**; 1, jonst, *vlam**; 7: soete, *wackre*; 2: moeijlijck hart, *moeyelijck gepeins*; 13: gelastert, *gesproken.* - **55**, 21: der bladen wit, *bespraeckt papier.* - **56**, 11: heeft, *sijn van*; 17: cluiten, *stucken.* - **59**, 122: het staet, enz., *voor Princen staeget vrij niet voor particulieren.* - **60**, 166: achterwt, *banquerot.* - **61**, 12: benaut, *bedruckt.* - **62**, 54: briede, *smolt.* - **63**, 60: hechte, *plante* en *veste*; 62: berijden, *vinden* en *soecken.* - **64**, 114: het gladt, *haer mouws*; 115: blosend, *gloeyend*; voor incarnaet schreef H. op den kant *levend roodt*, doch schrapte het later weer. - **65**, 134: sweet, aan den kant *swang*, doch doorgehaald. - **66**, 26: was, *is*; 28: mij, *wat.* - **67**, 8: door oorloch w.e.z.: *door commerlijcke crijch**; regel 10 is in het hs.

doorgehaald. - **68**, 48: slech, *mij**. - **69**, 11: bij, *door.* - **70**, 2: stervens lust, *lust ter doodt*; Heemskerk, enz.: *die 't ijs en 't ijser fors dwers deur heeft darren streven**. - **71**, 10: tyrannye, *overlasting*; zie verder Inleiding LIII. Hooft schreef eerst:

Door oorloch wijd en sijd soeckt Pyrrhus weelds gemack.
Wat moochdij daer u rust en anderlien om steuren?
T' is heer (seid Cineas) onder u eigen dack:
4/30 Woonsd. En quelt u niet om meer; als u genoech mach beuren.

70, 1: vijf soons, enz. Hooft schreef eerst:

Vijf soons had 's Coninx kaer, en bad om d'oudst alleene
Te houden wt den crijch: maer Xerxes wreedt gebiedt
Dien zoon te cloven, t' hayr daer door te trecken hene.
De groten, die soo nau sijn om te wachten, vliedt.

Later veranderde H. den tweeden en de volgende regels: maer Xerxes sijn heercrachten // door sijnen zoon geclooft doet trecken midden hene //; van grooten, die soo nau te wachten sijn u wacht. - Hiermede nog niet tevreden werkte hij het den volgenden dag nog eens om tot:

Vijf soons had 's Coninx Caer, en bad om d'oudst alleen
Te houden wt den crijch; maer Xerxes sijn heircrachten
Door dien gecloofden zoon doet trecken midden heen.
Wacht u van groten die soo nauw sijn om te wachten.

Ook dit werd geschrapt. Het vers, zooals het in deze uitgaaf is opgenomen, komt in het hs. tweemaal voor. - **71**, 1: Hoe diep zijt, enz. Voor de drie eerste strophen schreef H. eerst:

Hoe nood sach ick verstrammen
'T geweldt dat mij verwart
O sachte soete vlammen,
Die wispelt door mijn hart!

Sint ghij u daer in vesten
Als in een waert gemack
Geraecke noyt ten Westen
De Son die u ontstack.

Ghij liet de nacht mijn ooghen
Noyt blinden met haer schim
Sint sij haer aenschijn toogen
Quam boven onse kim.

5: ghij, *maer.* - **72**, 33: omhelst, *die prangt*; 2: luit, *spel**; dit vers komt tweemaal voor; in de tweede redactie staat alleen *luit.* - **73**, 4: dit vers komt tweemaal voor; in de latere redactie is wisconst veranderd in *starconst*; 4: des menschen Godt, *een heerschend Godt*; 9: en wenscht, *begeert* (in het 2de afschrift); 10: van b.v. enz., *sijn borst van bijster vrees noch rampspoet n. d.* (in het 2de afschrift). - **77**, 1: voor 't droevighe g., enz., *voor 't hart in rouw gesmoort dat hooploosheit beschreit*; 5: de burse, enz. *voor vreemdelingen, ist hier met de buers gedempt*; 7: en van u maechschap enz., *en van u nichten daer ghij tegens over swemt**. - **78**, 1: Persische' Infante; van

dit gedicht bestaat nog eene lezing, met de volgende varianten: 5, welbooren, *beleefden*; 6: d'opgetogen zin, *t opgetoogen ooch*; 9: 't alstierende, '*t alschickende*; 12: straelvlammende' in, *straelvlammend in*; 13: geest, *vreuchd*; 16; *wt het vermaeckend ooch des goddelijcken sons.* - **79**, 17: vergancklоosheit, *onsterflijckheit*; 18: waerdij, *waert ghij*; 20: van, *in*; 21: soo, *dat*; 12, nijgend, *hangend**. - **80**, 24: hen al, enz., *haer vryers hen ontstelen*; 3. men is gebonden, enz. Deze twee regels had H. twee dagen te voren eerst aldus geschreven: *ghij zijt gebonden niet aen 't luiden van uw woorden, maer aen den zin, die ghij daer door wilt doen verstaen**.

86, 13: grof, *dom*; 14: vollex, *aertryx* en *werelds*; **88**, 66: glans, *licht*; 1: o staedich e.c., *ach eeuwich staedich claeghen.* - **89**, 34: 't verslaegen h.h., *daer heeftmijn hart toe.*

94, 45: deze twee regels luidden eerst *mij dunckt, al waer jck vrij van keten en van snoer, ick deede mijn Peilloot niet eens verwricken 't roer.* - **95**, 14: eensaem, *eyghen.* - **96**, 16: gouden, *gulden*; 22: vergulde, *becoorde**. - **98**, 2: aenschijn, *haer hooft*; 3: verscheenen, *drong heenen.* - **99**, 19: stang, *gras*; 20, gras, *cruidt*; 27; dan, *maer*; 45: dat, *het.* - **101**, 26: om, *op.* - **102**, 1: in 's levens aemtocht, *uw ooghen 't opsien*; 5: al was h.i.s.s., *terstondt was 't overal*; 10: de, *haer*; 15; op, *aen*; 19: wast dochter, enz.; *wast cleene dochter op om met gelaet en taelen*; 24: siel haer, *hart hem.* - **103** 1: gedrocht, *geslacht*; 5: zij - haer, het - *sijn*; 10: sinnen, *lichaem*; 18: goedt, *heil*; 20: gesust, *geblust*; 29: dit m.d.n., *dus wort het nodich.* - **104**, 32: leidtslien, *leidtsluy*; 32: van straf, enz. *voor 's werelts aensicht sijn op hooghen trap gestelt*; 54: schamperheit, *bitterheidt*; 56: verwart i. l., *in laurenblaên verwart*; 60: slaet v.d.c.s.d.o., *van d'aengebeden son den op*; 61: en van d.g.g., *geschuddet van den geest*; 65: daer 't ijser enz., *die niet bij 't ijser haelen in harde wreetheyt mach.* - **105**, 79: tijdt, *leven*; 87: ruim w.d.s., *wel w. datmen stack*; 90; prinslijcke, *vorstlijcke*; 91: bij, *tot*; 97: doe braeden, enz. *men sach van branden, s.e.v.v.b.h.a. stadich r.*; 100: had, *waer*; 107; geen huis, enz., *de son ons rouwverdrijff, elck mael als sij verrees, elck dreigementen dan van nieuwe droef heidt wees.* - **109**, 4: onversaede, *overharde*; 11: staech, *hard*; - **110**, 1: wie wil het wesen, *wat haylich is het**; 6: viel een, enz., *viel een bei van 't moerenlof.* - **111**, 17: gerart, *rover*; 18: welhem, *jaegher*; 20: smalle, *spitse*; 27; droop, *ging.* - **122**, 5: alsdoen, *nae mij**; 11, des swemmen, enz. *daer strandwaert swemmen.* - **123**, 1: d'Engelsche Thetis. Hooft schreef eerst 20 Maj, 1613 (doch schrapte het den volgenden dag):

> Des meergods Thetis cond Juppijn met min verwarmen
> Soo blonck de blancke bloem wt de bestilde zee
> Sij sach den Griekschen helt, en liet haer sijns ontfarmen
> Des zeebevredighers godwaerde dochter mee
> Comt nu den Duidtschen voorst der vorsten in sijn armen
> Den hemel weck' ons een Achilles wt die twee.

124, 3: van als heb ick geproeft, *van alles proefd' jck.* - **128**, 1: hoogher Doris, *Chloris, hoogher*; 3: al, *veel*; 4: daer jck, enz., *daer jck alle mijn sin toe vlij*; 12, een, *wat*; 14: deze strophe luidde eerst:

> Wanneer singdij een gedichje
> Dat ghij 't hartjen niet en streelt
> Door een wondt, door een wondere weeldt!
> Door het spelletje dat ghij speelt.
> Die kluchjes
> Geruchjes,
> Die suchjes
> Die kuchjes
> Mij smelten, uw gesighje
> Is het schichje
> Van het wighje
> Wt de blij Godin geteelt.

129, 27: Doris, *Chloris*; 28: tedre, *soete*; 30: *dat de lusjes in slaep sujt*; 31: wat vreesje, *mijn vleesje, mijn geesje, geneesje.* - **143**, 28: pas gaf, *nood deed*; 43: swaerdt, *spiets*; spietse, *penne*; 59: hadt, *hebt.* - **144**, 99: want niet, enz., *maer yemant kan om hoogh genoechsaem beuren niet sich self, ten zij een vreemd hem stut en hulpe biedt.*

- **145**, 106: maer las, enz., *doch hij ontbeertse niet, hoe wel wij hem ontbeeren*; 119: de Fransche enz., *de Fransche poesij, een overgroote schaer*; 126: t goed hart, enz., *men eert wel goden met festoenen slecht van blaeden.* - **153**, 7: dochter, enz., *o.d. ghij sult met de naem alleen v.d.n. I. raecken niet.* - **154**, 32: siele, *harte*; 3: geschakelt, *gemalijt**. - **156**, 1: gebrek, enz. De twee eerste regels luidden eerst

> Beroytheit komt met pais voort; vree met overvloedt.
> Rijckdoom baert dertelheidt, weeld oorlogh, krijgh armoedt.

Deze regels zijn niet doorgehaald: wèl is dit het geval met de volgende:

> Wt Armoe komt ons pais en wt pais overvloedt
> Wt overvloedt de weeld, wt weeld weer arremoedt.

157, 9: sterffelijck, enz., *sterffelijcker liên traeghachtigh pack, valt daer met sijn snelheidt te swack.* **158**, 1: heilighe enz., *o Venus, die hebt ijders hart in handen*; 4: soude 't, *soudt wesen wel*; 5: *op die haer boesem staegh met waeter natten*; 6: konnen, *souden*; 7: neen, enz., *neen seker neen ghij*; 10: geloove, *geloof*; 13. geloove: *geloof*; noch eens, *wel weeck*; 16: dat wederspannigh, *dat hertjen dat nu is soo schots en schichtigh*; 19: sal eens haer, *sal haer*; 22: schreumende maeghden, *maeghden bedeest*; 25: *dan leeren zij de felle kouw verdraeghen*; 26: een, *haer*; 27: sang, *spel*; 28: dan leertmen, *dan leeren zij*; 29: sijn, *haer*, - **159**, 31: *dan leeren zij terslujck haer*; 34: leert men lafjes, *leeren zij*; 36: de, *haer*; 37: *dan leeren zij van flaeuwt haer ooghjens lujcken, haer lipjes aen haer liefjes lipjes lijmen*; 40: *dan leeren s' aen liefs hals in onmaght hangen*; 41: zijn, *haer*; 43: vrede, *pais.* - **161**, 10: gewilligh, *van sellef.* - **163**, 12: grenst aen, *heft op*; 13: aenset sijne, *vlijtigh schickt sijn.* - **168**, 1; o jongen, *zoone* en *welhem.* Het opschrift luidde eerst: *welkoom van Welhem Hooft, gebooren den 6en April anno 1620 ouden stijl tot Londen.* - **169**, 10: zich, *haer*; zijnre, *van*; 14: eener siel, *eenes siels.* - **171**, 1: op een glas, *op het glas.* - **172**, 16: kiesse kusjens, *kissekusjens* *. - **173**, 11: met koocker wtgelesen, *in 't swaerst van mijn vreesen*; 1: kraft met, *kraft van*; 2: *braght T. bij o.t.e. kusjen t. b.*; 4: die, *sij*; 11: *sat deerlijck o.s.c.g.t.m.*; 16: *ach Amaril, 't zij ghij roosten komt of troosten.* - **174**, 6: dappren, *rustigh*'; 11: nae, *tot*; 16: op, *tot.* - **175**, 18: niet dan, *is maer*; 1: o Phebus, *Apollo*; 2: geen rust, *uw rust ick niet.* - **176**, 23: mijn gemoedt, *mijne borst.* Wegens de vele veranderingen volgt het gedicht *Dartelavondt* hier in zijn geheel in den oorspronkelijken vorm, waarin ook J. van Vloten het, doch met eenige onnauwkeurigheden, in Hooft's *Brieven* IV, 414 heeft uitgegeven.

Nachtsang.
Wijse: *Questa dolce Sirena*: etc.

O mijn gewenschte weelde
Hoe haelt mijn siel haer aem?
Geen schijn van uwen beelde
En vult mij nu de vaem.
Nu quellen hoos, nocht schoentje,
Nocht keurs, nocht nijdigh hemdt
Ras ras, een saepigh soentjen.
Ay my! dat kusje klemt!

Ach elpenbeenen spieren
Ick smacht van minnedorst
Uw borsjes nieuwe vieren
Op blaesen in mijn borst.
Laet mij wat derwaert duycken,
En nemen 't speentjen wis
Oft jck 'er wt moght sujcken
Yet tot mijn laeffenis[1)]

O sujverwitte keelen
Wat stooft ghij sacht mijn vel!
Hoe loopt dit hayrtje speelen
Om 't aenschijn silverhel!
Mijn handt moet wat doordoolen

1) Hier volgt de laatste strophe, doch geheel doorgehaald.

Dees wildernis van goudt.
T zijn niet dan[2)] heete koolen
In brandt staet al dit woudt.

En soud het niet vervarssen,
Dat jck mij onderwondt
Noch wat van deese karssen
Te plujcken op uw mondt?
Oft laet mijn lippen leesen
Wat roosen van uw wang.
Noch eens aen de moerbesen,
En dit paer applen wrang.

2) eerst: *ach 't zijn al.*

Dat jck hen gaf een beetje.
Oft dat wat dorst versloegh.
'k Weet noch een ander steetje
Dit hellept niet genoegh.
Soudt ghij wel willen dooghen
Mijn dartelheetjes graegh?
Waer loopen daer uw ooghen.
Ach antwoort op mijn vraegh.

Ghij fluistert in mijn oortjen,
En knabbelt aen de[1] Iel.
Al vat ick niet een woortjen,
Ick vat de meening wel.
Ach ach, ick voel het vlijmen,
Van uw gesighjen spits,
Ick sal u meê doen swijmen,
Met eenen minneflits.

117, 3: bij, *met.* - **178**, 5: verkoor, *naejoegh.* - **179**, 2: verdriet, *geen lust*; 3: en, *maer.* - **18O**, 1; de schoone toveres. Dit gedicht komt tweemaal in het hs. voor; den tweeden keer is het geheel doorgehaald. Varianten van eenig belang komen er niet in voor; alleen vs. 23 heeft *banden* voor: zeelen. - **182**, 10: staegh, *maer*; 17: wen, *als*; 22: saght, enz.: *saght ging hij sitten daer*; 2: beeldthouwerij, *steenhouwerij.* - **183**, 9: recht op, *om hoogh*; 19: oft, enz. *oft mij belejden dan oock hondert dujsent man*; 26: verplet, *en slaet.* - **186**, 3: den nachtegael: *des nachtegaels zangrijcke kaecken*; 17: wt, *door.* - **187**, 6: vaeck, enz., *vaeck genoegh hoord' jck de lippen.* - **188**, 38: 't onsighbaer bosch, *het elsen hout*; op vs. 44 volgde eerst:

Vast hart riepen s' heeft den zinnen
Van de Zujder meereminnen
Tvier zoo nae gelejdt met moy
Zingen, dat's al 't was van 't goy
Opdoen, om sijn woorden bujten
Het bekoorbaar oor te slujten;
Als de drogh vol kattequaeds
Eertijts leefde met sijn maets.
Maer wij zijn al vol van 't vleyen.
Alle vreese van verleyen
Staet in onsen bosem stil

Toen Hooft deze regels geschreven had, schrapte hij ze weer.

189, 58: overheer, *oppervooghd*; 95: leckernij, *smaecklijckheidt.* - **191**, 13: opgespanne, *opgeblaese*; 28: doch, *maer*; 27: door weldaén, *van diensten.* - **192**, 51: steld' op het droogh, *te stellen plagh*; 58: verbiedt, *ontzeidt*; 63: voester zoon, *voesterkindt*; 73: bij d' achtbaere, *der strijdbaere*; 81; wijder, *voorder*; 83: hebt behaelt, *overbrengt.* - **193**, 91: dat hun' Aemstel, *dat hun stede*; 105: schitterjeughd, *groene jeughd.* - **194**, 129: hoe ver hebt ghij, *is 't niet genoegh*; 137: maeghden arm, *maeghd beroojt*; 139: de koele Vecht, *de Vecht haer mondt*; 154: weemoedigh, *welkenbaer.* - **195**, 3: eêlste, *beste*; 22: zin verzonken, *zinnen steecken* *; ook aan den kant: *zin verzoopen.* -**211**, 272: jongre, enz., *jonger zietmen t klaeren*; 4: begaaft, *verliet.* - **213**, 2: menschen, *lieden*; 6: begeert oft vrees, *begeerlijkheidt*; 29: kom,

1) eerst: *mijn.*

kop; 39: van, *nocht*; van bundel, oft hooghe, *nocht roe en.* - **214**, 67: hengsten, *paerden.* - **215**, 213: staet, *plaets.* - **216**, 1:

> Wanneer selv aengebrandt de prikkelster tot teelen
> Bekoopend' haere lust van staegh met vier te speelen
> Adonis, dien zij droegh in 't hart, zagh ontmant
> Adonis zagh ontlijft door den verwoeden tant.

13: vloog, *sprong*; 17: des V. v.e.l., *bestorven laghz' en doodt.* - **217**, 42: dan, *maer.* - **225**, 70: overheen, aan den kant schreef Hooft: *meerderaers, steigheraers, vijselaers, staepelaers, vorderaers* *. - **226**, 2: die balken, *en b.*; 3: liefs wederzin, *den zin uws liefs*; 7: van haer, *der vrouw*; 1: Harderskout, *Velddicht*; en Bosman: H. schrijft er naast: oft *Coridon Daphnis*; troony, *voorhooft* en *aenschijn*; waelen, *swieren*; 2: oft ghij uw sp. v., *al dwingt de tandt uw lip*; 3: 't v.v.u. g.: '*t verstandt van uw gemoedt*; 4: en soo men, *indien men.* - **227**, 11: stort in sufheit, *valt aen 't suffen*; 16: vlieght, *stijght*; 19: en laet, enz., *noch laet ontbeeren moght, en hieldt mij uwen n. r.*; 30: dat hij s. p., *die raedt verschaffen kon*; 35: Gloorroos, *Chloris* *, evenzoo in vs. 36 en 41; 39: lekkr', *schoon.* - **228** 44: Verveen, *Amijnt* *; Wouters, *Damons* *; 45: Eelhart, *Linius* *; 316: Dierrijk, *Tytir* *; 49: Ypenaer van Lindeman en, *Melyber, Palemfon en van* *; 59: zoo vet en grof mest, *verrijkt zoo verre*; 69: Gloorroos, *Chloris* *; 72; staet, *lejdt*; 77: halssterke, *trotse*; 78: en dien, *dien zij*; 80: Gloorroos, *Chloris* *. - **229**, 87: sneeuw, *wit*; 88, ent, *prent*; 90: beschaemen, *braveeren*; 93: schaepe, *soete*; 96: gelaen, *belaen*; 105, als, *dan*; 116; staerren, *ooghen*; 119: all' der, *aller*; 123: welk', *die*; 125: Haeghenaer, *Coridon*; 126, Swaentjen, *Silvi*'; 127: Wolfaert, *Lincus* *; 128: bouwers, *Tytirs*; 130: zoo doen, enz., *haer zorgh gaet hoogher, jae zij overvlieght de wolken.* - **230**, 160: pooght, *zoekt*; 162: in z.z.e.: *in grondeloose zorgh*'; 163: t' intoomen v.d.v., *die vlam te toomen in.* - **231**, 165: dit vier, *die vlam.* - **233**, 29: *het wordt een lustig leedtje* en *in lust zal keeren 't leedje.* - **234**, 1: vleesrobijnen, aan den kant *lieve lipjes*, doch weer doorgehaald; 13: zoo verlokt, verlejt, *zoo verlekkert zoo*; 18: dit en is noch niet, aan den kant, *ghij zijt niet volmaekt*, doch weer geschrapt; 19; ook, *schoon*; 29: maer, *help* (aan den kant weer geschrapt); 30: alle hujsen, *hart en harssen.* - **236**, 17: koude, *stijve*; 21: ach wat enz., *dats een onbedachte*; 26: duisternis, *duisterheit*; 28: daer in de, *mij zulke*; 46: vallen, *branden.* - **238**, 3: zijn mogelijk, enz., *uw wiecken hebben z' ook haer' beurt van rujen*; 8, negenmaal, *zevenmael*; 9: achtien, *veertien*; 15: hecht, enz.

> Hecht aen zijn rug, zoo lange maer, uw vlerken;
> En met uw vuir ontdoy zijn strammigheên;
> En op hem brujk, voor spooren, uwe pijlen:
> Dat hij verleer' dit sleepen vande wijlen.

239, 3: zieltje, *hart*; 13-17:

> Blixemschutjes, oolijk' óóghjes;
> Helderbrujne lichte lóóchjes,
> Die, met glimpen van uw swart,
> 'T gulden geel der starren tart *.

22: dan, *als*; **240**, 30-32:

> Teer sieraetjen, ebbe booghjes,
> Booghjes, die de Minne tjats
> Leent wanneer hij schiet om 't wats *.

44: slibberbaentje, *sullebaentje* *; 46: goude kroon van, *welgevlochte* *; 49: geestesweepjes, *rach van gitte* *; 59-60:

> Dat mij schildert af van var
> 'T geen jck naulijx denken dar. *

63: hartjes, *zieltjes.* - **242**, 2: die krujfde zijd, *dat krujvend git*; 11: het geen, *al wat*; 14: een engelsche gedaent, *een engele schijn* (en *lijf), zoo klaer dat menschenoogh hem* (en *het) ziet.* - **243**, 12: aêm, *zang*; 29: 't gesprek der geen' die speelen, *het personaedje speelen*; 30: hunne wijz', *hun gezang*; 37: ick hield 't, enz., *ick zoud' t voor koeler (?) heusheit laken, t' en waer ghij, als 't lust, kondt een Apollo maken.* - **244**, 51: reep, *sweep*: 67: raez, *woed*; 68: van 't blaeuw gewelf hun, *des hemels hunnen.* - **246**, 1: den, *mijn*; 2: toen, *doen*; 12: toen, *doe.* - **247**, 6: schoon, *wel.* - **248**, 44: gebodt, *bevel.* - **261**, 6: Cloris, eerst deze naam, later *Doris* en daarna weder Cloris; 24: dan, *als.* - **262**, 41: naerdien, enz., *naerdien de zonne wier straelen dat het spijst*; 43-48: deze strophe luidde eerst:

Nocht lelybol, nocht rozelaer
Lust aen den arbejdt van het baeren,
Nu Cloris, die gewoon was haer
Gewas te plujken en te paeren,
Haer' handt aen stammen en looveren jont
Van andren grondt.

10[1)]: als zij de wondren ziet der, *als zij de wondren ziet van d' over*; 11: dan, *als*; 13: dan, *als.* - **264**, 28: in het klad, *dan*, terwijl *als* geschrapt is, - **265**, 27: ach hoe, enz., *wat kanm' aen u mangel tooghen.* - **266**, 15: dan, *als*; 19: en schijnt, *zijt ghij*; 27: der vremde, *van mijne*; 29: in het klad is wijsheit straf veranderd in *wijze geest*; 34-35: *en dat, o schoone, nemmer dagh u doe beklaeghen mijn beklagh.* - **267**, sierlijk (klad) geschrapt en veranderd in *geestigh*; 23: maer (in het klad geschrapt), *slechs*; 11: zinnetjes, *harssentjes.* - **268**, 5: mij brand, enz., *mij branden, prikklen, smarten met vertwijfeltheit*; 6: mijner, *van mijn*; 7: de schoonheit, *het schoon d. mijn b.*; 10: van volle m., *van haer nooddruftigheit.* - **271**, 13: het, *mijn*; 18: koeghelhaeghel, *haeghelkoeghel.* - **272**, 54: dan, *als*; 56: welk', enz., *dien 't rijk des hujsgezins te stieren is besteedt*; 69: en met enz., *en wt sijn recht het spaensch gewelt afswerend stelde.* - **273**, 85: maer weet, enz., *m.w.m.b.w. hoe weinigh daeraen schorte*; **99**: worm, *worp*; 104: weetens, *waerheits.* - **274**, 131: te weeten, enz., *t.w.m.b.v. voedering, van spraek, van kus*; 144: als, *zoo*; 151: ghij w.d.s.o., *den suffen geeft ghij geest*; 158: en geen, enz., *en van hun altezaem, jck geen wil gelijken*; 167: zijn *haer.* - **275**, 172: en schilderden, enz., *verschiepen nauwlijx ojt 't nieusgierighe verstandt*; 181: in, *ujt.* - **278**, 1: wispeltujrich, *leuterende* *. - **297**, bij Amsterdam, *bujten A.*; 8: bij, *voor.* - **302**, 32: kon, *zoud'*; 34: dan, *als.* - **303**, 40: duisternis, *duisterheit*; 48: o lief d. d., *o maghtigh oordeel*; 51-54:

dan midlerwijl ghij u verneêrt,
Voor 't hemelvolk, zijn zij vereert
Met u te wezen onderdaen,
En staedighlijk ten dienst te staen.

terwijl *voor 't hemelvolk* door *der starren bujrlie* is vervangen. - **310**, 3: ten borst ujtstorm, *stormt ujt het hart*; 5: haer' lach, *en lacht*; 6: zoo, enz., *z.h. als zij placht.* - **311**, 25: waejt, enz., *is heel doorspekt met goedt en quaedt. Die achter ploegh op heden gaet*; 28: zal, *komt*; 42: *aen lujden van den nederhof*; 46: gepronkt, *vertujdt.* - **314**, 11-15:

dat (in plaets van 't wildt gelujdt)
het, van nu af, innekrujdt
zijne zinnen allerhande
.... ten verstande
met een welgeschikte klank.

319, 9: het d. been, *de d. peen*; 13: der, *van*; 17: ment, *sleept*; 19: waerujt. enz., *dat oorzaek van veel aenstoots plagh te wezen.* - **321**, 10: Nestors kennis, *N. wijshejt.*

Deel II.

1) Hier volgen de lezingen uit het klad.

3, 10: gesegent, *verwinnend*; 16: met, *door.* - **4**, 18: moeder, *moertgen*; 26: men moght, enz. *u koker mocht men clooven // hooch is haer schoonheits aert // u booch en pijlen rooven // sy preeckten eenen dooven*; 43: menschen, *jongmans.* - **5**, 63: heeft hij, enz. *heeft hij ons vast gaen hechten en soo gevangen hout*; 61: al de min, *al ons meesters* *; 68: in wanhoop, enz., *moet hem met tranen laven*; 70: die strijdend leeft, *die moeyten heeft.* - **6**, 82: betaelt, *vergelt*; 84: als Min, *gelijck*; 86: bij, enz., *bij de wanhoop schoon*; 106: in, *met*; 113: ons willen, enz, *de willen van ons tween // sijn in malkaer gevlogen // soo dat sij niet dan een // ding t' samen en vermoogen.* - **7**, 122: om bey, *om t droeve quaet te mijen*; 124: elck gae sijn, *en wilt u.* - **11**, 3: luck, *ding*; 5: onkenne, *onkunde* *;

8: mijn vergulde, *in t gemeen mijn*; 22: storten, *boden*; 24: sij loosden sucht op sucht, *sij smeeckten te vergeefs.* - **12**, 32: mont, *hant*; 48: acht ick oft, *oft ander een*; 51: gaen, *eet*; 69: de princen aertsche goon, *des werelts princen trots* *. - **13**, 87: rechten, *waeren*; maer menich, *hoewel het* *; 91: niet en, *geen dinck*; 97: en scheppen t.c.v.s., *ick deed hem maken in des.* - **14**, 102: die spreeck ick geensins tegen, *daer heb ick niet veel tegen*; 107: wel sijn scherp, *sijne punt*; 115: lof, *eer*; 131: wt de Bruits, enz., *dus Bruigooms verwin wt Bruits beleeftheit spruit.* - **15**, 140: het, *dat*; 154: jong verliefde, *teeder jonge*; 158: wtstelle, *te cort doe.* - **21**, 9: t'hans v.h.d.h.j., *hij vliedt dat hij t'hans jaechden.* - **22**, 18: ongeboren, *onbegonnen*; 35: verguist, *verslempt.* - **23**, 46: sijn lijf d.h.q., *sijn leven onvertsaecht*; 51: verwondering, *eerbiedicheit*; 61: wijf, *vrouw.* **25**, 100: liefde, *vriendsckap*; 111: hen, *haer.* - **26**, 128: ellick, *ijder*; 135, maer in de, *in ander*; 141: maer, *beyt*; 145: duncken, *schijnen.* - **27**, 158: weerpijn, *al smart* *. - **147**, 13: d'ellende, enz. *d'ellende dien hij aen haer siet scheen het tegenwoordighe oock te drejghen, en 't docht hem al te luttel meedogenheits geen tegenweer met allen te doen.* - **154**, 43: elkaèr, *malcaer*, - **155**, 65: elkander, *malcander.* - **157**, 138: en t beelt, enz., *en 't beelt dat mijn in 't stille water is verschenen.* - **158**, 175: en stijf bevrosen, *verstockt vervrosen*; 182: geene, *niemant.* - **160**, 245: blaecken, *blaken*; 246, maecken, *maken.* - **163**, 357: mercken, *merken*; 368: uw leven, *u leven*; in deze rey is overal *u* in *uw* veranderd. - **164**, 375: en soudt ghy, enz., *en soudy niet verwinschen*; 376: Princen, *Prinssen*, 380: cundt ghy, *cundij*; 385: deuntjen, *deuntgen*; 393: gemeldet, *gemolden*; 395: sijt ghij. *sijdij*; 396: prinssen, *princen*; 403: om soecken naer u, *om u te soecken op.* - **166**, 430: tgemoedt, *het hart*; 432: thart vol v.n.e.h., *een hart vol nijdt en haet.* - **167**, 473: soo veel slaevernij en snóótheit, *slavernij en soo veel snóótheit*; 483: eer s' haer, enz., *eer sij vernoeghden aen het schoon v.e. G.*; 492: doen suiverde', *suiverde uwe*; 499: soo sal de wil mijns siels, *soo sal mijn siel van wit.* - **168**, 524: jck sal dan d' uwe wesen, *jck sal den uwen wesen*; 534: 't waer, '*t soud*; blij, *sijn.* - **169**, 539: spreecken, *spreken*; 540: gebreecken, *gebreken*; 544: niet, *geen.* - **171**, 627: kneusde' u het, *kneusden u t*; 628: druckte u de, *druckten u.* - **173**, 692: elckander, *malcander.* - **176**, 833: haer, *sijn.* - **177**, 852: crijcht, *heeft*; 869: t verlies is altoos mijn, *het is verlies voor mijn.* - **178**, 882: strij, *vecht*; 891: dat hij dan u verbeyde, *dan moet hij u verbeyden.* - **179**, 911: (is) het harnas, *sijn de wapens*; 912: sy, *sijn*; 913: mij, *mijn*; 914: beswoer 't, *beswoers*; 915: soo sal het, *sij sullen*; 918: teecken, *teken*; steecken, *steken*; 920: eeuwighe, *ewige*; 925: teecken, *teken.* - **180**, 926: ontslaeghen, *ontslagen*; 939: mij, *mijn*; 941: draeghen, *dragen.* - **181**, 969: dat dompt, *dompten*; 970: sorghen, *sorgen*; 981: elckandren, *malcandren.* - **182**, 1042: prickeld' als doet, *prickelden als.* - **183**, 1047: de maene, enz., *de maen s. en misschien G. m.*; 1049: mij, *mijn*; 1052: en joegh h.s.g., *en maeckten hem beschaemt*; 1061: Daefilo; Hooft vergiste zich en schreef eerst *Cephalo*; 1070: in 't redelijck, *in onse siels*; 1071: voorgangen, *voorgaenden.* - **184**, 1076: sorchs en commers, *sorch en commer*; 1090: hoghe Prinsses, *hoge Princes*; 1092: hem, *haer.* - **185**, 1123, mij, *mijn*; 1129: bespeurdt heb aen, *bespeurden aen.* - **187**, 1173: hart heften connen, *dan yet vermeugen.* - **188**, 1206: mij, *mijn*; 1212: diende 't, *diendent*; 1216: o blosende', *blosenden*; 1214: mij, *mijn.* - **189**, 1235: den, *de*, en zoo overal in 't vervolg. - **190**, 1250: mij, *mijn.* - **191**, 1262: elckander, *malcander*; 1279; haer, *hun*; haer, *die*; 1282: hoorde, *hoorden*; 1290: en alles s. b., *die niet en branden n. om vernielen m.*; 1289: het, *en.* - **192**, 1299; dat deckt een, *deckt eenen*;

1304; den o, *aen d'olijventack*; teecken, *teken*; 1309: diep druckt', *druckten*; 1310: dat rust u, enz., *want rust ghij buiten slaep sult vinden*; 1334: ontlaskt, *ontlascht.* - **193**, 1356: kon sachten, *versachten.* - **196**, 1428: ick liefd', enz, *ick liefden haer niet, soo mijn haer verlies niet rouwden*; 1429: behouwen, *behouden.* - **197**, 1438: mij, *mijn*; 1439: dat sullen, enz., *sij sullen daer oock geensins tegen sijn.* - **198**, 1457: 't heeft u, enz., '*t beliefden u voor mijn u eygen h.t.w.* - **199**, 1487: vaert wel, mijn P., *adieu, m. P.*; 1486: aert wel, *adieu*; 1487; Daifilo wel, *Daifilo' adieu*; 1490: uw, *u*; 1494: uw, *u.* - **200**, 1520: vaert wel, enz., *adieu scepters, adieu, adieu v. t.*; 1522: vaert wel, *adieu*; 1523: uw' *u*, en zoo overal. - **202**, 1579: dat het g.o.z., *het sal een onrecht sijn.* - **205**, 1632: vernederde, *verneerden*; 1634: heb jck ontdeckt, *ontdeckten jck*; 1639: naer, *op*; 1644: den hemel, enz., *de goden tot getuich neem ick van mijn oorconden.* - **206**, 1660: elckanders, *malcanders*; 1661: elckander, *malcander*; 1664: deed, *dee.* - **207**, 1692: t was uw lust, *t' lusten u*; 1703: voor, *sijn*; 1707: loecht gh' er in, *loechger in.* - **208**, 1740: dat uw overleden rouw, *dat u gepasseerde rouw.* - **209**, 1761: elckander, *malcander.* - **211**, 1802: t was uw lust, *t lusten u*; **365**, 7: nu schijnt, *de minst des vollex schijnt mij*; 8: men

siet, *siet men*; 9: dies wringt, *dies t harte wringt van spijt*; 12: mijn konsten v., *vielen mijn konsten*; 15: beknellen, *bestraffen*; 16: aen het melden, *aen 't blaffen*; - **366**, 23: ick leg, *te laeghe leg jck; en vind mij van alle sijen*; 35: barren, *dorren*; 43: hun suffe, *haer suffe*; 147: dat j.d.i.e., *dat jck in mijn e*; 50: verkracht, *bekracht*; 55: van alle kanten, *wt alle oorden*; 57: der maen, *des maens*; 58: bossen, *beemden.* - **367**, 60: men leidt, *leidt men*; 62: een ijder, *daer ijder*; daer Icker, *den I*; 67, van eenen, *hebbende' een'*; 89: dewelk', *wien het*; 93: *eertijds v. pleeght te verscheppen*; 97: der Zonn', *des Sons.* - **368**, 100: blaedren, *blaeden*; 111: d'ysselijke, *de knaeghende*; 113: der hel, *des hels*; 118: gedujrich m.m., *van geduerighen sang*; 112: van onder g. d., *onder mijn g. d.*; 124: hun aerdt, *haer a*; 126; allerley v., *allerleye gift*; 127: ist dat, *indien.* - **369**, 135: kiesch een', *kiesschen*; 143: sij slaet, *bekrijght*; 147: sich wel, *sijnde' hem.* - **370**, 153: schenkaedje, *schenckage*; 157: hun' jonghen; *haer j.*, 158: hier w. enz.; *t' wtvoeren vol gevaers mij mijnen aenslagh schae.* - **371**, 173: doch soo, *maer soo*; 185: der w. leer, *der w leer*'; 186: de o, *den o*; 188: zijn', *haer*; 193: schenckaadjen, *schenkagien*; 198: doe, *doet.* - **372**, 208: der rust, *des rusts*; 211: der n.v. *des n. vrundschaps*; 225: tonder, *stucken.* - **373**, 234: lerpen, *geeselen met windt*; 251: hunne, *haeren*; 252: ick sal, *ick sal op seven wren w.* - **374**, 290: helaes, *o Goôn.* - **375**, 295: zich open, *haer open*; 311: zijn, *haer*; 312: zijn, *haer*; 333: soo b.h.v.e.d, *zoo valt er 't vuyr op aen.* - **376**, 342: licht, *vaeck*; 358: der, *den*; 370: bestort, *bestroyt*; 373: zich quyt, *haer q.* - **377**, 379: hun, *haer*; 392: geen o.e.m., *maeckte geen overleg*; 401: sijns h.s.s.; *de stercke stem sijns harts*; 412: genesen, *gesuivert.* - **378**, 422: der godtheit, *des godtheits*; 431: het - sijn, *sij - haer*; 439: der h., *des heerschappijs*; 443: zich, *haer*; 445: hunner, *henliêr*; 451: zich, *haer*; 454: hunn', *haer'.* - **379**, 463: zich, *haer*; 464: haer, *sijn*; 472: zoo r.e.g., *zoo steil gekapiteelt*; 487: t'hunnen, *t' haeren*; 502: om 't outer, enz., *omringt het outer dan: en haeren lof opheft.* - **380**, 504: ontworpen, *beworpen*; 511: de g.v.d.d., *de strengste v. der d.*; 527: door, *met*; 528: *dat laeuwe blaesjens dan wt den zujdwesten aemt*; 530: murruw, *meukt en.* - **381**, 545: bemaelt, *vermaelt*; 560: reickt, *hier*; 570: me, *mijn'*; 573: van die sal, enz., *desgeens die quetsen zal 't verbondt.* - **382**, 575: overtreede, *wt het spoor vaer*; 576: zich, *haer*; en brengt, *en brengt haer vlóecke voor haer*; 577: die, *zij*; 578: hun, *hen*; de straf, *haer s.*; 581: hun', *haer.* - **383**, 600: Dat ijdre, *zoo stiert dat ijder van des anders b.s.v.*; 602: haer, *hen*; 612: alreê, *alreed*; 625: uw en h. m, *uw Majesteiten beyde'.* - **384**, 629: me, *mijn*; 641, Hooft begon eerst de volgende coupletten van zes regels te schrijven, doch later vond hij het beter acht regels te gebruiken; hij schrapte de eerste niet.

Waer zijt ghij vorsten, die uw swaerdt
Alleen op zijd draeght om te woeden
Met staedigh bloedtvergieten? daer 't
Tot dwang der mujtighe gemoeden
En 's volx dat d' heilighe Vrede verkort,
Gegeven wordt.

Leert, helden, eens, leert eens uw scheê
Van het gevest te scheiden nemmer,
Als daer noodwendelijck de Vreê
Gewonnen zijn moet met een lemmer.
Waer twist door reden kan worden gevelt,
Daer spaert geweldt.

643: v.i.d.v., *op zijd' hebt hangen*; 658: der t, *des tijds.* - **385**, 666: dan sijn', *zijnen*; 673: als o.v.d.h., *als overste overdwaelsch d' heilige*; 677: den, *de*; 678: zich, *hem*; 681: m.h.d.z.d.z., *daer sal mijn Heere zijn.* - **386**, 685: die, *wie*; 686: sij, *die*; hunne, *haere*; 687: sulck een', *sulcken*; onvermoejbr' een, *onvermoejbren*; 688: hun, *haer*; den, *de*; 689: de heete, *den heeten*; 691: die, enz., *die ernstigh op het wr te passen had begeert*; 702, me, *mijn.* - **387**, 711: zich t.s.w., *tegen des hemels handt*; 712: zond', *schuldt*; 714: hun, *haer*; 717: achterwinklen, *achterwinckels.* - **388**, 720: sulck een', *sulcken*; 721: heeft nu op v., *heeft op des v.p.b. soo veele jaeren.* - **389**, 747: al wat, enz. *wat van de coningin bij mompling was gesejdt*; 761: zich, *haer* 762: de vrucht, *haer vrucht*; 779: groot een, *grooten*; 780: *en wreedt tegen mijn hart, en schelm tegen mijn sin.* - **390**, 796: aen dees', *met dees*'; 798: zij zich, *dats' haer*; 807: In plaats van deze en de 24 volgende regels eerst (niet doorgeschrapt):

Wordt door den tijdt en oock der saecken standt verboôn.

Burgerhart.

Is u uw hejl onwaerdt, peist immer om uw soon
Het eenigh overschot van de hooghgemelde moeder.
En zijt versekert dat uw vyandin te woeder
Door 't missen van haer list vergeefs in 't werck gestelt
Op uw persoon, hier flux sal seinden met geweldt
Om tot haer vayligheydt het alle te verdelghen,
Wat sich heeft deses daeds te claeghen oft te belghen.
Dus schielyck op u wacht het wterst aller quaên.

392, 826: streckt zich, *str. haer*; 834: yder schick', *y. maeck'*. - **393**, 846: alle d'afg., *al den afgr.*; 851: ontstack, *ontsprong.* - **394**, 865; sulck een, *sulcken.* - **395**, 878: alte droef e.m., *ten altedroeven m.*; 885; sijn, enz., *sijn lecdt en 's Coningins heeft dees in 't endt g.*; 887: heeft, enz., over de valscheidt des meineedighen vorstins; 888: der loose, *des loosen Rycheldins*; 889: v., *verklaerden*; 890: a., *aerden*; 894: sijn o.s. t', *zijn' ouderen t'*; 894: wilt tw., *en twijfelt*; 895: heel o., *overgecomen*; 901: van 't r.v.d., *der reuckloose gemeent, die.* - **396**, 907: hun, *haer*; 908: Ick J., *Joncker jck*; 915: bij d. h., *om mijn speer mijn harnasch en mijn helm.* - **397**, 923: alsulck een', *alsulcken*; 925-926: maer, enz., *m.a.t.l. niet en sijn soo goedt, als s' hebben smaeck van 't bloedt*; 935: zijt ghij, *zijdij*; 936: hunne, *haerlye*; 937: u self enz., *u door des stiefmoêrs l.*, - **398**, 954: zijn, *haer*; 955: de vredevruchten, *des vreedes vruchten*; 961-962: en, om, enz., *en daerentegens om sijn' voorspoedt breedt / T'handthaeven soo' ongereedt l*; 975: Eerst schreef Hooft hier Ot: Wel aen gesellen, waertoe wêer gerecht de speeren! en daarna vers 988-990 eenigszins gewijzigd. Hij schrapte dit evenwel onmiddellijk. - **399**, 979: op uwen, *tegens uw*; 982: dat recht, enz., *van uliên dat hij recht tusschen den Coning doe*; 989: te rug, *vliênwe*; 993: wanneer men, enz., *daermen te doen heeft met sijn' vaeder met sijn' heer*; 995: woedigh, *bloedigh.* - **400**, 1001-1002: niet blijven, enz., *bij d'ander m.w.; niet blijven kan*; 1011: der l.v., *des loosen vrouws*; 1015: ik tegens, enz., *wil jck verschulden tegens d' eene; en tegens bejde*; 1025: vaeder 's lands, *vaerlands vaer*; 1026: hen, *haer*; 1027: hun, *haer.* - **401**, 1042: het zij, enz., *dat wij daer maer alsulcke grouwlen niet en sien*; 1046: der b., *des burgerijs*; 1048: dat stille, enz., *datse' haer in stilheidt houwen*; 1049: mijn, *het.* - **402**, 1055: Men ons, enz., *dat men d.b. s op 't s. ons t' o.*; 1062: schoon een, *schoonen*; 1066: de h., *den h.*; 1077: segt mij enz., *mijn vijandin lejdt koud / door 't vyer van uwen vondt. Segt mij, wat Baeto brouwt.* - **403**, 1086: t' hart, enz., *onder de ribben 't hart van daen; en stroopen 't vel*; 1087: hun, *haer*; 1091: hunner, *wt haer*; 1092: hun' afg., *haer wtgeholde*; 1095: sellef, *selver*; 1100: ken, *sie*; 1125: zich, *haer.* - **404**, 1133: hoe dat, enz., *het vluchten van mijn' vyandten de zijne. A.* - **405**, 1158: kerckzeden, *hajlzeden*; 1162: om, enz., *tegens sijn overhooft, om yemandt, op te staen.* - **406**, 1173: welck een, *welcken*; 1178: den G. g.t.s., *d. G. waer te nemen in haer*; 1179: eerbiedigh, *eerbiedlijck*; 1183: God g.d. enz., *God gun mijn' vorst dat hij*; 1189: dies jck, *dies u m.g.r. komt h.e. toe.* - **407**, 1200; hun, *haer*; 1201: hun, *haer*; 1204: hen, *haer.* - **408**, 1220: vr. g., *vreemde handt*; 1224: hunliên, *haerliên*; 1244: den, *dees* en zoo overal; 1324: die, *wien.* - **412**, 1347: huns, *haers.* - **413**, 1363: hebben thans, *thans hebben*; 1364: hun', *haer*; 1365: God, enz., *Godt geve dat van haer mogh' over zijn gebracht*; 1366: de l., *den laatsten*; 1369: zich, *haer.* - **414**,

1380: zich, *haer*; 1388: onverwinbaer, *onvermoeybaer*; 1389: in soo een, *in een soo*; 1391: rust, *stut.* - **415**, 1411: van den V., *trots des Vins*; 1413: v.d. T., *des Tierannins*; 1430: alle, *allen*; 1431: hun, *haer*; 1432: hun *haer*; 1437: de, *den*; 1441; en m. enz. *maer mart niet langer h.t. p*; 1446: Katten, *Kattlandt(?).* - **416**, 1450; in 't m.d.s., *tusschen de starren*; 1453: eerelijck, *eerwaerdigh*; 1460: deurgalmt, *deurstraelt*; 1461: ghij neemt, *neemt ghij*; 1465: troostelijck een, *troostelijcken*; 1477: L. lief, *Lieve landouw.* - **417**, 1483-1484: de h., *den h.*; 1489: ons heeft a., *ons allen heeft*; 1493: daer onser, enz., *die onser*; 1494: aen o. enz., *werd onderworpen van sijn eighen moeders schoot.* - **418**, 1512: hun', *haer*; 1513: hen, *haer*; 1514: hen, *haer*: **425**, 148: al wat,*het geen*; 151: maer heeft d.t.g.k., *zij pijnt het te vergeefs*; 157: de bloem, enz.,

> de bloem van Christenhejdt, dat is de bloem van alle
> het Aertryc, lagh dat pas, den Mingod te gevalle
> Tot Londen in de stadt.

162: 't was m.d.g.d.h., '*t waer m.d.g. van 't hof*; 163: waer zij geweest

van jeughd, *waer die prinssesses jeughd*; 164: haer minnaers, *zij waeren.* - **426**, 173: brammend, *moedigh*; 178: tekens, *beelden.* - **427**, 205: oock is zij van N., *oock had haer de N.*; 207: en heeft a.e.k., *aen alle kanten heeftse*'; 216: in haer, enz., *in haeren lusthof heel b.m.e.b.* - **428**, 260: met reuck, en bloosen breedt, *met haer breê bloosentheidt*; 261: lieve leven, *waerde wellust.* - **429**, 285, wanneer, enz.

> geen mankop die verleghen
> Is op vermoejden hals, met bol belast door reghen
> En hanghen laet het hooft, soo gauw oyt luistren kon

434, 351: waer, *daer.* - **437**, 5: brengt - ter, *schenkt - der**. - **438**, 24: in armoe doolend, *in arremoede*; 27: wanhoop, enz., *mij te wijf, wt groote wanhoop wensche*; 35: draeghren, *schimmen*; 38-39;

> en houdt noch zijn karros 't gewoonlijk spoor der poolen
> en peilt hij even scherp de veert van 's hemels naeven.

439, 65: woeden, *raesen*; 75: huwelijxbedde, *wettighe b.* - **440**, 97: snaeren, *dochters*; 120: en dujken, *en haelen onder het hooft de Pleiaden.* - **441**, 136: tijd, enz., *meer is het nu dan tijdt de spleetighe toorts t' onsteeken*; 140: ende bij donkre, *vliedende 't licht*; vreemde' er, *vreemdeling.* - **448**, 218: ter ijl, *voorwaer.*

Varianten uit verschillende drukken en uit het Berlijnsche handschrift.

A. *Apollo of Ghesangh der Musen*; Am. *Amoureus Liedtb.*; B. *Bloemhof v.d. Nederl. Jeught*; E. *Emblemata Amatoria*; G. *Gedichten van 1636*; Gr. *handschrift Grothe*; K. *Minneplicht ende Kuysheyts-kamp.*; L. *Den Nieuwen Lusthof*; Oth. *Othonis Vaeni Emblemata*; Berl. *Handschrift Berlijn.*

Deel I.

Bl. **3**, vs. 1. L: elck prijst zijn Lief nae hy ze gis; 6, hem niet en, L: hem gheensins - **4**, vs. 11: ontsichlijck L: onsichtlijck; 19 singt L: klinckt; 20 L: leyt menich ziel aen boyen; 23 den L: een; 24 L: Cup'do heeft willen stichten; 26 L: s'oock van u weynich houwe; 30 L: quaet; 32 L: de Son schaemt haer te toonen; 36 L: en zijt ghy niet van noode; 42 L: ginck hy; 47 L: schijnt ghy. - **5**, vs 55 L: brande. - **11**, vs. 1 B: bemint; 3 B; tedre sachte; 9 B: my therte; 12, te seer B: te vast; 13 B: dickmaels; 19 B: van mijn plagen; 20 B: licht wart ick al te milt; 24 B: die se van binnen knaecht; 29 B: ver uyt het woelich volck; 31 B: mijn clagen gae; 36, daer B: dat. - **12**, vs. 37 B: Don Diego; 38 B: dee dus zijn droeve clacht; 40 B: maer t' herte. In de plaats van vs. 29 vlgg. vindt men in den Lusthof, zooals Hooft eerst in het hs. scheef:

> Ver uyt de straten eng, en woelighe canalen,
> Als 's nachts slaeprighe windt de Zee zacht overwayt,
> Ick op de stille vloedt mijn clachten zal verhalen,
> Die niet en antwoort dan 't gheen datmen zelve zeyt.
>
> Een Visscher die 't verstaet, dewijl hij leyt zijn laghen,
> Zal zegghen nae mijn doodt, al waer zijn hart versteent
> Alhier ist daer den armen Minnaer plach te claghen,
> Die nu in Plutoos hof zijn avontuyr beweent.

12, vs. 4 A: eenich werelts oogh; 11 A: gheeft het mijn. - **13**, vs. 14 A: dat de minne; 20 A: uytgherecht; 36 A: heus verstandt. - **14**, vs. 1 A: opschrift: ‘clachte’ en zonder aanduiding der wijze; 5 A: die meerder reen; 7 A: eylaes, ô Phillis. - **15**, vs. 26 A: dedy; 27 A: onverwachte reden; 33 A: met u clucht; 45 A: in alle monden. - **16**, vs. 58 A: valscheyt; 59 A: sou vermoen van tranen; 63 A: self; 70 A: ende dat de vreucht; 79 A: ende so; 82 A: die mijn bedrooch, met dese tooch. Dit gedichtje luidt in den Apollo bl. 60:

Galatea siet den dach komt aen,
Och mijn lief wilt noch wat marren,
'T zijn de starren,
Och mijn lief wilt noch wat marren,
'T is de Maen.

Galate aenschout den Hemel wel
Laes, ick sie den dagherade,
T'onser schade,
Laes! ick sie den dagheraedt:
Den tijdt loopt snel.

Och mijn liefjen komdy tavondt weer,
Laes u moeder mocht het hooren,
En haer stooren,
Maer als sou s' haer stooren
Ick kom even seer.

Nu adieu mijn lief en blijft ghesont,
Wilt my noch een kusjen gheven,
Och mijn leven,
Jont my toch een kusjen
Aen u rooder mondt.

18, vs. 10 G: hinden van de; 12 G: immer en jaegh; 18 G: waent ghy; 24 E en G: geefje; G: dan ghy; 25 G: gunste doen; 29 G: voort ter steê kussen; 31 G: moghelijk, jae, kust' ick. - **19** G: en lekkerny; 41 G: haer keer; 13 B en E: van alle. - **20**, vs. 18 E: vreucht; 31 B: blixems licht; 32 B: heeft sy de; 34 B: ghebonden en snel; 39 B en E: d'ooghschelen; 48 B: mijn in; 49 B: vuyrs. - **21**, vs. 59 B: vlijt, E: vlijdt; 2 B: vyer; 4 B: en teeder; 10 B: van haer; rijpste gaven; 14 B: mijn woeste ziel soo verd'. - **22**, 2 E: tot buyt; 5 G: ach traly; 6 E: zijn met; 7 E: ghy weeckt; 8 B: als haer verstaelde geest van; 9 G: ach yzer, om my 't hoofdt zoo batzelijck te bieden wat reden hebt ghy doch; 12 G: my gunste; 14 G: zachtzinde; 15 G: aen de zood'; 19 G: en zoo zy eeuwlijk wil my haer gezicht onthouwen, my is; 21. De hier volgende coupletten staan ook in de uitgaaf van 1636; niet in de Emblemata, waar de vier eerste coupletten gevonden worden van die, welke Hooft oorspronkelijk schreef doch later weer doorhaalde; zie deel I, bl. 336; 25 G: en hemelveldt. - **23**, vs. 11 B: fray gelaet; 16 B: daer door; 20 B: schijnt maer een ster vergult; 26 B: my int hert menich weeck; 27 B: wat vrouw ick sach. - **24**, vs. 35 B: rijckdom vol pracht; 37 B: dunckt my al niet; 40 B: als mijn wanhoop; 42 B: ontnemen doen; 48 B: anders dan; 52 B: mijn t' harte. - **25**, vs. 11 A: driemael sloech; min als; 13 E: boven tweemael; 4 L: maer claech; 6 L: van clacht; die het al; 7 L: de wreetheyt van; 11 L: u teedre; 19 L: de teedre min; 22 L: kont ghy; E: kunt ghy. - **26**, vs. 1 G: o Doris zoo; 4: de Minnebrandt; 6 G: zult ghy; 7 G: de minnevonken; 8 G: uw helder voorhoofdt; 11 G: zijn jeughd; 17 G: nocht noodlot, nocht fortuin en kan ze stooren; 19 G: snelle pijlen; 20 G: zoo komt oock d'ouderdoom; 21 G: o Doris, brandt van Min, terwijl wy moghen; 9 A: soo sal; 10 E: bestede. - **27**, vs. 14 A: leedt - wesens teken. - **28**, vs. 1 G:

Medea straf van aerdt, in welker schorre borst
De felheidt heeft haer nest, die niet dan wreedtheidt dorst,
Vyt wier genaêloos oogh noyt eene traen en viel,
Met uw verhardt gemoedt en onbeweeghde ziel:

28, vs. 12 L: dubbel; E: dobbeld; G: een' dubblen; 13 L: ondraechlijck; 14 G: den Min, uyt; 16 G: gunt my; 18 G: verwijst ghy my ter doodt zoo; 22 E en G: indien 't u teghen is; 23 L: of soo 't u; 25 G: waent ghy; 28 E: de vlam; vers 24 vlgg. luiden in G:

> Wiens overstrenge kouw, myn' stramme leden bindt,
> Vytblussen zal de vlam van dit mistroostigh hart?
> Ach neen - door toght myn vujr bet opgeblaezen wardt.

29, vs. 4 Berl: al andre glans; L: en steden maeckt; 7 Berl: waerdich ken; 9 Berl: slaef geheel; 15 E (1611): verdoolde gheest; 21 Berl: vasten slaep; 25 Berl: boven dit couplet staat: Prince. - **30**, vs. 20 E: en blijck; 8 E: als matelijck huysbegrijp. - **31**, vs. 27 E: veel eer als onder; 32 E: het schoon gezicht vermaeckt maer zien en kost gheen gelt; 35 E: zeght ghy; 39 E: moetmen 't ampt. - **32**, vs. 46 E: de gheen die zeyde; 1. In E staat er boven: t' samensang; 3 Am: mijn hert dat brant als vier van binne; 5 E: baet voelt. - **33**, 20 Am: dat ick my van; 22 Am: neen sekers; 23 Am: dan verbaest; 26 Am: hield' ick; 29 Am: sturf; E: storve; 37 Am: stackt u in; 39 Am: ach jonghe; 42 Am: soo waert; E: waer 't; 44 Am: beyd eerst. - **34**, vs. 13 B: sy dreygt; 24 en 31 B: fackel; 36 B: dit wachten. - **35**, vs. 49 B: van u ziel; 51, enz. in u besighe ghedachten / t' geen dat ick had in mijn sin / denct de min / vlugghe boo de tijding brachten: vlugge boo etc.; 11 E: dat crael. - **36**, vs. 23 E: by staet. - **37**, vs. 1 E: Mevrouwe tooghen. - **38**, vs. 13 E: in elckaer; 9 E: Me vrouwe'; A: Me vrou. - **39**, vs. 5 en 6 G: vrundschap; 8 G: gunste; 13 G: hun annegaen; 17 E: zijn u haer leydstar quijt; G: zyn' u, myn' leidstar quijt. - **40**, vs. 22 G: de zuyvre traentjens; 27 G: dan de; 29 G: en zagh het wonder aen; 30 G: teedre; 31 G: zoo groot een; 35 G: de Godin, al zoet; 38 G: kon: 43 G: makzel; 52 E: en doen; 54 E: haer ziet; G: zich ziet. - **42**, vs. 8 A: dus comt. - **43**, A: voys: Esprits qui souspirez; opschrift: Bruylofts-Sangh. - **43**, vs. 4 A: soo 't plach; 19 A: siet te naken. - **44**, vs. 27 A: en u klevende; 32 A: van d'een op d'aer tot dat sy niet; 34 A: belonckt; 2 A: ende 't murwe-groene velt; 6 A: ick mee; 15 A: sorchvuldichlijck met u. - **45**, vs. 20 A: duydende; 21 A: op gespreyde; 24 A: noch van haer; 25 A: waerde; 27 A: nader; 32 A: volcken; 33 A: niet hy die daer verwoeste; 36 A: ofschoon 't geluck. - **49**, vs. 2 E: verleden; 4 G: wanneer 't de stapsteên; 6 G: voelt dat; 7 G: waer is verzonken 't zoet van die gedachten / die 't teedre lichaem naemen vaek zyn' krachten; 9 G: mê ziel, van; 10 G: me lust, wat. - **50**, vs. 13 G: zyn' heusheidt; 14 G: bezit, in Venus; 22 G: hun weelde; 26 G: moet ik bet dan; 7 G: maer ver die zighbre God; 8 G: zyn tonge; 9 G: aleveneens; 11 G: t' hunwaerts; 12 G: my 't hart; 13 G: en dank tot uwaerts en den geenen die. - **54**, vs. 8 Oth. en A: ghy zijt versocht van all's, en zijt een wacker maetjen; 9 Oth. en A: trecken; 12 Oth. en A: my int slaep; 13 Oth. en A: eens 's Liefs. - **68**, vs. 24 E: van verr'; 30 E: deur; 48 E: slechs. - **69**, vs. 1 G: grooter dan; 2 G: Neptuyn hem lichtlijk had; 8 G: vorst der dieren; 9 G: vaers t' ontslaen; vs. 11 G: u' s hemels; 13 G: meer dan; 14 G: aen dit. - **70**: darde streeven. - **71**, vs. 4 E: en borrelt; 12 E: gad'ren. - **72**, vs. 27 E: wijnbraeuwen. - **73**, vs. 2 Oth.: brandende Bruydegom; 6 Oth.: en blinthoct desen bel des werelts; 11 Oth: Jeuchlijcken Hymen; bruyloftfackel; 14 Oth: minne mede; 15 Oth: een moeder zoet. - **74**, vs. 17 Oth: heylighe Venus; 19 Oth: die ghy; 21 Oth: met minnen; 34 Oth: in mijnen; 40 Oth: haer lancksaem; 48 Oth: door haeren. - **75**, vs. 60 Oth: voetjen; 61 Oth: hel beswalken; 63 Oth: errenst ist?; 64 Oth: eens overvallend heyrs; 72 Oth: des wijsheyts; valdy; 75 Oth: den vernaemden; 78 Oth: beste; 88 Oth: hem van broosch; 89 Oth: des noodts; 93 Oth: d' oude begrijpen wel; 95 Oth: des w. natuyrs. - **76**, vs. 103 Oth: roems nut; 104 Oth: kentse; 109 Oth: zyn heuchnis swack kon dees zeer vaeck verhaelt bewaren; 118 Oth: haer niet; 121 Oth: geenen; 124 Oth: dat eenen Wouter; jonghen; 129 Oth: een groot deel van 't verlies zal deze winst verzoeten. In Oth staat er geen jaartal onder, maar is het onderteekend P.C.H. - **78**, vs. 4 G: die swemmen op een kort, daer licht meed' uyt het oogh; 5 hs.[1)] beleefden Harder; 6 hs: die 't opgetoogen ooch; 9 hs:

1) Zie deel I, bl. 345.

't alschickende; 12 hs: straelvlammend in; 13 hs: vreuchd heeft; 16 hs: wt het vermaeckend oogh des goddelijcken sons - **79**, vs. 17 hs: onsterflijckheit toevoeghe; 18 hs: waerdt ghij; 20 hs: in 't geknielde; 21 hs: dat de; 5 G: en aerd, en hemel swicht; 6 G: de Nimfen fris en gladt; 10 G: die hebben nijdt gevat op 't blinkend schoon. - **80**, vs. 20 G: de Meereminnen; 24: G: haer al; 27 G: verby. - **87**, vs. 40 E: wies deur; 56 E (1611): hy aenvaet. - **90**, vs. 8 G: zulks u; 9 G: de krans; 11 G: heel goedt, en heel b.; 12 G: doodtvyandsche; 18-20 G: scheen niet aen 't hollen / des werelds geest, by 't sollen / van het weder?; 21 E: heeft t' ontberen; G: geen hart en; 22 G: uw' milde gunst; 23 G: op slaeven als op heeren; 24 G: op pratte rijken; 25-31 G: geen straf bestier / is, aen uw vier / vol deughds, belast te voeren; / maer alle dieren, / met vreughd,

tot in de nieren / te beroeren; 32 G: hun geest; 33 G: alleenlijk niet; 37 G: dan dobbert; 38 G: geeft zich; 40 G: hunn'. - **91**, vs. 41 G: lof hem; 44 G: d'eerwaerdighste van 't gansch geslacht der vrouwen, 47 G: t' achterhaelen; 51 G: toen schoonheidt; 52 G: besteedt aen uw aenschijn; 53 G: Mê vrouw; gonste; 54 G: een sweemken by; 57-61: met d'eerentfeste Reede, / diep in uw' aêren, / in daedt zich openbaeren / d'eerst' en tweede; 61 E: werdt wel. Vers 61-81 ontbreken in G. - **92**, vs. 82 G: o eeuwghe liefd; 84 G: dat zy my strekke lief; 87 G: mijn borst; 88 G: is z' als; 3 G: en door mijn'. - **93**, vs. 5 G: trekje; 6 G: sint dat uw glans; 8 G: de bloem; 9 G: my geenszins myn' rust ontrooft; 10 G: al flonkert kruyvend goudt; 12 G: al straelt ghy M. e. E, in 't swenken van 't gezicht; 13 G: al troont geleerde handt met vingren; 14 G: vloeyzoete wijzen; 15 G: uw sneêghe zang; 16 G: de vlotte ziele tot het swijmend lichaem uyt; 17 E en G: strikjens; 20 G: nocht stem, nocht konstigh spel; 22 G: dat tedre borst verquikt, en trotse borst v.; 23 G: moetwijze geestigheên, bevallighlijk vertaelt; 24 G: verwinnings roem; 35 G: een' dagh; 36 G: dan dat. - **94**, vs. 37 G: dat edelheidt zoo; 48 G: alderbraefste; 51 G: rechten; 53 G: mijn' vlam in. - **95**, vs. 2 G: en t' myner koomste, met zyn' trotse gemaelin; 3 G: en zette my daer in; 7 G: met al het bly gezin; 8 G: my eenigh daer; 10 E: ter aerden; G: ter disse; 11 G: gonde; 12 G: myn' weelde waerder zyn zouw, dan geneught e. r.; 14 G: en lusten eenzaem; nauw dan; 1, zie deel I, bl. 346. - **96**, vs. 1 G: zyn' boezem rukken; 2 G: mijn volgzaem hart; hoewel op weenigh t.; 3 G: ongelukken; 5 G: vw' elpe borst, is die zoo vol van mededooghen; 8 G: myn hart aldaer: 10 G: boezem; 16 G: door gulden appels gloor; 18 E: swan; G: nocht wan, nocht; 21: trek tot Endymion deed. - **97**, vs. 26 G: daer de ziel af; 1 en 7 G: kunnen; 2 G: kraften; 10 G: scheepjens; 16 G: toen ik; 19 G: dus; 22 G: mijn Troost, mijn. - **98**, vs. 25 G: toen; 29 G: doet sluyten; 1 G: met wakkre; 3 G: voor den; 4 G: die vyandt zyt van rust; 5 G: wiens honger heet en graegh; 7 G: en stort steên, staeten, koninkrijken; 8 G: valt ghy; 10 G: den schoorvoetenden; 14 G: dien ik. - **99**, vs. 11 B: der wereld; 13-14 G: het donker vocht / der gramme locht; 15 G: zoude; 17-18 G: haer hoomoedt meê / hoe dul zy baerde, strijken; 27 G: en die, maer schertsend, v.; 29 B: doorsnijden; 31 G: voort bloem; 33-34 G: het blijbeblaêrt, hoofdt, hemelwaert; 38 G: zy vroolijk lof; 39 G: scharlake; 42 G: en reuken waerd om roemen; 47 G: met eighen'; 48 G: op de kruin; 49 G: indien zy; 51 G: ope gunste. - **100**, vs. 56 G: oft zy; 1 G: vonkvolle God oft; 2 G: hart tot hart; 3 G: goude grif gloey heete; 6 G: met een' warmen windt, myn' swakke; 9 G: zal zy l. myn' endtlooze s; 10 G: en d' onbepaelde maght der o.; 11 G: verheeve; 12 G: gemoedt eerbiedenis betoont; 14 G: van heerlijk lauwerlof; 1 G: heilighheedtjens; 3 en 4 G: die zacht van zin, en slecht haer' vloeden drijft in Zee, voor 't h.h.t. M.; 5: o ghy Godesjes, die; 8 G: zelf. - **101** vs. 9 G: nu zellef; 12 G: t' ontschuylen achter; 14 G: min dan hallefweeghs; 17 G: door gunst; 18 G: met aerdigh lof gepronkt; 21 G: gunst; 24 G: maer 't sieraedt van Aemstellandt te vieren; 25 G: t' ontmoeten; 3 G: zyn' breedtgespraeyde pruyk; 6 G: en vollekrijke steên; 7 G: verdwaelt in duysternis weer levert op hunn' steê; 9 G: naeryvrigh van die prael; 11 G: in zyn' glans. Zy swichten all' te mael; 12 G: den mynem. - **102**, 1 G: myn licht, als d' eerste dagh uw' ooghen opzien leerde; 3 G: dat, van uw' eedlen geest, hy sint het noyt en keerde; 6 G: van vreughde Venus bloosd': 8 E en G: dan t' uwaerts; 10 G: hun' gaeven; 12 G: harssen met vernuft; 13 G: zyn' gunst; 14 G: en wilde zien, bestondt met; 15 G: zijn' keel t' ontsluyten, om deez' dichten op t. h.; 16 G: en huwde met de stem den weêrklank v.z.l.; 24 G: zich nijghend'; 25 G: heilghe; 26 G: nocht. - **105**, vs. 2 G: overgeeve; 6

G: zoo wreedt een aengezicht te - **106**, vs. 8 G: eighe liefd; 9 G: krenkt haer; 12 G: naer uw gelaet is; 13 G: vrundschap; 1 G: dien van alle; 2 G: d'a krans t.b.i. toegevalle'; 3 G: der starren voesterheer, des hemels braefste pronk; 4 G: altijdts; 5 G: die 't al vermaekt wat leeft, en mengt met b. zoetheidt; 8 G: Daphnes tijdt; 9-10 G: toen 't blank der schoone leest zoo poezel als besneeden u in het ooge sloegh, en voortvloogh door de leden; 13 G: booge; 14 G: gevlooge'. - **107**, vs. 24 G: zelfs; 25 G: en dat haer bloeyzels reuk besmett' aen alle zyen; 26 G: waer u gelief te ryen; 27-28 G: en tot volvoering der triomfe, zet u (zoo // magh helpen) op het pruitst in Cypriottes schoot; 29 G: een' heerelijke r., een' treflijke v.; 31 G: geslacht, 't hartschieten overfel; 33 G: als oft het sterflijk vleesch; 37 G: daer 't alles; 38 G: den kooker en de; 43 G: de Minnaer; 48 G: een' onlesselijken brandt; 49 G: uw' Godtheidts; 50 G: tot elkaêr; 51 G: der taeye boogh, toen van uw' schichten scherp en ros;

53 G: wier gedaente; 54 G: koudt en ongeschooten; 55 G: de man; 58 G: 't geheim van onzen aerdt. - **108**, vs. 62 G: Met een beschreumt vernuft e.t.g.; 63 G: Der ziekten nukken zijn hem; 64 G: En wat voor tegenweer moet w.a.; 65 G: Tot lichtenis en baet der neêrgeslaege; 66 G: v.b. en van groen' oft droogh' u. k; 68 G: als oft; 71 G: Te troonen weet zyn handt met; 72 G: snaerespel; 73 G: Zoodaenigh eenen man hebt ghy ontstelt de zinnen; 77 G: de pees laet; 79 G: Daphne, ghy vervolghde veldtgodin; 80 G: Houdt op, en schorst uw' vlucht; 81 G: altijdtskoele; 82 G: laet laete zorge vaeren; 83 G: heeft u gewondt; 84 G: der holle Meer; 85 G: hunn' maght den; 86 G: zal hem best; trouwen; 88 G: tot doele van uw' boogh; Opschrift G: in 't kraemersglas der Zuyderkerke t' Amsterdam, op 't beeldt der uytdeelende Gerechtigheidt; 3 G: om yder 't zyn; 5 en 6 G: elle. - **109**, vs. 1. Zie deel I, bl. 350; 1 G: zyn' laeuwe; 8 G: raeuw aengetast / met overlast; 14 G: mê vrouw; 16 G: vermurwen; 18 G: en 't wreedt gebroedt; 20 G.: het schorre vel; 21 G: dies droefheidt; 23-24 G: die vaeligheidt / der wieken spreydt. - **110**, vs. 3 G: en ylinks liep; 5 G: mits; 6 G: een beez' van 't Moorelof; 7 G: die 't recht; 9 G: ach, ach, ach. - **111**, vs. 10 G: op het rennen; 11 G: beyd' haer loopertjens; 15 G: ziele; 17 G: haer' hiele'; 23 G: die niet verre was v.d.; 29 G: niet en dard' haer lief verklaeren; 33 G: dan de Noorde windt; 34 G: koeler dan; 35 G: spitser dan het scheutigh r.; 36 G: schooner dan. - **112**, vs. 38 G: in 't bolle gras; 39 G: schaepjes, op dat pas; 40 G: hunnen honger; 43 G: begon; 50 G: er toe; 53 G: all' haer krop; 2 G: uyt all'den zoeten tijdt der Lente n.; 5 G: over all' de schaeren; 7 G: om offerwerk; 11 G: halver lucht; 14 G: hel gezicht; 15 G: van ongemeete; 20 G: dan weer; 21 G: de strenge; 26 G: om t' haerent in; 27: Daernae de vorst van 't licht, die dikwils h.g. / het vlaeyen haerder kracht; 32 G: in der handt; 34 G: niet hadden; 35 G: toen zy; 36 G: Hy was al mede; 38 G: van 't minnen; 45 G: zy zagh d' oneindtlijkheidt haers rijks zich o.; 46 G: toen sprank; 47 G: toen gaf de roem. aen 't pit haers harten prik op prik; 51 G: waer ken het hemelsch hof doch Godtheidt ons gelijk. - **114**, vs. 53 G: oft; 54 G: oft in mildtdaedigheidt tot wellust aller zielen / 't welk aldermeest de Goon; 58 G: by ons, op veer nae, haelen moghen; 60 G: zoo snoodt een'; 66 G: by hen; 67 G: zwaer, zyn, zeggen z', ons gebroedt; 70 G: ellend', en arremoed', en; 75 G: om uyt te róóyen 't lof van onz hooghwaerdigh vujr; 77 G: indien wy hen niet ysselijk e. s.; 79 G: met Godtvergeete tong; 81 G: oft brenghen offer, en gebeden, ten altaeren; 82 G: van harte, laet dit; 83 G: dat kraft zich tegens kraft verzet, is, zoon, bescheydt; 85 G: indien dat ghy de zaek, met strafheidt, gingt beginnen; 89 G: eerbiedenis; 91 G: der pijne; 92 G: en maekt, door straf, vervaert; 94 G: zyn' goede reên; 95 G: de rede. - **115**, vs. 97 G: hen te w.; 100 G: dan pr.; 101 G: meer dan; 102 G: dan de; 104 G: toen V; niet spraekeloos; 105 G: oft, boven uytspraek, schoon de daeden in u praelen; 106 G: hunliên v.; 110 G: hunn' halzen; 111 G: gansch zonder; 113 G: yet op; 114 G: dan L.; 117 G: van den minnebrandt; 119 G: nocht uyt en drooghen u den o. g.; 120 G: eer zy; 121 G: legt ook uw' zinnen daer; 122 G: der verdr.; 132 G: de geen, die, nu oft dan; 133 G: zich daer door niet. - **116**, G: II; dat gy my; III G: niet dan; IV G: van heldre daeden, dan 't gerucht v. s.; de minnevlam. - **117**, VI G: springt ghy met my; IX G: deez' pluykt men; die b.s. - **118**, XI G: Mê vrouwe; andren; licht yet wat goeds in my; XII G: zich zelve teert; XIV G: een lidt (ach!) dat ik voé. - **119**, XVI G: str. schreumt; XVII G: mê vrouwes gl.; XVIII G: zoo groejt de minnebrandt, hoe ghy hem langer draeght; XIX G: betuyght. - **120**, XXI: altijds; XXII G: dan waer het eerst; XXIII G: in zich; XXIV G: der Maen'; XXV G: de woorden in het ocr t.l. voor lange min. - **121**, XXVI G: hy

streeft; XXVIII G: waer ik vry; XXIX G: te locken, reedt. - **122**, opschrift G: op den schipstrijdt voor Gibraltar, geschildert in een glas der Zuyderkerke, door bevel van den Zeeraedt; 5 G: ziet Gibraltar; 6 G: de vlugge blikzemdrighs haer afgods z. g.; 7 G: o Zeghegodt; tot lof. - **124**, op Coornharts t. Zie deel I, bl. 359. - **128**, vs. 3 G: al te zoet; 4 K: flauw ende; 5 vlgg. K: die nachjes, die dachjes, die lachjes; G: die lachjes, die klaghjes by draghjes, die daghjes, die nachjes, dat alderzoetste zoetje; 14 K en G: alsje; 15 K: van u sn.; 16 K: de wonderlijcke weelt; 18 vlgg. K: die hickjes, die quickjes, die snickjes, syn prickjes, en strickjes. - **129**, vs. 27 K en G: immer; 32 en 33 K: myn vleesje, myn geesje; 36 K: der siellen bracht; 37 K: spoet; 38 K: het gasjes; 5 G: zijner gemaelinne Helene; 12 G: leydt een' mare; 13 G: ende dienvolghende all' de; 15 G: beternis van 't ongelijk; 18 G: trouwe; zoo die misschien; 23 G: by hem; 25 E: ende groote e. ghesleten; G: en g.e. gesleeten. - **130**, vs. 1 G: De

groetenis belet by mondt te doen, in deezen; 4 G: vermomt in pluymgewaedt van; 6 G: lanks hy; 7 G: door all' de scherpe wacht u d'yverzieke boel heeft om end' om bezet; 10 G: van nijdigh' onmans en van; 14 G: in alles zijn bestendigh / geduldt verwinnen kan; 15 G: d.a.s. zich redt (ach arm!) en lacht; 20 G: vooruytdeel dan goên dienst en eigh' aenvalligheên; 24 G: d.v. scholdt met den naem van nijdt; 27 G: m. P. ver van daer, en heel van andren zin / verlaet zich op zijn' deughd niet; 29 G: h.g.m., met u, gelijk hy leeft, te leeven; 35 G: e.s.h. a. zoo langdujrigh. 't welk gewis / (Houd' ik) de felste. - **131**, vs. 44 G: en mijn' onnutte zorgh; 45 G: midlerwijl; 48 G: ook treffelijke ramp komt zonder voorspook niet; 53 G: haer gunst; 55 G: neurjens moê; 56 G: (zoo ging 't) luisterde d'andr' yet toe; 60 G: toen; 61 G: gedaenten, straks, wel vremdt, van dr. q.b.; 63 G: des ouwden Tyndars door der g. g; 68 G: uyt een bos; 72 E en G: verschikt'; 75 G: op zulk een'; 78 G: een swenk van my; E: een swinck. - **132**, vs. 85 G: zijn' oorlof P., van my, nam; 86 G: weet niet; toen alleene; 87 G: van 't volk, naer een pryeel van Myrthen dicht geblaedt; 89 G: u ook s. oft eere zocht te tooghen; 90 G: d.s.v. meer niet dropte gh' uyt uw' ooghen; 92 G: gegloeyde droppen; 94 G: hebt ghy; 95 G: hoe 't met my was g.; 96 G: staedigh ommegaen; 99 G: w. dit v. kon niet zonder liefde zijn; 101 G: met haer; 103 G: 't hart dat bleef; 106 G: dorst nae d'een' oft d' andre tijding; 109 G: af van quellen; 113 G: Daer, docht my, tegens my, steil op de vloeren reezen; 114 G: placht; 116 G: onbeschuldight liet; 117 G: toegreens my d' eenzaemheidt met d. v.; 121 G: dat ghy. - **133**, vs. 122 G: maer zijnde daer; 124 G: wanneer hem d' Arendt greep, en opvoerd' h.; 125 G: zijn' armen van elkaêr sloegh hy, zijn' h.l. / al weenend neder; 127 G: en een benauwt geluydt, die bek, dier naeghlen klem, / al vierden zy zijn vlees, beneepen hem zijn' stem; 136 G: Troye zelf; 137 G: 't weet met den dreun van roem de slechten te verbaezen / in weel'ge Tijtels, en z.g.o.t. bl.; 139 G: hun vorst; 141 G: dat 's aes voor 't lompe graeuw; vs. 142 G: nae 't gebordujrt sieraedt; 147 G: helmlokken vechten niet; 153 G: is mijn bedrijf; het hun; 155: hunn' prael w.o. van sloddrende dartelheên. - **134**, vs. 156 G: men acht daer heerlijker 't verquisten dan 't besteên; 167 G: my noeght wel aen mijn rijk; 169 G: d. oft het hooghe luk, geneight tot staedigh keeren; 170 G: schoon, uyt zijn' wieken t.; 171 G: en dat het; zich eeuwigh; 172 G: in Troyes grootscheidt, noch is Paris T. n.; 173 G: neen zeker, nocht het wacht alleen o.z.b.; 174: 't rijk gaen deelen; 176 G: 'k' wedd' ik om Paris deel g. L. g.; 177 G: maer moghelijk hy u zal; 178 G: dat hy zal krijghen in der handt; 184 G: dien v.g.w.l., en weenigh doens'er toe; 191 G: hart dat van den vr. qu.; 192 G: gloory; 195 G: noyt was ik van dien aerdt; 196 G: zelf preez ik wel voor u 't gh. h.h.p.w.; 197 G: en toen. - **135**, vs. 204 G: al meenigh'; 207: beroem' zich Paris dan; 209 G: van wijven zonder n. uyt w. o.; 210 G: onbeschoftheidt; 211 G: zelf; 214 G: alleenigh; 216 G: volghd' u; 222 G: en met onzigh zoo kleen, en zulk een' personaedje; 223 G: heeft darren verghen met dien onbeschaemden m.; 224 G: 't geen dat hy; 225 G: doch, dan; 228 G: 't sweemsel van; 229 G: zoo raeuw; 231 G: v. G. geur; 233 G: die zich. - **136**, vs. 245 G: my is het, my, dat ghy; 234 G: den naem hebt van; 248 G: 't geen, des zijn hart zich schaemt; 250 G: min dan; 255 G: dan A; 256 G: de daeghraedt uwer jeughd my gunde; 258 G: zoete lent; 260 G: dan voor; 261 G: herfst; 264 G: grondelooze gloedt; 267 G: van der aerd' om hoogh; 268 G: daer smoorden d' andr' altzaem, zoo dat' er van de vijf / maer een zin over bleef. Die vulde 't g. l.; 270 G: hy scheen; 271 G: zoo vloogh een felle brandt; 272 G: en velde m' in uw s. ter volle weeld' b.; 276 G: rijper vocht; 278 G: hoe meenighwerf; 282 G: bey' de s. - **137**, vs. 293 G: van

onze liefde zyn een eeuwigh tuighenis; 295 G: dikmaels gingt ghy het heimlijkst openbaeren; 296 G: u op 't h. l.? en koutte, dat pas, my; 297 G: veel van L. t. toe; hoe hy; 298 G: de goede goôn; 299 G: ghy wist t.h.o. een deel lichtvejrdigheden; 300 G: dat hem ter harte ging; 301 G: der geenen leven, daer hy 't leeven af ontfing; 302 G: Wat scheutjens, onder 't spel der schr. b.; 303 G: kreegh hy al; 304 G: van u, die bybragt, hoe ghy; 310 G: verborghentheden van verlang en wight veel g.; 311 G: aen geen b. Legt ghy die zelf e. o.; 312 G: en overlegt; 315 G: nu komt te speuren quaeden; 320 G: noch den man t.w.z.; 322 G: en echter elwaerts heen nu keert uw' min te v.; 324 G: vw zeggen zal misschien zyn; 325 G: toen g.m. koort; 326 G: nae wijsheidts; 327 G: sint van het padt der deughdt; 329 G: zyn hart ook n.k. - **138**, vs. 332 G: maer volght den rechten wegh; 334 G: dan breekt ghy uwe t.; 335 G: hebt ghy; 341 G: uyt gouden drinkvat u.v.w. g.: 342 G: oft weet ghy, dat ik

swart' altaeren heb doen wyen; 343 G: vervloekte tooveryen; 353 G: en tegens wil zoo liet; 354 G: om u.t.d: 364 G: w. Jäson h. v; 365. G: eegae; 366 G: 366 G: zoets en zujrs; 369 G: daer 't quader niet meê magh. - **139**, vs. 372 G: in den bijstren br.: 378 G: meent ghy; 380 G: troost, dien; 381 G: steê vry van vernieuwing is: 384 G: met haer' staetvrouwen; 387 G: zoud' u; 396 G: en slaeke zucht; 400 G: zoo achtloos zonder endt; 410 G: nu mompelt men alreeds. - **140**, vs. 416 G: ach jae: hy kan; 418 G: kindren dietsch; 422 G: de waerheidt wil' er uyt; zy op gunst nocht tooren; 423 G: somtijds; 427 G: vraeght ghy u? i.z.u. noo b.; 429 G: waent ghy: 433 G: hun klappen; 441 G: dan met; 445 G: schoonvaêr; 452 G: tot schaê des geenen, die; 454 G: hun allen; hen oorbaer. - **141**, vs. 456 G: en ganschelijk gereedt; 460 G: van welke 't hoofdt zal zijn; 468 G: zult ghy; 470 G: keert ghy; 471 G: spietse; 472 G: op, den trouweloozen, 't hoofdt; 475 G: zult ghy; 478 G: m.v. kling; 479 G: de p.n. de s: 484 G: vervolght de snoode schuldt; 491 G: vreemde; 492 G: alleenlijk zy; 492 G: vernaemt een; 493 G: een sp.; 494 G: is ook Fortuyn z. b.; 495 G: dan d'ong.; 498 G: ik u; g.z.u. immers; 499 G: in 's kouwden troony, nae te speuren d'ouwde l. - **142**, vs. 1 G: niet heel end al misschien en zal u zyn v.; 3 G.: 't hoyryck; 4 G: overoude; 5 G: kan drokheidt u toelaeten; 9 G: ter plaetse, daer een heldt van daedt en niet van dulden; 10 G: dard' onthulden; 13 G: der zee; 17 G: 't en grimmelt hier van geen geschilderd' oorloghslieden; 19 G: daer Homeer af doet v.; 23-24 G: ik heb my wel gewacht te maelen op dit blad / de Phalanx van den Griek die 's opganks roem vertrad; 25 G: het Zeghewit. - **143**, vs. 27 G: al eer de v. t.: 30 G: in een, en zich wist uyt te breeden; 31 G: de R. keurebend; 37 G: krijskunde; 42 G: onder Mauritz; 43 G: m. den swaerd', e.m. de sp. schr.; 44 G: hoe: 44 G: hoe Mars zyn' handel drijft; 54 G: morghedeun; 55 G: het lof haer opperlief: dat l.o. 't f.; 55 G: v.d.g. der strijden; 57 G: met zijn'; 56 G: dan onder loofrijk dak van k. of pr.; 59 G: M. sedert dat ghy, met een streng' Agrippaes plicht, / voldaen hadt uw' August, bestondt u.h.g.; 62 G: om, met de zinnen, een' Maeçaenas te verstrekken. - **144**, vs. 65 G: m.o.w., in beleidt kloek en behendigh; 66 G: In vaekelooze zorgh, in trouw altijds bestendigh; 67 G: deftigheidt van doen; 68 G: met lauwergroen; 69 G: de maeght van Hollandt eens gekranst t.t.u. / haer hoofdt, als Rom' eertijds, en door de wolken breeken; 71 G: Dat ghy te loonen waert naer uw' verdienst en bloedt; 72 G: en uw vermoghen wiert zoo ruym als uw gemoedt; 73 G: haer str.; 76 G: rijk van; 78 G: elkeen' in gunstbewijs; 79 G: T.V. zeker. Want was M niet gelijk / een' zuyl van kooper aen de puy van 't maghtigh R.; 81 G: geen raedsheer; 84 G: ghy stort zoo Duytsch als Fransch, dat nae d.g.s.; 87 G: moght u de kromme Sein, d.w. van de stadt / daer Henrik ('t is vijf jaer) ten troon der zeghe, zat, / eens hooren, ik en weet; 90 G: ten burge; 91 G: wel groot bescheidt; 92 G: der Christenheidt / met d'eere, die 't u is, dat ook van vreemde t. / uw taele wordt gebouwt en heerlijk opgezongen / dan dit; 96 G: met zulk een lof; 98 G: heerlijk zingen; 99 G: want nemmer wordt een' tael in hoogher eer geplant / dan als haer, buyten 's lands, verheft een groot verstandt. - **145**, vs. 101 G: d.e.o. V., heeft voor u v. uw k.; 146 G: die hier aen d'O; 147 G: deed, door 't rak der g. g.: 106 G: maer 't Lot wil dat hy haer, wy teffens hem ontbeeren; 112 G: o.e.s. ros in dwang der spooren had: 113 G: maer hebt gedult Franchoys; 114 G: geschrey, en rouw. De troost zy dat; 116 vlgg. G:

> De nieuw Apoll' uw' tael brengt in een eeuwigh licht.
> Dus, acht ik, zouw de Sein van u zyn' reden maeken,

En heffen hemelhoogh, den dichter in twee spraeken.
De Fransche konstgenoot, met een' ontelbre schaer,
Zouw koomen offren op, zijn rijm aen uw altaer.
Gelijken yvers brandt is 't, die my heeft gedreven,
Dit stuk van kostle draên onkonstelijk geweeven
Te doen verschijnen, tot een stael van mijn gemoedt,
Voor u, met heete groet. Niet schuppen met den voet
Zult ghy 't: dewijl, in plaets van rijklijke sieraeden,
't Goedt hardt de Goôn vernoeght met een' festoen van blaeden.

vs. 1-3 G: als, aen Juppijn, om 't hart de minne was gheslaeghen / der zuyverlijk' Alkmeen', en om het blank en blondt / der nek zyn' elleboogh; wierp hy, der Morghestondt van d.; 6 G: de nuchtent. - **146**, 7 G: zoo dat zy

der raeden r. / liet deyzen; 11 G: der Zon (zy waenden 't) Noor en Mooren; 14 G: wort verlooren - **146**, vs. 1. In G. staat bij het opschrift nog: overleden den XXVII van Oegstmaendt CI□ I□ CXVI: 7 G: zoo mujr en hooghen toorn. - **147**, vs. 29 G: ghy, ziend' u van all' u. O.; 43 G: d' Uytvallen hebt ghy meê zoo forzelijk verzelt; 46 G: l. in 't midde van de wolven; wen hy, daer onder fluks van steylen heuvel ploft; 49 G: uw wel manhaftigh' arm h.y. haest d. w.; 58: op Priams zoone. - **148**, vs. 73: d.z. V. noyt, noyt schatting en ontfingen; 81 G: in de sch.; 96 G: ziet hun. - **149**, vs. 104 G: en dappren burgers naem ontstaen u. n.; 107 G: als zy zich rustigh in een s.s.b.d.; 114 G: met hun: 115 G: huns getals; 116 G: was reeds; valt hun; 127 G: door midden van het heyr; 130 G: der wreede pijnbank; 136 G: al 't eyndt van leven. - **150**, vs. 143 G: die zich; 144 G: der doodt; 146 G: meer dan; 150 G: Wel, tegens eenen Graef, moght u 't geluk opw.; 168 G: gelijk als vaders zorgh hangt over tedre jeughd / van eyge kinderkens. - **151**, vs. 183: ter eere zulker daên. - **154**, vs. 13 G: z.g. wijs en maghtigh; 14: d. 't al uyt vloeyt. - **155**, Pauperies. Hierboven in G: Veirsen gelezen voor de schoorsteen in 't huys des Ambassadeurs van Sweden, den derden in Bloeymaent des jaers 1619. - **156**, vs. 5 G: getemt, die temde, wordt; 6 G: v.d. verwonling; 7 G: nocht v. nocht d. woedt o. zyn' b. - **157**, vs. 1 K: W. heen myn A; 2 G: te bitter een'; 9-10 K: t sterfflyck lichaems lodsige pack, v.h.i. snellicheydt v.t.s.; 12 K: kan herten, en reede; 19 K: daer men dan, G: waer door; 22 K: die staen hem; 23 K: t'elcke stee, G: tot elker steê. - **158**, vs. 2 G: h.k. mijn' Nimfjes hart zoo ongevoelijk, / Daer z' is zoo goelijk?; 16 G: schuw en schightigh; 28 G: dan leert men, luchtigh, ten zachten bedd' uyt stijghen, en in een' onderkeurs t v.v. - **159**, vs. 31: l. zijn' boel ter sluyk; 41 G: dan stoutertjens; vs. t: op 's winters endt, zie deel I, bl. 363. - **161**, vs. 3 G: een' gaerde, daer; 9 G: der poort' een kleene k.; 16 G: zeer luttel liep h. a.; 19 G: en toen; 20 G: ten lusthof ujt; 21 G: m. toen zy zich a. / bevondt, daer zy m. v.; 29 G: der tong'; 30 G: der keel; 31 G: voetstapjes wis en net; 34 G: van vingertjens, op b.o.s.; 35 G: dien 't hart wel w.g. - **162**, vs. 40 G den Minneschepter; 41 G: ziet wat zich o.; 44 G den w.; 45 G: zoo zy hem; 47 G: voor al zoo m. d.; 65 G: en windtgraagh, van hunn' n. r.; 67 G: waer dan h.h.s.; 68 G: als 't niet en hieldt, dan 't overschot? 70 G: w. zoud' zy wezen? vrouw te voet. - **163**, vs. 73 G: schoone Doris; 74 G: dan huys, in lusthof zoo vernielt / oft a.h.h.; 1 G: een woeste geest is met geen' kraft te temmen; 6, dit couplet niet in de uitgave; 22 G: der oude kromheidt; 24 G: hof der e. - **164**, vs. 34 G: en yder een' te geeven 't geen hem hoort; 38 G: want, zonder dat, zy doen zeer dikwijls sneeven; 40 G: e. s., met goedt voedsel, wordt v.; 41 G: aen l.; 42 G: aen vlugge kost der w; 45 G: de bron; 50 G: uytrooyend' het geslacht der ziende dieren; 51 G: als in een' zee; 56 G: gelijk als een die; 60 G: hun doen. - **165**, vs. 62 G: hun w. - **166**, vs. 5 G: noyt rijp van roemen. - **167** G: heeft voor ‘lotsin’ loteryspreuk; en regel 2: dan de mom; **Op de poort,** enz. G: zie deel I, bl. 365. - **168**, der orde; 7 G: t' Afknotten van zyn' kroon heeft deerlijk lijden moeten; 11 G: zich over; 12 G: dies zich L. verh.; 13 G: wetlooze moghenheidt zoo spitselijk betichten; 14 G: in de duytsche vryheits spr.: 1 opschrift G: Op een' kinds geboorte; 1 G: o jongh' en versche vr.; 2 G: schoot gesust; 3 G: oudren; 4 G: in 't werklijk zingewoel; 5 G: geboorte nu aen 't luk u over heeft ghegeeven. - **169**, vs. 9: op onbesweeken moedt; 12 G: zijne gaeven; 6 G: der eedler; 8 G: met heil'ge v.; 11 G: schikt haer; 14 G: eenes ziels. - **170**, 2 G: de geesten; 6 G: verwer is aen groene; 10 G: A. vingertuk; 14 G: het mijn ook yver is, beken ik, e.g. r; 2 G: uw'

longen; 3 G: dat de stijven. - **171**, vs. 10 G: schipbreuk; 1 G: op het glas; 5 G: vat ghy penseel; 1 G: Roozemondt, had; 2 G: ik kneveld'; 5 K: en ontroove die listighe stoocker synen boogh, syn gheweer, en syn koocker. - **172**, vs. 6 K: maer twee; 7 K: die my lest uyt u k. b.; 11 K: dat op dat als h.o.w.; 12 K: syne pillen (!); 13 K: ghy weet; 14 G: mê lusjes; 16 K: m. souw weten; 17 K: dan je wilt; 18 K: u selfs; 1 K: niet murruw; G: noojt murruw; 2 G: uw hart zoo raeuw; 7 K: die noyt beproefde; 13 K en G: lieve lust; 14 G: e. g., aan dien strakken zin, een' boght; 15 G: zagh smelten; 16 G: van kusjes kiesch en vocht; 18 K: wat soete w. waert van u k. - **173**, vs. 11 G: koker nojt volpreezen; 12 G: toen docht ik; 3 G: zijn' Doris hard b.; 4 G: die niet bezof, wat; 7 G: oogh oft gelaet te gonnen; 12 K. seer diep inde gedachten; 16 G: 't zy, Doris. - **174**, vs. 5 G: (wat toght daer ook uyt ziet); 6 K: myn rustighe i. n.; 11 K: een Joockinus (!); G: een jooken; 2 G: die mijn geest b; 3 G: met deze wonderlijke v.; 12 G: ghy dreight. - **175**, 18 G: leen van uw heerschendt vier;

1 K en B: hoorje; 2 K; ick sie den daegeraet aencomen dringen; 7 K: a.w. alle d.; 8 G: hunnen aem; 9 K: t' heuchlycke Jaar; 11 G: kruyen, bloemen en boomen; 12 K: en haer zieren; G: en zich pronken; 13 K: op syn g.; 14 K: o myn min; 15 K: al haer gheblaer, haer jocken, haer spreecken; G: al hun g., hun g. en hun spr.; 16 K: loopen int eyndt op minnelycke t. - **176**, 10 G: beklimmen k.m. h; 14 G: swieren aen; 20 G: v. 't naere swart; 30 G: dien'ren. - **178**, vs. 6-7 G: op uw queelen / op uw speelen; 12 G: ende, zet thalj' haer' zinnen / eens tot trouwen, zoo zult ghy / Yder z.a.e.z. - **179**, vs. 6 K: van u gedachte straf (!); 11 G: en dien het begrip zoo wijdt / der wereldt naeuw omvat, zit, i.m.b.g.; 17 K: en myn gesmolten hert ontsackt; 19 K: vanght en stremt h.i.u. sch.; 1 K: Caartje; 2 K: dat het vermaeck in treuricheydt sch.; G: dat het verdrietjes in. v. sch.; 3 K: en altoos; G: en t'allertijdt; 4 G: gelijk als een bloempjen; 5 G: uwe; 7 K: e.d.j.n. br., niet bl. niet br.; 9 G: en speelt er; 12 K: daer 't aen walletjen. - **180**, vs. 15 K: w.u. beeter t. m.; 16 K: een vriendelyck oogeleyn; 17 K: M. soo sy niet keunen; G: M. zoo ze kunnen; 18 G: niet steeken; 19 K: soo sulje aenschreyen, maecke (!); G: ik leg u te maeken aen; grafschrift in G: orgelist d.s. A., die de Psalmen Davids op maetzang gestelt heeft; 2 G: voor wie. - **181**, vs. 16 G: schoone; 25 G: maer, o mijn licht, by een / leest yvrigh mijn v.; 29 K: bet als Ariadnes snoer; 2 G: gulgaeuwe gloorroos; 4 G: en besloot: 't is tijdigh v; 6 G: toen dacht; 2 G: onder 't zelschaps zang; 6 G: anders dan. - **182**: vs. 1: vaek haer lip en mondt / op het tipjen stondt; 12 K: e.d. in het b. h.; G: e.d.w. in 't schreumvalligh hart; 13 G: vaeke; 20 G: zy zich zitten vondt; 21 G: koele beek; 22 G: hy zette zacht zich daer / dicht achter haer; 29 G: toen zeid z',; Grafschrift zie deel I, bl. 371. - **184**, vs. 19 G: dies hy; 20 G: het sweemsel v.z. gl.; 26 G: nae gaeven van der Aerd'. - **185**, vs. 29 G: van hartstoght heet én driftigh; 32 G: die vaeken d' af koomst; 36 G: gaefgierigheidt; 38 G: dan andren; 1 G: Myn' harders; 3 G: ik pluik de jeughd des velds, in groene weyde. - **186**, vs. 13 G: Mijn hoofdt van u, met Oly, w. b.; 16 G: over u; 1 G: met prikjens; 3 G: het schelle nachtegaeltjes kaeken; 20 G: slechs; steur hem. - **187**, vs. 27 G: haer' lipjes moghelijk mijn' lippen. - **191**, vs. 8: b.z. te haest vertrek haer; 32 G: all' de eer der uwen; 43 G: haer' vergelding. - **192**, vs. 80 G: dan op. - **193**, vs. 94 G: dan datmen; 95 G: dan zonder; 106 G: rapheidt. - **194**, vs. 4 G: swenk. - **195**, vs. 7: wat, zich, trekt zy z. a.; 11 G: zoo groen en fris; 12 G: tegen; 19 G: ziet dan gaen dat mondjen weêr; 22 G: de gedachten aen het rijmen. - **196**, vs. 33: wie kan, oogen zoo belaeden; 35-36 G: maeken wie dien geest zoo duf, dat hy op het dichten suff.; 40 G: a.w. eindt; 52 G: zijnen helm, met bos van veeren - **197**, vs. 101 G: bordujrtuygh; 107 G: mits, voortaen. - **215**, vs. 1 G: kon haer str.; 3 G: zelfs; 4 G: van al de w.; 5 G: kleender. - **216**, vs. 1 G: v. r., het uyterst' ongeval / en bitterst' uure, scheen, beschooren v.t.h. / wanneer, zelv' aengebrandt; 13 G: 27 vloogh haer aen, te fel; 20 G: door dien in oorsprongs grondt all' 's wereldts wortel stikte / ontviel, van groote vreughd, haer' vinnigheidt d. M., 24 G: de geesten; 38 G: wie dubbeld. - **217**, vs. 51-52 niet in G; 6 G: met sprenkelbjank; 13 G: uwer w.v. - **225**, 60 G: stijft; 61 G: ghy t' huys komt. - **227**, vs. 9 G: wilder dan v. scherper dan; 11: o.b. gh' hun; 25 G: gedacht vertrouwen; 38 G: der heghdisse; 40 G: zyn' zin o.l. - **228**, vs. 47 G: V. sling. loopt m.g. vaster v.; 52 G: zyn vast alalleens d. a.; 67 G: het padt v.z. pl.; 71 G: om deze m.; 74 G: velds vol. gras; 76 G: hoe meenigh' akkerkorst verlangt; 77 G: zoo die halssterke m.; 85 G: en Pan zich zijner leest'; 86 G: der schoonten. - **229**, vs. 90 G: die, zoo met fijnt' als glans, braveeren 't d. g.; 94 G: dat

blanke; 96 G: belaên; 97 G: die daer leezen; 99 G: gloeyend' en z. v.; 102 G: en damp nae s.s. wanhebbelijk; 105 G: bet dan; 112 G: op haeren loop; 120 G: oft van gering verlang. - **230**, vs. 133 G: hun bestier; 142 G: bekroonend' haere d.; 143 G: meer dan; 149 G: dan den; 151 G: elk hunner dient om loon; is meer; 152 G: dan haer; 154: nae niets. - **231**, vs. 170 G: en dat ik heel end al in; 176 G: dan toen, i.h. k, zy midweghs; 178 G: ons zatgeweyde v. - **232**, vs. 7 G: mijn licht, mijn l. - **233**, vs. 25 G: steedtjen; 27 G: gheneghenheetjen; 29 G: leedtjen; 34 G: doch daelen; 17 G: zy veerzienigher. - **234**, G: kon hy k.; 3 G: karmozijns; 6 G: en h.m. ziel. - **235**, vs. 7 G: voor dat, Mê vrouwe, ghy my vujr in 't hart q. s.; 8 G: vujr, dat o. sch.; 10 G: in geaedemt. - **236**, vs. 11 G: dan goudt; 17 G: lijnwaet; 18 G: hunn' glans; 36 G: dan hun. - **237**, vs. 1 G: Roozemondt, als my zich meldde; 7 G: des waeters l.; 15 G: dat ontfink; 18 G: dan 't zink; 2 G: klaeghd' aen V. - **238**, vs. 13 G: als zy zich kemde; 14: steelen dard' het; 18 G: scheutje; 7 G: van Doris. - **239**,

vs. 14 G: helderschitterende l. - **240**, vs. 31 G: die de Min ontleent; 46 G: welgevlochte dunne dr.; 47 G: u bindt; 48 G: fijner dan; 66 G: ghy hebt my myn' s.b. - **241**, vs. 10 G: meer dan; 14 G: en feller brandt by nae, dan h.m.d.; 2 G: met een' witte veere; 11 G: geschaepen tot; 13 G: zilververwde; 14 G: door bekoring van schoonhede'. - **242**, vs. 1 G: als eerstenmaels verscheen; 12 G: meerders; 14 G: m. haer ziet; 1 G: zie deel I, bl. 376. - **245**, vs. 1-6 G: zie deel I, bl. 378; 8 Gr.: t Behaeghelijkst van k.; G: 't Behaeghelijkst der kleuren versch en bly; 14 G: frisse gloedt; 16 Gr.: van saba zoet; 22 Gr. en G: als dit gelaet; 24 Gr.: dit wezen braef; G: deez' braef heidt, waer' Idée v.d.a.; 26 G: dat ghy staekt; 27 G: laet Rozemondt voortaen daer meê bewarden. - **246**, vs. 3 G: in 't veldt, en op de baeren; 2 G: halleftijds; 6 G: dan duyzendt; 10 G: dan maeghen; 11 G: d. gildt; 13 G: gestaedigh st. - **247**, vs. 16 G: s. te draeghen; 40 G: dan bloodigheidt. - **248**, vs. 21 G: aen het geen' dat. - **249**, vs. 32-33 G: my doen de b. / (Ach!) swemmen i.m.s. - **252**, vs. 38 G: bev. zy. - **253**, vs. 69 G: als zy verrijst; 79 G: u luste; 81 G: woest' en ongemeete. - **254**, vs. 101 G: om u te loven; 111 G: ghy u; 112 G: dan mijn; 114 G: zoo ruw; 121 G: staeghs. - **255**, vs. 15 G: Bragt ik aen yemandt ojt te pas; 41 G: Gods wetten buygen nochte neygen. - **261**, vs. 43 G: roozestruyk. - **262**, vs. 52 G: echter niet uyt sch.; 5 G: uyt zoete lippen; 13 G: niet dan. - **263**, vs. 20 G: blinkt de dagh tot d' ander' uyt. - **264**, vs. 28: anders dan; 2 G: die, vermurruwt; 2 G: die my woedt in 't ingewandt. - **265**, vs. 5 G: 't welk zy, die my t' over haeght; 26 G: uyt haer' kl. - **266**, vs. 2, G: laestmaels; 29 G: o.d. uw wijze geest b.; 6 G: foely: 7 G: gitjes met uw gouden pit. - **267**, vs. 15 G: k. in 't oor g.; 17 G: d.d. geestigh, aerdigh, heen; 23 G: z.g. slechs. - **268**, vs. 5 G: my branden, smarten, prikt m.e.v.; 12 G: dan haer; 18 G: hem, wiens dienst dat zy aenvaerdt; 20 G: der dienstigheidt; 22 G: zy is haer e.l. - **269**, vs. 11 G: en weikt het in uw vlam, dat het o.m.v.; 12 G: zyn' meenighv.; 13 G: dat het my d.w.a. Mê v. moogh; 2 G: ter aerde gevaren; 9 G: door ribben. - **281**, vs. 4 G: dan zelf; 6 G: dan duyzendt; 17 g: dan zy; 21 G: Apoll' is. - **289**, vs. 1 G: onschindelen; 3 G: gedujrich swindelen. - **290**, G: verduytscht ter begeerte; vs. 1 G: immers gloort. - **297**, vs. 5 G: 't smettendt vujr; 9 G: driemaels tienste jaer. - **300**, op de zeghe enz. in G: Tiitdicht, op de Zeghe te waeter behaelt, bij den Prinsse van Oranjen Fredrik Henrik, tussen den twaalfden en dertienden van Herfstmaendt, des jaers 1631. - **301**, vs. 1 G: Joffrouw, nu noem ik; 14 G: naer uw'. - **304**, vs. 1 G: opghetoghen in; G: en Heer Allart van Krombalch. - **305**, vs. 9 G: oft zy gaet; 34 G: is toegezeyt. - **306**, vs. 3 G: met ysre straelen. - **314**, vs. 3: blancke p. k.; 4 M.[1] ende st. - **315**, vs. 18 M: dooden mocht my niemant desen; 20 M: d.e. brockje; 23 M: maer wat dat ik; 31 M: wense; 34 M: 't houd de spot; 37 M: het talen; 1 M: t'samenspraeck tusschen Juffrou en Mus; 14 M: die daer h. [1]5 M: mit dat; 19 M vlgg.:

'k Sal noch leeren wat je waent
En studeer ick noch een Jaertie
'k Wed ick geeft te zaen u Saertje
Maer leef ick' er negenthien
Wonder sult ghy aen myn sien.[2]

1) *Amsteld. Minne-beeckje.*
2) Bijna dezelfde lezing in een 17de-eeuwsch afschrift van dit gedichtje, berustende in de Universiteits-Bibliotheek te Amsterdam, gemerkt 11 No. 4.

Deel II.

Bl. **4**, 26 E: U koocker mochtmen kloven; hooch is haer schoonhejts aert / U Booch en Pylen rooven; 43 E: 't v.d. jongmans in; 48 E: als dat. - **6**, 114 E: in elckaer. - **7**, Het onderschrift niet in E - **11**, 2 Berl: hier naer op A.; 3 Berl: overseltsaem; 5 Berl: onkennis; 13 Berl: altoos verdr.; 14 Berl: v.g. V. o. Bosghodin ghesprooten; 15 Berl: groove lendens; 18 Berl: die sijn mijn. - **12**, 27 Berl: las die op; 28 Berl: d.i.u.t.v. soo n.; 34 Berl: dat syer niet aff w.; 35 Berl: mijn staedich; 37 Berl: M. i.v.u wel; 39 Berl: van mijn Aert; 41 Berl: laeten bl.; 46 Berl: h. comen jagen; 52 Berl: dus

spaert v.u. rince wijn; 58 Berl: om bruidegoom en bruit; 62 Berl: vrij bevonden. - **13**, 74 Berl: dat den bruideghom mint: 76 Berl: minste-roem; 83 Berl.: eedel Aert; 89 Berl: verwintet al; 95 Berl: monsterighe zee; 97 Berl: woningen; 98 Berl: d.g.g. me die sijn v.a. coningen; 99 Berl: had icker. - **14**, 102 Berl: ik ghans niet; 106 Berl: den pijl; 109 Berl: de pijl verstalen; 110 Berl: const g.h. tempel halen; 111 Berl: met dees: 112 Berl: lichtlijck; 115 Berl: voorgaenden lof; 118 Berl: d.i.v.h. d'alderheuschte d.v.; 119 Berl: en soo; 120 Berl: holla tis wel u eer, door mij ist dat ickt doe; 122 Berl: w.s.h. doch w.v. eenen; 125 Berl: daers' e.t.n.i.h.h. vercregen; 128 Berl: met een g.w.; 131 Berl: wt dees B. h. dan d.; 132 Berl: de h. bruit: 133 Berl: n.o. van ons twee wie hoortmen meest t.p. - **15**, 136 Berl: niet dan: 138 Berl: hij can; 142 en 143 worden in Berl. door Min gezegd; 143 Berl: int eynde; 150 Berl: wert o.; 153 Berl: sou ophouwen; 157 Berl: dat elckaer; 160 Berl: straxs en teere; 167 Berl: tot stichticheyt. - **16**, 171 Berl: hoe dat het hen al gaet; 178 Berl: d.s.d.t. dat van onse beyder s.; 179 Berl: t. h t'saem gewracht; 180 Berl: v. in m. g., i e.g. seer dicht; 181 Berl: in al; 184 Berl: die hier. - **17**, 198 Berl: s.u.g. toecomen; 197 Berl: dat w. wij' alle drie; 200 Berl: zie deel II, bl. 17. - **100**: In Berl. ontbreekt de inhoud. - **102**: de lijst der ‘Personen’ luidt in Berl.:

Minos, Coning van Creta.
Deucalion, Minos soon.
Ariadne, Minos dochter.
Corcyne, haer voester.
Theseus, soon van Aegeus prins off coning tot Athenen.
Aegle een veltgoodin.
Alecto, quae geest.
Bacchus } Goôn.
Venus } Goôn.
Cupido } Goôn.
Alcander, stom.
t' gerucht.
Choor.

103, 9 Berl: sijnder trouwen; 19 Berl: woede dier; 21 Berl: die hij. - **104,** 69 Berl: mij nader; 72 Berl: well' coom; 75 Berl: al u volck; 80 Berl: sou u; 83 Berl: mijn soude; 86 Berl: belieft; 87 Berl: dus laet. - **106,** 113 Berl: breede rechte straten; 114 Berl: in allerh.; 127 Berl: de stadt. - **107,** 150 Berl: de Goden; 152 Berl: de loose; 156 Berl: dit duechdelijck; 172 Berl: doen ick. - **108,** 179 Berl: uwaert; 197 Berl: heeftet; 198 Berl: de bedroefde stadt; 201 Berl: ging loten; 209 Berl: claachlijck. - **109**, 230 Berl: knie; 231 Berl: vernaempt, en er boven: vermaert: 240 Berl: van ons (eerst: van u); 248 Berl: senden: 255 Berl: dattet. - **110**, 259 Berl: hou; 261 Berl: veertien; 266 Berl: off te dr.; 270 Berl: off sou; 272 Berl: ter doot toe haet ick; 280 Berl: groot (eerst: hooch); 287 Berl: des crijchs (eerst: strijts); isset; 288 Berl: moocht. - **111**, 306 Berl: schijnt te sp. - **112**, 337 Berl: aan den kant staat: sonnet; 352 Berl: grootvermogend'; 353 Berl: onverdacht; 373 Berl: aen den sijnen; 374 Berl: vint. - **113**, 393 Berl: wiltet. - **114,** 396 Berl: betrouwen; 400 Berl: wat tet wil; 402 Berl:

mijn herte. - **115**, 415 Berl: de schaemte stuer. - **116**, 443 Berl: Boven het choor staat hier als wijse: *Cupido geeft my raet.* - **117**, 453 Berl: des siet; 464 Berl: onverdacht; 477 Berl: sou wt drogen; 483 Berl: een cuysche moet - **118**, 492 Berl: wuftste tong; 499 Berl: opschrift: Theseus ghewapent; 506 Berl: vant; sach is tusschen haken geplaatst; 507 Berl: dickmaels in corten; 509 Berl: danckbaer ons; 521 Berl: Holla. - **119**, 544 Berl: sendt; 546 Berl: en dien. - **120**, 555 Berl: seltsaem; 559 Berl. er staat boven: opschrift; 563 Berl hier boven staat: Brieff; 568 Berl: onverdacht; sijn in verwert. - **121**, 593 Berl: woedich; 599 Berl: henen; 600 Berl: hierna volgt: Finis, als onderschrift, en daarna als bovenschrift Theseus; 608 Berl: in minnen (*van* doorgehaald); 609 Berl: ickt; 610 Berl: pampier; 613 Berl: reden; 625 Berl: quam; 626 Berl: meerder eere. - **122**, 652 Berl: heeftet; 653 Berl: werd verd.; 654 Berl: heb hem nog met eenen; 657 Berl: mij niet; 659 Berl: soo eyselycken; vol woetheyts om t'aenschouwen. Hierna volgt als opschrift alleen Ariadne: op de voys: *Cupido godt door* oft: *ghy suchten heet wt banghe borst ghedrongen.* - **123**, 688 Berl: is voorts gebracht; 695 Berl: deze regel ontbreekt; 707 Berl: Als stem is opgegeven *Psalm 24.* - **124**, 719 Berl: mensch die; 738 Berl: van den c. de h. splijt. - **125**, 754 Berl: balhoorich; 767 Berl: d'onverdraech'lycke; 773 Berl: geberchte; 777 Berl: mijnen dorst. - **126**, 801 Berl: u vaders; 804 Berl: stierluy; 809 Berl: Aegle, een veltgodin singt een Liedeken. In het Bruylofts-Bancket, bl. 18 wordt als stem opgegeven *Het was een Jongher helt*: ofte *Mijn ziel maeckt groot den Heer*; 811 Bruyl. B: ick sie; 815 Bruyl. B: ontbreekt. - **127**, 826 Bruyl. B: teere; 832 Berl: nummermeer; 835 Bruyl. B: woeste; 836 Bruyl.-B: ghebloemt;

839 Bruyl.-B: krijcht de loop; 848 Bruyl.-B: tseewaerts. - **128**, 869 Berl: ist t'uw; 885 Berl: sijn waegen toe ging stieren; 890 Berl: quam met haer. - **130**, 942 Berl: sullen over ende; 958 Berl: haers. - **132**, 1037 Berl: en siet; 1039 Berl: top te trecken. - **133**, opschrift Berl: A in gedaente v. A.T. slaept; 1057 Berl: vreemde landen; 1058 Berl: e.n.w. vrou; schanden; 1068 Berl: aan den kant staat: gaet binnen Alecto; 1072 Berl: creteense m.m. oyt v.z. - **134,** 1089 Berl: dees vrouwe. - **135**, 1113 Berl: soo groot'; 1135 Berl: de trouwe; 1136 Berl: den verdiende; 1137 Berl: swoert te houwen. - **136**, 1145 Berl: scheiden; 1146 Berl: senden; 1156 Berl: in dees v. z.; 1164 Berl: bevreest dat boven *bedeest* is geschreven; 1168 Berl: mensch en woont. - **137**, 1183 Berl: van de doot. - **138**, 1224 Berl: doent enckel; 1226 Berl: daerop; 1228 Berl: stapelden, - **139**, 1241 Berl: groot van timm.; 1248 Berl: vervl. tijt d.v. mij; 1252 Berl: den bedroefden; 1262 Berl: geduerich lij. - **140**, 1276 Berl: mijn voorvaders; 1289 Berl: medelijden; 1290 Berl: glijden. - **141**, 1313 Berl: u teere vlechten. - **142**, 1364 Berl: doen sijse. - **143**, Choor Berl: op de wyse *Cupido geeft mij raet*; 1384 Berl: dies is; 1393 Berl: Godts; 1394 Berl: wtcompst; 1400 Berl: hulpe. - **144**, 1413 Berl: van al; 1442 Berl: al wat (eerst: dat wat); 1442 Hierna volgt als onderschrift *Finis* en de onderteekening *veranderen cant.* - **149,** 4 Berl: konnen onderr.; 5:[1] voorgherede jaegheren; Berl: voorgaende; 6: eenighe bron; 7: der P.; 8: heusch een' g.; 9: wel te pas een d.; 12: der tegen w.; 13: waerdigh een'; 16: Prins v.g. verdiensten; 18: zich zoo; 20 Berl: vervolgen. - **150,** 22 Berl: van Parthen; 27: quellaedje; Berl: quellinge; 28: moghte, ziende, zonder gezien te worden, door 't glas, ende hoorende hem verzuchten, neemt zy 't zelve op; 29 Berl.: ende hoort vers.; 30: zich daeromme; 31: van de staeten der wereldt; 34: ende met; 35 Berl.: mochte; 40: hunn' o.; 43 Berl: voorgeh. hadt; 48 Berl: eenich Godt 55: waerachtigen; 62: ter eerste; 63: met haer gev. w; 65: den overlast. - **151**, 69: beklagen zich; 70: den andren; 71: d'eedelhartighe; 72: van zich t. hen; 73: over hunne seltsaeme; 74: hun hunne zoen; Berl: sin; 76 Berl: onthaelt ende. - **153**, in Am. op de voyse: *De mey die ons de groente*, etc.; in E: *Het soud' een Maysjen ter heyde gaen*, etc.; 10 Am: nae uwen l.; 11: dan het; 14: dard' ik; 16: hun' minnen; 20: trousten van hun; 21 Am: siet het; 23 Am: die 't gerust gewaecht. - **154**, 26 Am: dees Bosschagie; 28 Am en Berl: vryagie; 30: in 't schemeren der bl.; 34 Berl: k' ontschuyl; 39 E: op de wyse: *Vluchtighe Nymph. etc.* 50 E en Berl: met recht; 62 Berl: mijn. - **155**, 70 Berl: dat oock geen; 79 Berl: want die; 86: houdt. D. ghy z.h. veel t.g.m.; 87: laet, D. my staen; 88: laet, D. my gaen. - **156**, 95 Berl: grouw; 96 Berl: uw; dien g.i. bet dan u; 98: te vrede; 107: zelf; 111 Berl: blosen als; 113: van outheidt zullen eens; 115: rimpel; 116: der tijdt, dit voorhoofdt met // en gladt heel zal ontslechten // dees weelderighe vlechten; 118: str. nu zoo dartel // die zullen 't gulden kleedt; Berl: allenskens; 120: hieldt, moghelijk (ook in Berl); 121: zal zilver blijken, en alleen v.t. w; 124: hunn'; 129: (helas!) sal o.; 131: haer' vl. - **157**, 133: 'k weet D. n.v. wat s.; 135: van de mijne'; 136: w.o. naer ik kon // verneemen uit de bron // die ongeroert was, quam het beeldt daer in verscheene // met dit uw' zeggen niet a.t.w. overeene; 144: ziet ghy dat blondt gewas om hoogh, en 't graezigh dal; 146: b. der ruissend' honighbyen; 148: de guyre; 149: all' hun; 150: der werelt; 153 Berl: bouluy; 158: spikkelrijke rokken; 159: van hun'; 162: hun' nutter; 167: deez' mijne schoonigheên. - **158**, 175: dan versuft'; 179 Berl: m.w.r.a. doch, t.g.d. flauw w.; 180: op wangen deeluwbleeck; 183: afzichtigher dan 't was; 185: b. zich; 186: van minnens bijstre swaerheit; 189: die hen; 190: t'is onmin van 't verkooren;

1) Alle volgende varianten zijn uit G, zoodat deze aanwijzing verder wordt weggelaten.

191: quam hun'; 192: huns b.; 201: dan w. - **159**, 213: 't zouw zeggen; ach! ik brand'; 220: ach! aerd en hemel mint; 224: haer cr.; 225: de Mingodt; 228: dan j. van min in leden oudt en stram; 229: de Mingodt; 230: hope helpt; 233: veel feller vat droogh hout de vlam, dan groene spruiten. - **160**, 240: zoete; 242: v. met welken; 251: wy meiskens die eenvoudigh zijn en slecht, // 't en zy wy stoppen 't oor, vaek worden uitgerecht; 255: o Nimf' maer; 258: gerit n. h.; 261: o eed'le m.g.z. hen; 263: uw' stem nocht aenschijn sweemt geen menschelijk geslacht. - **161**, 264: voorwaer, alzulker eer' ik my; 265 Berl: soo 't u lye; 273: grootachtbare P; 275, van deze zuyvre bron de kristallijne vloedt; Berl: cristaline vl.; 277: zorghen noyt; vluchts verkiezen; 280, koele schaeuw v.d. bruyne bl.; 281: deez' heuvels vrolijk en; 284: door

woedigheit der twist; 285: die de begeerlijkheên der woelen d' onderzaeten; // bescheilijk matight in zoo veel v.s.; 289: 't is hy, hy is 't alleen, die zorgh draeght v.o.a.; // dat wreede vreemdeling ons niet koom' o. // met ysselijken k.; 296: noyt de beste wijnen mij; // zoo zeer als deze dauw der frisse bron, bevielen // ach wellukzaelghe. - **162**, 300: wier zorghen; 308: ghy lie volcht; 312 Berl: hulpe nut; 316: der staetdochteren; 320: der jaght; 321: de h.d.b. uw; 322: met eindelooze r.; 324: min dan; 328: en zonder afscheidt in het minst van my genomen // best volgh ik, en bezie. - **163**, 334: dan menigh; 337: dienst aenbieden; 338: al het geveinst gelaet der dienstigh' edellieden; 354: dan pr.; 357: zich zoo; 359: vormd' het g.; 360: dan de; 362: is hun; 363: haer miltheitsblijk; 364: gebruykt des; 365 in Berl. op de wijze: *Het waeren twee gespeelen stout*; in E: op de wyse: *Een Maysjen had een Ruyter lief*, etc.; Ghy Nimfen pril en lodderzoet; 370: tijt geset. - **164**, 374 Berl: genuechgens; ghenoechjens; 378: lietje slaet; E: lietge slaedt; 383: hartje; 384: wordt ghedreven; 388: hun' dunne; 390 Berl: werpt al in; 393 E: ghemolden. - **165**, 406 Berl: ghij sult; 414: toen; 416: meend' eeveneens; 418: dat vrundschap, weelde mede; 422: toen; 424: dan in; Berl: dan een (en *als in* doorgehaald); 426: zoo liet vaeren. - **166**, 429 Berl: sachtmoedicheit; 430 Berl: woedicheit; 437 Berl: en hulpe; 440: de veilgh' onn; 441: waerwoordigheidt en g.; // daer worden k // voor slechtigheidt v.; 445: daer ziet; Berl: beveinst w.m. daer; 446: hun gelaet, g. hun m. en ooghen; 447: hun Godsdienst, j. hun vrindschap, en hun vr.; 448: hun; 453 Berl.: gebeeten (eerst: verbeten); 455: hun'; 456 Berl: een corten; 457: geduyrghe plaeghen; 461: dus staekt, o. D., 't geen ghy hadt v.; 465: en of; 469: en wilt dit groene woudt en deez' landouw niet laten. - **167**, 479: hoe haeghlijk; ook de deught; 480 Berl: hoe heerlijck (lieflijck is doorgehaald); 482: de strael der goedtheidt; 484: eer zy ghenoeghen kon aen 't schoon; 485: o zuyvre zon; 486: toen l.m. de dagh; 487: en onder vliezen op mijn ooghen alle beyde; // by róókrigh lampenlicht het; 490: meer dan; 492: toen; 493: hun g.; 497: ziel zich; 498: met haer; 499: zoo zal mijn ziel haer wil in all's; Berl: in al; 501: wat ghy; 502: ('T en ware dat zy storf). - **168**, 506: jck dat; 511 Berl: omentom; 514 Berl: dese man; 516: zoo moet ik leeren hem, m.d. verdraghen; 518: om wilghe dienst te doen, onwilghe slaverny; 519: dan dienst; 512: het naeste middel schijnt, om d.t.r. an; / deez' Prins te dienen; 526: hoort Daifilo; 533 Berl: in mijn harte; 534: 's hemels heerschappy; 535: zoud' het g.t.m. - **169**, 541 Berl: gemoet; 544: uit ydle hoop voortaen geen voedsel meer en trekken; 545: d. deze d.d.d. der hoop' aen st. k.; 546: zoo ruymlijk; 553 Berl: treden; 554 Berl: leden; 555: ziel zich; 559: o hooghe Venus; 560: moogh; 562: niet dan; 563: grootachtbre Vorsten, ik heb tot noch toe gelaeten // te noemen yemant, die mijn. - **170**, 568: van het uyth.; 569: der haest ontslipte jaeren; 571: d'o. dat ghy niet, o. T., trouwde'; // met haer al over lang; 573: braev' en welwaerde Prins; 582: wensche; 584: dan d'andere zal h.; 587: een yder blijken doe den andren z. rede; 590: zoo blijft inwendigh en uytwendich 't rijk in vreede; 596: vrees verwerpt; 603: die zullen baenen my d.w.t.h.t.; 605: zij zullen zijn de tr. - **171**, 609: vry klatre; 612: niet een' taeye peez'; 617: Berl: met wijn; 618: komt om A te verp.; 624; zijn 't dartelst van mijn spel; 629: te zaem g.; 636 dan, volghende mijn raedt, zoo zult ghy, zijt ghij wijs; 640: dat haer d. K. heeft g. by de mijn'; 641: als moedwil opstuyft om den zedetoom t' ontslippen; 646: der Vorsten lange ry. - **172**, 653: uw volk, met slaeverny ondraghelijken strang // verdrukt, en overheert; 653: wy regeere'; 663: in de helden (ook in Berl); 666: maer uwe gramschaps dull' en ydele gewelde'; // en vreez' ik meer niet, dan uw lompe l. k; 670:

oft het beurde; 672: hun' Prins (ken ik hen); 674: want nemmer zullen zy h.h. fel en woedigh; // van een uitheemsch gebiedt staen toe in plaets van my; // maer wreecken bitterlijk een' vorst hun allen goedigh, // v.w.v. e. lofwaerde d.z. // oprechter o.e.k.z. dan ghy; 680 Berl: voor mijn; 681: wat beurt u O.; 683: de handtschoe; 684: hef haer; 685: my dar; Berl: lang hier een. - **173**, 689: hooghachtbre; 695: uws vyandts harnas, al vermoordt ghy hem niet heel // voll' overwinning; 697: wanneer als d'aerde; 701: de zoete Lent, in haer; 703: dat die; 704: een leefbre; 705 Berl: haer ingew.; 706: wt hunnen; 717: ghy, las!, moet leyden 't leeven. - **174**, 721: w.v. stondt, in 't voorhooft, u geschreven; 724: van hunnen o.; 727 in Berl: op de wyse: *Aenmerckt doch mijn geclach Ghy ruyter frey van sinnen*; 747: ter ziele binnen vaeren; 755: een heel voll' overvloedt. - **175**, 764: hy wordt; 777: een' dubble lust. - **176**, 808: 't gevecht zal morghen maeke'; // mê vrouw haer huwlyk kl.; 807 Berl: 's hemels k.; 810: groot een'; 812: van wat bekommeringen //

voel ik mijn' ziel bespringen!; 824: zoud' t D. wel zijn; 831; nae toe g.w. - **177**, 858: u hebben v.; gulde; 859: toen; 860: toen n. voorder dan; 866: den meesten mensch van m. - **179**, 893: dan van een; 894: niet waere; // dan m.d.o.v.b. der vechtren z.; 901: maer ghy zult erven; Heer, al het g d. a.; 902: die; 904: dan; Berl: overdwaas; 905: Uw' reên zijn groot. Ik ken 't.; 906: en my; 907: het is hoogh tijdt; 920: onsterffelijke Goon; versterckt (ook in Berl). - **180**, 924 Berl: mij gemoedt (terwijl *den moedt* is doorgehaald); 926: uw Prins, o Persen, wint; 936: o opper Goden; 948: toen wy; 953: toen. - **181**, 973 Berl: het quaet te mijnen en ‘hen quam’ geschrapt; 974: toen; 975: daerz' hen; 976: henlie; 985: hunne t.; 988: die hen; 990: die z'o.; 997: maer hun'; 999: deughdighe weghen. - **182**, 1008: hun'; 1013: hun; 1014: die l. // d.v. hen v.; 1022 Berl: s.v. klagen (terwijl *knagen* doorgehaald is); 1040: tot morghen waer t. l.; 1041: g. t' haerewaerts, met a.s. // hem prikkeld' als de mijn'; 1044: ter westzijd van de berghen. - **183**, 1047: Granida lichtlijk mee; 1049: en dwingt my h. h.; 1052: en maekt' haer roodt van schaemt; 1055: beyd' heeml' en aerd te z.; 1061: o voester; dochter, d.g. D. t. uit; 1062: want geirn', uit zijnen monde; // ik, in wat staet zijn heer zich vinden magh, verstonde; 1064: ik vliegh, mê vrouw; 1072: self. - **184**, 1074: dan ten; 1075: maer harders staet, gewis // waer vol v. a., m., en zorgh, en kommernis; 1077: zoo trouw een' liefd' b.: 1079: Keert D.; *G.* hij keert. Aym'! Ayme! w. b.: // kon quetsen my by u; 1082: dient u daer af; hij naert; 1083 Berl: h.s. moet m. w.; 1085: dan bescheydt, // en kundschap van de wel; 1089: 't gelieve u, V.; 1090: hoogmoghende Prinsses; 1093: o voester G. laet d.n. - **185**, 1094: hadt ghy my, D. n.; 1097: zoo moest uw heussche dienst; 1098: de gonst verwekken, die ik u al d.t. v; 1103: dar van; 1104: Princes als my; Berl: Princes als mijn; 1106: de grootheên uwer ziel; 1108: hadt toen een vierigh Godt m.h. noch n. g.; 1110: op voorwaerdt, dat elkeen, die kend' eens uw' waerdye; // zich willigh geven moest, aen u, in slaevernye; 1113: of wel een steenklip; Berl: rotse; 1114: g. uwer deughd: 1116: mijns harts; Berl: te wten; 1117: dat zoekt. - **186**, 1134: ik liev' u Daifilo; 1135: ten diersten; 1137: dits, D, mijn raedt; 1139: ik vrolijk ben ghetroost; 1140 Berl: eer het daecht; 1141: de aerd; 1143: groot een gonst; 1145: dan uw; 1146: welk een'; 1148: zich geven; 1153: maer heel afzightigh, slecht en n., o.; 1157: houdt, D,; 1162: ach, ach, eenvouwde r.d. hardren; 1166 Berl: om t' geschuw; 1167: die my genaeken, las! - **187**, 1174: hoe dus verbaest mijn vriendt; 1179: te klein is mijn gedacht; 1180: van mijn' ootmoêghe ziel; 1181: doch vaeren eeuw'lijk m. w.; 1182: in een' wooning van die zuyverheidt n. d.; 1183 Berl: trouw-echtige dienstbood; 1184: o. D., de tydt moet zijn genomen waer; 1187: te slecht een h.; 1190 Berl: dees sake; 1192: t'is onder zoo zeer veel'; 1193: geenzins de m. g.; 1194: dat zy licht ter yl een raedt; 1197: zy waeren. - **188**, 1201: min dan; 1202: een' loozen raedt b.; 1203: den konink en al 't hof, dat zy zich zullen wenden // niet eens om onderzoek; 1206: het minst op my; 1208: s. uchtens goude; 1216: ongerust; 1219: dan nae; 1222: stelt, heldere Godin, uw brallen uyt, tot t'avondt; 1224: volgh uw overzoeten brandt; 1226: hooghste luk; 1227: zijt ghy daer, D. - **189**, 1241: ach arme! 't is v.b. - **190**, 1242: van beyds? h.s.m.h.b.u. kunnen m; 1249: wat brengt ghy, voester; 1250 Berl: t'oordelen oft voor quaat oft goet t.d.i.; 1257: den een voor andren k. - **191**, 1260: dan wast de liefd' geswindt; 1262: r. oft gepaert geweest al waeren onderlinge // die zielen eer zy lijf, en 't wereldsch licht ontfinge'; 1265: zich tot; 1267: om dat het haer ghemoedt niet gantschlijk en voldede; 1271: was het hun' geliefte, t'haerwaert zenden; 1272: 't woelziek g.; 1277: buyten; 1279: met hun; 1280: heel sch. d'ooren sloegh; 1284 Berl:

beeft; 1286: der neghen zusteren g.m. lauwertelghen; 1291: der Godheidt; 1292: zich in; 1293: zich een; 1295: van eerewaerdt g.; 1296: olygroen; 1297: der g. - **192**, 1300: maer haer voorzichtigh'; 1302: en dat zy's w. b; 1303: dan zoete; 1308: die g.; 1319: Berl: doorschijnende; 1320: zich niet; 1321: voortaen G.; 1324: u.o. van d'a. l. - **193**, 1339: toen; 1341: verbaesde sufheidt; 1347: af zy; 1353: my hebben wel g.; 1355: daerinne zouw versmachten. - **194**, 1367: bet dan; 1368: dan ghy: 1373: der voester; wier; 1377: wy hebben; 1381: dan P; 1386: o eeuw'ghe; 1389: l.o. eeuwghe; 1395: hem, die op uw'; 1397: op u de zinnen; 1399: nae den throon // ten bezonden hemel binnen. - **195**, 1411: schoonpraetendt luk; 1416 Berl: versochte (en *ges.* geschrapt); 1421: deez zal. - **196**, 1424: der rede. - **197**, 1434: indien ghy, heer, haer liefd', het gheen u is gheschiedt; 1437: hen o.; 1444: g.c. wel l., dat u 't luk; 1445: ghelijk als d' Arendt; 1447: haer str.; 1448: g. met kund van bergh en dallen // haer op een harde roots dan laet. - **198**, 1450: en leev' ik nu v. // zoo zal ik haerder my al l. o.;

1453: ik leever, D., van; 1454: weest ghy; 1455: kan zijn waerdigher v.; 1458: deez man v.d. P. en g. zich // der vreesselijke doodt, om mijnent wil; 1463: mijn peinzerich; 1464: van eenen tot den anderen; 1467: groot een; 1471: van zelf; 1472: hals ook veel te swaer o.d. // eens laghen harders r.; 1474: als uw getrouwe k.; 1479: dien; 1481: u luttel c. b.; 1488: wel, Daifilo. - **199**, 1499: mijn dorst, die raest nae wraek; 1500: hey, waepen, Prins ik volgh; 1504: uw hayr te zaem geklist m.b. uw gantsch gheschonde // en bleeke troony, krank g., gaepende wonde'; 1506: Prins die roept; 1508: het met. - **200**, 1511: h.l. dat d. vast, g. met duysternis / de blonde morghestondt m.h. gebloosde k.; 1522: ghy dwingende gewaedt ook, en te z. k.; 1524: uw' ydlen dien'ren; Berl: bereyt; 1527: in 't heerschen slooven, en v.; 1523: gebloosde róózen; 1535 Berl: afgepeynsden (eerst: afgepijnden); 1538: geen' traentjes meer van smart; 1541: Berl: aensicht (eerst aenschijn); 1542: ghy ley en morgenstar. - **201**, 1544: ghy blijde vogeltjens; 1548: hart noch sneller; 1552: te slooven; 1554: leeft, handelt, naer uw' zin, met my; Berl: naer uwen zin ghij doet; 1556: darren; 1559 Berl. mijn goeden vriendt; 1560: d'onschattelijke prijs; 1567 Berl: Goddin; 1571: dat ik haer, van; 1573: of ik wel zouw Daifilo niet wezen; 1581: genoegh bekent; 1583: zulk een'. - **203**, 1588: om wie uw Prins leyt neêrgheslaegen; 1590 Berl: wreeckt (eerst. woedt) op hem; 1594: wat ziet ghy D.; 1598: beter dan; 1600: 't gekrijgh; 1601: aen 't vlien, zy zijn ontzet; aen 't vlien; 1604: met all' dien hoop; verstaet, o Prins. - **204**, 1605: benevens t' onze; 1608: o Prins; Berl: de eerste vier woorden zegt Daifilo; 1609: al de voesters. - **205**, 1622: zegt, Daifilo, my, hoe; 1626: en onder 't venster; 1626: verneêrde zich; 1637: hadt kunnen wel bespeuren; 1638: koninklijken; 1643: kleen een' staet, dan; 1644: de; 1645: dien; 1646: dan u; 1647: toen; 1649: dan my ten besten; 1652: o Prins; 1653: met my; 1654: o raedt van hemelrijk; 1655: sonder haers. - **206**, 1659: prinsselijken; 1662: recht, Daifil', is't, dat ghy geniet het geen ghy wont; 1663: dien ghy den waerdsten; 1664: de; 1666: echtste; 1668: en ghy haer bruygoôm; 1670 Berl: deze 3 regels zegt Daifilo; 1671: doch loonen, dan 't g.; 1674: zelf; 1675: de; 1677: dien; 1686: Prins, u die. - **207**, 1688: my ver boven eyghe z.; 1689: meer dan; 1699: dan een; B: beter aenstaet; 1702: toen; 1704: de; B: maer d. h.; 1709: de, en zoo verder overal; 1716 Berl: h. heel ontst. - **208**, 1724: lust'et, 1732: des de h.u. en haer. - **209**, 1758: ik volgh der Goden wil; *T*: o Heer; Berl: de G. wil die; 1760: haer' h.; 1765: ach overeedle Prins; *K.* stelt; 1769: mijn Dochter, wilt u rechten // en rijst meê D.; zich 't geluk; 1771: van deez'. - **210**, 1783: menschelijken; 1784: dies; 1794: en doet, o Prins, uw zin; In Berl. *Finis* en onderteekend: *Verandren Candt.*

215, 1: graaf; 3: den zelven; 5: des Heeren; 6: de voorneemsten des ouwlings verbitterde ridderschap; 9: hun aller; 12: verscheyde anderen; 13, hunnen raedt; 14: uytheemschen, 15, den Graeve; 16: gewaependen; 18: alwaer de v.; 20, verbeydende was; 23: ghevanghe Graef. - **216**, 29: hunne m.v.d. Graaf; 32: den Staeten, 's landts oppersten, behoorde; 34: van hun; 36: Heeren; 43: zijne; 44: o. zich; 46: den eedtverwanten raedt; 49: Graaf; 51: sloot; 52: der vrouwe; 53, haer in zwaere; 54: staetdochters; 58: wederspoedt; 62: Graeven; **218**: Gheest, van Velzens broeder. - **219**:

O endlooz' overvloedt van gloory, die men stoppen
Met haeren rijkdoom, ziet, des hemels hooghe toppen;
O alverquikkend licht dat 's levens zuster zijt;
Want, zonder u, men leeft, als waer men 't leven quijt,
In rouwdraeghende lucht, en troosteloose naerheidt:

En ghy welzaelghe Zon, o moeder zulker klaerheidt,
Die dat ontallijk heyr en all' der starren rey,
Zoo hoflijk, dagh op dagh, beschenkt met uw lievrey;
O zuyvre zuyverheidt, o schoonste van de dinghen,
Die zichbaerlijken standt van scheppers handt ontfinghen,
Dat ghy verveelen zoudt een schepzel, daer oft ziel
Zigh inne metter woon, oft ziels gelijk onthiel,
Dat ademende geest uw' lieflijkheidt zoud' schroomen,
En duchten voor uw deughd, in wien zoud' 't konnen koomen?
Zoo ver is 't ach, met my. Met my, helaes, die in

10: van bl. sch. ben; 16: in den heel hollen schoot van vader O. - **220**, 24: hart toe; 26: o hemel, dat ghy droef afstort'; 28, verlichting; 32, my ontzeyt; 36: van mijnen kuyssen echt die oevl' o.; 41: de schaemt vol hartsweer; 44:

dan geen zoon nae; 47: toen; 51: men geev' aen 't jeughdigh bloedt en top van staet w. t; // de ploegh is voor geen Spaensch genet gemaekt; 55: minnedulheidt. - **221**, 58: dan met; 60: ter aerde hadd'; 63: geslacht ook s.; 69: haerer; 72: afkeeren kan; 73: verkropte gramschap brouw't den schendere; 75: Hollandsche vorst, hoe dier zal u uw' h.s.; 76: een voorb.; 89: men laet my toe niet, dat ik afleg de sieraden; // der weeld'; 93: de zorgh, en zinlijkheên; 94: der jeughd. - **222**, 98: uwe, 100: in b. is van A; 103: de H; 106: haer str.; 107: wiens ooghen, t' geenen keer; 108: wiens ooghen nemmermeer; 109: wiens oogen t' geener vlaeghen; 112: o goede vaeder. eens; 115: die; 117: en n. 't weerstreeft; 118: herrijs'; 123: sterk een; 125: doch, is de doodt, de doodt een van de swaerste vloeken; // te waerd een; 128: ghy naemaegh; 130: afghepijnde; 131: 't matte lijf, en afgetreurt; 132: nu tot de volle kroes van het vergeetelzoet; 137: uyt het diepst der helsche graeven; 138: die ghy Hollandsche braeven, // met bijstren overmoedt beswooren hebt, den kop // tot 's hooghen hemels hoon en spijt, te st. o. - **223**, 142: mijn; sal dan de maen noch marren; 143: van den gruwel, dien; 144: sweet van bangigheidt de naere n; 147: de bloemen en het kruydt; 150: teghens; 152; van zich; 153: hem 't open doen; 154: hem, deez' opgekrulde sl.; 155: aen 't aerzelen ik zie de Z. v; 156: haer g; 159: bedrogh verkeert van aerdt, moedwillighe // ghy eersleep; 162: blijft ghy; 172: noch gespen weet; 173: maer naedemael ik, my t'ontwaep'nen. - **224**, 176: het barsse stael; 190: neemt ghy; 194: waer hebt ghy 't heen gemunt; 195: o alverdellegende Twist; 197: weyfeloogsch; **226**, 212: preutsch: 213: dan onder; 218, zal 't vernuft van uwe loosheidt; 222: gaen teghens Rhosn' o.; 224: der Tems m.l. haere kil; 225: zich v.; 226: uit heersheidt, tegens 't bondt der vrye steên? oft wetten; 227: haet, bet op den C.; 231: oft dat het tegens Turk u lust d. T. r.; 232: oft teghens M; 233: d.g. M. bepereldt, tegens Chine; 234: d. s A. tot moordt der Abissine'; 235: oft tegens 't Kristen volk d. M; 236: teghens; 238: hun bederf; 241: nocht; 242: de looz' om a.t.v. - **227**, 247: hen met loozen; 248: helschen v. de verreziendste by; bedraeyt hen; 251: zich w; 253: t'hans zullen koomen noch hen by d.k.m.; 255: de roodooghde rouw, de h. s; 257: oock d'armoe s.; 258: de moeyte kort van aêm; 259: dan ander; 261: zy zullen elk' om strijdt verstrikken, steuren, stroopen // beknellen en bekneên, vernielen, slijten, sloopen; 263: vooghdes nu treê; 268: de trouw, (helaes!) is nergens vayligh; 269: de Velserheer ver uyt zijn landt; 271: als n., nechtigh, trouw, g.; 272, de Graef van Hollandts. - **228**, 277: ach! geen vermoên, dat ouwde h.; 281: o Koninks zoon, zoo wijdt vermaerdt; 284: vermoed' een: 287: al te ronde; 288: toen; 289: ly; 290: teghens dien; 291: sprak Velzen tot zijn' landesheer; 297: toen; verspeete; 301: Minnegloedt; // den mond die smeekt, zijn beede missen; 304: kunt ghy; 305: de Graef reed heen. - **229**, 309: duynen die; 312: zich met oneve; 314: die; 322: zich haer; 323: de Graef die: 325: luyd: k., e. g.; 326: ghy, eedle Landesheere; 338: en; 352: waert ghy; 353: komt ghy; 354: weyghert ghy (en verder zoo overal); 359: dan 't bed en z.u. - **231**, 364: zich sp.: 365: geen man het recht; 367: den adel, en de steên; 371: geeft u; 376: liever, dan zaegh. - **232**, 385: en kommen in gheen'; 386: maer luyster 'k hoor; 392; toen werdt; 393: tot mijnes broeders last; 398: onzaelghe; 399: d' eedle. - **233**, 405: verheve; 409: en hebben niet; 410: u 't hart; 411: tallelooz een; 417: den geen'; 418: den ghet.; 430: die zich; preutsch; 433: zijn dag eens; 434: ook, u; 436: eerverghete. - **234**, 444: de h.; 451: der vorstelijke h.; 452: der St. van het l.; 457: berechten trouwlijk zoudt; 459; zijt ghy; u toeg; 461: werden. - **235**, 467: ghekooren wettigh; 469: verhael h.o. hen a.; 477: legt over ghy. - **236**, 481: dy te b. stond, toen; 482: en

niet dan gulle reden; 493: door uytstek van de plaets; 504: al te recht. - **237**, 509: elk onderz.; 514: grondelooze veenen; 521: voor zich; 527: de - **238**: 531: uw' zilvere perruyk; 532: en met het witte floers, ophuyft, deez' heylghe s.; 533: wier loftenisse; 537; o Trouwe groot van moedt; 542: de brandende ghemoeden; 546: geweldigh v. in 't midden der g.; 547: het aardtrijk, daer ik treê; 552: gunnen. - **239**: 566: met de; 568: open; gloryrijke; 571: ontvang, ontfang, ons, o ghy tempel overgroot; 573: heyl'ghe; 577: vernoeghde; 580: dit hoogh v.b.s.; 587: zich zelve wars; 590: dar; 591: nocht. - **240**, 599: in zijn; 605: o R. dochter braef der loffelijk gemelde // grootmoedigheidt, gij kloek' en reyzighe van l.; // o moeder vruchtbaer van zoo veel' vergode helde'; 610: en uw doorluchtigh hoofdt gekroondt met starren zaeght; 611: van 't aardtrijk; 612, t' onderbraghte Zee; 613: uw armen, en bevelen // intoomend' al het puyk der wereldt onder tol // van 's gulden daegheraeds roosdraeghende prieelen, // tot 's laeten avonds koets, en schemervalligh hol; 619: felle; 621: zijt ghy; 622: bestove;

623: opghehanghe; 625: dies; 626: 't vermoghen der Fortuyn'. - **241**, 633: t'hunnen b.: 635: eeldom en eer; 639: zich zijnes; 642: voor d'aardtsche grootheên; 644, ter pluyk'; 652: naekoom'ren; 656: hun' woesten; 660: welke; 661: ontsteldt: 662: gheene. - **242**, 675: elk een; 679: t'en zy; 686: gulde; 688: op hun h. men zich ook; 689: in quaede z. wordt de. - **243**, 692: der juyste rede; 695: blindelings; 696: en vaek: mijn leven sterf, mijn doodt die leeve, krijt; 697: van den; 702: hun o.; 709: heeft zich; 710: belooft; 711: inder; 713: de Prins Johan van naeme; 716: onbesprooke; 721: het Engelsch hoofdt. - **244**, 723: deeze; 727: den hoek; 728: hoe scheepen? 'k ben; 732: zoo ik; welstrijdbre vesten; 733: ik voerde; 734: dan eyghe; 738: hunne m.; 739: te vinden uytvlucht, en niet zonder t. // te blijven; 740: onze; 746: in het land t' ontsluyten; 747: met tandtbiênde slooten; 748: landt te treên; 751: van hunn'; 752: van hunn': 754: in orde. - **245**, 758: zich droegh; 760: toen; bleef in de; 762: onordes; laet ord' een mael; 767: een' bilken. - **246**, 773: van den; 778: hun' w; 784: onzer; 787: aen hen; 788: met hun; geef zich. - **247**, 793: wacht u wijder dies t m. - **247**, 802: rede; 805: den gr. - **248**, 808: zijt ghy; 811: te werk te stellen is, nocht wel gedyen kan; 815: zoo, dat de haat, ontfonkt door onz' bezondre schaê, // niet boven liefde van 't ghemeene best en gae; 818: den welken ik heb heen; 821: ten eyndt van zijnen paede; 823: een verlangen z. m - **249**, 826: zinnen; 842: door hun; 843: buyigh weder ruym; 848: der wereldt; 849: nu schijnt te pikken yet op ons van alle z.; // dan w. - **250**, 854: aen hen; 859: naeder; 862: een Timon, Tooveraer; 869: gheschroockte; 870: lantaernhoornsch; 871: onzaelghe mensch; 874: te lichter; 875: verborghe; 877: meer dan; 879: des afgronds heylloos volk kunt dwingen; 881: eyghe; 892: alom is 't. - **252**, 906: zie ik; d' eyke; 907: den wortel; 908: de hel haer m.; 921: doe ik mijn' eunjers draven; 923: hun y.; hen v.; 927: van eenen a.; 931: eedle. - **253**, 938: wat zich; 939: van deze roed' haer'; 944: nu vol, nu r., nu sl.; 949: verbolghe; 952: en die noch stadigh m.; 953: wanschaepe; 955: des swaevelpoels v.w. al d'afgrondt b. // en wat'er onder Maen. - **254**, 967: voor my; 968: reeds; 972: zijn' vaerdighen; 973: om Timon op; 975: den Graef van Hollandt houdt de Velzerheer gevaên. - **255**, 985: hen maekt; 997: 't welk men z.m.m.m. ziet bekooren; 999: dan uyt; 1003: van hun'; 1005: hun lust; in kort; 1007: t' geener; 1008: na en voor; 1011: den vr.; 1015: hunliê; 1019: hunnen n. - **256**, 1022: schande; 1031: mensche; 1047: hoe is ook d'inslagh; 1051: wordt. - **257**, 1064: uyt hun; 1069: zulk een; 1081: met het fluystrend volk der geesten; 1086: en knaeghe 't vuil gheweten; 1087: Ay my. - **258**, 1095: Ay my; den geest. - **259**, 1108: wilt ghy; 1110: kent ghy; 1112: spaer de woorden daer vry af; 1114: zulk een; 1115: dan dat. - **260**, 1118: d'onnooslen; 1127. doorsporrelde. m.z. - **261**, 1131: de h.; 1132: den t.; 1134: my. - **262**, 1142: rede; 1159: en d'avondt; 1162: o vlaeyster vyandin, toen; 1164: ghebete; 1167: toen; 1169: toen; 1173: van uw vermetelheidt; 1175: d'eerwaerdighen. - **263**, 1176: k'en weet; 1178: mijn' zinnen sloeghen om; 1179: nocht; 1182: haar' schoon gebloosde; 1184: ter H.; goude; 1186: der duysterheidt; 1187: frisse; 1192: mijn Heer die; 1193: den t.; 1194: in eendraght van g. - **264**, 1202: hen ontd.; 1208: op, op mannen. **265**, 1211: rust zich; 1212: om den; 1218: verkoore; 1223: haer t'eynd van a.l. - **266**, 1239: betren: 1245: de gulde; 1248: eerebeelden; 1249: die r. - **267**, 1255: de H.: 1263: met goedigh' ooghen: 1270: nocht; 1271: nocht; 1280: vervarelijker; 1284: nocht. - **268**, 1294: gheboortes; 1301: mijn' laetste; 1313: ter keel'; 1322; d'H. hóógheidt // met beloken oogh leyt. - **269**, 1332: roomschen; 1349: deed ze; 1356: hunn' vl.; 1366: zonder hun'. - **270**, 1372: verklaer;

1377: toen; 1380: hen wat; 1381; hun; dien wy; 1389; niet dan. - **271**, 1394: al den; 1400: moogh'; 1401: ga; 1409: hunn' harten; 1416: toeghewronghe. - **272**, 1420: o roos vol geurs van deughd; 1422: wat hebt ghy in uw' Lent g. straf een w.; 1423: wat stort'er onghenaê; 1424: klare; 1425: deez' eeuws verdorvenheên; 1428: wel gheboore; 1430: verwonne; 1431: by uw'; 1433: des gheene; 1435: om 't hart, den boozen slaen; 1440: de vuylgevalle; 1440: onlangs geleên verlost van dusgedaene; 1442: zulk een; 1445: kon d.s. zich pr.; 1447: teghens all's; 1451: zouw. - **273**, 1452: toen; 1459: dat zy tot o. hebben hun goedt recht g.; 1460: zelve; 1461: eyghe; 1462: opgheheve; 1470: en gespreydt; 1477: hart dat; 1479: groot, die u drijft tot w.; 1483: zout. - **274**, 1484: in plaets van jammerklaght, ghy grooten dank zijt s.; 1486: de b.; 1489: van de str.; 1496: rokkens; 1498: uw A.; 1500: begrave; 1501: eyke; 1507: beglanster opstaen; 1516: t'aller; 1518: der Spaensche Tyranny; 1520: van bloedigh' alters. - **275**, 1526: dat hen; 1527: kaiserlijke; 1528: in deze; 1533: jae tegens zijne

koomst de Sp.; 1536: aen hunn'; 1537: niet dan; 1544: en zeer doorluchte; 1545: zich zullen; 1547: en tziddren H. doen van ver, en O.; 1557: de w.r. de weldigh' A. - **276**, 1564: toen: 1567: Saturnus hooghe hof; 1568: zich v.; 1572: N. e. L. die had hy aen w.; 1574: onze; 1582: haer sl.; 1586; H. e. Z. zal zijn vernaemtheidt groot; 1587: romdom den Aerdekloot; 1589: zy zullen zeylen dan voorby. - **277**, 1593: den woeden O. naer hunner; 1598: als een vuur / uw hoofdtman min nocht meer dan een metaele m.; 1604: dar d.; 1605: zouden; 1606: hunn' eer; 1614: haer; 1618: datz' in haer' boezem sl.; 1619: een braefheidt v. bl.; 1621: verborghe n.; 1622: de ver vernaemde stadt; 1625: de kreyts; 1627: bebloede wetten; 1628: uyt hun. - **278**, 1630; ope; 1632: zich nyver; 1633: van der; 1649: zwaerlijfde zuylen; 1650: zoo beezigh zijn de byen, by Zoomerzon; 1653: haar g. bejeughd' aenw.; 1654: d'een aen d'andre; 1655: aengewonne; 1661: de h.; 1663: tot hunne. - **279**, 1668: de hoop van Portugael; 1669: in 't Oosten; en den Oegst t'huys haelen der M.; 1681, helle; 1685: hun leven; 1687: der n.; 1689: onvertzaeghdt een; 1692: hunn' roem; 1697: die (als zy); 1698: uytghelate; 1699: haar' moedt; 1700: dat zy; 1701: met haer'. - **280**, 1715: zoo meenghe; 1716: te vreede; 1717: ghelukkighede'; 1719: de nietverwachte val; 1720: op de; 1721: gypen; 1725: hun v. teghens; 1731: te nauw een'; 1732: waer door weêr tieranny moght komen inghesloopen; 1735: de teughel. - **281**, 1741: mooghenheidt; 1743: om den toekoomenden, geduldigh dezen tijdt; 1746: de Vecht voorzeggende; 1749: de H. - **362**, 9: autaar des viers; 12: vier; 14: allen die 't genaakten; 19: dusdanigh eenen. - **363**, 29: erschijnen; 32: daer hy op; 34: toen; 47: in zijne. - **366**: tot mijne; 36: van de; 37: toen; 42:

> en maer quaê toeverlaet;
> Hunn' suffe bystandt viel, slechs hangend' aan 't gelukken:

44: der hel. - **367**, 72: van onvolleerde jaren; 82: dan haar'; 85: zelv' Hecate; 86: bleeke; 92: der Zon; 93: verschiept het v.u. menschelijken st.; 94: komt. - **368**, 100: de p. - **369**, 138: den wegh van - **370**, 153: zet hun; 162: dien hare. - **371**, 174: zulk een'; 176: van waer 't sich komt; 186: die o. dat w.v. - **372**, 199: autaar; 204: namen; 217: en doet bediedt. - **373**, 232: vujr. - **374**, 261: dreighend'; 262: neef nu gae; 271; forsse; 285: teghens; 290: onze; 292: bet, dan; 293: haere b. - **375**, 303 en 342: eighe. - **377**, 391: toen; 396: dan uw; 407: dan z.; 414: dan de - **378**, 416: dan het; 422: dan w.; 445: een mensch niet verdring s. - **379**, 466: dat ze; 484: de kruin. - **380**, 502: autaar; 510: uw h. l.; 529: minnevujren; 531: zo zoet een' p. - **381**, 544: goude; 552: gena.; 555: gonstelijk; 558: vujre; 560: geglomme; 565: sla n, sla n. - **382**, 575: dat het uyt het spoor vaar'; 576: en brengt haar vloeken voor haer; 577: gonst; 591: geef. - **383**, 600: dat yder dezer zich van 't bloedt der andre voede // en 't bloedt met gonst gemengelt naar elkander trek'; 611: bei de; 625: u en. - **384**, 637: gonstigh; 638: altydts; 646: het gebruineerde staal; 647: dan d.; 653: der welhóóghwaarde wetten; 654: als schoon g. dat een m.o. andren d. - **385**, 676: de schuld; 682: zijt welkom, heer. - **389**, 746: wat hier af is; 749: gonsten; 753: van haer o.a.t.d. zy; 755: tsint zy; 758: arge list; 774: dan de. - **390**, 806: der zinnelóze, rouw dus, dus veel. - **391**, 816: monber; 823: onlijdzame. - **392**, 826: d'alderachterst'. - **393**, 840: is deez'?; 841: alreeds; 843: aldien hy; 844: alreeds; 847: mied'; 848: hoord' men niet. - **394**, 871: heer, z.d. voor uwe M. - **395**, 881: latend'; 882: bozen; 884: laatsten. - **396**, 912: datelijk mijn' zoon; 913: wapen'. - **397**, 918: neem hem; 936: haere schuldt; 940:

koninklijk. - **398**, 969: (bid ik) doch onderlings geen' proef doen van haar' moedt. - **400**, 998: neem' een; 1001: met der; 1003: zuivere myn' noodweer van de sm.; 1007: de zyn'; 1021: liever dan; 1023: wier edel. - **401**, 1030: zenden; 1032: in deez' balstujrigheden; 1033: goedertiere; 1045: op zich. - **402**, 1062: een hoop van; 1066: oft hy; 1067: door spits heen; 1071: meer dan; 1080: in deze. - **403**, 1088: vleesch; 1093: de kollen; 1098: verfraijen; 1115: en 's Heelaars vooghdt. - **404**, 1144: Jupijn. - **405**, 1148: harder dan; 1151: wreêr dan; 1163: 't ontzigh; 1168: daar u. - **406**, 1188: de geenen. - **407**, 1199: 't zweerdt. - **408**, 1224: die bid, die bid ik, dat van henliên; 1232: zoontje. - **409**, 1237: en d'overgrote konst van. - **411**, 1309: uyt hun. - **412**, 1324: boezem; 1325: bruigom; 1348: dien een. - **413**, 1365: van hen; 1368: en zo voor 't vechten loon' de geen'; 1371: teghens. - **415**, 1433: het welk in vreed', en in oorlogh, in al; 1435: vaert. - **416**, 1453: wier; 1455: verscheiden; 1456: beiden; 1479: jongske. - **417**, 1484: gonst; 1487: grootmoêghe; 1490: uyt wier; 1494: zyn moeders. - **418**, 1508: der Baethauwren; 1509: altijds.

Toevoegsels en Verbeteringen.[1)]

Deel I.

Bl. 3 vs. 1 *l*: Elck prijs sijn lief *naer* hijse gis; 6, noot 55 *l: wesen*, aangezicht; reg. 66: *gayl* heeft hier geen ongunstige beteekenis; verliefd; 7 noot 7 *l*: Titus Livius, die in zijn geschiedwerk, *libri ab urbe condita* de, enz.; 9, reg. 192 voor het verstaan van den zin leze men een *komma* aan 't einde en in reg. 194 een *punt*; 14, noot 13 *l*: Inferno c 5. vs. 100; 20, noot 26 *l: vin*, vind; reg. 35 *verplicht*, verbonden; 22, vs. 9 *l*: misverstant; want; 33, vs. 27 *l*: baten? 37, vs. 1 *l*: Charife, toogen; 42, vs. 8 *l*: Dus comt; 43, noot *l*: Dit gedicht komt niet in hs. voor; wèl in *Apollo*, bl. 10; het is gedrukt, enz.; 51, noot 23 moet vervallen en *knabbelen* zoowel als *happen* in den gewonen zin worden opgevat; 63, noot 65 *l: genoechde aen*, zich daarmee tevreden stelde, dat ik haar dienen mocht; 69, noot 12 *l*: opdat deze gedichten, wanneer zij door uwe lieve stem gezongen worden, zich niet behoeven te schamen voor hun g.g.a.z.; vs. 11 *l*: w's hemels; 71, noot *l*: Door oorloch Volgens hs. A; 72, vs. 1 *l*: Aen 't paertshayr; 81, vs. 2: *oneerlijck.* Dit beteekent: *niet geacht, zonder eer*; 94, noot 43 *l*: zich zelf aan den mast liet binden; 97, vs. 26 *l*: af elders; 99, reg. 10: *sonck*, deed zinken, neerdalen; 101, noot 12 *l: ontloeren*, schalks ontschuilen; 104, 40: *laster*, berisping; 105, noot 77 *l: den derden Caesar*, Tiberius; 81: *den vierden*, Caligula; 85: *den vijfden*, Claudius; 122, noot 6 *l: de blixemdraeghers*, de matrozen? De zin is mij niet duidelijk; 131, vs. 78 *l*: Een swinck; 133, noot 136 *l*: en is het er, omdat Troje het zelf zegt, inderdaad zoo mooi mede gesteld?; 141, vs. 493 *l*: Een spieghel, 143, vs. 37 *l*: des laesten tijds; 144, noot 90 moet vervallen; 147, vs. 38: Hartvoghtigh beteekent *dapper, onverschrokken, kloek*; 148, reg. 91 *ernst*, ijver; 152: Dit gedichtje bevat, volgens eene vriendelijke mededeeling van Dr. Alb. Poutsma, enkele motieven, ontleend aan Catullus, 51 of aan Sappho (P.L.G. ed. Bergk^4. III, 2); noot 11 *l: drieght*, dreigt, wil (lat. *lingua torpet*); 163, noot 72 *l: krat*, losse zitbank achter aan een wagen; zie bl. 50, vs. 15; 164, noot 49 *l: verwaereloost*, die de liefde onderdrukt, maakt, aangezien hij daardoor alle levende wezens laat uitsterven, dat de zon alleen voor levenlooze, dus blinde wezens schijnt; 165, vs. 1 *l*: De Thiber u gevaer *(gevader)* waer; 177, noot 42 moet vervallen; 206, noot 5: Huygens was wel bijziende, maar niet aan één oog blind; vgl *Sermones de vita propria* I, 1094 vlgg.; 213, vs. 37 *l*: Democritus plagh staegh; 247, noot 6 *l*: aangezien hij uwe misdaden geheel en al vergeet; 262, noot 1 *l: vol juister zinlijkheidt*, die zoo juist, met zooveel smaak weet te kiezen; 263, vs 12: *gelaet*, gedrag, manieren; vs. 13: *bevloejt* is 3de pers. tegenw. tijd en niet verl. deelw., terwijl *gelaet* onderwerp is; 283, noot 71 *l: verbaezen*, ter neer slaan; 314, vs. 9 *l*: was dit praeten; 321, noot *l*: Utricia Ogle was de dochter van *John* Ogle (zie Worp IX, 58); 322, noot *l*: van een brief van Hooft aan broeder Gabriël (den Capucijner, met wien hij veel

1) Enkele verbeteringen en toevoegsels ben ik verschuldigd aan Prof. G. Kalff, die mij in een schrijven zijne opvatting van sommige plaatsen mededeelde; aan Dr. J.A. Worp, die in zijne aankondiging in het *Museum* 1899, p. 261 op eenige fouten en omissiën heeft gewezen en vooral aan Dr. E.T. Kuiper, die in *Taal en Letteren*, X, 267 eenige zeer juiste opmerkingen aangaande sommige mijner verklaringen heeft gemaakt. Zie ook deel I, bl. 411.

correspondeerde); 333, reg. 4 *l*: Bibliographische; reg. 5 *l*: bl. 208 waarschijnlijk gemaakt; 335: De verwijzing naar Dr. G. Kalff, *Literatuur en Tooneel*, enz. behoort bij het lied *Galathea siet den dach comt aen*; 339 laatste regel *l*: behalve de voorlaatste strophe; 341: *Wat storrem heeft u jonst*, enz. Niet dit maar het volgende sonnet wordt in Othonis Vaeni Emblemata gevonden; 342: *Als Jan Sybrech sou belesen.* Over '*Het was een clerxken dat ging ter scholen*, zie ook Leendertz in de aanteekeningen op *der Minnen Loep* II, bl. 141; 348, reg. 2 *l*: in de *Emblemata*, bl. 129; 349, reg. 18 *l: Anglitis*; 352: De titel van Dr. De Vries' studie over de Emblemata luidt thans: *De Nederlandsche Emblemata, Geschiedenis en Bibliographie tot de 18de eeuw*; 361, reg. 11 v.o. *l* der Gedichten van 1636, 1644 en volgende; 370: Bij de studies over Sweelinck moet nog genoemd worden die van F H L. Tiedeman vóór de *Acht zes-stemmige Psalmen* (1876; 374, reg 16: Hoe het kwam dat Huyghens dit gedicht eerst aan Brosterhuysen heeft kunnen toeschrijven, deelt Dr. J A. Worp mede in zijne uitgaaf van Huygens' gedichten II, 113, 334; 382: Over Laurens Reael en zijne gedichten zie de mededeelingen van Dr. Joh. Breen in het *Amsterdamsch Jaarboekje* 1897, bl. 48; *Bijdragen voor Vad. Geschiedenis en Oudheidkunde*, 3de reeks, dl. X, bl. 69 en *Archief voor Nederl. Kerkgeschiedenis* dl. VI, bl. 355-382; 384, reg. 5: Huygens vertaalde niet eenige versjes van Florus, maar heeft enkele feiten, door dezen in zijne *Rerum Romanarum libri IV* vermeld, berijmd; 384: Het gedichtje *Inde blaeden van een' roosjen* is, naar eene mededeeling van Dr. A. S Kok, *Van Dichters en Schrijvers* I, bl. 80, in *the Historical Review* van 1894, waarin een artikel over P.C. Hooft voorkomt, vertaald als volgt:

> Nestling in the flowers that mask it,
> Lies, my darling, in this basket
> A small gift. Were it as great
> As my love, too small a casket
> Where the globe for such a freight.

389, reg. 3 v.o.: Over Daniël Mostart vindt men belangrijke bijzonderheden in Unger's *Vondel*, 1630-1636, bl. 149; 402: Over de melodie van *Het daghet inden Oosten* zie nog *Caecilia*, 1887, no. 19; 1888, no. 6; 410: *O Heylighe Drietal wellekom* (zie *Geer. v. Velsen*, vs. 573) wordt als wijze opgegeven in Apollo bl. 69; 419, reg. 29 *l*: Wat storrem heeft, enz.

Deel II.

Bl. 5, reg. 56 *l*: brootdroncken; 30 *l*: 1668, 1671, 1677 en 1704; 48, noot 44 *l*: Hercules; 48: De volgende druk moet nog worden bijgevoegd: P.C. Hoofts // Theseus // Ende / Ariadne, // vertoont op de oude Camer In Liefd' Bloeyende, // Den 5 November. Anno 1628. In Amsterdam, // [Wapen van Amsterdam] 't Amsterdam / Voor Willem Jansz. Wyngaerts, Boeck-verkooper // woonende inde Gasthuys-steegh byt Sad-huys, 1628[1)]; 154, reg. 45: hier moest een nieuwe strophe beginnen; 191, reg 1297: Zie voor dezen regel ook *Taal en Letteren*, 1897, bl. 209; 194, reg. 1374: *versuft* beteekent: dwaas; 219, noot 8 *l*: '*t weder*, de tijd, de dagen; 220, noot 25: *naer* kan ook in de tegenw bet. worden opgevat; 221, noot 64 *l*: door een onberaden daad van een verkeerden lust, hartstocht; 241, reg. 241, *al te* beteekent hier *zeer*: 255; noot

1) Een expl. op de Koninklijke Bibliotheek; aanwijzing van den Heer M.M. Kleerkooper.

994: Liever is *vind' ick my even na* te verklaren door: weet ik niet, wat ik er van moet maken, zie ik er geen gat in. Vgl. Sartorius II, 2, 8: *Nu zijdt ghy eeven na.* Quadrat in eum, qui sic irretitus est, ut quocunque se vertat. teneatur, neque explicare sese possit; 319 noot 732 *l: wie' er in de kap sal*, wie zal trouwen; 354, noot 1388: Het is ook mogelijk, dat aan de voorkomendheid en vriendelijkheid van Rebecca moet worden gedacht, toen ze Abraham's knecht en zijne kemelen te drinken gaf (*Genesis*, 24, vs. 13 vlgg.).